

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TDK GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜKTE ARAPÇADAN
TÜRKÇEYE GEÇMİŞ ARAPÇA MENŞELİ
KELİMELEİN ANLAM MUKAYESELERİ
(M MADDESİ)

Hazırlayan
Safa SAAD YOUSİF

Danışman
Prof. Dr. Faruk GÜRBÜZ

Erzincan/2022

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TDK GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜKTE ARAPÇADAN
TÜRKÇEYE GEÇMİŞ ARAPÇA MENŞELİ
KELİMELEİN ANLAM MUKAYESELERİ
(M MADDESİ)
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Safa SAAD YOUSİF

Danışman
Prof. Dr. Faruk GÜRBÜZ

Erzincan/2022

**TDK GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜKTE ARAPÇADAN
TÜRKÇEYE GEÇMİŞ ARAPÇA MENŞELİ KELİMELERİN
ANLAM MUKAYESELERİ (M MADDESİ)**

Safa SAAD YOUSİF

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı

Tez, Temmuz 2022

Danışman: Prof. Dr. Faruk GÜRBÜZ

ÖZET

Bu çalışmada, TDK tarafından hazırlanan *Türkçe Güncel Sözlük*'ün 2011 tarihli baskısındaki “m” maddesindeki Arapçadan menşeli kelimeleri ele alınmaktadır. Aynı zamanda *Edward William Lane* tarafından İngilizce-Arapça olarak hazırlanan *An Arabic-English Lexicon* adlı eserin 1986 tarihli baskısından, *Fîrûzâbâdî*'nin *Al-Ğâmûs 'l-Muĥîţ* 2009 tarihli baskısından (Muayyen bir yere kadar ele alınmıştır) ve Mısırlı Ahmed Muhtar Ömer'in eseri *Mu'cam al-Luġat al-'Arabiyya' al-Mu'âşara'* [= Çağdaş Arapçanın Büyük Sözlüğü] adlı eserin 2008'de ilk baskısından da yararlanılmaktadır. Bu çalışmada, İngilizceden Türkçeye ve Arapçadan Türkçeye metinler tercüme edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Türkçe, anlam mukayesesi, anlam daralması, anlam genişlemesi, kullanılış, anlam başkalaşması, Türkçeleşmiş

**MEANING COMPARISONS OF ORIGINAL ARABIC WORDS PAST
FROM ARABIC TO TURKISH İN THE MODERN TURKİSH LEXİCON (M
letter)**

Safa SAAD YOUSİF

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master’s Thesis,

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Faruk GÜRBÜZ

ABSTRACT

The topic of the study, is research about changing of meaning comparisons of original Arabic words past from Arabic to Turkish in the Turkish Lexicon (M letter). İn this study, we research about changing of meaning comparisons of original Arabic words in Turkish language.

İn the work: e bordered with subject of the search, the aim, ingredients and the method. We gave explanations about the authors of lexicons and the importance of their lexicons. We found The Arabic words İn the Turkish Lexicon with “M” letter and we compared the meaning of this words between *Türkçe Sözlük*, *An Arabic-English Lexicon* and the other Arabic dictionaries (*Al-Kâmûsu’l-Muhît*, *Al-Uqyânûsu’l-Basît fî Tarcamati’l-Kâmûsi’l-Muhît*, *Mu‘cam al-Luğat al-‘Arabiyya’ al-Mu‘âşara*¹).

Keywords: Turkish language, Arabic language, comparison, meaning, narrowing of meaning, expansion of meaning.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	IV
ÇEVİRİYAZI TRANSKRİPSİYON	VI
GİRİŞ.....	1
1. Konu	2
2. Amaç	2
3. Malzeme.....	2
4. Yöntem.....	2
5. Sınırlar	4
BİRİNCİ BÖLÜM	5
SÖZLÜKLERİN MÜELLİFLERİ	5
I. 1. Ahmed Muhtar Omar.....	5
I. 2. Edward William Lane	5
I. 3. Fîrûzâbâdî	6
İKİNCİ BÖLÜM	8
KELİMELERİN MUKAYESESİ.....	8
SONUÇ.....	722
KAYNAKÇA.....	724
İNTERNET KAYNAKÇASI	725
DİZİN	726

KISALTMALAR

a. : Ad	Fel. : Felsefe
AEL : An Arabic-English Lexicon	fel. tas. : Felsefe ve tasavvuf
anat. : Anatomi	ffye : Fiilden fiil yapan ek
Ar. : Arapça	fık. : Fıkıh
ar. : Aruz	fiye : Fiilden isim yapan ek
arg. Argo	fiz. : Fizik
ask. : Askerlik	fizy. : Fizyoloji
ask. : Askerlik	fkh. : Fıkıh
ats. : Atasözü	Fr. : Fransızca
bel. : Belagat	gr. : Gramer
bel. : Belağat	had. : Hadis
biy. : Biyoloji	hay. b. : Hayvan bilimi
bkn. : Bakınız	hkr. : Hakaret yolu
ceb. : Cebir	hlk. : Halk ağzında
coğ. : Coğrafya	huk. : Hukuk
ç. : Çokluk	Hız. : Hazret
ç. ç. : Çokluğun çokluğu	i.3tk : 3. tekil iyelik eki
d. bil. : Dil bilgisi	İfye : İsimdem fiil yapan ek
din b. : Din bilgisi	iiye : İsimden isim yapan ek
ed. : Edebiyat	ik. : İktisat
ekon. : Ekonomi	is. : İsim
esk. : Eskimiş	jeol. : Jeoloji
Far: Farsça	KM : al-Kâmûs'l-Muhîr

man. : Mantık

man. : Mantık

mat. : Matematik

Mdn. : Madencilik

mec. : Mecaz

mim. : Mimarlık

ms. : Mastar

mün. : Müennes

müz. : Müzik

nhv. : Nahiv

nsz. : Nesne almayan fiil

öz. : Özel

psk. : Psikoloji

ruh b. : Ruh bilimi

say. : Sayın

sf. : Sıfat

siy. : Siyaset

sp. : Spor

sür. : Süryani

t. : Tekil

tar. : Tarih

TDK : Türk Dil Kurumu

tec. : Tecvit

tıp : Tıp

tic. : Ticaret

tkz. : Teklifsiz konuşmada

top. bil. : Toplum bilimi

Tr. : Türkçe

ünl. : Ünlem

vb. : Ve benzerleri

zf. : Zarf

→ madde başı gönderme
işareti

ÇEVİRİYAZI TRANSKRİPSİYON

ا, ى e, a, ā, â

ب b

پ p

ت t

ث s

ج c

چ ç

ح ħ

خ ħ

د d

ذ d, z

ر r

ز z

س s

ش ş

ص ş

ض ž, đ

ط t

ظ z

ع ‘

غ ğ

ف f

ق k

ك k, g, ğ

ل l

م m

ن n

و v, u, ü, ū, û, o, ö

ه h, e, a

ي y, ı, i, ī, î

ء ‘

ة ta, -et, -e, -a

ُِّو u, i, a, e

GİRİŞ

Türklerin İslam'ı kabul edişlerinden bu yana Türk-Arap ilişkileri siyasi, iktisadi, kültürel ve dini sahada gelişme göstermiştir. Bu çok yönlü ilişkiler sayesinde Arapçadan Türkçeye birçok kelime, deyim, kelime grupları ve atasözleri geçmiştir. Türk milleti bu kelimeleri ana vatanlarında kullanıldıkları anlamlarda kullanmalarının yanı sıra, tarihin seyri içinde, bu kelimelere daha farklı anlamlar da yüklemişlerdir. Öyle ki bu kelimeler menşe itibariyle Arapça olmalarına rağmen taşıdıkları anlam bütünüyle Türkçe olmuş ve Türk ruh ve zevkini aksettirir olmuştur. Mesela “fıkr” kelimesinin çoğulu olan “efkâr” kelimesi Arapçada fikirler demekken Türkçede bu anlamlarına ilaveten bir de dert, keder, elem, gam ve hüznün anlamları kazanmıştır.

Bu sebeple Türkçe Sözlükteki Arapçadan alınma kelimelerin Türk kültür hayatında nasıl bir anlam değişmesine uğradığını, Türk milletinin kullanımından ötürü anlam bakımından ne gibi çeşitliliklere büründüklerini, Türk muhayyilesinin bu kelimelere nasıl tasarruf ettiğini göstermek için adı geçen sözlüğün “m” maddesindeki Arapçadan alınma kelimeler üzerinde bir çalışma yürütmeyi uygun bulduk. Yaptığımız bu çalışmada “m” maddesinin alma nedenimiz ise *TS'de* Arapça kelimelerinin en çok olduğu maddedir.

Bu çalışmada, kelimelerinin kökenlerini, Arapçadan Türkçeye (ve Transkripsiyon hâline) çevirerek anlam bakımından karşılaştırdık. Bu kelimeleri tetkik ettiğimizde *An Arabic- English Lexicon*, *Al-Ğâmûs'l-Muĥîr* (Muayyen bir yere kadar ele alınmıştır) ve *Mu'cam al-Luġat al-'Arabiyya' al-Mu'âşara'* sözlükleri esas alarak, aynı zamanda dijital sözlükleri, Kur'n-ı Kerim'i ve Arapça günlük konuşmaları göz önünde bulundurduk.

Bu çalışmamızı mükemmel şekilde yapmayı çalıştık ama illaki noksanlarımız olacaktır. Lakin bilgi açısından ilim dünyasına fayda olmasını temenni ederiz.

1. Konu

Tezimizin konusu, Türkçe Sözlüğüne göre “m” maddesinde geçen kelimelerdir. Türkçe kelimelerin Arapça karşılıklarının transkripsyonu: kelimelerin anlamları ve kelimelerin kullanımlarını yazılmıştır. Ayrıca “*An Arabic-English Lexicon*” yazarı olan Edward William LANE, “*Mu‘cam al-Luġat al-‘Arabiyyat al-Mu‘âşarat (Çağdaş Arapçanın Büyük Sözlüğü)*” yazarı olan Ahmed Muhtar OMAR ve “*Al-Kâmûsu ‘l-Muhîd*” yazarı olan Fîrûzâbâdî hakkında genel ve kısa bir şekilde değinmiştir.

2. Amaç

Türkçe Sözlükteki Arapçadan köklü kelimelerin Türkçede nasıl bir anlam değişmesine uğramasını ve kazandığı anlamlar gibi konuların, adı geçen sözlüğün “m” maddesindeki Arapçadan alınma kelimelerin üzerinde bilimsel bir şekilde ele alınmıştır.

3. Malzeme

Çalışmamızdaki malzemeler, TDK tarafından hazırlanan güncel *Türkçe Sözlük*ün 2011 tarihli baskısından, *Edward William Lane* tarafından İngilizce-Arapça olarak hazırlanan *An Arabic- English Lexicon* adlı eserin 1986 tarihli baskısından, *Fîrûzâbâdî’nin Al-Ķâmûs ‘l-Muhîd* 2009 tarihli baskısından (Muayyen bir yere kadar ele alınmıştır) ve Mısırlı Ahmed Muhtar Omar’ın eseri *Mu‘cam al-Luġat al-‘Arabiyya’ al-Mu‘âşara’* adlı eserin 2008 baskısından oluşmaktadır. Bazı kelimelerin anlamları bulunmadığı takdirde *arabiclexicon. hawramani, The Doha Historical Dictionary of Arabic, almaany ve sakhr dictionary* gibi dijital Arapça sözlüklerini taranılmıştır. Kelime, hiçbir sözlükte bulunmazsa Kur’an-ı Kerim’e ve Arapça günlük konuşmalara başvurulmuştur.

4. Yöntem

- *Türkçe Sözlük’teki “M” maddesindeki Arapça köklü kelimeler taranılır.*
- Tespit ettiğimiz Arapça kelimelerin Türkçe, transkripsyon hâli ve Arapçası başlık şeklinde yazılır.
- İlk başta *Türkçe Sözlükteki Arapça köklü kelimenin anlamını yazılır.*
- Sonra alfabe sırasına göre *An Arabic- English Lexicon’dan* başlayarak sözlükte Arapça kelimeyi taranılır, hem kelimeyi hem anlamı Türkçeye (şahsım tarafından) çevrilir ve yazılır.

- *AEL'den sonra Al-Kâmûs'l-Muḥîṭ'te* aynı Arapça kelimeyi taranılır, hem kelimeyi hem anlamı Türkçeye (şahsım tarafından) çevirilir ve yazılır.
- Sonra *Mu'cam al-Luġat al-'Arabiyya' al-Mu'âşara'* 'da yine aynı Arapça kelimeyi taranılır, hem kelimeyi hem anlamı Türkçeye (şahsım tarafından) çevirilir ve yazılır.
- Çeviri yaparken, Arapçada geçmiş zamanda kullanılan dualar, Türkçeye çevirilirken 3. tekil şahıs iyelik ekile çevirilir.
- Çeviri yaparken, Arapçada kullanılan geniş zamanlı fiiller Türkçede “-yor,-ar” ekleriyle çevirilir.
- Çeviri yapıldıktan sonra köşeli ayraç açarak kelimenin Arapça transkripsyon hâli, kök işareti(√), kökte kök kelimeyi ve iki tırnak içinde kökün anlamlarını *MLAM* sözlüğünden faydalananak yazılıp köşeli ayraç kapatılır.
- En son ise ele alınan Arapça asıllı kelimenin *Türkçe Sözlükte* ve diğer kullandığımız sözlüklerle kıyaslayarak, anlam ve kullanım değişimi, anlam kazanmasını, anlam daralmasını, anlam kayması ve ne gibi bir değişmeye uğradığını tespit edilip yazılır.
- Yorumda, kelimenin tespit ettiğimiz değişimine göre Arapça veya Türkçe olup olmadığını karar verilir. Mesela eğer kelime Türkçeye geçtiğinde aynı kök anlamını korumuşsa, anlam daralmasına uğramışsa, asıl anlamı ile beraber başka bir anlam kazanmışsa, benzerlik varsa, Arapça anlamı, Türkçe anlamını kapsarsa veya Arapça sözlüklerde kayda alınmayıp Kur'an-ı Kerim'de ya da Arapça günlük konuşmalarda geçiyorsa Arapça bir sözcük olduğuna karar verilir. Eğer ele alınan kelimenin Arapçadaki kök anlamı ile Türkçedeki anlamı farklıysa, iki Arapça köklü kelimedenden oluşan kelimenin anlamı ve kullanımını farklıysa, iki Arapça köklü kelimedenden oluşan kelimenin aynı hâli Arapçada kullanılmazsa veya yoksa ve aynı kelimedede bulunması yanlış olan Arapça gramer kuralları varsa anlam başkalaşmasına veya Türkçeleşmiş bir sözcük olmasına karar verilir. Eğer kelime, iki Arapça köklü kelimedenden olup Türkçe gramer kurallarına göre alınmışsa, eğer kelime Arapça ile Türkçe/Fransızca/Farsça/İtalyanca gibi dillerden tekevvün olmuş bir birleşik kelimeyse, Arapça asıllı bir kelime olup Türkçeden yardımcı fiil, yapım eki, çekim eki veya iyelik eki almışsa Türkçeleşmiş bir kelime olduğunu karar verilir.

5. Sınırlar

Bu tezde, Türkçede Arapça köklü kelimelerin sadece “M” maddesinde olanlarla sınırlıdır. Bu kelimelerin *AEL*, *KM* ve *MLAM* sözlüklerinde anlamları araştırmıştır. Ayrıca *AEL*, *KM* ve *MLAM* sözlükleri ve bu sözlüklerin müellifleri hakkında kısa bir şekilde bilgi verilmiştir. *AEL* ve *MLAM* sözlükleri almamızın nedeni, çünkü *AEL*, bütün Arapça sözlüklerini kapsadığı içindir. Lane (1953, s. xxxi) *MLAM* ise Arapçanın çağdaş sözlüğü oldu içindir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZLÜKLERİN MÜELLİFLERİ

I. 1. Ahmed Muhtar Omar

Tam adı Ahmed Muhtar Omar Mubârek, Kahire şehrinde 1933 yılında doğmuştur. Ahmed Muhtar'ın eğitim hayatı 12 yaşından önce hafızlığı bitirmesiyle başlamıştır. Hafız olduktan sonra dini eğitim almıştır. Ahmed Muhtar'ın 1958 yılında Kahire Üniversitesi Dâru'l-Ulûm'da lisansını ve aynı bölüm ve üniversitede 1963 yılında yüksek lisansın tamamlamıştır. Ahmed Muhtar doktorasını ise 1967 yılında Cambridge Üniversitesinde bitirmiştir. Ahmed'in aldığı lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi hepsi dil bilimindedir. Kahire Üniversitesi, Kuveyt Üniversitesi ve Trablus Üniversitesi gibi birden fazla önemli üniversitede çalışmıştır. Ahmed Muhtar Omar, 04. 04. 2003 tarihinde doğduğu yerde, Kahire şehrinde, ölmüştür. Uysal (2018, s. 6-10)

Ahmed Muhtar Omar'ın bazı eserleri;

1. *Mu'cam al-Luġat al-'Arabiyyat al-Mu'âşarat*
2. *Luġatu'l-Kur'ân*
3. *Esmâu'llâhi'l-Husnâ*
4. *et-Tedrîbâtu'l-Luġaviyye ve'l-Kavâidu'n-Nahviyye*
5. *Dîvânu'l-Edeb li'l-Fârâbî Uysal (2018, s. 10-25)*

I. 2. Edward William Lane

Edward William Lane, 1801 yılında İngiltere'nin Hereford şehrinde doğmuştur. Lane'in ilk eğitimi Bath Gramer Okulu ve Hereford Gramer Okulunda almıştır. Lane, Cambridge Üniversitesinde eğitimini devam ettirmiş, yalnız kısa süre sonra ayrılmıştır. Üniversiteden ayrıldıktan sonra gravürlüğü öğrenmiş ve çok başarılı bir şekilde gravürcü ve litografyacı olmuştur. Lane, Doğu bilimci olması, Arap dili ve kültürüne olan

merakından başlamıştır. Lane, Mısır'a olan taallukundan dolayı, Arapça öğrenmeye başlamış ve birçok kez bir seyyah, hatta bundan ziyade Arap dili, edebiyatı, geleneklerini, Arapların kıyafetleri ve yerli halkla sosyalleşme isteği için yolculuk yapmasına sebep olmuştur. Lane, Mısır'da olduğu müddetçe, *batılı* giyisilerini çıkararak bir *doğulu* olarak yerliler gibi giyinmeyi ve yaşamayı başlamıştır. Lane, Kahire'de Müslümanların yaşamlarını inceleyip bilgi edinmek için ilk başta bir dükkânın önünde oturarak etrafı izlemekle, sonra Müslümanlarla beraber camide namaz kılmakla ve ders halkalarına katılmakla başlamıştır. Lane'nin edindiği geniş Mısırlı arkadaş çevresinde “*Mansur*” adı verilmiştir. *Mansur* ismi, Lane'nin Mısırlı hüviyeti olmuştur. Lane, Mısır'ın tarihi yerleri, arkeolojik alanları, Kahire'nin çarşıları, büyük camileri, hatta cadde ve sokakları gezerek ve çok iyi Arapça öğrenmesinden dolayı Mısırlılarla yakın olup hayat tarzları, örfleri, âdetleri, gelenekleri, ayrıca modern Mısırlılar ve Mısır'ın mimarisine kadar bilgi edinip hakkında kitaplar yazmıştır. Lane'in yazdığı kitaplarıyla dünyaca ünlü olmuştur. Edward William Lane, Leiden Üniversitesi tarafından 1875 tarihinde kendisine ‘Fahri Edebiyat Doktora’ diploması verilmiştir. Ünlü şarkiyatçı olan Lane, 1876 tarihinde İngiltere’de vefat etmiştir. Özden (2020, s. 152-167)

Edward William Lane’in bazı eserleri;

1. *The Manners and Customs of the Modern Egyptians*
2. *Elf leyle ve leyle*
3. *Arabian Society in the Middle Age*
4. *Selections from the Kur'an*
5. *An Arabic-English Lexicon*(*Tamamlanmamış bir eser*). DURMUŞ,

SADGROVE (2003, s. 99-100)

I. 3. Fîrûzâbâdî

Tam adı Mecduddîn Muhammed b. Ya‘kûb el-Fîrûzâbâdî’dir. İran’nın Şiraz şehrinde 1329 yılında doğmuştur. Kur’anı-ı Kerim hafızlığını ve eğitimi doğduğu yerde yapmıştır. Sonra Vâsit, Bağdat, Şam, Ba’lebek, Hama, Halep, Kudüs, Gazze, Remle ve Kahire’de gibi ilim merkezleri olan şehirlerde ilim tahsilini gerçekleştirmiştir. Fîrûzâbâdî, ilgisi olduğu Dil biliminde olan yeteneğiyle meşhurdur. Yanı sıra edebiyat, hadis, tefsir, fıkıh ve tarih alanlarda eğitim almış ve hizmet vermiştir. Kaynaklarda Fîrûzâbâdî’nin yetmişten fazla eseri kaleme aldığını, yalnız o eserlerin yarısından azı kadar günümüze

ulaşıldığını zikreder. Fîrûzâbâdî, 1415 yılında Yemen’de vefat etmiştir. Saçlı (2014, s. 518-529)

Fîrûzâbâdî’nin bazı eserleri;

1. *Kâmusu’l-Muhit*
2. *el-Celisu’l-enis fî esmâü’l-handeris*
3. *Besâir zevi et-emyiz fî letâifi el-kitâbi’l-aziz*
4. *el-Ahâdis ez-zâyife*
5. *Tefsiru fâtihatü’l-kitab. Doğan (2018, s. 4)*

İKİNCİ BÖLÜM

KELİMELERİN MUKAYESESİ

maada/ mā ‘adā/ ماعدا

“zf. -den başka, gayrı: ‘Karakol Cemiyeti’nin de İstanbul’dan maada, Bursa havalisinde de faaliyette bulunduğu anlaşıldı.’ -Atatürk.” TS (2011, s. 1597)

AEL: mā/ما; kulle/كُلُّ, inne/إِنَّ, eyye/أَيَّ ardından gelince el-lezī/الَّذِي anlamında gelmektedir. haytu/حَيْثُ ve eyne’den sonra gelir: eynemā/أَيْنَمَا; nerede olursa, haytumā/هَيْتُمَا; nerede olursa anlamlarında kullanılmaktadır. Sürece, müddetçe gibi manalar da barındırmaktadır: mā dumtu hayyen/مَا دُمْتُ حَيًّا; yaşadığım sürece. mā; çünkü, -dan dolayı anlamında da kullanılmaktadır: bi-mā kānū yefsukun/بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ; yalan söylediklerinden dolayı. İle, beraber ve birlikte gibi anlamlar taşımaktadır: innaka mā ve hayrin/إِنَّكَ مَا وَهَيْرَيْنِ; bu duanın kelime kelime anlamı ise; “İyilikle tanış, karşılaş.” Anlam anlamı çevrildiği zaman şu şekilde olur; “İyi şeyler sana olsun.” Ayrıca nedir anlamında kullanılmaktadır: ve mā rebbu’l-‘alemin/وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ; alemlerin rabbı nedir ki? Olumsuzluk eki anlamı da var: mā re’ytuhu munzu yevmān/مَا رَأَيْتُهُ مِنْذُ يَوْمَانِ; onu iki gündür görmedim. Lane (1953, s. 3016).

mā ‘adā/ما عدا ise şöyle geçmektedir: cā’enī’l-ḳavmu mā ‘adā/جَاءَنِي الْقَوْمُ مَا عَدَا زَيْدًا; Zeyden; Zeyd hariç, (bütün) kavim bana geldi.” Lane (1953, s. 1978).

KM: mā/ما; elif-i maksure, İki vech üzere olarak müstameldir: Biri ismiyye, ikincisi ise harfiyye olur. İsmiyye üç kısımdan oluşmaktadır: **1.** Marife; **A)** Nakısa olur: el-lezī/الَّذِي anlamındadır. Sila ile itmama muhtaçtır: mā indekum yenfēz ve mā inde’llāhi bāḳin/مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ; sizdeki olanlar bitip tükenir, Allah’ın katındaki olanlar ise sonsuzdur. **B)** Tammedir, o da iki çeşit vardır: **a)** ammedir ki mu‘arref/الشَّيْءُ/eş-şey’u

kelimesiyle mukadderdir ve ondan önce isim gelmez: *إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ* /in tubdū 'ş-
şadaḳāti feni 'immā hiye; sadakalarınızı açık verirsiniz ne güzel bir şeydir. **b)** hassadır ki
kendinden önce ismi olunup ve kendisi o ismin lafzından takdir olunur: *غَسَلَتْهُ غَسَلًا*
ḡeseltuhu ḡeslen ni 'imen; onu iyice yıkadım. **2.** Manayı harften mücerred nekre olur;
iki şekilde olmaktadır: **A)** Nakisadır ki *مَا*/mā-i mevsufe, sıfata muhtaçtır, münekker
شَيْءٍ/şey'un takdir ve tevil olunur. **B)** tammedir ve üç bapta ayrılır: **a)** Taaccüp babında
olur: *مَا أَحْسَنَ زَيْدًا*/mā eḥsene Zeyden; Zeyd o kadar iyiki. **b)** *يُسُّ*/bi'se; ne kötü ! ve
نِعْمَ/ni'ime; ne iyi, ne güzel ! babıdır ki efal-i medh ü zemm babıdır. **c)** Mübalağa için de
kullanılmaktadır. **3.** Manayı harfi mutazammın nekre olmaktadır: **A)** İstifhamiyyedir;
nedir anlamında kullanılmaktadır. **B)** Zemaniyye; *مَا دُمْتُ حَيًّا*/mā dumtu ḥayyen; yaşadığım
sürece. **C)** Zaide. el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1200).

ma 'adā ise anlamı; “İstisna fiilidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 849).

MLAM: *مَا*/mā; **1.** Nefî harfidir (olumsuzluk eki). Bazen de *لَيْسَ*/leyse; değil işini
yapar, ism-i ve fiil-i cümlelere girer: *وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ*/ve mā hum bi-mū'minīne; meali ise
inanmadıkları halde. **2.** Bazen *إِنْ*/in harfi yerine geçer, bazen de mastar yerine geçer: *عَزِيزٌ*
أَزِيزٌ/azīzun 'aleyhi mā'anittüm; Sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. Bu
ayette *مَا*/mā, *إِنْ*/in harfi yerine geçmiştir. **3.** Zarf mastarlı bir harftir: *وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ*
مَا دُمْتُ حَيًّا/ve avşānī bi'ş-şalāti ve 'z-zekāti mā dumtu ḥiyen; Ve bana yaşadığım sürece
namazı ve zekâtı emretti; yani *مَا دُمْتُ حَيًّا*/mā dumtu ḥiyen; bu ayetle *مَا*/mā, *إِنْ*/in harfi yerine
geçip “Yaşadığım müddetçe” demektir. **4.** Kāf-i harf (Arapçada *mā* harfi cümleye girince
cümlemin olumlu anlamı yitirir ve olumsuz mana alır). Çoğu zaman *أَنْ*/en ve kardeşlerine
yerine geçip onların cümle içindeki işlevini yitirir (*أَنْ*/en ve kardeşleri; ism-i cümlelerde
girip birinci ismi nasp ikinci ise raf eder ama *mā*, *أَنْ*/en ve kardeşleriyle birleşince hem
birinci ismi hem de ikinciye raf halinde olur). Ayrıca *رُبَّ*/rubbe ile birlikte gelebilir cerr
işlevini engeller, aynı zamanda *قَصْرٌ*, *كُتْرٌ*, *قَلٌّ*, *شَدٌّ*/şedde, *ḳalle*, *keşure*, *ḥāle*, *ḳaşure*
gibi fiillerle gelince *fail*'i almaz: *إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ* /innemā allāḥū ilāḥūn vāḥidūn; Allah, ancak
bir tek tanrıdır. **5.** Cümlemin anlamını pekiştirmek için kullanılır: *مَا تَذَكَّرُونَ* /ḳalīlen mā
tezkūrūne; Ne az düşünüyorsunuz!, car ve mecrur arasında ve *وَأَيَّ وَمَتَى*
حَيْثُ وَإِذَا وَإِنْ وَأَيَّ وَمَتَى /ḥaytu ve izā ve iz ve in ve eyy ve metā ve eyne ve keyfe ve ḳalīlen
ve *keṭīren* ve *şettāne*'den sonra gelir. **6.** İsm-i mevsul yerine de geçebilir: *وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي*
الْأَرْضِ /ve li-lāhi yescūdū mā fī's-semāvāti vemā fī'l-ārzi; Semalarda ve
yeryüzünde olanlar (hepsi) Allah'a secde ederler. **7.** istifham isimi: *وَمَا تِلْكَ بِبَيْمِينِكَ يَا مُوسَى* ve

mā tilke bi-yemīnike yā mūsā; Sağ elindeki nedir? Ey Musa!, ama öncesinde car hafi gelirse (l) *elif* harfı silinir: أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا /*fīme ente min zikrāhā*; Sende ona ait bilgi yok ki söyleyesin. **8.** Cezm eden şart ismidir: وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمُهُ اللَّهُ /*ve mā tef‘alū min ḥāyirin ya ‘lemhu’llāhu*; meali; Hayır olarak ne işlerseniz, Allah onu bilir. **9.** Şaşırtma ifadesi anlamında da gelebilir: قَتَلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ /*Kūtile ‘l-insānu mā ekferehu*; Kahrolası insan! Ne nankördür o! **10.** Müphem ve belirsiz olan anlam, bir şey anlamında: يَوْمًا /*yevmen mā*; Belki bir gün. **11.** *mevşūf* yerine geçip ve sıfata olan ihtiyacını alır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2059-60)

MLAM: “عَدَا/‘*adā*; istisna edatıdır: حَضَرَ الطُّلَابُ مُحَمَّداً /*ḥāzare ‘t-tulābu mā ‘adā muḥammeden*; muhammet hariç, öğrenciler geldiler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1472)

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + Ar. ‘*adā* (istisna edatı)] Üstte tespit ettiğimize göre *maada* kelimesi, “*mā*” ve “‘*adā*” olarak iki ayrı Arapça istisna edatlarından oluşur. *maada*, Arapçada “*hariç, müstesna, dışında*” anlamında kullanılmaktadır. *maada* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde asıl anlamını korumuştur. Bu şekilde olan *maada* kelimesi, menşei diline aittir.

maaile/ ma‘a ‘ā ile/ مَعَ عَائِلَةٍ

“zf. esk. Ailece, ev halkıyla birlikte: ‘Bizim evin bacası çekmiyor. Bütün kış, maaile kömür vuruyor bizi bu yüzden.’ -Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1597)

AEL: “مَعَ/ma‘a; ile, birlikte, beraber, -de ve -da anlamlarda kullanılmaktadır: جِئْتُ مَعَ الْعَصْرِ /*ci‘tu ma‘a ‘l-‘aşri*; ikindi zamanında geldim.” Lane (1953, s. 3022).

Aile sözcüğü ise; عَائِلَةٌ/‘*ā ile*tun; aile.” Lane (1953, s. 2200) şeklinde geçmiştir.

KM: “مَعَ/ma‘a; Bir isimdir. Beraberlik anlamında kullanılır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1232).

KM’de “aile” sözcüğü geçmemektedir.

MLAM: مَعَ/ma‘a; **1.** Kaynaşma, iki şeyin bir araya gelmesinde kullanılmaktadır. İki kullanılışı vardır; ilki, muzafı olan; buluşma/toplantı durumu ve buluşma/toplantı zamanına delalet eder ya da عِنْدَ/‘*ind*; -de ekinin eş anlamlısı olur. İkincisi, muzafı olmayan; musena ve çoğullarda ism-i muneven mensub (yani damme ile raf, fetha ile mensub ve kesre ile cer olunan isimler); هَارَعْنَا مَعًا /*harecnā ma‘en*; Beraber çıktık. **2.**

Rağmen; *رَأَىٰ مَا تَحْذِيرِي إِيَّاهُ /fa'ale dalik ma'a tahziri iyāhu*; kendisini uyarmama rağmen onu yaptı. Ahmed Muhtar (2008, s. 2109).

t. *عَائِلَةٌ /ā'iletun*; aile, *عَوَائِلُ /avā'ilun*; aileler, *عَائِلَاتُ /ā'ilātun*; aileler. **1.** Aile; bir kişinin ailesi yani karısı, çocukları ve akrabaları demektir: *رَبُّ الْعَائِلَةِ /rebbe'l-ā'ileti*; Aile reisi; evli ve çocukları olan demektir. **2.** *ابْنُ الْعَائِلَةِ /ibnu'l-ā'ileti*; Ailenin oğlu; asil ve köklü bir ailenin oğlu demektir. **3.** *شَجَرَةُ الْعَائِلَةِ /şeceret'ül-ā'ileti*; Aile/soy ağacı; yani şematik şekilde çizilen ailenin kökü/soyudur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1578).

[<Ar. *ma'a* + Ar. *ā'ile*] Üstte belirlediğimiz gibi *maaile* kelime kökeni *مع/ma'a* “beraber, birlikte, ile, iki şeyin kaynaşması, rağmen, -den/-dan” anlamında ve *عَائِلَةٌ /ā'iletun* “aile” anlamında Arapça kelimelerinden oluşmaktadır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maaile* kelimesi, anlam bakımından Arapça ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü *maaile*, Arapçada ve Türkçede kullanılış şekilleri farklıdır.

maalesef/ ma'a'l-esef/ مع الأسف

“zf. Üzülerek söylüyorum ki, ne yazık ki, maatteessüf: ‘Hatta *maalesef* bu sevgide bir çocuk içliliği bile vardır.’ -Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1597)

AEL, KM ve MLAM: *مع/ma'a* kelimesi için yukardaki bilgilere bakınız.

AEL: Yorulmak, hüznlenmek, öfkelenmek veya aşırı bir şekilde yorulmak, hüznlenmek ve öfkelenmek: *أَسِفَ /esife*; yoruldu, hüznlendi, öfkeleni veya aşırı bir şekilde yoruldu, hüznlendi, öfkeleni. Hz. Muhammed’e anlık ölümle ilgili sorulduğunda; *رَاحَةً لِلْمُؤْمِنِ وَأَخْذَةً أَسِفٍ لِلْكَافِرِ /rāḥatun lil-mu'mini ve aḥzetu esefin lil-kāfiri*; (ani ölüm), mümine rahat(lık), kâfire üzüntü (verir). Fakat bazı dilbilimcilere göre, *أَسِفَ /esife*; aynı anda üzüldü ve öfkeledi. Lane (1953, s. 58).

KM: *أَسَفَ عَلَيْهِ /el-esefu*; Üzüntü, ıstırap. *أَسَفَ عَلَيْهِ /esefe 'aleyhi*; o (erkek), ona çok öfkeleni. *أَسَفَهُ /esefehu*; onu kızdırdı.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 47).

MLAM: *أَسِفَ /esife*, *يَأْسَفُ /ye'sefe*, *أَسَفًا /esefen*, *أَسِيفُ /āsifun*, *أَسِيفُ /esif* ve *أَسِيفُ /esif*, *مَأْسُوفٌ /me'sūfun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 94).

Esefe(nin) anlamı ise; *أَسِفَ /esife*; üzüldü, kızdı, öfkeleni, acı çekerek pişman oldu fiilinin mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 94).

“مع الأسف/ma‘a‘l-esef; özülerek söylüyorum ki, ne yazık ki.” Ahmed Muhtar (2008, s. 94).

[<Ar. *ma‘a* + Ar. *el-esef*] Üstte belirlediğimiz gibi *maalesef* ‘in kelime kökeni مع/ma‘a “beraber, birlikte, ile, iki şeyin kaynaşması, rağmen, -den/-dan” anlamında, ve الأسف/el-esef “hüzün, öfke, ızdırap, darılma, acıklı şekilde pişman olma” anlamında Arapça kelimelerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda kelimenin tam hâli yani مع الأسف/ma‘a‘l-esef şeklinde MLAM’de geçmektedir. Belirlediğimiz gibi *maalesef* kelimesinin Arapçada ve Türkçede kullanılış şekilleri aynıdır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maalesef* kelimesi, Arapça asıllı bir kelimedir. Türkçede “*maalesef*” şeklinde söylenmekte olup “üzülerek” anlamı kazanmıştır.

مع الممنونة/ma‘a el-memnūnīye /maalmemnuniye

“zf. esk. İsteye isteye, seve seve, memnunlukla, memnuniyetle: ‘Eğer sen ahlakıyla çalışıp da buhran sebebiyle işi bozulmuş bir adam olaydın maalmemnuniye yardım ederdim.’ -Hüseyin Rahmi Gürpınar. ” TS (2011, s. 1597).

AEL, KM ve MLAM’de مع/ma‘a için yukarıda bilgilere bakınız.

AEL, KM’de مَمْنُونِيَّة/memnūnīye bulunmamaktadır.

MLAM; مَمْنُونِيَّة/memnūnīye: Memnun olma. مَمْنُون/memnūn; memnun’dan sınavı master, teşekkür etme ve iyiliğin dile getirilmesi anlamında gelir: قَبِلْتُ دَعْوَتَكَ بِكُلِّ مَمْنُونِيَّة/ḳabiltu da ‘vetuke bi-kuli memnūnīyetin; senin davetini memnuniyetle kabul ettim.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2130)

[<Ar. *ma‘a* + Ar. *el-memnūnīye*] Üstte belirlediğimiz gibi *maalmemnuniye* kelimesinin kökeni مع/ma‘a “beraber, birlikte, ile, iki şeyin kaynaşması, rağmen, -den/-dan” anlamında ve sadece MLAM’de geçen مَمْنُونِيَّة/el- memnūnīye “memnun olmak, teşekkür etmek, iyiliğin dile getirilmesi” anlamında Arapça kelimelerden oluşmaktadır. Kelimenin tam hâli yani مَمْنُونِيَّة/ma‘a el-memnūnīye şeklinde hiçbir sözlükte geçmemektedir. Belirlediğimiz gibi *maalmemnuniye* kelimesi iki Arapça kelimeden oluşmasına rağmen, *maalmemnuniye*, şeklinde Arap dilinde kullanılmamaktadır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maalmemnuniye* kelimesi, anlam bakımından Türkçeleşmiştir.

معارف/ma‘ārif /maarif

“a. esk. 1. Bilgi ve kültür: ‘*Bakalım ne türlü maarıftan bahsedebileceksin?*’ -Necip Fazıl Kısakürek. 2. Öğretim ve eğitim sistemi: ‘*En büyük emelim, maarıf vekili olarak yurdumun ırfanını yükseltmektir.*’ -Atatürk.” TS (2011, s. 1597)

AEL: *مَعَارِف*/ma‘ārifun; 1. Yüz, yüzler, yüzden belli olan kısım; *حَيَّا الله هَاجَتْ مَعَارِف*/ḥayyā’llāhu’l-ma‘āriḥ; Allah, (sevdiğim) yüzü korusun, yaşatsın. *هَاجَتْ مَعَارِف*/ḥācet ma‘āriḥ fulānin; adamın siması (o kadar) değişmiş (ki tanıyamadım). 2. Tanınan ve meşhur insanlara denilir; *مَعَارِف*/ma‘āriḥ fulānin; çokça tanınan insanlar. 3. Yerkürenin bilinen yerleri; *مَعَارِف*/ma‘āriḥ l-erzi; yeryüzünün bilinen yerleri. Lane (1953, s. 2016).

KM: *مَعَارِف*/ma‘āriḥ; güzel simalı kadın. *هِيَ مِنْ مَعَارِف*/hū mine’l-ma‘āriḥ; o, tanınanlardan.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 861).

MLAM: “t. *مَعْرِفَة*/ma‘rifetun, ç. *مَعَارِف*/ma‘ārifun; bilgiler, ilimler: *اِكْتِسَاب*/iktisābu’l-ma‘āriḥ; bilimlerin edinmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1487).

Bu konuda ma‘ārifun sözcüğü diğer anlamı ise; “Tanıdık insanlar: *مَعَارِف*/ma‘ārifun ‘ş-şahşi; adamın tanıdıkları.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1487).

[<Ar. *ma‘ārif* √-r-f ‘bildi, idrak etti, anladı’] *Maarif* kelimesi, zaman içerisinde Arapçada yeni anlam kazanmıştır. AEL ve KM’de “tanıma, sima, bilinen kişiler, bilinen yerler” anlamları varken MLAM’de “bilgiler, ilimler” anlamını kazanmıştır. Bu anlam Türkçeye geçmiş ve “öğretim, eğitim sistemi” olarak yeni anlamını kazanmıştır. Sonuç olarak MLAM’de geçen *maarif* kelimesinin anlamı, Türkçedeki geçen anlamıyla benzer olduğu için *maarif* kelimesi, Arapçadır.

maarifçi

“a. esk. Öğretim ve eğitim kurum veya kuruluşlarında çalışan kimse.” TS (2011, s. 1597)

Maarifçi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maarifçilik

“a. Maarifçi olma durumu.” TS (2011, s. 1597)

Maarifçilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maaş /ma‘āş/مَعَاش

“a. Aylık: ‘Birdenbire ummadığım masraflarla ve kira ödeme derdiyle karşı karşıya kalınca, gülünçleşti maaşım.’ -Elif Şafak. **maaş almak** aylık almak. **maaş bağlamak** aylık bağlamak. **maaş vermek** aylık vermek. **maaşa geçmek** aylığa geçmek.” TS (2011, s. 1597).

→ **maaş bordrosu, asli maaş, çıplak maaş, dolgun maaş, açık maaş, emekli maaşı, tekaüt maaşı** TS (2011, s. 1597).

AEL: “مَعَاشٌ/ma ‘āṣun; Hem mastar hem isim olarak kullanılabilir, yaşadığı yerde, içinde yaşanan şey, geçindiği şey, şeyle geçinen anlamlarda kullanılmaktadır; النَّهَارُ الْمَعَاشُ/en-nehāru ma ‘āṣun; gündüz maaştır (rızk için çabalanılacak olan zaman). الْأَرْضُ الْمَعَاشُ/el-erzu ma ‘āṣun; yerküre, dünya maaştır (çünkü o yaşanan yer).” Lane (1953, s. 2211).

KM: “عَاشَ يَعْيشُ مَعَاشًا/‘āṣe ya ‘īṣu ma ‘āṣan; o (erkek), öyle bir dirildi ki, geçindi ki.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 931).

MLAM: مَعَاشٌ/ma ‘āṣ; 1. عَاشَ/‘āṣe; yaşadı’dan mimli mastar; Yiyecek, içecek ve diğer yaşam destekleri: طَيِّبٌ مَعَاشٌ/ma ‘āṣun ṭayyibun; iyi yaşam. 2. عَاشَ/‘āṣe; yaşadı’dan ism-i zaman; Rızk için çabalanılacak olan zaman, yani çalışma saatleri, mesai, gündüz: وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا/ve ca ‘alnā ‘n-nahāre ma ‘āṣen; ve gündüzü rızk için çabalanılacak olan zamanı yaptık. 3. Emeklilik maaşı; مُبَكَّرٌ مَعَاشٌ/ma ‘āṣun mubekkirun; erken emeklilik. Ahmed Muhtar (2008, s. 1584).

[<Ar. **ma ‘āṣ** √‘-y-ṣ ‘yaşama, zamanı geçirmek’] Arapçada *maaş*, “geçinme, belirli zaman dilimi ve emeklilik maaşı” anlamları barındırırken Türkçede “aylık” anlamda kullanılmaktadır. *Maaş* kelimesi, Türkçeye geçerken anlam daralmasına uğramıştır. Yani Arapçada “aylık” anlamında kullanılmadığı için Türkçeleştirilmiştir.

maaş bordrosu

“a. Çalışanların bir aylık hizmet bedelini, vergi matrahını ve kesintileri ile aylık net ücretini gösteren cetvel.” TS (2011, s. 1597)

Maaş bordrosu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maaşlı

“ sf. Aylıklı: ‘Biri bir koca görür rüyasında / Yüz lira maaşlı kibar bir adam’- Orhan Veli Kanık.” TS (2011, s. 1597)

Maaşlı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maaşlılık

“a. Maaşlı olma durumu.” TS (2011, s. 1597)

Maaşlılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maaşsız

“ sf. Aylıksız.” TS (2011, s. 1597)

Maaşsız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maaşsızlık

“a. Maaşsız olma durumu.” TS (2011, s. 1597)

Maaşsızlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maatteessüf / m‘at‘teessuf / مع التأسف

“zf. esk. Maalesef: ‘Hayır, Belediye nizamnamesinde maatteessüf -evet aynen böyle söyledi- maatteessüf buna dair bir kayda tesadüf edemedik.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1597).

مع/ma‘a; AEL, KM ve MLAM’de yukardaki bilgilere bakınız.

AEL: “1. Üzüntüden yanıp yakılmak, hem üzgün hem çokça pişman olmak: تأسفت/te‘essefe; üzüntüden yanıp yakıldı, hem üzgün hem çokça pişman olmuş, kaçırdığı şey için üzüldü. 2. mec. Vücut uzuvları kırılmak, parçalar hâline gelmek: تأسفت تأسفت/te‘essefet yedehu; onun eli kırıldı, onun eli parçalarına dağıldı.” Lane (1953, s. 58).

KM: “تأسفت عليه/te‘essefe ‘aleyhi; ona üzülüp şikâyet etti.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 47).

MLAM: “تأسفت/te‘essefe, يتأسف/yete‘essef, تأسفاً/te‘essuffen, متأسف/mute‘essif, متأسف عليه/mute‘essefun ‘aleyhi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 94).

te'essuff(un) diğer anlamı ise; “Acı çekerek pişman olmak: تَأَسَّفَ لَمَا حَدَّثَ /te'essefe le-mā ḥadeşe minhu; onun yaptıklarından dolayı acı çekerek pişman oldu”. Ahmed Muhtar (2008, s. 94).

[<Ar. *ma'a* + Ar. *et-te'essuf*] Üstte belirlediğimiz gibi *maatteessüf* kelimesinin kökeni مَعَ/ma'a “beraber, birlikte, ile, iki şeyin kaynaşması, rağmen, -den/-dan” anlamında ve التَّأَسُّفُ/et-te'essufu “aşırı üzüntü, acıklı şekilde pişman olma, vücutta belirli yerlerin hasar olması” anlamında Arapça kelimelerinden oluşmaktadır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maatteessüf* kelimesi, anlam bakımında Arapça ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü *maatteessüf*, Arapçada ve Türkçede kullanılış şekilleri farklıdır.

maazallah/ ma'āz'llāh/ مَعَاذَ اللَّهِ

“ünl. Tanrı korusun, Tanrı esirgesin anlamlarında bir söz: ‘Maazallah! Başına bir şey gelirse ben kahrolurum.’ -Hıfzı Topuz.” TS (2011, s. 1597)

AEL: “عَاذَ بِهِ مَعَاذُ/āze bihi ma'āzun; onu öyle bir sığındı ki, ondan muhafaza istedi, ondan onu korumasını istedi, ona güvenip korunması istedi. مَعَاذَ اللَّهِ/ma'āze'llāhi; Allah (beni) korusun, muhafaza etsin. İsim olan مَعَاذُ/ma'āzun; sığınak anlamında kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 2192).

KM: “المَعَاذُ/el-ma'āzu; Sığınma, iğrenme, tikslenme, bir adamı bir adama vurmakla tehdit edip ama vuramama durumu. مَعَاذَ اللَّهِ/ma'āze'llāhi; Allāh'a sığınırım. İsim olan مَعَاذُ/ma'āzun; sığınak anlamında kullanılmaktadır” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 925).

MLAM: “t. مَعَاذَاتُ وَمَعَاوِدُ/ma'āzātun ve مَعَاذُ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا عِنْدَهُ مَتَاعَنَا/ma'āze'llāhi en nā'huze illā men vecednā metā'enā indehu; Eşyamızı kendisinde bulduğumuz kişinin dışında birini almamızdan (alıkoymamızdan) Allah'a sığınırız. 2. a. Sığınak.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1573).

ma'āze'llāhi ise; Allah'a sığınırım, iltica ederim, Allah (beni) korusun.” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Ahmed Muhtar (2008, s. 1573).

[<Ar. *ma'āz* + Ar. *allāh*] Üstte tespit ettiğimiz sözlüklerde مَعَاذُ/ma'āze'llāh kelimesi “Tanrı'ya sığınma,/korunma, Tanrı'dan muhafaza etmesini/korumasını dileme/isteme” gelmektedir. *maazallah* “Tanrı korusun, Tanrı esirgesin” anlamı ile

Arapçadaki anlamı aynıdır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maazallah* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Arapçadır. Çünkü *maazallah*, Arapçada ve Türkçede kullanılış şekilleri aynıdır.

mabat/ mā ba‘d / ما بعد

“a. esk. 1. Bitmemiş yazı, roman vb.nde arka, devam. 2. mec. Kıç.” TS (2011, s. 1597)

ما/mā için AEL, KM ve MLAM’de yukardaki bilgilere bakınız.

AEL, KM, MLAM; “بعد/ba‘d; -den sonra, ilaveten, sonra, takip eden”

[<Ar. *mā* +Ar. *ba‘d*] *Mabat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “kıç” anlamı kazanmıştır. *Mabat*, hem Arapçada hem Türkçedeki genel olarak “arka, devam” anlamı örtüşür.

mabet/ ma‘bed/ مَعْبَد

“a. 1. din b. Tapınak: ‘Bütün mabetler içinde güneşten ilk ışık olan camidir.’ – Ahmet Haşim. 2. mec. Özel bir konuda, sevgi ve saygı ile bağlamanın ortaya konulduğu yer: ‘Burası jüri heyetinin toplanacağı mukaddes sanat mabedir.’ –Halit Fahri Ozansoy.” TS (2011, s. 1597)

→ *mabet ağacı*. TS (2011, s. 1597)

AEL: عِبَادَةُ اللَّهِ عِبَادَةُ وَغُودَةُ وَغُودِيَّةٌ وَمَعْبَدٌ و مَعْبَدٌ / *bede’llāhe* *ibādetun* ve *ubūdetun* ve *ubūdiyyetun* ve *ma‘bedetun* ve *ma‘bedun*; Allah’a öyle bir ibadet etti ki, Allah’a boyun eğerek ibadet etti, Allah’a bütün benliğiyle taptı, Allah’a hizmet ederek taptı, Allah’a tevazu ederek itaat etti, Allah’a teslimiyet ederek onun emirlerine boyun eğdi. Lane (1953, s. 1934).

KM: “مَعْبَدٌ/ma‘bedun; bir erkeğin ismidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 832).

MLAM: “t. مَعْبَدٌ/ma‘bedun; Tapınak, ç. مَعَابِدٌ/ma‘ābidun; tapınaklar, مَعْبَدٌ أَثَرِيٌّ/ma‘bedun eṣeriyyun; tarihî tapınak.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1449).

[< Ar. *ma‘bed* √ *b-d* ‘tapıtı’] Türkçede kullanılan *mabet* kelimesi Arapçadaki anlamını korumuştur. Ayrıca Türkler bu kelimeyi mecaz olarak “sevgi ile bir yere bağlanma” anlamını katmışlardır. Fakat AEL ve KM’de “mabet” kelimesinin anlamını açıklamadan kayda almışlardır. Bu demektir ki Araplar “mabet” kelimesi gerçek

anlamıyla kullanmışlardır. Bununla beraber 21. yüzyılda oluşturulan *MLAM* sözlüğünde *mabet* kelimesinin anlamı “*ibadet edilen yer*” olarak geçmektedir. Sonuç olarak Araplar eskiden beri “*mabet*” kelimesi, hep aynı anlamda kullanmışlardır.

mabet ağacı

a. bitki bil. Dünyadaki tohumlu bitkilerin en eskisi ve yaşlısı olup yaşayan fosil olarak adlandırılan, 30-40 metre boyunda 2-3 metre çapında, sonbaharda altın sarısı yapraklarıyla dekoratif bir görünüm sergileyen, dona ve hava kirliliğine karşı dayanıklı bir süs ağacı, Çin çamı (*Ginkgo biloba*). TS (2011, s. 1597)

Mabet ağacı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mabeyin/ mā beyīne/ مَا بَيْنَ

“*a. esk. 1. Ara: Meseleyi mabeyninizde halletmelisiniz. 2. tar. Eski konaklarda harem ile selamlık arasında daire. 3. tar. Padişah sarayı.*” TS (2011, s. 1597).

AEL, KM ve MLAM: مَا/mā için üstte bakınız.

AEL: بَيْنَ الْبَلَدَيْنِ بَيْنٌ/beyne 'l-beledeyni beynun; iki ülkenin, şehrin arasında (uzun) mesafe (var). بَيْنَهُمَا بَيْنٌ بَعِيدٌ/beynehumā beynun ba 'īdun; ikisi (iki erkeğin) arasında uzak mesafe (var). بَيْنَ الْقَوْمِ الْمَالُ/el-mālu beyne 'l-ḳavmi; servet, kavimin arasındadır. جَلَسْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ/celestu beyne 'l-ḳavmi; milletin ortasında oturdum. فَعَسَدَ مَا بَيْنَهُمْ/fesede mā beynehum; onların (erkekler) aralarındaki (durum) bozuldu. فِيمَا بَيْنَ الْأَيَّامِ/fī mā beyne 'l-eyyāmi; (birkaç) gün içerisinde. هُمْ مَا بَيْنَ حَافِظٍ وَقَافِظٍ/hum mā beyne ḥāzifun ve ḳāzifun; onlar (erkekler), (değnekle) dövenler ve taş atanların arasındadır. Lane (1953, s. 287).

KM: “جَلَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ/celese beyne 'l-ḳavmi; milletin ortasında oturdu.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 146).

MLAM: بَيْنٌ/beyīne: 1. Müphem bir zaman veya mekân zarfı, birden fazla olan şeylerde gelir, eğer bir kelimeye eklenirse vav harfiyle atf edilir, aynı zamanda zamirler tekrar edilir: إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ إِحْتَى/hattā izā beleḡe beyīne's-seddeyni; taa ki iki seddin arasına ulaştığında..2. Bazen, ara sıra, arasında, ara yerde, orta: بَيْنِي وَبَيْنَكَ/beyīnī ve beyīneke; ikimizin arsında (yani aramızda kalacak bir şey/sır demek). 3. بَيْنَ بَيْنٍ beyīne beyīne; ikisi arasında, iki şey (fiil, isim vb. gibi) arasında arabuluculuk anlamıyla hal nasp edilir, cezā'eyin fethi üzerinde mebni olan zarfı mürekkebe, eğer zarfı olmasından çıkarsa

birici şeyi ikinciye (iki isim veya iki fiili vb. arasında zarf olmasından çıkarsa, birinci fiil, isim vb. ikinci fiil, isime) eklenerek irab edilir; *حَلٌّ بَيْنَ بَيْنٍ*/hallun beyîne beyîni; orta bir çözüm(ne kötü nede iyi, ikisi arasında bir çözüm, yani orta ve makbul çözüm). Ahmed Muhtar (2008, s. 276).

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + Ar. *beyîne*] Üstte tespit ettiğimize göre *mabeyin* kelimesi, iki Arapça kelimedenden oluşmaktadır. Arapçadaki *mabeyin* “*arasında, ortasında, iki şey ile ilgili kıyaslama*” anlamındayken Türkçedeki *mabeyin* kelimesinin anlamlarından sadece “*eski konaklarda harem ile selamlık arasında daire*” anlamı ile yakındır. Bu demek ki *mabeyin* kelimesi Türkçeye geçerken daraltılıp belirli anlam verilmiş ve “*ara, padişah sarayı*” gibi yeni anlamlar kazanmıştır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mabeyin* kelimesi, anlam Türkçeleşmiştir. Çünkü *mabeyin* Arapçada ve Türkçede kullanılış şekilleri farklıdır.

mabeyinci

“*a. tarih* Osmanlı Devleti’nde padişahların dışarıyla olan ilişkilerine bakan, buyruklarını ilgililere bildiren, bazı kişilerin dileklerini kendisine ileten görevli: ‘*Büyükanem serasker kapısına, mabeyincilerin konaklarına giderek ağlayıp sızlıyormuş.*’ - Reşat Nuri Güntekin.”TS (2011, s. 1597-1598)

→ *başmabeyinci*. TS (2011, s. 1598)

Mabeyinci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mabeyincilik

“*a. Mabeyincinin görevi.*” TS (2011, s. 1598)

Mabeyinci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mablak

a. esk. 1. Hamur, merhem, boya vb. şeyleri ezip karıştırarak yoğurmak için kullanılan ve bir ucu ele alınacak biçimde saplı, öbür ucu yassı olan alet. *2.* Aşure kazanlarını karıştırmakta kullanılan, uzun saplı ve yayvan uçlu tahta kepçe. TS (2011, s. 1598).

AEL, KM ve MLAM’de “mablak” sözcüğü bulunmamaktadır. Bu şekilde olan sözcükler Türkçe bir kelime olmasına kanaat getirilir.

mabude/ ma‘bude/ مَعْبُودَة

“a. esk. **1.** Çok tanrılı dinlerde kendisine tapınılan dişi tanrı, tanrıça, ilahe. **2. mec.** Tapınırcasına sevilen kadın, sevgili.” TS (2011, s. 1598)

AEL, KM ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[< Ar. *ma‘bude* √ ‘-b-d ‘taptı, kulluk etti, ibadet etti, tapındı, ilah edildi, aşırı düşkünlük gösterdi’] *Mabude*, kelimesi sadece TDK sözlüğünde geçmektedir. *KM, MLAM* ve *AEL* sözlüklerinde bulunmadı. Yalnız *mabude*, *mabut* kelimesinin müennesidir.

mabut/ ma‘bud/ مَعْبُود

“a. din b. Kendisine tapılan varlık.” TS (2011, s. 1598).

AEL ve KM ’de “ma‘bud” bulunmamaktadır.

MLAM: “عَبَدَ/‘ebede, يَعْبُدُ/ya‘budu, عِبَادَةٌ/‘ibādeten ve عُبودِيَّةٌ/‘ubūdiyyeten, عَبِيدٌ/‘ābidun, مَعْبُودٌ/ma‘būdun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1448).

ma‘būdun anlamı da şöyle tespit edildi; “Kendisine tapılan, itaat edilen: اللَّهُ هُوَ المَعْبُودُ/allāhu huve’l-ma‘būdū; Allah tapılan, kendisine itaat edilendir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1448).

[< Ar. *ma‘bud* √ ‘-b-d ‘taptı, kulluk etti, ibadet etti, tapındı, ilah edildi, aşırı düşkünlük gösterdi’] *Mabut* kelimesi, *mabude* kelimesinin müzekker halidir. *AEL* ve *KM’de* *ma‘bud* kelimesinin kökünü alınmış ve ism-i meful şeklinde sadece *MLAM’de* alınmıştır. Türkçedeki *mabut* kelimesinin anlamı ve kullanılışı Arapçadaki *ma‘bud* ile aynıdır.

macera/ mā cerā/ مَا جَرَى

a. **1.** Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, sergüzeşt, avantür: “*Türk şiirinin ve Türk musikisinin bir gurbet macerası olduğunu bilirdim.*” -Ahmet Hamdi Tanpınar. **2. mec.** Olmayacakmış gibi görünen iş. **macera aramak** başına geleceklerden habersiz, sonu bilinmeyen, tehlikeli, heyecanlı bir işe girişmek. **maceraya atılmak** tehlikeli, yorucu, sıkıcı ve ne olacağı bilinmeyen bir işe kalkışmak. TS (2011, s. 1598).

AEL: “مَاجِرَاتِ/mācerāt; olay, serüven, ç. مَاجِرَاتِ/mācerayāt.” Lane (1953, s. 415).

KM ve MLAM'de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + Ar. *cerā*] Üstte tespit ettiğimize göre *macera* kelimesi, iki Arapça kelimedenden oluşmaktadır. Biri “*taaccüp, marife nakısa* ‘الَّذِي/el-lezī’, *istifham isimi, pekiştirmek için*” gibi anlamlarda gelen istisna edatı *ما/mā* ve *جرى/جرى/cerā* “aktı, koştu, devam etti, vuku buldu, oldu” anlamında gelen köktür. Arapçada AEL’de geçen *macera* kelimesi ile Türkçedeki anlamı aynıdır. *Macera* kelimesi Türkçeye geçerken “*olmayacakmış gibi görünen iş*” yeni anlam ve “*maceraya aramak, maceraya atılmak*” gibi yeni kelimeler türemiştir. Sonuç olarak KM, MLAM ve AEL’de *جرى/جرى/cerā* kökü geçen *macera* kelimesinin kullanılış ve anlam bakımından Arapçadır.

maceracı

“sf. İlginç ve tehlikeli olayları göze alan, serüvenci, sergüzeştçi, maceraperest: ‘Bizim gibi maceracı insanlarda ne gibi meziyetler bulunduğunu anlamak herkesin kârı değildir.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1598)

Maceracı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maceracılık

“a. Maceracı olma durumu, maceraperestlik, serüvencilik, sergüzeştçilik.” TS (2011, s. 1598)

Maceracılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maceralı

“sf. Heyecan veren, karmaşık, olağan dışı, serüvenli.” TS (2011, s. 1598)

Maceralı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maceraperest

“sf. esk. Maceracı.” TS (2011, s. 1598)

Maceraperest, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maceraperestlik

“a. Maceracılık.” TS (2011, s. 1598)

Maceraperestlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macerasız

“ sf. Heyecan vermeyen, basit, sıradan, serüvensiz.” TS (2011, s. 1598)

Macerasız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macun/ ma‘cun/ مَعْجُون

1. a. Hamur kıvamına getirilmiş madde. 2. a. Boyacılıkta çatlak ve aralıkları kapamak, camcılıkta camları tutturmak için kullanılan hamur kıvamında karışım: Cam macunu. Yağlı boya macunu. 3. a. Baharlı, tarçınlı, yumuşak ve yapışkan şekerleme: “*Sakın anneme söylemeyin! Söylemezseniz size macun alırım.*” - Orhan Veli Kanık. **macun çekmek** 1. boyacılıkta, düzgünlük ve dayanıklılık sağlamak için boyanacak yüzeye macun sürmek. 2. çatlak, delik yerleri kapatmak veya camı çerçeveye tutturmak için macun sürmek. TS (2011, s. 1598).

→*macun küreği, bal mumu macunu, camcı macunu, cam macunu, çelik macunu, diş macunu, kuvvet macunu, üstübeç macunu* TS (2011, s. 1598).

AEL: “مَعْجُونُ/ma‘cūnun; hamur; suyla yoğrulmuş un.” Lane (1953, s. 1986).

KM: “مَعْجُونُ/ma‘cūnun; yoğrulmuş nesneye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 845).

MLAM: “عَجَنُ/‘acene, يَعْجَنُ/ya‘cinu, عَجْنًا/‘acnen, مَعْجُونُ/ma‘cūnun ve عَجِينُ/‘acīn.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1462).

Yine ma‘cūn(la) ilgili diğer bilgiler tespit edildi; “t. مَعْجُونُ/ma‘cūnun, ç. مَعْجِينُ/ma‘ācīn; عَجَنُ/‘acene; Yoğurdu, hamur gibi yaptı’dan ism-i mafuludur, anlamı ise; gıdalarda, ilaçlarda, kozmetiklerde ve endüstriyel malzemelerde kullanılan her hamur kıvamlı karışımdır: مَعْجُونُ الْأَسْنَانِ/ma‘cūn ‘ul-esnāni; Diş macunu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1463)

[<Ar. ma‘cun √ ‘-c-n ‘yoğurdu, kardı’] Arapçadaki *macun* kelimesi, Türkçeye geçerken anlam genişlemesi yaşamış ve türemiştir. Yani anlam bakımından *hamurumsu madde* özelliğini koruyarak belirli şeylerin anlamını kazanmıştır. Mesela boyacılıkta kullanılan *macun* ve şekerleme olan *macun*, ikisinin ortak özelliği *hamursu* bir madde olmasıdır. Bu şekilde değişime uğrayan *macun*, kullanılış ve anlam bakımından Arapçadır.

macuncu

“a. Macun yapan veya satan kimse: ‘*Birçok macuncuyla tartışır, en güzel kuvvet macununun hangisi olduğunu büyük bir sabırla araştırır idi.*’ - Muzaffer İzgü.” TS (2011, s. 1598)

Macuncu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunculuk

“a. Macun yapma veya satma işi.” TS (2011, s. 1598)

Macunculuk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macun küreği

“a. Üzerinde macun hazırlanan ve sıva işlerinde kullanılan yardımcı el aleti.” TS (2011, s. 1598)

Macun küreği, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlama

“a. Macunlamak işi.” TS (2011, s. 1598)

Macunlama, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlamak

“-i Macun çekmek: Camı macunlamak. Kapıları macunlamak.” TS (2011, s. 1598)

Macunlamak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlanma

“a. Macunlanmak işi.” TS (2011, s. 1598)

Macunlanma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlanmak

“nes. Macunlama işine konu olmak veya macunlama işi yapılmak.” TS (2011, s. 1598)

Macunlanmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlaşma

“a. Macunlaşmak işi.” TS (2011, s. 1598)

Macunlaşma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlaşmak

“nes. Macun koyuluğuna gelmek.” TS (2011, s. 1598)

Macunlaşmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlatma

“a. Macunlatmak işi.” TS (2011, s. 1598)

Macunlatma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunlatmak

“-i Macunlama işini yaptırmak.” TS (2011, s. 1598)

Macunlatmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

macunluk

“a. İçine macun konulmaya yarayan özel kap.” TS (2011, s. 1598)

Macunluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

madde/mādde/ مَادَّة

a. 1. Duyularla algılanabilen nesne. 2. Bir cismi oluşturan öge, öz: Cam yapmak için silisli maddeler kullanılır. 3. Yasa, sözleşme, antlaşma vb. metinlerde, her biri başlı başına bir yargı getiren ve çoğu kez rakamla belirtilen bölüm: “kanun tatbikatında merhamet bilmez. Suçları maddeleriyle ölçer. Hükmünü verir, çarpar.”-Hüseyin Rahmi Gürpınar. 4. Sözlük ve ansiklopedilerde tanımlanan, anlatılan kelime, ad veya konulardan her biri: “Bir uzmanla buluşacağı zaman ansiklopediyi açar, o konuyla ilgili maddeyi okur.”-Salâh Birsal. 5. Para, mal vb. ile ilgili şey: maddeye önem vermek. 6. Kendi içinde bütünlüğü olan anlatım. 7. *fiz.* Boşlukta yer kaplayan, bir kütlesi olan her türlü varlık, özdek. 8. *kim.* Molekül. TS (2011, s. 1599).

→ *madde başı, madde madde, ak madde, boyar madde, boz madde, etken madde, etkili madde, geçici madde, ham madde, kozmik madde, uyuşturucu madde, yardımcı*

madde, dolgu maddesi, kanun maddesi, katkı maddesi, tekel maddesi TS (2011, s. 1599).

AEL: “مَادَّةٌ/māddetun; kesintisiz artma, aralıksız fazlalaşma, boşlukta yer kaplayan, bölünebilen, farklı şekiller alabilen, vezni ve uzunluğu olan her bir cisme denir, bir cismi oluşturan unsur veya unsurlar, bir konu, bir kelimenin kökü, bir kelimenin kök harfleri.” Lane (1953, s. 2697-2698).

KM: “مَادَّةٌ/māddetun; Aralık vermeden artma, durmadan çoğalma, aralıksız fazlalaşma.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1211).

MLAM: t. مَادَّةٌ/māddetun, ç. مَادَاتٌ وَمَوَادُّ/māddātun ve mevādun; Maddeler: 1. fiz. Boşlukta yer kaplayan, bölünebilen, farklı şekiller alabilen, vezni ve uzunluğu olan her bir cisme denir. 2. k. Kanundan, antlaşmadan ya da anlaşmanın bir kısmına veya bir bölümüne denir, o da farklı bölümlere ayrılır; مَوَادُّ الْعَقْدِ/mevādu’l-‘aḳdi; anlaşmanın maddeleri, bölümleri. المَادَّةُ الْأُولَى فِي الْقَانُون/el-māddetu’l-ulā fî’l-ḳānūni; yasanın birinci maddesi. 3. Bir cismi oluşturan öge, ögeler: مَوَادُّ غِذَائِيَّةٌ/mevādun gîzā’iyyetun; gıda maddeleri. 4. kim. Molekül. 5. Dilin lafızlarına ve ondan türetildiği kelimelerine denir: مَوَادُّ اللُّغَةِ/mevādu’l-luḡati; dilin lafızları. 6. İlmin araştırmalarına ve sorunlarına denir: مَوَادُّ الْعِلْمِ/mevādu’l-‘ilmi; ilmin maddeleri. 7. İçindekiler, fihrist, münderecat: مَوَادُّ الْكِتَابِ/mevādu’l-kitābi; kitabın içindekileri. Ahmed Muhtar (2008, s. 2077-2078).

[< Ar. *mādde* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] *Madde* kelimesi, *TDK*’deki birinci anlamı olan “*duyularla algılanabilen nesne*” *KM*’de, *AEL*’de ve *MLAM*’de var ama farklı anlatım şekli kullanılmıştır. İkinci anlamı olan “*bir cismi oluşturan öge*” *KM*’de hariç kalan sözlüklerde geçmektedir. Üçüncü anlamı ise “*kanun maddesi*” olarak Türkçede yani *TDK*’de geçmiş, ama Arapçanın eski kamuslarında yok, sadece *MLAM*’de kullanılmıştır. “*madde*” kelimesi dördüncü anlamı olan “*sözlük ve ansiklopedilerde tanımlanan, anlatılan kelime, ad veya konu*”, beşinci anlamı olan “*para ve mal*” ve altıncı anlamı olan “*kendi içinde bütünlüğü*” ise sadece *TDK*’de geçmektedir. Şu demek ki Türkçede farklı kullanımından dolayı yeni anlam türemiştir. Yedinci anlamı ise “*özdek*” sadece *AEL*’de ve *MLAM*’de kullanılmıştır. Sekizinci anlamı ise “*Molekül*” sadece *AEL*’de kullanılmıştır. “*Madde*” sözcüğü *KM*’de sadece bir anlamı varken *MLAM*’de yani Çağdaş Arapçada yeni anlamlar kazanmıştır. Şu demek ki *madde*

kelimesi, 14. Yüzyıldan sonrası genişleyip anlamı farklılaşmıştır. *AEL* 'yi incelendiğinde 19. Yüzyılın baskısındaki *madde*, *KM*'ye göre birçok anlamı var, *MLAM*'deki *madde* ise hem benzer hem de farklı anlam kazanmıştır.

madde başı

“a. Sözlük yapma düzeninde başlı başına bir anlam ifade eden ve siyah olarak yazılan, tanımı verilen sözlük birimi.” TS (2011, s. 1599)

Madde başı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeci

“1. *i. mec.* Para, mal vb. ne çok önem veren kimse. 2. *sf. fel.* Maddecilikten yana olan (kimse veya görüş), özdekçi, materyalist: ‘*Filozof bu somut, bu maddeci görüşten sıyıramıyor kendini.*’ - Azra Erhat.” TS (2011, s. 1599)

→ *tarihî maddeci TS (2011, s. 1599).*

Maddeci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddecilik

“1. *a., mec.* Para, mal vb. ne çok önem verme. 2. *a. mec.* Felsefe Dünyada, yalnızca maddenin varlığını kabul eden, Tanrı, ruh vb. manevi kavramları ret ve inkâr eden felsefî görüş, özdekçilik, materyalizm, materyalistlik.” TS (2011, s. 1599)

→ *tarihî maddecilik TS (2011, s. 1599).*

Maddecilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeleme

“a. Maddelemek işi.” TS (2011, s. 1600)

Maddeleme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddelemek

“-i Madde madde yazmak.” TS (2011, s. 1600)

Maddelemek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeleşme

“a. Maddeleşmek işi.” TS (2011, s. 1600)

Maddeleşme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeleşmek

“*nes.* Madde durumuna gelmek: ‘*Kuvvetin ise hayatta maddeleşmiş timsali ancak paraydı.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1600)

Maddeleşmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeleştirme

“*a.* Maddeleştirmek işi.” TS (2011, s. 1600)

Maddeleştirme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddeleştirmek

“*-i* Maddeleşme işini yaptırmak.” TS (2011, s. 1600)

Maddeleştirmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddelik

“*sf.* Madde içeren: Sekiz maddelik rapor hazırlandı.” TS (2011, s. 1600)

Maddelik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

madde madde

“*zf.* Maddeler hâlinde sıralayarak.” TS (2011, s. 1600)

Üstte *madde*, kelimesine bakınız.

maddesel

“**1. sf.** Madde ile ilgili, maddi. **2. sf.fiz.** Madde özelliğinde olan, maddi.” TS (2011, s. 1600)

→ ***maddesel nokta TS (2011, s. 1600)***

Maddesel, Türkçeleşmiş bir kelimedir

maddeten

“*z. esk.* Maddi bakımdan, manen karşıtı: ‘*Milletini maddeten ve manen yükseltmek istemeyen adam nasıl samimi Türkçü olabilir?*’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1600)

[<Ar. *māddeten* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfî uzattı’] Türkçede kullanılan *maddeten* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *maddeten* mastar iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

maddi/ mādī/ مَادِي

“sf. 1. Madde ile ilgili, maddesel, özdeksel, **manevi** karşıtı. 2. Maddeden oluşan. 3. Mal, para, varlıkla ilgili olan. 4. fiz. Maddesel.” TS (2011, s. 1600).

→ *maddi zarar* TS (2011, s. 1600).

AEL ve *KM*’de kayda alınmamıştır.

MLAM: مَادِي/mādiyyun; sf.; 1. مَادَّة/māddetün ve مَادِّيَّة/māddiyyetün kelimelerine ait ism-i mensûp olan مَادِي/mādiyy; manevi ve soyut anlamlarının karşıtı, maddesel anlamına gelmektedir: غَيْرَ مَادِي/ġayra mādiyy; maddi değil; vücudu, şekli ve maddesi olmayanıdır. 2. Maddeden başka bir şey yok diyen (inanan) kimse, Materyalizmin akımını savunandır. 3. Mal, para, varlıkla ilgili olan. Ahmed Muhtar (2008, s. 2078).

[<Ar. *mādiyy* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfî uzattı’] *Maddi* kelimesi, Türkçeye geçerken anlamını muhafaza ederek geçmiştir. Türkçede ve Arapçada kullanılan *maddi* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından aynıdır. *Maddi* kelimesi, *AEL* ve *KM* geçmese bile kökü geçmektedir.

maddileşme

“a. Maddileşmek işi.” TS (2011, s. 1600)

Maddileşme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddileşmek

“nes. Maddeye önem verir duruma gelmek.” TS (2011, s. 1600)

Maddileşmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddileştirme

“a. Maddileştirmek işi.” TS (2011, s. 1600)

Maddileştirme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddileştirmek

“-i Maddi duruma getirmek.” TS (2011, s. 1600)

Maddileştirmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddilik

“a. *fel.* Maddi olma durumu, cismanilik, maddesellik, maddiyet.” TS (2011, s. 1600)

Maddilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddiyat

“ç. a. 1. Sahip olunan mal veya paralar. 2. Madde ile ilgili şeyler. 3. *mec.* Mal mülk, para ile ilgili şeyler: ‘*Tek sorun maddiyat olsun, nasıl olsa zaman içinde toparlanırsınız.*’ -Osman Aysu.” TS (2011, s. 1600).

AEL, KM ve MLAM’de maddiyat kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *māddiyyāt* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] *Maddi*, kelimesinin maddi’nin çokluk hali yani *maddiyat* kelimesi, sözlüklerde geçmemektedir. Fakat günlük kullanımında yaygın kullanılan bir sözcüktür.

maddiyatçı

“a. Paraya, mala çok önem veren kimse.” TS (2011, s. 1600)

Maddiyatçı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddiyatçılık

“a. Maddiyatçı olma durumu.” TS (2011, s. 1600)

Maddiyatçılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maddiyet/ māddiyet/ مَادِّيَّة

“a. *fel. esk.* Maddelilik: ‘*Gittikçe artan sessizlik içinde bu iki adamın maddiyetleri birer gürültü çıkarıyor gibi geliyor.*’ -Hüseyin Rahmi Gürpınar. ” TS (2011, s. 1600).

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: المَادِّيَّة/māddiyyet; المَادِّيَّة/el-māddiyyet, 1. fel. tas. Maddenin tek başında var olduğu ve onunla birlikte evreni, bilgiyi ve davranışı yorumladığını kabul eden bir felsefi akım / mezhep . 2. اللَّامَادِّيَّة/el-lāmāddiyyet; Maddenin varlığını inkâr eden ve varlığını, zihinlerde sınırlayanların akım. 3. التَّارِيخِيَّة/el-māddiyyetu 't-tārīhiyye; Marksizm görüşü, sosyal fikirlerin ve politik durumların oluşturulmasının temeli, maddi ve ekonomik koşulları saymaktadır. 4. المَادِّيَّةُ الْجَدَلِيَّة/el-māddiyyetu 'el-cedeliyye; Marksizm felsefesi, bütün yeryüzü hareketli bir maddeden oluştuğunu ve bu hareketli maddenin içinde gelişmiş bir yükseliş içinde olup bir olgunun yaşaması için başka bir olgunun ölmesi gerektiğini özetler. Ahmed Muhtar (2008, s. 2078)

[<Ar. *māddiyyet* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, Arapçada ve Türkçede kullanılan *maddiyyet* kelimesinin anlam ve kullanım bakımından değişmemiştir. Aynı zamanda hem Arapçada hem de Türkçede *felsefi* bir terim olarak kullanılmaktadır.

maddi zarar

“a. huk. Kişilerin bedenine veya mal varlığına verilen zarar.” TS (2011, s. 1600)

Maddi zarar birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

madem /mā dāme/ مَا دَامَ

“bağ. ‘değil mi ki, -dediği için, -dediğine göre’ anlamlarında sebep göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlayan bir söz, mademki: ‘*Bakma sen, madem tanıdıkmiş bulur bir çaresini.*’ -Çetin Altan.” TS (2011, s. 1600).

AEL: “لَا أَجْلِسُ مَا دُمْتُ قَائِمًا//lā eclisu mā dāmumte kâ’imen; sen durduğun sürece ben oturmam.” Lane (1953, s. 935).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَا دَامَ/mā dāme; mazi, nakıs ve kane kardeşlerindendir, anlamı ise; bir şeyin devam etme süresi: بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا/ve evşānī bi ‘ş-şalāti ve ‘z-zekāti mā dumtu hayyen; Ve hayatta olduğum müddetçe namazı(kılmayı) ve zekâtı(vermeyi) bana vasiyet etti (emretti). Ahmed Muhtar (2008, s. 789).

[<Ar. *mā dāme* √ *d-v-m* + *mā*] Arapçada fiil olan *madem*, Türkçede bağlaçtır. *Madem* kelimesi Arapçada “*olduğu sürece, devam ettiği müddetçe*” anlamındayken Türkçede iki cümleyi bağlayan ve “*değil mi ki, -dediği için, -dediğine göre*” anlamındadır. Şu demek ki *madem* kelimesi Arapçadan Türkçeye geçerken asıl anlamını düşürüp yeni anlam kazanmıştır. Sonuç olarak *madem* kelimesinin kökü Arapça olsa bile kazandığı anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir.

mademki

“bağ. *Madem*: ‘Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür / *Mademki* böyle duygularım kaldı çok şükür’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1600)

Mademki, kelimesi Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maden/ ma‘den/ مَعْدِن

a. 1. jeol. Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral. 2. sf. Bu mineralden yapılmış: “*Maden ibrikler büyük bir sanatla yapıldı.*”-Fali Rıfkı Atay. 3. Maden ocağı veya maden işletmesi. 4. mec. Çok değerli şeyleri kapsayan kaynak: “*Bu kütüphane bir madendir, değerini bilin.*” 5. argo. Uyuşturucu, esrar, eroin: “İstersen sana biraz maden vereyim de çek!”-Osman Cemal Kaygılı. 6. tkz. Kolay ve iyi kazanç sağlayan iş veya parası elinden kolaylıkla alınan kimse. 7. kim. Metal. TS (2011, s. 1600).

→*maden bilimi, maden cevheri, maden damarı, Maden Devri, maden filizi, maden gazı, madenkırmızı, maden kirası, maden kömürü, maden kuyusu, maden mavisı, maden ocağı, maden sodası, maden suyu, maden yatağı, maden yünü, çıplak maden, ergimiş maden, kırmızı madeni* TS (2011, s. 1600).

AEL: “مَعْدِن/ma‘den ve مَعْدِن/ma‘dın; mineral, maden ocağı, altın ve gümüş gibi değerli madenlerin kaynak yeri.” Lane (1953, s. 1977).

ma‘den(in) mecazi anlamları ise şunlardır; Bir şeyin kaynağı gösterir; هَجَرٌ مَعْدِنٌ/hecetun ma‘dın’t-temri; Hecer (yer), hurmanın madeni (hurmanın kaynağı, hurmayla meşhur), هُوَ مَعْدِنٌ لِلْخَيْرِ وَالْكَرَمِ/huve ma‘dınun lil-ḥayri ve ‘l-keremi; o (erkek), iyiliği ve cömertliğin kaynağıdır (çok iyi biri anlamında kullanılan söz), insanların soyuna

işaret eden sözlerde kullanılır; هُمْ كِرَامُ الْمَعَادِنِ/hum kirāmu'l-ma^c ādini; onlar asil kökenli insanlardır (onların soyu iyidir, asil kökenli insanlardır). Lane (1953, s. 1977).

KM: الْمَعْدِنُ/el-ma^c dinu; altın ve gümüş gibi değerli minerallerin yerküredeki olduğu yeridir. Sürekli ikamet edilen yer. Her şeyin kökü bulunduğu yerdir.” el-Fîrûzâbâdî(2009, s. 848).

MLAM: t. مَعْدِنٌ/ma^c den veya مَعْدِنٌ/ma^c dın, ç. مَعَادِنٌ/ma^c ādinu; madenler; 1. Uzayabilen, dövülebilene, elektrik ve sıcaklığı iletebilen sert bir maddedir: مَعْدِنُ الْحَدِيدِ/ma^c den 'l-ḥadīdi; demir madeni. مَعْدِنُ الذَّهَبِ/ma^c den 'z-zehebi; altın madeni. 2. jeo. Yeraltından çıkarılan her sert ve sıvı maddeler. 3. kim. Yeraltında veya yer üstünde olan organik olmayan reaksiyonlardan oluşan unsur veya birleşik element, kömür gibidir. 4. mec. Bir şeyin aslı ve kökü: هَذَا الرَّجُلُ مَعْدِنُ الْخَيْرِ/hazā 'r-reculu ma^c dinu 'l-ḥayri; bu adamın madeni (aslı, kökü) iyilik, bu ifadenin anlam anlamı çevrildiğinde; “Bu adam çok hayır yapandır, çok iyi bir adam.” anlamında olur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1470).

[< Ar. ma^c den √ ‘-d-n ‘ikamet etmek’] TDK’de maden kelimesi, farklı alanlarda ve birçok anlamda kullanılmıştır. Mesela Jeolojide ve Kimyada terim olarak ve mecazi anlamıyla da kullanılmıştır. Bununla birlikte Türkler günlük konuşmalarında farklı bir anlam katmışlardır. Mesela “argo ve teklifsiz konuşma” anlamını kullanmışlardır. Aynı zamanda teklifsiz konuşmada iki anlamı var; “kolay ve iyi kazanç sağlayan iş veya parası elinden kolaylıkla alınan kimse” anlamına gelir. 19. Yüzyılda kullanılan sözlük AEL’de “maden” kelimesi Araplarda birçok anlamda kullanmışlardır. Mesela “metal, bir şeyin kaynak yeri veya her hangi bir şeyin sabitliğini gösterir” gibi anlamlarda kullanmışlardır. Bundan çıkarılan, “maden” kelimesi eski Arapçadan Türkçeye geçerken, Türkler yeni mana yüklemişlerdir. Ayrıca KM’de inceleme yaparken kelimenin sadece üç anlamı vardır. Asıl anlam “maden yeri ve cevherlerin ve altınların bulunduğu yer” bu kelime, bütün sözlüklerde bu anlamda geçmektedir. Ama “bir yerde sürekli birilerin ikamet etmesi” Türkçede bu anlam hiç kullanılmamıştır. Hâlbuki çağdaş Arapçada sözlüğünde “petrolün bulunduğu yer, sert bir madde, uzayabilir, elektrik ve sıcaklığı bağlanabilir, demir bakır ve altın gibi” anlamında kullanılmıştır. Yani teknoloji geliştikçe kelimelerde yeni anlam kazanmıştır. Fakat Türkçede “maden” kelimesi kimya alanında kullanıldığı “metal” olarak geçmektedir. Ama Arapçadaki kimya alanında “yer altında veya yer üstünde organik olmayan reaksiyonlardan oluşan unsur veya birleşik

elementler” anlamında gelmektedir. Buda demek ki Arapçada ve Türkçede aynı kelime aynı alanda kullanılmıştır. *AEL*’de “*insanın kötü veya iyi huyu yansıtan içini*” anlamında kullanılmıştır.

maden bilimi

“*a. mineraloji* Mineral bilimi.” TS (2011, s. 1600)

Maden bilimi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maden bilimsel

“*sf. Maden bilimi ile ilgili, minerolojik.*” TS (2011, s. 1600)

Maden bilimsel, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maden cevheri

“*a. mineraloji* İçindeki maden oranı işletilmeye elverişli miktarda olan filiz, maden filizi.” TS (2011, s. 1600)

Maden cevheri birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

madenci

“**1. a.** Maden işleten kimse. **2. a.** Maden ocaklarında çalışan işçi.” TS (2011, s. 1600)

Madenci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

madencilik

“**1. is.** Yer altındaki madenlerin araştırılması, çıkarılması ve işletilmesiyle ilgili teknik ve yöntemlerin bütünü. **2. is.** Madencinin yaptığı iş.” TS (2011, s. 1600)

Madencilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maden damarı

“*a. mineraloji* Maden cevherinin yoğun olarak bulunduğu bölüm.” TS (2011, s. 1600)

Maden damarı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maden devri

“a. tar. Tarihten önceki zamanların ayrıldığı üç çağdan sonuncusu olan ve madenlerin kullanılmaya başlandığı zaman dilimi.” TS (2011, s. 1600)

Maden devri birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

maden filizi

“a. mineraloji Maden cevheri. ” TS (2011, s. 1600)

Maden filizi birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

maden gazı

“a. fiz. Madende oluşan gaz.” TS (2011, s. 1601)

Maden gazı, Arap ve Fransız lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçe bir sözcük olarak teşkil edilmiştir

madenî/ ma‘ dinî/ مَعْدِنِيّ

“sf. Madensel, madenle ilgili: “*Adi madenî kol düğmeleri bunları yeşilimtırak bir leke ile kirletirdi.*” -Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s. 1601).

→ *madenî para, madenî yağ, madenî yün* TS (2011, s. 1601).

AEL ve KM’de geçmemektedir.

MLAM: “sf. مَعْدِن/ma‘din ve مَعْدَن/ma‘den(nin) ism-i mensubudur: Madensel, madenle ilgili: لَوْحٌ مَعْدِنِيّ/levḥun ma‘diniyyun; madenî levha. مَاءٌ مَعْدِنِيّ/mā‘un ma‘diniyun; madensel su (maden suyu).” Ahmed Muhtar (2008, s. 1471).

[<Ar. ma‘dinî √ ‘-d-n + ya’n-neseb] Arapçada ve Türkçede sıfat halinde olan *madenî* kelimesinin kullanımı ve anlamı aynıdır.

madenî para

“a. Altın, gümüş, bakır, bronz, alüminyum vb. maddelerin alaşımından yapılan para, demir para.” TS (2011, s. 1601)

Madenî para, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

madenî yağ

“a. Madensel ürünlerden elde edilen yağ.” TS (2011, s. 1601)

Madenî yağ, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

madenî yün

“a. Maden yünü.” TS (2011, s. 1601)

Madenî yün, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

madenkırmızı

“a. kim. Antimon birleşimlerinden kırmızı renkte bir madde, kırmızı madeni.” TS (2011, s. 1601)

Madenkırmızı birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

maden kirası

“a. huk. Maden işletilsin veya işletilmesin devlete verilen para.” TS (2011, s. 1601)

Maden kirası birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

maden kömürü

“a. jeo. Taş kömürü.” TS (2011, s. 1601)

Maden kömürü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maden kuyusu

“a. Maden ocağı.” TS (2011, s. 1601)

Maden kuyusu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maden ocağı

“a. Kazılarak maden cevheri çıkarılan yer, maden kuyusu.” TS (2011, s. 1601)

Maden ocağı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

madensel

“sf. Madenî: Madensel bir renk.” TS (2011, s. 1601)

Madensel, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

madenselleşme

“a. Madenselleşmek durumu.” TS (2011, s. 1601)

Madenselleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

madenselleşmek

“nes. Madensel özellik kazanmak: ‘Hoparlörden daha da madenselleşen ses uğılduyordu kasabanın her köşesinde.’ - Necati Cumalı.” TS (2011, s. 1601)

Madenselleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

madensi

“1. sf. Madene benzeyen, madeni andıran, maden gibi, madenimsi. 2. i. kim. Metalsi.” TS (2011, s. 1601)

Madensi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maden sodası

“a. Maden suyunun içine sıkıştırılmış gaz doldurulduktan sonra elde edilen şişe suyu.” TS (2011, s. 1601)

Maden sodası kelimesi, Arap ve İtalyan lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

Maden suyu

“a. İçinde erimiş mineraller bulunan ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanılan kaynak suyu.” TS (2011, s. 1601)

Maden suyu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Maden yatağı

“a. Maden filizi katmanlarının bulunduğu alan.” TS (2011, s. 1601)

Maden yatağı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Maden yünü

“a. Yalıtkan olarak kullanılan bir madde, madenî yün.” TS (2011, s. 1601)

Maden yünü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Madrup/ maḍrūb/ مَضْرُوب

“sf. Esk. 1. Dövülmüş (kimse). 2. A. Mat. Çarpılan” TS (2011, s. 1601).

AEL: “مَضْرُوب/maḍrūbun; vurulmuş ve dövülmüş kimse, mec. Bastırılmış para” Lane (1953, s. 1781).

KM: “مَضْرُوب/maḍrūbun; vurulmuş ve dövülmüş kimse.” El-Fîrûzâbâdî (2009, s. 772).

MLAM: “ضَرَبَ/ḍarabe, يَضْرِبُ/yaḍribu, ضَرْبًا/ḍarban ve ضَرْبَانًا/ḍarbānen, ضَارِبٌ/ḍāribun, مَضْرُوبٌ/maḍrūbun, ضَرَبَ فِي الْمَاءِ/ḍarabe fî'l-mā'i.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1352).

Madrūb(un) anlamı ise şu şekilde tespit edildi; madrūb, ضَرَبَ/ḍarabe; hareketlendi, (zaman) geçti, ağrıyı şiddetlendi, çarpıntısı tuttu, insanların arasında bozdu, çarptı, vurdu, karıştırdı, ses çıkardı, çaldı, ihmal etti, küçümsedi, bir şeyi yere attı, müzik aleti çalıştırdı, yaptı, parayı bastı, (fala) baktı, (örnek) verdi, mat. Çarptı, vergiyi gerekli kıl, kuşatma yaptı, (kelimeyi) sildi veya üstüne çizdi, grev yaptı, bir amaç için yolculuğa çıktı, (boruda) üfledi'dan ism-i mafuldur.

[<Ar. Maḍrūb √ ḍ-r-b 'hareket etti, nabızı attı, geçmiş, bozdu, çarptı, dövdü, söyledi, mat. Çarptı, gerekti, kuşattı, sildi, meyletti, uyuttu, vazgeçti, yolculuk etti, üfledi, çiftleşti'] Arapçadan Türkçeye geçen *madrup* kelimesinin anlam daralması yaşayarak kelimenin anlamları azalmıştır. Arapçada birçok anlamı olan *madrup*, Türkçede sadece “dövülmüş, çarpılan” anlamlarını kullanmıştır.

Madun/ mā dūn/ مَا دُونِ

“a. Esk. 1. Alt. 2. Ast.” TS (2011, s. 1601).

AEL, KM ve MLAM: مَا/mā için 2. Sayfaya bakınız.

AEL: “zrf. دُونُ/37üne; dāl'in zammıyla, فَوْقَ/favke; üst, yukarı kelimesinin zıttı, önde, ön, arkada, üst, -den başka.” Lane (1953, s. 938).

KM: “zrf. دُونُ/37üne; dāl'in zammıyla, فَوْقَ/favke; üst, yukarı kelimesinin zıttı, önde, ön, arkada, üst, -den başka.” El-Fîrûzâbâdî (2009, s. 772).

MLAM: دُونُ/38üne; Mansup mekân zarfı, 1. Aşağı veya altı anlamında gelir: دُونُ/38üne *qademiike bisātun*; Ayağının altında halı (var). 2. Önde veya önce anlamında gelir: مَشَى دُونَكَ/*meşā dūneke*; Sensiz yürüdü (yani senden önce gitti). 3. Arka veya peş anlamında gelir: جَلَسَ الْوَزِيرُ دُونَ الْأَمِيرِ/*celese 'l-vezīru 38üne 'l-emīri*; vezir/bakan prensin arkasında oturdu. 4. Bir şeyden daha az, ondan aşağı veya altında anlamına gelir: عُمَرُ فَلَانٌ دُونُ خَمْسِ سَنَوَاتٍ/*umarū fulānun 38üne ḥamsi senevātīn*; falancanın yaşı beşten daha az. 5. Gayrı, dışında, hariç anlamında gelir: اخْتَارَهُ صَدِيقًا مِنْ دُونِ زُمَلَائِهِ/*ihtārahū ṣadīken min 38üne zumelā'ihī*; onu, arkadaşları haricinde bir dost edindi (yani onu, birçok arkadaşlarının arasından bir dost seçti). 6. Olmadan veya –siz, -sız vb. olumsuzluk eklerinin anlamında gelir: لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ/*leyse lehā min dūni 'llāhi kāşifetun*; Onu Allah olmadan ortaya çıkaracak kimse yoktur. 7. Önce, ilkin ve evvel anlamlarında gelir: فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ قَتْنًا قَرِيبًا/*feca 'ale min dūni zālike fethān qarīben*; bundan önce size yakın bir fetih yaptı (verdi). 8. Arasında veya gerisinde anlamında gelir: وَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ أَمْرَاتَيْنِ/*ve vecedu min dūnihimu emre'eteyni tezudāni*; onların gerisinde, (kendi hayvanlarını yani koyun ve develer gibi) engelleyen iki kadın buldu. 9. Üst veya üzeri anlamında gelir: السَّمَاءُ دُونَكَ/*e's-semā'u dūneke*; gökyüzü (senin) üstünde. Ahmed Muhtar (2008, s. 791-92)

[<Ar. *Mā* (istisna edatı) + Ar. *Dūn*] *Madun* kelimesi, Arapçada “nefi harf (değil), marife nakısa, ism-i mevsul yerine geçen, pekiştirme” olarak *mā* ve “üst/yukarının zıttı, alt seviye, aşağı, önce, önde, arka, hariç, olmadan, -sız/-siz, gerisinde, arasında” anlamına gelen *dūn* kelimesinin birleşimindendir. Arapçada *mā* ile *dūn* birlikte geldiğinde birçok anlam türetirken Türkçede anlamı daralmış şekilde kullanılmıştır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *madun* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Arapçadır. Arapçada kullanılan *madun* kelimesinin anlamları, Türkçede kullanılan *madun* kelimesinin anlamlarını kapsar.

mafevk/ mā fevk/ مَا فَوْقَ

“a. esk. 1. Üst. 2. Yukarı.” TS (2011, s. 1601).

AEL, KM ve MLAM: مَا/*mā* için 1. sayfaya bakınız.

AEL: “فَوْقَ/*fevk*; üstünde, yüksekte, yükseklikte, bir şey, başka şeyden daha önemli veya daha iyi, daha çok ve daha fazla anlamlarda kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 2462).

KM: “فَوْقَ/fevke; üst, yukarı. Fakat ‘فَمَا فَوْقَهَا’/ba‘uḍeten famā fevkehā; sivrisinek ve ondan daha küçük veya daha büyük anlamı taşıdığını’ denildi.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1018).

MLAM: فَوْقَ/fevke; 1. Üstünde; yükseklik ifade eden mekân zarfı: وَرَفَعْنَا/ve refa‘nā ba‘ḍahum fevke ba‘ḍin derecātin; ve bazıları, bazılarının (üstünde) derecelerle (yani mal, mülk, ilim, güç gibi maddi ve manevi şeylerde) yükselttik. 2. Bir şey, başka şeyden daha önemli veya daha iyi anlamında gelir: وَفَوْقَ كُلِّ/ve fevke kulli zi‘ilmin ‘alīmun; ve her ilim sahibinin üstünde, (kendisinden) daha iyi bilen (birisi) vardır. 3. Bir şeyden daha çok/daha fazla anlamında gelir: فَإِنْ كُنَّ/fe‘in küne nisā‘en fevke eşneteyni; eğer iki kadından daha fazla ise. Ahmed Muhtar (2008, s. 1753-1754)

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + *fevk*] *Mafevk* kelimesi, Arapçada “*nefi harf (değil), marife nakısa, ism-i mevsul yerine geçen, pekiştirme*” olarak *mā* ve “üstünde, yüksekte, yukarı, fazla” anlamına gelen *fevk* kelimesinin birleşimindendir. Arapçada *mā* ile *fevk* birlikte geldiğinde birçok anlam türetirken Türkçede anlamı daralmış şekilde kullanılmıştır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mafevk* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Arapçadır.

mafiş/ mā fihi şey’ / ما فيه شيء

“a. argo 1. ‘Yok, kalmadı’ anlamında kullanılan bir söz: *Bende para mafiş!* 2. Bir tür yumurtalı ve hafif hamur tatlısı.” TS (2011, s. 1601)

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + *fīhi* + *şey’*] *Mafiş*, Arapça üç sözcüğün birleşiminden edinip kullanılmıştır. İstisna edatı olan ما/*mā* “onun içinde” anlamında gelen فيه/*fīhi* ve “şey, nesne” anlamında gelen شيء/*şey’*ten oluşur. ما فيه شيء/*mā fihi şey’* “içinde olan şey” anlamındadır. *Mafiş* kelimesinin Türkçedeki ile Arapçadaki anlamları ve kullanılış şekilleri tamamen farklıdır. Sonuç olarak *mafiş* kelimesi, Arapçadan bir takım kelime birleşiminden olsa bile anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir.

mafsal/ mifşal/ مَفْصَل

“a. anat. esk. 1. Eklem. 2. tek. Birbirine bağlanmış parçaların her yönden dönmesi sağlayan bağlantı ögesi.” TS (2011, s. 1601).

AEL: “مَفْصِلٌ/maḥṣilun; eklem, parmak veya ayak parmaklarından herhangi biri, mec. يَأْتِيكَ بِالْأَمْرِ مِنْ مَفْصِلِهِ/ye'tike bi'l-emri min maḥṣilhi; konunun özünü sana getirir, anlatır.” Lane (1953, s. 2407).

KM: “مَفْصِلٌ/maḥṣilun; eklem.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 999).

MLAM: مَفْصِلٌ/maḥṣil, مِفْصَلٌ/miḥṣal, ç. مَفَاصِلُ/ meḥāṣilu; 1. Vücutta iki veya daha fazla kemiklerin arasındaki bağlantı(kemiklerin bir birine bağlayan eklem) yeri ve genellikle onunla(eklemle) hareket yapılır: مَفْصِلُ الرُّكْبَةِ/maḥṣilu'l-rrukbeti; diz eklemi/maḥṣalı. 2. tıp Birkaç hareketli ve birleşik parçaları bağlayan araçtır: الرُّوماتيزم/er'-rumātizm; rumatiz. Ahmed Muhtar (2008, s. 1715).

[<Ar. miḥṣal √ f-ṣ-l ‘terk etti, ayırdı, böldü, kesti, uzaklaştırdı, kovuldu, hükmünü verdi’] Üstte belirlediğimiz gibi maḥṣal kelimesi hem Türkçede hem Arapçada tıbbi bir terimdir. Maḥṣal, Türkçede ve Arapçada anlam ve kullanılış açısından farksızdır.

maḥṣallı

“sf. Maḥṣalı olan.” TS (2011, s. 1601)

Maḥṣallı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mağara/ maḡāre/ مَغَارَة

a. 1. Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan barınak olarak kullanabilen yer kovuğu, in: “Şu karşiki dağda derin bir mağara vardır.”-Aka Gündüz. 2. coğ. ve jeol. Karst bölgelerinde kireç taşlarının erimesiyle oluşan, büyük, birbirine koridorlarla bağlı yer altı kovukları. TS (2011, s. 1602).

→ mağara bilimi, mağara resmi, mağara sesi TS (2011, s. 1602).

AEL: “مَغَارَةٌ/maḡāretun; dağ veya yamaçta oluşan kovuk veya ine denir.” Lane (1953, s. 2307).

KM: “مَغَارَةٌ/maḡāretun; dağda oluşan kovuk veya in.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 965).

MLAM: “t. مَغَارَةٌ/maḡāretun, ç. مَغَارَاتٌ/maḡārātun ve مَغَاوِرٌ/maḡāvirun; mağaralar; 1. Gâre'den ism-i mekân bir yerin her tarafından saldırılmasıdır. 2. Mağara.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1650).

[< Ar. *mağâre* √ ġ-â-r-e ‘çukur olma, mağara, dağda bir oyuk] TDK’de “*mağara*” kelimesinin anlamı, diğer incelediğimiz sözlüklerde aynı ve benzer anlamı kullanılmıştır. *KM*’de kayıtlı kaynağa göre “*mağara*” sözcüğü sadece “*mağara*” anlamda kullanılmıştır. Şu da demek ki “*mağara*” eski Arapçada sözlü olarak yaygın olabilir, yalnız yazıya veya kayda geçirilmemiştir. *AEL*’de ise “*mağara*” kelimesine benzer birkaç anlam yüklemiştir. *MLAM*’de “*mağara*” kelimesinin yine aynı ve benzer anlamları kullanılmıştır.

mağara bilimci

“a. Mağara bilimi ile uğraşan kimse.” TS (2011, s. 1602)

Mağara bilimci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağara bilimi

“a. jeo. Konusu mağaraları, yer altındaki uçurumları, yarıkları, oyukları, yer altı akarsularını araştırmak ve incelemek olan bilim.” TS (2011, s. 1602)

Mağara bilimi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağara resmi

“a. Tarih öncesi insanların mağara duvarlarına yaptıkları resim.” TS (2011, s. 1602)

Mağara resmi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağara sesi

“a. Derin, boğuk ve korkmuş vurgulu ses. ” TS (2011, s. 1602)

Mağara sesi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağdur/ mağdur/ مَغْدُور

“sf. Haksızlığa uğramış (kimse), kıygın: ‘Büyük bir millet, gururunda, haklarında, tarihinde mağdur ve muzdaripti.’ – Ahmet Hamdi Tanpınar. **mağdur etmek** zarara uğratmak: **mağdur olmak** zarara uğramak: ‘Efendiler, asırlardır Şark’ta mağdur ve mazlum olan milletimiz...’ – Atatürk.” TS (2011, s. 603).

AEL ve *KM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: “غَدَرَ/gadere, يَغْدِرُ/yağdiru, غَدْرًا/gadren, غَادِرٌ/gādirun, مَغْدُورٌ/mağdūr.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1597).

mağdūr da şu şekilde manalar barındırdı; غَدَرَ/gadere; kötülük etti, hainlik etti, sinsice ve ansız saldırdı, karanlık oldu, anne, çocuğunu kötü besledi’den ismi-i mafuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1597).

[<Ar. *mağdur* √ ğ-d-r ‘aldattı, vefasızlık etti, sözünü tutmadı’] Arapçada birçok anlamı olan *mağdur*, Türkçede anlam daralması yaşamıştır. Arapçada kullanılan *mağdur* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mağdur* kelimesinin anlamını kapsar. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mağdur* kelimesi, anlam daralması durumu olsa bile anlam ve kullanılış bakımından Arapçadır.

mağduriyet

“Mağdurluk.” TS (2011, s. 1603)

AEL, KM ve MLAM: *mağduriyet* kelimesi, bulunmamaktadır.

[<Ar. *mağdur* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Mağduriyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına rağmen Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mağduriyet* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada *mağduriyet* diye bir kelime yoktur.

mağdurluk

“a. Mağdur olma durumu, kıygnılık, mağduriyet: ‘Oy kavgasında kazanılmaya değer bir kalabalık saymadıklarından olacak, onların mağdurluğunu gidermek, onların hakkını korumak çabasına üşenmişler.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1603)

Mağdurluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağfiret/ mağfiret/ مَغْفِرَةٌ

“esk. Bağışlama. **mağfiret** dilemek bağışlanmayı istemek. **mağfiret** etmek Tanrı bağışlamak.” TS (2011, s. 1603)

AEL: “مَغْفِرَةٌ/mağfiretun; Allah, kullarının yaptığı günahları gizleyip affetmesidir.” Lane (1953, s. 2275).

KM: “مَغْفِرَةٌ/*mağfiretun*; Allah, kullarının yaptığı günahları gizleyip affetmesidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 954).

MLAM: “طَلَبَ مِنْ اللَّهِ تَعَالَى الْعَفْوَ وَالْمَغْفِرَةَ/*talebe min Allāhi ta ‘alā’l- ‘ave ve’l-mağfirete*; (o erkek), Allah’tan günahlarının affetmesi ve bağışlamasını istedi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1628).

[<Ar. *mağfiret* √ *ğ-f-r* ‘örttü, sakladı, affetti, hoş gördü’] Üstte belirlediğimiz gibi *mağfiret* kelimesi hem Türkçede hem Arapçada aynı anlam niteliğine sahiptir. *Mağfiret*, Türkçede ve Arapçada hem anlamı hem kullanılış keyfiyeti farksızdır. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mağfiret* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Arapçadır.

mağfur/ mağfūr/ مَغْفُور

“sf. esk. Affolunmuş, bağışlanmış.” TS (2011, s. 1603)

AELve KM’de geçmemektedir.

MLAM: “عَفَرَ/*ğafere*, يَغْفِرُ/*yağfiru*, غُفِرَ لَنَا/*ğufirānen* ve غَفِرَ/*ğafren*, غَافِرٌ/*ğāfirun*, مَغْفُورٌ/*mağfūrun*” Ahmed Muhtar (2008, s. 1628).

Mağfūr(un) anlamı ise; “عَفَرَ/*ğafere*; bağışladı, affetti, hoş gördü’den ism-i mafuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1628-1629).

[<Ar. *mağfūr* √ *ğ-f-r* ‘örttü, sakladı, affetti, hoş gördü’] Üstte belirlediğimiz gibi *mağfur* kelimesi hem Türkçede hem Arapçada aynı anlamdadır. *Mağfur*, Türkçede ve Arapçada hem anlamı hem kullanılış keyfiyeti farksızdır.

mağlubiyet

“a. Yenilgi: ‘Bununla beraber daimî mağlubiyetlerin acısıyla sarsılıyorduk.’-Asaf Halet Çelebi.”

AEL, KM ve MLAM: *mağlubiyet* kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *mağlub* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Mağlubiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mağlubiyet* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada *mağlubiyet* diye bir kelime yoktur.

mağlup/ mağlûb/ مَغْلُوب

sf. Yenik. **mağlup etmek** yenmek: “Zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları behemehâl mağlup edeceğimize dair olan emniyet ve itimadım bir dakika olsun sarsılmamıştır.” – Atatürk. **mağlup olmak** 1. yenilmek: “Gelen imdat kuvvetinden vaktiyle haber alamıyor, mağlup oluyoruz.” - Orhan Seyfi Orhon. 2. mecaz gerçekleşmemesi gereken bir şey için direnemeyip yapılmasını kabul etmek: “Bu hevesine mağlup olmasına bıcaksırtı kaldı.” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1603).

AEL: “مَغْلُوبٌ/mağlûbun; غَلَبَ/galebe; üstesinden geldi, yendi, fethetti; fiilin mafuludur.” Lane (1953, s. 2280).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “غَلَبَ/galebe, يَغْلِبُ/yağlibu, غَلَبْنَا/galben, غَالِبٌ/galibun, مَغْلُوبٌ/mağlûbun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1631).

Mağlûb; غَلَبَ/galebe; yendi, en önemli özellikleri oldu, istediğini elde etti’den ismi mafuldur.

[<Ar. *mağlub* √ *ğ-l-b* ‘yendi, en önemli özellikleri oldu, üstesinden geldi, istediğini elde etti, fethetti’] Üstte tespit ettiğimize göre *mağlup* kelimesi birçok anlamı varken Türkçeye geçtiğinde hem anlam daralması yaşamış hem de “*mağlup etmek, mağlup olmak*” gibi yeni kelimeler türemiştir.

mağmum/ mağmum/ مَغْمُوم

“sf. esk.1. Gamlı: ‘Otobüsün içi, bizimkilerin mağmum kalplerinden, mağmum bakışlarından bin kez iyi.’ - Adalet Ağaoğlu. 2. Sıkıcı, kapanık (hava).” TS (2011, s. 1603)

AEL: “مَغْمُومٌ/mağmūmun; 1. Hafif bulutla örtünmüş aya denir. 2. Nezle olmuş adama denir. 3. Gamlı, hüznü adama denir. 4. Olgunlaşmamış, bir kaptaki saklanıp onun olgunlaşmasına beklenen hurmaya denir.” Lane (1953, s. 2291).

KM: “مَغْمُومٌ/mağmūmun; hafif bulutla örtünmüş aya denir. المَغْمُومُ/el-mağmūmu; nezle olmuş adama denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 962).

MLAM: “غَمَّ/gamme, يَغْمُّ/yağumm, اَغْمَمَ/ağmum ve غَمَّم/gummmme, غَمَّمَا/gammen, غَمَّ/gāmmun, مَغْمُومٌ/mağmūm.”

Mağmūm; “غَمّ/ğamme; hüzünlendi, kederli oldu, ay, yıldızları örttü, gizledi, (hava) aşırı derecede sıcak oldu’dan ism-i mafuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1643).

[<Ar. *mağmum* √ ġ-m-m ‘kapalı hava, zükâm oldu, hüzünlü, olgunlaşmasına saklanılan hurma, müphem ve gizli haber, aşırı derecede sıcak oldu’] Üstte tespit ettiğimize göre *mağmum* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam daralması yaşamış ve “gamlı, Sıkıcı, kapanık (hava)” anlamlarını almıştır.

Mağribî/ mağribî/ مغربي

“sf. Batılı.” TS (2011, s. 1603).

AEL: “مغربي/mağribî; bazılarına göre; eskiden batıyla ilgili, batılı anlamında kullanılmıştır.” Lane (1953, s. 2244).

Arapçada ‘Batılı’ anlamında gelen *Mağribî* sözcüğü; *KM* ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *Mağribî* √ ġ-r-b ‘battı, kayboldu, uzaklaştı, geçti, dikkat etmedi’] *Mağribî*, ele aldığımız sözlüklerden sadece en eski sözlük olan AEL’de geçmektedir. ‘Batılı’ anlamında gelen *Mağribî* kelimesi ne Araplar arasında kullanılır ne de (*KM*, *MLAM* ve)diğer Arapça sözlüklerinde geçmektedir. Şu durum demek ki kökü Arapça olup ‘Batılı’ anlamında gelen *Mağribî* eski bir kelime ve güncel Arapçada kullanılmamaktadır.

Mağribî/ mağribî/ مغربي

“öz. a. Mağrip halkından olan kimse.” TS (2011, s. 1603)

AEL: “مغربي/mağribî; genellikle Kuzey Afrika’da yaşayan halka denir.” Lane (1953, s. 2244).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مغربي/mağribî, ç. مغاربة/mağāribe; 1. sf. مغرب/mağrib(’e) ism-i mensup, مغرب/mağrib(’le) ilgilidir. 2. Mağrib halkından olan kimse, Mağrip ülkelerinden anlamında kullanılmaktadır: جماعةٌ من المغاربة/cemā’etun mine’l-mağāribeti; Mağrip ülkelerden bir grup/topluluk. Ahmed Muhtar (2008, s. 1603)

[<Ar. *Mağribî* √ ġ-r-b ‘battı, kayboldu, uzaklaştı, geçti, dikkat etmedi’] Üstte tespit ettiğimize göre *Mağribî* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlamı daralmasına

uğramıştır. Arapçada kullanılan *Mağribî* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *Mağribî* kelimesinin anlamını kapsar.

mağrip/ mağrib/ مَغْرِب

“i. esk. Batı: ‘Mağripten maşrika dünyanın ucu / Sarrafi bilir altını, tuncu’ - Pir Sultan Abdal.” TS (2011, s. 1603)

AEL: “لَقِيْتُهُ مَغْرِبَ الشَّمْسِ/laqītuhu mağrîbe’ş-şemsi; güneşin battığı zaman onunla karşılaştım. الْمَشْرِقُ/el-maşriku kelimesinin zıt anlamlısıdır, güneşin batış yönüne الْمَغْرِبُ/el-mağribu denir. مَغْرِب/mağrib; genellikle Mısır hariç, Kuzey Afrika ülkelerine denir.” Lane (1953, s. 2244).

KM: “الْمَغْرِبُ/el-mağribu; batı, güneşin batışının zamanı.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 941).

MLAM: مَغْرِب/mağrib, ç. مَغَارِب/mağāribu. 1. غَرَب/ğarabe’den ism-i mekân: وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَنَمَّ وَجْهُ اللَّهِ ve lillāhi’l-meşriku ve’l-meğribu fa’aynemā tuellu feşumme vechu’l-lahi; Doğu da batı da Allah’ındır. Nereye dönerseniz(dönün) Allah’ın yüzü oradadır. 2. بِلَادِ الْمَغْرِبِ/bilādi’l-mağrib; Mağrip ülkeler; yani Kuzey Afrika’da ve Batı Mısır’da olan ülkelerdir onlar da; Libya, Tunus, Cezayir ve Marakeş’tir. 3. Güneş batmanın zamanı: زَارَنَا قَبْلَ الْمَغْرِبِ/zārena kable’l-mağrib; Akşam vaktinden önce bize ziyarete geldi. Ahmed Muhtar (2008, s. 1603)

[<Ar. *mağrib* √ğ-r-b ‘battı, kaybıldı, uzaklaştı, geçti, dikkat etmedi’] Tespit ettiğimize göre *mağrib* kelimesi Arapçada “güneşin batış yönü, batı, Mağrip ülkeler, güneş batmanın zamanı” anlamdadır. Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasını yaşayıp hem özel isim “*mağrip*” hem isim olarak *mağrip* şeklinde geçmiştir. *Mağrip* “Afrika’nın Mısır dışındaki kuzey ülkeleri” anlamında gelirken *mağrip* “batı” anlamında gelmektedir. “güneşin batış yönü, güneş batmanın zamanı” anlamlarını düşürülmüştür. Sonuç olarak Türkçede kullanılan *mağrib* veya *Mağrip* kelimesi, Arapça bir sözcüktür.

Mağrip/ mağrib/ مَغْرِب

“öz. a. Afrika’nın Mısır dışındaki kuzey ülkeleri.” TS (2011, s. 1603)

Üstte *mağrip*, kelimesine bakınız.

mağrur/ mağrur/ مَغْرُور

“sf. Kurumlu, gururlu, kibirli, kendini beğenmiş: ‘Kedi sokaklarda sürünürken bile, eğer sizden korkmadıysa yine mağrur, kibirli ve rahatına düşkündür.’ - Cahit Külebi.” TS (2011, s. 1603)

AEL: “مَغْرُور/mağrūr; aldatılmış, kandırılmış, boş veya yanlış arzularla kendine kapılmış, bir adam, özgür kadınla evlenip sonra o köle olduğunu bilendir.” Lane (1953, s. 2237).

KM: “مَغْرُور/mağrūr; aldatılmış, (birinin) onu kandırarak hakkı olmayan (para veya yemek) yedirdi.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 942).

MLAM: “غَرَّ/garre, يَغُرُّ/yağurru, اغْرُرَ/agrur غُرَّ/gurre, غُرُّوا/gurūren ve غَرَّا/garren, غَارَّ/gārru, مَغْرُور/mağrūr.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1604)

mağrūr anlamı ise; “1. غَرَّ/garre; kandırdı, aldattı’dan ism-i meful. 2. Kendi kendisiyle kandırılan, kendini beğenen, kendisini önemli sanan kimse: إِنَّهُ شَابٌّ مَغْرُور/innehu şābbun mağrūr; o, kendini beğenmiş bir genç adam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1606)

[<Ar. mağrur √ ğ-r-b ‘battı, kayboldu, uzaklaştı, geçti, dikkat etmedi’] Üstte tespit ettiğimize göre mağrur kelimesi güncel Arapça sözlüğünde olan MLAM’de “kendi kendisiyle kandırılan, kendini beğenen, kendisini önemli sanan kimse” anlamı kazanmıştır. Velakin mağrur kelimesi, Türkçeye geçtiğinde “aldatıldı, kandırıldı” anlamını düşürülmüş, anlam değişmesi ve sadece kelimenin güncel anlamını kullanmıştır. Bu duruma rağmen Arapçada kullanılan mağrur kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan mağrur kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

mağrurane

“zar. esk. Mağrurca: ‘Bohçacı mağrurane güldü.’ - Ercüment Ekrem Talu.”TS (2011, s. 1603)

Mağrurane, kelimesi Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

mağrurca

“z. Gururlanarak, kibirlenerek, büyüklenerek, mağrurcasına, mağrurane.” TS (2011, s. 1603)

Mağrurca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mağrurcasına

“z. Mağrurca.” TS (2011, s. 1603)

Mağrurcasına, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mağrurlanma

“a. Mağrurlanmak işi.” TS (2011, s. 1603)

Mağrurlanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mağrurlanmak

“nsz. Kurumlanmak (I), gururlanmak, kibirlenmek, kendini beğenmek: ‘*Hakikati unutmaz, mağrurlanmaz; para, servet, ihtişam, saltanat gibi şeylere tenezzül bile etmezdi.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1603)

Mağrurlanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mağrur olmak

“kibirlenmek, gururlanmak, kendini beğenmek: ‘*Gönlünün matemiyile mağrur olan kimseye / Cihanın acep hangi sevinci yüksek gelir?*’- Enis Behiç Koryürek.” TS (2011, s. 1603)

Mağrur olmak, Türkçe bir sözcüktür.

mağrurluk

“a. Mağrur olma durumu.” TS (2011, s. 1603)

Mağrurluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mağşuş/ mağşuş/ مَغْشُوش

“sf. esk. Karışık.” TS (2011, s. 1603)

AEL: “sahte, olmadığı gibi görünen, başka şeyle karıştırılmış olan şey, taklit edilen şey: فَضَّةٌ مَغْشُوشَةٌ/fizzatun mağşüşetun; sahte gümüş.” Lane (1953, s. 2260).

KM: “مَغْشُوشٌ/*mağşūşu*; katışık olmayan, saf olmayan şeye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 949).

MLAM: “غَشَّ/*gaşşe*, يَغْشُ/*yaguşşu*, اغْشُشَ/*ağşuş* ve غُشَّ/*guşşe*, غِشَّ/*gişşen*, غَاشَّ/*gāşşin*, مَغْشُوشَ/*mağşūş*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1619)

Mağşūş şu anlamlarda kullanılır; “1. غَشَّ/*gaşşe*; kandırdı, aldatıldı, bir şeyi başka bir şeyle karıştırdı, sahte yaptı, katışık hâle getirdi’den ism-i mefuldur; 2. Katkılı, saf olmayan, sahte: ذَهَبٌ مَغْشُوشٌ/*zahabun mağşūş*; saf olmayan altın.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1619)

[<Ar. *mağşuş* √ ğ-ş-ş ‘aldatı, karıştırdı, kopya’] Üstte tespit ettiğimize göre *mağşuş* kelimesi güncel Arapça sözlüğünde olan *MLAM*’de “kandırıldı, aldatıldı” anlamı kazanmıştır. Velakin *mağşuş* kelimesi Türkçeye geçtiğinde “kandırıldı, aldatıldı” anlamını düşürülmüş ve kelimenin “karışık, saf olmayan” anlamını kullanmıştır. Bu duruma rağmen Arapçada kullanılan *mağşuş* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mağşuş* kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

mahal/ maḥall/ مَحَلّ

a. Yöre (I): “Binaenaleyh, bu koruma tedbiri pazarda değil kesiş mahallinde yapılır.” - Nazım Hikmet. **mahal kalmamak** gerek kalmamak, gereği olmamak. **mahal vermek** bir olayın gerçekleşmesine fırsat vermek. **mahal yok** gereği yok: “Otomobilin dinmeyen yaygarasını üstüne alınmaya mahal yoktu.” - Ömer Seyfettin TS (2011, s. 1603).

→ *meskûn mahal, şoför mahalli* TS (2011, s. 1603).

AEL: “مَحَلّ/*maḥallun*; konaklanan, oturulan, ikamet edilen, yerleştirilen yer. İrapta da raf mahalli gibi kullanılır” Lane (1953, s. 622).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حَلّ/*halle*, يَحُلّ/*yaḥullu*, اَحْلُلّ/*aḥlul* ve حُلّ/*hulle*, حَلَّ/*hallen*, حَالّ/*ḥāllun*, مَحْلُولٌ/*maḥlūlun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 547).

مَحَلّ/*maḥallun*; 1. حَلّ/*halle*; konakladı, ikamet etti, bir yerde oturdu, yerleşti, yerleştirdi (den) mimli mastar. 2. حَلّ/*halle*’den ism-i mekân anlamında kullanılmaktadır: حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيِ مَحَلّ الإقامة/*maḥallu-l-’ikāme*; İkamet yeri (adres).

مَحَلَّة/ḥattā yebluḡe 'l-hudīyu maḥallehu; kurban, yerine ulaşınca kadar.. 3. Dükkân, iş yeri anlamında gelir: مَحَلَّاتٌ لِلْمَلَابِسِ/maḥallātun lil-melābisi; elbise için dükkânlar, işyerleri. 4. مَحَلُّ الإِعْرَابِ/maḥallu 'l-i 'rābi; cümlelerde veya kelimelerde irab edilen yerler. 5. المَحَلَّان/el-maḥallan; Dünya ve ahiret(iki cihan) anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 551)

[<Ar. *maḥall* √ ḥ-l-l 'çözdü, eritti, ikamet etti, yerleşti, oturdu, ziyaret etti, mübah oldu, helal oldu'] Üstte tespit ettiğimize göre *maḥal* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğrayıp 'Yöre' anlamını kullanmıştır. *Maḥal* kelimesinin "iş yeri, cihan" gibi anlamları ise düşürülmüştür. Bu duruma rağmen Arapçada kullanılan *maḥal* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *maḥal* kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

maḥalle/ maḥalle/ مَحَلَّة

a. 1. i. Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri: "Bir dakika sonra çığlık bütün mahalleyi ayaklandırdı." - Etem İzzet Benice. 2. i. Bu parçalarda oturan insanların tamamı. **maḥalleyi ayağa kaldırmak** bağırıp çağırarak konu komşuyu tedirgin etmek. TS (2011, s. 1603)

→ *maḥalle arası, mahalles arkadaşı, mahalle bekçisi, mahalle çapkını, mahalle imamı, mahalle kahvesi, mahalle karısı, mahalle mektebi, mahalle muhtarı, mahallelerin delisi, aşağı mahalle, kenar mahalle, yedi mahalle, yukarı mahalle, teneke mahallesi* TS (2011, s. 1603).

AEL: "مَحَلَّة/maḥalletun; konaklama yeri, ikamet etme yeri, yerleşme yeri, geçici bir şekilde oturlan yer." Lane (1953, s. 622).

KM: "المَحَلَّة/el-maḥalletu; Konak yerine denir." el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 315).

MLAM: "مَحَلَّة/maḥalle, ç. مَحَلَّاتٌ/maḥallātun ve مَحَلٌّ/maḥāllu; mahalleler. 1. مَنْزِلُ الْقَوْمِ/menzilu 'l-ḳavm; (bu) kavmin yerleştiği ev. 2. Şehrin bir bölümlerinden bir parçası: مَحَلَّةٌ فَقِيرَةٌ يَقْتُنُ فِيهَا/yaḳtun fî maḥalletin faḳīretin; Fakir bir mahallede yaşıyor." Ahmed Muhtar (2008, s. 551)

[<Ar. *maḥalle* √ ḥ-l-l 'çözdü, eritti, ikamet etti, yerleşti, oturdu, ziyaret etti, mübah oldu, helal oldu'] *Maḥalle*, kelimesi tespit ettiğimize göre güncel Arapça sözlüğünde olan MLAM'de "şehrin bir bölümlerinden bir parçası" anlamı kazanmıştır.

mahalle kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayıp “*mahallede yaşayan insanlar, mahalle halkı*” anlamını kazanmış ve “*mahalleyi ayağa kaldırmak*” deyimini türemiştir. *mahalle*, Arapçadaki ve Türkçedeki anlam benzerliğinden dolayı Arap lisanına aittir.

mahalle arası

“a. Mahallelerin sokakları arasında kalan yer.” TS (2011, s. 1603)

Mahalle arası, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalle arkadaşı

“a. Aynı mahallede oturan komşu veya dost: ‘*O gün haşarı mahalle arkadaşlarından altı yedi kişi ile birlikte buralarda dolaşıyordu.*’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1603-1604)

Mahalle arkadaşı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalle bekçisi

“a. Mahallenin güvenliğini, düzenini sağlamada yardımcı olan güvenlik görevlisi.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle bekçisi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallece

“1. zf. Mahallede oturanlar tarafından: ‘*Mahallece taşın başına gidilip ondan su dilendi.*’ - Lâtime Tekin. 2. zf. Mahallede oturanlar olarak hep birlikte: ‘*O zaman bu güzelim İstanbul’da mahallece yaşadık.*’ - Aydın Boysan. TS (2011, s. 1604)

Mahallece, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalle çapkını

“a. Başka mahallelerde çapkınlık edemeyecek kadar beceriksiz kimse.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle çapkını, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalle imamı

“a. Mahalledeki mescitte veya camide görevli imam.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle imamı birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahalle kahvesi

“a. Mahallede oturanların devam ettiği kahve. **mahalle kahvesi gibi** havasız, gürültülü ve kalabalık (yer).” TS (2011, s. 1604)

Mahalle kahvesi birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahalle karısı

“a. hakaret yollu Görgüsüz, kavgacı kadın: ‘*Korkunç bir mahalle karısı çılgılığıyla üstümüze saldırdı.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle karısı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalleli

“1. i. Aynı mahallede oturan kimselerin bütünü: ‘*Şu evde ne zaman iki tel çalgı çalsak mahalleli söylemediğini bırakmıyor.*’ - Peyami Safa. 2. sf. Aynı mahalleden olan.” TS (2011, s. 1604)

Mahalleli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallelilik

“a. Mahalleli olma durumu.” TS (2011, s. 1604)

Mahallelilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahalle mektebi

“a. esk. Mahallede bulunan ilkokul: ‘*Henüz beş yaşında mahalle mektebinde okurken öğleye yakın zelzele olmuştu.*’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle mektebi birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahalle muhtarı

“a. Muhtar.” TS (2011, s. 1604)

Mahalle muhtarı birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahallenin delisi

“a. mec. Hiç kimseden çekinip korkmadan düşündüğü her şeyi söyleyen kimse.”
TS (2011, s. 1604)

Mahallenin delisi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallevari

“sf. Mahalle yaşayışına uygun: ‘İyi yürekli ama çok mahallevari bir kadın olacak.’
- Nezihe Meriç.”TS (2011, s. 1604)

Mahallevari, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

mahallî/ maḥallî/ مَحَلِّي

“sf. Yöresel: ‘Bu arada bizim diyalekt dediğimiz mahallî sözleri umumi lügate aktarmak da kabildir.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1604)

AEL ve KM’de geçmemektedir.

MLAM: مَحَلِّي/maḥalliyyun. 1. مَحَل/maḥall(n) ism-i mensubudur. 2. Dâhili, özel bir bölgeye veya bir konuya özgün anlamlarda gelir: الْمَجْلِسُ الْمَحَلِّي لِلْمَدِينَةِ/el-meclisu ’l-maḥallî lil-medîne; Şehrin yerli meclisi (şehrin belediyesi). إِنْتَاجُ مَحَلِّي/intācun maḥalliyyun; Yerli üretim. Ahmed Muhtar (2008, s. 552)

[<Ar. *maḥallî* √ ḥ-l-l ‘çözdü, eritti, ikamet etti, yerleşti, oturdu, ziyaret etti, mübah oldu, helal oldu’ + ya’n-neseb] *Maḥallî*, kelimesinin kökünü *AEL ve KM’de* geçmesine rağmen kelimenin kendisi geçmemektedir. *Mahallî* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamıştır. *Mahallî* kelimesi, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanış bakımından aynıdır.

mahallî idare

“a. huk. Yerel yönetim: ‘Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.’ – Anayasa.” TS (2011, s. 1604)

Mahallî idare birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahallîleşme

“a. Yerelleşme.” TS (2011, s. 1604)

Mahallîleşme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallîleşmek

“nsz. Yerelleşmek.” TS (2011, s. 1604)

Mahallîleşmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallîlik

“a. Yöresellik.” TS (2011, s. 1604)

Mahallîlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahallî seçim

“a. huk. Belli bir bölgede yapılan seçim.” TS (2011, s. 1604)

Mahallî seçim, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maharet/ mahāret/ مَهَارَة

“a. Beceri: ‘Daha önce kazanılmış bir maharet, yeni bir maharet kazanmayı güçleştirir.’ - Cemil Meriç. **maharet kazanmak** beceri edinmek, ustalaşmak.” TS (2011, s. 1604)

AEL: مَهَارَة/*mahāretun*; bir işte, sanatta veya zanaatta usta olmak, inceliklerini bilmek.” Lane (1953, s. 2740).

KM: مَهَارَة/*mahāretun*; bir işte usta olmak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 245).

MLAM: مَهَارَة/*mahare*, يَمْهَرُ/*yamhuru*, مَهَارَةً/*mahāreten*, مَاهِرٌ/*māhirun*, مَمْهُورٌ/*mamhūrun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2132)

“مَهَارَة/*mahāret*; 1. Mastarı مَهَارَة/*mahare*. 2. Bir işi, zekice ve ustalıkla yapabilme becerisi: أَدَّى مُهِمَّتَهُ بِمَهَارَةٍ/*eddā muhimmetehu bi-mahāretin*; Görevini maharetli bir şekilde yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2133)

[<Ar. *mahāret* √ *m-h-r* ‘becerme, hüner, mîhr’] *Maharet*, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamış ve “*maharet kazanmak*” kelimesini türetmiştir. *Maharet* kelimesi, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanılış bakımından aynıdır.

maharetli

“sf. Becerikli: ‘*Her şeyden evvel maharetli bir taktikçidir.*’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1604)

Maharetli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maharetlilik

“a. Beceriklilik.” TS (2011, s. 1604)

Maharetlilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maharetsiz

“sf. Beceriksiz.” TS (2011, s. 1604)

Maharetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

Maharetsizce

“z. Beceriksizce.” TS (2011, s. 1604)

Maharetsizce, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maharetsizlik

“a. Beceriksizlik.” TS (2011, s. 1604)

Maharetsizlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahbes/ maḥbes/ مَحْبَس

“a. esk. Cezaevi.” TS (2011, s. 1604)

AEL: “*مَحْبَس*/maḥbesun; kapatan, sınırlayan, kısıtlayan, engelleyen, hapseden, gözaltında tutan kimse.” Lane (1953, s. 500).

KM: “*المَحْبَس*/el-maḥbesu; menetme.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 257).

MLAM: *Mahbes*, olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. *maḥbes* √ *ḥ-b-s* ‘menetti, engelledi, sınırladı, durdurdu, hapsetti, salıvermedi, vakfetti’] *Mahbes* kelimesi, Arapçada birçok anlamı varken Türkçeye “cezaevi” anlamında ve isim olarak geçmiştir. Yani *maḥbes* sözcüğü Türkçede hem anlamı daralmış hem anlam değişimine uğramıştır. *Mahbes*, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanılış bakımından farklıdır.

maḥbube/ maḥbube/ مَحْبُوبَة

“a.esk. Sevilen kadın.” TS (2011, s. 1604)

AEL: “المَحْبُوبَةُ/el-maḥbūbetu; حَبِيبٌ/ḥabībun müennesidir, sevilen, beğenilen, etkileyen kişi anlamında kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 497).

KM: “مَحْبُوبَةٌ/maḥbūbetun; sevilen kadın. المَحْبُوبَةُ/el-maḥbūbetu; medine-i münevvere.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 254).

MLAM: “حَبٌّ/ḥabbe, يَحَبُّ/yaḥabbu, اَحَبُّ/aḥabb ve حَبٌّ/ḥabbe, حُبًّا/ḥubben, حَابٌّ/ḥābbun, مَحْبُوب/maḥbūb.” Ahmed Muhtar (2008, s. 432)

Sözlükte *maḥbūbe* kelimesi geçmemektedir. Yalnız üstte yaptığım çeviride *maḥbūb* (sevilen erkek) kelimesi geçmektedir. Şu demek ki müzekker zamiri kullanılmışsa müennes zamiri de kullanılabilir. Yani مَحْبُوبَة/maḥbūbe; sevilen kadın/dişi/bayan şeklinde olur.

[<Ar. *maḥbube* √ *ḥ-b-b* ‘sevdi, meyilli oldu, çok hoşlandı’] *Mahbube* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamıştır. *Mahbube* kelimesi, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanılış bakımından aynıdır.

maḥbup/ maḥbub/ مَحْبُوب

“a. esk. Sevilen erkek.” TS (2011, s. 1604).

AEL: “مَحْبُوبٌ/maḥbūbun; sevilen, beğenilen, etkileyen erkek.” Lane (1953, s. 497).

KM: “مَحْبُوبٌ/maḥbūbun; sevilen erkek.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 254).

MLAM: “حَبٌّ/ḥabbe, يَحَبُّ/yaḥabbu, اَحَبُّ/aḥabb ve حَبٌّ/ḥabbe, حُبًّا/ḥubben, حَابٌّ/ḥābbun, مَحْبُوب/maḥbūbun; sevilen erkek.” Ahmed Muhtar (2008, s. 432).

[<Ar. *maḥbub* √ *ḥ-b-b* ‘sevdi, meyilli oldu, çok hoşlandı’] *Maḥbub* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamıştır. *Maḥbub* kelimesi, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanılış bakımından aynıdır.

maḥcubane

“z. esk. Mahcupça.” TS (2011, s. 1604)

Maḥcubane kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

maḥcubiyet

“a. Utangaçlık: ‘*Hatta ben maḥcubiyetimden kızarmak değil, gözlerimden ulam ulam yaş da getirebilirim.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1604)

AEL, *KM* ve *MLAM*’de *maḥcubiyet* şeklinde bir kelime yoktur.

[<Ar. *maḥcūb* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Maḥcubiyet*, kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem *ism-i meful* hem *ism-i mensub* yapan *y* aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

maḥcup/ maḥcūb/ مَحْجُوب

1. sf. Utangaç: “*Kenara maḥcup bir çocuk gibi büzüldü.*” - Sait Faik Abasıyanık.
2. z. Utangaç bir biçimde: “*Etrafınızda maḥcup, cüretsiz, beceriksiz dolaşır.*” - Hüseyin Cahit Yalçın. **maḥcup çıkarmamak** utandırmamak: “*Her yazdığımı tutan hocayı maḥcup çıkarmamak için yazdıklarımı daha ciddi bir öz eleştiri eleğinden geçirir olmuştum.*” - Haldun Taner. **maḥcup etmek** utandırmak. **maḥcup kalmak** utanmış olmak: “*Bu tekdir karşısında maḥcup kalmak şöyle dursun, geniş geniş güldü.*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **maḥcup olmak** utanmak. TS (2011, s. 1604)

AEL: “مَحْجُوب/maḥcūbun; gizlenmiş, örtülmüş, menedilmiş, *mec.* kör anlamlarda kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 516).

KM: “مَحْجُوب/el-maḥcūbu; kör olan kimseye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 265).

MLAM: “حَبَّ/ḥacabe, يَحْجُبُ/yaḥcubu, حَبًّا/ḥacben, حَاجِب/ḥācibun, مَحْجُوب/maḥcubun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 443)

مَحْجُوب/*maḥcūbun* anlamları ise; “(iki şeyin) aralarında gizlenen, ayıran, örtülen, engellenen, menedilen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 443)

[<Ar. *maḥcūb* √ *ḥ-c-b* ‘engelledi, araya girdi, örttü, inkılap etti’] *Mahcup* kelimesi, Türkçeye geçtiği zaman anlam değişmesine uğramıştır. *Mahcup* Arapçada “gizlenmiş, örtülmüş, menedilmiş, engellenmiş, ayırmış, menedilmiş, kör” anlamındayken, Türkçede esas anlamını düşürmüş “utangaç, utangaç bir biçimde” anlamını kazanmıştır. Aynı zamanda “*maḥcup çıkarmamak, maḥcup etmek, maḥcup kalmak, maḥcup olmak*” gibi birden fazla kelime ve anlam türemiştir. Sonuç olarak *maḥcup* kelimesinin kökü Arapça olmasına rağmen anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir.

maḥcupça

“z. Mahcup bir biçimde, mahcubane.” TS (2011, s. 1604)

Mahcupça, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maḥcupluk

“a. Mahcup olma durumu, utangaçlık.” TS (2011, s. 1604)

Mahcupluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maḥcur/ maḥacūr/مَحْجُور

“sf. esk. huk. Kısıtlı.” TS (2011, s. 1604)

AEL: “مَحْجُور/*maḥacūrun*; yasaklanan, haram, dinin yasakladığı şeyler, dinde kesinlikle yapılması günah ve hemen terk edilmesi lazım olan şeyler, yasa dışı.” Lane (1953, s. 517).

“مَحْجُورٌ عَلَيْهِ/*maḥacūrun* ‘aleyhi; kendi malı ve mülkü, özgür iradesiyle kullanmak veya elden çıkarmak gibi faaliyetlerden yasaklanmış olan kişiye denir. Yalnız kullanımı daha pratik olsun diye sadece مَحْجُورٌ/*maḥacūrun* kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 518).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حَاجِرٌ/*ḥacere*, يَحْجُرُ/*yaḥacuru*, حَجْرًا/*ḥacren*, حَاجِرٌ/*ḥācer*, مَحْجُورٌ/*maḥacūr*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 446).

maḥacūr(un) anlamları ise; “Engellenen, yasaklanan, kısıtlanan, sınırlanan, idari tedbirle gözaltına alınan veya tutuklanan, parasını kullanmasını şeriat veya yasal olarak engellenen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 446)

[<Ar. *maḥacūr* √ *ḥ-c-r* ‘menetti, özelleştirdi, kısıtladı, yasakladı’] *Mahcur* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralması yaşamıştır. *Mahcur*, Arapçada birçok anlamı varken Türkçede sadece “kısıtlı” anlamını kullanmıştır. Bu duruma rağmen Arapçada kullanılan *mahcur* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mahcur* kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

mahcuz/ maḥcūz/ مَحْجُوز

“sf. esk. huk. Hacizli.” TS (2011, s. 1604).

AEL: “المَحْجُوزُ/el-maḥacūzu; İzar bağlanacak yerinden (Belden aşağı) hastalanmış adama denir.” Lane (1953, s. 520).

KM: “المَحْجُوزُ/el-maḥacūzu; İzar bağlanacak yerinden (Belden aşağı) hastalanmış adama denir. حَاجَزٌ/ḥicāzun dedikleri ip ile bağlanmış deveye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 266).

MLAM: “حَاجَزٌ/ḥaceze, يَحْجُزُ/yaḥcuzu ve يَحْجِزُ/yaḥcizu, حَاجَزًا/ḥaczen, حَاجِزٌ/ḥācizun, مَحْجُوزٌ/maḥcūzun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 448).

مَحْجُوزٌ/maḥcūzun; حَاجَزٌ/ḥaceze ve حَاجَزَ عَلَى/ḥaceze ‘alā; engelledi, bir şeyin kendisine ayırdı veya ayırttı, el koydu, hapsetti’den ism-i mefuldur. مَحْجُوزٌ عَلَيْهِ/maḥūz ‘aleyhi; kan. kanun Parası haciz edilen bir borçlu. Ahmed Muhtar (2008, s. 449)

[<Ar. *maḥacūz* √ *ḥ-c-z* ‘ayırttı, menetti, el koydu, ayırdı’] *Mahcuz* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralması yaşamıştır. *Mahcuz*’un Arapçada birçok anlamı varken Türkçede hukuki terim olarak “hacizli” anlamını kullanmıştır. Bu duruma rağmen Arapçada kullanılan *mahcuz* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mahcuz* kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

mahdum/ maḥdūm/ مَحْدُوم

“a. esk. Oğul (I): ‘Fakat ne olmuşsa olmuş, geçen gün bizim mahdum top oynarken koca alameti devirmiş.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1604).

AEL: “مَخْدُومٌ/maḥdūmun; hizmet edilen kişi veya cinlerden hizmetçileri olan kişiye denir.” Lane (1953, s. 712).

KM: “مَخْدُومٌ/maḥdūmun; cin toplumundan, bir adamın hükmünün altında olmasının kendisine(adama) مَخْدُومٌ/maḥdūmun denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 354).

MLAM: “مَخْدُومٌ/maḥdūmun, (Akil olan için) ح. مَخْدُومٌ/maḥdūmun ve مَخَادِيمٌ/maḥādīmu; 1. خَدَمَ/ḥademe; hizmet etti'den ism-i mefûldur, hizmet edilen kişi anlamındadır. 2. İyi yapılan şey (pek iyi, eksiksiz): هَذَا مَقَالٌ مَخْدُومٌ/ḥazā maḳālum maḥdūm; bu pek iyi bir makale.” Ahmed Muhtar (2008, s. 622).

[<Ar. *maḥdūm* √ *ḥ-d-m* ‘hizmet etti, hizmet verdi, çalıştı, yardım etti, ihtiyacını gördü, hizmetçilik yaptı, savundu, tarafını tuttu’] Türkçede *maḥdum* kelimesinin “oğul” anlamındayken, Arapçada “*hizmet edilen, cin hâkimi olan kişi*” anlamında gelmektedir. Yalnız Arapçada daha çok *ruhani* bir terim olarak kullanılmaktadır. Muhtemel olarak Türkçede olan *maḥdum*'un anlamı *ailesine hizmet eden bir evlattan gibi* durumlardan meydana gelmiştir. Bu duruma karşın Türkçede olan *maḥdum* kelimesi, esas anlamını kaybetmiş ve yeni anlam benimsemiştir.

maḥdut/ maḥdūd/ مَخْدُود

“1. sf. esk. Çevrilmiş, sınırlanmış. 2. sf. esk. mec. Dar, basit: ‘Heyhat, dedi, siz de *maḥdut* fikirli bir muharrirmişsiniz!’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1604-1605).

AEL: “مَخْدُودٌ/maḥdūdun; engellenen, kısıtlanan, yasaklanan, sınırlanan kimse.” Lane (1953, s. 525).

“مَخْدُودٌ/maḥdūdun; hayır ve güzel şeylerden yoksun bırakılan kimse.” Lane (1953, s. 526).

KM: “الْمَخْدُودُ/el-maḥdūdu; hayır ve şerrden yoksun olan kimseye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 270).

MLAM: “حَدَّ/ḥadde, يَحْدُ/yaḥuddu, اَحْدَدُ/aḥdud ve حُدَّ/ḥudde, حَدًّا/ḥadden, حَدَّ/ḥāddun, مَخْدُودٌ/maḥdūdun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 455)

maḥdūdun; حَدَّ/ḥadde; keskinleştirdi, bir toprağın, onu çevreleyen topraklardan ayırdı, toprağa sınır koydu, suçluyu engelledi (Şeriatta suçluyu engellemek demek; onu suçu yapmasından durdurup suça göre uygun ceza verdi), ona sabit baktı veya dikkatlice

baktı, bir şeyi onu başka şeyden ayırt etti, o kişiyi, o şeyden durdurdu, dikkatini dağıttı (yaptığı işten veya şeyden vazgeçtirip son verdirdi), bir şeyin kapsamını daralttı, sınır içine koydu'dan ism-i mafuldur.

Ayrıca şu şekilde de geçmektedir; “شَرِكَةٌ مَحْدُودَةٌ/şerike maḥdūde; Yetkileri ve ayrıcalıkları sınırlı olan bir şirket. مَحْدُودُ الْمَدَى/maḥdūd'el-medā; Sınırlandırılmış, dar mesafe.” Ahmed Muhtar (2008, s. 455)

[<Ar. *maḥdūd* √ *ḥ-d-d* ‘kesinleştirdi, şeriatta suçluyu engelledi, bir şeyi başka bir şeyden ayırt etti, bir şeyden durdurdu, dikkatlice baktı, dikkatini dağıttı, sınırlandırdı, daralttı’] Arapçada birçok anlamı olan *maḥdut*, Türkçede anlam daralması yaşamıştır. *Maḥdut* kelimesinin “çevrilimiş, sınırlanmış, *mec. dar*” anlamlarını kullanmış ve “*mec. basit*” anlamını da kazanmıştır. Arapçada kullanılan *maḥdut* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *maḥdut* kelimesinin anlamını kapsamaktadır.

Sonuç olarak Türkçede kullanılan *maḥdut* kelimesinin anlam daralması ve yeni anlam kazanması durumu ile Arapçada *maḥdut* kelimesinin anlam ve kullanılış bakımından aynıdır.

maḥfaza/ maḥfaza/ مَحْفَظَة

“a. İçinde küpe, yüzük, bilezik vb. değerli süs eşyalarının saklandığı kutu, koruncak: ‘Kadife bir maḥfazayı usulcacık karısının yastığının altına koydu.’ - Ercüment Ekrem Talu.” TS (2011, s. 1605)

→ **mücevher maḥfazası TS (2011, s. 1605).**

AEI ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَحْفَظَة/maḥfaza, مَحْفَظَة/miḥfaza. ç. مَحْفَظَات/maḥfazāt ve مَحَافِظُ/maḥāfiẓu. 1. İçinde para korunduğu ve genellikle cepte koyulandır. سُرِقَتْ مَحْفَظَتُهُ/suriḳat miḥfazatuh; Maḥfazası (cüzdanı) çalındı. 2. Kitapları ve kâğıtları saklamak için küçük bir deri çantadır. Ahmed Muhtar (2008, s. 525)

[<Ar. *maḥfaza* √ *ḥ-f-z* ‘korudu, sakladı, himaye etti, idrak etti, ezberledi, ’] Türkçedeki *maḥfaza* “değerli eşyaların saklandığı kutu, koruncak” anlamında, Arapçada *maḥfaza* “paraları saklamak için cüzdan, kitap ve kâğıtları saklamak için deri çanta ” anlamlarında gelmektedir. Tespit ettiğimize göre *maḥfaza* hem Arapçada hem Türkçede

“bir şeyler saklamak” gibi ana anlamında kullanılmaktadır. Bu şekilde değişime uğrayan *mahfaza* kelimesinin asıl amacı olan “koruma, saklama” anlamı olmasından dolayı Arapça sayılmaktadır. Yalnız *mahfaza* kelimesi, Arapça günlük konuşmalarda “*kalemlik, kitap çantası*” gibi ek anlamlar da kullanılmaktadır.

mahfazalı

“1. sf. Mahfazası olan. 2. sf. Korunan, mahfuz: Mahfazalı köy.” TS (2011, s. 1605)

Mahfazalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahfazasız

“sf. Mahfazası olmayan.” TS (2011, s. 1605)

Mahfazasız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahfe/ miḥffe/ مَحْفَة

“a. esk. Deve, fil vb. hayvanların sırtına konulan, üzerine oturmaya yarayan sepet: ‘Mahfeye o kadar ok saplanmıştı ki gören onu kocaman bir kirpi sanabilirdi.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1605)

AEL: “مَحْفَة/miḥffetun ve مَحْفَة/maḥffetun; Oturulacak sepet gibi kadınlar için kullanılan ve üstü kubbesiz ve çadırsız bir araç türüdür.” Lane (1953, s. 599).

KM: “مَحْفَة/miḥffetun; Kesre ile olan (مَحْفَة), kadınlar için olan, üzerine bindikleri kubbesiz bir nevi sepettir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 304).

MLAM: “t. مَحْفَة/miḥffetun, ç. مَحْفَات/miḥffātun ve مَحْفَة/maḥāffun; 1. Kadınların üzerine bindikleri kubbesiz bir nevi sepettir. 2. Yürüyemeyen hastayı üzerine yatıp taşımayı kolaylaştırmak için her iki yanında kolları olan bir yataktır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 526).

[<Ar. *miḥffe* √ *ḥ-f-f* ‘çevreledi, soydu, ses çıkardı’] Türkçedeki *mahfe* “hayvanların üstüne oturmaya yarayan bir binek sepeti” anlamında, Arapçada *mahfe* “kadınlarının, hayvanların üstüne oturmaları için mahsus yapılan örten damsız ve çadırsız bir nevi sepet ” anlamlarında gelmektedir. Tespit ettiğimize göre *mahfe* hem Arapçada hem Türkçede “hayvanların üstüne konulan bir nevi sepet” gibi ana anlamda kullanılmaktadır. Yalnız *mahfe*, güncel Arapçada “*sedye*” anlamını kazanmıştır. Bu

şekilde değişime uğrayan *mahfe* kelimesinin asıl amacı olan “*insan taşımak, kaldırmak*” anlamı olmasından dolayı Arapça sayılmaktadır.

mahfi/ mahfi/ مَخْفِي

“sf. esk. Saklanmış, gizli: ‘*Bu hatıra kalbin mahfi bir köşesinde saklanır.*’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1605).

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَفِيَ/ḥafā, يَخْفِي/yahfī, اخْفِ/ahfi, خَفِيَ/ḥifyan, خَافِ/ḥāfin, مَخْفِي/mahfiyyun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 673)

mahfiyyun; خَفِيَ/ḥafīye; sakladı, gizledi’den ism-i mafuldur.

[<Ar. *mahfi* √ *h-f-ī* ‘sakladı, gizledi’] *Mahfi* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamıştır. *Mahfi*, Arapçada ve Türkçede “*gizli, saklı*” anlamında kullanılır. *Mahfi* kelimesi, Arapçada ve Türkçede hem anlam hem kullanılış bakımından aynıdır.

mahfil/ mahfil/ مَحْفِل

1. is. esk. Toplantı yeri: “Merdivenleri inerken öğretmenler arasında, gençlik mahfilinde kimlere güvenilebileceğini gözden geçirdi.” - Nazım Hikmet. 2. is. esk. Toplanmış kimseler. 3. is. esk.din bil. Camilerde parmaklıkla ayrılmış yüksek yer. TS (2011, s. 1605)

AEL: “مَحْفِلٌ/mahfilun; su toplama yeri, insanların toplanma yeri, meclis, oturma yeri.” Lane (1953, s. 604).

KM: “المَحْفِلُ/al-mahfilu; insanların toplandığı yer.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 305).

MLAM: “حَفَلَ/ḥafele, يَحْفِلُ/yahfilu, حَفْلًا/ḥaflen, حَافِلٌ/ḥāfilun, مَحْفُولٌ/mahfūlun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 527).

“مَحْفِلٌ/mahfelun ve مَحْفِلٌ/mahfilun, ç. مَحَافِلٌ/mahāfilun; 1. حَفَلَ/ḥafele; insanlar toplandı, kutladı, ilgilendi, su vb. toplandı, bir şeyi başka bir şeyle doldu’dan ism-i mekândır (toplantı yeri). 2. Meclis yada toplantı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 527).

[<Ar. *mahfil* √ *h-f-l* ‘topladı, kutladı, ilgilendi, doldu, sıvı şeylerin birikmesi’] *Mahfil* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde değişime uğramamış hatta Türkçede “maksure” gibi yeni anlam kazanmıştır. Tespit ettiğimize göre *mahfil* kelimesi, Türkçede anlam

genişlemesine uğramasına rağmen hem Arapçada hem Türkçede asıl amacı olan “toplanılan mekân” gibi ana anlamda kullanılmaktadır.

mahfuz/ maḥfūz/ مَحْفُوظ

“sf. esk. Saklanmış, korunmuş, korunan, saklı” TS (2011, s. 1605)

AEL: “1. Kur’an’da geçen مَحْفُوظ/maḥfūzun; içinde saklanmış, tutulmuş, korunmuş anlamında; en yüksek gökte tahmin edilen levh-i mahfûztur. 2. Kur’an’a da maḥfūz denir. 3. Ezbere bilinen, akılda tutulan şeylere denir.” Lane (1953, s. 603).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حَفِظَ/ḥafiza, يَحْفَظُ/yahfaẓu, حَفِظًا/ḥifẓan, حَافِظٌ/ḥāfiẓun ve حَافِظٌ/ḥafizun, مَحْفُوظٌ/maḥfūzun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 525).

“مَحْفُوظٌ/maḥfūzun; حَفِظَ/ḥafiza; korudu, bozulmasını engelledi, sakladı, savundu, kendine ayırdı, ezberledi, saygı gösterdi’dan ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 522).

أَطْعِمَ مَحْفُوظَةً/aṭ’ime maḥfūze; korunmuş gıdalar; Dondurulmuş, konserve veya kurutulmuş gıdalar demektir. جَمِيعُ الْحُقُوقِ مَحْفُوظَةٌ لِلنَّاسِ أَوْ لِلْمُؤَلِّفِ /cemī’-l-ḥuḳūḳi maḥfūze lil-nāṣir av lil-mu’ellifi; Yayıncı yada yazarın tüm hakları saklıdır. Çoğaltma, tercüme etme ve değiştirme hakkının yalnızca yayıncı veya yazarla sınırlı olduğunu belirtmek için genellikle kitapların baştaki sayfalarda yazılan bir cümledir. Ahmed Muhtar (2008, s. 525)

[<Ar. maḥfūz √ ḥ-f-z ‘korudu, savundu, sakladı, idrak etti, ezberledi’] Tespit ettiğimize göre mahfuz kelimesi Türkçeye geçtiğinde dini terim olan “Kur’an” ve “ezberlenen şey” anlamları düşürmüş, anlam daralmasına uğramış ve sıfat olmuştur. Bu şekilde değişime uğrayan mahfuz kelimesinin asıl amacı olan “korunmuş, saklı” anlamını korumuştur.

mahfuzen/ maḥfūzen / مَحْفُوظًا

“z. esk. Gözaltında olarak: İstanbul’dan mahfuzen getirmişler.” TS (2011, s. 1605) geçen kelimeye bakınız.

AEL, KM ve MLAM’de bulunmadı.

[<Ar. maḥfūz √ ḥ-f-z ‘korudu, savundu, sakladı, idrak etti, ezberledi’ + Tenvin] .. وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَفْطًا مَحْفُوظًا ve ce’elnā es-semā’e sekfen maḥfūzen; Ve semayı

muhafaza edilmiş bir tavan yaptık(Kur'an-ı Kerim, Enbiya, 21/32). Tespit ettiğimize göre *maḥfuz* kelimesinin tenvinli hali yani *maḥfuzen*, sözlüklerde bulunmamıştır. Üstte Kur'an Kerim'den örnek verdiğimiz gibi *maḥfuzen* kelimesi Arapça bir kelimedir. Yalnız Türkçedeki *maḥfuzen*'in "gözetiminde olarak" anlamını kazanmış ve asıl anlamını yitirmiştir. Sonuç olarak böyle bir değişime uğrayan *maḥfuzen*'in kelimesinin Arapça kök anlamından sıyrılmış ve anlam ve kullanım bakımından Türkçeleşmiş bir kelime olmuştur.

maḥıv/ maḥıv/مَحُو

"a. Yok etme, yok olma: 'Bunlara mağlup görünmek büsbütün mahvımı hazırlamak demektir.' - Hüseyin Rahmi Gürpınar." TS (2011, s. 1605)

→ **maḥvetmek, maḥvolmak TS (2011, s. 1605)**

AEL: "مَحُو/maḥıv; مَحَاه/maḥāhu; sildi, ortadan kaldırdı, yok etti, giderdi." Lane (1953, s. 3018)

KM: "مَحُو/maḥıv; 1. Bir nesnenin yok etmek. 1. Aydaki görülen siyahlık." el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1209)

MLAM: "مَحَا/maḥā, يَمْحُو/yemḥū, امْحُ/emḥu, مَحْوًا/maḥıvan, مَاحٍ/māḥin, مَمْحُو/memḥūn." Ahmed Muhtar (2008, s. 2073)

مَحُو/maḥıv, مَحَا/maḥā; yok etti, sildi, giderdi, bağışladı (nın) mastarıdır. حَمْلَةُ مَحُو/ḥamletu maḥıv 'l-ummiyyeti; okuryazarlığın bilmemeğin yok etme/silme kampanyası. Eğitimi yaymaya yönelik organize edilen bir faaliyet (yani okuryazarlığı olmayan kişileri eğitmek). Ahmed Muhtar (2008, s. 2073)

[<Ar. *maḥıv* √ *m-ḥ-v* 'sildi, giderdi, zeval oldu, ortadan kaldırdı, ifna etti, ay yüzeyindeki karalık'] Tespit ettiğimize göre *maḥıv* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğrayıp "sildi, giderdi, ay yüzeyindeki siyahlık" olan anlamlarını yitirmiştir.

maḥir/ māḥir/ماهر

"1. sf. Becerikli, yetenekli: 'Erkek aldatmakta çok mahirsin.' - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. sf. Uzman, işini iyi bilen, usta: 'Hiçbir hareketi tanımıyor, sadece mahir bir madrabaz edasıyla çıkarına bakıyor.' - Etem İzzet Benice." TS (2011, s. 1605)

AEL: “ماهر/*māhirun*; her işte becerikli, yetenekli, işinde usta, işini çok iyi bilen ve yapan kimseye denir.” Lane (1953, s. 2740)

KM: “ماهر/*māhirun*; her işte yetenekli olandır ve çok iyi yüzücüye de denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1245)

MLAM: “مَهْرَ/mehere, يَمْهُرُ/yamhuru, مَهَارَةٌ/mehāretun, مَاهِرٌ/*māhirun*, مَمْهُورٌ/*memhūrun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2132)

*t. ماهر/*māhirun*, ç. ماهرُون/*māhirūn*, ve مَهْرَةٌ/*maharetun*, mün. ç. مَاهِرَاتُ/*māhirātun* ve مُمْهُرٌ/*muhherun*; 1. مَهْرَ/*mahare*; bir şeyi ustaca oldu, uzman oldu’dan ism-i fail. 2. Becerikli, işini iyi bir şekilde, ustaca yapan ve başarılı olan kimse: مَاهِرٌ سَبَّاحٌ/*sabbāḥun māhirun*; yetenekli bir yüzücü (çok iyi yüzen). عَامِلٌ مَاهِرٌ/*āmilun māhirun*; usta bir işçi, tecrübelli. Ahmed Muhtar (2008, s. 2133)*

[<Ar. *māhir* √ *m-h-r* ‘becerme, hüner, mihir’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, Arapçada ve Türkçede kullanılan *mahir* kelimesinin anlam ve kullanım bakımından değişmemiştir. Hem Arapçada hem de Türkçede sıfat olarak kullanılmaktadır.

mahirane

“sf. esk. Becerikli: ‘Herhâlde gayet gizli ve mahirane bir tahkikata ihtiyaç vardı.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1605)

Mahirane kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

mahirlik

“a. Mahir olma durumu.” TS (2011, s. 1605)

Mahirlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahiyet/ māhiye/ ماهيئة

“1. i. Nitelik, vasıf, öz, özlük, asıl, esas: ‘Üstelik tiyatrodan her şey şahsi bir mahiyet arz eder.’ - Ahmet Kutsi Tecer. 2. i. İçyüz.” TS (2011, s. 1605)

AEL ve *KM*’de geçmemektedir.

MLAM: “*ماهيّة*/māhiyyetun. 1. *المُرْتَب الشَّهْرِيّ* /el-māhiyye ‘ş-şehrīye av el-murettebi ‘ş-şehriyy; Aylık maaş. 2. *ماهيّة الشَّيْء* /māhiyyetu ‘ş-şey’i; Bir şeyin varlığı ve gerçeği.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2142)

[<Ar. *māhiye* √ *m-v-h* ‘su ortaya çıktı, su çoğaldı, su (bir yer) girdi’] Tespit ettiğimize göre *mahiyet* kelimesi, Arapçada sadece MLAM’de “*maaş, varlık, gerçek*” anlamında, Türkçede ise “*nitelik, vasf, öz, özlük, asıl, esas, içyüz*” anlamında kullanılmıştır. Şu demek ki *mahiyet* kelimesi, son asırda Arapçada kazanılmış bir kelime, bu yüzden de AEL ve KM’de geçmemiştir. *Mahiyet*, Türkçeye geçtiği zaman anlam daralmasına uğramıştır. Buna rağmen Türkçede kullanılan *mahiyet*, Arapçada kullanılan *mahiyet*’nin “*gerçek, varlık*” anlamının ayrıntılı hâlidir. Yani Arapçadaki *mahiyet*, Türkçedeki *mahiyet*’in anlamlarını kapsamaktadır.

mahkeme/ mahkeme/ مَحْكَمَة

a. huk. 1. Bir yargıçtan veya bazen savcı ve yargıçlardan oluşan bir kurulun, yargı görevi yerine getirdikleri yer, yargı yeri, yargıevi, mahkeme kapısı: “*Mahkemenin elinde bu iddiaları yalanlayacak bir belge yoktu.*”-Tarık Buğra. 2. hlk. Yargılama: Mahkeme tam yedi yıl sürdü. Mahkeme açmak mahkemede dava açmak. Mahkeme kadıya mülk değil “*Hiç kimse bulunduğu kamu hizmetinde ömrünün sonuna kadar kalmaz.*” anlamında kullanılan bir söz. (Birinin) mahkemede dayısı olmak yüksek bir makamda koruyucusu, kayıracısı bulunmak. Mahkemeye düşmek mahkemelik olmak: “*Korkma, ona zırnık vermem. İcap ederse mahkemeye düşeriz.*”-Yakup Kadri Karaosmanoğlu. Mahkemeye vermek dava açmak. TS (2011, s. 1605)

→ *mahkeme kapısı, mahkeme kararı, mahkeme masrafı, ağır ceza mahkemesi, asliye ceza mahkemesi, asliye hukuk mahkemesi, adalet mahkemesi, adliye mahkemesi, aile mahkemesi, çocuk mahkemesi, idare mahkemesi, istinaf mahkemesi, meşhut cürümler mahkemesi, suçüstü mahkemesi, sulh hukuk mahkemesi, ticaret mahkemesi, trafik mahkemesi, uyuşmazlık mahkemesi, şeriye mahkemeleri. TS (2011, s. 1605)*

AEL: “*مَحْكَمَة*/mahkemetun; 1. Yargılamanın yeri, adaletle ilgili kararlar verildiği yer. 2. yargılamanın heyeti.” Lane (1953, s. 618)

KM’de kayda alınmamıştır.

MLAM: “t. مَحْكَمَةٌ/*maḥkemetun*, ç. مَحْكَمَاتُ/*maḥkemātun* ve مَحَاكِمُ/*maḥākimun*; 1. Topluluklar ve fertler arasında oluşan anlaşmazlıkları çözen bir heyet, yetkisine göre birkaç çeşide ayrılır ve bu çeşitler de yargıya aittir. 2. Yargılamanın olduğu yerdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 541)

[< Ar. *maḥkeme* √ *h-k-m* ‘hüküm vermek’] “*maḥkeme*” kelimesi *KM*’de mevcut değildir. Çünkü 1800’lerden öncesi resmi mahkemeler ve mahkemelerin belirli yerleri bulunmadığı için “*maḥkeme*” terimi yaygın değildir ki Araplarda İslam’dan önce kabilelerin meclislerinde danışma yapıp karar verilirdi. İslam’dan sonra ise kadıların evlerinde ve camilerde davalar incelenip çözülürdü. Atar (2003 , s. 338), o yüzden “*maḥkeme*” terimi yaygın değildi. Şu demek ki “*maḥkeme*” terimi 19. Yüzyıldan itibaren, mahkemelerin yeri yeni kurulduğu zamanda günlük hayatta yaygın olmaya başlamış ve böylece kayda geçmiştir. Tespit ettiğimiz gibi *maḥkeme* kelimesi Arapçada sözlüklerinde yer almaya başlamasıyla beraber Türkçeye anlamını koruyarak geçmiştir. *Mahkeme* kelimesi, Türkçede birçok kelimeler türetmiştir.

mahkeme kapısı

“a. *halk ağzında Mahkeme: Yıllarca mahkeme kapılarında süründü.*” TS (2011, s. 1605)

Mahkeme kapısı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahkeme kararı

“a. *huk. Dava sonunda açıklanan karar.*” TS (2011, s. 1605)

AEL, KM ve MLAM’de bulunmadı.

Mahkeme kararı birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahkemeleşme

“a. *Mahkemeleşmek işi.*” TS (2011, s. 1605)

Mahkemeleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahkemeleşmek

“*nesnesiz Karşılıklı olarak birbirini dava etmek.*” TS (2011, s. 1605)

Mahkemeleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahkemeli

“sf. Mahkemeye düşmüş.” TS (2011, s. 1605)

Mahkemeli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahkemelik

“sf. Mahkemede yargılanması, çözümlenmesi gereken: Mahkemelik bir iş. **(biri ötekiyle) mahkemelik olmak** istemediği hâlde dava konusu olmak.” TS (2011, s. 1605)

Mahkemelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahkeme masrafı

“a. huk. Dava gideri.” TS (2011, s. 1605)

Mahkeme masrafı birleşik kelimesinin kökeni Arapça olmasına rağmen Türkçe dil bilgisi kurallarına göre kullanılmış ve Türkçeleşmiştir.

mahkûk/ mahkuk/ مَحْكُوك

“sf. esk. Kazılmış, hak edilmiş.” TS (2011, s. 1605)

AEL: “مَحْكُوك/maḥkūkun; çizilmiş, kazınmış, ovuşturulmuş ve özellikle sürtünme veya sürtünme ile aşınmış olan şeye denir.” Lane (1953, s. 615)

KM’de geçmemektedir.

MLAM: “حَكَّ/hakke, يَحْكُ/yaḥukku, اَحْكُ/ahkuk ve حُكَّ/hukke, حَكَّ/hakken, حَكَّ/hākku, مَحْكُوك/maḥkūkun. Ahmed Muhtar (2008, s. 535)

maḥkūkun; “حَكَّ/hakke; bir şeyi soydu, kazıdı, kaşıdı, bir şeyi başka bir şeyle sürüttü, bir şeyi başka bir şey üzerine geçirerek baskı uyguladı, *mec.* etkilendi, üzüldü’den *ism-i mefuldur.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 536)

[<Ar. *maḥkuk* √ *ḥ-k-k* ‘soydu, kazıdı, kaşıdı, sürüttü, baskı uyguladı, etkiledi, üzüldü’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapça ve Türkçede kullanılan *maḥkûk* kelimesinin anlam daralmasına uğramasına rağmen genel anlam ve kullanım bakımından değişmemiştir. *Mahkûk* kelimesi hem Türkçede hem Arapçada aynı anlam niteliğine

sahiptir. Sonuç olarak Arapçada kullanılan *mahkûk* kelimesinin anlamları, Türkçede kullanılan *mahkûk* kelimesinin anlamlarını kapsar.

mahkûkât/ maḥkukāt/ مَحْكُوكَات

“a. esk. ç. Kazılmış, hakkedilmiş şeyler.” TS (2011, s. 1605)

AEL, KM ve MLAM’de bulunmamaktadır.

Mahkûkât kelimesi, *mahkûk* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mahkûk*, kelimesine bakınız.

mahkûm/ maḥkûm/ مَحْكُوم

1. *sf. huk.* Hükümlü: Müebbet hapse mahkûm bir suçlu. 2. *sf. mec.* Zorunda olan, mecbur: “*Bu konularda yeni kuşağın yanında her zaman cahil kalmaya mahkûmuz.*” - Haldun Taner. 3. *sf. mec.* Kötü bir sonuca varması kaçınılmaz olan. **mahkûm etmek** 1. hüküm giydirmek: “*On beş yıl hapse mahkûm ettiler.*” - Attila İlhan. 2. kötü bir duruma sürüklemek: “*Herkes kadını mahkûm etmeye çalıştı.*” - Sait Faik Abasıyanık. 3. mecbur etmek: “*Böylece bu medeniyete mahkûm edilmiş olan insanlar kendileri için çekilmiş iki çizgi arasında yalpalayıp duruyorlar.*” - İsmet Özel. **mahkûm olmak** 1. hüküm giymek: “*Hakkında söylenti çıkan, derhâl dibine kadar incelenir, ya mahkûm olur ya temize çıkardı.*” - Aydın Boysan. 2. kötü bir duruma düşmek. 3. mecbur olmak: “*Fakat mensup olduğu içtimai sınıf, musiki ile hayatını kazanmayı ayıp saydığı için işsizliğe mahkûm olmuştu.*” - Halide Edip Adıvar. TS (2011, s. 1605-1606)

→ **eli mahkûm, pranga mahkûm. TS (2011, s. 1605-1606)**

AEL ve KM’de geçmemektedir.

MLAM: “حَكَمَ/ḥakame, يَحْكُم/yaḥkum, حُكِمَ/ḥukmen, حَاكِمٌ/ḥākimun, مَحْكُوم/maḥkūmun.”

maḥkūmun; حَكَمَ/ḥakame; hükmetti, yasalaştırdı, şeriat yaptı, birinin kötü yapmasını engelledi, önledi, bir ülkeyi hükmetti, ülkenin işlerinin sorumluluğunu üstledi, bir kısırağın ağzına yular, dizgin yerleştirerek ona hâkim oldu, son kararını verdi, bir suçluyu yargıladı, bir kişiye karşı hüküm verdi, aleyhine karar verdi’dan ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 537)

[<Ar. *maḥkûm* √ *ḥ-k-m* ‘hükmetti, yasalaştırdı, şeriat yaptı, engelledi, önledi, hâkim oldu, üstledi, yargıladı, hüküm verdi’] Üstte tespit ettiğimiz gibi *maḥkûm*, Arapçada “*hükmedilen, yasalaştırılan, şeriat yapılan, birinin kötü yapmasını engellenilen, önlenilen, üstlenen, hâkim olunan, son karar verilen, yargılanan*” gibi anlamlara sahipken, Türkçede “*hükümlü, mecbur, kötü bir sonuca varması kaçınılmaz olan, (birleşik fiil)maḥkûm etmek, maḥkûm olmak*” anlamındadır. Buna göre *maḥkûm*, Türkçeye geçtiğinde Arapçadaki anlamlarını çoğu kaybetmiş, sadece “*hükmedilen, yargılanan*” anlamını almış ve Türkçede yeni anlamlar kazanmıştır. Sonuç olarak *maḥkûm*, hem Arapçada hem Türkçede anlam örtüşür.

maḥkûmane

“z. esk. *Maḥkûma* yaraşır bir biçimde: ‘Onun emrini yerine getirmekten *maḥkûmane* bir zevk alıyor.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1606)

Maḥkûmane kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

maḥkûmiyet

“1. i. huk. Hükümlülük: Hiçbir *maḥkûmiyeti* yoktur. 2. i. Hüküm giyilen süre: *Maḥkûmiyeti*ni bitirmeden öldü.”TS (2011, s. 1606)

AEL, KM ve MLAM’de bulunmadı.

[<Ar. *maḥkûm* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Maḥkûmiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem *ism-i meful* hem *ism-i mensub* yapan *y* aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

maḥkûmluk

“a. Hükümlülük.”TS (2011, s. 1606)

Maḥkûmluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahlas/ maḥlaş/ مَخْلَص

“a. Takma ad.”TS (2011, s. 1606)

AEL: “مَخْلَصٌ/maḥlaṣun; mec. kötü bir olaydan, güvenli çıkış yolu ve kurtuluş yoluna denir.” Lane (1953, s. 787).

KM 'de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَلَصَ/ḥalaṣa, يَخْلُصُ/yahluṣu, خُلِصَ/ḥulūṣan, خَلَّصَ/ḥalāṣan, خَالِصٌ/ḥālīṣun, مَخْلُوصٌ إِلَيْهِ/maḥlūṣan ileyhi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 678).

مَخْلَصٌ/maḥlaṣun; 1. خَلَصَ/ḥalaṣa; bitti, erişti, ulaştı, kurtuldu, ayrıldı, küstü, bir şeyi katışıksız hâle getirdi 'den mimli mastar. 2. Kaçış yolu, çıkış yolu: لَمْ يَجِدْ مَخْلَصًا مِنْ تَهْمَتِهِ/lem yecid maḥlaṣan min tuhmetihi; onun suçlamasından çıkış yolu, kaçış yolu bulamadı. 3. bel. Şairin, şiirin girişinden konusuna geçiş yapması. Ahmed Muhtar(2008, s. 680)

[<Ar. *maḥlaṣ* √ ḥ-l-ṣ ‘bitti, ulaştı, kurtuldu, ayrıldı, küstü, saf’] *Mahlas*, Arapçada “bitirilen, erişilen, ulaşılan, ayrılan, küsülen, saf olunan” anlamındayken, Türkçede “*takma ad*” anlamındadır. Bu durum demek *mahlas*, Türkçeye geçtiğinde tamamen anlamını yitirmiş ve yeni anlam kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mahlep/ maḥleb/ مَخْلَب

“1. i. *bitki bil.* Gülgillerden, 6-10 metre yüksekliğinde bir ağaç, kokulu kiraz, İdris ağacı (*Prunus mahaleb*). 2. i. Bu ağacın bahar olarak kullanılan, nohut büyüklüğündeki yemişi.” TS (2011, s. 1606)

AEL: “مَخْلَبٌ/maḥleḥbun; 1. Sütün sağıldığı yere denir. 2. İdris ağacı. 3. İdris ağacının yemişi.” Lane (1953, s. 625).

KM ve MLAM'de *mahlep* kelimesi bulunmadı.

[<Ar. *maḥleḥb* √ ḥ-l-b ‘sağdı’] *Mahlep* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde “sütün sağıldığı yer” anlamını kaybederek, anlam daralmasına uğramıştır. Bu durum, *mahlep*’in “sütün sağıldı yer” anlamını çağdaş Arapçada kullanılmamasından kaynaklanır. Böyle bir değişime rağmen *mahlep*, asıl diline ait olur.

mahluk/ maḥlūk/ مَخْلُوق

“a. esk. Yaratık: ‘İnsanlar, koku duygusunun çeşitlerini ve manalarını görmekte her mahluktan daha fazla miyopturlar.’ - İbrahim Alâeddin Gövsa.” TS (2011, s. 1606).

AEL: “مَحْلُولٌ/maḥlūlun; develerin bulanıklaştırdığı suya denir.” Lane (1953, s. 622)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حَلَّ/ḥalle, يَحْلُ/yaḥullu, اَحْلُل/aḥlul ve حُلَّ/ḥulle, حَلَّ/ḥallen, حَالٌ/ḥālun, مَحْلُولٌ/maḥlūlun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 548)

مَحْلُولٌ/maḥlūlun, ç. مَحَالِيلٌ/maḥālīlu. 1. حَلَّ/ḥalle; (problem) çözdü, halletti, dağıttı, (bağı) çözdü, eritti, ’den ism-i meful. 2. kim. İki veya daha fazla maddeden oluşan homojen bir madde ve bu madde, katı, sıvı veya gaz halinde veya bu maddelerin bir karışımı olabilir. مَحْلُولٌ مُطَهَّرٌ/maḥlūlun muṭaḥhirun; Antiseptik solüsyon, dezenfektan. Ahmed Muhtar (2008, s. 552)

[<Ar. **maḥlūl** √ ḥ-l-l ‘çözdü, halletti, dağıttı, eritti’] Üstte tespit ettiğimiz gibi mahlul, Arapçada “develerin bulanıklaştırdığı su, çözülen, halledilen, dağıtılan, eritilen, iki veya daha fazla maddeden olan mütecanis karışımı” gibi anlamlara sahipken, Türkçede “hallolmuş, çözülmüş, dağılmış, mirasçısı olmayan birinin mirası, hükûmete kalması, eriyik” anlamındadır. Buna göre mahlul, Türkçeye geçtiğinde sadece “hallolmuş, çözülmüş, dağılmış” olarak Türkçede yeni anlamlar kazanmıştır.

Sonuç olarak mahlul hem Arapçada hem Türkçede anlam örtüşmesi olduğu için menşe diline aittir. Yani mahlul, Arapça bir sözcüktür.

mahlut/ maḥlūt/ مخلوط

“1. sf. esk. Katışık. 2. i. kim. Karışım.” TS (2011, s. 1606)

AEL ve KM’de geçmemektedir.

MLAM: “حَلَطَ/ḥalaṭa, يَحْلُطُ/yaḥliṭu, حَلَّطَ/ḥalṭan, حَالِطٌ/ḥālīṭun, مَحْلُوطٌ/maḥlūṭun.”

maḥlūt; 1. حَلَطَ/ḥalaṭa; karıştırdı, bir şeyi başka şeye kattı, katışık hâle getirdi, boş konuştu’dan ism-i meful. 2. kim. İki maddenin veya daha fazlasının parçacıkları birbiriyle karıştırılırken, her maddenin parçacıkları kendi farklı özelliklerini korur. Ahmed Muhtar (2008, s. 682)

[<Ar. **maḥlūt** √ ḥ-l-ṭ ‘karıştırdı, katışık yaptı, boş konuştu’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen mahlut, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğrayarak “boş konuşlan” anlamı kaybetmiştir. Hem Arapçada hem Türkçede kullanılan mahlut’un “katışık, karışım” olan anlamı ve kullanımı örtüşür.

mahmude/ maḥmūde/ مَحْمُودَة

1. i., *bitki bil.* Çit sarmaşığigillerden, yaprakları ok ucu biçiminde, çiçekleri soluk sarı renkte, 50-100 santimetre boyunda, çok yıllık ve otsu bir bitki (Convolvulus scammonia): İzmir mahmudesi. Halep mahmudesi. 2. i. Bu bitkinin köklerinden çıkarılan, hekimlikte kullanılan, reçineye benzer bir madde. TS (2011, s. 1606)

AEL: “مَحْمُودَة/maḥmūdetun, mün. övülen kadın anlamındadır.” Lane (1953, s. 639)

KM: “مَحْمُودَة/maḥmūdetun, mün. övülen kadın.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 317)

MLAM: Mahmude kelimesi bulunmadı.

[<Ar. *maḥmūde* √ *ḥ-m-d* ‘bir şeyden razı oldu, bir şeye rahatladı, övdü’] Mahmude, Arapçada “övülen kadın” anlamında ve övülen bir müennesi’n sıfatı demek, Türkçede ise “çit sarmaşıkgillerden bir bitki, aynı bitkinin köklerinden çıkarılan bir madde” anlamındadır. Bu durum demek mahmude, Türkçeye geçtiğinde tamamen anlamını yitirmiş ve yeni anlam kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mahmudiye

“a. esk. Bugün süs altını gibi kullanılan, II. Mahmut zamanında basılmış, ince altın sikke: ‘Karısının altınlarını, kızının mahmudiyelerini neleri varsa hep aldılar.’ - Halit Fahri Ozansoy.” TS (2011, s. 1606).

AEL, KM ve MLAM: Mahmudiye kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *maḥmūd* (ism-i meful) √ *ḥ-m-d* ‘bir şeyden razı oldu, bir şeye rahatladı, övdü’ + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] Mahmudiye kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mahmul/ maḥmul/ مَحْمُول

1. sf. Yükletilmiş. 2. sf. esk. Yüklü, dolu: “Telgraf hatları ziyadesiyle mahmul, çektikleri telgrafi babasıyla annesi bakalım alabilecekler mi?” - Attila İlhan. 3. i. dil bil. mantık Yüklem. **mahmul olmak** dolu bulunmak: “Asıl şair, dilinin bütün imkânlarını, zenginliklerini bilen, hudutsuz bir sevgi, sonsuz bir hırs ve şehvetle mahmul olan kimsedir.” - Bedri Rahmi Eyuboğlu. TS (2011, s. 1606).

AEL: “مَحْمُولٌ/*maḥmūlun*; alınıp taşınan, sırtüstü taşınan, , bir ülke veya kasabadan diğerine taşınan şey, bir adam kuvvetli ve eşkin hayvana binmek, şanslı olduğunu söylemek.” Lane (1953, s. 650).

KM: “مَحْمُولٌ/*maḥmūlun*; Bir nesneyi arkasına yüklenmiş adama denir. Bir adam kuvvetli ve eşkin hayvana binmek, şanslı demektir (eskiden yolculuklarda, bir kişi eşkin hayvana binmek, şanslı olduğunu düşünmektir). Bir ülkeden başka ülkeye taşınan şeye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 322)

MLAM: “حَمَلَ/*hamele*, يَحْمِلُ/*yaḥmilu*, حَمْلًا/*ḥamlen*, حَامِلٌ/*ḥāmilun*, مَحْمُولٌ/*maḥmūlun*, حَمُولَةٌ/*ḥamūletun* ve حَمِيلٌ/*ḥamīlun*.” مَحْمُولٌ/*maḥmūlun*. 1. حَمَلَ/*hamele*’den ism-i meful. 2. *fel. tas.* Bir konuda veya bir davada isnat edilen veya verilen sınır. مُحَمَّدٌ أَمِينٌ/*muḥammed emīn*; Güvenilir Muhammed. Konu Muhammed, ona isnat edileni ise güvenilir olması. 3. مَحْمُولُ السَّيْفَةِ أَوْ الطَّائِرَةِ/*maḥmulu ‘es-sefīneti ev’-t-ṭā’ireti*; Gemi veya uçağın yükü/taşıdığı mal. Ahmed Muhtar (2008, s. 565)

[<Ar. *maḥmul* √ *ḥ-m-l* ‘taşıdı, yükledi, ezberledi, yordu, kefil oldu’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mahmul*’un aynı anlamı olan “yükletilmiş, yüklü, dolu, yüklem” kullanımı örtüşür.

mahmur/ maḥmur/مَحْمُورٌ

“1. *sf.* Sarhoşluğun sebep olduğu sersemlik içinde olan. 2. *sf.* Uykudan sonra üzerinde sersemlik, ağırlık bulunan. 3. *sf.* Süzgün, dalgın bakışlı (göz).” TS (2011, s. 1606)

→ ***mahmur çiçeği.* TS (2011, s. 1606)**

AEL: “مَحْمُورٌ/*maḥmūrun*; sarhoşluğun sebep olduğu sersemlik, ağırlık ve baş ağrısı içinde olana denir, mayalı hamur.” Lane (1953, s. 809)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَمَرَ/*ḥamare*, يَخْمُرُ/*yaḥmur*, خَامِرٌ/*ḥāmīrun*, مَحْمُورٌ/*maḥmūrun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 695)

maḥmūr; “خَمَرَ/*ḥamare*; örttü, (hamuru) mayalandı, (adamı) şarap içiridi ve sarhoş yaptı’den ism-i mefuldur, رَجُلٌ مَحْمُورٌ/*reculun maḥmūrun*; Sarhoş adam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 695)

[<Ar. *maḥmur* √ *ḥ-m-r* ‘örttü, mayaladı, sarhoş yaptı’] Tespit ettiğimiz gibi *maḥmur* hem Arapçada hem Türkçede “*sarhoşluğun sebep olduğu sersemlik içinde olan*” anlamı örtüşür. *Mahmur*, Türkçeye geçtiğinde “*uykudan sonra üzerinde sersemlik, ağırlık bulunan, süzgün, dalgın bakışlı (göz)*” anlamlarını kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan *maḥmur*, asıl diline aittir.

maḥmur çiçeği

“i. bitki bil. Çiğdem.” TS (2011, s. 1606)

Mahmur çiçeği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahmurlaşma

“i. Mahmurlaşmak durumu.” TS (2011, s. 1606)

Mahmurlaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahmurlaşmak

“nsz. Mahmur bir duruma gelmek: ‘*Odanın bir köşesinde, mahmurlaşmış gözleriyle bir annelerine, bir bana bakıyorlardı.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1606)

Mahmurlaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahmurluk

1. i. İçki içmiş bir kimsenin duyduğu baş ağrısı ve sersemlik, ayıltı: “*O sermestliğin nasıl bir mahmurlukla bittiğini bir yana bırakalım.*” - Yahya Kemal Beyatlı.
2. i. Uykudan sonra duyulan ağırlık ve sersemlik: “*Sidar, uyku mahmurluğunu çarçabuk üstünden atarak pişkin pişkin gülümsedi.*” - Elif Şafak. TS (2011, s. 1606)

Mahmurluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahmuz /mihmāz/ مهماز

1. i. Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça: “*Konağın içinde kılıç ve mahmuz şakırtıları duyuldu.*” - Aka Gündüz.
2. i. Tavukgillerin ve bazı kuşların ayakları ardında bulunan, boynuz yapısındaki sivri uzantı.
3. i. Köprü ayaklarında, basıncı azaltmak için suyun geldiği ve gittiği yanlardaki çıkıntı.
4. i. *denizcilik* Eski tür savaş gemilerinde su

kesimi altında, ileriye doğru uzanan, karşısındaki gemiyi batırabilen uzantı. TS (2011, s. 1606)

→ *mahmuz çiçeği, çavdarmahmuzu. TS (2011, s. 1606)*

AEL: “t. مِهْمَازٌ/*mihmāzun*, ç. مِهَامِزٌ/*mehāmizu*; Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça.” Lane (1953, s. 2901)

KM: “مِهْمَازٌ/*mihmāzun*; Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1362)

MLAM: “مِهْمَازٌ/*mihmāzun*; هَمَزٌ/*hemeze*; binek hayvanlarını dürtüp hızlandırdı’dan ism-i alet, dürtmeye yarayan alette denir: مِهْمَازُ النَّارِ/*mihmāzu’n-nāri*; ateş dürtmesine yarayan alet. 2. Çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parçadır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2364)

[<Ar. *mihmāz* √ *h-m-z* ‘dürüttü, göz kırptı, vesvese verdi’] Üstte tespit ettiğimiz gibi *mahmuz*’un Arapçada ve Türkçede “*çizmenin, potinin arkasına takılan ve binek hayvanlarını dürtüp hızlandırmaya yarayan demir veya çelik parça*” anlamları örtüşür. Buna göre *mahmuz*, Türkçeye geçtiğinde “*tavukgillerin ve bazı kuşların ayakları altında bulunan, boynuz yapısındaki sivri uzantı, köprü ayaklarında, basıncı azaltmak için suyun geldiği ve gittiği yanlardaki çıkıntı, eski tür savaş gemilerinde su kesimi altında, ileriye doğru uzanan, karşısındaki gemiyi batırabilen uzantı*” olarak Türkçede yeni anlamlar kazanmıştır. Bu şekildeki değişime rağmen *mahmuz*, asıl diline aittir.

mahmuzcu

“i. tar. Mahmuz yapan veya satan kimse.” TS (2011, s. 1606)

Mahmuzcu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuz çiçeği

“i. bitki bil. İki çenekliler familyasından Akdeniz bölgesinde yetişen kırmızı, pembe veya beyaz çiçekler açan iki yıllık otsu bir bitki (*Centranthus*).” TS (2011, s. 1606-1607)

Mahmuz çiçeği, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuzlama

“i. Mahmuzlamak işi.” TS (2011, s. 1607)

Mahmuzlama, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuzlamak

“-i Hızlanması için hayvanı mahmuzla dürtmek, topuklamak: ‘İçeri girer girmez bileğimden kavradı, önüne beni oturttu, hayvanı mahmuzladı.’ - Sermet Muhtar Alus. ” TS (2011, s. 1607)

Mahmuzlamak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuzlanma

“i. Mahmuzlanmak işi.” TS (2011, s. 1607)

Mahmuzlanma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuzlanmak

“nesnesiz Mahmuzlama işine konu olmak veya mahmuzlama işi yapılmak.” TS (2011, s. 1607)

Mahmuzlanmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahmuzlu

“sf. Mahmuzu olan.” TS (2011, s. 1607)

Mahmuzlu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahpus/ maḥbus/ مَحْبُوس

“1. sf. Kapatılmış, hapsedilmiş (kimse). 2. i. Bir tür tavla oyunu. 3. i. halk a. Cezaevi: ‘At martini Debreli Hasan, dağlar inlesin / Drama mahpusunda, aman dostlar dinlesin’ - Halk türküsü.” TS (2011, s. 1607)

→ **mahpushane. TS (2011, s. 1607)**

AEL: “مَحْبُوس/maḥbūsun; Allah için vakif edilen at, hurma ağaçlarının veya arazi olarak satılmaması, miras alınmaması ve kâr kaynağı olarak sayılmamasıdır.” Lane (1953, s. 500)

KM: “مَحْبُوس/maḥbūsun; Allah için vakfedilen attır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 257)

MLAM: “حَبَسَ/ḥabese, يَحْبِسُ/yaḥbise, حَبَسًا/ḥabsen, حَابِسٌ/ḥābisun, مَحْبُوسٌ/maḥbūsun ve حَبِيسٌ/ḥabīsun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 435)

maḥbūsun; حَبَسَ/ḥabese; bir kişiyi veya bir şeyi hapsetti, önledi, yakaladı ve geciktirdi, engelledi, tuttu, durdurdu, (nefesini) tuttu, tutukladı, Allah rızası için vakfa verildi, (ne satılır ne de mirasa verilir)’den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 435)

[<Ar. *maḥbus* √ *ḥ-b-s* ‘menetti, engelledi, sınırladı, durdurdu, hapsetti, salıvermedi, vakfetti’] Tespit ettiğimize göre *Mahpus* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde “bir tür tavla oyunu, cezaevi” anlamlarını kazanmıştır. *Mahpus*, Arapçada birçok anlama sahipken Türkçeye geçmesiyle çoğunu kaybetmiştir. Bu değişime rağmen *mahpus*, asıl diline mensuptur.

mahpushane

“i. esk. Cezaevi: ‘*Mahpushane idare etmek, muntika karakolunda komiserlik yapmaya benzemiyordu.*’ - Kerim Korcan.” TS (2011, s. 1607)

Mahpushane kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

mahpusluk

“1. i. Mahpus olma durumu: ‘*Mahpusluk yaşamın akmadığı, zamanın geçmediği bir mekânda oturup kalmak olmalı.*’ - Ayşe Kulin. 2. i. Mahpus olma süresi.” TS (2011, s. 1607)

Mahpusluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahra

“i. esk. Üzüm taşımaya yarayan ağzı geniş, dibi dar tahta kap.” TS (2011, s. 1607)

Mahra olarak Arapçada bir kelime bulunmadı.

mahrāma/ maḥrama/ مَحْرَمَة

“i. esk. Bazı bölgelerde kadınların sokağa çıkarken manto üstüne örtündükleri işlemeli geniş örtü, makrama.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “ms. مَحْرَمَةٌ/maḥremetun, حَرَمٌ/ḥarimun, حِرْمٌ/ḥirmun, حَرِمْتُ/ḥarimetun, حَرَمْتُ/ḥirmetun, حَرَمْتُ/ḥirmānun, حَرِمْتُ/ḥarīmetun, حَرِمْتُ/ḥarīmun; حَرَمَهُ الشَّيْءُ/ḥaremehu ‘şey’e; (o erkek), onu şey(den) mahrum bıraktı.” Lane (1953, s. 553)

“مَحْرَمَةٌ/maḥremetun ve مَحْرُومَةٌ/maḥrumetun ve مَحْرَمٌ/maḥramun; Bir erkeğin karısı, onunla yaşayan (çocukları, annesi ve babası) ve onun koruması altında olanlar.” Lane (1953, s. 555)

“t. مَحْرَمَةٌ/maḥremetun ve مَحْرُومَةٌ/maḥrumatun, ç. مَحَارِمٌ/maḥārimu, مَحْرَمَاتٌ/maḥramātun, مَحْرُومَاتٌ/maḥrumātun; ihlal etmesi, bozması günah olan şeylerdir.” Lane (1953, s. 555)

“مَحْرُومَةٌ/maḥrumetun, مَحْرَمَةٌ/maḥremetun ve حُرْمَةٌ/ḥurmetun; bir adamın karısına denir.” Lane (1953, s. 556)

KM: “مَحْرَمَةٌ/maḥremetun; Tay kabilesine dağından Selma cebelinden suya varacak yerine denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 283)

“ms. مَحْرَمَةٌ/maḥremetun, حَرَمٌ/ḥarimun, حِرْمٌ/ḥirmun, حَرِمْتُ/ḥarimetun, حَرَمْتُ/ḥirmetun, حَرَمْتُ/ḥirmānun, حَرِمْتُ/ḥarīmetun, حَرِمْتُ/ḥarīmun; حَرَمَهُ الشَّيْءُ/ḥaremehu ‘şey’e; (o erkek), onu şey(den) mahrum bıraktı.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 283)

“مَحْرَمَةٌ/maḥremetun ve مَحْرُومَةٌ/maḥrumetun ve مَحْرَمٌ/maḥramun; Bir erkeğin karısı, onunla yaşayan (çocukları, annesi ve babası) ve onun koruması altında olanlar.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 283)

MLAM: مَحْرَمَةٌ/maḥrama ya da مَحْرُومَةٌ/maḥruma, ç. مَحَارِمٌ/maḥārimu; 1. Bir erkeğin karısı, onunla yaşayan (çocukları, annesi ve babası) ve onun koruması altında olanlar. 2. İhlal etmesi, bozması günah olan antlaşma veya anlaşma gibi. 3. Mendil: مَسَحَ عَرْفَهُ/masaḥa ‘araḳuhu bi-maḥramatin; Onun terini mendille sildi. Ahmed Muhtar (2008, s. 483)

[<Ar. **maḥrama** √ **ḥ-r-m** ‘menetti, mahrum bıraktı’] **Mahrama**, Türkçeye geçtiğinde anlama daralmasına uğrayarak “bir erkeğin karısı, onunla yaşayan (çocukları, annesi ve babası) ve onun koruması altında olanlar, ihlal etmesi, bozması günah olan şey, mendil” anlamlarını kaybetmiştir. Türkçede ve Arapçada **maḥrama**’nın ‘mahremlik, örtü, örtme, gizleme’ örtüşen anlamların mantığından türetilmiştir. Bu şekilde değişime uğrayan **maḥrama**, menşe diline aittir.

mahreç/ maḥrac/ مَخْرَج

“1. i. esk. Çıkış yeri, çıkak. 2. i. esk. dil bil. Boğumlanma noktası. 3. i. esk. mat. Payda.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “1. ms. مَخْرَجًا/ḥurūcen ve maḥrecen, خَرَجَ/ḥarace; dışarı çıktı, belirledi, (şehirden) ayrıldı, geçti, gitti, (kitap) yayınlandı, devam etti. 2. Kurtuluş, 3. mec. Çıkış yolu. 4. Çıkış yolu.” Lane (1953, s. 718)

KM: “مَخْرَجًا/ḥurūcen ve maḥrecen; 1. Bir mekândan taşra çıkmak anlamındadır. 2. مَخْرَجٌ/maḥrecu; ism-i mekândır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 358)

MLAM: مَخْرَجٌ/maḥrac, مَخْرَجٌ/maḥāricu. 1. خَرَجَ/ḥarace; dışarı çıktı, belirledi, (şehirden) ayrıldı’dan mimli mastar, kurtuluş demektir; وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا/ve men yettaḥi’l-lāha yec’al lehu maḥracen; Kim Allah’tan korkarsa, (Allah) kendisine bir çıkış yolu gösterir. 2. خَرَجَ/ḥarace’dan ism-i mekân: مَخْرَجٌ طَوَارِي/maḥrac ṭavāri; Acil çıkış. 3. Dışkının vücuttan çıktığı yer: مَخْرَجُ الْإِنْسَانِ/maḥracā’el-’insāni; İnsanın iki çıktısı (anüs, vajina ve penis). 4. dilbilimi. tec. Ses telaffuz edildiğinde havanın sıkıştığı veya daraldığı bir yer, mesela الْبَاء/bā’ harfî ve benzeri harfler söylenildiğinde dudaklar kilitlenip hava sıkışır: مَخْرَجُ الْبَاءِ مِنَ الشَّقَتَيْنِ/maḥrac ’el-bā’i min ’ş-şefeteyîni; Dudakların arasından الْبَاء/bā’ (harfî) mahracı. 5. doğa. fiz. Buharların veya gazların kaçmasına izin veren, borular veya cihazların içindeki basıncı dengelemeye yardımcı olan bir yan açıklık olan havalandırma deliği. Ahmed Muhtar (2008, s. 628-629)

[<Ar. maḥrac √ ḥ-r-c ‘dışarı çıktı, belirlendi, (bir yerden) ayrıldı’] Üstte belirlediğimiz gibi mahreç kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralması yaşamıştır. Aynı zamanda “boğumlanma noktası, payda” anlamını kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan mahreç, menşe diline aittir.

mahrek/ maḥrek/ مَخْرَك

“i. esk. gök bil. mat. Yörünge: ‘Hareket eden tramvay beni alıştığım bir mahrekten ayırmıştı.’ - Kemal Bilbaşar.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “مَحْرُكٌ/maḥrekun; boyun yukarı gelen tarafından köküne, kafanın eklem yerine denir.” Lane (1953, s. 500)

KM: “المَحْرُكُ/el-maḥreku; maḥ‘ad vezninde, boyun yukarı gelen tarafından köküne denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 553)

MLAM: Mahrek kelimesi, bulunmamaktadır.

[<Ar. **maḥrek** √ **ḥ-r-k** ‘hareket etti’] Tespit ettiğimiz gibi *maḥrek* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “yörünge” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mahrem/ maḥram/ مَحْرَم

1. sf. Yakın akrabadan olduğu için nikâh düşmeyen (kimse). 2. sf. Başkalarına söylenmeyen, gizli: “Müdür, dosyadan başka bir rapor çıkardı. Kenarında kırmızı bir damga: Mahrem.” - Refik Halit Karay. 3. i. Sırdaş: “Az vakitte mahremlerimden biri oldu.” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. TS (2011, s. 1607)

AEL: “مَحْرَمٌ/maḥramun; Bir erkeğin karısı, onunla yaşayan (çocukları, annesi ve babası) ve onun koruması altında olanlar.” Lane (1953, s. 555)

“مَحْرَمٌ/maḥramun; bir adama evliliği helal olmayan akrabalara denir.” Lane (1953, s. 556)

KM: “مَحْرَمٌ/maḥramun; bir adama evliliği helal olmayan akrabalara denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 282)

MLAM: مَحْرَمٌ/maḥram, ç. مَحْرَمٌ/māḥrimu. 1. Yasaklanan şey. انتِهَاكٌ/ intihāk māḥrram; Yasaklanan şeyi ihlal etmek. 2. ما حَرَّمَ اللهُ تعالى/mā ḥarrame’llāh ta’āla; Allah’ın günah kıldığı(şeyler). Öldürmek ve zina yapmak günahlardan sayılır. المَحْرَمُ مِنَ النِّسَاءِ el-maḥram mine’n-nisā’ ve’r-ricāl; Kadınlardan ve erkeklerden mahrem olanlar. Yani yakın akrabadan olduğu için nikâhı kesinlikle günah olan kişilerdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 482-483)

[<Ar. **maḥram** √ **ḥ-r-m** ‘menetti, mahrum bıraktı’] Mahrem kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “yasaklanan şey” anlamını kaybetmiş ve “başkalarına söylenmeyen, gizli, sırdaş” anlamını kazanmıştır. Mahrem’in “yakın akrabadan olduğu

için nikâh düşmeyen (kimse)” anlamı ise örtüşür. Bu şekildeki değişimden geçen mahrem, menşe diline mensuptur.

mahremiyet

i. Gizlilik: “Mahremiyetinin böylesi bir yolla ihlal edilmesi onu adamakıllı öfkelen-dirmiş, kendine olan güvenini kırmıştı.” - İhsan Oktay Anar. **mahremiyetine girmek** bir kimsenin özel hayatını öğrenecek kadar ona yakın olmak: “Türkünün bir tarafında kapılar açılıyor ve siz durup dururken hiç tanımadığınız bir insanın mahremiyetine girmiş oluyorsunuz.” - Bedri Rahmi Eyuboğlu. TS (2011, s. 1607)

AEL, KM ve MLAM: Mahremiyet kelimesi bulunmadı.

[<Ar. **maḥram** (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] Mahremiyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mahremlik

“i. Mahrem olma durumu.” TS (2011, s. 1607)

Mahremlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahrukat/ maḥruḳāt/ محروقات

“i. esk. Yakacak.” TS (2011, s. 1607)

AEL ve KM ’de geçmemektedir.

MLAM: doğa. fiz. ç. مَحْرُوقَات/maḥruḳātun; Yakıt olarak kullanılan petrol, benzin ve gaz gibi yanıcı maddeler: مُعْدَلُ اسْتِثْلَاكِ الْمَحْرُوقَاتِ/mu ‘adel istihlāku’l-maḥruḳāti; Yakıtın tüketim oranı. Ahmed Muhtar (2008, s. 479)

[<Ar. **maḥruḳāt** √ ḥ-r-ḳ ‘sürüttü, acıdı, yaktı’] Mahrukat kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

mahrum/ maḥrum/ مَحْرُوم

sf. Yoksun: “Esef olunur ki memleket, ilmî ehliyeti haiz, üstün insanlardan mahrumdu.” - Samiha Ayverdi. **mahrum etmek** yoksun bırakmak: “Nitekim allem ettiler, kallem ettiler, beni buradan mahrum etmek için her şeyi yaptılar.” - Necip Fazıl

Kısakürek. **mahrum kalmak** yoksun kalmak: “Bir söylenişe göre, arazi tamamıyla kireçli olduğu için ağaçlar serpilme gücünden mahrum kalıyormuş.” - Ahmet Rasim. (**bir şeyden**) **mahrum olmak** yoksun kalmak: “Servet, ondan mahrum olanların ahlaklarını bozmakta büyük bir amil değil midir?” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. TS (2011, s. 1607)

AEL: “مَحْرُومٌ/maḥrūmun; refah, zenginlik ve iyi şeylerden yoksun olan, zor kazanan yada hiç kazanmayan kimse, dilenmeyen bu nedenle ihtiyacı olduğunu bilinmeyen kimse ve bundan dolayı yoksun bırakıldı.” Lane (1953, s. 557)

KM: “المَحْرُومُ/el-maḥrūmu; hayırdan yoksun olan yani şanssız ve felah olmayan kimse, malı ve mülkü çoğalmayan kimse, ehl-i hirfet adama denir ki her ne kadar çalışırsa yine kazancı bol olmaz.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 282)

MLAM: “حَرَمٌ/ḥarame, يَحْرِمُ/yaḥrim, حَرْمًا/ḥirṡan, حَرْمًا/ḥirmānen, حَرَمٌ/ḥārimun, مَحْرُومٌ/maḥrūmun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 481)

maḥrūmun: “حَرَمٌ/ḥarame; mahrum etti, yoksun, mahrum bıraktı’dan mefuldur: حَرَمَهُ الْمِيرَاثُ/ḥaramehu ‘el-mīrāṡe; Mirastan mahrum etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 481)

[<Ar. **maḥrum** √ **ḥ-r-m** ‘menetti, mahrum bıraktı’] *Mahrum* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Mahrum*, Türkçede yardımcı fiil olarak “mahrum etmek, mahrum kalmak, mahrum olmak” gibi yeni birleşik kelimeler türemiştir. Bu şekilde olan kelime, menşe diline mensuptur.

mahrumiyet

“i. Yoksunluk: ‘Sebepsizce ağlamamak hayatta nafiye yere katlandığımız mahrumiyetlerden biridir.’ - Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s. 1607)

AEL, KM ve MLAM: *Mahrumiyet* kelimesi bulunmadı.

[<Ar. **maḥrum** (ism-i meful) + **ya’n-neseb** (sıfatı yapan ek) + **ta’tenis**] *Mahrumiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mahrumluk

“i. Yoksunluk.” TS (2011, s. 1607)

Mahrumluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahrut/ maḥrūṭ/ مَحْرُوط

“i. esk. mat. Koni.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “مَحْرُوطٌ/maḥrūṭun; 1. Sakalı az adama denir. 2. Yüzü uzun adama denir. 3. mat. Koni. 4. بِئْرٌ مَحْرُوطَةٌ/bi’run maḥrūṭun; dar kuyu.” Lane (1953, s. 724)

KM: “المَحْرُوطُ/el-maḥrūṭu; sakallı az adama denir, yüzü uzun adama denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 361)

MLAM: مَحْرُوطٌ/maḥrūṭun, ç. مَحْرُوطَاتٌ/maḥrūṭātun. 1. خَرَطَ/ḥaraṭa; maden vb. şekil verdi, biçimlendirdi, daldan yaprakları sıyırdı, elbise yıkandığında renkleri yayıldı’dan ism-i meful. 2. çev. jeo. Volkanın çıkardığı veya fışkırdığı malzemelerden oluşan bir tepe. 3. mühendislik. Düz, dairesel bir tabandan başlayan, küçük bir noktaya veya tabanından daha küçük bir yüzeye kadar küçülüp biten bir mücessem. Ahmed Muhtar (2008, s. 632)

[<Ar. maḥrūṭ √ ḥ-r-ṭ ‘şekil verdi, biçim verdi, yayıldı’] Tespit ettiğimiz gibi mahrut kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasını yaşayarak “sakalı az adama denir, yüzü uzun adam, dar, şekillendirilen, yayılan, volkanın çıkardığı veya fışkırdığı malzemelerden oluşan bir tepe” anlamları kaybetmiştir. Türkçede ve Arapçada mahrut, “koni” anlamı ile ötrüştür. Bu şekilde değişime uğrayan kelime asıl diline aittir.

mahruti/ maḥruṭî/ مَحْرُوطِي

“sf. esk. mat. Konik.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “mat. Konik anlamında kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 724)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَحْرُوطٌ/maḥruṭ’tan ism-i mensuptur. Mahrut, koni şekline sahip olan şey anlamında kullanılmaktadır: جِسْمٌ مَحْرُوطِي الشَّكْلِ/cismun maḥruiyy’ş-şekli; konik şeklindeki cisim. Ahmed Muhtar (2008, s. 632)

[<Ar. maḥrūṭî √ ḥ-r-ṭ ‘şekil verdi, biçim verdi, yayıldı’+ ya’n-neseb (sıfatı yapan ek)] Üstte belirlediğimiz gibi mahruti kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlamını korumuştur. Hiçbir değişime uğramayan mahruti, kök diline aittir.

maḥsuben/ maḥsūbun/ مَحْسُوبٌ

“z. Hesaba geçirilerek, alacağa sayılarak, hesabına sayılmak üzere: ‘Bazen sıkışınca da ileride getireceği reklamlara mahsuben avans olarak şarap istiyordu.’ - Çetin Altan.” TS (2011, s. 1607)

AEL: “مَحْسُوبٌ/maḥsūbun; nicelik, nitelik veya değer bakımından numaralandırılmış, hesaplanmış, sayılmış olan nesneye denir.” Lane (1953, s. 565)

KM: “مَحْسُوبٌ/maḥsūbun; sayılmış nesneye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 287)

MLAM: “حَسَبَ/hasebe, يَحْسُبُ/yehsub, حِسَابًا/hisāben, حُسْبَانًا/husbānen ve حِسْبَةً/hisbeten, حَاسِبٌ/hāsibun, مَحْسُوبٌ/maḥsūbun” Ahmed Muhtar (2008, s. 488)

maḥsūbun; “حَسَبَ/hasebe; saydı, hesapladı, göz önünde aldı, hesaba kattı’dan ism-i mafuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 488)

[<Ar. **maḥsūbun** √ **h-s-b** ‘saydı, hesapladı, göz önüne aldı, hesaba kattı’] *Mahsuben* kelimesi, Arapçada meful iken Türkçede zarftır. Üstte belirlediğimiz gibi *mahsuben*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “hesaba geçirilerek, alacağa sayılarak, hesabına sayılmak üzere” anlamını kullanmıştır. Türkçede ve Arapçada *mahsuben*’in ‘hesap ile ilgili’ örtüşen anlamının mantığından türetilmiştir. Bu şekilde değişime uğrayan *mahsuben*, menşe diline aittir.

mahsul/ maḥşul/ مَحْصُول

1. i. Ürün: “Ankara’ya geldiği zaman Hacı Bayram’ı müritleriyle ovada mahsul toplarken görür.”- Ahmet Hamdi Tanpınar. 2. i. Verim. 3. i. mec. Ortaya çıkan, elde edilen şey: “Her yeni âlem bir eski kıyametin mahsulü değil midir?” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. TS (2011, s. 1607)

AEL: مَحْصُولٌ/maḥşūlun; üretilmiş, çıkarılan, sonucu çıkarılan, özünü çıkardı, taştan çıkarılan maden. مَحْصُولٌ/maḥşūlun; öz, hülasa, zübde.” Lane (1953, s. 585)

KM: “مَحْصُولٌ/maḥşūlan; husule gelmek. الْمَحْصُولُ/el-maḥşūlu; hasıl olmak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 296)

MLAM: مَحْصُولٌ/maḥşūl, ç. مَحْصُولَاتٌ/maḥşūlāt, مَحْصِيلٌ/maḥāşīl. 1. حَصَلَ/haşale; oldu, meydana geldi, vaki oldu, hasıl oldu, ulaştı, elde etti, ele geçirdi’dan ism-i meful. 2. حَاصِلٌ/hāşil; Verim, randıman, meyve ve tarımsal ürün anlamında gelir. المَحَاصِيلُ/el-maḥāşīlu ‘z-zerā’iyye; Tarımsal ürünler. 2. خُلَاصَةٌ/hulāşa; içeriği, özü ve anlamı

anlamında gelir. هَذَا مَحْصُولُ كَلَامِهِ/hazā maḥşulu kelāmihi; Bu, onun konuşmasının özü. 3. Bir ticari girişimden veya bağış toplamaktan kaynaklanan bir miktar para. مَحْصُولُ الْيَوْمِ/maḥşūlu 'el-yevmi vefīrun; Bugünün mahsulu bol. Ahmed Muhtar (2008, s. 509)

[<Ar. **maḥşul** √ **h-ş-l** ‘oldu, meydana geldi, vaki oldu, hasıl oldu, ulaştı, elde etti, ele geçirdi’] Üstte belirlediğimiz gibi *maḥsul* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlamını korumuştur. Hiçbir değişime uğramayan *maḥsul*, kök diline aittir.

maḥsulat/ maḥşulāt/ محصولات

“ç. 1. i. esk. Ürünler. 2. i. esk. mec. Ortaya çıkan, elde edilen şeyler.” TS (2011, s. 1607)

AEL ve *KM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَحْصُول/maḥşul kelimesinin çoğulu مَحْصُولَات/maḥşulāt’tır.

Maḥsulat kelimesi, *maḥsul*’un çoğul hâlidir. *Maḥsul*, kelimesine bakınız.

maḥsuldar

“sf. esk. Verimli: ‘İstediğiniz kadar cennet köyler, sevişen insanlar, maḥsuldar topraklar tahayyül edebiliriz.’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1607)

Maḥsuldar kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçeleşmiştir.

maḥsup/ maḥsub/ مَحْسُوب

“sf. esk. Hesap edilmiş, hesaba geçirilmiş. **maḥsup etmek** 1. hesaba geçirmek. 2. borcunu alacağından düşmek. **maḥsubunu yapmak** 1. hesabını yapmak, hesabına geçirmek. 2. borcunu alacağından düşürmek.” TS (2011, s. 1607-1608)

Maḥsuben kelimesindeki *AEL*, *KM* ve *MLAM*’ye bakınız.

[<Ar. **maḥsūb** √ **h-s-b** ‘saydı, hesapladı, göz önüne aldı, hesaba kattı’] *Maḥsup* kelimesinin Arapçada ve Türkçedeki anlamları örtüşür. Hiçbir değişime uğramadan Türkçeye geçen *maḥsup*, menşe diline aittir. *Maḥsup*, Türkçede yardımcı fiil olarak “*maḥsup etmek, maḥsubunu yapmak*” gibi birleşik kelimeler türemiştir.

maḥsur/ maḥşūr/ محصور

“sf. Kuşatılmış, sarılmış, çevrilmiş.” TS (2011, s. 1608)

AEL: “مَحْصُورٌ/maḥşūrun; kabız olan kişiye denir, kuşatılmış, çerçevelenmiş, etrafını çevirmiş, hapsedilmiş, kapatılmış, alıkonulmuş, kısıtlanmış, engellenmiş.” Lane (1953, s. 584)

KM: “مَحْصُورٌ/maḥşūrun; kabız olan kişiye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 294)

MLAM: حَصَرَ/ḥaṣare; kuşattı, sıkıştırdı , يَحْصُرُ/yeḥşur; kuşatıyor, sıkıştırıyor, يَحْصِرُ/yeḥşir; kuşatıyor, sıkıştırıyor, حَصْرًا/ḥaṣran; kuşatmak, sıkıştırmak , حَاصِرٌ/ḥāşir; kuşatan, sıkıştıran , مَحْصُورٌ/maḥşūr; kuşatılmış, sıkıştırılmış. Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

[<Ar. *maḥşūr* √ *ḥ-ş-r* ‘çevreledi, kuşattı, kısıtladı, sınırladı, engel oldu’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *mahsur* kelimesi, “*kabız olan kişi, hapsedilmiş, alıkonulmuş, kısıtlanmış,* ” anlamını kaybederek anlam daralmasına uğramıştır.

mahsur kalmak

“1. bir yerden çıkamamak. 2. kuşatılmak, sarılmak, çevrilmek.” TS (2011, s. 1608)

Mahsur kalmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahsus/ maḥşūş/ مَحْصُوسٌ

1. sf. Özgü: “*Kanun, gizli eşyayı bulmaya mahsus bir fal kitabı değildir.*” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. sf. Biri veya bir şey için ayrılmış, münhasır: “*Vatan bizim kılıcımızın ekmeğidir. Daima kendimize mahsus, kendimize münhasır biliriz.*” - Namık Kemal. 3. sf. Özel: “*Kayseri ’nin sayın valisine, mahsus selam ederim.*” - Bedri Rahmi Eyuboğlu. 4. z. Özellikle: Buraya, mahsus bunun için geldim. 5. z. Bilerek, isteyerek, kasten: “*Kapıyı mahsus açık bırakmıştı.*” - Attila İlhan. 6. z. Şakadan: Ciddi mi yapıyordu, mahsus mu söylüyordu, aptallık veya hilekârlık mıydı, bunları da anlayamadım. TS (2011, s. 1608)

→ ***kendine mahsus, zata mahsus. (2011, s. 1608)***

AEL ve KM ’de bulunmamaktadır.

MLAM: حَصَّ/ḥaṣṣa, يَحْصِئُ/yaḥuşşu, اَحْصِئُ/ahşuş, حُصَّ/ḥuşṣa, حَاصًّا/ḥaṣṣen, حُصُوءًا/ḥuşūşen ve حُصُوءِيَّةٌ/ḥuşūşīyye, حَاصٌّ/ḥāşşun, مَحْصُوسٌ/maḥşūşun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 650)

maḥṣūṣ; حَصَّ/ḥaṣṣa; özel oldu, özelleştirdi, birisine mahsus oldu, çömertçe verdi, tahsis etti'dem ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 650)

[<Ar. *maḥṣūṣ* √ *ḥ-ṣ-ṣ* 'özel oldu, özelleştirdi, birisine mahsus oldu, çömertçe verdi, tahsis etti'] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *mahsus* kelimesi, “cömertçe verdi” anlamını kaybederek anlam daralmasına uğramış ve ana anlamla beraber “*şakadan*” anlamı kazanmıştır.

mahsus/ maḥṣūs/ محسوس

“1. sf. esk. Duyulan, anlaşılan, hissedilen. 2. sf. esk. Belli, ortada, aşikâr.” TS (2011, s. 1608)

AEL: “مَحْسُوسٌ/*maḥṣūs*; Herhangi bir duyu tarafından algılanan bir şey.” Lane (1953, s. 564).

KM: bulunmamaktadır.

MLAM: “حَصَّ/*ḥasse*, يَحْصُ/*yaḥussu* ve يَحِصُّ/*yaḥissu*, اَحْصَى/*aḥsusu*, حِصَّةً/*ḥusse*, اَحْصَى/*aḥsis*, حِصَّةً/*ḥisse*, حِصَّةً/*hissen*, حَصِيْبَةً/*ḥaṣīsen*, حَصَّ/*ḥāssun*, مَحْسُوسٌ/*maḥṣūsun*.”

maḥṣūsun; “حَصَّ/*ḥasse*; hissetti, sezdi, duydu, algıladı”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 494)

[<Ar. *maḥṣūs* √ *ḥ-s-s* 'hissetti, sezdi, duydu, algıladı'] Tespit ettiğimiz gibi *mahsus* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrarak “*belli, ortada, aşikâr*” anlamı kazanmıştır. *Mahsus* hem Arapçada hem Türkçede “*duyulan, anlaşılan, hissedilen*” anlamı örtüşür. Bu şekildeki olan *mahsus*, menşe diline aittir.

mahsusen

“z. esk. Özellikle.” TS (2011, s. 1608)

Mahsus, kelimesine bakınız.

mahsusluk

“i. Mahsus olma durumu, özellik, özgülük.” TS (2011, s. 1608)

Mahsusluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahsustan

“z. İsteyerek, özellikle: “Eve gelmeden her zamanki yolumdan saptım ve ıhlamurların altından geçtim, mahsustan.” - Tarık Dursun K.” TS (2011, s. 1608)

Mahsustan, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

maḥşer/ maḥşar/مَحْشَر

1. i. *din bil.* Kıyamet günü dirilenlerin toplanacaklarına inanılan yer. 2. i. *mec.* Büyük kalabalık: “Yangın yeri bir *maḥşer*.” - Haldun Taner. 3. i. *mec.* Kargaşa: “Yolcular, içimdeki *maḥşer*den habersiz, yanımdan geçip gidiyorlardı” - Yusuf Ziya Ortaç. **maḥşer gibi** çok kalabalık. **(bir yer) maḥşere dönmek** çok kalabalıklaşmak. TS (2011, s. 1608)

→ **maḥşer günü, maḥşer midillisi.** TS (2011, s. 1608)

AEL: “مَحْشَرُ/maḥşirun ve مَحْشَرُ/maḥşerun; İnsanların toplandığı yer. يَوْمُ الْمَحْشَرِ/yevmu’l-maḥşeri; insanları öldükten sonra tekrar diriltilip toplanacağı günde ve yerde.” Lane (1953, s. 575).

KM: “الْمَحْشَرُ/el-maḥşiru; meclis ve mak’ad vezninde, İnsanları öldükten sonra tekrar diriltilip toplanacağı yer.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 291).

MLAM: t. مَحْشَرُ/maḥşerun, مَحْشَرُ/maḥşirun, ç. مَحْشَرُ/maḥāşiru. حَشَرَ/ḥaṣare’den ism-i mekân, Bir araya gelmenin, toplanmanın yeri anlamında gelir. أَرْضُ الْمَحْشَرِ/arḍu’l-maḥşar; Maḥşer yeri, kıyamet günü canlıların toplanacağı yer. Ahmed Muhtar (2008, s. 501)

[<Ar. **maḥşar** √ ḥ-ş-r ‘topladı, bir araya getirdi’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *maḥşer* kelimesi, ana anlamla beraber “*kargaşa*” anlamı kazanmış ve “*maḥşer gibi, (bir yer) maḥşere dönmek*” gibi deyimler türemiştir.

maḥşer günü

“i. *din bil.* Kıyamet.” TS (2011, s. 1608)

Maḥşer günü, Türkçeleşmiş kelimedir.

maḥşerî

“sf. esk. Maḥşeri andıran: ‘Konser günü gelip çattığındaysa stadyumda *maḥşerî* bir kalabalık vardı.’ - Murathan Mungan.” TS (2011, s. 1608)

AEL, KM ve MLAM’de bulunmadı.

[<Ar. *maḥṣar* + *ya'n-neseb*] *Mahşerî* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mahşerî* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahşerleşme

“i. Mahşerleşmek durumu.” TS (2011, s. 1608)

Mahşerleşme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahşerleşmek

“nesnesiz Çok kalabalık olmak: ‘Şehir son elli yılda zaten mahşerleşmişti.’ - Aydın Boysan.” TS (2011, s.1608)

Mahşerleşmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahşer midillisi

“i. argo Kısa boylu, fitneci kimse.” TS (2011, s. 1608)

Mahşer midilisi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahut/ ma‘hud/ مَعْهُود

“sf. esk. Bilinen, adı geçen, sözü geçen: ‘Kümbetin duvarı içinden mahut kutuyu çıkaran bendim.’ - Refik Halit Karay” TS (2011, s. 1608)

AEL: “المَعْهُودُ/el-ma‘hudu; baharın ilk yağmuru, ilk yağmurdan sonra yağan yağmur veya henüz nemini kurumayan yağmura denir.” Lane (1953, s. 2183)

KM: “الْمَنْزِلُ الْمَعْهُودُ بِهِ الشَّيْءُ/el-menzilu’l-ma‘hudu bihi’l-şey’u; (bu) şey, bilinen ve tanınan evde. مَعْهُودٌ/ma‘hudun; alışılmış, alışıl原因mış yer.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 923)

MLAM: “عَهْدٌ/‘ahide, يَعْهُدُ/ya‘hedu, عَهْدًا/‘ahden, عَاهِدٌ/‘āhidun, مَعْهُودٌ/ma‘hudun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1568)

ma‘hudun; عَهْدٌ/‘ahide; muhafaza etti, korudu, tanıdı, bildi, söz verdi’den ism-i mefuldur.

[<Ar. *ma‘hud* √ ‘-h-d ‘bildi, tanıdı, baktı, gözetledi, görevlendirdi, etkilendirdi, yetkili kıldı, sorumlu tuttu, emanet etti’] *Mahut* kelimesi, Türkçeye

geçtiğinde “*baharın ilk yağmuru, ilk yağmurdan sonra yağan yağmur veya henüz nemini kurumayan yağmura, alışılmış, alışıl原因emiş yer, muhafaza edilen, korunan, sözü verilen*” anlamları kaybederek anlam daralmasına uğramıştır. Bu değişimlere göre *mahut* hem Arapçada hem Türkçede “*bilinen, adı geçen, sözü geçen*” anlamları örtüşür.

mahvedebilme

“i. Mahvedebilmek işi.” TS (2011, s. 1608)

Mahvedebilme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvedebilmek

“(ma’hvedebilmek), Arapça *maḥv* + Türkçe *edebilmek* **1.** -i Mahvetme ihtimali veya imkânı bulunmak. **2.** -i Mahvetme gücü bulunmak.” TS (2011, s. 1608)

Mahvedebilme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvediş

“i. Mahvetme işi.” TS (2011, s. 1608)

Mahvediş, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvetme

“i. Mahvetmek işi.” TS (2011, s. 1608)

Mahvetme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvetmek

1. -i Yok etmek. **2.** -i Bozup işe yaramaz duruma getirmek: Kuraklık ekinleri mahvetti. **3.** -i Onmaz duruma getirmek: “*Beni bu güzel havalar mahvetti / Böyle havada istifa ettim / Evkaftaki memuriyetimden*” - Orhan Veli Kanık. **4.** -i Boşa gitmesine sebep olmak, heba etmek: Ufak bir dikkatsizlik bütün emeklerimi mahvetti. TS (2011, s. 1608)

Mahvetmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahviyet

“i. esk. Alçak gönüllülük: ‘Mahviyet ve tevazu ile beraber vakar ve zarafet bu sohbetlerde en çok dikkat edilecek şeylerdendi.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1608)

[<Ar. *maḥv* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Mahviyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime, Türkçeleşmiştir.

mahvolma

“i. Mahvolmak işi: ‘Ülkemiz mahvolmanın eşiğinde, baylar!’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1608)

Mahvolma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvolmak

1. nesnesiz Yok olmak: “Bu derece intibak kabiliyeti, tekâmül kuvveti olan dinamik bir millet olmasak mahvolurduk.” - Orhan Seyfi Orhon. 2. nesnesiz Bozulup yararsız duruma gelmek. 3. nesnesiz Onulmaz duruma gelmek. 4. nesnesiz Boşa gitmek, heba olmak. TS (2011, s. 1608)

Mahvolma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahvoluş

“i. Mahvolma işi.” TS (2011, s. 1608)

Mahvoluş, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mahzar/ maḥḍar/ مَحْضَر

“1. i. esk. Yüksek makamlı bir kimsenin yanı, huzuru. 2. i. esk. Yüksek bir makama sunulmak için yazılan çok imzalı dilekçe. 3. i. esk. huk. Mahkeme sicil defteri.” TS (2011, s. 1609)

AEL: “مَحْضَر/maḥḍarun; İnsanların bulunduğu veya toplandığı bir yer, suya götürecek yol veya su kaynaklarına götürecek yol.” Lane (1953, s. 590)

KM: المَحْضَر/el-maḥḍaru; Suyun yerine geri dönüş, hukuki bir sicil kaydı, mevcut olan/gelen/huzur eden insanlar, sicil, sahne.el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 297)

MLAM: t. مَحْضَر/maḥḍarun, ç. مَحَاضِر/maḥāḍurun; 1. Sicil, doğum, envanter ve ölümün yazıldığı kayıtlar. 2. Yazılı kağıtların toplamı, içerisinde bir olay yazılır: مَحْضَر

مُخَالَفَةٍ/maḥḍaru muḥālefen; Bir ihlalin yazıldığı sicil. 3. Bir toplantı veya oturumun olaylarını özetlendiği bir tür rapor. مَحْضَرٌ جَلْسَةٍ/maḥḍaru celsetin; Bir oturumun raporu yazıldığı toplu kağıtlar. 4. Var ve mevcut olan (kişiler). بِمَحْضَرِهِ/bi-maḥḍarihi; Onun varlığında veya onun önünde. Ahmed Muhtar (2008, s. 514)

[<Ar. **maḥḍar** √ **ḥ-ḍ-r** ‘geldi, yerleşti, şahit oldu, başına geldi’] *Mahzar*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Ama yine de Arapçada kullanılan *mahzar* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mahzar* kelimesinin anlamını kapsar. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Arapçadır.

mahzen/ maḥẓen/ مَخْزَن

“i. Yapılarda yer altı deposu: ‘Gözleri karanlık bir mahzende yolunu şaşırmış gibi dalgın.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1609)

AEL: “مَخْزَنٌ/maḥẓenun veya مَخْزِنٌ/maḥẓinun; eşyaların veya malların saklanıldığı, depolandığı yer. *mec.* Sırları saklanan kişiye denir.” Lane (1953, s. 734)

KM: “المَخْزَنُ/el-maḥẓenu; malın depoladığı yere denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 368).

MLAM: t. مَخْزَنٌ/maḥẓen, مَخْزِنٌ/maḥẓin, ç. مَخَازِنٌ/maḥāzinu; خَزَنٌ/ḥāzen’den ism-i mekân: depo, saklama odası, ambar ve eşyalar bozulmadan uzun süre saklanılacağı yer: مَخْزَنُ أَدْوِيَةٍ/maḥẓenu edviyetin; İlaç deposu. Ahmed Muhtar (2008, s. 640)

[<Ar. **maḥẓen** √ **ḥ-ẓ-n** ‘sakladı’] Üstte belirlediğimiz *mahzen*, Türkçeye geçtiğininide az bir şekilde değişime uğramıştır. Mesela Arapçada “*saklanan yer, depo, mec. sırları saklayan kişi*” anlamındayken Türkçede “*yapılarda yer altı deposu*” anlamındadır. Hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mahzen*’in aynı ana anlamı olan “*depo, saklama yeri*” kullanımı örtüşür.

mahzun/ maḥẓūn/ مَحْزُون

sf. Üzgün: “*Bir gün gayet mağmum ve mahzun, bir gün de son derece neşeli ve uçarı.*” - Necip Fazıl Kısakürek. **mahzun etmek** üzüntü vermek: “*Harap mezarlığın öyle bir hâli vardır ki insanı ister istemez mahzun eder, dalgınlaştırır.*” - Memduh Şevket Esenal. **mahzun olmak** üzgün durumda olmak, boynu bükülmek. TS (2011, s. 1609)

→ **melul mahzun.** TS (2011, s. 1609)

AEL: “مَحْزُونٌ/*maḥazūnun*; kederli, yas tutan, mutsuz adama olana denir” Lane (1953, s. 562).

KM: “مَحْزُونٌ/*maḥazūnun*; Üzgün, kaygılı.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 286).

MLAM: حَزَنٌ/*ḥazene*; üzüldü, gamlandı, kederli oldu, يَحْزُنُ *yehzun* ; üzülüyor, gamlanıyor, kederli oluyor, حُزْنًا/*ḥuznen*; üzülmek, مُحْزِنٌ/*muḥzin*; üzücü, (kıyası olmayan), مَحْزُونٌ/*maḥzūn*; üzgün, hüznü, dertli, حَزِينٌ/*ḥazīn*; üzgün. Ahmed Muhtar (2008, s. 487)

[<Ar. *maḥzūn* √ *ḥ-z-n* ‘üzüldü, gamlı oldu, kederli oldu’] *Mahzun* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Mahzun*, Türkçeye geçtiğinde “*mahzun etmek, mahzun olmak*” gibi yardımcı fiil olarak birleşik kelimeler türemiştir.

mahzunane

“z. esk. Mahzunca.” TS (2011, s. 1609)

Mahzunane kelimesi, Arap ve Fars lisanlardan tekevvün olmuş ve Türkçe bir sözcük olarak teşkil edilmiştir.

mahzunca

“z. Mahzun bir biçimde, üzgün olarak, mahzunane.” TS (2011, s. 1609)

Mahzunca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahzunlaşma

“i. Mahzunlaşmak işi.” TS (2011, s. 1609)

Mahzunlaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahzunlaşmak

“nesnesiz Mahzun duruma girmek, mahzun olmak.” TS (2011, s. 1609)

Mahzunlaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahzunluk

“i. Mahzun olma durumu: ‘Garipliğim, mahzunluğum duyurmayın anama.’ - Orhan Veli Kanık.” TS (2011, s. 1609)

Mahzunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahzur/ maḥzūr/ محذور

1. i. Sakınca: “Artık söylemekte bir mahzur olmadığından gizlemek abes.” - Refik Halit Karay. 2. i. Engel. **mahzur doğurmak** ortaya engel çıkarmak, sakınca yaratmak: “Ne gibi mahzurlar doğurabileceğini görmemezlikten gelmek mümkün değildi.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **mahzur görmek** sakıncalı bulmak. TS (2011, s. 1609)

AEL: “مَحْذُورٌ/maḥzūr; korkulan şey.” Lane (1953, s. 534)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حَذَرَ/ḥazire, يَحْذَرُ/yaḥzeru, حَذَرًا/ḥazeren, حَازِرٌ/ḥāzirun ve حَذَرَ/ḥazirun, مَحْذُورٌ/maḥzūr.” Ahmed Muhtar (2008, s. 461)

t. مَحْذُورٌ/maḥzūr, ç. مَحْذُورَاتٌ/maḥzūrāt ve مَحَازِيرُ/maḥāzīru; حَذَرَ/ḥazire; dikkatli oldu, korktu, kaygılandı, sakındı’dan ism-i meful: تَشَوُّبُ هَذِهِ الْعَمَلِيَّةِ مَحْذُورَاتٌ/ مَحَازِيرُ ‘amelīyetu maḥzūrātun, maḥāzīrun keṣīretun; Bu işlemde çok sakınılan, korkutan (şeylerle) dolu. Ahmed Muhtar (2008, s. 462)

[<Ar. **maḥzūr** √ **ḥ-z-r** ‘dikkatli oldu, korktu, kaygılandı, sakındı’] Mahzur kelimesi hem Arapçada hem Türkçede “sakınca” anlamı örtüşür. Mahzur, Türkçeye geçtiğinde “engel” anlamı kazanmış ve “mahzur doğurmak, mahzur görmek” gibi birleşik Türkçeleşmiş kelimeler türemiştir.

mahzurlu

“sf. Sakıncalı.” TS (2011, s. 1609)

Mahzurlu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mahzursuz

“sf. Sakıncası olmayan.” TS (2011, s.1609)

Mahzursuz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mai/ mā’ī/ مائي

“i. esk. Mavi.” TS (2011, s. 1609)

AEL, KM ve MLAM: Mai kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *mā'ī* √ *m-v-h* 'suyu göründü, suyu oldu, su' + *ya'n-neseb*] *Mai* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mai*, Arapça günlük konuşmalarda “*sulu*” anlamında kullanılır.

[<Ar. *mā'ī* √ *m-v-h* 'suyu göründü, suyu oldu, su' + *zamir muttasıl (ya)*] *Mai* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mai*, dijital sözlüklerde hicretin 11. yılından itibaren birden fazla şiirde ve yazıda “*benim suyum*” anlamında geçmektedir (مائي, 2020). Sonuç olarak *mai*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “*sulu, benim suyum*” anlamını kaybetmiş ve “*mavi*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğayan kelime Türkçeleşmiştir.

mail/ mā' l/ مائل

“ 1. sf. esk. Eğilimi olan: ‘*Türk ruhu, çocukluğu anından itibaren mücerrede maildir.*’ - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. esk. Eğik. 3. sf. esk. Benzeyen, andıran. **mail olmak** hayran kalmak, vurulmak: ‘*Şu kışlanın kapısına / Mail oldum yapısına*’ - Halk türküsü.” TS (2011, s. 1609)

AEL’de *mā' l* bulunmamaktadır.

KM: “t. المائل/el-*ma' ilu*, ç. مائل/muyyel, مائلة/*mā' ile*; bir tarfa veya yöne eğilmiş nesneye denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1252)

MLAM: t. مائل/*mā' il*, ç. مائلون/*mā' ilun*, مائل/muyyel, مائلة/*mā' ile*, مائلات/*mā' ilāt*, موائيل/*mevā' ilu*. 1. مال/*māle*’den ism-i fail. 2. Eğri: مائل خط/*haṭṭun mā' ilun*; Eğri çizgi. 3. Yönelen(giden): إلى الشفاء مائل/*mā' ilun ilā' ş-şifā' i*; İyileşmeye doğru yönelmiş (gittikçe iyileşiyor). Ahmed Muhtar (2008, s. 2148)

[<Ar. *mā' l* √ *m-y-l* ‘yöneldi, meyilli oldu, zalim oldu’] *Mail* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Mail*, Türkçeye geçtiğinde “*benzeyen, andıran*” anlamı kazanmış ve yardımcı fiil olarak “*mail olmak*” kelimesi türemiştir.

maile/ mā' le/ مائلة

“i. esk. coğ. Aklan.” TS (2011, s. 1609)

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: مَائِلَةٌ/*mā'iletu*; Deve hörgücü, koca bir kum tepesi, dalları çok olan bir ağaçtır.el-Fîrûzâbâdî (2009, s.1252)

MLAM: مَائِلَةٌ/*mā'ile*, مَائِلٌ/*mā'il(in)* müennes şeklidir. ç. مَائِلَاتٌ/*mā'ilātun*, مَوَائِلٌ/*mevā'ilun*. Ahmed Muhtar (2008, s. 2148)

[<Ar. *mā'le* √ *m-y-l* 'yöneldi, meyilli oldu, zalim oldu'] Tespit ettiğimiz gibi Arapçada *maile*, *mali'in* müennes hâlidir. *Maile*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde asıl anlamını kaybetmiş ve “aklan” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğayan kelime Türkçeleşmiştir.

main/ ma'īn / مَعِينٌ

“i. esk. geo. Eşkenar dörtgen.” TS (2011, s. 1609)

AEL: “مَعِينٌ/*ma'īynun*; pınar, akan su. مَعِينٌ/*mu'ayyenun*; bir çeşit elbise üzerine dört köşeli bir şekil basılmış, iki gözü arasında bir siyah olan bir boğa, ve bir erkek boğanın adıdır.” Lane (1953, s. 2218).

KM: “مَعِينٌ/*ma'īynun*; pınar, akan su. مَعِينٌ/*mu'ayyenun*; bir çeşit elbise üzerine dört köşeli bir şekil basılmış, iki gözü arasında bir siyah olan bir boğa, ve bir erkek boğanın adıdır.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 933)

MLAM: t. مَعِينٌ/*mu'ayyenun*, مَعِينَةٌ/*mu'ayynetun*, ç. مَعِينُونَ/*mu'ayyenūn*, مَعِينَاتٌ/*mu'ayynāt*. 1. عَيْنٌ/*'ayyene*'den ism-i meful. 2. geo. Dört düz eşkenarı çevreleyen ve dik açılı olmayan düz bir şekil. 3. الْمُعِينُ الْمُنْحَرَفُ/*el-mu'ayynu'l-munherifi*; geo. Yamuk eşkenar dörtgen; iki paralel kenarı içermeyen dört kenarlı şekil. Ahmed Muhtar (2008, s. 1587)

[<Ar. *mu'ayyen* √ *'-y-n* 'göz, zat'] Türkçedeki *main*, Arapçada ‘*muayyen*’ şeklinde telaffuz edilip “bir çeşit elbise üzerine dört köşeli bir şekil basılmış, iki gözü arasında bir siyah olan bir boğa, ve bir erkek boğanın, belirlenmiş, muayyen, dört düz eşkenarı çevreleyen ve dik açılı olmayan düz bir şekil” anlamında olan ve ‘*ma'īn*’ telaffuz edilip “pınar, akan su” anlamında olan iki kelimeden oluşmuştur. *Main* kelimesinin telaffuzundan kaynaklanan bir farktan dolayı “eşkenar dörtgen” anlamında kullanılır. Böyle bir değişime uğrayan *main*, *main'in* köküne mensup olur.

maişet/ ma'īše/ مَعِيشَةٌ

“i. esk. Geçim, geçinme: ‘Kimisi maişet derdine düşmüş / Rahattan bihaber’ - Cahit Sıtkı Tarancı.” TS (2011, s. 1609)

→ *medarımaişet. TS (2011, s. 1609)*

AEL: “عَيْشٌ/‘ayşun, مَعَايِشٌ/ma ‘āşun, مَعِيشٌ/ma ‘īşun, مَعِيشَةٌ/ma ‘īšetun, عَيْشَةٌ/‘īšetun ve عَيْشُوتَةٌ/‘ayşūšetun eş anlamlı kelimelerdir. Anlamları ise; yaşamak, hayatı geçirmek, dirilmek ve geçinmek. مَعِيشَةٌ/ma ‘īšetun; yiyecek ve içeceklerle yaşanan şeyler.” Lane (1953, s. 2210)

KM: “مَعِيشَةٌ/ma ‘īšetun; Dirilmek ve geçinmek.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 930)

MLAM: مَعِيشَةٌ/ma ‘īşe, ç. مَعَايِشٌ/ma ‘ā’şu, مَعِيشٌ/ma ‘āīyşu. 1. عَاشَ/‘āşe’den mimli mastar. 2. مَعَايِشٌ/ma ‘āş; Yaşam, oluşturmada (yardımcı) olan yiyecek, içecek ve diğer yaşam destekleri. وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ/ve ca ‘elnā lekum fihā ma ‘ā’şe; ve içinde sizin için geçimler (kaynaklarını) yaptık. Ahmed Muhtar (2008, s.1584)

[<Ar. ma ‘īşe √-y-ş ‘yaşama, zamanı geçirmek’] Tespit ettiğimiz gibi maişet Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Maişet*, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan “geçim, geçinme” anlamı örtüşür.

maiyet/ ma ‘iyyet/ مَعِيَّة

“i. Üst görevlinin yanında bulunan kimseler, alt kademedekiler.” TS (2011, s. 1609)

→ *maiyet memuru. TS (2011, s. 1609)*

AEL ve KM’de maiyet kelimesi bulunmadı.

MLAM: مَعِيَّةٌ/ma ‘iyyet: مَعَ/ma ‘a; refakat ve arkadaşlık’tan sınai mastardır. الْمُؤْمِنُ el-mu ‘min dā’imen fī ma ‘iyyet ‘i-llāh; Mümin, daima Allah ile beraberdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2109)

[<Ar. ma ‘iyyet √ m- ‘ ‘iki şeyin bir araya gelmesi veya beraber olması belirten bir kelime’] Tespit ettiğimiz gibi *maiyet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde asıl anlamını kaybetmiş ve “üst görevlinin yanında bulunan kimseler, alt kademedekiler” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğayan kelime Türkçeleşmiştir.

maiyet memuru

“i. esk. Yüksek makamlı bir devlet memurunun yanında görev yapan memur.” TS (2011, s. 1609)

Maiyet memuru, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makabil/ mā ḳabl/ مَا قَبْلَ

“i. esk. Bir şeyin öncesi, geçmişi.” TS (2011, s. 1609)

→ ***makabline şamil. TS (2011, s. 1609)***

AEL: “قَبْلَ/ḳabl; önce, بَعْدُ/ba‘du kelimesinin zıt anlamlısıdır, zaman, yer, rütbe ve mevkilerde de kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 2983).

KM: “قَبْلَ/ḳabl; بَعْدُ/ba‘du kelimesinin zıt anlamlısıdır.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1025).

MLAM: مَا/mā edatı üstte geçmektedir.

قَبْلَ/ḳabl. 1. Kendisinden sonra gelen eklere göre anlaşılan mübhem bir zarf, öncekinin anlamını delalet eder, mansub veya mecrur olur, izafeden kesilirse zamme ile bina edilir. لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ/lilahi ‘el-emru min ḳabl; Önceden de, sonradan da emir Allah’ındır. 2. Önceki mekânı (gösteren) zarftır. بَيْتِي قَبْلَ بَيْتِهِ/beytī ḳabl beyteh; Onun evinden önce benim evim (gelir). Ahmed Muhtar (2008, s. 1771)

[<Ar. *mā* (istisna edatı) + *ḳabl*] Türkçeye geçen *makabil*, Arapçanın “*mā*” istisna edatı ve *önce* anlamında gelen “*ḳabl*” birleşiminden oluşan bir kelimedir. Tespit ettiğimiz gibi hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *makabil*’in anlamı olan “*bir şeyin öncesi, geçmişi*” kullanımı örtüşür. Bu şekilde olan *makabil*, asıl diline mensuptur.

makabline şamil

“s. esk. Önceyi kapsayan: Yasaların, genel olarak makabline şamil bir etkileri yoktur.” TS (2011, s. 1609)

Makabline şamil, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makale/ maḳāle/ مَقَالَة

“i. Bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısı.” TS (2011, s. 1609)

AEL: *maḳāle* kelimesi bulunmamaktadır.

KM: “مَقَالَةٌ/maḳāletun; hayır veya şerrde konuşmak, söylemek.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1104).

MLAM: مَقَالَةٌ/maḳāletun; 1. قَالَ/ḳāle’den mimli mastar: Söylenmiş söz anlamında gelir. 2. مَقَال/maḳāl; Bir gazete veya dergide yayınlanan araştırma: مَقَالَةٌ رَئِيسِيَّةٌ/maḳāletun re’îsiyye; Ana makale. Ahmed Muhtar (2008, s. 1873)

[<Ar. **maḳāle** √ ḳ-v-l ‘söylenmiş söz’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *makale*’nin aynı anlamı olan “*bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konuları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete veya dergi yazısı*” kullanımını örtüşür.

makam/ maḳām/ مَقَام

“1. i. Mevki, kat, yer: ‘İnsan değil gökyüzündeki makamını şaşıracak yere inmiş bir melektir.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. i. müz. Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi.” TS (2011, s. 1610)

→ *makam arabası, makam odası, makam otomobili, makam ödeneği, makam şoförü, makam tazminatı, adli makam, başkanlık makamı, iddia makamı.* TS (2011, s. 1610)

AEL: “مَقَامٌ/maḳāmun; iki ayağın durduğu yerde, yerleştirme yeri, konaklama, ikamet ve mesken yeri.” Lane (1953, s. 2996)

KM: “الْمَقَامُ/el-maḳāmu; iki ayağın durduğu yerde.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1104)

MLAM: t. مَقَام/maḳām, ç. مقامات/maḳāmāt. 1. قَام/ḳām’den mimli mastar. 2. قَام/ḳām’den ism-i mekân. Mesken, ikamet yeri anlamında gelir. 3. مجلس/meclis; oturulan yer. 4. Bir türbe/mezar veya kutsal bir yer anlamında gelir: مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ/maḳāmu ibrahīmu; Makam-ı İbrahim (taşı). 5. Kademe, topluluğun gözündeki bir sosyal mevki, bir bireyin insanların takdirinden edindiği sosyal itibar ve onunla beraber gelen saygı ve hayranlık: وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ/ve limen ḥāfe maḳāme rabbihi cennetāni; Rabb’in makamından (huzurunda) korkan için iki cennet vardır. 6. Bir olayı veya kişiyi kutlamak amacıyla bir araya gelen topluluk TS (2011, ...). لِكُلِّ مَقَامٍ مَقَالٌ/li-kulli maḳāmin maḳāl; her makamın bir sözü var (topluluktaki durumun ve zamanın uygunluğuna göre konuşmak). 7. c. s. Kesirde alt kısmındaki sayı. 8. müz. Nota yerleri, melodinin üst üste sıralanması. 9. müzik Nota(makam). Ahmed Muhtar (2008, s. 1879)

[<Ar. *maḳām* √ *k-v-m* ‘dikildi, durdu, yaptı, oldu, inşa etti, gösterdi, yerleşti, ikame etti’] Tespit ettiğimize göre *makam* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Yalnız Arapçada kullanılan *makam*’ın anlamı, Türkçede kullanılan *makam* kelimesinin anlamını kapsar. Bu şekildeki değişime uğrayan *makam*, kök lisanına aittir.

makam arabası

“i. Yüksek makamdaki bir kimse için ayrılan araba, makam otomobili.” TS (2011, s. 1610)

Makam arabası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makam odası

“i. Yüksek makamdaki bir kimse için ayrılan oda.” TS (2011, s. 1610)

Makam odası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makam otomobili

“i. Makam arabası.” TS (2011, s. 1610)

Makam otomobili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makam ödeneği

“i. Makam tazminatı.” TS (2011, s. 1610)

Makam ödeneği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makam şoförü

“i. Makam arabasını kullanan şoför.” TS (2011, s. 1610)

Makam şoförü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makam tazminatı

“i. Yüksek makamda görevli bulunanlara aylık maaşları dışında fazladan ödenen ücret, makam ödeneği.” TS (2011, s. 1610)

Makam tazminatı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makara/ bekere/ بَكْرَة

1. i. Üzerine iplik, tel, şerit vb. sarılan, kenarları çıkıntılı, eksenini boyunca delik silindirik, bobin. 2. i. Sürme kapak rayları üzerinde hareket edecek biçimde metal veya plastikten yapılmış değişik tiplerdeki sürme kapak aleti. 3. i. Bir yükün yukarıya kaldırılmasını sağlayan araç. 4. i. *denizcilik*. Ağır yüklerin kaldırılma ve indirilmesinde kullanılan, birbirine paralel iki veya daha çok tabla arasında dönen, kenarı çepeçevre oluklu tekerlek veya tekerleklerden oluşmuş mekanik alet. **makara çekmek** ötücü kuşlar sürekli ötmek. **makara gibi** aralıksız (konuşma). **makaraları koyuvermek** (veya **zapt edememek** veya **salıvermek**) *teklifsiz konuşmada* kendini tutamayarak kahkahayla gülmeye başlamak: “*Dersin ciddiliğine bakmadan koyuverdik makaraları.*” - Atilla İlhan. **(bir şeyin) makarasını çözmek** ayrıntılarıyla sayıp dökmek: “*Yukarı katta ihtiyar imamla yatalak hasta karısının aşağıdan tamamıyla işitilen kavgalarına dair hikâyelerinin makarasını çözerdi.*” - Halit Ziya Uşaklıgil. **makaraya almak** (veya **sarmak**) bir kimseyle alay etmek. TS (2011, s. 1610)

AEL: “t. بَكْرَةٌ/bekretun, ç. بَكَرَاتٌ/bekerātun ; hızlı ve küçük su değirmeni.” Lane (1953, s. 240)

KM: “الْبَكْرَةُ/el-bekretu; kuyu çarkına denir ki değirmeni odunu olup ortasında tekerleği olmakla ona ip geçirip su çekerler, hızlı su değirmeni.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 122)

MLAM: t. بَكْرَةٌ/bekre, بَكَرَةٌ/bekere, ç. بَكَرَاتٌ/bekerātun, بَكَرَاتٌ/bekrāt, بَكَرٌ/beker; 1. Yuvarlak bir alettir, boşluğunda/içinde bulunan demir çubuğun etrafında döner. ذَاتُ الْبَكْرِ/zāte'l-beker; Makaralı. 2. Üzerine bir ip ve benzerleri sarıldığı, tahtadan ve benzerilerinden yapılmış bir silindir. Ahmed Muhtar (2008, s. 235)

[<Ar. *bekere* √ *b-k-r* ‘erken’] Arapçadan Türkçeye geçen *makara*, anlam daralmasına uğrayarak “*su değirmeni*” anlamı kaybetmiş ve “*makara çekmek, makara gibi, makaraları koyuvermek (veya zapt edememek veya salıvermek), (bir şeyin) makarasını çözmek, . makaraya almak (veya sarmak)*” gibi birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir.

makaralı

“s. Makarası olan, makara ile çalışan.” TS (2011, s. 1610)

→ **makaralı kuş**. TS (2011, s. 1610)

Makaralı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaralı kuş

“i. *hay. bil.* Sürekli öten kuş.” TS (2011, s. 1610)

Makaralı kuş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makas/ miķaşş/ مَقَصّ

1. i. Bir eksen çevresinde dönebilecek biçimde çapraz eklemellenmiş, birbirine bakan yüzleri keskin iki çelik lamadan oluşmuş, arasına yerleştirilen herhangi bir şeyi kesmeye yarayan araç, sındı: “*Her iki eliyle kullanırdı makasıyla tarağını.*” - Necati Cumalı. 2. i. Birbirine komşu iki demir yolu hattını hemen bunların uzantısındaki üçüncü hatta bağlamaya yarayan alet. 3. i. Birbirini kesen demir yolu kavşağı. 4. i. Bazı araçlarda üst üste konulmuş birkaç yassı çelikten yay. 5. i. Çatı ve köprülerde genellikle ağaç veya çelikten yapılan, ağırlığı karşılıklı iki ayağa veya duvara aktaran çatılmış kiriş sistemi. 6. i. Mobilyalarda yukarıdan aşağıya doğru açılan kapakları yatay konumda tutmak amacıyla yapılmış mafsallı, kollu kapak aracı. 7. i. *mec.* Çalma, kırpm. 8. i. *mimarlık* Dirsek. 9. i. *denizcilik* Üst uçları birbirine bağlı, alt uçları açık olan iki direkten kurulmuş, ağırlık kaldırma düzeni. 10. i. *hayvan bil.* Bazı eklem bacaklı hayvanların ön ayaklarında bulunan, savunma ve saldırmada kullanılan kısıkaç. 11. i. *spor* Su topunda iki ayağın teker teker yarım daire biçiminde çevrilmesiyle yapılan bir hareket. **makas almak** birinin yanağını orta parmak ile işaret parmağı arasına alıp sıkıştırmak, makaslamak. **makas değiştirmek** 1. tren yönünü değiştirmek. 2. *mec.* tuttuğu yol ve yöntemden vazgeçip başka bir yöne yönelmek. **makas vurmak** makasla kesmek. TS (2011, s. 1610)

→ *makas hakkı, makas payı, bahçe makası, çember makası, süfile makası, turnak makası. TS (2011, s. 1610)*

AEL: “مَقَصّ/miķaşşun; makas.” Lane (1953, s. 2528).

KM: “المَقَصّ/el-miķaşşu; makas anlamında kullanılmaktadır.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1063).

MLAM: “مِقَصُّنْ/miķaşşun, ç. مِقَصَّاتْ/miķaşşātun, مَقَاصُّنْ/maķāşşun; قَصُّنْ/ķaşş; kesti'den bir aletin ismi, onunla kesim işlemini yapan iki bıçaklı bir alet.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1824).

“حَرَكََةُ الْمِقَصِّنْ/hareketu 'l-miķaşş; spor, beden eğitimi Jimnastikte ayakların makas şeklinde bir pozisyon aldıkları bir hareket.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1824).

“إِطْبَاقَةُ الْمِقَصِّنْ/iṭbāk 'il-miķaşş; spor, beden eğitimi Güreşçinin bacaklarıyla rakibinin başını ve vücudunu çevrelediği bir tutuş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1824)

رَفْسَةُ الْمِقَصِّنْ/refset 'il-miķaşş; spor, beden eğitimi Yüzmede bacakların makas gibi açılıp kapanmasına benzer olan bir harekettir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1824)

[<Ar. **miķaşş** √ **ķ-ş-ş** ‘kesti’] *Makas* kelimesi hem Arapçada hem Türkçede kullanım bakımından aynıdır. *Makas*, Türkçeye geçtiğinde yeni anlamlar kazanmış, birleşik kelimeler ve deyimler türetmiştir. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

makasçı

1. i. Makas yapan veya satan kimse. 2. i. Demir yollarında makasları açıp kapayarak trenlere yol veren görevli: “*Makasçı, ayaküstü bana gayet basit kelimelerle bir dram anlattı.*” - Reşat Nuri Güntekin. 3. i. Makastar. TS (2011, s. 1610-1611)

Makasçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makasçılık

“1. i. Makasçının görevi. 2. i. Basında başka gazetelerdeki haberleri kesip olduğu gibi aktarma işi.” TS (2011, s. 1611)

Makasçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makas hakkı

“i. Makas payı.” TS (2011, s. 1611)

Makas hakkı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaskâr

“1. i. esk. Kâğıt oymacılığı ile uğraşan kimse, oymacı. 2. i. esk. Kesme ve oyma sanatı ile uğraşan kimse.” TS (2011, s. 1611)

Makaskâr, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaslama

“1. i. Makaslamak işi. 2. z. Çaprazlama.” TS (2011, s.1611)

Makaslama, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaslamak

“1. -i Makasla kesmek. 2. -i Yazı, film vb.ni sansür amaçlı kısaltmak, kesmek. 3. -i Makas almak.” TS (2011, s. 1611)

Makaslamak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaslanma

“i. Makaslanmak işi.” TS (2011, s. 1611)

Makaslanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makaslanmak

“1. nesnesiz Makas almak işine konu olmak: ‘Yanakları sert parmaklarla makaslanmış gibi parça parça kızarıp sararıyor.’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. nesnesiz Kesilmek: Bu film makaslanmış.” TS (2011, s. 1611)

Makaslanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makash

“şf. Makası olan.” TS (2011, s. 1611)

→ *Makashlı böcek. TS (2011, s. 1611)*

Makash, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makash böcek

“i. hayvan bil. Kın kanatlılarından, başı ve makasları iri bir böcek, bağkesen, yereşegi (Lucanius).” TS (2011, s. 1611)

Makashlı böcek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makas payı

“1. i. Kumaş biçerken ihtiyat olarak bırakılan pay, makas hakkı. 2. i. mec. Ölçüden fazla bırakılan veya fazlalığı hoş görülen miktar.” TS (2011, s. 1611)

Makash payı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makassız

“sf. Makası olmayan.” TS (2011, s. 1611)

Makassız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makat/ maḳ‘ad/ مَقْعَدٌ

“1. i. Kış. 2. i. anatomi Anüs. 3. i. Minderli alçak sedir: ‘Babam gecelik entarisiyle makatta oturuyordu.’ - Cahit Külebi. 4. i. Minder yüzü, minder üzerine yayılan kumaş.” TS (2011, s. 1611)

AEL: “مَقْعَدٌ/maḳ‘adun; oturacak yer, oturma yerine denir, تَرَكَوا مَقَاعِدَهُمْ/terekū maḳā‘idehum; yaşadıkları yeri terk ettiler.” Lane (1953, s. 2547)

KM: “مَقْعَدٌ/maḳ‘adun; ism-i mekân, oturacak yere denir. الْمَقْعَدُ/el-maḳ‘adu; جُلُوسٌ/culūsun ise yatarken veya secde iken kalkıp oturmak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1073)

MLAM: t. مَقْعَدٌ/maḳ‘ad, ç. مَقَاعِدُ/maḳā‘idu; 1. مَقْعَدٌ/maḳ‘ade’den mimli mastar. 2. مَقْعَدٌ/maḳ‘ade’den ism-i mekân: Oturulan mekân anlamında gelir. 3. Üzerine oturulan yer, oturak. 4. Hükümrânlık, otorite: وَصَلَ إِلَى مَقْعَدِ الْحُكْمِ/vaṣale ‘ilā maḳ‘adi’l-ḥukmi; Hüküm verebilecek konumuna geldi. 5. Politik temsil eder (siyasi kontenjan). 6. Konum: ثَبَوِيٌّ/tubavvi’u’l-mu‘minīne maḳā‘ide lil-ḳitāli; Müminlerin, savaşmak için konumlarına yerleştiriyordun. Ahmed Muhtar (2008, s. 1842)

[<Ar. maḳ‘ad √ ḳ-‘d ‘oturdu, bıraktı, kesildi’] Tespit ettiğimize göre makat kelimesi, Türkçede anlam daralmasına uğramasına rağmen hem Arapçada hem Türkçede asıl amacı olan “oturacak yer, oturma yeri, üzerine oturulan yer” gibi örtüşen anlamların mantığından türetilmiştir. Bu şekilde değişime uğrayan makat, menşee diline aittir.

makber/ maḳber/ مَقْبَرٌ

“i. esk. Mezar: ‘Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın / Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın’ - Mehmet Akif Ersoy.” TS (2011, s.1611)

AEL: “مَقْبَرٌ/maḳberun; mezar yeri, kabristan, kabir Lane (1953, s. 2480)

KM: “مَقْبَرًا/maḳberen; mezar.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1023)

MLAM: *Makber* olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. **maḳber** √ **ḳ-b-r** ‘gömdü, gizledi’] *Makber* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan *makber*, menşe diline ait olur.

makbul / maḳbūl/ مَقْبُول

1. sf. Kabul edilen. 2. sf. Beğenilen, hoş karşılanan: “*Kahvenin dibekte dövüleni her zaman daha makbul ve içimi şöhretliydi.*” - Samiha Ayverdi. 3. sf. Geçer, geçerli. **makbul olmak** beğenilmek: “*Neden kemanın çok çalınmış makbul oluyor?*” - Haldun Taner. **makbule geçmek** çok beğenilmek, hoşla gitmek, işe yaramak: “*O vakit o kış kıyamette / Ne kadar makbule geçer tatlı*” - Behçet Necatigil. TS (2011, s. 1611).

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “المَقْبُول/el-maḳbūlu; yamalı elbiseye denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1026).

MLAM: مَقْبُول/maḳbūl; 1. قَبِلَ/ḳabile’den ism-i meful. مَقْبُول/‘alā naḥvi *maḳbūl*; Kabul edilebilir; ne çok kötü nede çok iyi. 2. *üniversite eğ.* Başarının en düşük seviyesinde olduğunu anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1773)

[<Ar. **maḳbūl** √ **ḳ-b-l** ‘aldı, kabul etti, razı oldu, inandı’] *Makbul* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “*beğenilen, hoş karşılanan*” kazanmış ve “*makbul olmak, makbule geçmek*” gibi kelimeler türemiştir. *Makbul*, uğradığı değişimlere rağmen menşe diline aittir.

makbullük

“i. Makbul olma durumu.” TS (2011, s. 1611)

Makbullük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makbuz/ maḳbūz/ مَقْبُوض

“i. Alındı.” TS (2011, s. 1611).

AEL: “مَقْبُوض/maḳbūz; alınan, elle alınan, tutan, yakalayan. *mec.* Ölen anlamlarda kullanılmaktadır” Lane (1953, s. 2483).

KM: “المقبوض/el-maḳbūzu; ölen anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1024).

MLAM: “قبض/ḳabaḏa, يقبض/yaḳbiḏu, قبضا/ḳabḏan, قابض/ḳābiḏ, مقبوض/maḳbūḏ.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1766)

maḳbūzun anlamı ise; قبض/ḳabaḏa; aldı, yakaladı, tuttu’dan ism-i mefuldur.

[<Ar. **maḳbūḏ** √ **ḳ-b-ḏ** ‘aldı, yakaladı, tuttu’] *Makbuz* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Makbuz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*alındı*” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

maksat/ maḳṣad/ مقصد

i. İstenilen şey, amaç, gaye, erek: “Bugün oraya gitmeden evvel, Maarif idaresine uğradım. Maksadım evrakı geriye almaktı.” - Reşat Nuri Güntekin. **maksat gütmek** bir işi yaparken gizli amaç beslemek: “Hiçbir maksat gütmeyerek yaptığım bu ufak tefek hizmetler boşa gitti.” - Reşat Nuri Güntekin. **maksat hasıl olmak** amaca ulaşmak, amaç gerçekleşmek: “İmzanın arkasına saklanan adam, dost düşman her kim olursa olsun maksat hasıl olmuştu.” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **maksat muhabbet olsun** ‘dostların konu kılığında bile konuşacak şeyleri vardır’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1612)

AEL: “مَقْصَدُ الْكَلَامِ/maḳṣadu’l-keḷāmi; sözün amacı, sözün anlamı. مَقْصَدٌ/maḳṣadun; hedeflenen, istenilen, amaçlanan şey. مَقْصَدٌ/maḳṣadun; gidilen yer, kalkıp yönelenen taraf.” Lane (1953, s. 2531-2532)

KM’de geçmemektedir.

MLAM: “A) t. مَقْصِدٌ/maḳṣid, ç. مَقَاصِدٌ/maḳāṣidu. 1. قَصَدَ/ḳaṣade’den ism-i mekân: مَقْصِدِي مَكَّة/maḳṣidī mekke; Hedefim Mekke. 2. Gaye, amaç. B) t. مَقْصَدٌ/maḳṣad, ç. مَقَاصِدٌ/maḳāṣidu. قَصَدَ/ḳaṣade’den mimli mastar: oluşturma, Niyet ve yön anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1820)

[<Ar. **maḳṣad** √ **ḳ-ṣ-d** ‘yönlendi, niyet etti, amacı, istedi, yazdı’] Üstte tespit ettiğimiz gibi hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *maksat*’ın “*istenilen şey, amaç, gaye, erek*” anlamını örtüşür. *Maksat*, Türkçeye geçtiği zaman “*maksat gütmek, maksat hasıl olmak, maksat muhabbet olsun*” gibi deyimleri türemiştir.

maksatlı

“1. sf. Bir amacı olan. 2. z. Bilerek, isteyerek, kasıtlı olarak.” TS (2011, s. 1613)

Maksatlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksathca

“z. Maksatlı bir biçimde.” TS (2011, s. 1613)

Maksathca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksathlık

“i. Maksatlı olma durumu.” TS (2011, s.1613)

Maksathlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksatsız

“1. sf. Bir amacı olmayan. 2. z. *mec.* Bilmeden, istemeden, kasıtsız olarak.” TS (2011, s. 1613)

Maksatsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksatsızca

“i. Maksatsız bir biçimde.” TS (2011, s. 1613)

Maksatsızca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksatsızlık

“i. Maksatsız olma durumu.” TS (2011, s. 1613)

Maksatsızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maksure/ maḳṣūre/ مَقْصُورَة

“1. i. *esk. din bilgisi* Camilerde, parmaklıklarla çevrilmiş yer. 2. i. *esk.* Bir evin yabancıların girmesine izin verilmeyen bölümü.” TS (2011, s. 1613)

AEL: “قَصِيرَة وَ مَقْصُورَة وَ قَصِيرَة/hüve ibnu ‘ammī ḳaṣireten ve maḳṣūreten ve ḳaṣireten; o (erkek), öz ve öz amcamın oğlu. مَقْصُورَة/maḳṣūretun; kısıtlanmış, sınırlanmış, kısaltmış şeye denir, evde hapsedilen ve dışarı çıkmasına yasaklanan kadına denir, babası iyi bilinen kadına denir.” Lane (1953, s. 2535)

KM: “امْرَأَةٌ مَقْصُورَةٌ وَ قَصُورَةٌ وَ قَصِيرَةٌ”/imre ’tun maḳṣūretun ve ḳaṣūretu ve ḳaṣīretun; evde hapsedilen ve dışarı çıkmasına yasaklanan kadına denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009,s. 1062).

“المَقْصُورَةُ/el-maḳṣūretu; duvarı olan, geniş ve büyük eve denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1062)

“هُوَ ابْنُ عَمِّي قَصْرَةً وَ مَقْصُورَةً وَ قَصِيرَةً”/hüve ibnu ‘ammī ḳaṣreten ve maḳṣūreten ve ḳaṣīreten; o (erkek), öz ve öz amcamın oğlu.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1062)

“مَقْصُورَةٌ/maḳṣūretun; حَجَلَةٌ/ḥaceletun; bir kuşun çeşidine denir.”el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1062)

MLAM: t. مَقْصُورَةٌ/maḳṣūre, ç. مَقْصُورَاتُ/maḳṣūrātun, مَقَاصِرُ/maḳāṣiru, مَقَاصِيرُ/maḳāṣīru. الْمَقْصُورَةُ الدَّارِ أَوْ الْمَسْرُوحِ/maḳṣūretu ’d-dāri ev’l-mesraḥi; Eve veya sahneye ait bir oda. (evdeki veya sahnedeki diğer odalardan ayrı bir oda). الْعَمْرُؤُ الْمَقْصُورَةُ مِنَ الشَّعْرِ/el-maḳṣūretu mine ’ṣ-ṣi’ri; edb. Şiirden maksure (şiirdeki kısa elif(ى)), yani kafiyeenin sonunda gelen kısa elif. الْمَقْصُورَةُ مِنَ النِّسَاءِ/el-maḳṣūretu min ’n-nisā’; Kadınlardan maksure olan (evinden dışarıya çıkmasını izin verilmeyen, korunan, sakınan örtülü olan kadın). Mesela الْحَيَّامُ مَقْصُورَاتُ فِي الْخِيَامِ/ḥurun maḳṣūrātun fî’l-ḥīāmi; Otağlarda/çadırlarda korunmuş huriler. Ahmed Muhtar (2008, s. 1822-1823)

[<Ar. **maḳṣūre** √ **ḳ-ṣ-r** ‘aciz kaldı, kısalttı, hapsetti’] Maksure, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Türkçe ve Arapçada maksure’nin ‘korunan/sakınılan bir oda/yer’ gibi örtüşen anlamın mantığından türetilmiştir. Bu şekilde değişime uğrayan maksure, menşe diline aittir.

maksut/ maḳṣūd/ مَقْصُود

“sf. esk. İstenen, niyet edilen, güdülen, amaçlanan.” TS (2011, s. 1613).

AEL: “مَقْصُودٌ/maḳṣūdun; söylenenin doğrusu veya yapılanın doğrusu, amaçlanan, istenilen, aranan, bir kasidenin yazılma sebebi.” Lane (1953, s. 2532).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “قَصْدٌ/ḳaṣade, يَقْصِدُ/yaḳṣidu, قَصْدًا/ḳaṣden, قَاصِدٌ/ḳāṣidun, مَقْصُودٌ/maḳṣūdun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1819).

maḵṣūdun; قَصَدَ/kaṣade; kastetti, amaçladı, niyet etti, bir yere veya şeye doğru ilerledi, kaside şiiri yazdı, tutumlu oldu, bir şeyde orta yolu izledi'den ism-ı mefuldur.

[<Ar. *maḵṣūd* √ *k-ṣ-d* 'yönlendi, niyet etti, amacı, istedi, yazdı'] *Maksut*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Üstte tespit ettiğimiz gibi hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *maksut*'un "istenen, niyet edilen, güdülen, amaçlanan." anlamını örtüşür.

makta/ maḵṭa' / مَقْطَع

1. i. esk. Kalem ucunu düzeltmeye yarayan kemikten yapılmış araç: "Bu tabakta kamaş kalem, kalemtıraş, kalemi yarmaya ve ucunu düzeltmeye yarayan kemik makta vardır." - Refik Halit Karay. 2. i. esk.edeb. Divan edebiyatında gazelin veya kasidenin son beyti. 3. i. esk. mat. Kesit. TS (2011, s. 1613)

AEL: "مَقْطَع/maḵṭa'un; bir nehrin geçtiği yer, kelimenin tek hecesine denir." Lane (1953, s. 2990)

KM: مَقْطَعُ/el-maḵṭa'u; kesilme yerine denir. مَقَاطِعُ/maḵāṭi'u'l-evdiyeti; derelerin çak aşağı uçlarından ibarettir ki suları oralarından taşra def olunmuş olur. مَقَاطِعُ/maḵāṭi'u'l-enhāri; ırmakların geçit yerlerinden ibarettir. مَقَاطِعُ الْقُرْآنِ/maḵāṭi'u'l-kurāni; vakf eyleyecek yerleridir ki ayet ve kelam-i şerif ahirleridir. مَقْطَعُ الْحَقِّ/maḵṭa'u'l-ḥaḳḳi; 1. Bir maddede hüküm-i kadı ile hakk-ı zahirin kavuştuğu yerden ibarettir ki orada açık olan hak olmakla o anda hüküm terettüp eylediği mevkidir. 2. O, insanlara hakka itlak olunur ki onunla batıl olan madde kat ve fasıl olunur. el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1070)

MLAM: t. مَقْطَع/maḵṭa', ç. مَقَاطِع/maḵāṭi'u; 1. قَطَعَ/ḳaṭa'a; kesti, kesip ayırdı, kopardı, iptal etti, yolu kesti, (arabaların) geçmesini engelledi, yasakladı, sustu, (bileti) satın aldı, söz verdi'den mimli mastar. 2. قَطَعَ/ḳaṭa'a'den ism-i mekân: مَقْطَعُ الْحَجَرِ/maḵṭa'u'l-ḥacari; Taşın kesildiği yer. 3. Bir şeyin bir parçası anlamında gelir: مَقْطَعُ الشِّعْرِ/maḵṭa'un şî'riyyun; Şiir parçası. 4. Sektör, bölüm anlamında gelir. 5. dil b. Kelimeyi oluşturan fonemik parçaları, o da ya açık yada kapalıdır, açık olan fonemik parçası ya kısa yada uzun hareketle hareketlendirilmiş: كَتَبَ/ketebe; Yazdı fiili üç açık maktadan, hecedan oluşur. Kapalı olan fonemik parçası ise harflerin biri hareketli ve diğeri sakin (hareketsiz) olmalı: بَلَّ/bel olan atıf harfî. Ahmed Muhtar (2008, s. 1838)

[<Ar. *maḳṭa* ‘√ *k-t-* ‘kesti, ayırdı, kopardı, iptal etti, engelledi, yasakladı, sustu, (bilet) satın aldı, söz verdi’] *Makta* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Makta*, Türkçede “*kalem ucunu düzeltmeye yarayan kemikten yapılmış araç, divan edebiyatında gazelin veya kasidenin son beyti, mat. kesit*” gibi yeni anlamlar kazanmıştır. *Makta*’ın yeni kazandığı anlamlar, esas anlamlarından türemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan *makta*, asıl diline aittir.

maktel/ maḳtel/ مَقْتَل

“i. esk. Cinayet işlenen yer.” TS (2011, s. 613)

AEL: “مَقْتَل/maḳtelun; bir insanın veya hayvanın öldüğü yer.” Lane (1953, s. 2984)

KM’de geçmemektedir.

MLAM: t. مَقْتَل/maḳtel, ç. مَقَاتِل/maḳātilu; 1. قَتَلَ/katale; öldürdü’den mimli mastar. 2. قَتَلَ/katale’den ism-i mekân: مَقْتَلُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ فِي كَرْبَلَاءَ/enne maḳtele’l-hüseyn bin ‘lī fī kerbelā; Hüseyin bin Ali’nin öldürülme yeri Kerbela’da (oldu). 3. قَاتَلَ/ḳatale’den ism-i zaman, öldürmenin vakti: مَقْتَلُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَامَ 61/kāne maḳtele’l-hüseyn bin ‘lī ‘ām 61 h.; 61 Hicri yılında Hüseyin bin Ali’nin öldürülmesiydi (öldürülme zamanıydı). Ahmed Muhtar (2008, s. 1776)

[<Ar. *maḳtel* ‘√ *k-t-l* ‘öldürdü’] *Maktel*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *maktel*’in “*bir insanın veya hayvanın öldüğü yer*” anlamı örtüşür. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime asıl diline mensuptur.

maktu/ maḳṭū / مَقْطُوع

“1. sf. esk. Kesik. 2. sf. esk. Kesin olarak değeri biçilmiş. 3. sf. esk. Ölçü ile satılmayan, götürü.” TS (2011, s. 1613)

→ *maktu fiyatı*. TS (2011, s. 1613)

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “مَقْطُوع/maḳṭū’un; şiirin sonunda vetid var, bu yüzden sakini, iskat ve müteharriki iskandır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1070)

MLAM: t. مَقْطُوعٌ/maḳṭū‘; 1. قَطَعَ/qaṭa‘a; kesti, kesip ayırdı, kopardı, iptal etti, yolu kesti, (arabaların) geçmesini engelledi, yasakladı, sustu, (bilet) satın aldı, söz verdi’den ism-i meful. 2. Süreksiz, devamlı olmayan, bir anda çıkan ve bir anda kaybolan şey anlamında gelir: وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ/ve fākihethin keṣiyretin lā maḳṭū‘atin velā memnu‘etin; ve birçok, bol bol meyve(vardır). ne kesilir, biter nede yasaklanır, men edilir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1838)

بِهِ مَقْطُوعٌ/maḳṭū‘un bihi; bu deyim kelime kelimesine çevirildiğinde; “Ona kesilmiş”, anlamı ise; “O, güvenilir biri” anlamında gelir. عَنْ مَقْطُوعٌ/maḳṭū‘un ‘an; bu deyim kelime kelimesine tercüme edildiğinde şu şekilde; “-den kesilmiş” olur. Anlam anlamı ise; “Yabancı, -den uzaklaşan, çekilen” şeklinde olur. مَقْطُوعٌ مِنْ شَجَرَةٍ/maḳṭū‘ min ṣecere; yine kelime kelime çeviri yapıldığında “Ağaçtan kesilmiş” olur fakat anlam anlamına ise; “Yalnız, ailesi olmayan kimse” anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1838)

[<Ar. maḳṭū‘ √ k-t- ‘kesti, ayırdı, kopardı, iptal etti, engelledi, yasakladı, sustu, (bilet) satın aldı, söz verdi’] Maktu kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Maktu, Türkçede “kesin olarak değeri biçilmiş, ölçü ile satılmayan, götürü” gibi yeni anlamlar kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan maktu, asıl diline aittir.

maktu fiyat

“i. ticaret Kesin fiyat.” TS (2011, s. 1613)

Maktu fiyatı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maktul/ maḳatūl/ مَقْتُول

“sf. Öldürülmüş, öldürülen. **maktul düşmek** (veya **olmak**) vurulup ölmek, öldürülmek, katledilmek.” TS (2011, s. 1613)

AEL, KM’de geçmemektedir.

MLAM: “قَتَلَ/katele, يَقْتُلُ/yaḳṭulu, قَتْلًا/ḳatlen, قَاتِلٌ/ḳātilun, مَقْتُولٌ/maḳatūlun ve قَاتِلٌ/ḳatīlun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1774)

maḳatūlun; قَتَلَ/katele; öldürdü’den ism-i mafuldur.

[<Ar. *maḳatūl* √ *k-t-l* ‘öldürdü’] *Makul* kelimesinin hem Arapçada hem Türkçedeki “öldürülmüş, öldürülen” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

makul/ ma‘ḳūl / مَعْقُول

1. *sf.* Akla uygun, akıllıca: Makul bir düşünce. 2. *sf.* Akıllıca iş gören, mantıklı: Makul bir adam. 3. *sf.* Belirli: “*Tutuklanan kişilerin makul süre içinde yargılanmayı ... isteme hakları vardır.*” – Anayasa. 4. *sf. mec.* Aşırı olmayan, uygun, elverişli: Ev için makul bir fiyat istedi. **makul olmak** akıllıca, akla uygun davranmak: “Öyle bir gazetenin yazarına da biraz daha makul, biraz daha dürüst, biraz daha geniş düşünceli olmak yaraşır.” - Orhan Veli Kanık. TS (2011, s. 1613)

AEL: “مَعْقُول/ma‘ḳūlun; عَقَلَ/‘aḳale’den ism-i mefuldur.” Lane (1953, s. 2984)

KM’de bulunmadı.

MLAM: *t.* مَعْقُول/ma‘ḳūl; 1. عَقَلَ/‘aḳale; baliğ oldu, akıl oldu, akletti, idrak etti, deve vb. hayvan çökmüş halde kalması için ayakları birbirine bağladı, öldürülenin diyetini ödedi’den ism-i meful. 2. Mantıklı ve akılın uygun gördüğü demek ve (bir şeyin) tasavvur edilebilir, algılanabilir ve inanılabilir olmasıdır. Ahmed Muhtar (2008, s. 1533)

“غَيْر مَعْقُول/ḡayr ma‘ḳūl, لَا مَعْقُول/lā ma‘ḳūl; Aklın inanmadığı ve redettiği demektir. عِلْمُ الْمَعْقُول/‘ilmu’l-ma‘ḳūl; Makul ilmi; akılla ve düşünce ile ilgilenen bir bilim dalıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1533)

[<Ar. *ma‘ḳūl* √ ‘-ḳ-l ‘baliğ oldu, akıl oldu, akletti, idrak etti, bağladı, ödedi’] *Makul* kelimesinin hem Arapçada hem Türkçedeki “akla uygun, akıllıca, akıllıca iş gören, mantıklı” anlamı örtüşür. *Makul*, Türkçede “belirli, aşırı olmayan, uygun, elverişli” anlamlarını kazanmıştır. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

makule /maḳūle / مَقُولَة

“1. *i. esk.* Çeşit. 2. *i. esk. fel. man.* Ulam.” TS (2011, s. 1613).

AEL’de KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*t.* مَقُول/maḳūlun; قَال/ḳāle; söyledi, konuştu, anlatı’den ism-i mafuldur. مَقُولَة/maḳūletun ise; مَقُول/maḳūlun müennesidir. *t.* مَقُولَة/maḳūletun, ç. مَقُولَات/maḳūlātun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1873)

[<Ar. *maḳāle* √ *k-v-l* ‘söylenmiş söz’] Tespit ettiğimiz gibi *makule* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*çeşit, ulam*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime, Türkçeleşmiştir.

makullük

“i. Makul olma durumu.” TS (2011, s. 1613)

Makullük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

makûs/ ma‘kûs/ مَعْكُوس

“1. sf. esk. Ters çevrilmiş, baş aşağı getirilmiş. 2. sf. esk. mec. Uğursuz, kötü: ‘Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiniz.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1613)

AEL: “مَعْكُوسٌ/kelāmun ma‘kûsun; (anlam veya söz dizimi bakımından) ters döndürülmüş, ters çevirilmiş, yer değiştirilmiş sözdür.” Lane (1953, s. 2121)

KM’de bulunmadı.

MLAM: “عَكَسَ/‘akese, يَعْكِسُ/ya‘kisu, عَكَّسَ/‘aksen, عَاكِسٌ/‘ākisun, مَعْكُوسٌ/ma‘kûsun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1534)

ma‘kûsun; عَكَسَ/‘akese; aksetti, ters döndürdü, yansıtı, gösterdi, vazgeçirdi’den ism-i mefuludur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1534)

[<Ar. *ma‘kûs* √ ‘-k-s ‘aksetti, ters döndürdü, yansıtı, gösterdi, vazgeçirdi’] *Makus* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki “ters çevrilmiş, baş aşağı getirilmiş” anlamı örtüşür. *Makus*, Türkçeye geçtiğinde “*uğursuz, kötü*” anlamını kazanmıştır. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

mal/ māl/ مال

1. is. Bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü: “*Mal vardı, mülk vardı. At vardı, araba vardı*” - Ömer Seyfettin. 2. is. Büyükbaş hayvan: “*Boz atlar yağız değildi artık; mallar erimiş, zayıflamıştı.*” - Nezihe Araz. 3. is. tic. Alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası, emtia. 4. is. mec. Bayağı, aşağılık, kötü kimse: Onun ne mal olduğunu bilirim. 5. i. argo Esrar. 6. is. kaba konuşmada Orospu. **mal adama hem dost hem düşmandır** ‘malın insana yararı olduğu gibi zararı da vardır’ anlamında kullanılan bir söz. **mal bulmuş Mağribî**

gibi ‘büyük bir zenginliğe kavuşmuşçasına aşırı sevinç ve coşku ile’ anlamında kullanılan bir söz: “*Başka bir gazeteci olsa bu fırsata mal bulmuş Mağribî gibi atlardı.*” - Haldun Taner. **mal canı kazanmaz, can malı kazanır** ‘insan mal kazanacağını diye sağlığını tehlikeye atmamalıdır’ anlamında kullanılan bir söz. **mal canın yongasıdır** ‘insan, malına gelen zarardan, canına gelmişçesine acı duyar’ anlamında kullanılan bir söz. **mal da yalan mülk de yalan, var biraz da sen oyalan** ‘bu dünya gelip geçicidir, mala mülke fazla değer vermemek gerekir’ anlamında kullanılan bir söz. **mal edinmek** kendine mal sağlamak, mal sahibi olmak. **mal etmek** 1. bir değer karşılığında sahip olmak: “*Sen şimdilik buna karşılık diyeceksin ki dün yüze mal ettiğin arsaları bine, bine olanları on binlere sattın.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. kendi malı, eseri, buluşu gibi benimsemek veya saymak: “*Nereden, kimden almış olursak olalım, bin yıldır onu kendimize mal etmişiz, benimsemişiz.*” - Nurullah Ataç. 3. Yükleme, ait olduğunu göstermek: “*Başkalarından kazandığı iki çocuğu da bu zengin ihtiyara mal ederek mirasa sokacak.*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **mal kaldırmak** ürün elde etmek: “*Kendisi şu kadarcık tarla sayesinde ancak akşamları bir kaşık sıcak çorba içecek kadar mal kaldırabiliyor.*” - Nabizade Nâzım. **mal kapatmak** para karşılığında herhangi bir üretim alanındaki verimin sırf kendisine ayrılmasını sağlamak. **mal meydanda** bir işin gizli bir yönünün olmadığını belirten bir söz. **mal olmak** 1. bir şeye bir değer karşılığında sahip olmak: Bu kitap bana yirmi liraya mal oldu. 2. bir iş, bir davranış sonucu zarara uğramak: “*Babamın hayatta iken en çok sevdiği yemek, bütün bir senenin tasarrufuna mal olsa da o gece mutlaka pişerdi.*” - Kemal Bilbaşar. 3. bir yeri, bir şeyi benimsenmek: “*Gerçi Meclisimebusandaki bağımsızlarla hizipçiler henüz tamamıyla bu partiye mal olmamışlardı.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **mal sahibi mülk sahibi, hani bunun ilk sahibi** malı mülkü yüzünden kendini üzüntüye kaptırmamak veya malı mülkü ile övünmemek gerektiğini anlatan bir söz. **mal yapmak** servet sahibi olmak. **malı götürmek** herkesin göz diktiği bir çıkarı elde etmek. **malı ongun olanın adı angın olur** ‘malından çok ürün alan kişinin adı her yerde anılır’ anlamında kullanılan bir söz. **malın iyisi boğazdan geçer** ‘kişinin, yiyemediği malının bir değeri yoktur’ anlamında kullanılan bir söz. **malını yemesini bilmeyen zengin her gün züğürttür** ‘züğürt, yokluk içinde bulunduğundan yiyemez, varlık içinde olduğu hâlde yiyemeyen de bunun gibidir’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1614)

→ *mal beyanı, mal bildirimi, mal birliği, mal canlısı, mal mülk, mal sahibi, mal sandığı, mal varlığı, malın gözü, anamal, ara mal, başmal, beytülmal, fason mal, kabzımal, mirî mal, resülmal, sermaye mal, tapon mal, dünya malı, hırsız malı, işporta malı, ithal malı, mezat malı, orta malı, sıra malı, vakıf malı, yerli malı, ikame mal. TS (2011, s. 1614)*

AEL: “مال/māl; bir kişinin sahip olduğu her şey; varlık, gayrimenkul, altın, gümüş, para, hayvan gibi.” Lane (1953, s. 3026).

KM: “المال/el-mālu; hāl vezninde, bir adamın sahip olduğu nesneye denir. ç. أموال/emvālun.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1249).

MLAM: “t. مال/māl, ç. أموال/emvālun. eko. Kişinin veya bir topluluğun mal yada gelir getiren ticaretten, emlakçılıktan veya hayvancılıktan sahip olduğu her şey anlamında gelir: وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا/ve tuḥibbūne’l-māle ḥubben cemmen; ve malı aşırı şekilde seviyorsunuz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2139)

[<Ar. *māl* √ *m-v-l* ‘bireyin sahip olduğu mal, ticaret, gayrimenkul, para veya hayvan gibi her şey’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mal*’ın “bir kimsenin, bir tüzel kişinin mülkiyeti altında bulunan, taşınır veya taşınmaz varlıkların bütünü, büyükbaş hayvan, alınıp satılabilen her türlü ticaret eşyası, emtia ” anlamları örtüşür. *Mal*, Türkçeye geçtiğinde bir çok birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir.

malayani/ mā lā ya’ nī/ ما لا يعني

“sf. esk. Boş ve yararsız, saçma: Malayani sözler.” TS (2011, s. 1615)

AEL: ما/mā anlamı için *maada* kelimesine bakınız.

“لا/lā; olumsuzluk ekidir; لَا رَجُلٌ قَائِمٌ/lā recule kā’imun; ayakta duran bir adam (bile) yok. لَا لَهُ وَلَا عَلَيْهِ/lā lehu velā ‘aleyhi; ne lehinde ne de aleyhine (olmak). عَلَيْكَ/lā ‘aleyke; boş ver, önemseme. لَا يَقْرَأُ/lā yakre’u; okumuyor, okumaz.” Lane (1953, s. 3007)

“أَمْرُهُ/anāhu’l-emru; (bu) iş, mesele onu ilgilendirdi, huzursuz etti, üzdü, onun için önemlidi.” Lane (1953, s. 2180)

“أَنْ بِي الْقَوْلِ كَذَا/anā bi’l-kavli kezā; (bu) sözle söyle kastetti, demek istedi.” Lane (1953, s. 2180)

KM: ما/ma anlamı için maada maddesine bakınız.

لا/lā; Nafiye olur, beş vech üzere istimal olunur: إِنَّ/inne ve لَيْسَ/leyse işlevi yapar. sadece nekirelerde gelir; فَأَنَا ابْنُ قَيْسٍ لَا بَرَّاحٍ/men şadde ‘an nīrāniha fe’enā ibnu kaysin lā berāḥ; onun (savaşın) ateşlerinden kim yüzü çevirdi ben Kays’in oğluyum (savaştan) kaçacak değilim. Atıf’te kullanılır: جاء زَيْدٌ لَا عَمْرُو/cā’ Zeydun lā ‘amr; Zeyd geldi, Amr değil. Emir’de kullanılır: اضْرِبْ زَيْدًا لَا عَمْرًا/izrib Zeyden lā ‘amren; Zeyd’i vur, Ömer’i değil. Ayrıca olumsuzluk anlamlarda kullanılır, cevap şeklinde olur ve evet kelimesinin tersidir. hafız ve mahfuz arasında gelir: رَأَيْتُ بِلَا زَادٍ/ci’ tu bilā zādin; yemek (yemeden) geldim. Bir fiilin terkinin talep için söylenir: لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ/lā tettaḥizū ‘adduvvī ve ‘adduvkum evliyā; düşmanıma ve düşmanlarınıza sevgi göstererek, gizli muhabbet besleyerek onları dost edinmeyin. Zaide de kullanılır. el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1160)

عَنْهُ/‘anāhu’l-emru; (bu) iş, mesele onu ilgilendirdi. عَنْي/‘anye’l-emru; iş, mesele oldu. عَنْي بِالْقَوْلِ/‘anye bi’l-kavli; (bu) sözde (şunu) demek istedi, kastetti.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 922).

MLAM: ما/anlamı için maada maddesine bakınız.

لا/lā. 1. Olumsuzluk harfi, cevap şeklinde olur ve evet kelimesinin tersidir. 2. İsim cümlesine giren bir harftir, mübtedayı nasbeder, haberi merfu kılar ve cinse nefyeden لا/lā olarak isimlendirilir. 3. Değil işini yapan bir harf ve vahdete nefyeden لا/lā olarak isimlendirilir. 4. İsbatı verilmesi şartıyla nefi ve atıf harfidir. 5. Nefi olmasına veya duaya delalet eder. Özellikle istikbal anlamıyla, muzari ile gelir ve nehiy eden لا/lā olarak isimlendirilir. 6. Maziye girip tekrarlanmazsa dua veya beddua etmeye delalet eden bir harf olur. 7. Kelimenin başından öncesi gelir, kaybetme, kesik olma, durma ve dağılma anlamına delalet eder ve sayılı kelimelerin birleşiminde gelir. 8. (anlamı) Güçlendirme ve kesinleştirme için zaid bir harftir. 9. Gayri amil bir nefi harfidir. 10. Car ile mecrur arasında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1985)

عَنْي/‘anā, يَعْنِي/ya’ nī, اَعْنِ/a’ nī, اِنْيَا/‘ināyeten, اُنْيَا/‘uīyen, اُنْيَا/‘anīyen, اِنْيَا/‘ānin, مَعْنِي/ma’ nī.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1566).

ya’ nī; عَنْي/‘anā; kastetti, önemsemi, ilgilendi”den fiil-i muzaridir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1566)

[<Ar. *mā* + Ar. *lā* + Ar. *ya* 'nī] Üstte tespit ettiğimiz gibi *malayani* kelimesi, Arapçanın üç farklı kelimesinin birleşiminden oluşur. *Malayani*, Arapçada “*ilgilendirmeyen, anlamı olmayan, gereksiz olan, faydasız*” anlamındadır. *Malayani* hem Arapçada hem Türkçede anlamı ötüşür.

malayanilik

“i. *Malayani* olma durumu.” TS (2011, s. 1615)

Malayanilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal beyanı

“i. *huk.* Mal bildirimi.” TS (2011, s. 1615)

Mal beyanı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal bildirimi

“i. *huk.* Mülkiyeti altında bulunan taşınır ve taşınmaz malların listelenerek istenen makama sunulması, mal beyanı, deklarasyon.” TS (2011, s. 1615)

Mal bildirimi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal birliği

“i. *huk.* Hukuk bakımından karı ve kocanın mallarının bir bütün sayılması.” TS (2011, s. 1615)

Mal birliği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malca

“z. Mal olarak, mal bakımından, malen.” TS (2011, s. 1615)

Malca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal canlısı

“sf. *mec.* Mala çok düşkün, malı çok seven.” TS (2011, s. 1615)

Mal canlısı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malcı

“i. Mal alıp satan kimse.” TS (2011, s. 1615)

→ *anamacı*. TS (2011, s. 1615)

Malcı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malcılık

“i. Malcının yaptığı iş.” TS (2011, s. 1615)

Malcılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malen/ mälēn/ مَالًا

“z. esk. Malca.” TS (2011, s. 1615).

AEI, KM ve MLAM: *mal* maddesine bakınız.

[<Ar. *mälēn* √ *m-v-l* ‘bireyin sahip olduğu mal, ticaret, gayrimenkul, para veya hayvan gibi her şey’] Türkçede kullanılan *malen* kelimesi, anlam ve kullanış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *malen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

malın gözü

1. i. *teklifsiz konuşmada* Açık göz, kurnaz, çokbilmiş kimse. 2. i. *teklifsiz konuşmada* Aşağılık ve düzensiz kimse: “İlk pansiyoncum, kendi zaten malın gözü olduğu için herkese en olmadık lekeleri bulaştırmak için fırsat kollardı.” - Haldun Taner. 3. i. *teklifsiz konuşmada* Bir şeyin en iyisi, en güzeli: “Anam da hep malın gözünü bulur ama bize göstermez.” - Sabahattin Ali. 4. sf. *teklifsiz konuşmada* İffetsiz. TS (2011, s. 1615)

Malın gözü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malı taşı

“i. den. Bazen kayıklarda çıpa yerine kullanılan, ipe bağlı büyükçe taş.” TS (2011, s. 1615)

Mal taşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mali/ mālī/ مَالِي

“1. sf. Mal ile ilgili: ‘Mali durumu zaten kötü.’ - Haldun Taner. 2. sf. Parasal. 3. sf. Maliyeye ilişkin, maliye ile ilgili: Mali önlemler.” TS (2011, s. 1615)

→ **mali analist, mali belge, mali cebir, mali senet, mali yıl.** TS (2011, s. 1615)

AEL: “مالي/mālî; Mülkiyet veya servetle ilgili veya bunlarla ilgili.” Lane (1953, s. 3026)

KM’de bulunmadı.

MLAM: مالي/mālî; مال/māl’e ism-i mensuptur: التَّضَمُّ المَالِي/et-teḍaḥḥumu ’l-māliyy; Enflasyon. Ahmed Muhtar (2008, s. 2140)

[<Ar. *mālî* √ *m-v-l* ‘bireyin sahip olduğu mal, ticaret, gayrimenkul, para veya hayvan gibi her şey’+ *ya’n-neseb*] *Mali* kelimesinin hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime menşe diline ait olur.

mali analist

“i. eko. Ekonomik ve mali konuları çözümleyen uzman.” TS (2011, s. 1615)

Mal analist, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mali belge

“i. tic. Kredi açılışını göstermek için çıkarılan ve ikrazcı bankaya finansman yenilemesi yapmayı sağlayan senet, mali senet, enstrüman.” TS (2011, s. 1615)

Mali belge, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mali cebir

“i. eko. Paraya ilişkin konuları esas alan bilim dalı.” TS (2011, s. 1615)

Mali cebir, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malihülya/ mālīhulyā/ ماليخوليا

“1. i. esk. ruh bil. Kara sevdâ. 2. i. esk. Kuruntu: ‘Bu motiflerle ileride hazırlayacağı operanın hülyalarını, daha doğrusu malihülyalarını kurarak dalga geçiyordu.’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1615)

Malihülya kelimesi, ele aldığımız sözlüklerde ve dijital sözlüklerde bulunmamaktadır. Çünkü *malihülya*, Arapça köklü bir kelime değildir. *Malihülya*,

Arapçada sosyal medyada sıkça kullanılan bir kelimedir. Yalnız *malihülya*(*mélancolie*) Fransızca bir kelimedir. Türkçede hem Arapçadan “*malihülya*”, hem Fransızcadan “*melankoli*” iki eş anlamlı kelimeler alınmıştır. *Türkçe sözlük*’teki *melankoli* maddesine bakınız.

malik/ mālīk/ مالِك

“is. Sahip, iye: ‘Yersiz yurtsuz bir aile görünce sekiz kat apartmanlara malik iratçıyı hatırlayınız.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **malik olmak** sahip olmak: ‘Kuvvetli bir aktör hançeresine malik olmak lazımdı.’ - Halit Fahri Ozansoy.” TS (2011, s. 1615)

AEL: “مالِك/mālīkun; efendi, sahip, yetki sahibi” Lane (1953, s. 3023)

KM: “مالِك/el-mālīku; padişah, krala denir. مالِك/mālīkun; İmamu’l-Medine; İbn Enes, muhaddisîn ve doksan nefer seçkin sahabelere denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1241)

MLAM: t. مالِك/mālīkun; sahip, ç. مالِكُون/mālīkūn, مُلَّاك/mullāk ve مُلَّك/mullek; sahipler: صَاحِبُ الْمَلِكِ/ṣāḥibu’l-milki; Mülkün sahibi, yani evin sahibi. Ahmed Muhtar (2008, s. 2122)

[<Ar. *mālīk* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *malik*’in “sahip, iye” anlamı örtüşür. *Malik*, Türkçeye geçtiğinde yardımcı fiil olarak “*malik olmak*” birleşik kelimeyi türemiştir.

malikâne

“i. Geniş bir alana kurulmuş, büyük ve gösterişli ev.” TS (2011, s. 1615)

Malikâne, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Maliki/ mālīkî/ مالِكِي

“özel, 1. i. din bil. İslamiyette dört Sünni mezhepten biri. 2. i. Bu mezhepten olan kimse.” TS (2011, s. 1615)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مالِكِي/mālīkî; 1. İmam Malik bin Enes radiyallahu anh (Allah ondan razı olsun) mezhebine ’e mensuptur. 2. İmam Malik bin Enes’in fihhına tabii olanlardan demektir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2122)

[<Ar. *mālikî* / *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] Tespit ettiğimiz gibi *Maliki* hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *Maliki*’in “islamiyette dört Sünni mezhepten biri, bu mezhepten olan kimse” anlamı örtüşür.

Malikilik

“i. özel Maliki mezhebi.” TS (2011, s. 1615)

Malikilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malikiyet

“i. esk. Malik olma durumu: ‘İnsanlar bir şeye malikiyetle mağrurdurlar: Kültür.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1615-1616)

AEL, *KM* ve *MLAM*’de Malikiyet bulunmadı.

[<Ar. *mālikî* (ism-i meful) + *ya*’n-neseb (sıfatı yapan ek) + *ta*’tenis] *Malikiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mali senet

“i. tic. Mali belge.” TS (2011, s. 1616)

Mali senet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliye/ mālīye/ مالية

1. i. Kamu ile ilgili işlerin yürütülmesi için gerekli gelirleri ve harcanan paraları düzenleyen kuralların bütünü: “*Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır.*” – Anayasa. 2. i. Konusu bu kuralları incelemek olan bilim dalı. 3. i. Devlet gelir ve giderlerini yöneten kuruluş: Maliyede çalışıyor. TS (2011, s. 1616).

AEL ve *KM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: مالية/*mālīyyetun*; 1. مال/*māl*’e mensup bir ism-i müennestir. 2. مال/*māl*’den yapay mastar. 3. بيت المال/*beytu’l-mālī*; Devlet hazinesi (kamu gelirlerinin toplanmasını, yönetimini ve harcamalarından sorumlu olan bir devlet dairesi).

“الأوراق المالية/el-evrāku’l-māliyyeti; eko. Banknot, kağıt para. وزارة المالية/vizāretu’l-māliyyeti; Maliye bakanlığı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2140)

[<Ar. *mālīye* √ *m-v-l* ‘bireyin sahip olduğu mal, ticaret, gayrimenkul, para veya hayvan gibi her şey’] *Maliye* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

maliyeci

“i. Maliye işlerinde uzman olan veya devletin maliye kuruluşlarında çalışan kimse.” TS (2011, s. 1616)

Maliyeci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliyecilik

“1. i. Bir devletin mali işleri. 2. isim Maliyecinin görevi.” TS (2011, s. 1616)

Maliyecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliyet/ mālīye/ مالية

“i. eko. Üretimde bir mal elde edilinceye değin harcanan değerlerin toplamı.” TS (2011, s. 1616)

→ *maliyet fiyatı, değişken maliyet, değişmez maliyet. TS (2011, s. 1616)*

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: المالية/māliyyetun; 1. مال/māl’e mensup bir ism-i müennestir. 2. مال/māl’den yapay mastar. 3. بيت المال/beytu’l-mālī; Devlet hazinesi (kamu gelirlerinin toplanmasını, yönetimini ve harcamalarından sorumlu olan bir devlet dairesi)

“الأوراق المالية/el-evrāku’l-māliyyeti; eko. Banknot, kağıt para. وزارة المالية/vizāretu’l-māliyyeti; Maliye bakanlığı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2140)

[<Ar. *mālīyet* √ *m-v-l* ‘bireyin sahip olduğu mal, ticaret, gayrimenkul, para veya hayvan gibi her şey’] *Maliyet* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

maliyet fiyatı

“i. tic. Bir malın çeşitli üretim ve dağıtım dönemlerinde, o döneme kadar yapılan harcamaların bütünü, doğal fiyat, normal fiyat: *Mallar, maliyet fiyatına bir kâr eklenerek satılır.*” TS (2011, s. 1616)

Maliyet fiyatı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliyetli

“sf. Maliyeti yüksek olan: ‘*Sandıktan maliyetli bir şey çıkmayacağından emin bulunduklarını bu tavırlarıyla anlatmış oluyordı.*’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1616)

Maliyetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliyetsiz

“sf. Maliyeti düşük olan.” TS (2011, s. 1616)

Maliyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maliyetsizlik

“i. Maliyetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1616)

Maliyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mali yıl

“i. esk. eko. Her yıl bütçenin uygulanması için martın birinden başlayıp ertesi yıl şubat sonunda kapanan süre.” TS (2011, s. 1616)

Mali yıl, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mallanma

“i. Mallanmak işi.” TS (2011, s. 1616)

Mallanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mallanmak

“nesnesiz Mal edinmek, zenginleşmek.” TS (2011, s. 1616)

Mallanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal mülk

“i. Her türlü taşınır ve taşınmaz maddi varlık: ‘Bizde mal mülk sahipleri, malın mülkün değerini anlamış değillerdir.’ - Melih Cevdet Anday.” TS (2011, s. 1616)

Mal maddesine bakınız.

Mülk maddesine bakınız.

mal sahibi

“i. Bir malı kendi mülkiyeti altında bulunduran kimse.” TS (2011, s. 1616)

Mal sahibi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal sandığı

“i. esk. Para alıp veren devlet dairesi.” TS (2011, s. 1616)

Malı sandığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malul/ ma‘lul/ مَعْلُول

“1. sf. Sakat (kimse): ‘Ben belki artık malulüm belki ömrümün sonuna kadar böyle kalacağım.’ - Nazım Hikmet. 2. sf. Hasta (kimse).” TS (2011, s. 1616)

→ **malul gazi, harp malulü. TS (2011, s. 1616)**

AEL: “Arapçada hasta veya sakat olan kimseye عَلِيلٌ/‘alīlun denir ama مَعْلُولٌ/ma‘lūlun denilmesine yanlış olur.” Lane (1953, s. 2124).

KM: “Arapçada hasta olan kimseye عَلِيلٌ/‘alīlun denir ama مَعْلُولٌ/ma‘lūlun denilmesine yanlıştır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 907)

MLAM: “عَلَّ/‘alle, عَلَّلْتُ/‘aleltu, يَعْلِلُ/ya‘illu, عَلَّلَ/‘e‘lil ve عَلَّلَ/‘ulle, عَلَّلَ/‘allen, ‘āllin, مَعْلُولٌ/ma‘lūlun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1540)

ma‘lūlun; “عَلَّ/‘alle; hasta etti, hastalandırdı, devam etti”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1540)

[<Ar. *ma‘lūl* √ ‘-l-l ‘hasta etti, hastalandırdı, devam etti’] *Malul* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

malulen/ ma‘lūlen/ مَعْلُولًا

“1. z. Sakat, hasta bir biçimde. 2. z. Hastalık, sakatlık sebebiyle.” TS (2011, s. 1617)

→ **malulen emekli. TS (2011, s. 1617)**

AEL, KM ve MLAM'de Malul maddesine bakınız.

[<Ar. *ma'lūlen* √ 'l-l 'hasta etti, hastalandırdı, devam etti'] Türkçede kullanılan *malulen* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *malulen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

malulen emekli

“i. Hastalığı veya sakatlığı dolayısıyla erken emekli edilmiş kimse.” TS (2011, s. 1617)

Malulen emekli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malulen emeklilik

“i. Malulen emekli olma durumu.” TS (2011, s. 1617)

Malulen emeklilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malul gazi

“i. *askerlik* Bir savaşta veya yurt savunmasında sakatlanmış güvenlik görevlisi.” TS (2011, s. 1617).

Malul gazi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maluliyet

“i. *esk.*Sakatlık.” TS (2011, s. 1617).

AEL, KM ve MLAM: Maluliyet olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. *ma'lūl* (ism-i meful) + *ya'n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta'tenis*] *Maluliyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedeki bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

malullük

“i. Sakatlık.” TS (2011, s. 1617)

Malullük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malum/ ma'lūm/ معلوم

1. sf. Bilinen, belli: “*Balkan Harbi’nin fecaatlerinden sonraki hadiseler de malumunuzdur.*” - Etem İzzet Benice. 2. sf. mec. Herkesçe bilinen ancak dile getirilemeyen: Malum kişi. Malum çevre. 3. z. Bilindiği üzere, bilindiği gibi, kuşkusuz. 4. i. dil bil. Etken, **meçhul** karşıtı. 5. sf. esk. mat. Bilinen. **malum değil** bilinmeyen konular için kullanılan bir söz. **(birine) malum olmak** içine doğmak: “*Ona da malum oldu haber / Koşup geldi odama*” - Behçet Necatigil. **malum ya!** ‘bilinen şey’ anlamında kullanılan bir söz: “*Bana gücenmeyiniz hanımefendi, malum ya, elçiye zeval yoktur.*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **malumu ilam etmek** bilinen ve açık olan bir şeyi söylemeye, açıklamaya kalkmak. TS (2011, s. 1617)

AEL: “مَعْلُومٌ/ma‘lūmun; bilinen, tanınan, belli olan.” Lane (1953, s. 2141)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَعْلُومٌ/ma‘lūmun; عَلِمَ/‘alame; bir şeye işaret koydu ve عَلِمَ/‘alime; bir şeyi bildi, anladı, idrak etti, fark etti’den ism-i meful: الأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ/el-eyyāmu ‘l-ma‘lūmāti; Bilinen günler. Yani su verme, Arefe ve kurban kesme günleri, yada Zilhicce’nin on günü. وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ/ve yezkuru ismi ‘l-lāhi fī eyyāmin ma‘lūmātīn; Bilinen, belirli günlerde Allāh’ın ismini zikretsınlar, ansınlar. Ahmed Muhtar (2008, s. 1544)

[<Ar. ma‘lūm √ ‘l-m ‘işaretledi, bir şeyi bildi, anladı, idrak etti, fark etti’]

Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *malum*’un “bilinen, belli, herkesçe bilinen ancak dile getirilemeyen, bilindiği üzere, bilindiği gibi, kuşkusuz” anlamı örtüşür. *Malum*’un Türkçeye geçtiğinde “dil bil. etken, mat. bilinen” gibi asıl manadan terimler kullanmıştır.

malumat/ ma‘lūmāt/ مَعْلُومَاتُ

“i. Bilgi: ‘*Bu hakikatler artık çocukların bildikleri en basit malumat sırasına geçmiştir.*’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **malumat almak** bilgi edinmek. **malumat edinmek** bilgi edinmek, öğrenmek. **malumat vermek** bilgi vermek.” TS (2011, s. 1617)

→ **malumat sahibi. TS (2011, s. 1617)**

AEL: “الأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ/el-eyyāmu ‘l-ma‘lūmātu; Bilinen günler. Yani su verme, Arefe ve kurban kesme günleri, yada Zilhicce’nin on günü.” Lane (1953, s. 2141)

KM: “الأيام المَعْلُومَاتُ/el-eyyāmu ‘l-ma ‘lūmātu; Bilinen günler. Yani su verme, Arefe ve kurban kesme günleri, yada Zilhicce’nin on günü.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 907)

MLAM: ç. مَعْلُومَاتُ/ma ‘lūmātun, t. مَعْلُومَةٌ/ma ‘lūmetun; **1.** Haberler ve soruşturmalar yada kararlar vermeye, durumları açıklamaya ve gerçekleri açığa çıkarmaya yardımcı olan her (bilgi) şey. **2.** Bir bilgisayar tarafından depolanan veya düzenlenen bir haber ve fikir koleksiyonudur, ve data, veri ismi verilir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1544)

[<Ar. *ma ‘lūmāt* √ ‘l-m ‘işaretledi, bir şeyi bildi, anladı, idrak etti, fark etti’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *malumat*’ın “bilgi” anlamı örtüşür. *Malumat*’ın Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve aynı zamanda “*malumat almak, malumat edinmek, malumat vermek*” gibi birleşik kelimeler türemiştir.

malumatfuruş

“sf. esk. Bilgiçlik taslayan.” TS (2011, s. 1617)

Malumatfuruş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumatfuruşluk

“i. Malumatfuruş olma durumu.” TS (2011, s. 1617)

Malumatfuruşluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumatlı

“sf. Bilgili: ‘*Malumatlı ve kuvvetli bir vükela heyeti zalim olamaz.*’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1617)

Malumatlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumat sahibi

“sf. Bilgili.” TS (2011, s. 1617)

Malumat sahibi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumatsız

“sf. Bilgisiz.” TS (2011, s. 1617)

Malumatsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumatsızlık

“i. Malumatsız olma durumu.” TS (2011, s. 1617)

Malumatsızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumattar

“sf. esk. Bilgili. **malumattar etmek** bilgi vermek: ‘*Tahkikatın neticesinden beni de malumattar ediniz.*’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1617)

Malumattar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malumluk

“i. Malum olma durumu.” TS (2011, s. 1617)

Malumluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mal varlığı

“i. huk. Bir kişiye ait para ile ölçülebilen hakların bütünü, mamelek.” TS (2011, s. 1617)

Mal varlığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

malzeme/ mā lezime/ ما لزيم

1. i. Gereç: “*Kullanılacak tüm malzemeleri denetleyip her gelişmeden anında haberdar edilmek istiyordu.*” - Elif Şafak. 2. i. Bir eserin hazırlanmasında yararlanılan bilgi ve kaynakların tamamı: “*Türk tiyatro tarihi üzerinde çalışanlar için zengin malzeme ihtiva eden metni burada yayınlarken sadece bir iki noktaya işaret etmekle yetineceğim.*” - Fahir İz. TS (2011, s. 1617)

→ **güzellik malzemesi, temizlik malzemesi, yapı malzemesi. TS(2011, s. 1617)**

AEL: *ma/mā* anlamı için *maada* maddesine bakınız.

لَزِمَهُ/lezimehu; ona zorunlu oldu, ona ait oldu, ondan ayrılmaz oldu, ona bağlı kaldı. *لَزِمَ شَيْئًا/lezime şey'en*; bir şeyden ayrılmadı, onunla kaldı. *لَزِمَ بَيْتَهُ/lezime beytehu*; o

(erkek), evinden çıkmadı, hep evinde kaldı. لَزِمَهُ الْمَالُ/lezimehu 'l-mālu; para(nın ödemesi) ona kaldı, o demesi lazım. Lane (1953, s. 3009)

KM: ما/ma anlamı için *maada* maddesine bakınız.

“لَزِمَهُ/lezimehu; ondan ayrılmadı, sürekli onunladır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1173)

MLAM: ما/ma anlamı için *maada* maddesine bakınız.

“لَزِمَهُ/lezime, يَلْزِمُ/yelzemu, لَزُومًا/luzūmen, لازم/lāzim, ملْزُوم/melzūm.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2007)

lezime(nin) anlamları ise; “Gerekti, zorunlu oldu, ihtiyacı oldu, yapmayı sürdürdü, devam etti, bağlı kaldı” Ahmed Muhtar (2008, s. 2007)

[<Ar. *mā* + Ar. *lezime*] Tespit ettiğimiz gibi *malzeme*, iki Arapça kelimenin birleşiminden oluşmuştur. *Malzeme* kelimesi, Arapçada “*gerekli olan, ihtiyacı olan, zorunlu olan, bağlı olan*” gibi anlamlarda kullanılır. *Malzeme*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasını yaşamıştır.

mamafih/ ma‘a mā fih/ مع ما فيه

“z. Bununla birlikte: ‘*Mamafih arada bir ufak tefek işleri de kendi hesabıma alabiliyorum.*’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1617)

مع/ma‘a için *maale* maddesine bakınız.

ما/ma için *maada* maddesine bakınız.

AEL: الْقَصَاصِ حَيَاةً/ve lekum fî'l-ķiṣāṣi ḥayātuntun; size kısısta hayat (var). الإِنَاءِ/el-mā'u fî'l-inā'i; su kabının içinde. الشَّكِّ فِي الْخَبَرِ/eṣ-ṣeku fî'l-ḥaberi; (bu) haberde (şüphe) var. أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ/فِي/fī eyyāmin ma'dūdātin; sayılı günler içinde (Teşrik günleri). كَذًا/كَالَةَ fī kezā; onun hakkında böyle söyledi. عِشْرُونَ فِي ثَلَاثٍ/iṣrūne fī selāsin; yirmi çarpı üç. جُدُوعَ النَّخْلِ/وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُدُوعِ النَّخْلِ/vele''uṣllebennekum fī cuzū'i'n-naḥli; sizi hurma dallarına asacağım. وَقَالَ أَرْكَبُوا فِيهَا/ve dedi ona binin. Aynı zamanda fī; عَنْ/‘an, مع/ma‘a, mukayese, بِي/bi, مِنْ/min anlamlarda da kullanılmaktadır. Lane (1953, s. 2466-2467).

KM: “فِي/fī; cerr harflerindendir; zarfıyyet, zamānī, mekānī, musahbet, ta‘lil, istila, بِي/bi, إِلَى/ilā, مِنْ/min, مع/ma‘a, mukayese, te‘kīd ve taviz anlamlarda kullanılmaktadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1019).

MLAM: “t. مَلِك/milk, ç. أَمْلَاك/emlāk; 1. مَلِك/meleke; sahip oldu, elinde bulundurdu, duygu vb. hakim oldu, kontrol etti(nin) mastarıdır. 2. Mal edinen bir şeydir, ve (malın) sahibi istediği gibi malıyla davranmaya hakkı sahiptir. الْمَلِكُ الثَّابِت/el-milku’s-ṣābit; Sabit mülk, yani gayrimenkul maldır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. mā + Ar. melek] Belirttiğimiz gibi *mamelek*, iki Arapça kelimesinden oluşmuştur. Arapçada *mamelek* “sahip olduğu(mal mülk)” anlamındadır. *Mamelek*’in hem Arapçada hem Türkçede anlamı örtüşür.

mamul/ ma‘mūl/ مَعْمُول

“sf. Yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek).” TS (2011, s. 1617)

→ *yarı mamul. TS (2011, s. 1617)*

AEL: “مَعْمُول/ma‘mūlun; عَمِلَ/amile(nin) ism-i mefulu: yapıldı, işlendi, süt ile bal karışık olan içeceğe denir.” Lane (1953, s. 2159)

KM: “الْمَعْمُول/el-ma‘mūlu; süt ile bal karışık olan şerbete denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 913)

MLAM: “عَمِلَ/amile, يَعْمَل/ya‘mel, عَمَلًا/amelen, عَامِل/āmil, مَعْمُول/ma‘mūl” Ahmed Muhtar (2008, s. 1554)

ma‘mūl ise; “عَمِلَ/amile; çalıştı, yaptı, işledi, uyguladı, yerine getirdi, etkiledi”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1554)

[<Ar. ma‘mūl √ -m-l ‘çalıştı, yaptı, işledi, uyguladı, yerine getirdi, etkiledi, üretti, imal eti, sonuç verdi, etki etti, çabaladı’] *Mamul*, Arapçaya geçtiğinde anlam daralmasına uğrayarak “süt ile bal karışık olan şerbet” anlamı kaybetmiştir. *Mamul* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçede “yapılmış, işlenmiş, imal edilmiş (eşya, yiyecek)” anlamı örtüşür.

mamulat/ ma‘mūlāt/ مَعْمُولَات

“i. ç. Yapılmış şeyler.” TS (2011, s. 1617-1618).

AEL, KM ve MLAM’de *Mamulat* bulunmamaktadır.

Mamulat, *mamul*’un çoğuludur. *Mamul* kelimesine bakınız.

mamur/ ma‘mūr/ مَعْمُور

“sf. Bayındır: ‘Yıkılmış dilberin mamur illeri / Susmuş bülbüllerin taze dilleri’ – Karacaoğlan.” TS (2011, s. 1618)

→ *dört başı mamur. TS (2011, s. 1618)*

AEL: “مَعْمُورٌ/ma ‘mūrun; bayındır, hayat şartlarının uygun duruma getirilmesi için üzerinde çalışılmış olan yer.” Lane (1953, s. 2156)

KM: “الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ/el-beytu ‘l-ma ‘mūru; kökyüzüde, Kâbe’nin tam üstünde olan beyte denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 911)

MLAM: “عَمَرَ/‘amare, يَعْمُرُ/ya ‘muru ve يَعْمُرُ/ya ‘miru, عَمَرًا/‘amaren ve عَمَارَةً/‘amāreten, عَامِرٌ/‘āmīrun, مَعْمُورٌ/ma ‘mūrun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1553)

ma ‘mūr(un) ise; “عَمَرَ/‘amare; bayındırlaştı, imar etti, (insan ve hayvan) uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yere denir, ’den ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1551)

[<Ar. ma ‘mūr √ ‘-m-r ‘bayındırlaştı, imar etti, uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yer’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mamur’un* “bayındır” anlamı örtüşür. Bu şekildeki olan kelime menşe diline aittir.

mamure/ ma ‘mūre/ معمورة

“i. esk. Bayındır yer, bayındırlık: ‘Şu kıraç dağın teras biçiminde kesilmiş tepesinde benim, kaç akşamüstü, büyük hisarlar üstüne kurulmuş, saraylı, kuleli kaç masal mamuresi seyrettiğimi bilemezsiniz.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1618)

AEL: “دَارٌ مَعْمُورَةٌ/dārun ma ‘mūretun; Cinlerin yaşadığı ev.” Lane (1953, s. 2156)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “المَعْمُورَةُ/el-ma ‘mūretu; Dünya, yeryüzü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1553)

[<Ar. ma ‘mūre √ ‘-m-r ‘bayındırlaştı, imar etti, uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yer’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mamure’nin* “bayındır yer, bayındırılmış yer” anlamı örtüşür. Bu şekildeki olan kelime menşe diline aittir.

mamurluk

“i. Bayındırlık.” TS (2011, s. 1618)

Mamurluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mana/ ma‘nā/ معنی

i. dil bil. Anlam: “*Ne Hak buyruğun tutarsın ne kul sözün işitirsin / Hiç bilmezsin mana nedir, ne dilde çağırmak gerek*” - Yunus Emre. **mana çıkarmak 1.** yersiz bir yargıya varmak, yanlış değerlendirmek. **2.** bir söze, söyleyenin aklından geçmeyen bir anlam vermek. **3.** anlam çıkarmak. **(bir şeyden) mana (veya manası) çıkmak** anlamına gelmek, anlamını taşımak: “*Kızın adını Emel koydu. Oğlanını Fethi ... Sanki bundan emelini fethetmiş manası çıkıyordu.*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **mana vermek** kendince bir yargıya varmak, yorumlamak. **manasına gelmek** anlamına gelmek. **manaya gelmek** anlam bildirmek. TS (2011, s. 1618)

AEL: “*معْنَى/ ma‘nā; bir sözün anlamı ve amacıdır.*” Lane (1953, s. 2180).

KM: “*معْنَى/ ma‘nā; bir sözün anlamıdır.*” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 922)

MLAM: “*t. معْنَى/ ma‘nā, ç. معَانٍ/ ma‘ānin; 1. İçerik, öz, gösterge, kendisine ifade eden söyleyiş, telaffuz edilen şey zihinde canlanabilmesidir. 2. fel. Bir terimi veya ibareyin anlam oluşturan niteliklerdir.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 1567)

[<Ar. *ma‘nā* √ ‘-n-ī ‘önemsedi, kastetti, demek istedi’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mana’nın* “anlam” anlamı örtüşür. *Mana*, Türkçeye geçtiğinde “*mana çıkarmak, (bir şeyden) mana (veya manası) çıkmak, mana vermek, manasına gelmek, manaya gelmek*” gibi birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir. Bu şekilde olan kelime, menşe diline aittir.

manaca

“z. Anlamca.” TS (2011, s. 1618)

Mana, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalandırabilme

“i. Manalandırabilmek işi.” TS (2011, s. 1618)

Manalandırabilme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalandırabilmek

“-i Manalandırma ihtimali veya imkânı bulunmak.” TS (2011, s. 1618)

Manalandırabilmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalandırma

“i. Manalandırmak işi.” TS (2011, s. 1618)

Manalandırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalandırmak

“-i Anlam vermek: ‘Biz o zaman bu sözleri en kötü bir biçimde manalandırarak hanımı kabahatli bulmuştuk.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1618)

Manalandırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalı

“1. sf. Anlamalı: ‘Her çağın kendi idealine göre gördüğü sosyal manalı bazı rüyalar vardır.’ - Mehmet Kaplan. 2. z. Anlamalı bir biçimde.” TS (2011, s. 1618)

Manalı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalıca

“z. Manalı bir biçimde: ‘Usulca becerdiği kışkırtmaları ustacadır, hilekâr gözlerini manalıca süzer konuşurken.’ - Kerim Korcan.” TS (2011, s. 1618)

Manalıca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manalılık

“i. Manalı olma durumu.” TS (2011, s. 1618)

Manalılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manasız

“1. sf. Anlamsız: ‘Kim bilir nasıl manasız şeyler karalayıp oraya atmışım.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. sf. mec. Yersiz, boş, yararsız: ‘Arkasından koşanlar bu kokudan kaçtılar, onu ağır ve manasız buldular.’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1618)

Manasız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manasızca

“z. Manasız bir biçimde, manasızcasına.” TS (2011, s. 1618)

Manasızca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manasızcasına

“z. Manasızca.” TS (2011, s. 1618)

Manasızcasına, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manasızlık

“i. Manasız olma durumu, anlamsızlık: ‘*Gene o perdelenmiş gözlerinden kudurtucu bir manasızlık fişkırıyor.*’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1618)

Manasızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mancınık/ mancanīk/ مَنْجَنِيْقْ

“1. i. Top yapımının bilinmediği çağlarda, kale kuşatmalarında, ağır taş gülle fırlatmakta kullanılan basit bir savaş aracı: ‘*Ok, mancınık gibi silahlar nasıl eskimişse bugünün tankları, uçakları da eskiyebilir.*’ - Nurullah Ataç. 2. i. İpekçi çıkırığı.” TS (2011, s. 1618)

AEL: “مَنْجَنِيْقْ/mencenīkun; savaşta düşmana taş atan bir alettir.” Lane (1953, s. 471)

KM: “الْمَنْجَنِيْقْ/el-mancanīku; taş fırlatmakta kullanılan bir araç.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 242)

MLAM: “مَنْجَنِيْقْ/mancanīk veya مَنْجَنِيْقْ/ mancīnīk, ç. مَنْجَنِيْقَاتْ/mancinīkāt, مَجَانِيْقْ/ mecānīku, مَجَانِيْقْ/macānīku; ask. Duvarlara ağır taşlar veya ateş topları fırlatan ve onları yıkan eski bir kuşatma makinesidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2127)

[<Ar. *mancanīk* √ *mancanīk*] Belirttiğimiz gibi hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mancınık*’ın “*taş fırlatmakta kullanılan bir araç*” anlamı örtüşür. *Mancınık* Türkçeye geçtiğinde “*ipekçi çıkırığı*” anlamı kazanmıştır. Bu değişimlere rağmen *mancınık*, menşe diline aittir.

mancınıkçı

“i. Mancınık kullanan kimse.” TS (2011, s. 1618)

Mancınıkçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mancınık işi

“i. Kozadan ipek sağlama işi.” TS (2011, s. 1618)

Mancınık işi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandal/ mandāl/ مَنْدَال

“1. i. Kapı vb. şeyleri kapalı tutmaya yarayan, döner tahta veya metal parça. 2. i. İpe serilen çamaşırı tutturmak için kullanılan yaylı kıskaç. 3. i. Ut, kanun, keman vb. çalgıların tellerini geren düğme.” TS (2011, s. 1619)

→ *çamaşır mandalı, kapı mandalı. TS (2011, s. 1619)*

AEL, KM ve MLAM: *Mandal* kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *mundāl* √ *d-v-l* ‘değiştirmek’] Tespit ettiğimiz gibi *mandal* kelimesi, ele aldığımız sözlüklerde geçmemektedir. Yalnız dijital sözlükte “*sarktı, gevşedi*” anlamında kullanıldığını kaydetmektedir. *Mandal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*kapı vb. şeyleri kapalı tutmaya yarayan, döner tahta veya metal parça, ipe serilen çamaşırı tutturmak için kullanılan yaylı kıskaç, ut, kanun, keman vb. çalgıların tellerini geren düğme*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mandallama

“i. Mandallamak işi.” TS (2011, s. 1619)

Mandallama, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandallamak

“1. -i Kapı, pencere kanadını mandalla tutturmak. 2. -i Çamaşırı mandalla tutturmak. 3. -i Telsizlerde konuşmaları anlaşılabilir duruma getirmek için sürekli olarak düğmelere basmak.” TS (2011, s. 1619)

Mandallamak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandallanma

“i. Mandallanmak işi.” TS (2011, s. 1619)

Mandallanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandallanmak

“nesnesiz Mandallama işi yapılmak, mandalla tutturulmak.” TS (2011, s. 1619)

Mandallanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandallı

“1. sf. Üzerinde mandal bulunan. 2. sf. Mandalla kapatılmış olan (kapı, pencere). 3. sf. Mandalla ipe tutturulmuş.” TS (2011, s. 1619)

Mandallı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mandalsız

“1. sf. Üzerinde mandal bulunmayan. 2. sf. Mandalla kapatılmamış olan (kapı, pencere). 3. sf. Mandalla ipe tutturulmamış.” TS (2011, s. 1619)

Mandalsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manen/ ma‘nen/ مَعْنَى

z. esk. Kişinin iç dünyası yönünden, manevi bakımdan, maddeten karşıtı: “Milletini maddeten ve manen yükseltmek istemeyen adam nasıl samimi Türkçü olabilir.” - Orhan Seyfi Orhon. **maddeten** zarf, eskimiş, (ma‘ddeten), Maddi bakımdan, manen karşıtı: “Milletini maddeten ve manen yükseltmek istemeyen adam nasıl samimi Türkçü olabilir?” - Orhan Seyfi Orhon. TS (2011, s. 1619).

AEL, KM ve MLAM’de mana maddesine bakınız.

[<Ar. *ma‘nen* √ ‘-n-’ ‘önemsedi, kastetti, demek istedi’] Türkçede kullanılan *manen* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *manen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

manevi/ ma‘nevî/ مَعْنَوِي

“sf. Görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel, **maddi** karşıtı: ‘Çağımızın en belirgin manevi yanının, insan varlığının tümlüğünü araştırmak olduğunu unutmayalım.’ - Selâhattin Hilav.” TS (2011, s. 1619)

→ **manevi evlat, manevi ilim, manevi tazminat, manevi zarar.** TS (2011, s. 1619)

AEL: “مَعْنَوِيّ/ma ‘nevî; مَعْنَى/ma ‘nan(nin) ism-i mensubudur: anlamla ilgili, istenen anlam, fikir ve zihinle ilgilidir. Lafzinin karşıtı ve hissî sözcüğün eş anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 2181).

KM’de bulunmadı.

MLAM: “مَعْنَوِيّ/ma ‘nevî; مَعْنَى/ma ‘nan(nin) ism-i mensubudur: fikir ve zihinle ilgilidir. ma ‘nevî(nin) karşıtı maddi sözcüğüdür: رُفَعَ رُوحَهُ الْمَعْنَوِيَّةَ/rafa ‘a rūḥahu ‘l-ma ‘neviyye; (o erkek), onun (erkeğin) maneviyatını, moralini yükseltti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1567)

[<Ar. ma ‘nevî √ ‘-n-ī ‘önemsedi, kastetti, demek istedi’] Manevi kelimesi hem Arapçada hem Türkçede kullanım bakımından aynıdır. Manevi, Türkçeye geçtiğinde “görülmeyen, duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel” olan anlamlarını muhafaza etmiştir. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

manevi evlat

“i. huk. Bir kişinin kanunlara göre evlat edindiği kimse.” TS (2011, s. 1619)

Manevi evlat, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manevi ilim

“i. toplum bil. Anlayış yöntemini esas alan bilim dalı.” TS (2011, s. 1619)

Manevi ilim, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manevilik

“i. Manevi olma durumu, ruhanilik.” TS (2011, s. 1620)

Manevilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manevi tazminat

“i. huk. Kişilik haklarına karşı işlenen suçlara ilişkin dava sonucunda ödenmesine karar verilen bedel.” TS (2011, s. 1620)

Manevi tazminat, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maneviyat/ ma‘neviyyāt/ معنویات

ç. 1. i. Maddi olmayan, manevi şeyler: “*Maddi faydalar temin etmeyen zaferin maneviyatıyla övünmekten ne çıkar?*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. i. mec. Yürek gücü, moral. **maneviyatı bozulmak** moral gücü sarsılmak. **maneviyatı kuvvetli tutmak** karşılaşılan zorluklara dayanabilmek için güçlü olabilmek: “*Bu hastalıkta mühim olan maneviyattır, maneviyatınızı kuvvetli tutunuz.*” - Attila İlhan. **maneviyatını kırmak** moral gücünü sarsmak. TS (2011, s. 1620)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مَعْنَوِيَّاتُ/ma‘neviyyātun, t. مَعْنَوِيَّةٌ/ma‘neviyyetun; Bir bireyin veya grubun tehlike, yorgunluk veya zorluklarla karşı karşıya geldiğinde özgüven ve ideallere bağlılık konusundaki tutumu, yani psikolojik durumu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1567)

Maneviyat kelimesi, *manevi* kelimesinin çoğul hâlidir. *Manevi* kelimesine bakınız.

manevi zarar

“i. huk. Manevi yönden uğranılan kayıp.” TS (2011, s. 1620)

Manevi zarar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mangal / manḡal/ منقل

i. Isınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ayaklı ocak, korluk: “*Masanın solunda küçük bir sac mangal yaz kış sürekli olarak yanardı.*” - Salâh Birsal. **mangal gibi yüreği olmak** cesareti çok olmak: “*Sen bana iyi baksana, bende mangal gibi yürek var!*” - Orhan Kemal. **mangalda kül bırakmamak** yapamayacağı işleri yapabilirmiş gibi söylemek. TS (2011, s. 1620)

→ **mangal kömürü, mangal yağı, mangal yürekli. TS (2011, s. 1620)**

AEL: “مَنْقَلَةٌ/manḡaletun; yolculuğun merhalelerinden birisine denir.” Lane (1953, s. 3037)

KM: “الْمَنْقَلُ/*el-manḳalu*; Dağ yolu, eski çizmeye ve eski papuca denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1311)

MLAM: “مِنْقَلَةٌ/*minḳaletun*; 1. نَقَلَ/*naḳale*; nakletti, götürdü, aktardı, alıntıladı, rivayet etti, bir dilden başka dile çevirdi, kitap vb. çoğalttı, mülkiyet vb. devretti, ses vb. ilette fiilinden ism-i alettir. 2. Açık ölçer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2274)

[<Ar. *manḳal* √ *n-k-l* ‘nakletti, götürdü, aktardı, alıntıladı, çevirdi, çoğalttı, devretti, ilette’] Tespit ettiğimiz gibi, ele aldığımız sözlüklerde ve dijital sözlüklerde *mangal* anlamında bir sözcük yoktur. Arapçada “*manḳal*” olarak mevcut kelimeler ise Türkçedeki *mangal*’ın anlamıyla farklıdır. Yalnız Arapça günlük konuşmalarda *mangal* kelimesi kullanılır ve Türkçedeki *mangal*’ın anlamıyla örtüşür.

mangal kömürü

“i. Odun kömürü.” TS (2011, s. 1620)

Mangal kömürü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mangal yağı

“i. Etin yapışmaması için mangaldaki ızgaraya sürülen yağ.” TS (2011, s. 1620)

Mangal yağı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mangal yürekli

“*sf. mec.* Korkusuz, gereğinden fazla cesur, gözünü daldan budaktan esirgemeyen, gözü pek olan kimse.” TS (2011, s. 1620)

Mangal yürekli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mangal yüreklilik

“i. Mangal yürekli olma durumu.” TS (2011, s. 1620)

Mangal yüreklilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mâni/ māni’ / مانع

i. Bir şeyin yapılmasını önleyen şey, engel: “Kaç zamandır beynimi, kanımı ateşlendiren bu idealimin lezzetini tatmak için her mâniyi çiğneyeceğim.” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **mâni olmak** önüne geçmek, engellemek, önlemek: “Romantik

devirlerde bu nevi cilvelere aşk mâni olurdu, şimdi de kültür.” - Peyami Safa. TS (2011, s. 1620)

AEL: “مَانِعٌ/māni ‘un; vermeyi reddeden, kabul etmeyen, esirgeyen kimse.” Lane (1953, s. 3025)

KM: “الْمَانِعُ/el-māni ‘u; مَنَعَ/mena ‘a; esirgedi, bir şeyi vermekten kaçındı, geri durdurdu, vazgeçirdi’den ism-i faildir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1244)

MLAM: “مَنَعَ/mena ‘a, يَمْنَعُ/yemne ‘u, مَنَعًا/men ‘en, مَانِعٌ/māni ‘un, مَمْنُونٌ/memnū ‘un.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2128)

t. مانع/mani ‘, ç. مانعون/mani ‘un, مَنَعَةٌ/mene ‘etun, (gayri akil) مَوَانِع/mevāni ‘u: 1. مَنَعَ/mena ‘e; yasakladı, engel oldu, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’den ism-i fail. 2. Cimri, eli sıkı. 3. İşin ilerlemesini engelleyen veya bir şeyin başarılmasını veya elde edilmesini engelleyen şeydir. 4. kan. Gerekli koşullardan birinin bulunmaması nedeniyle, bir sözleşmeyi engelleyen yasal bir engeldir, mesela evlilik gibi. Ahmed Muhtar (2008, s. 2128)

[<Ar. *māni* ‘ √ *m-n-* ‘ ‘yasakladı, engelledi, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *mâni*, anlam daralmasına uğramış ve “*mâni olmak*” birleşik kelimesini türemiştir. Buna rağmen Arapçada kullanılan *mâni* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mâni* kelimesinin anlamını kapsar.

mâni /mā ‘nī/ ما عني

i. edeb. Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri: “Her köyde mâni, türkü söyleyen biri var.” - Melih Cevdet Anday. **mâni düzmek** (veya **yakmak**) 1. mâni okumak. 2. müzik eşliğinde mâni söylemek. TS (2011, s. 1620-1621)

→ **ayaklı mâni. TS (2011, s. 1620-1621)**

ما/mā kelimesi için *maada* maddesine bakınız.

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “عَنِ الْأَمْرِ/‘aniye ‘l-emru; (bu) iş, mesele oldu. عَنِ الْفَيْهِ/‘aniye fîhi ‘l-eklu; (yediği) yemek faydasını gördü. عَنِ الْأَرْضِ بِالنَّبَاتِ/‘aniye ‘l-erzu ‘n-nebāti; bitki yerde çıktı.

كَذَا /‘aniye bi’l-ḳavli kezā; (bu) böyle demek istedi.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 922)

MLAM: “عَنِ/‘aniye, يَعْنَى/ya ‘nā, عَنْ/i ‘ne, عَنْاء/‘anā ‘en ve عَنْنَى/‘anān عَنِ/‘ānin مَعْنَى/ma ‘niyyun fîhi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1566)

‘anî fiilinin anlamları ise; “Çok sıkı çalıştı, zahmet çekti, esir düştü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1566)

[<Ar. *mā* + Ar. ‘-n-ī] Tespit ettiğimiz gibi *mâni*, iki Arapça kelimenin birleşiminden oluşmuştur. Türkçede kullanılan *mâni* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçedir. Çünkü *mâni*, Arapça ve Türkçede kullanılış şekilleri farklıdır. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mânia/ mâni‘a/ مَانِعَة

“i. Engel: ‘Üst üste yığılmış kum torbaları, düşmana karşı duvarlardan sonra ikinci bir *mânia* teşkil ediyor.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1621).

Mânia kelimesi, *mani*’nin müennes hâlidir. *Mâni* maddesine bakınız.

mânialı

“sf. Engelli.” TS (2011, s. 1621)

Mânialı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mâniasız

“sf. Engelsiz.” TS (2011, s. 1621)

Mâniasız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mânici

“i. Mâni söyleyen kimse: ‘Bunlar ayaklı *mâni* denilen *mâni* biçiminde çok ileri gitmişler, bu alanda eski *mânicileri* geçmişlerdir.’ - Salâh Birsal.” TS (2011, s. 1621)

Mânici, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mânicilik

“i. Mâni söyleme işi.” TS (2011, s. 1621)

Mânicilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manidar

“sf. Anlamlı: ‘Soruyu soruşum da ses tonum da manidardı.’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1621)

Manidar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manidarlık

“i. Anlamlılık.” TS (2011, s. 1621)

Manidarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mansıp/ manşib/ مَنْصِب

“i. esk. Makam: ‘Paraya pula, mevkiye, mansıba hiç mi hiç önem vermez.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1622)

AEL: “مَنْصِبٌ/*manşibun*; bir şeyin menşeyi ve kaynağı, bir insanın aslıdır, bir insanın yada bir şeyin büyüdüğü yer. Ayrıca مَنْصِبٌ/*manşibun*; asalet, bilinen bir soydan gelen, makam ve rütbe de anlamları var.” Lane (1953, s. 2801)

KM: “الْمَنْصِبُ/*el-manşibu*; (bir şeyin) aslı ve temelli, makam.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1287)

MLAM: t. مَنْصِبٌ/*manşib*, ç. مَنْاصِبٌ/*manāşibu*; 1. نَصَبٌ/*naşabe*; dikti, dik yaptı, kaldırdı, yaptı, hazır hâle getirdi, makam verdi'den ism-i mekân. 2. Vazife, bir kişinin çalıştığı iştir: بِحُكْمِ مَنْصِبِهِ/*bi-ḥukmi manşibihi*; işi, görevi itibarıyla. 3. Yükseliş ve yüceltme, bireyin toplumdaki veya gruptaki konumu. Ahmed Muhtar (2008, s. 2217)

[<Ar. *manşib* √ *n-ş-b* ‘dikti, dik yaptı, kaldırdı, yaptı, hazırladı, makam verdi’] Belirttiğimiz gibi *mansıp* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Yalnız Arapçada kullanılan *mansıp* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *mansıp* kelimesinin anlamını kapsar.

mantık/ mantîk/ مَنْطِق

1. i. Doğru düşünme sanatı ve bilimi: “Akılla, mantıkla açıklanmayacak durumlar vardır dünyada.” - Necati Cumalı. 2. i. Doğru düşünmenin yolu ve yöntemi: “Ali Rıza bey gerçi bir vakit bu mantığa kulak vermiyor göründü.”- Reşat Nuri Güntekin. 3. i. fel.

Düşüncenin ve düşüncenin varlık biçimlerinin, öğelerinin, türlerinin, olanaklarının, yasalarının ve düşünce bağlamlarının bilimi, lojik. TS (2011, s. 1623)

→ *mantık dışı, mantık öncesi, modern mantık, simgesel mantık. TS (2011, s. 1623)*

AEL: “مَنْطِقٌ/maṇṭiḳun; fikirleri veya anlamları kelimelerle ve seslerle ifade etmesidir.” (Lane, 1953, s. 3034)

KM: “الْمَنْطِقُ/el-maṇṭiḳu; anlamlı söz söylemek.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1294).

MLAM: مَنْطِقٌ/maṇṭiḳ; 1. نَطَقَ/naṭaḳa; söyledi, telaffuz etti'den mimli mastar. 2. Kelam, dil ve insandan başkasına da kullanılabilir: عَلَّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ/‘ullimnā maṇṭiḳe’ṭ-tayiri; Bize kuşdili öğretildi. عَلِمَ الْمَنْطِقُ/‘ilmi’l- maṇṭiḳ; fel. tas. Düşünme biçimlerini ve zihnin düşünce hatasını dikkate almasını engelleyen doğru çıkarım yöntemlerini inceleyen bir felsefe dalı ve argümanları ve ispatları tarttığı için Terazi bilimi olarak adlandırılır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2229)

[<Ar. *maṇṭiḳ* √ *n-ṭ-k* ‘konuştu, söyledi, ilan etti, duyurdu, tellafuz etti’] *Mantık* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçede kullanım bakımından aynıdır. *Mantık*, Türkçeye geçtiğinde kök anlamını muhafaza etmiştir. Bu şekilde olan kelime menşee diline aittir.

mantıkça

“z. Mantık bakımından, mantığa göre, mantıken.” TS (2011, s. 1623)

Mantıkça, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıkçı

“1. i. Mantık bilimiyle uğraşan kimse. 2. i. Kesin ve sağlam bir yönetime göre akıl yürüten kimse. 3. i. Mantık derslerini veren öğretmen.” TS (2011, s. 1623)

Mantıkçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıkçılık

“1. *i. fel.* Mantık biliminin her şeyin üstünde olduğunu benimseyen felsefe. 2. *i. mantık* Bütün bilimleri matematik biçime indirgeyen ve matematiği mantığın bir uygulaması durumuna getiren öğreti.” TS (2011, s. 1623-1624)

Mantıkçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantık dışı

“1. *sf.* Mantıkla hiçbir ilgisi olmayan, mantığa uymayan. 2. *sf.* Mantıkla çözümlenemeyen: Mantık dışı, mantıksız demek değildir.” TS (2011, s. 1624)

Mantık dışı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantiken/ mantıken/ مَنْطِقًا

“z. Mantıkça.” TS (2011, s. 1624)

[<Ar. *manṭiken* √ *n-t-k* ‘konuştu, söyledi, ilan etti, duyurdu, tellafuz etti’] Türkçede kullanılan *mantiken* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mantiken*, master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mantıki/ mantıķî/ مَنْطِقِيّ

“*sf.* Mantıklı: ‘Birkaç türlü tefsire imkân bırakmayan, tek manalı, sarîh ve mantıkî söz.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1624)

AEL ve *KM*’de geçmemektedir.

MLAM: “t. مَنْطِقِيّ/*manṭıķî*, ç. مَنْاطِقَة/*menāṭıķe*; 1. مَنْطِق/*manṭıķ* kelimesine ism-i mensuptur. 2. Mantık ilmin sahibi. 3. Doğru düşünen kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2230)

[<Ar. *manṭıķî* √ *n-t-k* ‘konuştu, söyledi, ilan etti, duyurdu, tellafuz etti’ + *ya’n-neseb*] *Mantıki* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, asıl diline ait olur.

mantıklı

“1. *sf.* Mantığa uygun, akla uygun, mantıksal, mantıki, lojik: Mantıklı söz. 2. *sf.* Mantığa uygun davranan, makul: Mantıklı adam.” TS (2011, s. 1624)

Mantıklı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıklıca

“z. Mantıklı bir biçimde.” TS (2011, s. 1624)

Mantıklıca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıklılık

“i. Mantıklı olma durumu, mantıksallık.” TS (2011, s. 1624).

Mantıklılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantık öncesi

“i. Mantıksal düşüncesinin henüz oluşmadığı dönem.” TS (2011, s. 1624)

Mantık öncesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksal

“sf. Mantıklı: ‘*Mantıksal bir dille açığa vurduğu bu harika önerinin aksayan bir yanı vardı.*’ - Nadir Nadi.” TS (2011, s. 1624)

Mantıksal, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksallık

“i. Mantıklılık.” TS (2011, s. 1624).

Mantıksallık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksız

“1. sf. Mantığa, akla aykırı olan: ‘*Şuuru yerinde bir adam için bu sevinç mantıksız ve çirkindir.*’ - Refik Halit Karay. 2. sf. Mantığa uygun davranmayan: Mantıksız adam.” TS (2011, s. 1624).

Mantıksız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksızca

“z. Mantıksız bir biçimde, mantıksızcasına.” TS (2011, s. 1624)

Mantıksızca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksızcasına

“z. Mantıksızca.” TS (2011, s. 1624)

Mantıksızcasına, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mantıksızlık

“i. Mantıksız davranma durumu: ‘İkinci oyunda beni mars etti, mantığımı ya da mantıksızlığımı kavramıştı çünkü.’ - Tomris Uyar.” TS (2011, s. 1624)

Mantıksızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manzara/ manzara/ مَنْظَرَة

1. i. Bakışı, dikkati çeken her şey: “*Karışık rüyalarda görülen manzaralar gibi dumanlı bir sahne.*” - Aka Gündüz. 2. i. Görünüş: “*Boğaz’ın ucundan Karadeniz’e bir kapı gibi açılan manzara...*” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 3. i. Konusu bir doğa veya şehir parçası olan resim, gravür veya desen, tablo. 4. i. mec. Durum: “*Bu sade dekor, ölümün manzarasını ulvi bir tablo gibi güzelleştirmişti.*” - Orhan Seyfi Orhon. **manzara koymak** televizyon yayını sırasında beklenmeyen kesinti aralarını doldurmak için ekrana değişik manzara resimlerini getirip göstermek. TS (2011, s. 1625)

AEL: “t. مَنْظَرَة/manzaretun, ç. مَنْظَر/manāzirun.; kişinin (oturduğu veya durduğu) yerinde gördüğü yüksek yer, bir dağın tepesinde, bir kişinin düşmanı gözlemlediği ve izlediği bir yer, tepe, görünüş, evin bir kısmına denir, dikkati çeken şey, bir şeye dikkatlice bakma.” Lane (1953, s. 2812-2813)

KM: “t. مَنْظَرَة/manzareten; bir şeye dikkatle bakma.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1291).

MLAM: “t. مَنْظَرَة/manzare, ç. مَنْظَر/manāziru; 1. Bakıldığında hayran olduğu yada kötü görüldüğü(şeydir), görüntü yada fotoğraf. 2. Yüksekte olduğu yer. 3. Evlerde misafirlerin alındığı oda.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2232)

[<Ar. *manzara* √ n-z-r ‘düşündü, baktı, yorumladı’] *Manzara*, Türkçeye geçtiğinde anlama daralmasına uğrayarak “yüksekte olduğu yer, evlerde misafirlerin alındığı oda” anlamlarını kaybetmiştir. Türkçede ve Arapçada *manzara*’nın ‘dikkati çeken şey, bir şeye dikkatlice bakma, bakıldığında hayran olduğu yada kötü görüldüğü(şeydir), görüntü yada fotoğraf’ gibi örtüşen anlamların mantığından kullanılmıştır. Bu şekilde değişime uğrayan *manzara*, menşe diline aittir.

manzaralı

“1. sf. Manzarası olan: ‘Bunlar köşk biçiminde ve hep güzel manzaralı, iç açıcı yerlerde kurulmuştur.’ - Salâh Bîrsel. 2. sf. Manzarası iyi olan: Manzaralı bir ev.” TS (2011, s. 1625)

Manzaralı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manzarasız

“1. sf. Manzarası olmayan. 2. sf. Manzarası kötü olan.” TS (2011, s. 1625)

Manzarasız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manzarasızlık

“i. Manzarasız olma durumu.” TS (2011, s. 1625)

Manzarasızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

manzum/ manzûm/ مَنْظُوم

“1. sf. edeb. Şiir biçiminde yazılmış: ‘Türk edebiyatında o zamana kadar böyle sembolik şahsiyetleri ele alarak manzum bir mesnevi yazılmamıştı.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. esk. Düzenli, muntazam.” TS (2011, s. 1625).

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَنْظُوم/manzûm; 1. نَظْم/naẓame’den ism-i meful. 2. Kafiye ve ölçülü bir şiir, mensurun tersidir: بَيْتٌ مَنْظُوم/beytun manzûm; Manzum bir beyit.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2236)

[<Ar. *manzûm* √ *n-ẓ-m* ‘dizdi, düzenledi, yazdı’] *Manzum* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşee diline ait olur.

manzume/ manzûme/ مَنْظُومَة

“1. i. edeb. Şiir: ‘Manzumenin yazılı olduğu kâğıdı bulmak için bütün ceplerimi on parmağımla didikledim.’ - Yusuf Ziya Ortaç. 2. i. esk. fel. Dizge.” TS (2011, s. 1625)

AEL ve KM’de bulunmadı.

MLAM: مَنْظُومَةٌ/manzūme: 1. نَظَّمَ/naẓame; inci vb. dizdi, işini düzene koydu, şiir yazdı'den ism-i mefulun müennes şekli. 2. Kaside. 3. Didaktik şiir: مَنْظُومَةُ ابْنِ مَالِكٍ فِي النَّحْوِ/manzūmetu ibni mālīk fi'n-naḥū; Nahiv'deki İbni Malik'in manzumesi. 4. Bağlantılı ve organize edilmiş Bir grup fikir ve ilkeler." Ahmed Muhtar (2008, s. 2236)

[<Ar. *manzūme* √ *n-ẓ-m* 'dizdi, düzenledi, yazdı'] *Manzume* kelimesi, Türkçeye geçtiği zaman anlam daralmasına uğramıştır. *Manzume* hem Arapçada hem Türkçede "şiir" anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

mapus/ mahbus/ مَحْبُوس

"1. i. halk ağzında Mahpus. 2. i. halk ağzında Cezaevi: 'Mapuslarda çürüyemem / Başımlı belaya sokma benim' - Orhan Veli Kanık." TS (2011, s. 1625-1626)

→ **mapushane. TS (2011, s. 1626)**

Mahpus maddesine bakınız.

mapushane

"i. halk ağzında, Cezaevi: 'Mapushane çeşmesi yandan akıyor yandan' - Halk türküsü. **mapushaneye düşmek** hapse girmek." TS (2011, s. 1626).

Mapushane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marabut/ murābiṭ/ مُرَابِط

"i. esk. Kuzey Afrika'da dervişlere verilen ad, murabıt." TS (2011, s. 1626)

AEL: مُرَابِطٌ/murābiṭun; askerlerin düşmana karşı hazırlanarak yerleştiği yer, mevzilendiği yere denir." Lane (1953, s. 1014)

KM'de *murābiṭ* kelimesi geçmemektedir.

MLAM: رَابِطٌ/rābiṭa, يُرَابِطُ/yurābiṭu, رِبَاطًا/ribāṭen ve مُرَابِطَةً/murābiṭeten, مُرَابِطٌ/murābiṭun, مُرَابِطٌ/murābeṭun." Ahmed Muhtar (2008, s. 846).

murābiṭ(un); رَابِطٌ/rābiṭa; ordu mevzilendi, mevzisinde kaldı, mevzisinden ayrıldı'den ism-i mefulur. Ahmed Muhtar (2008, s. 846)

[<Ar. *murābiṭ* √ *r-b-ṭ* 'bağladı, menetti, huzur verdi, sabır verdi, sebat gösterdi'] Tespit ettiğimiz gibi *marabut* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün

anlamını kaybetmiş ve “kuzey Afrika’da dervişlere verilen ad, murabıt” anlamı benimsemiştir.

maraz/ maraž/ مَرَض

“1. i. esk. Hastalık. 2. i. esk. mec. Dayanılması güç durum. 3. sf. mec. Huysuzluğu ve titizliği ile can sıkın: Aman ne maraz adamsın!” TS (2011, s. 1626)

AEL: “مَرَضٌ/maraḍun ve مَرَضٌ/marḍun: Hastalık, illet, rahatsızlık anlamındadır. Sıhhatın zıttıdır. Maraz hem bünyeye hem mizaca olabilir.” Lane (1953, s. 2708)

“İnsana veya hayvana hastalık yakalanınca مَرَضٌ/maraḍun ve مَرَضٌ/marḍun denir. مَرَضٌ/šāre zā maražin; hastalıklı oldu.” Lane (1953, s. 2708)

“Kur’an’da ise; مَرَضٌ مَرَضٌ فِي قُلُوبِهِمْ/ft kulubihum marḍun: bu ayette مَرَضٌ/maraḍun; şüphe, ikiyüzlülük, inancın zayıflığı, karanlık, nuksanlık, gözlerde ve kalpta zayıflık olma durumu, cehalet.” Lane (1953, s. 2708)

KM: “مَرَضٌ/el-maražu; tabiat bozulması, inhraf edilmesidir. مَرَضًا/merežen; hasta olma.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1217)

“مَرَضٌ/maraḍun ve مَرَضٌ/marḍun; Bazılarına göre; مَرَضٌ/maraḍun; bedensel, مَرَضٌ/marḍun; ise psikolojiktir. Bazılarına ise; مَرَضٌ/maraḍun ve مَرَضٌ/marḍun; hem bedensel hem psikolojiktir, psikolojik olanı kalpte olur; şubhe, ara bozuculuk, umutsuzluk, usanç, karamsarlık gibidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1218)

MLAM: مَرَضٌ/maraž, ç. أمراض/amrāž; 1. مَرَضٌ/mariža; hastalandı fiilinin mastarıdır. 2. Canlının sağlık sınırlarından dışarı çıkaran her şey, illetten az bir şekilde iyileşmek (yani hastalığın ve sağlığın ortasında olmak), münafıklık ve bir şeyde ihmalkâr olmak anlamları da taşır: مَرَضٌ مَرَضٌ فِي قُلُوبِهِمْ/ft kulūbihim maražun; Onların kalplerinde maraz, hastalık vardır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2088)

[<Ar. maraž √ m-r-ž ‘hastalandı’] Tespit ettiğimiz gibi maraz, Türkçeye geçtiğinde, “hastalık” olan anlamı muhafaza etmiştir. Maraz, Türkçede “dayanılması güç durum, huysuzluğu ve titizliği ile can sıkın” gibi yeni anlamlar kazanmıştır.

maraza

1. *i. halk ağzında* Hastalık. 2. *i. halk ağzında* Anlaşmazlık, çekişme, kavga. **maraza aramak** çekişmek, olay çıkarmak için bahane aramak: “*İkinci yarıda herkesin dili bir karış dışarı çıktığı, maraza aradığı, çamurlaştığı zaman, seninki, oyuna yeni girmiş gibi terütaze koşar durur.*” - Haldun Taner. **maraza çıkarmak** kavgaya yol açmak, kavga çıkarmak, anlaşmazlığa yol açacak işler yapmak. TS (2011, s. 1626)

Maraz maddesine bakınız.

marazi/ maraẓî/ مَرَضِيّ

“1. *sf. esk.* Hastalıkla ilgili, hastalıklı: ‘*O marazi psikolojik an geçtikten sonra bunların manalarının ne olduğunu yazan da seçemez.*’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. *sf. esk. mec.* Hastalık derecesinde olan: Marazi kıskançlık.” TS (2011, s. 1626).

AELve KM’de bulunmadı.

MLAM: “مَرَضِيّ/maraẓî, مَرَض/maraẓa’ya ism-.i mensuptur: إِجَازَةٌ مَرَضِيَّة/icāzetun maraẓiyyetun; Hastalık izni.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2088)

[<Ar. **maraẓî** √ **m-r-ẓ** ‘hastalandı’ + **ya’n-neseb**] Tespit ettiğimiz gibi *marazi*, Türkçeye geçtiğinde, “*hastalıkla ilgili, hastalıklı*” olan anlamı muhafaza etmiştir. *Marazi* kelimesi, uğradığı değişimlere rağmen asıl diline mensuptur.

marazlanma

“i. Marazlanmak işi.” TS (2011, s. 1626)

Marazlanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marazlanmak

“*nsz, halk ağzında* Hastalanmak, hasta olmak: ‘*Acep marazlandı mı ki?*’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1626)

Marazlanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marazlı

“*sf.* Hastalıklı, hasta.” TS (2011, s. 1626)

Marazlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marazlık

“i. Güç, sıkıntılı, huzursuz durum. **marazlık etmek** güç, sıkıntı veren, huzursuzluk doğuran bir durum yaratmak: ‘Bugünlerde başım zaten dertte, bir de sen marazlık etme!’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1626)

Marazlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifet/ ma‘rife/ معرفة

1. i. Ustalık, hüner, uzmanlık: “Zaten dünyada her şeyin bir izahı vardır ama marifet, onu izah etmesini bilmeli.” - Asaf Halet Çelebi. 2. i. Uygun olmayan, hoş gitmeyen, can sıkıcı iş veya davranış: Yaptığın marifeti beğendin mi? 3. i. esk. Bilim, bilgi. 4. i. esk. Aracı, ikinci el. **marifet (veya marifetini) göstermek** ustalığını ortaya koyabilmek: “Ali beni de emir kulu yapmak için bütün marifetlerini göstermeye başlamıştı.” - Cahit Uçuk. **marifet iltifata tabidir** ‘başarılı bir kimse, desteklenir, takdir edilir, övülürse daha iyi işler yapar’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1627)

AEL: ms. معرفة/ma‘rifetun; عَرَفَهُ/arefrhu; onu bildi, bilgisi vardı, onunla tanışmıştı, onu zihinsel algılarıyla bildi. معرفة/ma‘rifetun; bir şeyi tefekkür ve eserini tefekkür ile bilmekten ibaret olmakla عِلْمٌ/alimun mefhumundan daha özel olur. Bunun mukabili inkar, ve ilimin zıttı cehalettir. عِلْمٌ/alimun vech-i külli ile bilmek ve معرفة/ma‘rifetun vech-i cüzi ile bilmektir: يَعْرِفُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ/fulānun ya‘rifu’llāhu ve resūluhu; Adam, Allah’ı ve resülü bilir. Bu cümlede ya‘rifu denildi çünkü mahluklar, Allah’ı tefekkür ederek izleri bakarak bilir, fakat يَعْلَمُ/ya‘lemu’llāha denilmez. Çünkü Allah’ı görünce ve işitince ya‘lemu denilir ve bu imkanı olmadığı için ya‘rifu kullanılır. Lane (1953, s. 2708)

KM: “معرفة/ma‘rifetun; bilmek, ikrar etmek.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 860)

MLAM: “t. معرفة/ma‘rife, ç. معارف/ma‘ārifu; 1. عَرَفَ/arafe; tanıdı, ayırt etti, bildi, farkında vardı, keşfetti, deneyim sahip oldu’dan mimli mastar. 2. Bir şeyin olduğu gibi algılamak. المعرفة قوة/el-ma‘rifetu kūvvetun; Marifet güçtür. يَعْرِفُهُ حَقَّ الْمَعْرِفَةِ/ya‘rifuhu ḥaqqi’el-ma‘rifeti; Onu çok iyi tanıyor.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1487)

[<Ar. ma‘rife √ ‘-r-f ‘bildi, idrak etti, anladı’] Marifet, Türkçeye geçtiğininde anlam daralmasına uğramıştır. Marifet kelimesi, Türkçede “ustalık, hüner, uzmanlık, uygun olmayan, hoş gitmeyen, can sıkıcı iş veya davranış, aracı, ikinci el” gibi anlamları

kazanmış ve “marifet (veya marifetini) göstermek, marifet iltifata tabidir” deyimleri türemiştir.

marifetiyle

“z. Aracılığıyla: ‘Bize aşçısı marifetiyle yemekler hazırlatmıştı.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1627).

Marifetiyle, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifetli

“sf. Usta, hünerli.” TS (2011, s. 1627).

Marifetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifetlilik

“i. Marifetli olma durumu.” TS (2011, s. 1627).

Marifetlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifetsiz

“sf. Ustalığı olmayan, hüner gerektirmeyen.” TS (2011, s. 1627).

Marifetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifetsizce

“z. Marifetsiz bir biçimde.” TS (2011, s. 1627).

Marifetsizce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marifetsizlik

“i. Marifetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1627).

Marifetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mariz/ marīz/ مَرِيض

“sf. esk. Hastalıklı, hasta olan.” TS (2011, s. 1627).

AEL: “مَرِيضٌ/*marīḍun*; hasta, rahatsız olan kimse. عَيْنٌ مَرِيضَةٌ /*aynun merīḍatun*; iyi görmeyen göz. *mec.* قَلْبٌ مَرِيضٌ /*kalbun marīḍun*; dinden yoksun bir kalp. *mec.* شَمْسٌ مَرِيضَةٌ /*šemsun marīḍatun*; güneşin (ışıkları) zayıf. *mec.* أَرْضٌ مَرِيضَةٌ /*erḍun merīḍatun*; sık

sık ayaklanmalar veya çatışmalar olan ülke. *mec.* رِيحٌ مَرِيضَةٌ /rīḥun merīḍatun; şiddetli olmayan rüzgar veya sıcak esen rüzger. *mec.* لَيْلَةٌ مَرِيضَةٌ /leyletun merīḍatun; bulutlu bir gece, yıldızların ışıkları görünmediği gece. *mec.* رَأَى مَرِيضٌ /re'yun merīḍun; isabetli olmayan görüş. Lane (1953, s. 2709)

KM: “مَرِيضٌ/marīḍun; hasta anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1217)

MLAM: مَرِيضٌ/marīḍ, ç. مَرَضَى/marṣā; 1. مَرِضٌ/marīḍ(nin) sıfatı müşebbehedir: مَرِضٌ مَرِضٌ أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ /ve men kāne marīḍan ev 'alā seferin fe'iddetun min eyyāmin uḥare; Ve kim hasta yada yolculukta ise başka günlerde(oruç tutun). 2. İçinde doğrudan sapma olan şey: رَأَى مَرِضٌ /re'yun marīḍun; doğru olmayan bir görüş. قَلْبٌ مَرِضٌ /kalbun marīḍun; Hasta kalp, (dini olmayan kimseye denir). مَرِضُ الْقَلْبِ /marīḍu'l-ḳalbi; Hastalıklı kalp, (kindar, saplantılı ve şüphecidir). Ahmed Muhtar (2008, s. 2088)

[<Ar. *marīḍ* √ *m-r-ḏ* ‘hastalandı’] Tespit ettiğimiz gibi *mariz*, Türkçeye geçtiğinde sıfat ve “*hasta, hastalıklı, hasta olan*” olan anlamını muhafaza etmiştir.

marizleme

“i. Marizlemek işi: ‘*Seni arkadaşlarıyla تنها bir yerde kıştırıp marizlemeye karar vermiş.*’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1627).

Marizleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

marizlemek

“–i Dövmek, dayak atmak.” TS (2011, s. 1627).

Marizlemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mars/ mers/ مرس

i. Tavlada oyunculardan birinin, karşı taraf pul toplamaya başlamadan kendi pullarının tamamını toplayıp iki sayı kazanması: “*Terlikçi İhsan, üst üste iki düşüş atmakla marsı sağlamış gibiydi.*” - Haldun Taner. **mars etmek 1.** tavlada karşısındakine hiçbir pul toplamaya fırsat vermeden kendi pullarını toplayıp iki sayı kazanmak: “*İkinci oyunda beni mars etti, mantığımı ya da mantıksızlığımı kavramıştı çünkü.*” - Tomris Uyar. **2. teklifsiz kon.** karşısındakini söz söyleyemeyecek duruma getirmek. **mars olmak 1.** tavlada pul toplayamadan kaybetmek. **2. teklifsiz kon.** söz söyleyemeyecek duruma gelmek. TS (2011, s. 1628)

AEL: “ms. مَرَسُ /mersun, في الماء /meresehu fī'l-mā'i; onu suda bekletti, ıslattı, yumuşattı.” Lane (1953, s. 2707)

KM: Mars kelimesi geçmemektedir.

MLAM: Mars kelimesi geçmemektedir.

[<Ar. mers √ m-r-s 'ıslattı, yumuşattı, sürdürdü, yerinden etti'] Mars, Arapçadaki kullanılışı nadir olmasına karşın “(matar) ıslattı, yumuşattı, (isim) sürekli yürüme, (sıfatı müşebbehe) ipin yanlış yerde düşmesi, (lazım fiil) iplerin birbirine girmesi, (isim) ip, (matar)sürdü, (mübalağa sigası) çok denedi, (müteaddi fiil) yerinden etti” (مرس, 2020), gibi bir çok anlamda gelmektedir. Mars kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “tavlada oyuncuların birinin, karşı taraf pul toplamaya başlamadan kendi pullarının tamamını toplayıp iki sayı kazanması” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

maruf/ ma' rûf/ مَعْرُوف

“1. sf. Herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı: 'Ben onların bu ayıplarını yüzlerine vurmakla marufum.' - Necip Fazıl Kısakürek. 2. sf. huk. Dinî bakımdan uygun görülen, beğenilen, buyrulan.” TS (2011, s. 1629)

AEL: “مَعْرُوف/ma' rûfun; iyilik, nezaket, hoşgörü, ihsan ve lütuf anlamlarda kullanılmaktadır.” قَوْلٌ مَعْرُوفٌ/ḳavulun ma' rûfun; nazik söz.” Lane (1953, s. 2014).

“مَعْرُوف/ma' rûfun; çok tanınan, özellikle iyi sıfatlarla bilinen adama denir.” Lane (1953, s. 2016)

“أَرْضٌ مَعْرُوفَةٌ/erzun ma' rûfetun; عَرَفَ/arfun; güzel veya kötü koku sahip olan yere denir. رَجُلٌ مَعْرُوفٌ/reculun ma' rûfun; elinde عَرَفَةٌ/arfetun; çıban olan adama denir.” Lane (1953, s. 2017)

KM: “مَعْرُوف/ma' rûfun; مُنْكَرٌ/münkerun; kötülük, çirkin amellerin zıt anlamlısıdır. مَعْرُوفٌ/ma' rûfun; ihsan anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 860)

MLAM: “عَرَفَ/arefe, يَعْرِفُ/ya' rifu, عَرَفَانًا/irfānen, عَارِفٌ/ārifun, مَعْرُوفٌ/ma' rûfun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1487)

مَعْرُوفٌ/ma' rûfun. 1. عَرَفَ/arafe; tanıdı, ayırtetti, bildi, farkında vardı, keşfetti, deneyim sahip oldu'den ism-i meful. 2. Akıl veya şariat ile bilinen her iyi fiildir.

Münkerin, kötülüğün tersidir: *تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ* /*te'murūne bi'l-ma'rūfi ve tenhavne 'ani'l-munkeri*; İyiliği emredersiniz ve kötülüğü nehiy edersiniz. **3.** Ünlü, tanınmış ve herkes tarafından sevilen anlamlarda gelir, Bilinmeyen tersidir. **4.** Güzellik, iyilik, sadaka ve yardım anlamlarında gelir: *أُولَاهُ مَعْرُوفًا* /*evlāh ma'rūfen*; Ona iyilik yaptı. **5.** *مُتَعَارَفٌ عَلَيْهِ* /*mut'ārefun 'aleyhi*; Bilinen şey. Ahmed Muhtar (2008, s. 1487)

[<Ar. *ma'rūf* √ '-r-f 'bildi, idrak etti, anladı'] *Maruf* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Arapçada ve Türkçede kullanılan *maruf*'un “herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı, dinî bakımdan uygun görülen, beğenilen, buyrulan” anlamı ile örtüşür.

marufiyet

“i. esk. Bilinme, tanınma, belli olma: ‘Memuriyetlerinin *marufiyeti* icabıyla birbirini ismen tanımamaları mümkün değildi.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1629).

KM ve MLAM: *Marufiyet* olarak bir kelime bulunmamaktadır.

[<Ar. *ma'rūf* (ism-i meful) + *ya'n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta'tenis*] *Marufiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelimedir.

Maruni/ mārūnī/ ماروني

“özel, **1.** i. Lübnan ve Suriye’de oturan Katolik Süryani topluluğu. **2.** i. Bu topluluktan olan kimse.” TS (2011, s. 1630).

AEL, KM ve MLAM: *Maruni* kelimesi bulunmamaktadır.

[< Sür. *mārūn* + Ar. *ya'n-neseb*] *Maruni* kelimesi, Ele aldığımız sözlüklerde ve dijital sözlüklerde geçmemektedir. *Maruni*, rahip olan Aziz Marun’un cemaatine mensup kimselere denir. Arapçadan ism-i mensub yapan y aldığı için Arapça bir kelime olarak *TS’de* geçmiştir.

maruz/ ma'rūz/ معروض

1. sf. Bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan: “Herkes, her an *müthiş bir tehlikeye maruzdur.*” - Peyami Safa. **2.** sf. esk. Arz edilen, sunulan, verilen.

maruz bırakmak bir olayın veya bir durumun etkisinde bırakmak: “*Türk Cumhuriyeti varlığını, istikbalini safsatalarla tehlikeye maruz bırakamaz.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **maruz bulunmak (veya olmak)** bir olayın veya bir durumun etkisinde bulunmak. **maruz kalmak** bir olay veya bir durumla karşı karşıya olmak: “*İnsan böyle bir kokuya sokakta maruz kalsa adımlarını sıklaştıır, arabadaysa camları kapatır.*” - Elif Şafak. TS (2011, s. 1630).

AEL: “عَرَضَ/‘araže; gösterdi, sundu, sergiledi, belli etirdi, ortaya çıktı, başına geldi.” Lane (1953, s. 2002)

KM’de geçmemektedir.

MLAM: “عَرَضَ/‘araže, يَعرِضُ/ya ‘rižu, عَرَضًا/‘aržen ve عَرُوضًا/‘urūžen, عَارِضٌ/‘arizun, مَعْرُوضٌ/ma ‘rūžun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1480)

مَعْرُوضٌ/ma ‘rūžun: عَرَضَ/‘araže; “gösterdi, sundu, sergiledi, arz etti, açıkladı, anlattı, önerdi, ortaya çıktı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1480)

[<Ar. *ma ‘rūž* √‘-r-ž ‘gösterdi, sundu, sergiledi, arz etti, açıkladı, anlattı, önerdi, ortaya çıktı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *maruz’un* “bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan, arz edilen, sunulan, verilen” anlamı örtüşür. *Maruz*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Bu şekilde değişime uğrayan *maruz*, menşe diline aittir.

maruzat/ ma ‘rūzāt/ معروضات

“i. Mevki, makam veya yaş bakımından büyük birine sunulan, bildirilen dilek veya bilgi, sunuş: Size maruzatım var.” TS (2011, s. 1630)

AEL’de KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَعْرُوضَةٌ/ma ‘rūžetun, ç. مَعْرُوضَاتٌ/ma ‘rūžātun; satılmak için sunulan, gösterilen şeyler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1484)

[<Ar. *ma ‘rūzāt* √‘-r-ž ‘gösterdi, sundu, sergiledi, arz etti, açıkladı, anlattı, önerdi, ortaya çıktı’] Arapçada *maruzat*, *maruz* kelimesinin çoğul hâlidir. *Maruzat*, Türkçeye geçtiğinde esas anlamının mantığından “*mevki, makam veya yaş bakımından büyük birine sunulan, bildirilen dilek veya bilgi, sunuş*” anlamı kullanmıştır. Bu değişimlere rağmen *maruz*, menşe diline aittir.

maruzluk

“i. Maruz olma durumu.” TS (2011, s. 1630)

Maruzluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mas/ maşş/ مَصَّ

“i. esk. Emme, emerek içine çekme, soğurma.” TS (2011, s. 1630)

→ *massetmek. TS (2011, s. 1630)*

AEL: “مَصَّ/maşş; onu emmdi, yudumlayarak içti, yavaş yavaş içti.” Lane (1953, s. 2717)

KM: “مَصِصْتُهُ/maşıştuhu; onu emmdim.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1227)

MLAM: “مَصَّ/maşş, مَصَصْتُ/maşştı, يَمُصُّ/yamuşş, اُمِصُّ/emşuş, مُصَّ/muşşe, مَصَّشًا/maşşen, مَاصَّ/māşşun, مَمْصُوصَ/mamşūşun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2103)

مَصَّ/maşşen; مَصَّ/maşş; İçeceği ve benzeri emdi, yudumlayarak içti’den fiilin mastarıdır. مَصَّ الْقَصَبِ/maşşe ‘el-kaşabe; Kamışı emdi (kamışı dişleriyle çiğnedi ve suyunu içti). Ahmed Muhtar (2008, s. 2103)

[<Ar. *maşş* √ *m-ş-ş* ‘emdi, yudumladı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mas*’ın “emme, emerek içine çekme, soğurma” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

masal/ meşel/ مَثَل

1. i. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür: “*Masal olsun roman olsun, ikisi de anlatı sanatıdır.*” - Necati Cumalı. 2. i. mec. Boşuna söylenmiş söz: “*Müttefikler karşı hücumla geçtikten sonra, milleti aynı masalla uyutmak olanaksızlaştı.*” - Haldun Taner. **masal gibi** olmayacak biçimde. **masal okumak** (veya **anlatmak**) inandırıcı olmayan, oyalayıcı sözlerle kandırmaya çalışmak. TS (2011, s. 1630)

→ *masal âlemi, kocakarı masalı, kurt masalı, peri masalı. TS (2011, s. 1630)*

AEL: “الْمَثَلُ/el-meşelu; benzeme, delil, hüccet ve sıfat anlamlarda gelir.” Lane (1953, s. 3017)

KM: “الْمَثَلُ/el-meşelu; benzeme, delil, hüccet ve sıfat anlamlarda kullanılmaktadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1205)

MLAM: مَثَل/meşel, ç. امثال/emşāl. 1. Atasözü. 2. İbret ve ders almak anlamında gelir: فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ/fe’ca’alnāhum selefen ve meşelen lil’āḥirīn; Onları, (sonradan gelenleri)başkaları için selef ve örnek yaptık. 3. Müşabih ve benzer anlamında gelir: مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا/meselehum kemeşele’l-lezī estevkede nāren; Onların, tıpkı ateş yakan herhangi bir kişiye bezerler. 4. Bir hayvanın veya cansız nesnelerin dilinde söylenilen efsanedir: Kelile ve dimne meselleri. 5. Kanıt ve delil anlamında gelir: وَمَثَلًا هُوَ/ve meşelen mine’l-lezī ḥelev min ḳablikum; Ve sizden önce geçmiş olanlardan bir misal, delil. 6. Her bakımdan kendi çeşidinde, bölümünde bir örnektir: هُوَ مَثَلٌ فِي الْأَخْلَاقِ الْعَالِيَةِ/huve meşelun fî’l-’aḥlāḳi’l-’āliye; O, yüksek ahlâkta bir örnektir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2068)

[<Ar. *meşel* √ *m-s-l* ‘ayakta durdu, örnek oldu’ Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *masal* kelimesi anlam daralmasına uğramış, ana anlamla beraber “boşuna söylenmiş söz” anlamı kazanmış ve “*masal* gibi, *masal* okumak (veya anlatmak)” gibi birleşik kelimeler türemiştir.

masal âlemi

“i. Doğaüstü, gerçek dışı ancak masallarda rastlanabilecek yerler. **masal âleminde yaşamak** 1. gerçek olmayan, gerçekleşmesi güç olan şeyler düşünerek yaşamak. 2. masallardaki gibi olağanüstü güzel anlar yaşamak.” TS (2011, s. 1630)

Masal âlemi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masalcı

“1. i. Masal anlatan, yazan veya okuyan kimse. 2. i. *mec.* Yalan uyduran, hayalî şeyler anlatan kimse.” TS (2011, s. 1630)

Masalcı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masalcılık

“i. Masalcı olma durumu.” TS (2011, s. 1631)

Masacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masalımsı

“sf. Masalsı.” TS (2011, s. 1631)

Masalımsı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masallaştırma

“i. Masallaştırmak işi.” TS (2011, s. 1631)

Masallaştırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masallaştırmak

“-i Masal durumuna getirmek.” TS (2011, s. 1631).

Masallaştırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masara/ ma‘şara/ معصرة

“i. esk. Küçük, dar yer veya hücre: ‘Adına masara denen ayakyolu gibi taş bir hücreye yatırmışlar.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1631)

AEL: “مَعْصَرَةٌ/ma‘şaratun; üzüm gibi meyveleri ve susam gibi tohumları sıkacak yere denir ve meyvelerin veya tohumların yağı veya suyu çıkarmakta kullanılan alet, pres. ” Lane (1953, s. 2063)

KM: “المَعْصَرَةُ/el-ma‘şaratu; üzüm gibi meyveleri ve susam gibi tohumları sıkacak yere denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 878)

MLAM: “t. مَعْصَرَةٌ/ma‘şaratun ve مَعْصَرَةٌ/mi‘şaratun, ç. مَعْصِرُ/ma‘āşiru; 1. Fabrika, tohumların yağı çıkaran yer. 2. Meyvelerin veya tohumların yağı veya suyu çıkarmakta kullanılan alet, pres. ” Ahmed Muhtar (2008, s. 1508)

[<Ar. *ma‘şara* √ ‘-ş-r ‘sıktı, akıttı’] Tespit ettiğimiz gibi *masara* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*masal durumuna getirmek*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

masarif/ maşārifu/ مَصَارِفُ

“i. esk. ç. Giderler, masraflar.” TS (2011, s. 1631)

AEL: “t. مَصْرِفٌ/*maşrif*, ç. مَصَارِفُ/*maşārifu*; kaçış yeri, dönme yeri anlamındadır: وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا/*velem yecidū ‘anhā maşrifen*; Ona düşeceklerini anlarlar ve ondan kaçış (yolu) bulamayacaklar.” Lane (1953, s. 1683)

KM’de *masarif* bulunmadı.

MLAM: t. مَصْرَفٌ/*maşrafun*, مَصْرِفٌ/*maşrif*, ç. مَصَارِفُ/*maşārifu*; 1. صَرَفٌ/*şarafe*; para vb. harcadı, vakit vb. geçirdi, tüketti, para birimini, başka para birimine çevirdi, salıverdi, gönderdi, kelimeyi çekti’den ism-i mekân; Kaçış veya sığınak anlamında gelir: فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا/*faẓannū ennahum muvāḳi ‘uhā velem yecidū ‘anhā maşrifen*; Ona düşeceklerini anlarlar ve ondan kaçış (yolu) bulamayacaklar. 2. Arazi yeterliliğinden sonra kalan sulama suyunun drenajı için bir kanaldır. 3. *eko*. Banka, mevduatları kabul etme, kredi, para verme ve ödemeleri kolaylaştırma gibi kredi işlemlerini gerçekleştiren bir kuruluştur: الْمَصْرِفُ الْمَرْكَزِيُّ/*el-maşrifu ‘l-merkeziyy*; Merkez banka, para basmaktan, devletin mali faaliyetlerini denetlemekten ve diğer bankaları denetlemekten sorumlu resmi kurum. Ahmed Muhtar (2008, s. 1292)

[<Ar. *maşārifu* √ ş-r-f ‘harcadı, geçirdi, tüketti, çevirdi, salıverdi, gönderdi, çekti’] *Masarif* kelimesi, *maşraf*’ın çoğul hâlidir. *Masarif*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramasına rağmen “*giderler, masraflar*” anlamı örtüşür. Bu şekildeki olan kelime esas lisana aittir.

masat / mişhaz/ مَشْحَذٌ

“i. Bıçak bilemeye yarayan çelikten, çubuk biçiminde araç: Kasap masadı. Aşçı masadı.” TS (2011, s. 1631).

AEL, *KM* ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

Ele aldığımız sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Yalnız Arapçada *MLAM*’de “شَحَذٌ/*şahz* kökünden, مَشْحَذٌ/*mişhaz*; bileme aleti ” olarak *masat*’ın anlamdaşı geçmektedir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1170)

maskara/ mashare/ مَسْخَرَة

1. *sf*. Eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş (kimse): Görseniz ne maskara şey!. 2. *i*. Karnaval maskesi: Çocuk bir maskara satın aldı. 3. *i*. Rimel. 4. *sf*. *hakaret yollu*,

Şerefsiz, onursuz, haysiyetsiz, rezil (kimse): “Bu maskara sosyete bana cahil diye bakar.”

- Halide Edip Adıvar. **maskara etmek 1.** bir kimseyi veya şeyi gülünç ve şerefsiz duruma düşürmek: “Şu kendini bütün memlekete maskara eden münevver züppenin eksik tarafı millî şuurdan başka nedir?” - Orhan Seyfi Orhon. **2.** bir şeyi bozmak, berbat etmek. **maskara olmak** gülünç bir duruma düşmek. **maskarası olmak** birinin eğlencesi olmak: “Süslü kafeslere, hazır yemeğe tamah edip insanların maskarası olmanın âlemi var mı?” - Haldun Taner. **maskarasını çıkarmak** birini rezil etmek, küçük düşürerek gülünç duruma sokmak. **maskaraya almak** biriyle eğlenmek, alay etmek. **(birini) maskaraya çevirmek** gülünç bir duruma sokmak. TS (2011, s. 1631)

→ **gönül maskarası, karnaval maskarası.** TS (2011, s. 1631)

AEL: “t. مَسْخَرَةٌ/masḥaretun, ç. مَسَاخِرٌ/masāḥirun; dalga geçme yada alay etmenin sebebi veya vesilesidir: رُبُّ مَسَاخِرٍ يَغْدُهَا النَّاسُ مَفَاخِرَ/rubbe masāḥire ya ‘idduhā’n-nāsu mefāḥire; nice dalga etme sebepleri (var), insanlar onu övünç sebepleri sayarlar.” Lane (1953, s. 1324)

KM: “مَسْخَرٌ/masḥaren; istihza etmek” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 600)

MLAM: مَسْخَرَةٌ/masḥare, ç. مَسَاخِرَاتٌ/masḥarāt ve مَسَاخِرٌ/masāḥiru; **1.** Alaycılığın yapan şey (durum). **2.** Skeç gibi bir şey, bazı tatillerde eğlence ve boş vakit geçirmek için oynanır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2096)

[<Ar. *masḥare* √ *m-s-ḥ-r* ‘alay etti’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *masakara*’nın “eğlendirici, sevimli, güldürücü, soytarı, hoş (kimse)” anlamı örtüşür. *Maskara*, Türkçeye geçtiğinde “karnaval maskesi, rimel, şerefsiz” gibi yeni anlamlar kazanmıştır. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

maskaraca

“z. Maskara gibi, maskaraya benzer bir biçimde.” TS (2011, s. 1631).

Maskaraca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskaralanma

“i. Maskaralanmak işi.” TS (2011, s. 1631).

Maskaralanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskaralanmak

“1. nesnesiz Maskaralık etmek. 2. nesnesiz Şerefsiz, haysiyetsiz ve gülünç davranışlarda bulunup herkesin eğlencesi olmak.” TS (2011, s. 1631).

Maskaralanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskaralaşma

“i. Maskaralaşmak işi.” TS (2011, s. 1631).

Maskaralaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskaralaşmak

“1. nesnesiz Eğlendirici, hoş bir durum almak. 2. nesnesiz Herkesin eğlencesi durumuna gelmek.” TS (2011, s. 1631).

Maskaralaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskaralık

“1. i. Soytarılık: ‘*Sarhoşun salıncak üzerindeki bu maskaralıklarını kahkahalarla seyrediyorlardı.*’ - Osman Cemal Kaygılı. 2. i. Şerefsizce, haysiyetsizce davranış, rezalet.” TS (2011, s. 1631).

Maskaralık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maslahat/ maşlaḥa/ مَصْلَاحَة

“1. i. esk. İş, önemli iş, mesele. 2. i. esk. kaba konuşmada Erkeklik organı.” TS (2011, s. 1632)

→ *idareimaslahat. TS (2011, s. 1632)*

AEL: “t. مَصْلَاحَة/maşlahatun, ç. مَصَالِح/maşāliḥu, مَفْسَدَةٌ/mefsedetun zıt anlamlısıdır; İyiliğin nedeni, aracı veya vesilesi; iyiliğe yardımcı olan şey, iş, olay veya meseledir: نَظَرَ فِي مَصَالِحِ النَّاسِ/nāzare fī maşāliḥi ’n-nāsi; insanların faydalanacak işleri düşündü.” Lane (1953, s. 1715)

KM: *المَصْلَحَةُ/el-maṣlaḥatu*; *المَصَالِح/el-maṣāliḥu*'den tekidir. el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 748)

MLAM: *t. مَصْلَحَة/maṣlaḥa*, *ç. مَصْلَحَات/maṣlaḥātun*, *مَصَالِح/maṣāliḥu*; **1.** *المَصْلَحَةُ/el-maṣlaḥatu*; Bir şeyin veya hâlin iyi olması (durumu) demektir. **2.** Bir kişinin kendisine fayda sağlayan işten üstlenmesidir: *تَضَارَبَتِ الْمَصَالِحُ/taḍārabet 'l-maṣāliḥu*; Çıkarlar, yararlar aykırı oldu. **3.** Bir kurum veya bakanlıkta, çok sayıda çalışanı içeren ve belirli uzmanlıklara sahip olan alt idari birimdir. *المَصْلَحَةُ الْمُرْسَلَةُ/el-maṣlaḥatu 'l-murseleti*; *fkh.* Maslahat-ı mürsele. Ahmed Muhtar (2008, s. 1314)

[<Ar. *maṣlaḥa* √ *ṣ-l-ḥ* 'düzeltilti, iyi oldu'] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *maṣlaḥat*'ın “iş, önemli iş, mesele” anlamı örtüşür. *Maslahat*, Türkçeye geçtiğinde “*erkeklik organı*” gibi yeni anlam kazanmıştır. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

maṣlaḥatgüzar

“i. Bir büyükelçinin temsilci olarak bulunduğu ülke dışına çıkması durumunda veya o ülkeye gelmesinden önce ona vekâlet eden diplomat, işgüder.” TS (2011, s. 1632).

Maslahatgüzar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maṣlaḥatgüzarlık

“1. i. Maslahatgüzar olma durumu, maslahatgüzarın mesleği. 2. i. Maslahatgüzarın makamı, işgüderlik.” TS (2011, s. 1632).

Maslahatgüzarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maslak/ maṣlāk/ مَصْلَاق

“1. i. esk. Sürekli su akan boru: ‘İlerideki maslaktan su doldurmaya giden simsiyah bir zenci kızının yakasından asıldı.’ - Osman Cemal Kaygılı. 2. i. esk. Boruları aşırı basınçtan korumak amacıyla su yolu üzerinde yapılan içi su dolu hazne. 3. i. esk. Büyük yalak.” TS (2011, s. 1632)

AEL: “مِصْلَاقٌ/mişlāḳun; belagatli, güzel ve etkili söz söyleyen kişiye denir. ضَرْبٌ/zarbun mişlāḳun; şiddetli vuruş veya dövüş.” Lane (1953, s. 1719)

KM: “المِصْلَاقُ/el-mişlāḳu; minber vezninde, belagati olan, yerinde, güzel ve etkili söz söyleyen kişiye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 750)

MLAM: Maslak olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. **maşlāk** √ **ş-l-ḳ** ‘kuvvetli ve yüksek ses’] Tespit ettiğimiz gibi *maslak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “sürekli su akan boru, boruları aşırı basınçtan korumak amacıyla su yolu üzerinde yapılan içi su dolu hazne, büyük yalak” anlamları benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

maslup/ maşlūb/ مَصْلُوبٌ

“sf. esk. Asılmış, asılarak öldürülmüş (kimse).” TS (2011, s. 1632).

AEL: “مَصْلُوبٌ/maşlūbun ve صَلِيبٌ/şalībun; çarpmıha gerilmiş, asılmış kimse; aslında bu bir idam etme şeklidir.” Lane (1953, s. 1713)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “صَلَبٌ/şalabe, يَصْلُبُ/yaşlubu, يَصْلِبُ/yaşlibu, صَلْبًا/şalben, صَلِيبٌ/şalībun; مَصْلُوبٌ/maşlūbun, صَلِيبٌ/şalībun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1310)

maşlūb; “صَلَبٌ/şalabe; öldürülme veya işkence etme amaçlı olarak (insanı) astı”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1310)

[<Ar. **maşlūb** √ **ş-l-b** ‘(insan) astı’] *Maslup* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

masnu/ maşnū / مَصْنُوعٌ

“1. sf. esk. Sanatla yapılmış (ürün). 2. sf. esk. Aslı olmayan, uydurma, yapma, düzme, düzmece, sahte.” TS (2011, s. 1632)

AEL: “مَصْنُوعٌ/maşnū’un; Yapılmış, imal edilmiş, imal edilmiş veya inşa edilmiş, hazırlanan yemek, evde yapılmayan yemek, yeni uydurulan bir söz, kaside vb.” Lane (1953, s. 1735)

KM’de *masnu* bulunmamaktadır.

MLAM: مَصْنُوع/maşnū‘; 1. صَنَعَ/şana‘a; yaptı, üretti, imal etti, iyilik vb. yaptı, yerine getirdi’den ism-i mefuldur. 2. Elle veya makineyle yapılan veya birkaç endüstriyel işlemle işlenen(şeyler). مَصْنُوعَات يَدَوِيَّة/maşnū‘ātun yedeviiyyetun; El işleri. Ahmed Muhtar (2008, s. 1325)

[<Ar. **maşnū** ‘√ ş-n- ‘yaptı, üretti, imal etti, yerine getirdi’] *Masnu*, Türkçede “aslı olmayan, uydurma, yapma, düzme, düzmece, sahte” gibi yeni anlam kazanmıştır. *Masnu* kelimesi, Arapçada “yapılmış” gibi genel anlamda kullanılırken, Türkçede “sanatla yapılmış” gibi özel alanda kullanılmıştır. Tespit ettiğimize göre *masnu* kelimesi, Türkçede anlam genişlemesine uğramasına rağmen hem Arapçada hem Türkçede asıl amacı olan “üretilmiş, yapılmış” gibi ana anlamda kullanılmaktadır. Durum bu şekildeyken *masnu* kelimesi, Arapça sayılmaktadır.

masnuat/ maşnū‘āt/ مَصْنُوعَات

“ç. 1. i. esk. Sanatla yapılmış şeyler, sanat eserleri. 2. i. esk. Aslı olmayan şeyler, yapma ve düzme şeyler.” TS (2011, s. 1632)

Masnuat, *masnu* kelimesinin çoğul hâlidir. *Masnu*, maddesine bakınız.

masraf/ maşrif/ مَصْرَف

1. is. Harcanan para, gider: “Çiftlik kâhyası her sene uzun bir *masraf* defteri gönderir.” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. is. esk. Bir şeyin yapımında kullanılan gereç, harç: Bu yemeğin masrafı bol tutulmuş. **masraf etmek** para harcamak. **masraf görmek** alışveriş veya ödeme işlerini yapmak. **masrafa girmek** bir iş veya yapım için çok para harcamak: “Bir adamın hiç tanımadığı insanlar için bu kadar zahmet ve masrafa girmesine bir türlü akıl erdiremiyorum.” - Reşat Nuri Güntekin. **masrafı çekmek** bir iş için gereken parayı ödemek, gideri karşılamak. **masraftan çıkmak** beklenmedik bir sırada para harcama durumunda kalmak, paradan çıkmak. TS (2011, s. 1632)

→ **masraf kapısı, cari masraf, mahkeme masrafı. TS (2011, s. 1632)**

Masarif maddesine bakınız.

[<Ar. **maşrif** ‘√ ş-r-f ‘harcadı, geçirdi, tüketti, çevirdi, salıverdi, gönderdi, çekti’] *Masraf* kelimesi, *masarif*’in tekil hâlidir. *Masraf*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramasına rağmen “giderler, masraflar” anlamı örtüşür ve “bir şeyin

yapımında kullanılan *gereç, harç*” anlamı kazanmış ve “*masraf etmek, masraf görmek, masrafa girmek, masrafı çekmek, masraftan çıkmak*” gibi yeni birleşik kelimeler türemiştir. Bu şekildeki olan kelime esas lisana aittir.

masraf kapısı

“i. *mec.* Para harcamayı gerektiren bir iş: ‘*Şampiyon olunca takım şımarı, ille dış seyahat diye tutturuyor, hadi sana yeni masraf kapısı.*’ - Haldun Taner. **masraf kapısı açmak** para harcamayı gerektiren bir işe girişmek.” TS (2011, s. 1632).

Masraf kapısı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masraflı

“sf. Çok masraf gerektiren, pahalıya çıkan: Bu, masraflı bir iş.” TS (2011, s. 1632).

Masraflı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masraflılık

“i. Masraflı olma durumu.” TS (2011, s. 1632).

Masraflılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masrafsız

“1. sf. Masraf gerektirmeyen veya az masrafı olan, ucuza mal olan. 2. z. *mec.* Külfeti az bir biçimde: ‘*Emeksiz, masrafsız birer çocuk sahibi olduk.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1632).

Masrafsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masrafsızlık

“i. Masrafsız olma durumu.” TS (2011, s. 1633).

Masrafsızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masruf/ maşrûf/ مَصْرُوف

“sf. esk. Sarf edilmiş, harcanmış.” TS (2011, s. 1633)

AEL: “*مَصْرُوف/maşûfun; صَرَف/şarefe*’den ism-i mefuldur, su katılmamış saf şaraba denir” Lane (1953, s. 1683)

“nhv. مُنْصَرَفٌ/*munşarîfun* isime مَصْرُوفٌ/*maşûfun* denir.” Lane (1953, s. 1683)

KM: “مَصْرُوفٌ/*maşûfun*; su katılmamış saf şaraba denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 748)

MLAM: t. مَصْرُوفٌ/*maşûfun*, ç. مَصْرُوفَاتٌ/*maşrûfât*, مَصَارِيفُ/*maşārîfu*; 1. صَرَفَ/*şarafe*; para vb. harcadı, vakit vb. geçirdi, harcadı, parayı bozdu, para birimini başka para birimine çevirdi, öğrenci vb. serbest bıraktı, dağılmasına izin verdi, geri çevirdi, uzaklaşmasını istedi, yönlendirdi, kelimeyi çekti, vezgeçirdi’den ism-i meful: harcanan para anlamındadır. 2. Basit kişisel istekler (ihtiyaçlar) için ayrılan bir miktar paradır: مَصْرُوفُ الْجَيْبِ/*maşûfu ’l-ceyibi*; Cep masrafı (harçlık). 3. nhv. İsim, cerrle kesreli ve tenvinli olmasıdır. Tersi ise memnu mine’s-sarf Ahmed Muhtar (2008, s. 1292)

[<Ar. *maşrûf* √ ş-r-f ‘harcadı, geçirdi, tüketti, çevirdi, salıverdi, gönderdi, çekti’]

Masruf, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramasına rağmen “*sarf edilmiş, harcanmış*” anlamı örtüşür. Bu şekildeki olan kelime esas lisana aittir.

massetme

“1. i. Massetmek işi. 2. i. fiz. Soğurma.” TS (2011, s. 1633)

Massetme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

massetmek

“–i, esk. Emmek, içine çekmek.” TS (2011, s. 1633)

Massetmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mastar/ maşdar/ مَصْدَرٌ

“i. dil bil. Fiilin -mak / -mek veya -ma / -me ekleri alan ve ad gibi kullanılan biçimi, eylemlilik: al-mak, üşü-mek, bul-ma, gör-me, vb.” TS (2011, s. 1633)

AEL: “ms. مَصْدَرٌ/*maşdarun*; صَدَرَ/*şadare*; (o erkek) döndü, geri geldi, gitti.” Lane (1953, s. 1660)

“مَصْدَرٌ/*maşdar*; geri dönme yeri, dönüş yeri, fiilin mastarı, kaynak, başlangıç noktası.” Lane (1953, s. 1662)

KM: “المَصْدَرُ/*el-maşdaru*; rücu etmek, masdar mimidir ve ism-i mekan.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 731)

MLAM: مَصْدَرٌ/*maşdar*, ç. مَصَادِرُ/*maşādiru*; 1. صَدَرَ/*sadare*; meydana geldi, oldu, kitap vb. yayımlandı, basıldı, -den çıktı, hüküm vb. ilan etti, -den kaynaklandı’den ism-i mekân: المَصْدَرُ الزَّرَقُ/*maşdaru ’er-rizki*; rızkın kaynağı, (gelir kaynakları). 2. Güvenilir bilgiler için başvurulabilecek sözlük veya ansiklopedi gibi bir kitaptır. 3. ik. Ekonomik ve politik gelişme için mevcut bir araçtır, mesela maden zenginliği ve işçilik gibi. 4. nhv. Başka zamanda olan olayı delalet eden ismi şekil, mastar. Ahmed Muhtar (2008, s. 1279)

[<Ar. *maşdar* √ ş-d-r ‘meydana geldi, oldu, yayımlandı, basıldı, -den çıktı, ilan etti, -den kaynaklandı’] Mastar, Arapçada “geri dönme yeri, dönüş yeri, fiilin mastarı, kaynak, başlangıç noktası, güvenilir bilgiler için başvurulabilecek yer, ekonomik ve politik gelişme için mevcut bir araçtır, başka zamanda olan olayı delalet eden ismi şekil, mastar” anlamında, Türkçede ise “fiilin -mak / -mek veya -ma / -me ekleri alan ve ad gibi kullanılan biçimi, eylemlik” şeklinde kullanılır. Tespit ettiğimiz gibi mastar kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde esas anlamları kaybetmiş ve yeni anlam benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mastar/ mişṭār/مِسْطَار

“i. Sıvacı ve duvarcıların cetvel gibi kullandıkları uzun, ensiz ve düz tahta.” TS (2011, s. 1633)

AELve KM’de geçmemektedir.

MLAM: مِسْطَارٌ/*mişṭār*; kült. san. İstenilen çizime göre kalınlaştırılıp mürekkebin tutulduğu iki dakik uçlarla biten ve kesi mesafesini daraltan bir çivi ile bir arada tutulan iki halkalı metal bir kalemdir: مِسْطَارُ الزَّوَايَا/*mişṭāru ’z-zevāyā*; Çizilmiş dakik yüzeyleri test etmek için bir araçtır. Ahmed Muhtar (2008, s. 1065)

[<Ar. *mişṭār* √ ş-ṭ-r ‘yazdı, dizdi’] Tespit ettiğimiz gibi Türkçede kullanılan mastar kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçedir. Çünkü mastar, Arapça ve Türkçede kullanılış şekilleri farklıdır.

mastara/ miştara/ مسطرة

“i. esk. mat. İletki.” TS (2011, s. 1633)

AEL: “مِسْطَرَّة/miştaratun; kitap üzerine çizgi çeken bir alettir (çetvel).” Lane (1953, s. 1658)

KM’de geçmemektedir.

MLAM: “مِسْطَرَّة/miştara; 1. Cetvel. 2. İletki.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1279)

[<Ar. *miştāra* √ *ṣ-ṭ-r* ‘yazdı, dizdi’] *Mastara* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

masum/ ma‘şūm/ مَعْصُوم

“1. sf. Suçsuz, günahsız: ‘Melek kadar masum / Yok canım şeytan kadar şirret’ - Behçet Necatigil. 2. sf. Temiz, saf: ‘Gül kokusunda saf ve masum bir eda, yaseminde romantik bir sevdâ hisseder gibi olurum.’ - İbrahim Alâeddin Gövsa. 3. i. halk ağzında Küçük çocuk: Dört masumu var.” TS (2011, s. 1633)

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “مَعْصُوم/ma‘şūmun; erkeğin ismidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 880)

MLAM: “عَصَمَ/aşame, يَعِصِم/ya‘şim, عَصَمًا/aşmen, عَصْمَةً/işemeten, عَاصِم/āşim, مَعْصُوم/ma‘şūm” Ahmed Muhtar (2008, s. 1509)

ma‘şūm; عَصَمَ/aşame; Kötülüğü engelledi, kötülükten korudu, vikaye etti’dan ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1509)

[<Ar. *ma‘şūm* √ *‘-ṣ-m* ‘korudu, vikaye etti’] *Masum* kelimesi, Arapçada “erkeğin ismi, kötülüğü engellenilen, kötülükten korunmuş, vikaye edilen” anlamında ve Türkçede “suçsuz, günahsız, temiz, saf, küçük çocuk” anlamında kullanılır. *Masum*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve yeni anlam kazanmıştır.

masumane

“z. Masumca.” TS (2011, s. 1633)

Masumane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masumca

“z. Suçsuz, temiz, masum bir biçimde, masumcasına, masumane.” TS (2011, s. 1633)

Masumca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masumcasına

“z. Masumca.” TS (2011, s. 1633)

Masumcasına, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masumcuk

“i. Zavallı, günahsız kimse: ‘*Aman unutma, Hayriinnisa'nın eskilerinden verelim de şu masumcuklara getirip dağıt!*’ - Sermet Muhtar Alus. ” TS (2011, s. 1633)

Masumcuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masume/ ma‘şūme/ مَعْصُومَة

“1. sf. esk. Suçsuz, günahsız (kadın): ‘*O masumeyi yataklarda inletmek senin şanına yakışır mı?*’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. esk. Temiz, saf (kadın).” TS (2011, s. 1633).

AEL ve KM’de geçmemektedir.

MLAM: مَعْصُومَة/ma‘şūme, مَعْصُوم/ma‘şūm kelimesinin müennesidir, *masum* maddesine bakınız.

[<Ar. *ma‘şūme* √ ‘-ş-m ‘korudu, vikaye etti’] *Masume*, *masum* kelimesinin müennes hâlidir. *Masum*, maddesine bakınız.

masumiyet

“i. Masumluk: ‘*Aksine, onun her tavrından hayret, dehşet ve masumiyet tıttığına şahidim.*’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1633)

[<Ar. *ma‘şūm* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Masumiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedde bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

masumluk

“1. Masum olma durumu, masumiyet: ‘Her gülüşte, ihtiyarlığın içlerine çöktürdüğü birkaç yıldan kurtularak çocuk masumluğuyla güldüler.’ - Halikarnas Balıkcısı.” TS (2011, s. 1633)

Masumluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

masun/ maşūn/ مَصُون

“1. sf. esk. Korunan, korunmuş: ‘Poyrazdan masun bir kulübe göreceksin.’ - Sait Faik Abasıyanık. 2. sf. esk. Saklanmış.” TS (2011, s. 1751)

AEL: “مَصُون/maşūnun; Saklanmış, korunmuş, iyice bakılmış anlamında kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 1658)

KM: “مَصُون/maşūnun; Saklanmış, korunmuş.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 763)

MLAM: “مَصُون/maşūn, mün. مَصُونَةٌ/maşūne, مَصُون/maşūn; 1. صَان/şāne; muhafaza etti, korudu, dilini tuttu, makine vb. bakımını yaptı’dan ism-i meful. 2. Faziletli demek, genellikle kadınlara hitap edilir: امْرَأَةٌ مَصُونَة/emre’e maşūn; Masun kadın, iffetli ve erdemli kadın.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1339)

[<Ar. *maşūn* √ ş-v-n ‘muhafaza etti, korudu, mec. dilini tuttu, bakımını yaptı’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *masun* kelimesi, anlam daralmasına uğramıştır. *Masun* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçede “*korunan, korunmuş, saklanmış*” anlamları ötüştür.

masuniyet

“1. i. esk. Korunmuş olma durumu: ‘O zaman yüzünün çocuklara mahsus körpeliği masuniyetle birleşmişti.’ - Peyami Safa. 2. i. esk.huk. Dokunulmazlık.” TS (2011, s. 1633)

→ *teşrii masuniyet*. TS (2011, s. 1633)

[<Ar. *maşūn* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Masuniyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

maşallah/ mā šā’ e allāh/ مَا شَاءَ اللَّهُ

1. ünl. “Ne güzel, Allah nazardan saklasın” anlamlarında beğenme duyguları bildiren bir söz: “*Maşallah! Ne güzel, ne civan kişiler!*” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. ünl. Umulmadık durumlar karşısında şaşkınlık ve sitem belirtmek için söylenen bir söz: “*İşine gelince akli gayet yerinde maşallah!*” - Elif Şafak. 3. i. Nazar değmemesi için çocukların üzerine takılan veya çeşitli araç, bina vb. yerlere asılan, üstünde “maşallah” yazılı nazarlık. **maşallahı var** bir kimsenin veya bir şeyin iyi bir durumu anlatılırken söylenen bir söz: Çocuğun bugün maşallahı var, hiç huysuzluk etmedi. TS (2011, s. 1634)

AEL: “مَا شَاءَ اللهُ/*mā şā’ e ’llāhu*; Tanrı’nın dilediğini belirtmek, bir kişinin hayranlığı ifade etmek için kullanılır. Genellikle belirsiz, büyük veya önemli şeyler için söylenir. Ancak bazen küçük, sayı, miktar veya zamanı belirtmek için kullanılan bir ifadedir.” Lane (1953, s. 1625-1626)

MLAM: *mā* kelimesi için *maada* maddesine bakınız.

KM’de *şā’ e* kayda alınmamıştır.

“شَاءَ/*şā’ e*, يَشَاءَ/*yeşā’*, شَأْ/*şā’*, شَيْئًا/*şey’ en*, شَاءَ/*şā’ in*, مَشِيءَ/*meşī’*” Ahmed Muhtar (2008, s. 1252)

“شَاءَ/*şā’ e*; diledi, istedi: مَا شَاءَ اللهُ/*mā şā’ e allāhu*; Allah istediği, dilediği şeydir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1252)

[<Ar. *mā* + Ar. *şā’ e* + Ar. *allāh*] Tespit ettiğimiz gibi *maşallah*, üç farklı Arapça kelimesinden oluşur. *Maşallah* kelimesi, hem Arapçada ve hem Türkçede kullanılış şekilleri aynı ve anlamları örtüşür.

maşatlık

“i. Müslüman olmayanların, özellikle Yahudilerin mezarlığı: ‘*Maşatlığın ince bir yosun tabakasıyla örtülü mermerleri güneşle kızıyor, tatlı bir göbek taşı sıcaklığı alıyordu.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1634)

Maşatlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maşer/ ma’şer /مَعْشَر

“i. esk. toplum bil. İnsan topluluğu, toplum.” TS (2011, s. 1634)

AEL: “مَعْشَرٌ/*ma’şerun*; عَشْرَةٌ/*aşere*; on kişi veya on kişiden fazla toplanan insanlara denir, topluluğa denir, cin topluluğuna da denir.” Lane (1953, s. 2052-2053)

KM: “مَعَشَرٌ/ma ‘şerun; Cemaat, bir adamın ehli ve evlatları, cin topluluğu ve ins topluluğuna denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 874)

MLAM: “مَعَشَرٌ/ma ‘şerun, ç. ç. مَعَاشِرُ/ma ‘āşiru; Toplum veya amacı bir olan grubun anlamında gelir: الْقَيْنَ قَدْ اسْتَكْنَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ/ya ma ‘şere’l-cinn, *ḳadi estakṣartum mine el-’insi*; Ey Cin topluluğu, insanların birçoğuna hakim olup onları yanılttınız.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1502)

[<Ar. ma ‘şer √ ‘-ş-r ‘onun biri, onuncu’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *maşer* kelimesi, anlam daralmasına uğramıştır. *Maşer*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*insan topluluğu, toplum*” anlamı örtüşür.

maşerî/ ma ‘şerî/ مَعَشَرِيّ

“1. sf. esk. Topluluğa ait olan, toplumu ilgilendiren. 2. sf. esk. toplum bil. Toplumsal: ‘Mitingler, maşerî bir tepkinin varlığını ortaya çıkardı.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1634).

AEL, KM ve MLAM’de kayda alınmamıştır.

[<Ar. ma ‘şer √ ‘-ş-r + ya’n-neseb] *Maşerî* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamış ve Arapça günlük konuşmalarda geçmemektedir.. Yalnız *Maşerî*, dijital sözlüklerde, hicretten önce 134. yıldan, hicretten sonra 200. yıla kadar şiirlerde kullanıldığını görürüz(2020, مَعَشَرِيّ). Türkçede ve Arapçada kullanılan “*topluluğa ait olan, toplumu ilgilendiren, toplumsal*” anlamı örtüşür.

maşlah/ maşlah/ مَشْلَح

“1. i. esk. Tek parçalı ve kol yerine yarıkları olan bir tür kadın üstlüğü: ‘*Kalın bir Doğu maşlahı giymiş, işlemeli beyaz bir başörtüsü örtmüştü.*’ - Aka Gündüz. 2. i. esk. Bazı varlıklı Arapların giydiği ipekten pelerin.” TS (2011, s. 1634)

AEL, KM ve MLAM: *Maşlah* olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. maşlah √ ş-l-h ‘elbiseyi çıkardı, lafoftalmi hastalığı’] *Maşlah* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Bu şekildeki olan kelime Türkçeleşmiştir.

maşrapa/ meşrabe/ مَشْرَبَة

MLAM: “t. مَشْرِق/meşrik, ç. مَشَارِق/meşāriku; شَرْق/şaraqe’den ism-i mekân, güneşin doğuşunun yeri ve yönü anlamında gelir. المَشْرِق/el-meşrik; Doğu Arap adasındaki İslam ülkeleri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1193)

[<Ar. *meşrik* √ ş-r-k ‘kurudu, (bir yere) güneş doğdu, kızardı, tılandı’] Belirttiğimize göre *maşrik* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Maşrik*, Türkçeye geçtiğinde “doğu” olan anlamını muhafaza etmiştir. Arapçada kullanılan *maşrik* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *maşrik* kelimesinin anlamını kapsamaktadır. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

maşuk/ ma‘aşūk/ مَعْشُوق

“i. esk. Sevilen, âşık olunan erkek: ‘Biz sevdik, âşık olduk; sevidik, maşuk olduk.’ - Yunus Emre.” TS (2011, s. 1634)

AEL: “مَعْشُوق/ma‘aşūkun; aşırı sevilen kişiye denir.” Lane (1953, s. 2054).

KM: “المَعْشُوق/el-ma‘aşūku; “Surre-men-re’a ismi olan kasabada bir köşkün adıdır, Mısır’da bir ölçünün adıdır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 876)

MLAM: عَشِيق/‘aşıka, يَعِشِق/ya‘aşaku, عِشْقًا/işken, عَاشِيق/‘aşıkun, عَشِيق/‘aşıkun, مَعْشُوق/ma‘aşūkun, عَشِيق/‘aşıkun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1503)

“مَعْشُوق/ma‘aşūkun; عَشِيق/‘aşıka; sevdi, âşık oldu, tutuldu, tutkun oldu’dan ism-i mefuldur. Yalnız عَشِيق/‘aşıka ve مَعْشُوق/ma‘aşūk olan sözcükler sevdiği kadınla gayri meşru ilişki yapan erkeğe denir. مَعْشُوقَة/ma‘aşūke ise; sevdiği kişiyle gayri meşru ilişki yapan kadına denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1503)

[<Ar. *ma‘aşūk* √ ‘ş-k ‘sevdi, âşık oldu, tutuldu, tutkun oldu’] *maşuk*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Belirttiğimiz üzere *maşuk*’un hem Arapçada hem Türkçede kullanılan “sevilen, âşık olunan erkek” anlamı örtüşür.

maşuka/ ma‘aşūke/ مَعْشُوقَة

“i. esk. Sevilen, âşık olunan kadın: ‘Demek hamal Mehmet’in, sürücü Ahmet’in maşukalarına yaptıklarını sen de bana yapacaksın?’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1634)

Maşuk maddesine bakınız.

matah/ metā/ مَتَاع

“i. alay yollu İnsan, mal, eşya vb. için küçümseme yollu bir söz: ‘Kadının çantası da matah bir şey değil zaten.’ - Çetin Altan.” TS (2011, s. 1634)

AEL: “مَتَاعٌ/metā‘un; kazanç, yararlı veya avantajlı olan herhangi bir şeye denir, kullanacak edat ve alete denir: ev eşyaları gibi, ve muta nikâhı anlamlarında kullanılır.” Lane (1953, s. 3017)

KM: t. المَتَاع/el-metā‘u; ç. اُمْتِعَةٌ/emti‘atun, fayda, satılık kumaş, Kullanacak edat ve alet, altın, gümüş, kurşun, tunca gibi şeylere denir. Ayrıca “مَتَاعٌ/metā‘un; muta nikâhı ve elde edilen kazanç anlamında da gelir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1204)

MLAM: مَتَاعٌ/metā‘, ç. اُمْتِعَةٌ/emti‘e, ç. اُمَاتِيْعٌ/emāti‘u, اُمَاتِيْعٌ/emāti‘u. 1. Yemek, mobilya, mal gibi ihtiyaç (eşya) olarak kullanılan her şeydir: وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا/ve tereknā yūsufe ‘inde metā‘inā; Ve Yusuf’u eşyalarımızın yanında bıraktık. 2. Haz duymak ve zevk almak, eğlenmek anlamında gelir: فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ/femā metā‘u’l-ḥayāti’d-dunyā fî’l-aḥireti illā ḳalîlun; Ki dünya hayatının zevki, ahiretekine göre çok azdır. 3. Boşanmış veya kocası ölmüş bir kadının iddet süresinde verilen nafaka ve kisvedir: وَمَتَّعُوهُنَّ عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرَهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرَهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ/ve metti‘uhunne ‘alā el-musi‘i ḳaderuhu ve ‘alā el-muḳtiri ḳaderuhu metā‘en bilma‘rufi; Ve (kadınları) onları (nafaka ve kisve olarak) faydalandırın, bol rızkın imkânı ve az rızkın imkânına göre örfeye uygun şekilde faydalandırın, verin. 4. bitki Çiçekte dişi üreme organı, yani yumurtalık, dişicik borusu ve tepelik bölümlerini içine alır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2064-2065)

[<Ar. metā‘ √ m-t- ‘kaliteli oldu, faydalı kıldı’] Tespit ettiğimiz gibi matah kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “insan, mal, eşya vb. için küçümseme yollu bir söz” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

matara/ maṭare / مطرة

“i. Yolculukta ve askerlikte kullanılan, boyna veya bele asılı olarak taşınan, genellikle aba, deri veya metalden yapılmış su kabı: ‘Çatlağın ilerisindeki kaynaktan da mataralara su doldurulmuş.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1634)

AEL: “مَطْرَةٌ/maṭaretun; kırabaya denir.” Lane (1953, s. 2722)

KM: “المَطْرَةُ/el-maṭaretu; alışkanlık, kırba ve havuzun ortasına denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1230)

MLAM: *matara* bulunmamaktadır.

[<Ar. *maṭāre* √ *m-ṭ-r* ‘bulutlardan inen su’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen *matara* kelimesi, anlam daralmasına uğramıştır. *Matara* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yolculukta ve askerlikte kullanılan, boyna veya bele asılı olarak taşınan, genellikle aba, deri veya metalden yapılmış su kabı*” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait mensuptur.

matbaa/ maṭba‘a/ مَطْبَعَة

“i. Basımevi: ‘*Belki bu matbaanın işi ama dergiler elimize ulaşmazsa sizi sorumlu tutarız.*’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1634-1635)

AEL: “مَطْبَعَة/maṭba‘atun; herhangi bir şeyin mühürlendiği, damgalandığı veya basıldığı yer.” Lane (1953, s. 1824)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَطْبَعَة/maṭba‘a, ç. مَطْبَعَات/maṭba‘āt, مَطَابِع/maṭābu‘u; طَبَعَ/ṭaba‘e’den ism-i mekân: مَطْبَعَة حُكُومِيَّة/ye‘mel fī maṭba‘a ḥukūmiye; Devlet matbaasında çalışıyor.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1386)

[<Ar. *maṭba‘a* √ *ṭ-b-* ‘basılarak ürün üretmek, belirli bir şekilde yarattı, çizdi, gravür yaptı, tescil etmek, alıştırdı, mühür veya belirli işaret koydu, iz bıraktı’] Tespit ettiğimiz gibi *matbaa* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Matbaa*, hem Arapçada hem Türkçede “*basımevi*” anlamını aynı ve aynı zamanda Arapçadaki *matbaa*’nın anlamı, Türkçedeki anlamını kapsar.

matbaacı

“i. Basımcı, basımevi sahibi.” TS (2011, s. 1635).

Matbaacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matbaacılık

“i. Basımcılık.” TS (2011, s. 1635)

Matbaacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matbu/ maṭbū‘ / مَطْبُوع

“sf. Basılı.” TS (2011, s. 1635)

AEL: هُوَ مَطْبُوعٌ عَلَى /maṭbū‘un; طَبَعَ/ṭaba‘a’den ism-i mefuldur, mec. الْكَرَم/huve maṭbū‘un ‘alā’l-kerem; (o erkek), çömertlikle yaratılmış, çok cömert anlamında kullanılan bir ifadedir.” Lane (1953, s. 1824)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَطْبُوعٌ/maṭbū‘, (Akil olan için) ç. مطبوعون/maṭbū‘ün, (Akil olmayan için) mün. مطبوعات/maṭbū‘āt; 1. طَبَعَ/ṭaba‘a; kitap vb. basıldı, mühürledi, damgaladı, bir şeyin üzerine damga veya mühür vurdu, para bastı, alıştırdı, -üzerine yetiştirdi’den ism-i meful. 2. Basılı kağıt malzeme. 3. Yapay olmayan, kendi doğasına göre doğal davranan kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1386)

[<Ar. maṭba‘a √ ṭ-b-‘ ‘basılarak ürün üretmek, belirli bir şekilde yarattı, çizdi, gravür yaptı, tescil etmek, alıştırdı, mühür veya belirli işaret koydu, iz bıraktı’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen matbu kelimesi, anlam daralmasına uğramıştır. Türkçede ve Arapçada kullanılan matbu kelimesinin “basılı” anlamıyla örtüşür.

matbuat/ maṭbū‘āt / مطبوعات

“i. Basın: ‘Yoksa bu şikâyetimizin hiçbir zaman şümullü manasıyla matbuatımızla alakası yoktur.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1635)

[<Ar. maṭbū‘āt √ ṭ-b-‘ ‘basılarak ürün üretmek, belirli bir şekilde yarattı, çizdi, gravür yaptı, tescil etmek, alıştırdı, mühür veya belirli işaret koydu, iz bıraktı’] Matbuat, matbu kelimesinin müennes çoğul hâlidir. Matbu maddesine bakınız. Türkçede ve Arapçada kullanılan matbuat kelimesinin “basın” anlamı örtüşür. Arapçada kullanılan matbuat kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan matbuat kelimesinin anlamını kapsar.

matem/ mātem / ماتم

“i. Yas: ‘Caminin methali, minberi, kâmilin siyah matem bayraklarıyla kaplı.’ - Attila İlhan. matem tutmak yas tutmak.” TS (2011, s. 1635)

→ matem ayı, matem havası. TS (2011, s. 1635)

AEL: “مَاتَمَ/me‘temun; ikamet etme yeri demek, ama en çok yaygın anlamı; mutluluk veya musibet için toplanan kadınlar veya erkekler, mutluluk veya musibet olma

zamanın adıdır, mutluluk veya musibet için insanların toplandığı yerin ismidir.” Lane (1953, s. 13-14)

KM: “المَأْتَم/el-me'temu; mutluluk veya musibet için toplanan insanlar, veya mutluluk veya musibet için toplanan sadece kadınlara yada sadece genç kızlara denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 32)

MLAM: “t. مَأْتَم/me'tem; mutluluk veya musibet için toplanan insanlara denir. Yalnız çoğunlukla cenaze için toplanan insanlara denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 57)

[<Ar. *mātem* √ 't-m] *Matem*, Türkçeye geçtiğinde anlama daralmasına uğramıştır. *Matem*, Arapçada “mutluluk veya yas için toplanma ve bir arada gelme” anlamında iken, Türkçede “yas” anlamında kullanılır. *Matem* kelimesi, Arapçada ‘bir yerde toplanılarak, toplu bir şekilde’ yapılırken, Türkçede ‘toplanmadan, bireysel veya toplu bir şekilde’ yapılmasının şartı yoktur. Türkçedeki *matem*, Arapçadaki *matem*’inin ‘yas’ örtüşen anlamı mantığından türetilmiştir. Yalnız Arapçadaki *matem*’in asıl amacı olan ‘toplanma ve bir arada gelme’ anlamını kaybetmiştir. Bu şekilde değişime uğrayan *matem*, Türkçeleşmiştir.

matem ayı

“i. esk. Muharrem” TS (2011, s. 1635).

Matem ayı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matem havası

“i. Bir yerde herhangi bir sebeple ortaya çıkan üzüntülü durum.” TS (2011, s. 1635).

Matem havası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matemli

“sf. Yası.” TS (2011, s. 1635).

Mateli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matemlilik

“i. Yashılık.” TS (2011, s. 1635).

Matelilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matkap/ mişkab/ مِثْقَب

“i. teknik, Tahta, maden, beton vb. sert maddeler üzerinde delik açmaya yarayan alet, delik açma aleti, delgi.” TS (2011, s. 1635)

AEL: “مِثْقَب/mişkabun, delik delecek alete denir, matkap, Şam ile Küfe arasında bir yol, Küfe ve Mekke arasında bir yol, isabetli ve etkili görüşü olan kimseye denir.” Lane (1953, s. 342)

KM: “مِثْقَب/mişkabu; مِثْقَب/sakabe; deldi’den ism-i alet, Şam ile Küfe arasında bir yol, Küfe ve Mekke arasında bir yol, isabetli ve etkili görüşü olan kimseye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 177)

MLAM: “t. مِثْقَب/mişkāb, ç. مِثْقَاب/meşāķību; 1. مِثْقَب/sakabe; delik açtı, deldi, ışık saçtı, doğruyu buldu, yıldız vb. parladı, görüşünde isabet etti’den alet ismi, delici; Dairesel kesme yöntemi kullanarak daire şeklinde delikler açmak için keskin bir alettir. 2. çev. jeo.Sismik tespit işlemlerinde sondajda kullanılan ve sondaj sıvıları kullanmadan sonuçları veren döner cihazdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 318)

[<Ar. mişkab √ s-k-b ‘delik açtı, deldi, ışık saçtı, doğruyu buldu, parladı, isabet etti’] Tespit ettiğimize göre matkap kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Matkap, hem Arapçada hem Türkçede “delik açma aleti, delgi” anlamı örtüşür.

matla/ maṭla / مَطْلَع

“1. i. esk. Gök cisimlerinin doğması. 2. i. esk. Gök cisimlerinin doğduğu yer. 3. i. esk. edeb. Divan edebiyatında kaside veya gazelin ilk beyti.” TS (2011, s. 1635)

AEL: “مَطْلَع/maṭla ‘un; yıldız ve güneş doğması ve yıldız ve güneş doğduğu yer, مَطْلَع/ṭala ‘a’den ism-i mekân, ilk şey, الْقَصِيدَة/maṭla ‘u’l-kaşīdeti; Kasidenin matla (kısım), kasidedeki ilk beyti.” Lane (1953, s. 1870)

KM: “المَطْلَع/el-maṭla ‘u; yıldız ve güneş doğması ve yıldız ve güneş doğduğu yer.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 808)

MLAM: “مَطْلَع/maṭla ‘; مَطْلَع/ṭala ‘a’den masdar-ı mimidir: سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَع selāmun hiye ḥattā maṭla ‘i’l-fecri; fecir olana kadar selamettir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1410)

t. مَطْلَع/maṭla‘, مَطْلَع/maṭli‘, ç. مَطَالِع/maṭāli‘u; 1. طَلَعَ/ṭala‘a; ay, güneş doğdu, yükseldi, ortaya çıktı, göründü, çıktı, tırmandı, çıkıp geldi, aniden saldırdı’dan ism-i zaman: وَقْتُ الطُّلُوعِ/vaqtu ‘t-ṭulū‘i; Tulu, doğuş vakti, (gündoğumu). 2. طَلَعَ/ṭala‘a’dan ism-i mekân: إِذَا بَلَغَ مَطْلَعُ الشَّمْسِ هَاطَتْ إِذَا بَلَغَ مَطْلَعُ الشَّمْسِ/ḥattā izā beleḡe maṭli‘a‘ş-şemsi; Ta ki güneşin doğduğu mekâna varıncaya kadar. 3. İlk şey: مَطْلَعُ الشَّبَابِ/maṭla‘u‘ş-şebābi; Gençliğin başlaması, مَطْلَعُ الْقَصِيدَةِ/maṭla‘u‘l-kaşīdeti; Kasidenin matla (kısım), kasidedeki ilk beyttir. 4. Merdiven ve asansör anlamında gelir. 5. müz. Müzikal paraçanın giriş bölümüdür. Ahmed Muhtar (2008, s. 1410)

[<Ar. maṭla‘ √ ṭ-l- ‘doğdu, yükseldi, ortaya çıktı, göründü, çıktı, tırmandı, çıkıp geldi, aniden saldırdı’] Matla, Türkçeye geçtiğinde anlama daralmasına uğramıştır. Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan matla’ın “gök cisimlerinin doğması, gök cisimlerinin doğduğu yer, divan edebiyatında kaside veya gazelin ilk beyti” anlamları örtüşür.

matlup/ maṭlūb/ مَطْلُوب

“1. sf. esk. İstenilen, aranan. 2. i. esk. Alacak.” TS (2011, s. 1635)

AEL: “مَطْلُوب/maṭlūbun; aranan, istenen veya talep edilen.” Lane (1953, s. 1865)

KM: “مَطْلُوب/maṭlūbun; bir yerin adıdır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 806)

MLAM: مَطْلُوب/maṭlūb. 1. طَلَبَ/ṭalabe; istedi, rica etti, aradı, çağırdı’dan ism-i meful. وَهُوَ الْمَطْلُوبُ إِبْتِئَاتِهِ/ve huve el-maṭlūbu iṣbātiḥ; O da ispatlanması gerektir, yani gerekli sonuca ulaşıldığını belirtmek için genellikle kanıtın sonunda yazılan bir ifadedir. 2. popüler (olan şeyler). 3. kan. Davadaki hükme iltimas ederek, rakibin mahkemeye sunmak için istenilen bir taleptir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1408)

[<Ar. maṭlūb √ ṭ-l-b ‘istedi, rica etti, aradı, çağırdı’] Üstte belirlediğimiz gibi Arapçadan Türkçeye geçen matlup kelimesi, anlam daralmasına uğramıştır.

matrah/ maṭraḥ/ مَطْرَح

“i. eko. Bir verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer.” TS (2011, s. 1635)

→ vergi matrahi. TS (2011, s. 1635)

AEL: “مَطْرَحٌ/maṭraḥun; bir şeyin döküldüğü yer veya bir insanın atıldığı yerdir, bir kişinin düştüğü duruma da denir.” Lane (1953, s. 1838)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM “مَطْرَحٌ/maṭraḥ, ç. مَطَارِحُ/maṭāriḥu; 1. طَرَحَ/ṭaraḥa; attı, atıp ayırdı, sundu, arzetti, mat. çıkarma yaptı’dan ism-i mekân, konut veya meclis anlamında gelir. 2. Uzak yer anlamında gelir: طَرَحَ بِهَ الدَّهْرُ كُلَّ مَطْرَحٍ/ṭaraḥa bihi ‘d-daheru kulle maṭraḥ; Zaman, onu her yerden uzaklaştırdı, (zaman onu, ailesinden ve aşiretinden uzaklaştırdı).” Ahmed Muhtar (2008, s. 1393)

[<Ar. **maṭraḥ** √ **ṭ-r-ḥ** ‘attı, atıp ayırdı, sundu, arzetti, mat. çıkarma yaptı’]
Tespit ettiğimiz gibi *matraḥ* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*bir verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

matrak/ miṭrak/ مِطْرَق

“1. i. esk. tar. Savaşmayı öğretmek için kullanılan, ucu giderek yuvarlaklaşan kalın sopa, değnek. 2. sf. argo Eğlenceli, gülünç, hoş: ‘Cavcav gibi *matrak* oğlan var mı yahu?’ - Attila İlhan. **matrak geçmek** argo alay etmek, eğlenmek: ‘*Matrak mı geçiyorsun benimle?*’ - Necati Cumalı. **matrağa almak** argo alaya almak, eğlenmek.” TS (2011, s. 1635)

AEL: “t. مِطْرَقٌ/miṭraqun, ç. مِطَارِقُ/maṭāriḥu; yün çırpacak çubuk, tokmak ve çekice denir.” Lane (1953, s. 1850-1851)

KM: “المِطْرَقَةُ/el-miṭraqa ve المِطْرَقُ/el-miṭraq; yün çırpacak çubuk, tokmak ve çekice denir.” el-Fîrûzâbâdî(2009, s. 799)

“مِطْرَقٌ/miṭraqun; bir devenin ismi ve bir adamın ismidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 799).

MLAM: t. مِطْرَقٌ/miṭraq, ç. مِطَارِقُ/maṭāriḥu; طَرَقَ/ṭaraḥa; kapı vb. çaldı, demir vb. dövdü, çekiçledi, yıldızı vb. geceleyin göründü, aklına geldi’den alet ismidir; Yün ve

pamuğu veya metale, madene vurmak için kullanılan bir alettir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1399)

[<Ar. *miṭrak* √ *t-r-k* ‘çaldı, demir vb. dövdü, çekiçledi, göründü, aklına geldi’] Tespit ettiğimize göre *matrak* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Aynı zamanda “arg. *eğlenceli, gülünç, hoş*” anlamı kazanmış ve “*matrak geçmek, matrağa almak*” birleşik kelimeleri türemiştir. *Matrak*, Arapçada genel olarak ‘vurmak için kullanılan bir alet’ anlamında kullanılırken, Türkçede daha hususi olarak ‘savaşmayı öğretmek için kullanılan kalın sopa, değnek’ anlamında kullanılır. Üstte verdiklerimize göre, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *matrak*’ın genel anlamı olan “vurmak için kullanılan bir araç” örtüşür. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

Matrakçı

“i. tar. Osmanlı ordusunda acemilere matrakla savaşmayı öğreten usta.” TS (2011, s. 1635)

Matrakçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matruş

“sf. esk. Tıraşlı: ‘*Matruş biri görüldü mü herhâlde ecnebidir diye kestirilir atılırdı.*’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1636)

Arapçada *matruş* kelimesi bulunmamaktadır. Türkçe bir sözcük olduğunu düşünülür.

matruşluk

“i. Sakalsız, bıyıksız olma durumu: ‘*Matruşluk, bugünkü deyimiyle sakalsızlık, bıyıksızlık bizde cumhuriyetle başlamış.*’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1636)

Matruşluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

matrut/ maṭrūd/ مَطْرُود

“sf. esk. Kovulmuş, çıkarılmış.” TS (2011, s. 1636).

AEL: “مَطْرُود/maṭrūdun; sınır dışı edilmiş, uzaklaştırılmış, dışlanmış ve kovulmuş adama denir.” Lane (1953, s. 1839)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “طَرَدَ/ṭarade, يَطْرُدُ/yaṭrudu, طَرَدًا/ṭarden, طَارِدَ/ṭārid, مَطْرُودَ/maṭrūd ve طَرِيدَ/ṭarīd.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1393)

maṭrūd; طَرَدَ/ṭarade; Kovdu, uzaklaştırdı, dışarı attı, genelleşti, avlamak için hayvanın peşine düştü’den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1393)

[<Ar. *maṭrūd* √ *ṭ-r-d* ‘kovdu, uzaklaştırdı, dışarı attı, genelleşti, kovaladı’]

Tespit ettiğimize göre *matrut* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *matrut*’un “kovulmuş, çıkarılmış” anlamı örtüşür.

matuh/ ma‘tūh/ مَعْتُوهُ

“sf. esk. Bunamış, bunak.” TS (2011, s. 1636).

AEL: “مَعْتُوهُ/ma‘tūhun; zekasında eksiklik olan kişiye denir.” Lane (1953, s. 1951)

KM: “مَعْتُوهُ/ma‘tūhun; zihin gücünü yitirmiş olana denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 838)

MLAM: مَعْتُوهُ/ma‘tūh, ç. مَعْتُوهُون/ma‘tūhūn, مَعَاتِيَهُ/ma‘ātīhu; 1. Deli olmadan akıl eksikliği olan, sağlıklı bir zihinsel durumu ve zihinsel olarak yeterli olmayandır. 2. *tıp*, Bir kişinin her şeyden aciz olması, açlık ve tokluk gibi kendi organların/uzuvların görevlerine dikkat etmeyeceği noktaya kadar gelmesidir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1455)

[<Ar. *ma‘tūh* √ *‘-t-h* ‘deli olmadan aklı eksildi’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *matuh*’un “bunamış, bunak” anlamı örtüşür. Bu şekilde değişime uğrayan *matuh*, menşe diline aittir.

maval/ mavvāl/ مَوَالٍ

“i. arg. Yalan, uydurma söz: ‘Bu sürgünlük mavalı neyin nesi? Aslı astarı var mı?’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1636)

AEL: “مَوَالِيَّ/mevāliyā, yaygın olan مَوَالٍ/mavvāl’dır; genellikle beş dizeden oluşan kısa bir şiirdir; sondan bir önceki bölüm hariç mısraların hepsi aynı kafiyeyle biter.” Lane (1953, s. 3061)

KM’de bulaunmamaktır.

MLAM: مَوَالٍ/mavvāl, ç. مَوَافِيلُ/mavāvīlu. edeb. san. Müslüman Doğu ülkelerinde, halk sınıfları arasında çıkan yeni modren şiir sanatından yeni bir sanattır. Kafiye'nin vahdet mevrus Arap kaside sisteminde olarak yenileme ve gelişme çerçevesinde çoğu insanların arasında telif etme, şarkı söyleme ve dinleme açısından kolaylık ve gelişme olmasının isteğidir. Mavvāl, genellikle Ney ve Rebab eşliğinde söylenilir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2140)

[<Ar. *mavvāl* √ *m-v-l* 'parasal olarak ihtiyacını karşıladı'] Tespit ettiğimiz gibi *maval* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “arg. *yalan, uydurma söz*” anlamı benimsemiştir.

mavera/ mā varā' / مَآ وَرَاءَ

“1. i. esk. Öte. 2. i. esk. Görülen âlemin ötesi” TS (2011, s. 1636)

ما/mā için *maada* maddesine bakınız

AEL: “وَرَاءَ/verā' ī kezā; arkamda, arka tarafımda bir şey (var).” Lane (1953, s. 3052)

KM: “وَرَاءَ/verā' e ve الِوَرَاءَ/el-verā' u; arka ve ön yönlerine denir. Aslına senin görmediğin yöne denir ve erkek evladın erkek çocuğuna denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1395)

MLAM: “وَرَاءَ/verā'; İster (senin) arkadan ister önden (olsun) gizlenen her şey anlamında gelir. Aynı zamanda geri, öte, doğaötesi, metafizik, arka, arkasında, sonra, -den/-dan dolayı gibi anlamlarda gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2429)

[<Ar. *mā* + Ar. *varā'*] Belirttiğimiz gibi Türkçedeki *mavera* kelimesinin kökeni Arapçadan ما/mā ve وَرَاءَ/varā' birleşiminden oluşmaktadır. *Mavera*, Arapçada “arkada olan, arkası olan, ötesinde olan, sonrası, gerisi, ötesi, arkası” gibi anlamlarda kullanılır. *Mavera* kelimesi hem Arapçada hem Türkçede kullanılan “öte, görülen âlemin ötesi” anlamı örtüşür.

mavi

“1. i. Yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk, bulutsuz gökyüzünün rengi, mai.
2. sf. Bu renkte olan: ‘*Düşsün olur mu toprağa göçmüş cihan gibi / Sönsün o mavi gözleri bir asuman gibi*’ - İbrahim Alâeddin Gövsa.” TS (2011, s. 1636)

→ *mavi bayrak, mavi boncuk, mavi çocuk, mavihastalık, mavikantaron, maviküf, mavi yakalı, mavi yolcu, açık mavi, havai mavi, koyu mavi, akdeniz mavisi, boncuk mavisi, çivit mavisi, deniz mavisi, gece mavisi, gökyüzü mavisi, kristal mavisi, lavanta mavisi, maden mavisi, okyanus mavisi, petrol mavisi, safir mavisi, süt mavisi, turkuaz mavisi.* TS (2011, s. 1636)

AEL, KM ve MLAM: Mavi kelimesi bulunmamaktadır.

Mai, maddesine bakınız.

mavi bayrak

“i. Deniz, kumsal ve çevresinin istenilen temizlikte olması dolayısıyla verilen uluslararası belgeye sahip olduğunu gösteren bayrak.” TS (2011, s. 1636)

Mavi bayrak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavi boncuk

“i. Nazar değmesin veya göze gelmesin inancıyla takılan mavi renkli boncuk.” TS (2011, s. 1636)

Mavi boncuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavi çocuk

“i. Mavihastalığa yakalanmış çocuk: ‘*Kalbimde bir kusurla doğmuşum ben; bugün böylelerine mavi çocuk diyorlar, bu deyim o zaman yoktu.*’ - Azra Erhat.” TS (2011, s. 1636)

Mavi çocuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavihastalık

“i. *tip*, Kalbi ikiye ayıran bölmenin bozulması sonucu temiz ve kirli kanın birbirine karışmasıyla ortaya çıkan hastalık.” TS (2011, s. 1636)

Mavihastalık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavikantaron

“i. *bitki bil.* Birleşikgillerden, baharda buğday tarlalarında mor renkli çiçekler açan bir bitki, belemir, peygamber çiçeği, acımık (*Centaurea cyanus*).” TS (2011, s. 1636)

Mavikantaron, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maviküf

“i. *bitki bil.* Özellikle tütün fidelerinde üreyerek yaprak hastalığına yol açan asalak mantar.” TS (2011, s. 1636)

Maviküf, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavileşme

“i. Mavileşmek işi.” TS (2011, s. 1636)

Mavileşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavileşmek

“nesnesiz Mavi duruma gelmek.” TS (2011, s. 1636)

Mavileşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavileştirme

“i. Mavileştirmek işi.” TS (2011, s. 1636)

Mavileştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavileştirmek

“-i Mavi duruma getirmek.” TS (2011, s. 1636)

Mavileştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavili

“1. *sf.* Üzerinde mavi renk olan. 2. *sf.* Mavi renkte giysi giymiş olan (kimse).” TS (2011, s. 1636)

Mavili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavilik

“i. Mavi renkte olma durumu: ‘*Kanatları kurşunla parçalanmış bir kartal / Benim gibi seyreder, yerden, mavilikleri*’ - Yaşar Nabi Nayır.” TS (2011, s. 1636)

Mavilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavimsi

“sf. Rengi maviyi andıran, maviye benzeyen, mavimtırak: ‘*Sıcak su çeşmesinden oluk oluk mavimsi su boşaldı.*’ - Lâtife Tekin.” TS (2011, s. 1636)

Mavimsi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavimtırak

“sf. Mavimsi.” TS (2011, s. 1636)

Mavimtırak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maviş

“sf. halk ağzında Ak tenli, mavi gözlü olan (kimse). **maviş maviş bakmak** mavi gözlerle bakmak: ‘*Dudaklarını yalıyor, sesler çıkarıyor ve maviş maviş bakıyordu.*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1636)

Maviş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavi yakalı

“i. Üretim sürecine bedensel gücüyle katılarak maaş veya ücret karşılığı çalışan kişi.” TS (2011, s. 1636)

Mavi yakalı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavi yolcu

“i. Mavi yolculuğa çıkan kimse: ‘*O zaman annem nereden bilsin benim bir gün en güçlü mavi yolcu olacağımı?*’ - Azra Erhat.” TS (2011, s. 1636)

Mavi yolcu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavi yolculuk

“i. Güneybatı kıyılarımızda denizden koy koy dolaşarak yapılan gezi: ‘*Keşke arkeoloji de okusaydım mavi yolculuklarımızda keşfe çıktığımız bu canım Anadolu’yu anlamak için...*’ - Azra Erhat.” TS (2011, s. 1637)

Mavi yolculuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavna/ ma‘ūne/ مَعُونَة

1. i. *denizcilik* Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan, güvertesiz büyük tekne: “*Mavnalar kocaman gövdeleriyle sallanır.*” - Sait Faik Abasıyanık. 2. i. *esk.* Büyük, üç köşe yelkenli yük gemisi: “*Köpüklü denizin üstünde serseri martılar uçuşuyor, yanımızdan yelkenli bir mavna geçiyordu.*” - Ömer Seyfettin. TS (2011, s. 1637)

AEL: “مَعُونَة/ma‘ūnetun; yardım, destek ve imdat anlamındadır.” Lane (1953, s. 2203)

KM: “المَعُونَة/el-ma‘ūnetu; yardım ve destek anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 929)

MLAM: “t. مَعُونَة/ma‘ūne, ç. مَعُونَات/ma‘ūnāt, مَعَاوَن/ma‘āvin. Yardım ve destek anlamında gelir: مَعُونَة عَسْكَرِيَّة/ma‘ūnetun ‘askeriyyetun; Askeri yardım.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1581)

[<Ar. ma‘ūne √ ‘-v-n ‘yardım etti, destekledi, parasal şekilde destekledi’]
Tespit ettiğimiz gibi *mavna* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yepyeni anlam benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mavnacı

“i. Mavna işleten kimse.” TS (2011, s. 1637)

Mavnacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mavnacılık

“i. Mavna işletmeciliği.” TS (2011, s. 1637)

Mavnacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mayasıl/ mā yesīl/ ما يسيل

“1. i. *tıp*, Tende kızartı, kaşınma, sulanma, kabuk bağlama vb. doku bozukluklarıyla kendini gösteren ve bulaşıcı olmayan bir deri hastalığı, egzama: ‘*Rıza Bey’in ayak parmakları mayasıl olmuştur.*’ - Haldun Taner. 2. i. Basur.” TS (2011, s. 1637)

→ *mayasıl otu. TS (2011, s. 1637)*

ما/ mā kelimesi için üstte bakınız.

AEL: ms. سَيْلًا/seylan ve سَيْلَانًا/seylanēn, سَال/sāle; جَمَدَ/cemedē(nin) zıt anlamlısıdır, aktı, döküldü, yada sıvıya dönüşüp aktı, su gibi aktı. Genellikle سَال/sāle sıvı, akışkan ve akıcı şeylere denir. mec. سَالَتْ عَلَيْهِ الْخَيْلُ/sālet ‘aleyhi’l-ḥaylu; at(lılar) ona döküldü (saldırdı, yağmaladı). mec. سَالَتِ الْغُرَّةُ/sālet’l-ḡurretü; atın yüzündeki beyaz kısmı uzun oldu. Lane (1953, s. 1486)

KM: “سَال/sāle, يَسِيلُ/yesīlu, سَيْلًا/seylan ve سَيْلَانًا/seylanēn; akmak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 659)

MLAM: “سَال/sāle, يَسِيلُ/yesīlu, سِيل/sil, سَيْلًا/seylan, سَيْلَانًا/seylanēn ve سُيُولَةً/suyūleten, سَائِلٌ/sā’ilun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1150)

yesīl ise; “سَال/sāle; aktı, eridi, sıvıya dönüştü, döküldü”den fiil-i muzaridir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1150)

[<Ar. *mā* + Ar. *yesīl*] Üstte belirlediğimiz gibi *mayasıl* kelimesinin kökeni ما/mā ve يَسِيل/yesīl Arapça kelimelerinden oluşmaktadır. *Mayasıl*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mayasıl otu

“i. *bitki bil.* Bir deri hastalığına karşı kullanılan, pek çok çeşidi bulunan bitki türleri, altın otu.” TS (2011, s. 1637)

Mayasıl otu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mayi

“i. Sıvı: ‘Ufak bir küvetin içine siyah gibi görünen bir mayi döktü.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1638)

Arapçada *mayi* olarak bir sözcük bulunmadı. Türkçedeki *mayi*, Arapçadaki مَائِ/mā’i’un kelimesine tekabül eder. *Mayi* ile مَائِ/mā’i’ kelimesi anlamları örtüşür. *Mayi*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde telaffuzu değişime uğramıştır.

maymun/ meymūn/ مَيْمُون

1. i. hay.bil. Dört ayaklı, iki ayağı üzerinde de yürüyebilen, ormanda toplu olarak yaşayan, kuyruklu hayvan, primat: “Bu maymunların tarlalara hiçbir zarar vermedikleri ve şehir hayatına alışık oldukları görülür.” - Asaf Halet Çelebi. 2. i. mec. Taklitçi. 3. sf. mec. Çirkin ve gülünç: Maymun herif. **maymun gibi 1.** tuhaf, gülünç hareketler yapan. 2. taklitçi. **maymun gözünü açtı** geçen bir olaydan ders alındığını anlatan bir söz. **(bir şeyi) maymuna benzetmek** (veya **çevirmek** veya **döndürmek**) gülünç ve çirkin duruma sokmak. TS (2011, s. 1638)

→ **maymun balğı, maymun iştahlı, deniz maymunu.** TS (2011, s. 1638)

AEL: “مَيْمُون/meymūnun; uğurlu, şanslı, mutluve mübârek şeye denir.” Lane (1953, s. 3064)

KM: “مَيْمُون/el-meymūnu; uğurlu, kutlu, mesut, mübârek nesneye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1432)

“مَيْمُون/el-meymūnu; bir nehrin ismi, erkeklik organı ve bir adamın ismidir ki Mekke’de kuyu ona nispet olunur.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1433)

MLAM: “t. مَيْمُون/meymūn, ç. مَيْمُون/meymūn ve مَيْمُون/meymūn; 1. يَمَن/yemene ve يَمَن/yemene; bir şeyi uğurlu ve bereketli kıldı, ailesine veya –e uğurlu ve bereketli geldi, uğurlu ve bereketli oldu, Allah birisini kismetli kıldı, sağ tarafa gitti’den ism-i meful: سَفَرًا/safaren meymūnen; Uğurlu, hayırlı yolculuk. 2. hay. Köpekçiller başlı bir maymun, tüm maymunlar arasında en çirkin ve en vahşisidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2518-2519)

[<Ar. meymūn √y-m-n ‘uğurlu ve bereketli kıldı, –e uğurlu ve bereketli geldi, uğurlu ve bereketli oldu, Allah kismetli kıldı, sağ tarafa gitti’] *Maymun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Yalnız Arapçada

maymu'un “köpekgiller başlı bir maymun, tüm maymunlar arasında en çirkini ve en vahşisidir” olan anlamı son yüzyılda kullanılmayı başlanmıştır. *Maymun*, Türkçede yeni anlamlar kazanmış, birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir. Bu şekilde olan kelime esas diline aittir.

maymun balığı

“i. hay. bil. Yuvarlak başlı bir cins köpek balığı (*Squatina vulgaris*).” TS (2011, s. 1638)

Maymun balığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymuncuk

1. i. Küçük maymun. 2. i. Her kilidi açmaya yarayan, demirden, eğri ve sivri araç: “Çakısını, maymuncuk gibi kullanarak kapıyı açmak istedi.” - Reşat Nuri Güntekin. 3. i. hay. bil. Ergin evrede bağ üzümlerinin yaprak ve sürgünlerini, kurtçuk evresinde kökleri kemiren, parlak siyah kın kanatlı böcek (*Otiorrhyncus peregrinus*). TS (2011, s. 1638)

Maymuncuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymun iştahlı

“sf. Hevesi çabuk geçen, kararsız.” TS (2011, s. 1638)

Maymun iştahlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymun iştahlılık

“i. Maymun iştahlı olma durumu.” TS (2011, s. 1638)

Maymun iştahlılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunlar

“i. hay.bil. ç. Omurgalı hayvanlardan, memeliler sınıfının eteneliler alt sınıfına giren bir takım, primatlar.” TS (2011, s. 1638)

Maymunlar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunlaşma

“i. Maymunlaşmak işi.” TS (2011, s. 1639)

Maymunlaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunlaşmak

“1. nesnesiz Maymuna benzetmek, maymun gibi davranmak. 2. nesnesiz, mec. Taklitçi davranmak: ‘Şimdi ne vakit kendimden başka birisini taklide kalksam bu maskara hayvan aklıma gelir, içimden: -Maymunlaşmışım, derim.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1639)

Maymunlaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunlaştırma

“i. Maymunlaştırmak durumu.” TS (2011, s. 1639)

Maymunlaştırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunlaştırmak

“-i Birini, kendi düşünceleriyle değil başkalarının yönlendirmesiyle hareket eder duruma getirmek: ‘İnsanları o kadar maymunlaştırdınız ki yarın, öbür gün Afrika ve Amerikan ormanlarının birinde maymun medeniyeti zuhur edeceği ihtimali önünde insanın düşüneceği geliyor.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1639)

Maymunlaştırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunluk

“i. Güldürmek veya dikkati çekmek için yapılan tuhaflık.” TS (2011, s. 1639)

Maymunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunusu

“sf. Maymun gibi, maymuna benzer, maymun gibi, maymunusu.” TS (2011, s. 1639)

Maymunusu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maymunumsu

“sf. Maymunusu.” TS (2011, s. 1639)

Maymunumsu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazarrat/ mazarrat / مَضَرَّة

“i. esk. Zarar.” TS (2011, s. 1639)

AEL: “مَضَرَّةٌ/maẓarretun; zarar, hasar, fesat, kayıp.” Lane (1953, s. 1777)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَضَرَّةٌ/maẓarre, ç. مَضَرَّاتٌ/maẓarrāt ve مَضَارٌّ/maẓārru: Bir kişiye verilen zarar yada başına gelen sıkıntı veya hastalık anlamında gelir, yarar kelimesinin ters anlamlısıdır: مَضَارُّ الْحَرْبِ/maẓārru’l-ḥarbi; Savaşın zararları.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1358)

[<Ar. *maẓarre* √ ḏ-r-r ‘sıkıntı verdi, zarar verdi, hastalandı, kötü hâlde oldu, felakete uğradı’] Mazarrat kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mazarrat hem Arapçada hem Türkçede “zarar” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

mazbata/ maẓbaṭe/ مَضْبُطَةٌ

“i.esk. Tutanak.” TS (2011, s. 1639)

→ **mazbata muharriri. TS (2011, s. 1639)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَضْبُطَةٌ/maẓbaṭe, ç. مَضَابِطُ/maẓābiṭ; Resmi oturumların işlemlerinin kaydedildiği bir sicildir: مَضْبُطَةُ مَحْكَمَةِ الْأَحْوَالِ الشَّخْصِيَّةِ/maẓbaṭetu maḥkemeti’l-aḥvālī’ş-şahşiyyeti; Kişisel durumların mahkemesinin sicilleri. Ahmed Muhtar (2008, s. 1346)

[<Ar. *maẓbaṭe* √ ḏ-b-ṭ ‘zapt etti, çok iyi öğrendi, sağlamlaştırdı, düzeltti, yakaladı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mazbata*’nın “tutanak” anlamıyla örtüşür.

mazbut/ maẓbūṭ/ مَضْبُوطٌ

“1. sf. Ele geçirilmiş, zapt edilmiş. 2. sf. Bir yere yazılmış, deftere geçirilmiş. 3. sf. Unutulmamış, hatırdaki kalmış. 4. sf. Düzenli, düzgün, beğenilen: ‘Bunlar arasında aklı başında, mazbut devlet adamları da vardı.’ - Bedri Rahmi Eyuboğlu. 5. sf. Doğayla uyum içinde etkilenmeyecek biçimde korunmuş olan (yapı).” TS (2011, s. 1639)

AEL: “مَضْبُوطٌ/maẓbūṭun; iyi düzenlenmiş, ayarlanmış, düzenleme yapılmış, iyi yapılmış şeye denir, doğru, dürüst, sadık anlamında kullanılır, mec. bir kitabın tashihini edilmiş ve kusurlardan arındırılmış, mec. يَلْدُ مَضْبُوطٌ بِالْمَطَرِ/beledun maẓbūṭun bi’l-maṭari; sürekli yağmuru olan şehir.” Lane (1953, s. 1765).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ضَبَطَ/zabaṭe, يَضْبُطُ/yaẓbuṭu ve يَضِبُّ/yazbiṭu, ضَابَطَ/ẓabṭan, ضَابِطٌ/zābiṭun ve مَضْبُوطٌ/maẓbūṭun” Ahmed Muhtar (2008, s. 1345)

maẓbūṭun; “ضَبَطَ/zabaṭe; tutukladı, korudu, düzeltti, ayarladı, becerdi”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1345)

[<Ar. *maẓbūṭ* √ *ẓ-b-ṭ* ‘zapt etti, çok iyi öğrendi, sağlamlaştırdı, düzeltti, yakaladı’] Tespit ettiğimize göre *mazbut* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bir yere yazılmış, deftere geçirilmiş, beğenilen, doğa olaylarından etkilenmeyecek biçimde korunmuş olan (yapı)*” gibi yeni anlamları kazanmıştır. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Arapça sayılır.

mazbutluk

“i. Mazbut olma durumu.” TS (2011, s. 1639)

Mazbutluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazeret/ ma‘zeret/ مَعْذَرَة

“1. i. Özür. 2. i. Bahane: ‘*Kabahatime mazeret, haklı sebep aramıyorum.*’ - Aka Gündüz. **mazeret bulmak** içinde bulunulan durumu açıklayacak bir sebebi ortaya koymak: ‘*Kendini gösterdiğine pişman olmuş gibi görünüyor, bir mazeret bulmaya çalışıyordu.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1639)

→ *mazeret kağıdı.* TS (2011, s. 1639)

AEL: “مَعْذَرَة/ma‘ziretun; özür, bahane, birinin özrü kabul etme, affetme.” Lane (1953, s. 1983-1985)

KM: “ms. مَعْذَرَة/ma‘zire. is. الْمَعْذَرَة/el-ma‘ziretu; birinin özrü ve bahanesi kabul etme.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 850)

MLAM: t. مَعْذَرَة/ma‘zire, ç. (mastar olmayana) مَعَاذِرُ/ma‘āziru ve مَعَاذِيرُ/ma‘āzīru; 1. عَذَرَ/‘aẓare; birisini affetti, kusuruna bakmadı, özrünü kabul etti’den mimli mastar. 2. Bahane, yani kınama, utanç ve muaheze durumlarda özür için yazıklanmak anlamında gelir: بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ. وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرُهُ/beli ‘l-insānu ‘alā nefsihi baṣīretun. *velev elkā ma‘āzīrehu*; Hatta insan kendi nefesine basiretlidir (şahittir), bütün mazeretlerini (ortaya) atarsa, dökerse bile. Ahmed Muhtar (2008, s. 1475)

[<Ar. *ma'zire* √ '-z-r 'affetti, mazur gördü, mazeret'] *Mazeret* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Yalnız *mazeret*, Arapça ve Türkçede anlamları örtüşmesine rağmen söyleyişi farklıdır. Yani *mazeret* kelimesi, Türkçedeki tellaffuzu “*ma'zeret*” iken, Arapçadaki telaffuzu “*ma'zire*” şeklindedir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime, esas diline mensup olur.

mazeret kâğıdı

“i. Öğrencinin okula gelemeyişinin sebebini bildiren ve velisi tarafından imzalanarak okul yönetimine verilen belge.” TS (2011, s. 1639)

Mazeret kâğıdı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazeretli

“sf. Mazereti olan, mazur.” TS (2011, s. 1639)

Mazeretli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazeretsiz

“sf. Mazereti olmayan.” TS (2011, s. 1639)

Mazeretsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazeretsizlik

“i. Mazeretsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1639)

Mazeretsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazhar/ mazhar/ مَظْهَر

“1. i. esk. Bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse. 2. sf. esk. Bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse). **mazhar olmak** iyi bir şeye ermek, ulaşmak: ‘Her kim ki olursa bu sırra mazhar / Dünyaya bırakır ölmez bir eser’ - Âşık Veysel.”TS (2011, s. 1639-1640)

AEL: “مَظْهَر/mazharun; yükseliş yeri veya kişinin yükseldiği yer, bir de derece aşama, mehale ve makam anlamındadır.” Lane (1953, s. 1930)

KM: “المَظْهَر/el-mazharu; yükseliş yeri veya kişinin yükseldiği yerdir, derece aşama.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 828)

MLAM: “t. مَظْهَر/mazhar, ç. مَظَاهِر/mazāhir; Dış görünüş ve bir şeye benzeyen bir şekil anlamında gelir: مَظَاهِرُ خَدَاعَةٍ/el-mazāhiru ḥadda ‘atun; Dış görünüşler aldatıcıdır. مَظَاهِرُ الْإِهْتِرَام/mazāhir el-ihtirām; Saygı göstergeleri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1445)

[<Ar. *mazhar* √ z-h-r ‘göründü, zahir oldu, (ev, duvar vb.) üstüne çıktı, galip oldu, bildi, baktı’] Tespit ettiğimize göre *mazhar* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mazhar*, Türkçeye geçtiğinde “bir iyiliğe erişmiş, erişen (kimse)” anlamı kazanmış ve “mazhar olmak” birleşik kelimesinin türemiştir. *Mazhar*’ın “bir şeyin ortaya çıktığı, görüldüğü yer veya kimse” anlamı hem Arapçada hem Türkçede örtüşür. Bu şekilde olan kelime asıl lisanına aittir.

mazhariyet

“i. esk. Erişme, elde etme: ‘Her şeyde olduğu gibi her nesilden birkaç kişi bu umumi mazhariyetin üstüne çıkar.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1640)

[<Ar. *mazhar* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Mazhariyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedeki bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime, Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

mazi/ māzī/ ماضِي

“1. is. Geçmiş: ‘Mazinin mefahirini yaşatmak, bir millete yapılacak en büyük hizmet.’ - Cemil Meriç. 2. is. esk. dil bil. Geçmiş zaman. **maziye karışmak** geçmişte kalmak, yürürlükten ve işlerlikten çıkmak.” TS (2011, s. 1640)

→ **naklî mazi. TS (2011, s. 1640)**

AEL: “الْمَاضِي/ māzī, o, geçmiş zamandaydı. الْمَاضِي/ el-māzī, الْمُسْتَقْبَلُ/ el-mustakbelu; gelecek zıt anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 3021)

KM: “الْمَاضِي/ el-māzī; kılıca ve arslana denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1229)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *māzī* √ *m-ḡ-ī* ‘gitti, uzaklaştı, kendi yoluna gitti, geçti, keskin oldu, imzaladı’] *Mazi* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mazi* hem Arapçada hem Türkçede “geçmiş, geçmiş zaman” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

mazlum/ mazlūm/ مَظْلُوم

1. sf. Zulüm görmüş, kendisine zulmedilmiş: “*Millî Mücadele, mazlum bir milletin kaynayan benliğinden taşmıştır.*” - Aka Gündüz. 2. sf. Haksızlığa uğramış. 3. sf. mec. Sessiz ve uysal, boynu bükük: “*Mazlum ve mütevekkil, kadıncağz çıkıp gitti.*” - Necip Fazıl Kısakürek. **mazlumun ahı yerde kalmaz** ‘zulüm gören kimsenin bedduası tutar’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَظْلُوم/mazlūmun; zalimce muamele görmüş, haksız yere davranılmış, ona iftira edilmiş. mec. المَظْلُوم/el-mazlūmu; mayalanmadan içilen yoğurt. mec. أَرْضٌ/erzun mazlūmetun; yeri kazılmış yer fakat o kazılmaya uygun değil. mec. بَلَدٌ/beledun mazlūmun; yağmuru olmayan şehir.” Lane (1953, s. 1923)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَظْلُوم/mazlūm, ç. مَظْلُومُون/mazlūmūn, ç. مَظْلُومُون/mazlūmūn, مَظَالِيم/mazālīmu, t. mūn. مَظْلُومَة/mazlūme, ç. mūn. مَظْلُومَات/mazlūmāt ve مَظَالِيم/mazālīmu; مَظْلَم/zalame; zulmetti, insafsızlık etti, adaletsiz davrandı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1440)

[<Ar. *mazlūm* √ *ḡ-l-m* ‘zulmetti, , kapkara oldu’] Tespit ettiğimize göre *mazlum* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mazlum*, Türkçeye geçtiğinde “sessiz ve uysal, boynu bükük” anlamı kazanmış ve “mazlumun ahı yerde kalmaz” deyimini türemiştir. *Mazhar*’ın “zulüm görmüş, kendisine zulmedilmiş, haksızlığa uğramış” anlamı hem Arapçada hem Türkçede örtüşür. Bu şekilde olan kelime asıl lisanına aittir.

mazlumluk

“1. i. Haksızlığa ve zulme uğramış olma durumu, ezilmişlik: ‘Bu dakikadan itibaren önümüzde yürüyecek olan bu genç adam, azlıkla, fakr ile, mazlumluk ve

mağlubiyyetle ittifak etmişti.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. i. mec. Sessizlik, uysallık.” TS (2011, s. 1640)

Mazlumluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mazmun/ maẓmūn/ مضمون

“1. i. esk. Anlam, kavram. 2. i. esk. edeb. Divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz.” TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَضمُونُ/maẓmūnun; garanti edilmiş, kaytedilmiş, taahhütlü, sigortalı. مَضمُونُ/maẓmūnu ’l-kitābi; bir yazının veya mektubun içeriği. مَضمُونُ/maẓmūnun; erkeklerin sulbünden gelen züriyyete denir. مَضمُونُ اليَدِ/maẓmūnu ’l-yedi; eli sakat olan kimse.” Lane (1953, s. 1805)

KM: “مَضمُونُ اليَدِ/maẓmūnu ’l-yedi; eli sakat olan kimse, erkeklerin sulbünden gelen züriyyete denir ve bir adamın ismidir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 784)

MLAM: مَضمُونُ/maẓmūn, (Akil olan için) ç. مَضمُونُونُ/maẓmūnūn, (Akil olmayan için) ç. مَضمَامِينُ/maẓāmīnu. 1. مَضمِنُ/zamīn; kefil oldu, garanti etti, temin etti, sağladı, içerdi, ihtiva etti’den ism-i meful: مَضمُونُ شَيْءٍ/sey’un maẓmūnun; Kesin, kati olan şey. 2. Muhteva, içerik: مَضمُونُ الشَّكْلِ وَالْمَضمُونُ/eş-şeklu ve ’l-maẓmūnu; Şekil ve mazmun (telaffuz ve anlam). Ahmed Muhtar (2008, s. 1371)

[<Ar. maẓmūn √ z-m-n ‘kefil oldu, garanti etti, temin etti, sağladı, içerdi, ihtiva etti’] *Mazmun* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “divan edebiyatında bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz” anlamı kazanmıştır. *Mazmun*’un Arapçada ve Türkçedeki “anlam, kavram” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime asıl lisanına aittir.

maznun/ maẓnūn/ مَظْنُون

“i. esk. huk. Sanık: ‘İkinci maznun kalabalık ağızlı bir koltukçu idi.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَظْنُونُ/maẓnūnun; düşünülen, sanılan, varsayılan, tahmin edilen, şüphe edilen, kesin bir şekilde bilinmeyen.” Lane (1953, s. 1926)

KM’de bulunmamaktadır

MLAM: “ظَنَّ/zann, ظَنَنْتُ/zanentu, يَظُنُّ/yazunnu, اَظُنُّ/aẓnun ve ظَنُّ/zunne, ظَنَّ/zannen, ظَانَ/zānn, مَظْنُون/maznūn.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1441)

maznūn ise; “ظَنَّ/zann; yakın olmayan şekilde bildi, bildi, yakın bir şekilde inandı”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1441)

[<Ar. *mazmūn* √ *z-n-n* ‘yakin olmayan şekilde bildi, bildi, yakın bir şekilde inandı’] *Maznun* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Maznun*, hem Arapçada hem Türkçedeki “sanık” anlamı örtüşür. Yalnız *maznun*, Türkçede hukuki bir terim olarak kullanılır. Bu değişimlere rağmen kelime esas lisanına mensuptur.

mazruf/ mazrūf/ مَظْرُوف

“1. sf. esk. Zarf içine konmuş, zarflı. 2. i. esk. İçerik: Zarfa değil, mazrufa bakmalı.” TS (2011, s. 1640)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَظْرُوف/mazrūf, ç. مَظَارِيف/mazārīfu; Çevreleyen zarfın içindeki mektup vb. Bir mektubu veya benzeri gibi kapsayan katlanmış kağıt anlamında da genişletilebilir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1434)

[<Ar. *mazrūf* √ *z-r-f* ‘zarif oldu, kap, zarf, koşul, durum, belirteç, içeriği canlı olan kabuk/örtü/zar, içeriği olan bir şey’] Hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mazruf*’un “zarf içine konmuş, zarflı, içerik” anlamı örtüşür.

mazur/ ma‘zūr/ مَعْذُور

sf. Mazereti olan, mazeretli. **mazur görmek** kusura bakmamak, hoş görmek, bağışlamak, affetmek: “Büyük işler deruhte etmemiş insanların, bu husustaki tereddütlerini mazur görmelidir.” – Atatürk. **mazur olmak** mazeretli olmak, bahanesi bulunmak: “Bununla, taş atan çocuğun mazur olması icap etmez.” - Peyami Safa. TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَعْذُور/ma‘zūrun; mazereti kabul edilen, affedilen, aklanan, serbest bırakılan.” Lane (1953, s. 1987)

KM: “المَعْذُور/el-ma‘zūru; عَازِرُ/‘āzūrun hastalığı yakalanmış olan adama denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 850)

MLAM: “عَذَرَ/‘azare, يَعْذُرُ/ya‘zuru ve يَعْذِرُ/ ya‘ziru, عَذْرًا/‘uzren, عاذِر/‘āzrir, مَعْذُور/ma‘zūr. ma‘zūr; عَذَرَ/‘azare; affetti, hoş gördü’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1474)

[<Ar. *ma‘zūr* √ ‘-z-r ‘affetti, hoş gördü’] Tespit ettiğimize göre *mazur* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mazur* hem Arapçada hem Türkçede kullanılan “*mazereti olan, mazeretli*” anlamı örtüşür. *Mazur* kelimesi, Türkçede “*mazur görmek, mazur olmak*” gibi yeni bileşik kelimeler türemiştir. Bu şekilde olan kelime menşe diline aittir.

meal/ me‘āl / مَال

“1. i. esk. Anlam, kavram, mefhum: ‘Her cepheden tek mealde bir telgraf geliyor.’ - Aka Gündüz. 2. i. esk. Ortaya çıkan şey, sonuç, netice.” TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَال/me‘ālun’den bir isim, akılla ilgili olan nesnelerle alakalı, dönüş yeri, kaynak.” Lane (1953, s. 74)

KM: “مَال/me‘ālen; dönme, geri dönme, Bir nesneden geriye dönme, uzaklaşma ve eksiltme.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 69)

MLAM: “مَال/me‘āl; آل/āle; -e döndü, -e ulaştı, -e dönüştü, vardı, sebep oldu, miras olarak kaldı’den mim-i masdardır. مَال/me‘ālu’l-*kelāmi*; sözün mefhumu, anlamı, maksadı, gayesidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 141)

[<Ar. *me‘āl* √ ā-l ‘-e döndü, -e ulaştı, -e dönüştü, vardı, sebep oldu, miras olarak kaldı’] Tespit ettiğimize göre *meal* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*ortaya çıkan şey, sonuç, netice*” anlamı kazanmıştır. *Meal* hem Arapçada hem Türkçedeki “*anlam, kavram, mefhum*” anlamı örtüşür.

mealen

“z. esk. Anlamca: ‘Yalvarsam, mealen iyilik de kötülük de dönücüdür diyen Yaradan’ın bu kanunu üzerinde düşünür müsün?’ - Emine Işınsoy.” TS (2011, s. 1640)

Meal maddesine bakınız.

[<Ar. *me‘ālen* √ ā-l ‘-e döndü, -e ulaştı, -e dönüştü, vardı, sebep oldu, miras olarak kaldı’] Türkçede kullanılan *mealen* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından

Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *meal*en master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mebde/ mebde' / مَبْدَأُ

“1. i. esk. Baş, başlangıç. 2. i. esk. Kaynak, kök. 3. i. esk. *man*. İlke.” TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَبْدَأُ/*mebde'un*; zamanın ve yerin başlangıcı, bir şeyin meydana gelmesinin başlangıcı, herhangi bir bilimin ilkesi, prensibi, kuralı.” Lane (1953, s. 165)

KM: “مَبْدَأُ/*mebde'un*; bir şeyin başlangıcı ve bir işin veya bir şeyin ortaya çıkmasının başlangıcı anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 84)

MLAM: t. مَبْدَأُ/*mabda'*, ç. مَبَادِي/*mabâdi'u*; 1. بَدَأَ/*bede'e*; bir şeye başladı, -e başladı, yapmaya başladı, ortaya çıktı, Allah yarattı'den mimli mastar. 2. Varsayım, (bir konunun) açık, net (prensip, öncül gibi) olduğundan dolayı (kanıtsız, delilsiz) kabul edilmesidir. مَبْدَأُ مَبْدَأُ/*mabda'un* 'āmmun; Genel ilke, prensip. 3. Mutekit, kişinin (belirli) bir ahlaki kurala veya bir inanca bağlı olmasından dolayı sergilediği davranışlardır: مَسْأَلَةٌ مَبْدَأُ/*mes'eletu mabda'*; Prensip meselesi, tartışılmayacak bir ilkedir. Ahmed Muhtar (2008, s. 168)

“مَبْدَأُ الشَّيْءِ/*mabda'u ş-şey'i*; Bir şeyin mebdei, bir şeyin kökeni, başlangıcı, oluştuğu madde ve dayandığı temel kurallardır: النَّوْأَةُ مَبْدَأُ النَّحْلِ/*en-nuvātu mabda'u'n-naḥli*; Tohum, çekirdek, Palmiye (hurma) ağacın başlangıcıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 168)

[<Ar. *mebde'* √ *b-d-* 'bir şeye başladı, -e başladı, yapmaya başladı, ortaya çıktı, Allah yarattı'] Belirttiğimiz gibi *mebde* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mebde*, hem Arapçada hem Türkçedeki “baş, başlangıç, kaynak, kök, ilke” anlamı örtüşür.

mebiz/ mebyež/ مَبْيُض

“i. esk. anat. Yumurtalık.” TS (2011, s. 1640)

AEL: “مَبْيُض/*mebyežun*; yumurtlamanın yeri.” Lane (1953, s. 284)

KM'de bulunmamaktadır.

MLAM: “anat. مَبْيُض/*mibyežu*, ç. مَبَايِضُ/*mebāyizu*; Dişide ana üreme bezleri ve içinde yumurta veya yumurta üreten dişî organdan oluşur: مَبْيُضُ الْأُنْثَى/*mibyežu 'l-'unṣā*; Dişî yumurtalığı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 272)

[<Ar. *mebyež* √ *b-y-ž* ‘yumurtaladı, yerleşti’] *Mebiz* kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur.

meblağ/ meblağ/ مَبْلَغُ

“i. Para miktarı, tutar.” TS (2011, s. 1640)

AEL: t. مَبْلَغُ/meblağun, مَبَالِغُ/mebālīgu; Bir kişinin veya şeyin ulaştığı, vardığı veya geldiği yer ve/veya zaman, kişinin kendisine en son derece, uç nokta, en fazla varmak istedi veya gitmek istediği veya kişinin aradığı, takip ettiği, ulaşmaya çalıştığı, arzuladığı, niyet ettiği veya amaçladığı bir yer, bir zaman, herhangi bir mesele, yada durum. Bilginin veya herhangi bir şeyin öğrenmesini en üst noktaya varma: بَلَغَ فُلَانٌ/beleğē fulānun meblağahu; adam istediği noktaya, seviyeye vardı, istediği şeye ulaştı, istediği makamı elde etti. بَلَغَ فِي الْعِلْمِ الْمَبَالِغُ/beleğē fī’l- ‘ilmi’l-mebālīga; ilimde son seviyeye vardı, ilimde herşey öğrendi. Lane (1953, s. 250, 252)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَبْلَغُ/meblağun, ç. مَبَالِغُ/mebālīgu; 1. بَلَغَ/belağē; çocuk buluğa erdi, ergenlik çağına girdi, olaştı, erişti, vardı, arttı, haberi geldi, sıkıntı verdi, gücünü tüketti’den mimli mastar. 2. Uç, bir şeyin sınırı ve sonu: ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ/zālike meblağuhum mine’l- ‘ilmi; Bu, onların ilimde en son (nokta, sınır) ulaşabilecekleridir. 3. Paradan bir miktarı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 243)

[<Ar. *meblağ* √ *b-l-ğ* ‘çocuk buluğa erdi, ergenlik çağına girdi, olaştı, erişti, vardı, arttı, haberi geldi, sıkıntı verdi, gücünü tüketti’] *Meblağ*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meblağ* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki “*para miktarı, tutar*” anlamı örtüşür. Bu şekilde olan kelime, menşe diline ait olur. Yalnız *meblağ*’ın ‘parasal miktar’ olan anlamı Arapçada 9. yüzyıldan itibaren kullanılmıştır.

mebni/ mebnî/ مَبْنِيّ

“1. sf. esk. Yapılmış, kurulmuş, bina olunmuş. 2. z. esk. -den dolayı, -den ötürü.” TS (2011, s. 1640-1641)

AEL: “مَبْنِيّ/mebniyyun; inşa edilmiş, yapılmış, kurulmuş binaya veya çadıra denir. أَرْضُ مَبْنِيَّةٍ/erzun mebniiyyetun; üzerinne bina yapılan bir yer. Ayrıca مَبْنِيّ/mebniyyun nahivde kullanılır: مَبْنِيّ لِلْمَجْهُول/mebniyyun lil-mechuli gibi.” Lane (1953, s. 260, 263)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “بَنَى/benā, يَبْنِي/yebnī, بِن/ebni, بِنَاء/binā’en, بُنِيَ/buniyānen ve بِنَايَةً/bināyeten, بَان/bānin ve مَبْنِي/mebniyy. mebnī: بَنَى/benā; inşa etti, kurdu, yaptı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 250)

[<Ar. *mebnî* √ *b-n-ī* ‘inşa etti, kurdu, yaptı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mebni*’nin “yapılmış, kurulmuş, bina olunmuş” anlamı örtüşür. *Mebni* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde zarf olan “-den dolayı, -den ötürü” anlamı kazanmıştır.

mebus/ mab‘ūs/ مَبْعُوث

“i. Milletvekili: ‘Ciddi görünümlü bir beyefendiye dönüyorum, mebus olduğumu söylüyorlar.’ - Reha Mağden.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “ms. بَعَث/ba‘aṣun, مَبْعُوث/mab‘ūṣun; ism-i mefuldur: gönderilen anlamındadır. Bir de, haberci, (Allah) tarafından gönderilen kişi anlamındadır: مُحَمَّدٌ خَيْرٌ مَبْعُوث/Muhammedun hayıru mab‘ūṣun; Muhammed en iyi haberci(dir).” Lane (1953, s. 223).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَبْعُوث/mab‘ūṣ; 1. بَعَث/ba‘aṣe; dirilti, canlandırdı, ortaya çıkarttı, korku, ümit vb. uyandırdı, elçi, heyet vb. gönderdi, belge vb. gönderdi’dan ism-i meful. 2. Özel bir görev için veya okumak için gönderilen kimsedir: مَبْعُوثٌ سِيَاسِي/mab‘ūṣ siyāsiyy; Siyasi elçi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 223)

[<Ar. *mab‘ūs* √ *b-‘-ṣ* ‘dirilti, canlandırdı, ortaya çıkarttı, korku, ümit vb. uyandırdı, elçi, heyet vb. gönderdi, belge vb. gönderdi’] Belirttiğimiz gibi *mebus* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “milletvekili” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mebusluk

“i. Milletvekilliği: ‘Hiçbir zaman mebusluktan çekilmek niyetinde değilim.’ - Tarık Buğra.” TS (2011, s. 1641)

Mebusluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mebzul/ mebzūl/ مَبْذُول

“sf. esk. Bol, çok.” TS (2011, s. 1641)

AEL: mebzûl(un) kökü: “بَذَلَ/bezele; çok harcadı, verdi, bir şeyi karşılıksız olarak verdi, çömertçe verdi, feda etti.” Lane (1953, s. 174)

KM: “مَبْذُول/mebzûlun; bir şairin adıdır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 89)

MLAM: “بَذَلَ/bezele, يَبْذُل/yebzûl, بَذَلًا/bezlen, بَذَلَ/bāzil, مَبْذُول/mebzûl. mebzûl: بَذَلَ/bezele; çalıştı, harcadı, feda etti, fedakarlık yaptı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 178)

[<Ar. mebzûl √ b-z-l ‘çalıştı, harcadı, feda etti, fedakarlık yaptı’] Tespit ettiğimize göre mebzul kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “bol, çok” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mebzuliyet

“i. esk. Çokluk, bolluk.” TS (2011, s. 1641)

Mebzuliyet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecal/ mecāl/ مَجَال

“i. Güç, kuvvet, derman, takat: ‘Sesini çıkarmak, bağırarak istiyor, mecal bulamıyordu.’ - Peyami Safa. **mecali** (veya **mecal**) **kalmamak** gücü kalmamak, güçsüzleşmek: ‘Artık ne yürümeye ne de ayak üstünde durmaya mecali kalmıştı.’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “مَجَال/mecālun; dönüldüğü, etrafında yürüldüğü yuvarlak yer, savaş alanı, sirk ve atların egzersiz yeri. mec. لَمْ يَبْقَ مَجَالٌ فِي الْأَمْرِ/lem yabka mecālun fî'l-emri; olayda veya davada herhangi bir imkân kalmadı.” Lane (1953, s. 490).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَجَال/mecāl, ç. مَجَالَات/mecālāt; 1. جَال/cāle; yükseldi, kalktı, ordu geri çekilip tekrar saldırdı, dolaştı, gezdi, hatırladı, düşündü’dan ism-i mekân. 2. Yer, mekân anlamında gelir: مَجَالٌ لِلْخَطَا/lā mecāle lilḥaṭa; Hataya yer yok, hata olmasının ihtimali yok. 3. Meydan, saha ve alan anlamında gelir. 4. ceb. say. Bağımsız bir değişkendir, olası değerler kümesi, en az bir nokta içeren açık küme, tüm konuları içeren üç boyutlu alanın sonsuz uzantısı. 5. psikoloji Belirli bir psikolojik durumu oluşturan bir grup farklı

faktörün işlediği bir alandır: مَجَالُ الشُّعُور /mecālu 'ş-şu 'ūri; Duygular alanı, yani bir bireyin belirli bir zamanda hissettiği bütün psikolojik durumları ifade eden alan ve onun zıttı duygusuzluk alanıdır. Ahmed Muhtar (2008, s. 424)

[<Ar. *mecāl* √ *c-v-l* 'yükseldi, kalktı, ordu geri çekilip tekrar saldırdı, dolaştı, gezdi, hatırladı, düşündü'] Belirttiğimiz gibi *mecal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “güç, kuvvet, derman, takat” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mecalsiz

“sf. Gücsüz, kuvvetsiz, dermansız, takatsiz: ‘Kendimi öyle yalnız, öyle *mecalsiz*, öyle bitkin hissediyorum ki...’ - Sait Faik Abasıyanık. **mecalsiz düşmek** gücsüzleşmek, takati kalmamak: ‘Bir aralık kadının *mecalsiz düştüğünü* fark ettiler.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1641)

Macalsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecalsizleşme

“i. Mecalsizleşmek durumu.” TS (2011, s. 1641)

Macalsizleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecalsizleşmek

“nesnesiz Gücsüz, kuvvetsiz, dermansız, takatsiz bir duruma gelmek.” TS (2011, s. 1641)

Macalsizleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecalsizleştirme

“i. Mecalsizleştirmek işi.” TS (2011, s. 1641)

Macalsizleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecalsizleştirmek

“-i Gücsüz, kuvvetsiz, dermansız, takatsiz bir duruma getirmek: ‘Kortizonun verdiği kof şişlik dizlerimi *mecalsizleştiriyordu*.’ - Nazlı Eray.” TS (2011, s. 1641)

Macalsizleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecalsizlik

“i. Argınlık, dermansızlık, takatsizlik: ‘Genç kız mecalsizlikle bükülerek düşündü, düşündü.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1641)

Macalsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecaz/ mecāz/ مَجَاز

“1. i. edeb. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. i. Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.” TS (2011, s. 1641)

→ *mecazımürsel. TS (2011, s. 1641)*

AEL: مَجَاز/mecāzun; bir tarafından diğer tarafına geçilen yol. *mec. جَعَلَ فُلَانٌ ذَلِكَ* *ca‘ale fulānun zālīke‘l-emre mecāzen ilā ḥācetihi*; adam o, şeyi istediğini elde etmek için bir yol yaptı. Ayrıca مَجَاز/mecāzun hakikatın zıt anlamlıdır. Bir de, مَجَاز/mecāzun; kelime veya cümle yada ifadenin gerçek anlamıyla bağlantı olmadan veya bir benzetme yoluyla kullanılmasıdır: *أَسَدٌ/esedun*; (aslan) cesur adama denir. Lane (1953, s. 486)

KM: مَجَاز/mecāzen; bir yerden geçerek gitmek.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 247)

“مَجَاز/el-mecāzu; bir uçtan diğer uca geçip gidilen yol, hakikatın tersidir ve bir pınarın adıdır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 247)

MLAM: مَجَاز/mecāz; 1. جَاز/cāze; geçerli oldu, caiz oldu, sınavı geçti, katetti, gelip geçti, geçti’den mimli mastar. 2. جَاز/cāze’den ism-i mekân: Geçit ve geçenek anlamında gelir. *الْمَجَاز مِنَ الْكَلَامِ/el-mecāzu mine‘l-keḷāmi*; bel. Kelamdaki mecaz, yani kelimenin asli anlamı ve istenilen anlamın arasındaki bağlantı olmasıyla gerçek anlamın dışında kullanılmakta ve (demek istenilen) kavramın anlamı ise kelimenin gerçek anlamını menederdir. Onun da çeşitleri vardır; mecazımürsel, istiare ile mecaz, silme ile mecaz ve akli mecazdır. Ahmed Muhtar (2008, s. 421)

[<Ar. mecāz √ c-v-z ‘geçerli oldu, caiz oldu, sınavı geçti, katetti, gelip geçti, geçti’] *Mecaz* kelimesi, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mecaz* hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mecaz*’ın “bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek

anlamından başka anlamda kullanılan söz, bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor” anlamıyla örtüşür.

mecazımürsel/ mecāz mursel/ مَجَازٌ مُّرْسَلٌ

“i. edeb. Benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması sanatı, ad aktarması.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “مَجَازٌ مُّرْسَلٌ/mecāzun murselun; يَدُون/yedun gerçek anlamı ise; ‘El’ fakat *mecāzun murselun*’le söylendiği zaman ‘İyilik, fayda, hayır, nimet” gibi anlamlarda olur, yani kelime ile gerçek anlamı bağlantısı olmadan veya benzetmeden kullanılır.” Lane (1953, s. 486)

KM :Mecaz kelimesi bulunmamaktadır.

MLAM: Mecaz maddesine bakınız.

[<Ar. *mecāz* + Ar. *mursel*] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *mecaz*’ın anlamı örtüşür.

mecazi/ mecāzî/ مجازي

“sf. Mecazla ilgili, mecaz niteliğinde olan.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “مَجَازِي/mecāzî; mecaza ism-i mensuptur.” Lane (1953, s. 486)

KM ve MLAM: Mecazi kelimesi bulunmamaktadır.

[<Ar. *mecāzî* √ c-v-z ‘geçerli oldu, caiz oldu, sınavı geçti, katetti, gelip geçti, geçti’ + ya’n-neseb] Türkçede ve Arapçadaki *mecazi*’nin anlamı örtüşür.

mecazlı

“sf. Gerçek anlamından saptırılarak benzetmeli olarak kullanılmış (söz).” TS (2011, s. 1641)

Mecazlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecbur/ mecbūr/ مجبور

1. sf. Herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan: “Biz toprağımızdan düşmanı atmaya mecburuz.” - Ruşen Eşref Ünaydın. 2. sf. esk. Bağlı, düşkün, tutkun. **mecbur etmek** zorlamak: “Çocuk iken arife gecesi validemiz,

dadılarımız bizi erken yatmaya mecbur ederlerdi.” - Ahmet Hikmet Müftüoğlu. mecbur kalmak (veya olmak) herhangi bir şeyi yapmak zorunda bulunmak. (birini) mecbur tutmak zorlamak, yükümlü saymak, mecbur etmek: “Memleketin büyük menfaati, beni bu yolda harekete mecbur tutuyordu.” – Atatürk. TS (2011, s. 1641)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır. Fakat “جَبَرَ/cebere” maddesi bulunur.

MLAM: “جَبَرَ/cebere, يَجْبُرُ/yecbur, جَبْرًا/cebren, جَبُورًا/cebüren ve جَبَارَةً/cibāreten, جَابِر/cābir, مَجْبُور/mecebūr.” Ahmed Muhtar (2008, s. 340)

mecbūr; “جَبَرَ/cebere; kırık kemik iyileşti, kırık kemiği iyileştirdi, tedavi etti, kırık kemiği tahta ile sabitledi, yoksulun ihtiyacı giderdi, iyi davrandı, işi yolunda koydu, düzeltti, *mat.* kesiri tam sayıya çevirdi, zorla yaptırdı”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 340)

[<Ar. *mecbūr* √ *c-b-r* ‘iyileşti, iyileştirdi, tedavi etti, kırık kemiği tahta ile sabitledi, ihtiyaç giderdi, iyi davrandı, işi yolunda koydu, düzeltti, *mat.* kesiri tam sayıya çevirdi, zorla yaptırdı’] *Macbur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “bağlı, düşkün, tutkun” anlamı kazanmıştır. *Mecbur* hem Arapçada hem Türkçedeki “herhangi bir konuda yükümlü, bir şeyi yapmak zorunda olan” anlamı örtüşür.

mecburcu

“1. i. Bazı iskambil oyunlarında oyuna kesin olarak katılması gereken kimse. 2. i. *mec.* Herhangi bir şeyi yapmak zorunda bırakılan kimse.” TS (2011, s. 1641)

Mecburcu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecburculuk

“i. Mecburcunun durumu.” TS (2011, s. 1641)

Mecburculuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecburen

“z. Kendi isteğinin dışında, zorla, kaçınılmaz, zorunlu olarak.” TS (2011, s. 1641)

[<Ar. *mecbūren* √ *c-b-r* ‘iyileşti, iyileştirdi, tedavi etti, kırık kemiği tahta ile sabitledi, ihtiyaç giderdi, iyi davrandı, işi yolunda koydu, düzeltti, *mat.* kesiri tam

sayıya çevirdi, zorla yaptırdı’] Türkçede kullanılan *mecburen* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mecburen*, master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mecburi

“sf. Zorunlu: Mecburi iniş.” TS (2011, s. 1641)

→ ***mecburi hizmet. TS (2011, s. 1641)***

[<Ar. *mecbūr* + ya’n-neseb] *Mecburi* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mecburi* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecburi hizmet

“i. Bursu veren kuruluşun hizmetinde zorunlu olarak belli bir süre çalışma.” TS (2011, s. 1641)

Mecburi hizmet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecburilik

“i. Zorunluluk.” TS (2011, s. 1641)

Mecburilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecburiyet

“1. i. Zorunluluk: ‘Milletler yaşamak için devirlerinin şartlarına uymak mecburiyetindedirler.’ - Mehmet Kaplan. 2. i. Yükümlülük.” TS (2011, s. 1641)

[<Ar. *mecbūr* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Mecburiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mecburluk

“1. i. Zorunluluk. 2. i. Yükümlülük.” TS (2011, s. 1641)

Mecburluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meccanen/ meccānen/ مَجَانًا

“z. esk. Parasız olarak, bedava.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “مَجَانٌ/meccānun; karşılığı olmayan hediye. فَعَلْتُهُ مَجَانًا/fa ‘altuhu meccānen; karşılıksız olarak yaptım.” Lane (1953, s. 3018).

KM: “المَجَانُ/el-meccānu; bedelsiz şeye denir ve çok, yeterli ve geniş olan nesneye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1207)

MLAM: “مَجَانٌ/meccān; 1. مَجْنٌ/mecene; utanmaz, hayasız oldu, şaka yaptı’dan mubalağa sıgası, çokça şaka yapan ve az hayâsı olan kimseye denir. 2. Bir şeyi bedava vermek: مَجَانًا/meccānen; bedava.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2070)

[<Ar. *meccānen* √ *m-c-n* ‘utanmaz, hayasız oldu, şaka yaptı’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *meccanen*’in anlamı örtüşmektedir.

meccani/ meccānî/ مجاني

“sf. esk. Parasız, bedava” TS (2011, s. 1641)

→ *leyli meccani*. TS (2011, s. 1641)

[<Ar. *meccānî* √ *m-c-n* ‘utanmaz, hayasız oldu, şaka yaptı’ + *ya’n-neseb*] *Meccani* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde alınmamıştır. Yalnız dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda geçmektedir. *Meccani* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meccanilik

“i. Meccani olma durumu.” TS (2011, s. 1641)

Meccanilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecelle/ mecelle/ مَجَلَّة

“1. i. Kitap. 2. i. huk. Fıkıh hükümleriyle bu konudaki türlü içtihadı bir araya getiren, Tanzimattan sonra hazırlanmış olan, yasa yerine kullanılan eser.” TS (2011, s. 1641)

AEL: “مَجَلَّةٌ/mecelletun; onda hikmet veya bilgi yazılan sayfa veya kitap.” Lane (1953, s. 438).

KM: “المَجَلَّةُ/el-mecelletu; onda hikmet yazılan sayfaya denir ve her kitaba denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 231)

MLAM: “ت. مَجَلَّةٌ/mecelle, ç. مَجَلَّاتٌ/mecellât ve مَجَالٌ/mecâll; Günlük olmayan ama süreli yayın olan genel veya bir sanat dalı ile ilgili resimli gazetedir: مَجَلَّةٌ عِلْمِيَّةٌ/mecelletun ‘ilmiyyetun; İlim dergisi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 387)

[<Ar. *mecelle* √ c-l-l ‘büyüttü, yüceltti’] *Mecelle* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “fıkıh hükümleriyle bu konudaki türlü içtihadı bir araya getiren, Tanzimattan sonra hazırlanmış olan, yasa yerine kullanılan eser” anlamı kazanmıştır. *Mecelle* hem Arapçada hem Türkçedeki “kitap” anlamı örtüşür.

mecidiye

“i. Osmanlı Devleti'nde 1840 yılında basılmış, 20 kuruş değerinde olan gümüş sikke: ‘On iki meciyeyi almadan şuradan şuraya gitmezmiş.’ - Sermet Muhtar Alus. ” TS (2011, s. 1641-1642)

Arapçada *mecidiye* olarak bir sözcük rastlanmadı. *Mecidiye*, Türkçe bir sözcüktür.

meclis/ meclis/ مَجْلِس

1. i. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için yapılan toplantı. 2. i. Bu toplantının yapıldığı yer, şûra. 3. i. Bir konuyu konuşmak veya görüşmek için bir araya gelmiş kimseler topluluğu: “Yemekten sonra meclis gruplara ayrılmıştı.” - Peyami Safa. 4. i. Dostlar toplantısı: “Meclisi aranan, hoşsohbet, coşkulu, şair ruhlu bir insandı.” - Haldun Taner. **meclis kurmak** birkaç kişi konuşmak veya eğlenmek için toplanmak: “Nihayet bir akşam bütün ihtiyarlar, kadın erkek meclis kurar, ahenge başlarırmış.” - Halide Edip Adivar. TS (2011, s. 1642)

→ *meclis araştırması, aile meclisi, belediye meclisi, danışma meclisi, idare meclisi, ihtiyar meclisi, köy ihtiyar meclisi, millet meclisi, rakı meclisi, yasama meclisi.* TS (2011, s. 1642)

AEL: مَجْلِسٌ/meclisun, ç. مَجَالِسٌ/mecālisu; oturma yeri, ev. أَهْلُ مَجْلِسٍ/ehlu meclisin; yuvarlak şeklinde oturan ve bir konu hakkında tartışan insanlar, bir konuyu konuşmak veya görüşmek için halka şeklinde oturan kimselerin topluluğuna denir. المَجْلِسُ/el-meclisu; bir küme oturan insanlara denir: انْفِاضُ الْمَجْلِسِ/infazza 'l-meclisu; bir küme oturan insanları

dağıldı. رَأَيْتُهُمْ مَجْلِسًا /re'eytuhum meclisen; onları bir araya gelip ve (bir konuda tartıştıklarını) veya (bir onları öğüt verdiğini) veya (ders öğrendiklerini) gördüm. مَجْلِسٌ مُجْلِسٌ /meclisü fulānin; adamın huzurunda, önünde, karşısında, adamın meclisinde. مَجْلِسٌ /meclisun; tıp kitaplarında tabure anlamında kullanılır. Lane (1953, s. 444).

KM: “المَجْلِسُ/el-meclisu; oturma yeri.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 228)

MLAM: t. مَجْلِسٌ/meclis, ç. مَجَالِسٌ/mecālisu; 1. جَلَسَ/celese; oturdu'den ism-i mekân: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا tefessehū fî'l-mecālisi fe'fsehū; Ey iman edenler, eğer size “meclislerde yer açın” denildiği zaman yer açın. 2. Kendisine emanet edilen (verilen) işleri değerlendirmekle görevli bir grup kişilerdir: الْمَجْلِسُ النِّيَابِيُّ/el-meclisu'n-niyābiyy; Parlamento. مَجْلِسٌ مَجْلِسٌ /meclisu'l-e'yāni; Senato. Ahmed Muhtar (2008, s. 384-385)

[<Ar. meclis √ c-l-s ‘oturdu’] Meclis kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Arapçada kullanılan meclis kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan meclis kelimesinin anlamını kapsar.

meclisara

“sf. esk. Güzel konuşan, kendini toplantılarda konuşmasıyla sevdiren (kimse): ‘Eskilerin hoşsohbet, meclisara, ağzına baktırır dedikleri kişiler vardı.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1642)

Meclisara, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meclis araştırması

“i. Belli bir konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinde bilgi edinmek için yapılan inceleme.” TS (2011, s. 1642)

Meclis araştırması, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meclup/ meclüb/ مَجْلُوب

“sf. esk. Tutkun.” TS (2011, s. 1642)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “جَلَبَ/celebe, يَجْلُبُ/yeclub, يَجْلِبُ/yeclub, جَلَبًا/celben, جَالِبٌ/cālib, مَجْلُوبٌ/meclūb.” Ahmed Muhtar (2008, s. 381)

meclūb; جَلَبَ/celebe; getirdi, dışardan getirdi, çekti, sonuçlandırdı, sebep oldu, yaygara kopardı'den ism-i mefuldur.

[<Ar. *meclūb* √ *c-l-b* ‘getirdi, dışardan getirdi, çekti, sonuçlandırdı, sebep oldu, yaygara kopardı’] Tespit ettiğimiz gibi *meclup* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*tutkun*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mecmu/ mecmū / مجموع

“1. *sf. esk.* Bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep. 2. *i. mat.* Toplam.” TS (2011, s. 1642)

AEL: “مَجْمُوعٌ/mecmū ‘n; farklı bir yerden toplanmış, bir araya getirilmiş, parçaları birleştirilmiş şeye denir, herhangi bir şeyin çokluğuna denir.” Lane (1953, s. 459).

KM: “الْمَجْمُوعُ/el- mecmū ‘u; şuradan buradan toplanan nesneye denir, (ama toplanan nesne) bir şey gibi olamaz.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 235)

MLAM: *t.* مجموع/mecmū ‘, *ç.* مجموعون/mecmū ‘ūn, (Akil olmayan için) مَجَامِيعٌ/mecāmī ‘u. (müennes) مجموعة/mecmū ‘e, مجموعات/mecmū ‘āt, مَجَامِيعٌ/mecāmī ‘u; 1. جمع/cema ‘a; topladı, derledi, bir araya getirdi, birleştirdi, birikti, üst üste yığdı, topladı, elde etti, toplantı düzenledi, kapsadı, Kur’an’ı ezberledi'den ism-i meful. 2. Farklı yazar veya akademisyenlerin eserlerinden oluşan bir antolojiden oluşan edebi veya bilimsel bir eser: الْمَجْمُوعُ لِلنَّوَوِيِّ/el-mecmū ‘u lilneveviyy; Nevevi'nin antolojisi. 3. *ceb.say.* Sayıları veya cebir formülleri birleştirmenin, toplamının sonucudur. Ahmed Muhtar (2008, s. 397)

[<Ar. *mecmū* ‘ √ *c-m-* ‘ ‘topladı, derledi, bir araya getirdi, birleştirdi, birikti, üst üste yığdı, topladı, elde etti, toplantı düzenledi, kapsadı, Kur’an’ı ezberledi’] *Mecmu* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mecmu* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep, toplam*” anlamı örtüşür.

mecmua/ mecmū ‘a/ مجموعة

“i. Dergi: ‘Arada sırada bana gazete, kitap, mecmua göndermelerini istedim.’ - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1642)

AEL: “مَجْمُوعَةٌ/mecmū‘atun; birlikte toplanan şeyler, ya da bir şeyler topluluğu.” Lane (1953, s. 457)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مجموعة/mecmū‘a, ç. مجموعات/mecmū‘āt, مجاميع/mecāmī‘u; 1. مجموع/mecmū‘un müennes şeklidir. 2. Topluluk veya bir araya gelip toplanmış benzeyen, aynı cinsten olan şeylerdir: مَجْمُوعَةُ الدُّوَلِ الأورَبِيَّةِ/mecmū‘atu’d-duveli ‘l-urubiyyeti; Avrupa ülkelerin grubu. مَجْمُوعَةُ شِعْرِيَّةٍ/mecmū‘atun şî‘riyyetun; Şiir mecmuası. 3. kim., ecz. Bir dizi atom, sanki tek bir atommuş gibi, parçalanmadan kimyasal reaksiyonlara girerlerdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 397).

[<Ar. mecmū‘a √ c-m- ‘topladı, derledi, bir araya getirdi, birleştirdi, birikti, üst üste yığıldı, toplandı, elde etti, toplantı düzenledi, kapsadı, Kur’an’ı ezberledi’] Tespit ettiğimiz gibi mecmua kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “dergi” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mecmuacı

“i. Dergi işleriyle uğraşan kimse.” TS (2011, s. 1642)

Mecmuacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecmuacılık

“i. Dergi işleriyle uğraşma: ‘Şimdi mizah gazeteciliği hatta mecmuacılık da hemen hemen yarı kusur, yarı kabahat bir acayip şekil aldı.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1642)

Mecmuacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecnun/ mecnūn/ مَجْنُون

“1. sf. esk. Sevdadan ötürü kendini kaybetmiş. 2. sf. esk. Çılgın, deli. mecnun olmak 1. sevda sebebiyle kendini kaybetmek. 2. delirmek, çıldırmak: ‘Alelade, herkesteki

gibi beş on kuruşluk bir maldı, buna kıymet verebilmek için insan mecnun olmalı.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1642)

AEL: مَجْنُونٌ/mecnūnun; cin veya şeytan tarafından ele geçirilmiş insana denir, dolayısıyla akıldan yoksun, deli veya aklında nuksanlık olan kişi anlamına gelir; bir de deli olmayan fakat deli gibi davranan veya çok cesur işlere kalkaşana denir. mec. نَخْلَةٌ مَجْنُونَةٌ/naḥletun mecnūnetun; uzun bir hurma ağacı. mec. نَبْتُ مَجْنُونٍ/nebtun mecnūnun; karışık veya bol veya yoğun veya güçlü bitkiye ve ota denir. اَرْضُ مَجْنُونَةٍ/erzun mecnūnetun; çok fazla otu olan yer. Lane (1953, s. 464)

KM: أَجَنَّهُ اللهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ/ecennehu’llāhu fehuve mecnūnun; Allah, onu deli etti, o da deli (oldu).” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 242)

MLAM: جُنٌّ/cunne, يُجَنُّ/yucennu, جَنًّا/cennen, جِنَّةً/cinneten ve جُنُونًا/cunūnen, مَجْنُونٌ/mecnūn.” Ahmed Muhtar (2008, s. 407)

mecnūn: جُنٌّ/cunne; delirdi, kendini kaybetti, aklını yitirdi, çok beğendi, çok sevdi”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 407)

[<Ar. mecnūn √ c-n-n ‘delirdi, kendini kaybetti, aklını yitirdi, çok beğendi, çok sevdi’] *Mecnun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mecnun* hem Arapçada hem Türkçedeki “*sevdadan ötürü kendini kaybetmiş, çılgın, deli*” anlamı örtüşür.

mecnunane

“1. sf. esk. Çılgın gibi, çılgınca olan: ‘O anda zihnimden mecnunane bir fikir geçiverdi.’ - Sait Faik Abasıyanık. 2. z. esk. Mecnunca.” TS (2011, s. 1642)

Mecnunane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecnunca

“z. Çılgın bir biçimde, delice, deli gibi, mecnuncasına, mecnunane: ‘Şehriban’a hayran, meftun, mecnunca bağlı idim.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1642)

Mecnunca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecnuncasına

“z. Mecnunca.” TS (2011, s. 1642)

Mecnuncasına, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecnunluk

“i. Mecnun olma durumu.” TS (2011, s. 1642)

Mecnunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mecra/ mecra/مَجْرَى

“1. i. coğ. Yatak. 2. i. mec. Bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu. **mecrası değişmek** bir iş, bir olay için gidişi, yönü, doğrultusu değişmek. **mecrasında gitmek** bir iş kurallarına uygun bir biçimde yürümek.” TS (2011, s. 1642)

AEL: ms. مَجْرَى/ceryun, مَجْرَى/cereyānun, مَجْرَى/cerā'un ve مَجْرَى/mecrān; مَجْرَى/cerā; özellikle suyun geçmesine denir. (Hem) su (hem) sıvı vb. şeylerin geçmesine veya akmasına denir. mec. مَجْرَى/cerā; At hızlı koştu, o (erkek) hızla koştu, مَجْرَى/cereti 's-sefīnetun; gemi hızlıca gitti. مَجْرَى/cereti 'ş-şemsi; güneş döndü. مَجْرَى/cerā minhu mecra kezā; o (erkek), ondan (erkek) böyle etkilenmiş veya o, ona böyle (iyi veya kötü) etkilemiş. Lane (1953, s. 415)

“t. مَجْرَى/mecrān, مَجْرَى/mecārin; koşma fiilinin zamanı veya yerine denir, bir nehrin kanalı veya selin yaptığı kanal, herhangi bir sıvının geçtiği yere denir. Ayrıca üstte de bakınız.” Lane (1953, s. 416).

KM: “مَجْرَى/mecrā; مَجْرَى/cerā ve مَجْرَى/ecerā(nın) mimi mastarıdır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 212)

MLAM: مَجْرَى/mecrā, مَجْرَى/mecreyāt, مَجْرَى/mecārin; 1. مَجْرَى/cerā; koştu, fırladı, acele etti, hareket etti, rüzgar esti, su vb. aktı, oldu'dan ism-i mekân: مَجْرَى/mecāriyyu 't-teneffusi; Nefes alma yolları. 2. مَجْرَى/cerā'dan mimli mastar. 3. Su yatağı ve kanalı anlamında gelir. 4. Kirli ve pis suyun aktığı bir açıklık veya kanal, yani kanalizasyon demektir. 5. Rota veya yönelim yada birbirine bağlı bir dizi şeylerdir: مَجْرَى/mecrā 's-sefīneti; Geminin yönü. مَجْرَى/ehze mecrahu; Yönünü aldı, yani doğal şeklinde gitti. Ahmed Muhtar (2008, s. 368)

[<Ar. *mecrā* √ c-r-ā ‘koştu, fırladı, acele etti, hareket etti, rüzgar esti, su vb. aktı, oldu’] *Mecra* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış

ve birleşik kelimeler türemiştir. *Mecra* hem Arapçada hem Türkçedeki “*coğ. yatak, bir işin gidişi, bir olayın doğrultusu*” anlamıyla örtüşür.

mecruh/ mecrūh/ مَجْرُوح

“1. sf. esk. Yaralı: ‘*Harbiye nazırıyla sadrazamı vurmuşlar. Ahmet Rıza tehlikeli surette mecruh.*’ - Ömer Seyfettin. 2. sf. esk. mec. İncinmiş olan (kimse).” TS (2011, s. 1642)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “جرح/carahe, يجرّح/yecrahu, جرحًا/carhen, جارح/cārih, مَجْرُوح/mecrūh, جريح/cerih.” Ahmed Muhtar (2008, s. 358)

mecrūh: “جرح/carahe; yaraladı, çizdi, zedeledi, incitti, kırdı, gönlü kırdı, küçük düşürdü, birinin şahitliğini kabul etmedi, kazandı, elde etti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 358-359)

[<Ar. *mecrūh* √ *c-r-h* ‘yaraladı, çizdi, zedeledi, incitti, kırdı, gönlü kırdı, küçük düşürdü, birinin şahitliğini kabul etmedi, kazandı, elde etti’] *Mecruh* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mecruh* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yaralı, incinmiş olan (kimse)*” anlamı örtüşür.

Mecus/ mecūs/ مَجُوس

“is. öz. din bil. Ateşe tapanların bağlı oldukları din.” TS (2011, s. 1642)

AEL: “المَجُوس/el-mecūsu; Farsça bir kelimedir; sihirbazlar, kâhinler ve bir milletin addıdır. مَجُوس/mecūsu; küçük kulaklı bir adam vardı, bu adam bir din uydurup ve insanları bu dine çağırdı.” Lane (1953, s. 2691)

KM: “مَجُوس/mecūsun; geçmişte küçük kulaklı bir adama denilir ki o adam bir din uydurup insanları ona davet etmişti.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1206)

MLAM: “مَجُوس/mecūs, t. مَجُوسِي/mecūsiyy; 1. Ateşe tapanların her birine verilen addır. 2. Büyü yapan veya ateş üzerine duran kâhine denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2070)

[<Ar. *mecūs* √ *m-c-s*] *Mecus* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mecus* hem Arapçada hem Türkçedeki “*ateşe tapanların bağlı oldukları din*” anlamı örtüşür.

Mecusi/ mecūsî/ مَجُوسِيّ

“sf. din bil. Mecus dininden olan (kimse).” TS (2011, s. 1642)

Mecus, Mecusi kelimesinin çoğul hâlidir. *Mecus*, kelimesine bakınız.

Mecusilik

“is. öz. Mecusi olma durumu.” TS (2011, s. 1642)

Mecusilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meczip/ meczûb/ مَجْذُوب

“1. i. esk. Tanrı aşkıyla aklını yitirmiş kimse. 2. i. esk. Aklını yitirmiş kimse, deli: ‘Bunlardan başka köyün iki meczubu, bir cücesi vardır.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1642)

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَجْذُوب/mezczûbunun, ç. مَجْذُوبُون/mezczûbûn, مَجَازِيْب/meccāzību; 1. جَذَب/cezebe; çekti, çekip çıkardı, cezbetti, etkiledi’den ism-i meful. 2. Deli anlamında gelir: مُسْتَشْفَى الْمَجَازِيْب/mustesfâ’l-mecāzībi; Deliler hastanesi. 3. fel. tas. Hakkın kendisine seçtiği ve onu kendi huzur makamında huzur verip arındırdığı kimsedir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 354)

[<Ar. meczûb √ c-z-b ‘çekti, çekip çıkardı, cezbetti, etkiledi’] *Meczip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meczip* hem Arapçada hem Türkçedeki “Tanrı aşkıyla aklını yitirmiş kimse, aklını yitirmiş kimse, deli” anlamı örtüşür.

meçhul/ mechûl/ مَجْهُول

“1. sf. Bilinmeyen, bilinmedik: ‘Artık demir almak günü gelmişse zamandan / Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan’ - Yahya Kemal Beyatlı. 2. i. esk. dil bil. Edilgen fiil, malum karıştı. 3. sf. esk. mat. Bilinmeyen.” TS (2011, s. 1642)

→ *faili meçhul. TS (2011, s. 1642)*

AEL: “مَجْهُول/mechûlun; bilinmeyen, kökünü bilinmeyen bir adam, yazarı bilinmeyen bir kitap. رَكِبْتُ الْمَفَازَةَ عَلَى مَجْهُولِهَا/rekibtu’l-mefāzetu ‘alā mechūlihā;

bilinmeyen çölü girmeye cesaret ettim. نَاقَةٌ مَجْهُولَةٌ/nāḳatun mechūletun; gebe olmayan deve veya sütü olmayan deve.” Lane (1953, s. 478).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَجْهُولٌ/mechūl, ç. مَجْهُولُونَ/mechūlūn, (akil olmayan için) مَجَاهِيلٌ/mecāhīlu, mün. مَجْهُولَةٌ/mechūle, ç. مَجْهُولات/mechūlāt, مَجَاهِيلٌ/mecāhīlu; 1. جَهْلٌ/cehile; bilmedi, tanımadı, cahilce hareket etti, kaba ve aptalca davrandı’dan ism-i meful: الْجُنْدِيُّ الْمَجْهُولُ/el-cundiyyu ’l-mechūlu; Meçhul asker, yani kimliği belirsiz şehit olan ve gömülen bir asker, ve onun mezarı, kendisi gibi askerlerin sembölü olarak kullanılır. Ahmed Muhtar (2008, s. 414)

[<Ar. *mechūl* √ c-h-l ‘bilmedi, tanımadı, cahilce hareket etti, kaba ve aptalca davrandı’] Meçhul hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meçhulat/ mechūlāt/ مَجْهُولات

“i. esk. ç. Bilinmeyen, anlaşılmayan şeyler, meçhuller.” TS (2011, s. 1642).

Meçhulat, meçhul kelimesinin çoğul hâlidir. Meçhul kelimesine bakınız.

medar/ medār/ مَدَار

“1. i. esk. coğ. Dönence, cezir karşıtı. 2. i. esk. Dayanak, yardımcı. **medar olmak** yardımı, yararı dokunmak.” TS (2011, s. 1642)

→ *medarımaişet. TS (2011, s. 1642)*

AEL: “مَدَارٌ/medārun; دَار/dāre; daire bir şekilde hareket etti, bir şeyin etrafında döndü, döndürdü’dan ism-i mekân ve ism-i zaman da kullanılmaktadır. الْفَلَكَ فِي مَدَارِهِ/el-feleku fî medārihi; felek kendi ekseninde (dönüyor).” Lane (1953, s. 932)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَدَارٌ/medār; 1. دَار/dāre; döndü, saat, motor vb. çalıştı, yön değiştirdi, gezindi, dolaştı, kan vb. dolaştı, dolaştı, tartışıldı’dan ism-i mekân. 2. دَار/dāre’dan ism-i zaman: عَلَى مَدَارِ الْأُسْبُوعِ/alā medāri ’l-usbu’i; hafta boyunca. 3. *doğa, fiz.* Bir atomun çekirdeğinin etrafındaki dolaşan elektron yollarıdır. 4. *ast.* Güneşin etrafındaki hareket eden gezegenlerin yörüngesidir: مَدَارُ الْكُوكَبِ/medāru ’l-kevkebi; Gezegen yörüngesi, bir günde gök cismin üzerinde çizilen bir dairedir. مَدَارُ الْإِهْتِمَامِ/medāru ’l-ihtimāmi; İlgi dairesi, ilgi çeken veya önem verilen (bir şey). Ahmed Muhtar (2008, s. 785)

[<Ar. *medār* √ *d-v-r* ‘döndü, çalıştı, yön değiştirdi, gezindi, dolaştı, dolaştı, tartışıldı’] *Medar* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Medar* hem Arapçada hem Türkçedeki “*coğ. dönence, cezir karşıtı, dayanak, yardımcı*” anlamı örtüşür.

medarıftihar

“esk. Övünülen, onur duyulan, iftihar edilen şey veya kimse.” TS (2011, s. 1642)

Medarıftihar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medarımaişet/ medār ma ‘iše/ مدار معيشة

“i. Geçimi sağlayacak koşul, iş.” TS (2011, s. 1643)

→ *medarımaişet motoru*. TS (2011, s. 1643)

Medarımaişet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medarımaişet motoru

“i. Günlük geçim için kazanılan para: ‘*Aile denilen bu kurum, medarımaişet motorunun yürümesi için gereken para demektir.*’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1643)

Medarımaişet motoru, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meddah/ meddāh/ مداح

“1. i. esk. Taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı: ‘*Ramazan geceleri bu kahveye meddahlar, cura, bağlama gibi meşhur saz çalanlar geliyordu.*’ - Osman Cemal Kaygılı. 2. i. esk. mec. Öven, aşırı övgüde bulunan kimse.” TS (2011, s. 1643)

AEL: “*مداح/meddāh*; çokça öven, abartarak öven, aşırı bir şekilde sena eden kimseye denir.” Lane (1953, s. 2698).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*مداح/meddāh*; 1. *مدح/medeḥe*; övdü, methetti, sena etti’den mübalağa sigasıdır. 2. Övmeye ustalaşan, övmeyi tecvit yapan ve abartan kişi, ve genellikle bunun için ücret alır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2076)

[<Ar. *meddāh* √ *m-d-h* ‘övdü, methetti, sena etti’] *Meddah* kelimesi, Arapçadan Türkçeye değişime uğramadan geçmiş ve “*taklitler yaparak, hoş hikâyeler anlatarak halkı eğlendiren sanatçı*” kazanmıştır.

meddahlık

“1. i. Meddah sanatı, meddahın işi: ‘*Meddahlıkta kendinden önce gelenleri geçmiş bir adam olarak tanınmıştır.*’ - Memduh Şevket Esendal. 2. i. Övücülük.” TS (2011, s. 1643)

Meddahlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeni/ medenî/ مَدَنِيّ

“1. sf. Kentlileşmiş, kırsallıktan kurtulmuş, uygar: ‘*Orada medeni bir insan gibi yaşamak, hasılı oraya yerleşmek istiyordu.*’ - Yahya Kemal Beyatlı. 2. z. Uygar biçimde: ‘*Çok ayıp oldu; sözlerini, istediğini daha medeni anlatabilirdi.*’ - Kerim Korcan.” TS (2011, s. 1643)

→ **medeni hâl, medeni nikâh. TS (2011, s. 1643)**

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “مَدَنِيّ/medenî; Medinetü’r-Resul’e mensup olan kimseye denir. Ayrıca diğer şehirlere de mensup olan kimseye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1212)

MLAM: مَدَنِيّ/medenî; 1. مَدِينَة/medîne’ye ism-i mensuptur. 2. Bir vatandaşa veya tüm vatandaşlara (denilen) özel (bir şey), sivil, askerînin tersidir: مَدَنِيّ زِيّ/ziyun *medeniyyun*; Sivil elbise. 3. kan. Yargının bir kolu, kişilerin durumları, hakları, miras, mülkiyet devri ve sözleşmeleri ele alır: مَدَنِيّ قَانُون/ḳānūn *medeniyy*; Medeni kanun. الدِّفَاع المدنى/ed-difā’u’l-medeniyy; sivil savunma. Ahmed Muhtar (2008, s. 2079)

[<Ar. *medenî* √ *m-d-n* ‘geldi’] *Medeni* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Medeni* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kentlileşmiş, uygar, uygar biçimde*” anlamı örtüşür.

medenici

“i. Medeni hukuk dersini veren öğretim üyesi.” TS (2011, s. 1643)

Medenici, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeni hâl

“i. Evli olup olmama durumu.” TS (2011, s. 1643)

Medeni hâl, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medenileşme

“i. Uygarlaşma.” TS (2011, s. 1643)

Medenileşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medenileşmek

“nesnesiz Uygarlaşmak.” TS (2011, s. 1643)

Medenileşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medenileştirme

“i. Uygarlaştırma.” TS (2011, s. 1643)

Medenileştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medenileştirmek

“-i Uygarlaştırmak.” TS (2011, s. 1643)

Medenileştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medenilik

“i. Uygarlık: ‘İnsanoğlunun, yaradılıştan medeniliğe eğilimi vardır.’ - Nurullah Ataç.” TS (2011, s. 1643)

Medenilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeni nikâh

“i. huk. Resmî nikâh.” TS (2011, s. 1643)

Medeni nikâh, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeniyet/ medeniyye/ مَدَنِيَّة

“i. toplum bil. Uygarlık: ‘Bir medeniyetten öbürüne geçerken kaybolan şeylerin yanı başında gerçek saltanatlar da vardır.’ - Hasan Âli Yücel.” TS (2011, s. 1643)

AELve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَدَنِيَّة/medeniyye; Medeniyet; Uygarlığın maddi yönü, mesela mimarlık, iletişim araçları ve eğlence gibi, bununla beraber medeniyetin entelektüel, manevi ve ahlaki yönüdür: اَلْمَدَنِيَّةُ الْاَوْرَبِيَّةُ/inbehere bi’l-medeniyyeti’l-urbiyyeti; Avrupa medeniyetine şaşırıp beğendi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2080)

[<Ar. **medeniyye** √ **m-d-n** ‘geldi’] *Medeniyet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*uygarlık*” anlamı örtüşür.

medeniyetçi

“i. Medeniyet yanlısı olan kimse.” TS (2011, s. 1643)

Medeniyetçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeniyetçilik

“i. Medeniyet yanlısı olma durumu.” TS (2011, s. 1643)

Medeniyetçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeniyetsiz

“1. sf. Uygarlaşmamış. 2. z. Uygarlaşmamış bir biçimde.” TS (2011, s. 1643)

Medeniyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medeniyetsizlik

“i. Medeniyetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1643)

Medeniyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medet/ meded/ مَدَد

1. i. Yardım, imdat: “Bekleyiniz ha başlıyor ha başlayacak, ha bire medet efendim...” - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. ünlem ‘Yardım edin, imdat’ anlamında kullanılan bir seslenme sözü. **medet Allah!** zor durumda kalındığında söylenen bir söz. **medet ummak** (veya **beklemek**) birinden veya bir şeyden yardım beklemek: “Emin ol ki dağınık ve kasvetli bir cemiyet içinde aşktan bile medet ummayız.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. TS (2011, s. 1643)

AEL: “(mastar) مَدَدٌ/meddun; مَدَّةٌ/medde; onu uzattı, çok yaptı, çoğalttı. مَدَدٌ/meddun; askeri yardım, yardım anlamlarda kullanılır.” Lane (1953, s. 2696)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَدَدٌ/meded, ç. اَمْدَادٌ/emdād; 1. Bir şey tarafından artırılan ve çoğalan şeydir: وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا/velev ci’nā bimişlihi mededen; Veleve ki onun gibi artırsak da. 2. Yardım ve imdat anlamına gelir: اَطْلُبِ الْمَدَدَ مِنْ اللَّهِ/uṭlub’l-meded mine’llāhi; Allah’tan medet iste. 3. ask. Askeri bir bölgede savaşan birimler için daha fazla askeri güç ve silahla güçlendirmektir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2078)

[<Ar. *meded* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] *Medet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Medet* hem Arapçada hem Türkçedeki “yardım, imdat” anlamı örtüşür.

medih/ medḥ/ مَدْحٌ

“i. Övme: ‘Gel ha güzel ha methin söyleyim / Ağzın şeker, dudakların bal gibi’ – Dadaloğlu. **methini işitmek** (veya **duymak**) ününden haberdar olmak.” TS (2011, s. 1643)

AEL: “ms. مَدْحٌ/medḥa, مَدَحَهُ/medeḥahu; onu övdü, onun hakkında iyi söz etti, onun iyiliğinden, güzelliğinden, zarafetinden bahsetti, cömert niteliklerini belirtti.” Lane (1953, s. 2698)

KM: “مَدَحَهُ/medeḥehu medḥen; (o erkek), ona (erkeğe) öyle çok övdü ki.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1211)

MLAM: “مَدْحٌ/medḥ; 1. مَدَحَهُ/medeḥe; övdü, methetti, sena etti’(nin) mastarıdır. 2. Övgü veya niteliklere iltifat etmek anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2076)

[<Ar. *medḥ* √ *m-d-h* ‘övdü, methetti, sena etti’] Üstte verdiğimiz sözlüklerde kökünü geçen, hem Arapçada hem Türkçede kullanılan *medih*’in “övme” anlamı örtüşür.

medlul/ medlūl/ مَدْلُولٌ

“i. esk. Anlam.” TS (2011, s. 1643)

AEL: “مَدْلُولٌ/medlūlun; دَلَّ/delle’den ism-i mefuldur, anlamı; yönlendirilmiş, doğru yönlendirilmiş, gösterilmiş, bildirilmiş, işaret edilmiş, gösterilmiş. مَدْلُولٌ لَفْظٌ/medlūlun lafzın; anlamı, ifadeyi anlatı, açıkladı.” Lane (1953, s. 902)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ت. مَدْلُولٌ/medlūl, ç. مَدْلُولَاتٌ/medlūlāt; 1. دَلَّ/delle; gösterdi, işaret etti, rehberlik etti, götürdü’den ism-i meful. 2. Mana ve anlam anlamında gelir: مَدْلُولُ الْكَلِمَاتِ/medlūlu’l-kelimāti; Kelimelerin anlamı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 765)

[<Ar. medlūl √ d-l-l ‘gösterdi, işaret etti, rehberlik etti, götürdü’] Medlul kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Medlul hem Arapçada hem Türkçedeki “anlam” anlamı örtüşür.

medrese/ medrese/ مَدْرَسَةٌ

“1. i. din bil. İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer: ‘Geceleri de ya bir cami ya da bir medrese köşesinde kıvrılır yatarmış.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. esk. Fakülte. (bir iş) medreseye düşmek alay yollu içinden çıkılmaz boş tartışmaların konusu olmak.” TS (2011, s. 1643)

AEL: “مَدْرَسَةٌ/medresetun; okuma yeri ya da ders çalışma yeri, bir okul, cami(de) bir okul, bir akademi. مَدْرَسَةُ النَّعَمِ/medresetu’n-na ‘ami; develerin, koyunların ve keçililerin (yürüdüğü) yolu” Lane (1953, s. 871).

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: ت. مَدْرَسَةٌ/medrese, ç. مَدَارِسُ/medārisu; 1. Ders ve eğitimin yeridir: مَدْرَسَةُ ثَانَوِيَّةٍ/medresetun sāneviyyetun; Lise okulu. مَدْرَسَةُ السِّنِّ/sinnu’l-medreseti; Okul yaşı. 2. görgü kuralları Mezhep, grup, müfekkireler ve bilim adamların aynı amca sahip olmaları ve ortak görüşlerine denir. مَدْرَسَةُ الْبَصْرَةِ/medresetu’l-baṣrā; Basra medresesi. هُوَ مِنْ مَدْرَسَةِ فُلَانٍ/huve min medreseti fulān; O, falan medresesinden, yani, o, falan kişinin öğrencilerinden ve (kendisine) tabi olanlardan demektir. 3. دَرَسَ/derese’den ism-i mekân: مَكَانٌ تَدْرُسُ فِيهِ الْحُبُوبُ/mekānun tudrusu fīhi’l-ḥubūbu; Tahıllar dövüldüğü yerdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 739)

[<Ar. medrese √ d-r-s ‘izi sildi, sildi, eskidi, ezberledi, eğitildi, öğrendi, ayırdı’] Medrese kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.

Medrese, Türkçede terim olarak kullanılır. Arapçada kullanılan *medrese* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *medrese* kelimesinin anlamını kapsar.

medreseli

“i. Medrese öğrencisi.” TS (2011, s. 1643)

Medreseli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

medyunuşükran

“sf. esk. Teşekkür borçlu. **medyunuşükran olmak** teşekkür borçlu olmak.” TS (2011, s. 1644)

Medyunuşükran, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefahir/ mefāhir/ مفاخر

“i. esk. ç. Övünülecek şeyler, övünceler: ‘*Mazinin mefahirini yaşatmak, bir millete yapılacak en büyük hizmet.*’ - Cemil Meriç.” TS (2011, s. 1644)

Mefahir, *mefharet* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mefharet*, kelimesine bakınız.

mefharet/ mefharet/ مَفْخَرَة

“i. esk. Övünme, övünce, iftihar etme.” TS (2011, s. 1644)

AEL: “مَفْخَرَة/mefheretu; Kişinin kendini yücelttiği veya övündüğü bir şey, şan, iyilik, miras veya övünme nedeni olan şeye denir.” Lane (1953, s. 2350)

KM: “مَفْخَرَة/el-mefheretu; övünülecek şeydir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 979)

MLAM: “t. مَفْخَرَة/mefhere, ç. مفاخر/mefāhir; 1. Gösterişi yapılacak ve övünülecek şeylerdir: كان مَفْخَرَة عَصْره/kāne mefheretu ‘aşrih; Kendi çağında en övünülecek kişiydi. 2. Razi olmanın ve mutlu olmanın sebebi veya kaynağıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1680)

[<Ar. *mefhere* √ *f-h-r* ‘övündü, gösteriş yaptı’] *Mefharet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mefharet* hem Arapçada hem Türkçedeki “övünme, övünce, iftihar etme” anlamı örtüşür.

mefhum/ mefhūm/ مَفْهُوم

“i. esk. fel. Kavram: ‘Dürüst bir insan, inansa da inanmasa da mefhumları yerli yerinde kullanmak borcundadır.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1644)

AEL: “مَفْهُومٌ/mefhūmun, فَهْمٌ/fehime’den ism-i meful, anlamı; anlaşılan, bilinen. لَفْظٌ/lafzin mefhumun; sözün anlamı.” Lane (1953, s. 2454)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَفْهُومٌ/mefhūm, ç. مَفَاهِيمٌ/mefāhīmu; 1. فَهْمٌ/fehime; anladı, bildi, idrak etti’den ism-i meful. 2. Anlam, genel fikir, külli bir anlam için gösterilen sıfatların ve özelliklerin toplamıdır. الْكِتَابُ الْمَفْهُومُ/mefhūmu’l-kitābi; Kitabın mefhumu, yani kitabın genel fikri. مَفْهُومُ الشَّيْءِ/mefhūmu’ş-şey’i; fel. tasvuf, Bir şeyin kavramı, yani sadece akıl yoluyla anlaşılan bir şey, duyularla değil. Ahmed Muhtar (2008, s. 1749)

[<Ar. *mefhūm* √f-h-m ‘anladı, bildi, idrak etti’] *Mefhum* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mefhum* hem Arapçada hem Türkçedeki “kavram” anlamı örtüşür. Yalnız *mefhum*, Türkçede felsefi bir terim olarak kullanılır.

mefhumcu

“i. Mefhumlara bağlı kalan kimse.” TS (2011, s. 1644)

Mefhumcu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefhumculuk

“i. Mefhumcu olma durumu: ‘Siz onu mefhumculukla itham ederken, sadece kelimeleri değiştirerek aynı mefhumculuğu yaptınız.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1644)

Mefhumculuk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefkûre

“i. esk. Ülkü, ideal: ‘Bazıları mefkûrenin enginliğini ve azametini tamamiyle kavrayamayacak derecede dardırlar.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1644)

AEL, KM ve MLAM: *Mefkûre* olarak bir kelime yoktur.

Mefkûre kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mefkûre*, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefkûreci

“sf. Mefkûre sahibi olan: ‘Çoğu zaman ihtirasların davalara yardımı, mefkûrelerin ve mefkûrecilerin yardımı kadar müspetti.’ - Tarık Buğra.” TS (2011, s. 1644)

Mefkûreci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefkûrecilik

“i. Mefkûre sahibi olma işi veya görevi.” TS (2011, s. 1644)

Mefkûrecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefluç/ meflûc/ مَفْلُوج

“1. sf. esk. İnmeli, felçli: ‘Mefluç kadın, başını eğiyor, ensesini Bedia’ya uzatıyor.’ - Peyami Safa. 2. sf. esk. Bozuk, düzgün olmayan.” TS (2011, s. 1644)

AEL: “مَفْلُوج/meflûcun; ; felçli olan kimseye denir.” Lane (1953, s. 2438)

KM: “مَفْلُوج/el-meflûcu; felçli olan kimseye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1008)

MLAM: “فُلْج/fulice, يُفْلَج/yuflec, فُلْجًا/felcen, مَفْلُوج/meflûc.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1738)

meflûc; فُلْج/fulice; felç oldu’dan ism-i mefuldur.

[<Ar. *meflûc* √ *f-l-c* ‘felç oldu’] *Mefluç* hem Arapçada hem Türkçedeki “*inmeli, felçli*” anlamı örtüşür. *Mefluç* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “*bozuk, düzgün olmayan*” anlamı kazanmıştır.

mefret

“sf. esk. Kocaman, iri, büyük, muazzam: ‘Cehennem, zincire vurulmuş mefret bir ejderhadır.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1644)

AEL, KM ve MLAM: *Mefret* olarak bir kelime yoktur.

Mefret kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir.

mefruş/ mefrūş/ مفروش

“sf. esk. Döşeli.” TS (2011, s. 1644).

AEL ve *KM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: “فَرَشَ/ferese, يَفْرُش/yefruş ve يَفْرِشُ/yefrişu, فَرَشًا/ferşen, فَرِشًا/fārişun, مَفْرُوشٌ/mefruşun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1691)

mefrūş; “فَرَشَ/ferese; bitki vb. etrafı kapladı, yayıldı, serdi, ev vb. eşya ile donattı, döşedi, kuş kanatlarını yaydı’dan ism-i mefuldur. ” Ahmed Muhtar (2008, s. 1691)

[<Ar. *mefrūş* √ *f-r-ş* ‘bitki vb. etrafı kapladı, yayıldı, serdi, ev vb. eşya ile donattı, döşedi, kuş kanatlarını yaydı’] *Mefruş* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mefruş* hem Arapçada hem Türkçedeki “döşeli” anlamı örtüşür.

mefruşat/ mefrūṣāt/ مفروشات

“i. Ev, iş yeri vb. yerleri döşemek için gerekli eşya, döşeme: ‘Burası, yeni mefruşatla döşenmiş zarif bir yatak odası.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1644)

AEL ve *KM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَعْرَضٌ مَعْرُوضَاتٍ/ma‘raḍu mefruṣātin; Mobilya, döşeme anlamında gelir: مَعْرَضٌ مَعْرُوضَاتٍ/ma‘raḍu mefruṣātin; Mobilya fuarı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1692)

[<Ar. *mefrūṣāt* √ *f-r-ş* ‘bitki vb. etrafı kapladı, yayıldı, serdi, ev vb. eşya ile donattı, döşedi, kuş kanatlarını yaydı’] *Mefruşat* kelimesi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Mefruşat*, *mefruş* kelimesinin çoğul hâlidir.

mefruşatçı

“i. Mefruşat satan kimse, döşemeci.” TS (2011, s. 1644)

Mefruşatçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mefruşatçılık

“i. Mefruşatçının işi.” TS (2011, s. 1644).

Mefruşatçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meftun/ meftūn/ مفتون

“sf. Tutkun, gönül vermiş, vurgun: ‘Şehriban’a hayran, *meftun*, *mecnunca* bağlı idim.’ - Refik Halit Karay. **meftun etmek** birini kendine bağlamak: ‘Nedim hakikaten kendisinden sonra yetişen pek çok şairleri *meftun* etmişti.’ - Asaf Halet Çelebi. **(birine) meftun olmak** tutulmak, gönül vermek, vurulmak.” TS (2011, s. 1644)

AEL: *مفتون/meftūnun*; *فتن/fetene*’den ism-i meful, anlamı; yakılmış vb. *دينار مفتون/dinārun meftūnun*; ateş üzerinden geçirilen bir dinar (para birimi), (iyi yapılmış anlamında kullanılır). Bir de *فتنة/fitnetun*’la vurulmuş olana denir; mal, mülk vb. şeylerle sinanmış olan veya *فتنة/fitnetun*’de düşen; ızdırap, sıkıntı ve zorluk çeken kimseye denir. *مفتون/meftūnun*; deli olan. Lane (1953, s. 2336)

KM: “*المفتون/el-meftūnu*; masdar olarak sınamak anlamında, *فتن/fetene*’den ism-i meful ve deli olana denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 974)

MLAM: “*مفتون/meftūn*; 1. *فتن/fetene*; akli başından aldı, büyüledi, etkiledi, alıkoydu, işkence etti, uzaklaştırdı, sınadı, denedi’den ism-i meful. 2. Meful vezni üzere(olmuş) bir mastar. 3. Deli anlamında gelir: *فَسْتَبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ. بِأَيِّكُمْ الْمَفْتُونُ/fe* ’setubşiru ve *yubşirūne. bi’eyyikumu*’l-*meftūnu*; Hanginiz deli olduğunu. Sen de, onlar da göreceksiniz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1671)

[<Ar. *meftūn* √ *f-t-n* ‘aklı başından aldı, büyüledi, etkiledi, alıkoydu, işkence etti, uzaklaştırdı, sınadı, denedi’] *Meftun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meftun* hem Arapçada hem Türkçedeki “*tutkun, gönül vermiş, vurgun*” anlamı örtüşür.

meftuniyet

“i. esk. Meftunluk.” TS (2011, s. 1644)

[<Ar. *meftūn* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Meftuniyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

meftunluk

“i. Tutkunluk, gönül vermişlik, meftuniyet: ‘Genç kızlar onun nazarında birer çiçektir. Ve bu cici mahluklara meftunluğu birkaç sene sonra kadınlaşacak olmalarındadır.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1644)

Meftunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meful/ mef‘ūl/ مفعول

“1. sf. esk. Yapılmış, işlenmiş. 2. sf. esk. Bir işin etkisinde olan. 3. i. dil bil. Tümleç.” TS (2011, s. 1644)

→ *sarih meful. TS (2011, s. 1644)*

AEL ve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مفعول/mef‘ūl, ç. مفعولات/mef‘ūlāt, مفاعيل/mefā‘il; 1. فاعل/fa‘ale; yaptı, işledi’den ism-i meful. 2. Tesir etmek, yani güçlü bir etki yapma gücüne sahip: مفعول السَّمِّ مفعول السَّمِّ/mef‘ūlu’s-sumi serī’in; Zehirin etkisi hızlı. 3. nhv, sarf, İsm-i mansuptur, fail’dan etkilenene denir, çeşitleri ise; مفعول به/mef‘ūlun bihi, مفعول له/mef‘ūlun lehu, مفعول معه/mef‘ūlun ma‘ahu ve مفعول فيهِ/mef‘ūlun fîhi. المفعول المطلق/el-mef‘ūl el-muṭlaq; nahiv, sarf Meful-u mutlak. اسم المفعول/ism el-mef‘ūl; İsm-i meful. Ahmed Muhtar (2008, s. 1727)

[<Ar. mef‘ūl √ f-‘l ‘yaptı, işledi, etkiledi, etkisi oldu, sonuç verdi’] Meful kelimesi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mehabet/ mehābet/ مَهَابَة

“1. i. esk. Büyük ve saygıdeğer kimselere duyulan saygı. 2. i. esk. Büyüklük, ululuk, yücelik: ‘Dağlar ufkunda mehabet, ova ufkunda huzur.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1645)

AEL: مَهَابَة/mehābetun; saygı, hürmet, onur, korku veya huşu; korkma, saygıdeğer ve haysiyet.” Lane (1953, s. 2909)

KM: مَهَابَة/el-mehābetu; korkma ve sakınma anlamındadır.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1371)

MLAM: مَهَابَة/mehābet; هَاب/hābe’masterlarındandır; Kutsama, ululama, büyüklük, korkma, sakınma anlamındadır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2381)

[<Ar. *mehābet* √ *h-y-b* ‘kutsadı, ululadı, yüceltti, korktu, sakındı’] *Mehabet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mehabet* hem Arapçada hem Türkçedeki “büyük ve saygıdeğer kimselere duyulan saygı, büyüklük, ululuk, yücelik” anlamı örtüşür.

mehabetli

“sf. Büyük, ulu, yüce, gösterişli: ‘Bu mevizeden sonra Alpaslan, hiçbir muhayyilenin tasavvur edemediği bu mehabetli manzaraya bir güneş azameti ile baktı.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1645)

Mehabetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mehaz/ me’ḥaz / مَأْخَذُ

“i. esk. Bir eser yazılırken başvuru kaynağı.” TS (2011, s. 1645)

AEL: مَأْخَذُ/me’ḥaz; Bir şeyin alındığı yer veya neden alındığı demek. مَأْخَذُ الطَّيْرِ/me’āḥizu’-ṭ-ṭayri; kuşların av tuzakları. مَأْخَذُ/me’ḥaz; bir kelimenin, deyimnin veya anlamın türetildiği kök ya da kaynak. سَلَكَ الْمَأْخَذَ الْأَقْرَبَ/seleke’l-me’ḥaza’l-eḳrebe; en kısa yolda gitti. أَخَذَ الْقُلُوبَ مَأْخَذَهُ/eḥaza’l-ḳulūbe me’ḥazahu; (o erkek), kalpları istediği gibi etkiledi, büyüledi, cezbetti. Lane (1953, s. 29-30)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَأْخَذُ/me’ḥaz, ç. مَأْخَذُ/me’āḥizu; 1. أَخَذَ/aḥaze’den mimli mastar: قَرِيبُ الْمَأْخَذِ/ḳerību’l-me’ḥazi; Alışı yakın, yani kolay anlamında gelir. 2. Öğrenim kaynağı: مَأْخَذُ الْكِتَابِ/me’āḥizu’l-kitābi; Kitabın kaynakları. 3. İşe veya işçiye kınamak (eleştirmek): لَا مَأْخَذَ فِيهِ/lā me’ḥazun fihi; İçinde, onda bir ayıp veya noksanlık yok, eleştirilecek bir şey yok, لَا مَأْخَذَ عَلَيْهِ/lā me’ḥaz ‘eleyhi; Üstüne bir ayıp veya noksanlık yok. 4. Metod ve yön anlamında gelir: اتَّبَعَ فِي بَحْثِهِ مَأْخَذًا جَدًّا/itteba ‘a fī baḥsihi me’ḥezan cādden; Araştırmasında, tezinde ciddi bir metodu takip etti (ele aldı). Ahmed Muhtar (2008, s. 70)

[<Ar. *me’ḥaz* √ ‘-ḥ-z ‘aldı, kabul etti, hapsetti, öldürdü, esir aldı, cezalandırdı, galebe geldi, helâk oldu, tuttu, ’] *Mehaz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mehaz* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir eser yazılırken başvuru kaynağı” anlamı örtüşür.

mehdi/ mehdî/ مَهْدِي

“sf. esk. Doğru yolda olan, hidayete ermiş olan.” TS (2011, s. 1645)

AEL: “المهديّ/el-mehdiyyu; özel bir isimdir; anlamı Allah’a yönelttiği. Bir de ahir zamanda geleceği adamın ismidir.” Lane (1953, s. 3042)

KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “هدى/hedā, يهدي/yehdī, اهْدِ/ehdi, هُدًى/huden, هَدْيًا/hedyen, هِدَايَةً/hidāyeten, هَادٍ/hādin, مهديّ/mehdiyy. mehdî; “هدى/hedā; doğru yolu gösterdi, kılavuzluk etti, hidayete erdirdi, gelini alayla kocasına verdi” den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2336)

[<Ar. *mehdî* √ *h-d-ī* ‘doğru yolu gösterdi, kılavuzluk etti, hidayete erdirdi, gelini alayla kocasına verdi’] *Mehdi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mehdi* hem Arapçada hem Türkçedeki “doğru yolda olan, hidayete ermiş olan” anlamı örtüşür.

mehil/ mehl/ مهل

“1. i. esk. huk. Bir işin tamamlanması için tanınan ek süre, önel. 2. i. esk. İş sözleşmesine göre işçinin işine son verileceğinin işten çıkarılmadan önce işveren tarafından kendisine bildirilme süresi. **mehil vermek** süre tanımak.” TS (2011, s. 1645)

→ **mehil müddeti. TS (2011, s. 1645)**

AEL: “مهْل/mehlun; nezaket; yavaş hareket etme veya devam etme şekli.” Lane (1953, s. 3025)

KM: “المهْل/el-mehlu; Bir işi acele etmeden, yumaşak hareketle ve ihtiyatlı davranarak yapmak, ölünün cesedinden akan sarı su, deveye katran sürmek ve davar acele etmeden otlamak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1246)

MLAM: “مهْل/mehl; مهْل في/mehele fî’i mastarıdır. مهْلًا/mehlen; Yavaşça, aheste, azar azar, lütuf ile gibi anlamlarda gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2134)

[<Ar. *mehl* √ *m-h-l* ‘yavaşladı’] Tespit ettiğimiz gibi *mehil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “bir işin tamamlanması için tanınan ek süre, önel, iş sözleşmesine göre işçinin işine son verileceğinin işten çıkarılmadan önce işveren tarafından kendisine bildirilme süresi” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mehil müddeti

“i. Önceden tanınan süre.” TS (2011, s. 1645)

Mehil müddeti, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekân/ mekân/ مكان

“1. i. Yer, bulunulan yer. 2. i. Ev, yurt. 3. i. esk. gök bil. Uzak. **mekân tutmak** bir yere yerleşmek.” TS (2011, s. 1645)

→ *mekân akustiği, mekân grupları, mekân zarfı, başmekân, cennetmekân, tebdilimekân. TS (2011, s. 1645)*

AEL: “مَكَّانٌ/mekānun; ism-i mekân: Aşama, yükseklik derecesi, mesken, ev. أَصْبَحَ كَذَا/eshbaḥa mekāne kezā; o, onun yerinde sabahladı.” Lane (1953, s. 3004)

KM: “المَكَّانُ/el-mekānu; yer, mahal ve mevkiye denir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1237)

MLAM: t. مَكَّانٌ/mekān, ç. اَمَّاكِيْنُ/emākinu, اَمْكِيْنَةُ/emkine; 1. كَانْ/kāne’den ism-i mekân: وَرَفَعْنَا هُمْ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ/ve cā’ehumu’l-mevcu min kulli mekānin; Ve her yerden onlara (denizin) dalgaları geldi, sardı. 2. Makam, rütbe, mertebe, derece anlamında gelir: وَرَفَعْنَا هُوَ مِنَ الشَّجَاعَةِ/ve refa’ nāhu mekānen ‘aliyen; Ve onun ulu bir mevkiye yükselttik. هُوَ مِنْ الشَّجَاعَةِ/ve huve mine ‘ş-şecā’eti bi-mekān; O, cesurluktan bir yerde, o çok cesur demektir. 3. Yerine, bedel anlamında gelir: وَانْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ رَوْحٍ مَكَانَ رَوْحٍ/ve in eredtumu istibdāle zevcin mekāne zevcin; Ve eğer bir eşi, başka bir eşi yerine değiştirmek isterseniz. Ahmed Muhtar (2008, s. 1974-1975)

[<Ar. *mekân* √ *k-v-n* ‘-di/-miş(geçmiş zaman eki), oldu, olacak, zamanın kesintisiz bağlantısı ’] *Mekân* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “ev, yurt, uzak” anlamı kazanmıştır. *Mekân* hem Arapçada hem Türkçedeki “yer, bulunulan yer” anlamı örtüşür.

mekân akustiği

“i. fizik İçinde bulunulan yerin ses düzeninin uyumu.” TS (2011, s. 1646)

Mekân akustiği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekâncı

“1. i. Mekân tutan kimse. 2. i. Bir iş yerini işleten kimse.” TS (2011, s. 1646)

Mekâncı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekâncılık

“i. Mekâncı olma durumu.” TS (2011, s. 1646)

Mekâncılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekân grupları

“i. ç. Bir yeri dolduran ögeler.” TS (2011, s. 1646)

Mekân grupları, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekkâre/ mekkâre/ مَكَارِي

“1. i. tar. Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanılan at, deve, katır vb. hayvanlar. 2. i. Bu amaçla halktan ücret karşılığında kiralanın yük hayvanı: ‘Gündüzki muharebede obüs isabetiyle yaralanmış bir mekkâre katırının canhıraş çığlığı...’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1646)

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “كَرَاءَ/kirā’un ve مُكَارَاةً/mukārātun; أَكْرَانِي دَابَّتَهُ/ekrānī dabbetuhu; onun hayvanı, bana kirayla verdi. الْمَكَارِي/el-mukārī; at, deve vesayre kirayla veren adam.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1129)

MLAM: “كَارَى/kārā, يُكَارِي/yukārī, كَارٍ/kārin, كِرَاءَ/kirā’en ve مُكَارَاةً/mukārāten, مُكَارٍ/mukārīn, مُكَارَانٍ/mukārān.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1927)

mukārān; “كَارَى/kārā; bir şeyi, hayvanı veya hizmetçiyi kiraya verdi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1927)

[<Ar. *mekkārā* √ *k-r-t* ‘uyudu’] *Mekkâre* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanılan at, deve, katır vb. hayvanlar” kazanmıştır.

mekkâreci

“isim Yük hayvanı kiralayarak taşıma işi yapan kimse: ‘Mehmet’i doğru Çanakkale’ye sevk ettiler ve mekkâreci yaptılar.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1646)

Mekkâreci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekkârecilik

“i. Mekkârecinin yaptığı iş.” TS (2011, s. 1646)

Mekkârecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meknuz/ meknūz/ مَكْنُوز

“sf. esk. Gömülü, saklı.” TS (2011, s. 1646)

AEL: مَكْنُوزُ اللَّحْمِ/meknūzu 'l-laḥami; sert ete denir.” Lane (1953, s. 2633). Etin Çok uzun bir süre saklandığından dolayı sert olmuş.

KM'de bulunmamaktadır.

MLAM: “كَنَزَ/keneze, يَكْنِزُ/yeknizu ve يَكْنِزُ/yeknuz, كَنْزًا/kenzen, كَانِزَ/kāniz, مَكْنُوزَ/meknūz, كَنْيَزَ/kenīz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1962)

meknuz; “كَنَزَ/keneze; sakladı, biriktirdi, hakkını vermedi, gömdü”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1962)

[<Ar. *meknūz* √ *k-n-z* ‘sakladı, biriktirdi, hakkını vermedi, gömdü’] *Meknuz* hem Arapçada hem Türkçedeki “gömülü, saklı” anlamı örtüşür.

mekruh/ mekrūh/ مَكْرُوه

“1. sf. din bil. İslam dininde, dinî bakımdan yasaklanmadığı hâlde yapılmaması istenen. 2. sf. esk. İğrenç, tiksindirici.” TS (2011, s. 1646)

AEL: مَكْرُوءٌ/mekrūhun; Sevilmeyen, hoşlanmayan, onaylanmayan, suçlanan veya nefret edilen, iğrenç olan. مَكْرُوءٌ/mekrūhun; bozuk, iğrenç, kötü olan, سَيِّئٌ/seyy'un ve شَرٌّ/şerrun kelimelerin eş anlamlısıdır. مَكَارُهُ الدَّهْرِ/mekārihu 'd-dehri; zamanın (getirdiği) musibetler. Lane (1953, s. 3000)

KM'de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَكْرُوه/mekrūh; ç. مَكْرُوهُون/mekrūhūn, (akıl olmayan için) مَكْرُوهَات/mekrūhāt; 1. كَرِهَ/kerihe'den ism-i meful. 2. Zorluk veya şer anlamında gelir. 3. fik. Bir kişinin bıraktığı şey için sevap kazanması, yaptığı zaman ise cezalandırılmamasıdır. Yapılan bir şeyin günaha yakın ise tahrîmen mekrūh, eğer helale yakın ise tenzîhen mekrūh sayılır. Ahmed Muhtar (2008, s. 1925)

[<Ar. *mekrūh* √ *k-r-h* ‘nefret etti, buğzetti, hoşlanmadı, tahammül etmedi, çirkin buldu, sevmedi’] *Mekruh* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mekruhluk

“i. Mekruh olma durumu.” TS (2011, s. 1646)

Mekruhluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meksefe/ miksefe/ مَكْسِفَة

“1. i. fiz. Kondansatör. 2. i. teknik Otomobillerde kondansatör görevini yapan parça” TS (2011, s. 1646)

AEL, *KM* ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

MLAM: “a. t. مَكْسِفَة / *mukessifun*, ç. (akil olmayan için) مَكْسِفَات / *mukessifātun*; 1. كَسَفَة / *kesefe*’den ism-i faildir. 2. Güçlendirici. 3. fiz. Kondansatör. 4. fiz. Kondansatör görevini yapan parçalara denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1910)

[<Ar. *miksefe* √ *k-s-f* ‘kalınlaştı, yoğunlaştı, çoğaldı’] *Meksefe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meksefe* hem Arapçada hem Türkçedeki “kondansatör, otomobillerde kondansatör görevini yapan parça” anlamı örtüşür.

mektep/ mektep/ مَكْتَب

i. esk. Okul: “Atatürk’ün hemen herkesin gördüğü, mektep kitaplarına kadar geçmiş bir fotoğrafı vardır.” - Ahmet Hamdi Tanpınar. **mektep görmemiş** 1. Okula gitmemiş. 2. teklifsiz konuşmada kaba, saygısız. **mektep medrese görmüş** okumuş, öğrenim görmüş. **mektebi asmak** derslere girmemek için keyfî olarak okula gitmemek, okulu asmak: “Güzel havada mektebi asamamış bir ilkokul öğrencisi somurtkanlığı ile kafiye katıldım.” - Haldun Taner. **mektepten çıkan eşek Marsivan’dan çıkmaz** ‘öğrenim görmüş olsalar bile bazıları eğitilmemiş gibi davranabilirler’ anlamında kullanılan bir söz: “Türkiye’de bedbinler, her şeyi siyah ve mübalağalı surette berbat görenler, mektepten çıkan eşek Marsivan’dan çıkmaz, derler.” - Ömer Seyfettin. TS (2011, s. 1647)

→ *mektep çocuğu, mektep kaçağı, ilk mektep, iptidai mektep, orta mektep, ana mektebi, mahalle mektebi.* TS (2011, s. 1647)

AEL: “مَكْتَبٌ/mektebun; Bir okul, yazmanın öğretildiği yer.” Lane (1953, s. 2590)

KM: “المَكْتَبُ/el-mektebu; öğretme, okutma, ders verme yeridir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1112)

MLAM: a. t. مَكْتَبٌ/mektebtun, ç. مَكَاتِبُ/mekâtibu; 1. Üzerine yazmak için bir çekmeceli masa veya yazı yazmak için oturulan bir mobilyanın paçasıdır: وَضَعْتُ الْمَصْنَعَةَ عَلَى مَكْتَبِي/vaḍa ‘tu’l-muşḥafa ‘alā mektebī; Musahaf’ı masamın üstüne koyadım. 2. Masa içerdiği oda veya yer, büro ve yazıhane anlamında gelir. 3. Çalışanların ve iş adamların çalıştığı yer veya belirli bir iş için yapılan yer, mesela avukat ve mühendis bürosu, ofisi gibi: مَكْتَبُ الرَّئِيسِ/mektebu ‘r-re’îsi; Başkanın ofisi. Ahmed Muhtar (2008, s. 1904)

[<Ar. *mektep* √ *k-t-p* ‘yazdı, kopyaladı, kaleme aldı, tescil etti, ispat etti, mukadder yaptı, vacip oldu’] *Mektep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*mektep görmemiş, mektep medrese görmüş, mektebi asmak, mektepten çıkan eşek Marsivan’dan çıkmaz*” gibi kelime ve deyimler türemiştir. *Mektep* hem Arapçada hem Türkçedeki “okul” anlamı örtüşür.

mektep çocuğu

“1. i. Öğrenci, okul çocuğu. 2. sf. argo Acemi, toy: ‘*Mektep çocukları henüz dinlemesini biliyor, önüne gelen şiir yazma hevesine kapılarak gülünç olmuyordu.*’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1647)

Mektep çocuğu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektepli

“1. i. Okula giden kimse, öğrenci. 2. sf. Okulda yetişmiş olan, alaylı karşıtı: ‘*Kazada mektepli dışçı olmadığı için onu vilayete götürdüm.*’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1647)

→ **mektepli kahvesi.** TS (2011, s. 1647)

Mektepli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektepli kahvesi

“i. Çok şekerli kahve.” TS (2011, s. 1647)

Mektepli kahvesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mekteplilik

“i. Mektepli olma durumu.” TS (2011, s. 1647)

Mekteplilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektup/ mektüb/ مکتوب

i. Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name: “*Mektubunda diyorsun ki gel gayri / Sütler kaymak tutar tutmaz ordayım*” - Bekir Sıtkı Erdoğan. **mektup almak** yazılan mektup adrese gelip ele geçmek: “*Bir gün bilmediğim bir memleketten bir mektup aldım.*” - Aka Gündüz. **mektup atmak** mektubu postaya vermek. **mektubu dışından okumak** bir kimsenin içinden geçeni yüz çizgilerinden anlamak. TS (2011, s. 1647)

→ *açık mektup, taahhütlü mektep, güven mektubu, itibar mektubu, itimat mektubu, kefalet mektubu, kredi mektubu, tavsiye mektubu, teminat mektubu.* TS (2011, s. 1647)

AELve KM’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مکتوب/mektüb, ç. مکاتیب/mekātību; 1. کتبه/ketebe’den ism-i meful. 2. Mektup.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1904)

[<Ar. *mektüb* √ k-t-p ‘yazdı, kopyaladı, kaleme aldı, tescil etti, ispat etti, mukadder yaptı, vacip oldu’] *Mektup* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*mektup almak, mektup atmak, mektubu dışından okumak*” gibi birleşik kelimeler türemiştir. *Mektup* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt, name*” anlamı örtüşür.

mektupçu

“1. i. tar. Osmanlılarda, bir resmî dairenin yazı işlerini yönetmekle yükümlü yüksek görevli kişi. 2. i. esk. Bir il idaresinin yazı işlerini yöneten görevli.” TS (2011, s. 1647)

Mektupçu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektupçuluk

“i. Mektupçunun görevi.” TS (2011, s. 1647)

Mektupçuluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektuplaşma

“i. Mektuplaşmak işi: ‘*Babası ile arasındaki bütün mektuplaşmaları bana da bildiriyor.*’ - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1647)

Mektuplaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mektuplaşmak

“–le Karşılıklı mektup yazmak ve göndermek: ‘*Anlaşıyor ki kocasıyla mektuplaşmak istiyormuş.*’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1647)

Mektuplaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melaïke/ melā’ike/ ملائكة

“ç. 1. i. din bil. Melekler. 2. i. halk ağzında Melek gibi güzel kadın: ‘*Yerin melaïkesi misin yoksa cennetin hurisi mi?*’ - Sermet Muhtar Alus. ” TS (2011, s. 1647)

→ *tınmaz melaïke. TS (2011, s. 1647)*

AEL: “مَلَك/melekun ve أَلَك/elek; melek, elçi, mesajı ileten kimse.” Lane (1953, s. 2023, 81)

KM: “مَلَك/el-meleku; الْمَلَائِكَةُ/melā’iketun’dan biridir.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1241)

MLAM: “t. مَلَك/melek, ç. ملائكة/elā’ike; Farklı şekillere giren gizli, nurlu bir yaratıktır: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ/inne’llāhe ve melā’iketehu yuşellūne ‘alā en-nebiyy; Allah ve melekleri Peygambere salavat getirirler. مَلَك الموت/meleku’l-mevuti; Ölüm meleği.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2122-2123)

[<Ar. melā’ike √ m-l-k ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] Melaïke, melek kelimesinin çoğul hâlidir. Melaïke kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “*melek gibi güzel kadın*” anlamı kazanmıştır.

melal/ melāl/ ملال

1. i. esk. Can sıkıntısı, usanç: “Melalimizi avutmak için bin türlü eğlence, bin türlü zevk icat ettik.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. esk. Üzüntü, hüznün, dert. **melal duymak** üzüntülü olmak, dertlenmek: “Her zaman, doğduğu, çocukluğunu geçirdiği memleketin rüzgârlarıyla bir melal duyardı.” - Sait Faik Abasıyanık. TS (2011, s. 1647)

AEL: “مَلَالٌ/melle melāluke; usançlığın senden usansın (usançlığın senden usanarak geçsin, bitsin anlamında bir söz).” Lane (1953, s. 3023)

KM: “مَلَالَةٌ/meliltuhu melālen; ondan öyle usandım ki.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1242)

MLAM: “مَلَالٌ/melāl; 1. Mastarı مَلَّ/melle(nin) mastarıdır. 2. Bir kişinin sürekli yaptığı bir şeyden dolayı ilgisizliğe, sıkılmaya maruz kalması, yani bıkmaya ve usanma anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2124)

[<Ar. *melāl* √ *m-l-l* ‘sıkıldı, bıktı, usandı’] *Melal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “üzüntü, hüznün, dert” anlamı kazanmış ve “*melal duymak*” birleşik kelimeyi türetmiştir.

melamet/ melāmet/ مَلَامَةٌ

“1. i. esk. Kınama. 2. i. esk. Azarlama, çıkışma.” TS (2011, s. 1647).

AEL’de bulunmamaktadır.

KM: “مَلَامَةٌ/melāmetun; kınamak.” el-Fîrûzâbâdî (2009, s. 1195). (KM’den alınan son kelimedir. Bundan sonra KM, çalışmamızda kullanılmayacaktır.)

MLAM: t. مَلَامَةٌ/melāmet, is. ç. مَلَامَاتٌ/melāmāt ve مَلَاوِمٌ/melāvimu; 1. لَامٌ/lāme’den mimli mastar. 2. Suçlama, kınama, ayıplama ve sitem etme anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2050)

[<Ar. *melāmet* √ *l-v-m* ‘kınadı, payladı’] *Melamet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Melami

“i. özel, esk. Melamilik yanlısı olan kimse.” TS (2011, s. 1647)

[<Ar. *melāmet* + *ya’n-neseb*], [<Ar. *melāmet* + *zamir muttasıl (ya)*] *Melami* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmış ve dijital sözlüklerde kayda

alınmış bi sözcüktür. Yalnız Arapçadaki *melami* ile Türkçedeki *Melami* tamamen farklıdır. Arapçadaki *melami* “*benim kınamam, benim azarlamam*” anlamındadır. Türkçedeki *Melami* kelimesi ise, Arapçada “*مَلَامَتِيَّة/melâmetiyye* veya *الْمَلَامِيَّة/el-melâmiyyet* tarikatına bağlı kimse” anlamında gelir. Lakin *Melami*, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *Melami* kelimesinin kökü Arapça olmasına rağmen Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Melamilik

“i. özel Her türlü gösteriş ve dünya kaygılarından uzak kalmayı öğütleyen Sünni tarikatı: ‘*Mevlevilikten, Melamilikten dem vuruyorlardı.*’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1647)

Melamilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melanet/ mel‘anet/ مَلْعَنَة

“i. esk. Büyük kötülük, lanetlenecek iş veya davranış.” TS (2011, s. 1647)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*مَلْعَنَة/mel‘anet*, ç. *مَلَعْنُ/melā‘inu*. Yapılan bir şeyin, (o şeyin) yapanına lanetlemek anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2018)

[<Ar. *mel‘anet* √ *l-‘-n* ‘lanet etti, kovdu, uzaklaştırdı, küfretti, sövdü’]
Melanet, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

melek/ melek/ مَلَك

1. i. *din bil.* Tanrı ile insan arasında aracılık yaptığına ve nurdan olduğuna inanılan manevi varlık, ferişte. 2. i. *mec.* Terbiyeli, uysal kimse: “*Yanlarındaki kızlar ise sahici birer melekti.*” - Sait Faik Abasıyanık. **melek gibi** 1. sessiz, sakın: “*Annem melekler gibi iyi kadındır.*” - Sait Faik Abasıyanık. 2. güzel: “*Kimi tarafları pek ince delikanlılar melek gibi kızları övüyorlardı.*” - Sait Faik Abasıyanık. TS (2011, s. 1648)

→ *melek otu.* TS (2011, s. 1648)

[<Ar. *melek* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Melek*, *Melaike* kelimesinin tekil hâlidir. *Melek* kelimesi,

Arapçadan Türkçeye geçtiğinde esas anlam korumasıyla birlikte “*terbiyeli, uysal kimse*” anlamı kazanmış ve “*melek gibi*” birleşik kelimeyi türemiştir.

meleke/ meleke/ مَلَكَة

“1. i. Tekrarlama sonucu kazanılan yatkınlık, alışkanlık: ‘*Bütün melekelerim yerinde olduğu hâlde kendimde değildim.*’ - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. ruh bil. fel. Yeti. 3. i. Yelken makarası.” TS (2011, s. 1648)

AEL: “مَلَكَة/meleketun; yetenek, akılda kazılan bir alışkanlıktır.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: “مَلَكَة/meleke, ç. مَلَكَات/melekāt; Zatta, özde sabit bir sıfat yada belirli bir şey için zeki, becerikli ve yetenekli bir şekilde olarak akılsal hazırlık yapmak anlamında gelir: مَلَكَة فَنِيَّة/meleketun feniiyyetun; Sanatsal beceri, yetenek.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *meleke* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Meleke* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Meleke* kelimesi Türkçeye geçtiğinde “*yeti, yelken makarası*” anlamı kazanmıştır.

melek otu

“i. bitki bil. Maydanozgillerden, su kenarlarında yetişen, çiçekleri yeşilimtırak beyaz çok yıllık bir bitki (*Angelica sylvestris*).” TS (2011, s. 1648)

Melek otu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melekût/ melekût/ مَلَكُوت

“i. esk. din bil. Ruhlar ve melekler âlemi.” TS (2011, s. 1648)

AEL: “مَلَكُوت/melekûtu ‘llāhi; Tanrı’nın maddi varlıkları, genel olarak Tanrı’nın âlemi.” Lane (1953, s. 3023) anlamında kullanılır.

MLAM: مَلَكُوت/melekûtu; 1. Ruhlar, soyutluk ve olağanüstülük ile ilgili görünmeyen âlemdir: أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ/evelem yenzurū fī melekûti ‘s-semavāti ve ‘l-erdi; Göklerin ve yerin melekûtunu düşünmediler mi, bakamdılar mı?. مَلَكُوتِ اللَّهِ/melekutu ‘llāhi; Allah’ın melekûtu, yani Allah’ın azameti ve iktidarı anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *meleke* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Melekût*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

melez/ meles/ ملس

“1. *sf. biy.* Değişik türden hayvan veya bitkiden üremiş (hayvan veya bitki), kırma, azma, hibrit, metis. 2. *sf.* Değişik ırkta ana babadan doğmuş olan (kimse): ‘*Melez bir insan ırkının karışımı, bu adama kuvvet vermiş.*’ - Memduh Şevket Esendal. 3. *sf. mec.* Katışık, karışık: Melez bir dil.” TS (2011, s. 1648)

AEL: “مَلْسٌ/meles; yumuşak, zarif veya pürüzlerden arınmış olma durumu, حُسُونَةٌ/huşūnetun kelimesinin ters anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 2735)

MLAM: “t. مَلْسٌ/meles; ç. اَمْلَاسٌ/emlāsun ve مِلْسٌ/mulūs; مَلِيسٌ/melise; deri vb. yumşak oldu, pürüzsüz oldu’nin mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2119)

[<Ar. *meles* √ *m-l-s* ‘yumşak oldu, pürüzsüz oldu’] *Melez* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve esas anlamdan tamamen farklı bir anlam benimsemiştir.

melezleme

“*isim* Melezlemek işi.” TS (2011, s. 1648)

Melezleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezlemek

“–i İki ayrı türü çiftleştirip birleştirmek.” TS (2011, s. 1648)

Melezlemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezlenme

“i. Melezlenmek işi.” TS (2011, s. 1648)

Melezlenme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezlenmek

“*nesnesiz* Melezleme işi yapılmak.” TS (2011, s. 1648)

Melezlenmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezleşme

“i. Melezleşmek işi, hibritleşme.” TS (2011, s. 1648)

Melezleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezleşmek

“1. nesnesiz, *bitki bil.* Bir bitki başka bir bitki türünün çiçekleriyle döllenmek, hibritleşmek. 2. nesnesiz, *mec.* Yabancılaşmak.” TS (2011, s. 1648)

Melezleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezleştirme

“i. Melezleştirmek işi.” TS (2011, s. 1648)

Melezleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezleştirmek

“-i Melez duruma getirmek.” TS (2011, s. 1648)

Melezleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melezlik

“i. Melez olma durumu, kırmalık: ‘*Dinde de cemiyette de bu kırmalık, bu melezlik tuhaf oluyor.*’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1648)

Melezlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melfuf/ melfûf/ ملفوف

“sf. esk. Sarılmış, bağlanmış, eklenmiş.” TS (2011, s. 1648).

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ملفوف/melfûf; 1. لَفَّ/leffe’den ism-i meful. 2. *bitki* Bakliyatlardan, turpgiller familyasından, kıvrılmış yaprakları olan ve Lahana olarak isimlendirilir. 3. Üzüm yaprağı ve benzeri, pirinç ve parçalı et dolgusuna sarılarak pişirilir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2025)

[<Ar. *melfûf* √ l-f-f ‘döndü, dolaştı, topladı, bağladı, sardı’] *Melfuf* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Melfuf*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*sarılmış, bağlanmış, eklenmiş*” anlamı örtüşür.

melfufen

“z. esk. Eklenmiş olarak.” TS (2011, s. 1648)

Melfuf maddesine bakınız.

[<Ar. *melfūfen* √ *l-f-f* ‘döndü, dolaştı, topladı, bağladı, sardı’] Türkçede kullanılan *melfufen* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *melfufen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

melhuz/ melhūz/ ملحوظ

“sf. esk. Mülahaza edilen, düşünülen.” TS (2011, s. 1648)

AEL: “ملحوظ/melhūzun; saygı gösterilen, göz önünde tutulan, takdir edilen, dikkate alınan, önem verilen görüşe, amaca, kaniya denir.” Lane (1953, s. 2655)

MLAM: “ملحوظ/melhūz; 1. لَحَظَ/laḥaẓa’den ism-i meful. 2. Değerli ve kıymetli anlamında gelir: رَجُلٌ مَلْحُوظٌ الْجَانِبِ/reculun melhūzu ’l-cānibi; itibarlı bir adam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1998)

[<Ar. *melhūz* √ *l-ḥ-z* ‘bakarak idrak etti, dikkat etti’] *Melhuz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Melhuz* hem Arapçada hem Türkçedeki “mülahaza edilen, düşünülen” anlamı örtüşür.

melik/ melik/ مَلِك

“i. esk. Padişah, hükümdar, hakan.” TS (2011, s. 1648).

AEL: “مَلِكُ الْأُمْلَاكِ/meliku ’l-amlāki; kralların kralı.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: t. مَلِك/melik, ç. مُلُوك/mulūk; 1. Sabit olmasına delalet eden bir sıfat-ı müşebbehedir. 2. Bir millete veya ülke üzerine iktidar ve komuta yetkisi sahibi olan, bir bölgeye ömür boyunca hükmeden veya veraset yoluyla yöneten kral anlamında gelir: بَلَاطُ الْمَلِكِ/belāṭu ’l-meliki; Kralın sarayı. الْمَلِك/el-meliku; Kral; Esmayihüsnadan bir isim, anlamı ise sultanlığın kudretiyle Kendini zahir eder, her şey O’nun emrinde, nehiyinde ve ne isterse onu yapar, mutlak iktidarın sahibi, Kendisi ve sıfatları, var olan her şeyden istigna eder: فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ/feta ’ālā ’llāhu ’l-meliku ’l-ḥaḥku; Melik ve Hak olan Allah Yücedir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *melik* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Melik*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına

uğramıştır. *Melik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*padişah, hükümdar, hakan*” anlamı örtüşür.

melike/ melike/ مَلِكَة

“1. i. esk. Kadın hükümdar: ‘*Saba melikesi Belkıs da kendisine Yemen iklimlerinin en güzel atlarından hediyeler göndermişti.*’ - Necip Fazıl Kısakürek 2. i. esk. Padişah karısı.” TS (2011, s. 1648)

→ **çayirmelikesi. TS (2011, s. 1648)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: t. مَلِكَة/melike, ç. مَلِكَات/melikāt; 1. Kralın, hükümdarın karısı veya dul eşi. 2. Veraset yoluyla olan hükümdar kadın. 3. hay. Nesil üreten büyük dişil, farklı vücut yapısına sahip ve topluluk şeklinde olan böceklerde olur, mesela arılar, karıncalar ve termitler gibi. المَلِكَة الأم/el-meliketu ’l-ummi; Ana kraliçe. Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *melike* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Melike* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Melike*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*kadın hükümdar, padişah karısı*” anlamı örtüşür.

melul/ melul/ ملول

“1. sf. Üzgün. 2. z. Boynu bükük, zavallı bir biçimde: ‘*Garipler köyü az çok çıplak ve kayalık bir yar ortasında sıkışmış, ıssız ve melul duruyor.*’ - Memduh Şevket Esenal. TS (2011, s. 1649)

→ **melul mahzun, melul melul. (2011, s. 1649)**

AEL: “ملول/melulun; usanan, sıkılan kimse.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: ملول/melul, ç. ملل/mulul. ملل/melle’den mübalağa sigası, çabuk canı sıkılan ve huzursuz olan kimse anlamında gelir: ليس لملول صديق/leyse li-melulin şedîk; çabuk sıkılanın, huzursuz olanın arkadaşı yok. Ahmed Muhtar (2008, s. 2124-2125)

[<Ar. *melul* √ *m-l-l* ‘sıkıldı, bıktı, usandı’] Tespit ettiğimiz gibi *melul* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*üzgün, boynu bükük, zavallı bir biçimde*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

melul mahzun

“z. Çok üzgün, sıkıntılı, ağlamaklı bir biçimde: ‘Sebatî Bey, çaresizlik içinde melul mahzun etrafına bakındı.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1649)

Melul maddesine bakınız.

Mahzun maddesine bakınız.

melul melul

“z. Üzgün bir biçimde.” TS (2011, s. 1649)

Melul maddesine bakınız.

melun/ mel‘ūn/ مَلْعُون

“1. sf. Tanrı tarafından lanetlenmiş olan, lanetli: Melun şeytan. 2. i. Lanetlenmiş kimse: ‘Kendisini Müslüman adıyla takdim eden bu kır saçlı melunu da tanıdım.’ - Aka Gündüz. 3. sf. mec. Nefretle karşılanan, kötü: ‘Baykuşlar uğursuzdu ama yeterince melun değil.’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1649)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “لَعَنَ/la‘ane, يَلْعَن/yel‘an, لَعْنًا/la‘nen, لَاعِن/lā‘in, مَلْعُون/mel‘ūn ve لَاعِينَ/la‘īn.”

Ahmed Muhtar (2008, s. 2017)

mel‘ūn; “لَعَنَ/la‘ane; lanet etti, sövdü, beddua etti, kovdu, uzaklaştırdı, küfretti”den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2017)

[<Ar. *mel‘ūn* √ *l-‘-n* ‘lanet etti, sövdü, beddua etti, kovdu, uzaklaştırdı, küfretti’] *Melun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Melun*, hem Arapçada hem Türkçedeki “Tanrı tarafından lanetlenmiş olan, lanetli, lanetlenmiş kimse, nefretle karşılanan, kötü” anlamı örtüşür.

melunca

“sf. Meluna yakışan, melun gibi: ‘O bakışta hiç de melunca bir kandırma fikri gizlenemez.’ - Feridun Fazıl Tülbentçi.” TS (2011, s. 1649)

Melunca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

melunluk

“i. Melun olma durumu.” TS (2011, s. 1649)

Melunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memalik/ memālik/ ممالك

“i. esk. ç. Memleketler: ‘Mora’ya kadar memaliki dahi fethederek ‘despotya’ namıyla hadsiz hesapsız imaretlere taksim eylemişler.’ - Ahmet Midhat.” TS (2011, s. 1649)

Memalik, *memleket* kelimesinin çoğul hâlidir. *Memleket* maddesine bakınız.

memat/ memāt/ مَمَات

“i. esk. Ölüm.” TS (2011, s. 1649)

AEL: “مَمَات/memātun; ölüm, حَيَاة/hayātun kelimesi ters anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 2741)

MLAM: مَمَات/memāt; Ölüm anlamında gelir: اِذَا لَاذُقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ/izen le’ezeḡnāke zi’fe’l-hayāti ve zi’fe’l-memeāti; Hayatın ve ölümün (sıkıntıları) iki katını sana tattırırdık. Ahmed Muhtar (2008, s. 2136)

[<Ar. *memāt* √ *m-v-t* ‘öldü, yatıştı, söndü, bayındır olmadı’] *Memat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memba/ menba’ / مَنْبَع

“1. i. Kaynak, pınar: ‘Siyah gözleri, siyah birer kaynar su membası gibiydi.’ - Halide Edip Adıvar. 2. i. mec. Bir şeyin ilk olarak ortaya çıktığı yer: ‘Böyle bir siyaset, sabit ve payidar bir membadan çıkar.’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1649)

→ **memba suyu. TS (2011, s. 1649)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَنْبَع/menba’, ç. مَنَابِع/menābi’u; 1. نَبْع/neba’a’dan ism-i mekân: Su ve benzerinin çıkış yeridir, مَنْبَعُ مَاءٍ/menbe’u mā’in; Su kaynağı. 2. Bir şeyin kaynağı: مَنْبَعُ فِكْرَةٍ/menbe’u fikretin; Bir düşüncenin kaynağı. المَنَابِع/el-menābi’u; coğ. Akarsular, pınarlar anlamında gelir, Yani nehrin başlangıcı veya kaynağını oluşturan küçük akarsular/pınarlardır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2160)

[<Ar. *menba* ‘√ *n-b-* ‘fışkırdı, aktı’] *Memba* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memba suyu

“i. İçinde erimiş mineraller bulunan, içme suyu olarak veya tedavi amacıyla kullanılan su.” TS (2011, s. 1649)

Memba suyu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleha/ memlaḥa/ مَمْلَحَة

“i. esk. Tuzla.” TS (2011, s. 1650)

AEL: “مَمْلَحَة/memlaḥatun; içinde tuz konulan şey.” Lane (1953, s. 2733)

MLAM: “مَمْلَحَة/memlaḥatun, ç. مَمْلَحَات/memlaḥāt, مَمَالِح/memāliḥ; Sofra tuzu içinde koyacak bir alet, tuzluk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2119)

[<Ar. *memlaḥa* √ *m-l-ḥ* ‘tuzladı, tuzu oldu, sevimli oldu, güzel oldu’] *Memleha* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memleket/ memleket/ مَمْلَكَة

1. i. Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke. 2. i. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, şehir, yurt: “*Memleket isterim / Ne başta dert ne gönülde hasret olsun*” - Cahit Sıtkı Tarancı. 3. i. İklim ve üretim bakımından ele alınan bölge: “*Lübnan portakal, turunç, hurma ve muz memleketiydi.*” - Refik Halit Karay. TS (2011, s. 1650)

→ *memleket havası, memleketler arası.* TS (2011, s. 1650)

AEL: “مَمْلَكَة/memleketun; krallık.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: مَمْلَكَة/memleket, ç. مَمَالِك/memāliku. 1. Bir kral tarafından hükmedilen bir ülkedir: المملكة العربية السعودية/el-memleketu’l-‘arabiyeti’l-su‘ūdiyyeti; Suudi Arabistan Krallığı. 2. Kralın krallığı, himayesinin altındaki insanlarda ve muazzezliğindedir: طالت مَمْلَكَتُهُ/tālet memleketuh; Krallığı uzun (olsun), yani Allah’tan onun krallığı uzun zaman sürmesini kılсын demektir. 3. Âlem, yani, canlıların ve cansızların nesnelerinin sınıflandırılmasındaki olan gruplar. مَمْلَكَة الْحَيَوَان/memleketu’l-ḥayvāni; Hayvanlar âlemi. Ahmed Muhtar (2008, s. 2124)

[<Ar. *memleket* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Memleket*, *memalik* kelimesinin tekil hâlidir. Belirttiğimiz gibi *memleket* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde esas anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

memleketçi

“i. Memleketin her bakımdan yükselmesini, gelişmesini isteyen, bu yolda çaba harcayan kimse.” TS (2011, s. 1650)

Memleketçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketçilik

“i. Memleketçi olma durumu.” TS (2011, s. 1650)

Memleketçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleket havası

“i. Halk türküsü: ‘*Gülmek istedim, tutturdum bir memleket havası.*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1650)

Memleket havası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketler arası

“i. Uluslararası.” TS (2011, s. 1650)

Memleketler arası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketli

“1. i. Aynı memlekette olan kimse, toprak, yerdeş, hemşehri: ‘*Süleyman, çavuşun memleketlisi olduğundan bu gibi teklifsizliklere kendinde hak görürdü.*’ - Haldun Taner.

2. isim Memleket halkı.” TS (2011, s. 1650)

Memleketli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketlilik

“i. Memleketli olma durumu.” TS (2011, s. 1650)

Memleketlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketsiz

“sf. Memleketi olmayan.” TS (2011, s. 1650)

Memleketsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memleketsizlik

“i. Memleketsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1650)

Memleketsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memluk/ memlūk/ مملوك

“i. esk. Köle.” TS (2011, s. 1650).

AEL: “مَمْلُوكُ/memlūkun; köle, kul; günümüzde, özellikle, beyaz bir erkek köle.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: مَمْلُوكُ/memlūkun, مَمَالِيْكُ/memālīku. 1. مَلِكُ/meleke'den ism-i meful. Köle, insanlardan memluk olanlar anlamında gelir. 2. Mısır'da Eyyübilerin orduda kullandıkları Türk veya Çerkez kölelerdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2124)

[<Ar. *memlūk* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Memluk* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Memluk* hem Arapçada hem Türkçedeki “köle” anlamı örtüşür.

memnu/ memnū / مَمْنُوع

“sf. esk. Yasak: ‘Esasen evvelce de söylediğimiz gibi dilenmek şiddetle *memnu* idi.’ - Asaf Halet Çelebi. **memnu olmak** yasaklanmak: ‘İnsan ise *memnu* olan şeye düşkündür.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1650)

→ *memnu meyve, memnu mıntıka. TS (2011, s. 1650)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَمْنُوعُ/memnū‘. مَنَعَ/mene‘a’den ism-i meful. التَّدْخِينِ/memnū‘u’l-tedhīni; Sigara içmek yasaktır. المَمْنُوعُ مِنَ الصَّرْفِ/el-memnū‘u mine’s-sarf; nahiv, sarf İsimlerin sonrasında gelmeyen tenvin ve kesre, sadece zamme ve fetha ile sınırlanandır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2129)

[<Ar. *memnū* ‘√ *m-n-* ‘yasakladı, engelledi, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’] *Memnu*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memnuiyet

“i. esk. Yasaklık.” TS (2011, s. 1650).

[<Ar. *memnū* ‘(ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Memnuiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

memnuluk

“i. Yasaklık.” TS (2011, s. 1650)

Memnuluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnu meyve

“1. i. *din bil.* Yasak meyve. 2. i. *mec.* Elde edilmesi yasaklanan şey.” TS (2011, s. 1650)

Memnu meyve, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnu mıntıka

“i. esk. Girilmesi, film ve fotoğraf çekilmesi yasak olan yer, yasak bölge.” TS (2011, s. 1650)

Memnu mıntıka, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnun/ memnūn/ مَمْنُون

1. sf. Herhangi bir olaydan veya durumdan ötürü sevinç duyan, kıvançlı, mutlu: “Ben yine memnunum senden evladım / Sana ben bu bapta kusur bulmadım” - Enis Behiç Koryürek. 2. z. Herhangi bir olaydan veya durumdan ötürü sevinç duyarak, kıvançlı, mutlu olarak: “Halk, oyunun bittiğini anlayarak memnun, sessizce tiyatroyu boşalttılar.” - Memduh Şevket Esendal. **memnun etmek** 1. bir kimseyi sevindirmek, ona kıvanç vermek: “Herkesi aynı zamanda memnun etmenin yolu yok herhâlde.” - Ahmet Muhip Dranas. 2. yüklüce para veya bol bahşış vermek: “Birader, hafif bir yükümüz var,

Aksaray'a götürürsen seni memnun ederiz." - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **memnun olmak** sevinmek, sevinç duymak, kıvanmak: *"İçten içe bu duruma memnun olarak onları kavgalarıyla baş başa bıraktım."* - Ahmet Ümit. TS (2011, s. 1650)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: مَمْنُون/memnūn; 1. مَنْ عَلَى/menne 'alā'dan ism-i meful. 2. Yapılan iyilik için minnettar ve müteşekkir olan: مَمْنُونُ لَكَ/memnūnun leke; Sana minnettarım, müteşekkirim. 3. Kesik, bölük bölük, maktu anlamında gelir: لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ/lehum ecrun gayru memnūnin; Onlar için kesilmeyen ecir, sevap var. Ahmed Muhtar (2008, s. 2130)

[<Ar. *memnūn* √ m-n-t 'imtihan etti, sınadı, planladı'] Tespit ettiğimiz gibi *memenun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

memnunca

"1. sf. Memnun gibi, az çok memnun. 2. z. Memnun bir biçimde." TS (2011, s. 1650)

Memnunca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnuniyet

"i. Memnun olma, sevinç duyma, sevinme: '*Kurutan, yakan güneşli ve gölgesiz ve nihayetsiz bir çölün ortasında bir bardak buzlu su bulan yolcu memnuniyetini hissettim.*' - Ahmet Hikmet Müftüoğlu." TS (2011, s. 1650)

Memnuniyet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnuniyetle

"z. Kıvanç duyarak, kıvançla." TS (2011, s. 1650)

Memnuniyetle, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnuniyetsiz

"sf. Memnun olmayan." TS (2011, s. 1650)

Memnuniyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnuniyetsizlik

“i. Memnun olmama durumu.” TS (2011, s. 1650)

Memnuniyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memnunluk

“i. Kıvanma, kıvanç: ‘Büyük bir memnunlukla yapıştım kazmanın sapına.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1650)

Memnunluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

memul/ me’ mül/ مأمول

“sf. esk. Umulan, düşünülen. **memul etmek** beklemek, ummak: ‘Bu hareketleri terbiyenizden hiç memul etmezdim.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. **memul olmak** umulmak, beklenilmek.” TS 2011, s. 1650)

AEL: “مأمول/me’ mülun; ümit edilen, beklenen.” Lane (1953, s. 100)

MLAM: “أمل/emele, يأمل/ye’ mulu ve يأمل/ye’ milu, أملاً/emelen, أمل/āmilun, مأمول/me’ mülun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 119)

me’ mülun; أمل/emele; umdu, ümit etti, olmasını istedi’den ism-i mefuldur.

[<Ar. me’ mül √ ‘-m-l ‘umdu, ümit etti, olmasını istedi’] *Memul* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*memul etmek, memul olmak*” anlamı türemiştir. *Memul* hem Arapçada hem Türkçedeki “*umulan, düşünülen*” anlamı örtüşür.

memur/ me’ mūr/ مأمور

1. i. Devlet hizmetinde aylıkla çalışan kimse, görevli: “Kasabaya gelen her yeni *memur* ilk olarak beni tanır.” - Tarık Buğra. 2. sf. Yükümlü: “Sen de kaçmamasına dikkat edeceksin. Muhafazasına *memursun*.” - Refik Halit Karay. **memur etmek** görevlendirmek: “Beni buraya *memur* ettikleri vakit şikâyet etmemiş fakat içimden ağlamıştım.” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. TS (2011, s. 1650)

→ *ambar memuru, infaz memuru, maiyet memuru, muhabere memuru, nikâh memuru, nokta memuru, orman koruma memuru, sağlık memuru, taharri memuru, tapu memuru, zaptiye memuru.* TS (2011, s. 1650)

AEL: “مَأْمُورٌ/me`mūrun; أَمَرَهُ/emerehu; (o erkek), onu (erkek) emretti, komuta etti, emir verdi, yönetti'den ism-i mefuldur.” Lane (1953, s. 100)

MLAM: مَأْمُورٌ/me`mūr, ç. مَأْمُورُونَ/me`mūrūn, مَأْمِيرٌ/māamīru; 1. أَمَرَ/emere'den ism-i meful. 2. Devlet idari bölümlerinden bölüm başkanının idari kademesidir: مَأْمُورٌ الشَّرْطِيَّة/me`mūru`ş-şuṭati; Memur polis. Ahmed Muhtar (2008, s. 119)

[<Ar. me`mūr √ -m-r ‘emir verdi, buyurdu, istedi’] Memur hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memure

“i. esk. Bayan memur: ‘Patronun, benim gibi bir memurenin nazını çekmeye ne mecburiyeti var?’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1651)

Memure, memur kelimesinin müennes hâlidir. Memur kelimesine bakınız.

memurin/ me`mūrīn/ مَأْمُورِينَ

“i. esk. ç. Memurlar.” TS (2011, s. 1651).

Memurin, memur kelimesinin müzekker çoğul hâlidir. Memur kelimesine bakınız.

memuriyet/ me`mūriyyet/ مَأْمُورِيَّة

“i. Memurluk: ‘Eski memuriyetleri bulsam ne yapacağımı bilirim.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1651)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَأْمُورِيَّة/me`mūriyyet. 1. مَأْمُور/me`mūr’dan sinai mastardır. 2. Memurun yönetiminde olan idari birim. Ahmed Muhtar (2008, s. 119)

[<Ar. me`mūriyyet √ -m-r ‘emir verdi, buyurdu, istedi’] Memuriyet hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

memurluk

“i. Memur olma durumu, memuriyet: ‘Almanya’ya gitmeden önce sebze halinde memurluk yapıyordum.’ - Adalet Ağaoğlu.” TS (2011, s. 1651)

Memurluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

men/ men‘ / مَنع

“1. i. Yasaklama. 2. i. Engel olma.” TS (2011, s. 1651)

→ **menedilmek, menetmek, menolunmak. TS (2011, s. 1651)**

AEL: “مَنْعَ/men ‘un; إِعْطَاءَ/i ‘ṭā ‘un kelimesinin ters anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 3024)

MLAM: “مَنْعَ/men ‘un; Yasak, alıkoyma, مَنَعَ/mena ‘a; yasakladı, alıkoydu’nin mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2129)

[<Ar. *men* ‘ √ *m-n-* ‘ ‘yasakladı, engelledi, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’] *Men* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Men* hem Arapçada hem Türkçedeki “yasaklama, engel olma” anlamı örtüşür.

menafi/ menāfi/ منافع

“i. esk. ç. Yararlar, faydalar.” TS (2011, s. 1651)

→ **menafiiumumiye. TS (2011, s. 1651)**

AEL: “مَنْفَعَةً/menfa ‘atun; مَضَرَّةَ/maẓarretun kelimesinin ters anlamlısıdır; avantaj, kâr, fayda nedeni veya aracı veya fayda, kâr veya kârlılık, kullanışlılık.” Lane (1953, s. 3036)

MLAM: مَنْفَعُ/menāfi ‘u, t. مَنْفَعَةٌ/menfa ‘atun; 1. Faydalı, iyi ve hayırlı anlamında gelir: وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ/ve lekum fihā menāfi ‘u keṣīretun ve minhā te ‘kulūne; Ve onun içinde size birçok faydalar vardır ve ondan yersiniz. مَنْفَعُ الدَّارِ/menāfi ‘u ‘d-dāri; Evin faydaları, yani evin tesisleri. 2. Bir kişinin elde ettiği fayda, kâr veya kazanç anlamında gelir: مَنَافِعُ مَادِيَّةَ/menāfi ‘u māddiyetin; Maddi kazançlar. مَذْهَبُ الْمَنْفَعَةِ/mezhep el-menfa ‘at; fel. tas. Menfaatlerin mezhebi, Pragmatizmdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2259)

[<Ar. *menāfi* ‘ √ *n-f-* ‘ ‘faydalandırdı, iyilik yaptı’] *Menafi*, *menfaat* kelimesinin çoğul hâlidir. *Menafi* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menafiiumumiye

“is. huk. Kamu yararı.” TS (2011, s. 1651)

Menafiiumumiye, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menakıp/ menākīb/ مناقِب

“i. esk. ç. Menkıbeler.” TS (2011, s. 1651)

→ **menakıpname. TS (2011, s. 1651)**

Menakıp, menkıbe kelimesinin çoğul hâlidir. *Menkıbe* maddesine bakınız.

menakıpname

“i. edebiyat Menkıbeleri konu edinen eserlerin ortak adı.” TS (2011, s. 1651).

Menakıpname, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mendil/ mendîl/ مَندِيل

1. i. Burun ve ter silmekte, el ve yüz kurulamakta kullanılan küçük, kare biçiminde kumaş veya yumuşak, ince kâğıt: “*Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.*” - Yahya Kemal Beyatlı. 2. i. İçine bazı şeyler konulan kumaş, yağlık: “*Sabahleyin erkenden işine gider, akşamüstü elinde dolu mendiliyle evine dönerdi.*” - Reşat Nuri Güntekin. **mendil atmak** herhangi bir duyguyu, gizli bir mesajı haberleşilen insana çeşitli anlamları olan renkli mendille bildirmek: “*Pencereyi açıp gözünün önünde oyalı yeşil mendil mi atacağım Ferit’e?*” - Necati Cumalı. **mendil kadar** çok küçük (alan): “*Mendil kadar olsun tarlamızı ayır/ Beni doyuracak ağacı göster*” - Bedri Rahmi Eyuboğlu. **mendil sallamak** birini uzaktan mendil sallayarak selamlamak veya uğurlamak: “*Arabalar yaklaşıyor, mendil sallayalım mı?*” - Aka Gündüz. TS (2011, s. 1651)

→ **mendil atmak, mendil kadar. TS (2011, s. 1651)**

AEL: “مَندِيل/mendîlun; peçete yerine kullanılan bir bez, başın üstünde (de) konur.” Lane (1953, s. 3030)

MLAM: “t. مَندِيل/mendîlun, مَندِيل/mindîlun, ç. مَندِيل/menādîlu; Pamuk, ipek ve benzerlerinden yapılan, genellikle kare şeklinde olan, teri veya suyu silen bir kumaştır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2127)

[<Ar. **mendîl** √ **m-n-d-l** ‘sildi, başına bağladı’] *Mendil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrarak “içine bazı şeyler konulan kumaş, yağlık” anlamı kazanmış ve “*mendil atmak, mendil kadar, mendil sallamak*” gibi birleşik kelimeleri türemiştir.

mendilli

“sf. Mendili olan: ‘Mendilli eliyle karşıdan el kol işaretlerine başladı.’ - Necati Cumalı.” TS (2011, s. 1651)

Mendilli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mendilsiz

“sf. Mendili olmayan.” TS (2011, s. 1651)

Mendilsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menetme

“i. Menetmek işi.” TS (2011, s. 1652)

Menetme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menetmek

“1. –i Yasaklamak: ‘Bildiğim bir şey varsa o da patronun odanızdan dışarıya çıkmayı size menettiğidir.’ - Sait Faik Abasıyanık. 2. –i Engel olmak.” TS (2011, s. 1652)

Menetmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfa/ menfā/ مَنْفَى

“1. i. esk. Bir kimsenin sürgüne gönderildiği yer, sürgün yeri. 2. i. esk. Sürgün olma durumu: ‘Paris’teki menfa hayatında epeyce Frenk alışkanlığı edinmiş.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1652)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَنْفَى/menfā, ç. مَنْفَى/menāfin; نَفَى/nefā’dan ism-i mekân, ülkesinden kovulan birinin ikamet yeridir. مَاتَ فِي الْمَنْفَى/māte fī el-menfā; Sürgün yerinde öldü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2262)

[<Ar. *menfā* √ *n-f-t* ‘inkar etti, yalanladı, sürgün etti, nefi edatı kullandı’]
Menfi, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menfaat/ menfa‘at/ مَنْفَعَة

“i. Çıkar: ‘*Sadrözama göz yumması kendi menfaati icabındandı.*’ - Halide Edip Adivar. **menfaat gütmek** çıkarını ön planda tutmak: ‘*Hayatımda hiçbir zaman menfaat gütmedim, paragözlü olmadım.*’ - Sermet Muhtar Alus. ” TS (2011, s. 1652)

→ **menfaat düşkünü, amme menfaati.** TS (2011, s. 1652)

Menafi, maddesine bakınız.

menfaatçi

“i. Çıkarcı.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaatçilik

“i. Çıkarcılık.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaat düşkünlüğü

“i. Çıkarcılık.” TS (2011, s. 1652)

Menfaat düşkünlüğü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaat düşkünü

“sf. Çıkarcı: ‘*Şu milletini üstün görmeyen, şu menfaat düşkünü, şu bozguncu, millî şuura erememiş insanlardır.*’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1652)

Menfaat düşkünü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaatperest

“sf. esk. Çıkarcı.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatperest, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaatperestlik

“i. Çıkarcılık: ‘*Hain bir hastalık onun kavi ve güzel vücudunu ve uyumsuz bir menfaatperestlik yakazası da onun ahlaki mesleğini yendi ve yere serdi.*’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatperestlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaatperver

“sf. esk. Çıkarcı: ‘Şimdiye kadar eğilmeyen boynunu menfaatperver, hesapçı bir zahit gibi büktü.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatperver, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaatperverlik

“i. Çıkarcılık.” TS (2011, s. 1652)

Menfaatperverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfaattar

“sf. esk. Çıkarcı: ‘Biz birbirimizi çekemeyiz ve menfaattar olmadıkça da hiçbir şeyi methetmeyiz.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1652)

Menfaattar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menfez/ menfez/ مَنْفَذٌ

“1. i. esk. Girecek veya geçecek yer, delik: ‘Atılan gülle ve lağımlardan kale duvarlarında geniş menfezler açıldı.’ - Orhan Seyfi Orhon. 2. i. esk. Genellikle banyo ve tuvaletlerde bulunan, panjur gibi açılıp kapanan havalandırma penceresi.” TS (2011, s. 1652).

AEL: “مَنْفَذٌ/menfezun veya مَنْفَذٌ/menfezun; Bir şeyin içinden geçtiği yer, bir cadde, bir çıkış yeri, geçecek yer. mec. فِيهِ مَنْفَذٌ لِلْقَوْمِ/fihi menfezun lil-kavmi; onda kavim için bir çıkış (çare) yolu.” Lane (1953, s. 2823)

MLAM: “t. مَنْفَذٌ/menfez, ç. مَنْافِذٌ/menāfizu; 1. نَفَذَ/nefeze’den ism-i mekân: çıkış, nesnenin nüfuz ettiği yerdir. سَدٌّ عَلَيْهِ الْمَنَافِذُ/sedde ‘aleyîhi ‘l-menāfize; Onun çıkış yerlerini engelledi. 2. Geçit anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2250)

[<Ar. *menfez* √ *n-f-z* ‘uyguladı, yaptı, yerine getirdi’] *Menfez* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menfi/ menfi/ مَنْفِيٌّ

[<Ar. *menfūr* √ *n-f-r* ‘göç etti, hızla gitti, acele etti, haktan uzaklaştı, uzaklaştı, kaçarak uzaklaştı, yüz çevirdi, nefret etti, hoşlanmadı, sevmedi, hayvan ürküp kaçtı’] *Menfur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Menfur* hem Arapçada hem Türkçedeki “*nefret edilen, iğrenç, tiksindirici*” anlamı örtüşür.

menhiyat/ menhiyyāt/ مَنَهِيَّات

“i. esk. din bil. Din yasakları.” TS (2011, s. 1652)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ç. مَنَهِيَّات/ *menhiyyāt*, t. مَنَهِيَّ/ *menhiyy*. الشَّرْعِيَّة/ *el-menhiyyātu* ‘şer’iyyeti; Şeri menhiyat.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2297)

[<Ar. *menhiyyāt* √ *n-h-ī* ‘menetti, uyardı, nasihat etti, yasakladı’] *Menhiyat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menhus/ menhūs/ مَنَحُوس

“sf. esk. Uğursuz: ‘Odanın içinde yine o menhus koku, o cehennem mazinin kokusu vardı.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1652-1653)

AEL: “رَجُلٌ مَنَحُوسٌ/ *menhūsun*; refah olmayan, talihsiz, uğursuz veya şanssız olan: رَجُلٌ مَنَحُوسٌ/ *reculun menhūsun*; talihsiz bir adam.” Lane (1953, s. 2775)

MLAM: “t. مَنَحُوسٌ/ *menhūsun*, ç. مَنَحُوسُون/ *menhūsūn*, مَنَاحِيْسُ/ *menāhīsu*; 1. نُحْسٌ/ *nuhise* ve نَحْسٌ/ *nehesa*’den ism-i meful. 2. Sevimli olmayan ve beğenilmeyen anlamında gelir. 3. Bedbaht, şanssız anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2177)

[<Ar. *menhūs* √ *n-h-s* ‘zarar verdi, perişan oldu, bahtsız oldu’] *Menhus* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Menhus* hem Arapçada hem Türkçedeki “*uğursuz*” anlamı örtüşür.

meni/ menî/ مَنِي

“i. fiz. Erkeklerin cinsel organından salgılanan madde, er suyu, bel (III), atmık, dikel, sperm, sperma.” TS (2011, s. 1653)

AEL: “الْمَنِيُّ/ *el-meniyyu*; kabile, aşiret” Lane (1953, s. 134), “الْمَنِيُّ/ *el-meniyyu*” Lane (1953, s. 3024)

MLAM: مَنِيّ/menî, ç. مُنَى/munî. biyo. Sperm anlamında gelir. أَلَمْ يَكُنْ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى /'elem yeku nutfeten min menîyin yumnâ; Meniden akıtılan bir sperm değil miydi o? Ahmed Muhtar (2008, s. 2131)

[<Ar. **menî** √ **m-n-t** 'imtihan etti, sınıadı, planladı'] *Meni* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menkıbe/ menkabe/ مَنْقِبَة

1. i. edeb. Din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye. 2. i. Olağanüstü olaylarla ilgili anlatı: “Kemalettin Bey, bize sağda ve solda, alçak, yüksek nihayetsiz tepelerin harp menkıbelerini anlatıyordu.” - Halide Edip Adıvar. 3. i. Hikâye: “Bu menkıbe onun hakikaten eski bir şair olduğunu ispat etmektedir.” - Asaf Halet Çelebi. TS (2011, s. 1653)

AEL: t. مَنْقِبَة/menkebetun, ç. مَنْاقِبْ/menākibu; İki ev arasında dar bir yol, iki ev arasında yüksek bir zemin. مَنْقِبَة/menkebetun; مَنْقِبَة/meşlebetun kelimesinin ters anlamlısıdır; erdem, mükemmel şey, iyilik, cömertlik, iyi, yetenek anlamlarda kullanılmaktadır: رَجُلٌ ذُو مَنْاقِبْ/reculun zū menākibe; unutulmaz bir adam, çok iyi bir adam, mükemmel bir adam olduğu için unutulmuyor. Lane (1953, s. 3036)

MLAM: مَنْقِبَة/menkabe, ç. مَنْاقِبْ/menākibu; 1. İki ev arasındaki dar ve yürülmez yol anlamında gelir. 2. Cömretlilik eylemi ve iftihar etme, eksiklik anlamının tersidir: مَنْاقِبُ الْأَوْلِيَاءِ/menākibu'l-evliyā'u; Evliyaların övünülecek ahlak ve davranışları. el-menākib; İnsanı tanıtan güzel ahlak ve iyi nitelikler anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2263)

[<Ar. **menkabe** √ **n-k-b** 'deldi, delik açtı, yer altında aradı, aradı, başkan oldu'] *Menkıbe*, *menakıp* kelimesinin tekil hâlidir. *Menkıbe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “olağanüstü olaylarla ilgili anlatı, hikâye” anlamı kazanmıştır.. *Menkıbe* hem Arapçada hem Türkçedeki “din büyüklerinin veya tarihe geçmiş ünlü kimselerin yaşamları ve olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâye” anlamı örtüşür.

menkıbevi

“sf. Efsanevi.” TS (2011, s. 1653).

Arapçada *menkıbevi* olarak bir kelime bulunmamaktadır.

menkul/ menkūl/ منقول

“1. *sf. esk.* Bir yerden bir yere taşınabilen (mal). 2. *sf. esk.* Ağızdan ağıza geçerek gelmiş, söylenegelmiş: ‘*Keremeti kendinden menkul şeyhler gibi bu armağanlar onların eksik olan kabiliyetlerinin bir çeşit icazeti oluyor.*’ - Haldun Taner. 3. *i. h.* Taşınır.” TS (2011, s. 1653)

→ *menkul kıymetler. TS (2011, s. 1653)*

AEL: “*الْمَنْقُولُ/el-menkūlu; مَعْقُولٌ/ma ‘kūlun* ters anlamlısıdır; anlatılmış bilgi anlamındadır.” Lane (1953, s. 3037)

MLAM: “*الْمَنْقُولُ/menkūl; 1. نَقَلَ/naḳale*’den *ism-i meful*. 2. Çevrilmiş anlamında gelir: *نَصَّ مَنْقُولٌ إِلَى الْعَرَبِيَّةِ/naṣṣun menkūlun ilā ‘l- ‘arabiyyeti*; Arapçaya çevirilen bir metin.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2274)

“*الْمَنْقُولُ/el-menkūlu*; Menkul: Anlatma veya dinleme yoluyla öğrenilendir. Mesela hadis-i şerif ve benzeri gibi, makul kelimesi ise onun tersidir. *عِلْمُ الْمَنْقُولَاتِ/‘ilmu ‘l-menkūlāti*; Menkuller ilmi, yani nakli ilimler demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2274)

[<Ar. *menkūl* √ *n-k-l* ‘yerini değiştirdi, rivayet etti, söyledi, kopyaladı’]
Menkul kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Menkul* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir yerden bir yere taşınabilen, ağızdan ağıza geçerek gelmiş, söylenegelmiş, taşınır*” anlamı örtüşür.

menkul kıymetler

“*i. eko. çokluk* Senet, bono, tahvil, hisse senedi vb. taşınır değerler.” TS (2011, s. 1653)

Menkul kıymetler, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menolunma

“*i. Menolunmak işi.*” TS (2011, s. 1653).

Menolunma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menolunmak

“*nesnesiz, Yasaklanmak.*” TS (2011, s. 1653).

Menolunmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mensubiyet

“i. esk. Mensupluk: ‘Kendilerine mensubiyetimi duyup derhâl beni satın almasaydı.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1653)

[<Ar. **mensûb** (ism-i meful) + **ya’n-neseb** (sıfatı yapan ek) + **ta’tenis**] Mensubiyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mensucat/ mensûcât/ مَنسُوجَات

“i. ç. Dokumalar.” TS (2011, s. 1653)

AEL: “مَنسُوجٌ/mensûcun; dokunmuş, örülmüş.” Lane (1953, s. 2788)

MLAM: مَنسُوجَات/mensûcât, t. مَنسُوجٌ/mensûcun; 1. نَسَجَ/nesece’den ism-i meful. 2. Kumaş ve benzeri gibi dokulan her şey anlamında gelir: مَنسُوجَاتٌ قُطْنِيَّةٌ/mensûcâtun kuṭniyyetun; Pamuk dokumaları. Ahmed Muhtar (2008, s. 2201)

[<Ar. **mensûcât** √ *n-s-c* ‘ördü, düzeltti, uydurdu, düzdü’] Mensucat hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mensup/ mensûb/ مَنسُوب

“sf. Bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili, -den olan, -e bağlı (kimse): ‘Bu cemiyetin mevcudiyeti ve faaliyeti ordu mensuplarının asabiyetini tahrik ediyordu.’ – Atatürk. **mensup olmak** bir şey veya kimseyle bağıntısı olmak: ‘Bizde devlet ve devlete mensup olanlar imtiyazlıdır.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1653)

AEL: “مَنسُوبٌ/mensûbun; ait, bağlı, akraba, ilişkin anlamındadır.” Lane (1953, s. 2787)

MLAM: مَنسُوبٌ/mensûbun, ç. مَنسُوبُونَ/mensûbūn, (akıl olmayan için) مَنَاسِبُ/menāsibu; 1. نَسَبَ/nesebe’den ism-i meful. 2. Ortalama ve seviye anlamında gelir: مَنسُوبُ الْبَحْرِ/mensûb el-baḥr; Denizin seviyesi. 3. nhv, sarf, İsimin sonuna eklenen şeddeli *y/ya*, ama öncesindeki (harf) ise kesreli olur, mücerret isimlere olan nisbetini delalet eder. مِصْرِيّ/ mişrî; Mısırlı. Ahmed Muhtar (2008, s. 2200)

[<Ar. *mensūb* √ *n-s-b* ‘dayattı, nitelendirdi, isnat etti, atfetti, yükledi, vafetti, soyunu zikretti’] *Mensup* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mensup* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir yerle veya bir kimseyle bağlantısı olan, ilişkili” anlamı örtüşür.

mensupluk

“i. Bir yerle, bir kimseyle ilgili, ilişkili olma durumu, mensubiyet.” TS 2011, s. 1653)

Mensupluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mensur/ mensūr/ مَنُور

“i. esk. edeb. Düzyazı: ‘Manzum teliflerim ve mensur tercümelerimle Türk sahnesine ettiğim hizmetin hakikaten bir değeri var mı?’ - Halit Fahri Ozansoy.” TS (2011, s. 1653)

→ *mensur şiir*. TS (2011, s. 1653)

AEL: “مَنُور/durrun *mensūrun*; elle saçılmış, dağılmış, inci(ler). مَنُور/*mensūrun*; dağınık veya saçılmış halde; dağılmış bir şekilde atılan şeye denir. لَهُ كَرَشٌ/lehu *kerşun mensūretun*; dağılmış göbeği var (sayısız çocuğu var). مَنُور/*mensūrun*; güzel kokan bir tür çiçeğe denir.” Lane (1953, s. 2764)

MLAM: “مَنُور/*mensūr*, 1. نَسَرَ/*neşere*’den ism-i meful: مَنُورًا/*zehebe hebā*’en *mensūren*; Boşu boşuna gitti. 2. edb. Ne kafiyesi nede vezni olan söylenmiş veya yazılmış kelam, manzumun tersidir. 3. bitki Güzel kokulu ve çeşidine göre rengi değişen turpgillerden bir çiçek türüdür.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2168)

[<Ar. *mensūr* √ *n-s-r* ‘dağıttı, savurdu, nesir şeklinde söyledi veya yazdı ’] *Mensur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mensur* hem Arapçada hem Türkçedeki “düzyazı” anlamı örtüşür.

mensur şiir

“i. edeb. Şiir yönü ağır basan düzyazı, şiirce.” TS 2011, s. 1653)

Mensur şiir, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menşe/ menşe’ / مَنُشَأْ

“i. esk. Başlangıç, bir şeyin çıktığı yer, köken, kaynak, sebep: ‘Yeter ki marazın menşesi anlaşılmış olsun.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1653)

→ **menşe şehadetnamesi. TS (2011, s. 1653)**

AEL: “مَنْشَأُ/menşe’un; Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı yer, kaynağı.” Lane (1953, s. 2791)

MLAM: “مَنْشَأُ/menşe’; 1. مَنْشَأُ/neşe’e’den ism-i mekân: مَنْشَأُ الْإِنْتَاجِ/menşe’u’l-’intāci; üretim menşei. 2. Köken, asıl, cins, başlangıç veya illet anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2208)

[<Ar. *menşe*’ √ *n-ş-*’ ‘oldu, var etti, yetiştirdi, yarattı, yükseltti, yeniledi’] *Menşe* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menşeli

“sf. Kökeni olan, kökenli.” TS (2011, s. 1653)

Menşeli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menşe şehadetnamesi

“i. esk. tic. Köken belgesi.” TS (2011, s. 1653)

Menşe şehadetnamesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menşur/ menşūr/ مَنْشُور

“1. sf. esk. Yayılmış, dağıtılmış, neşredilmiş. 2. i. mat. Prizma. 3. i. tar. Padişah tarafından verilen vezirlik vb. bir unvanı gösteren bir ferman türü.” TS (2011, s. 1653)

AEL: “مَنْشُور/menşūrun; yayılmış, genişlemiş, açılmış şey.” Lane (1953, s. 2794), “مَنْشُور/menşūrun; Mühürlenmemiş, (mühürle kapatılmamış) olan, günümüzde ferman denilenen, padişahın veya bir vekilin yazıları, işleri dağınık ve düzensiz adama denir.” Lane (1953, s. 2795)

MLAM: “مَنْشُور/menşūrun, ç. مَنْشُورُون/menşūrūn, (Akil olmayan için) مَنْشُورَات/menşūrātun, مَنْشِيرُ/menāşīru; 1. مَنْشَرَ/neşere’den ism-i meful. 2. Beyanname, basılan ve yayımlanan her şeydir: مَنْشُورُ وَزَارِيَّ/menşūrun vizāriyy; Bakanlık yayını. 3. geo. İki tabanları veya iki uçları eşit, simetrik ve paralel çokgenler ve yan yüzeylerinin her biri

bir paralelkenar olan ve genellikle tabanlarının şekline göre mensup bir çokyüzlüdür: مَنشُور *menşūr*/ *menşūrun sulāsiyy*; Üçlü çokgen. Ahmed Muhtar (2008, s. 2212)

[<Ar. *menşūr* √ *n-ṣ-r* ‘ayırıldı, dağıttı, yaydı, serdi, diriltti, uzattı, açtı, gönderdi, çıkardı, neşretti, yayını yaptı, kesti, biçti, saçtı, tebliğ etti, yapraklandı, Allah ölümden sonra diriltti’] *Menşur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*prizma*” anlamı kazanmıştır. *Menşur* hem Arapçada hem Türkçedeki “yayılmış, dağıtılmış, neşredilmiş, padişah tarafından verilen vezirlik vb. bir unvanı gösteren bir ferman türü” anlamı örtüşür.

menus/ me’ nūs/ مَانُوس

“1. sf. esk. Alışılmış olan. 2. sf. esk. Yabancılik çekmeyen, alışmış, alışık.” TS (2011, s. 1654)

AEL: “مَآلُ مَانُوس/ *maḥalun me’ nūsun* ve مَآلُ مَانُوس/ *mekānun me’ nūsun*; أُنُس/ *unus*; samimiyet, aşinalık vb. olan yerde, mekanda, ikamet yerinde.” Lane (1953, s. 115)

MLAM: “أَنِس/ *enise*, يَأْنُس/ *ye’ nesu*, أُنَسَا/ *enesen* ve إِنْسَا/ *insen*, أَنِس/ *enise*, مَآلُ مَانُوس/ *me’ nūsun*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 128-129)

me’ nūsun: “أَنِس/ *enise*; alışık oldu, sevdi, ülfet etti”den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 128-129)

[<Ar. *me’ nūs* √ *-n-s* ‘alışık oldu, sevdi, ülfet etti’] *Menus* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

menzil/ menzil/ مَنزِل

1. i. esk. Yolculukta dinlenmek amacıyla durulan veya konaklanan yer: “*Tanrı yardımcı olsun gayri yolda kalana / Biz menzile vararak atları çektik hana*” - Faruk Nafiz Çamlıbel. 2. i. esk. İki konak arasındaki uzaklık. 3. i. esk. Bir günlük yol. 4. i. esk. askerlik Bir merminin ulaşabildiği uzaklık, erim (I): Top menzili. 5. i. esk. askerlik Ordunun cephe gerisi işlerinin bütünü: “*Ne yedi ne içti, bir menzil subayının bütün gayreti ile çalıştı.*” - Falih Rıfkı Atay. 6. i. esk. tar. At değiştirmek veya konaklamak için kervanların ve posta tatarlarının indikleri bina veya han. 7. i. esk. tar. Ok atma yarışlarında erişilen mesafe: “*Sonra yine menzil ölçülmüş, yeni bir rekor kırdığı anlaşılmıştır.*” - Salâh Birsell. **menzil** **atmak** tarih ok atma yarışlarında rekor kırmak. **menzil beygiri gibi koşmak** durup

dinlenmeden çalışmak. **menzil dikmek** tarih atılan ok ile kırılan rekorun yerini belirten taş dikmek. TS (2011, s. 1654)

AEL: “نَزَلَ مَنْزِلًا/nezale menzîlun kezā; o, onun yerini almış veya işgal etmiş veya konumuna veya durumuna geçmiş. مَنْزِلٌ/menzîlun; ev, ikamet yeri, durma yeri, konaklama yeri, yolcuların konakladıkları han.” Lane (1953, s. 3031)

MLAM: مَنْزِلٌ/menzîlun, ç. مَنْزِلٌ/menāzîlu; 1. نَزَلَ/nezale’de ism-i mekân. 2. Ev ve ikamet yeri anlamında gelir: الْعَمَلُ الْمَنْزِلِيُّ/el-‘amel’i-l-menzîliyy; Ev işleri. مَنْزِلٌ الْقَمَرِ/menāzîlu’l-ķamer; astr. Ayın yörüngeleri, yani ayın, yirmisekiz gece boyunca eksiksiz bir şekilde dünya etrafında döndüğü yörüngelerdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2197)

[<Ar. **menzil** √ n-z-l ‘düştü, aşağı indi, ikamet etti, nezlesi oldu’] *Menzil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve birçok anlam kazanmıştır. *Menzil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yolculukta dinlenmek amacıyla durulan veya konaklanan yer*” anlamı örtüşür.

menzilci

“i. tar. Uzak yerlere menzil beygirleriyle giden posta tatarı.” TS (2011, s. 1654)

Menzilci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

menzile/ menzile/ مَنْزِلَةٌ

“i. esk. Aşama, kerte, yükseklik derecesi.” TS (2011, s. 1654)

AEL: “مَنْزِلَةٌ/menzîletun; yolculuk esnasında katedilen merhale, yol, rütbe, makam, birinin içinde bulunduğu zor durum, كَلِمَةٌ بِمَنْزِلَةٍ أُخْرَى/kelimetun bi-menzîleti kelimetin uķrā; kelime, başka bir kelimenin dengindenir (yerine geçebilir). Lane (1953, s. 3031)

MLAM: “مَنْزِلَةٌ/menzîletun, ç. مَنْزِلٌ/menāzîlu; Makam ve rütbe anlamında gelir: مَنَزِلَةٌ أَبِيهِ/fî menzîleti ebîhi; Babasının rütbesinde, yani babasına değer verdiği gibi o adama da değer veriyor anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2197)

[<Ar. **menzile** √ n-z-l ‘düştü, aşağı indi, ikamet etti, nezlesi oldu’] *Menzile*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mepsuten/ mebsūten/ مَبْسُوطٌ

“z. esk. Yayılmış, açılmış bir biçimde.” TS (2011, s. 1654)

AEL: “mec. مَبْسُوطٌ/mebsūṭu’l-yedi; çok çömert olan kişiye denir, elli açık anlamındadır.” Lane (1953, s. 204)

MLAM: “بَسَطَ/basaṭa, يَبْسُطُ/yabsuṭu, بَسِطًا/basīṭan, بِاسِطٍ/bāsiṭun, مَبْسُوطٌ/mebsūṭun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 203)

“mebsūṭ; بَسَطَ/basaṭa; yaydı, serdi, uzattı, genişletti, çoğaltı, sergiledi, sundu, sevindirdi, mutlu etti, sözü uzattı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 203)

[<Ar. *mebsūṭen* √ *b-s-ṭ* ‘yaydı, serdi, uzattı, genişletti, çoğaltı, sergiledi, sundu, sevindirdi, mutlu etti, sözü uzattı’] *Mebuten* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mebuten* hem Arapçada hem Türkçedeki “yayılmış, açılmış bir biçimde” anlamı örtüşür.

mera/ mer‘ā/ مَرْعَى

“i. coğ. Otlak: ‘Yağmurun altında çobanıyla beraber meraya çıktı, birdenbire şaşırdı.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1654)

→ *mera bitkileri, mutlak mera, besi merası, dağ merası.* TS (2011, s. 1654)

AEL: “مَرْعَى/mer‘ān; رَعَى/ra‘a’nın mastarıdır, otlatma yeri, otlak.” Lane (1953, s. 1110)

MLAM: مَرْعَى/mer‘ān, رَعَى/mer‘ān; 1. Çimde ot yiyen hayvanların yeri, (aynı zamanda) insanlar ve hayvanların bitkilerden yedikleri anlamında gelir. 2. رَعَى/ra‘a’dan ism-i mekân: الرِّعَى الخصبِ إلى ماشيتك/huṣ māšīyetek ilā’l-mer‘ā’l-ḥasibi; Hayvanlarını verimli, bereketli otlaklara götür. أَلْزَجَ الْمَرْعَى/ve’l-lezī eḥrece’l-mer‘ā; O ki, (yeşil)otlağı çıkardı. Ahmed Muhtar (2008, s. 910)

[<Ar. *mer‘ā* √ *r-‘-ṭ* ‘otladı, korudu, muhafaza etti, gözetledi’] *Mera* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mera bitkileri

“i. bitki bil. çokluk Meralarda kendiliğinden yetişen veya yetiştirilen, yem değeri olan veya olmayan tüm bitki türleri.” TS (2011, s. 1654)

Mera bitkileri, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merak/ merāk/ مَرَاقُ

1. i. Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek: “*Biraz sonra yine bazı sesler işittim / Merak ile merdivenin başına gittim*” - Enis Behiç Koryürek. 2. i. Bir şeyi edinme, yapma, bir şeyle uğraşma isteği: “*Öteden beri güzel giyinmeye, güzel konuşmaya merakım vardır.*” - Reşat Nuri Güntekin. 3. i. Düşkünlük, heves: “*Meslek dışında biricik merakı, kendi tabiriyle hobisi fotoğrafçılıktı.*” - Haldun Taner. 4. i. Kaygı, tasa. **(bir şeyi) merak etmek** 1. anlamak veya öğrenmek istemek: “*Hiç merak etmezdim, yine de öğrenirdim dedikoduları.*” - Ayla Kutlu 2. kaygılanmak: “*Hele okuyanı, araştırmanı hatta sadece neler oluyor diye merak edeni hiç yoktu aralarında.*” - Tarık Buğra. **merak getirmek** kara sevdaya tutulmak. **merak olmak** anlamak veya öğrenmek isteği olmak: Bu iş bana merak oldu. **merak sarmak** (veya **duymak** veya **salmak**) bir şeyi edinme, yapma veya onunla uğraşma isteğine kapılmak, bir şeye eğilim duymak: “*Bu adama, her gördüğüm vakit, merhamet ve korku ile karışık bir merak duyuyordum.*” - Reşat Nuri Güntekin. “*Miralay beyimiz, emekli olduktan sonra komisyonculuğa kalkan veya cins tavuk yetiştirmeye merak salan soydan değildir.*” - Haldun Taner. **meraka düşmek** 1. meraklanmak: “*Sevecek birini görse bile acaba daha güzeli bulunmaz mı diye meraka düşer.*” - Salâh Birsell. 2. kaygılanmak. **meraka sokmak** meraklandırmak: “*Sizleri meraka sokmamı aranızda bulunmamın sevincine bağışlayın.*” - Halikarnas Balıkcısı. **merakına dokunmak** ilgisini çekmek. **merakından çatlama** 1. çok kaygılanmak. 2. bir şeyi öğrenmek isteğini aşırı ölçüde duymak: “*Rica ederim söyleyiniz, merakımdan çatlacağım.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **merakını mucip olmak** merakına dokunmak. **merakını uyandırmak** merak etmesine sebep olmak, meraklandırmak: “*Kızın en çok merakını uyandıran şey, Hasan'ın yeni kıyafetiydi.*” - Osman Cemal Kaygılı. **merakta bırakmak** kaygı içinde bırakmak. **merakta kalmak** kaygı içinde olmak. **meraktan çatlama** merakından çatlama. **meraktan ölmek** çok kaygılanmak. TS (2011, s. 1654)

→ **kırkmerak**. TS (2011, s. 1654)

AEL: “t. مَرَق/merāk, ç. مَرَاق/merāku; göbeğin yumuşak kısmı veya göbeğin alt kısmı. مَرَاق/merāku (çokluk değil) burnun yumuşak kısmı.” Lane (1953, s. 1132)

MLAM: “مَرَاق/merākku; yumuşak taraflar, yerler veya şeyler, t. مَرَق/merāk. مَرَاقُ/bayr/merāku'l-bayr; Karnın yumuşak kısmı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 929)

[<Ar. *merāk* √ *r-k-k* ‘ince yaptı, yumuşak oldu, rakik oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *merak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimseyip birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

meraklandırma

“i. Meraklandırmak işi.” TS (2011, s. 1654)

Meraklandırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklandırmak

“-i Meraklanmasına yol açmak, kaygılandırmak, tasalandırmak.” TS (2011, s. 1654)

Meraklandırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklanış

“i. Meraklanma işi.” TS (2011, s. 1654)

Meraklanış, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklanma

“i. Meraklanmak işi.” TS (2011, s. 1654)

Meraklanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklanmak

“1. nesnesiz Kaygılanmak, üzülmek, tasalanmak. 2. nesnesiz Bir şeyin sebebini anlamak için çaba harcamak: ‘Yeşil gözlülerin dünyayı yeşil görüp görmediklerine meraklanıp gezindiği çocukluk günlerini anlattı.’ - Lâtife Tekin.” TS (2011, s. 1654-1655)

Meraklanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklı

1. sf. Her şeyi anlamak ve bilmek isteyen, araştırmacı, mütecessis: “Başımı kaldırıncı Mustafa'nın meraklı gözleriyle karşılaşıyorum.” - Ahmet Ümit. 2. sf. Bir şeye

çok düşkün olan, sürekli onunla uğraşan: “*Sedef ve gümüş kakmalı bıçaklara, revolverlere meraklıydı.*” - Yahya Kemal Beyatlı. **3. sf.** Kendisini ilgilendirmeyen bir konuda bilgi sahibi olmaya çalışan (kimse). **4. sf.** *halk ağzında* Kaygılı: O meraklı bir kadındır, patırtı çekemez. ... **meraklısı (olmak)** bir şeye karşı aşırı ilgili (olmak). TS (2011, s. 1655)

Meraklı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraklılık

“i. Meraklı olma durumu.” TS (2011, s. 1655)

Meraklılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraksız

“**1. sf.** Anlama, öğrenme isteğini duymayan. **2. sf.** Kaygısız, aldırışsız.” TS (2011, s. 1655)

Meraksız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraksızca

“z. Meraksız bir biçimde.” TS (2011, s. 1655)

Meraksızca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meraksızlık

“i. Meraksız olma durumu.” TS (2011, s. 1655)

Meraksızlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meram/ merām/ مرام

i. İstek: “*Benim meramım sana yalnız bir şey sormak.*” - Ömer Seyfettin. **meram** (veya **meramını**) **anlatmak** isteğini, derdini anlatmak: “*Gözlerini siyasi ihtiraslar bürüyen kimselere meram anlatmak mümkün olmamıştı.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **meram etmek** üstüne düşmek, yapmak istemek: “*İşte o, meram ettiği zaman etrafındakilere böyle tahakküm ederdi.*” - Reşat Nuri Güntekin. **meramın elinden bir şey kurtulmaz** ‘bir şey yapmaya azmeden ve ona dört elle sarılan kişi, kesinlikle başarıya ulaşır’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1655)

AEL: “t. مَرْمَى/mermān, ç. مَرَام/merāmin; okların atıldığı yer, mec. kişinin amacı, maksadı veya yöneldiği yer. t. مَرْمَى/mermān, ç. مَرَام/merāmin; fırlatma, atma veya atış için bir alet.” Lane (1953, s. 1132)

MLAM: t. مَرْمَى/mermān, ç. مَرَام/merāmin; 1. مَرَمَى/remā’dan ism-i mekan: okun atıldığı yer, topun atıldığı yer. 2. مَرَمَى/remā’dan mimli mastar: gaye, hedef, maksat. 3. sp. Kale. 4. Düşmanlara taşla vurmak veya düşmanlarının üzerine çok sıcak sıvılar dökmek için; kalede üstü açık yer. Ahmed Muhtar (2008, s. 946)

[<Ar. merām √ r-m-ī ‘atti’] Meram kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve yeni birleşik kelimeler türemiştir. Meram hem Arapçada hem Türkçedeki “istek” anlamı örtüşür.

meraret/ merāret/ مَرَارَة

“i. Acılık: ‘Aşklarının düşüncesi artık lerze değil yeis ve meraret veriyordu.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1655)

AEL: “مَرَارَة/merāretun; acılık (kahvenin acısı), acı olma durmu ve safra kesesi.” Lane (1953, s. 2701)

MLAM: “مَرَارَة/merāret, ç. مَرَارَات/merārāt, مَرَارِئُ/merā’iru; 1. مَرَر/merre’den bir mastar. 2. Keder anlamında gelir. 3. ana. Safra veya öd kesesi anlamında gelir: انشَقَّتْ مَرَارَتُهُ/inşakket merāretuhu gayzen; Öfkesinden dolayı safra kesesi yırtıldı, mecazi anlamı ise öfkeden kudurdu demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2086)

[<Ar. merāret √ m-r-r ‘uğradı, geçip gitti, aştı, uzandı, acı oldu, acılaştı’] Meraret kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Meraret hem Arapçada hem Türkçedeki “acılık” anlamı örtüşür.

merasim/ merāsīm/ مَرَاسِيمُ

“1. i. Tören: ‘Hemen o akşam nişan merasimini yapmaya karar verdik.’ - Nazım Hikmet. 2. i. mec. Resmî işlerde yol yöntem, yol yordam.” TS (2011, s. 1655)

→ merasim salonu, bayrak merasimi, cenaze merasimi. TS (2011, s. 1655)

AEL: “مَرَاسِمٌ/merāsimu; izler, işaretler, damgalar, özellikler, *mec.* fermanlar, emirler, teklifler, *mec.* yazılar, damgalar veya mühürler anlamında da kullanılmaktadır.” Lane (1953, s. 1086)

MLAM: “مَرَاسِمٌ/merāsim, t. مَرْسَمٌ/mersem; Ritüel ve gelenekler anlamında gelir: مراسم الافتتاح/merāsim el-iftitāḥ; Açılış töreni.” Ahmed Muhtar (2008, s. 891)

[<Ar. **merāsim** √ r-s-m ‘çizdi, yazdı’] *Merasim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Merasim* hem Arapçada hem Türkçedeki “tören, resmî işlerde yol yöntem, yol yordam” anlamı örtüşür.

merasimli

“1. sf. Törenli. 2. sf. Kurallara, törelere aşırı bağlı olan.” TS (2011, s. 1655)

Merasimli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merasim salonu

“i. Tören salonu.” TS (2011, s. 1655)

Merasim salonu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merasimsiz

“1. sf. Törensiz. 2. sf. *mec.* Resmî davranıştan uzak, yalın, sade.” TS (2011, s. 1655)

Merasimsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merbut/ merbūṭ/ مربوط

“1. sf. Bağlı, bağlanmış: ‘Şiir salhaneye merbut bir müessesedir ve içinde sakatattan yalnız kalp parçaları satılmaktadır.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. İlişik, ilişkin. **merbut olmak** bağlı bulunmak. TS (2011, s. 1655)

AEL: “مَرْبُوطٌ/merbūṭun; bağlı, bağlanmış, hayvanı yularla bağlanmış durumuna denir.” Lane (1953, s. 1014)

MLAM: “مَرْبُوطٌ/merbūṭ; bağlı, رَابَطٌ/rabaṭa; bağladı’dan ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 847)

[<Ar. *merbūṭ* √ *r-b-ṭ* ‘bağladı, menetti, huzur verdi, sabır verdi, sebat gösterdi’] *Merbut* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

merbutiyet

“i. esk. Bağlılık: ‘Birkaç günlük yol arkadaşına hatta alelade bir arkadaşına bu kadar merbutiyet göstermek tabii değildi.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1655)

[<Ar. *merbūṭ* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Merbutiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mercan/ mercān/ مَرْجَان

1. i. hay. bil. Tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan, mercan balığı (*Corallium rubrum*). 2. i. Bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları yapımında kullanılan madde: “*Alafrangalık, parmaklarımızı narin bir mercan gibi ortaya çıkaran kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı.*” - Ömer Seyfettin. 3. sf. Bu maddeden yapılmış: “*Mercandan bir kolye ile mercan küpeler takmıştı.*” - Necati Cumalı. 4. i. hay. bil. İzmaritgillerden, Atlantik Okyanusu, Akdeniz ve Karadeniz’de bulunan, açık kırmızı renkte, eti beğenilen bir balık, mercan balığı (*Pagrus pagrus*). TS (2011, s. 1655)

→ *mercan adası, mercanağacı, mercan balığı, mercaniğnesi, mercanköşk, mercan otu, mercan resifi, mercan teknesi, mercan terliği, mercan tespih, mercan yeşili, mercan yılanı.* TS (2011, s. 1655)

AEL: “مَرْجَان/mercānun; küçük inciler veya iri inciler, tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan, mercan balığı (*Corallium rubrum*).” Lane (1953, s. 2704)

MLAM: مَرْجَان/mercān, t. مَرْجَانَة/mercāne; 1. çev. jeo. Bazı deniz hayvanlarının kalkerli iskeletlerinden oluşan kaya benzeri bir maddedir. 2. hay. Değerli taşlardan sayılan, iskeletli ve kırmızı kalkerli olan Mercanlar sınıfından hayvanların cinsidir. يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّؤلؤُ وَالْمَرْجَانُ/yaḥrucu minhumā ‘l-lū ‘lū’ ve ‘l-mercānu; Ondan inciler ve mercanlar çıkar. 3. hay. Dikenli yüzgeçli İzmaritgillerden bir balık cinsidir; Akdeniz’in en lezetli balıklarından biri olarak sayılır: سَمَكٌ مَرْجَانٌ/semekun mercān; Mercan balığı. 4. bit. Yabancı

büyüyen, süs bitkisi olarak yetiştirilen ve çiçekleri mercan renginde olan bir ağaç cinsidir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2083)

[<Ar. *mercān* √ *m-r-c* ‘otladı, karıştırdı’] *Mercan* hem Türkçede (‘*mercan maddeden yapılmış*’ anlamı hariç) hem Arapçadaki anlamları örtüşür.

mercan adası

“i. Su yüzüne kadar çıkan yuvarlak mercan resiflerinden oluşmuş ada, atol.” TS (2011, s. 1655)

Mercan adası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercanağacı

“i. *bitki bil.* Fasulyegillerden, sıcak ülkelerde yetişen, çiçekleri parlak kırmızı, tırmanıcı bir süs bitkisi (*Erythrina*).” TS (2011, s. 1655)

Mercanağacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan balığı

“i. *hayvan bil.* Mercan.” TS (2011, s. 1655)

Mercan balığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercancı

“1. i. Mercan avlayan kimse. 2. i. Mercan işleyen kimse.” TS (2011, s. 1655)

Mercancı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercaniğnesi

“i. Soldan sağa ve köşelerde birer düğüm oluşturarak yapılan zikzak işleme.” TS (2011, s. 1655)

Mercaniğnesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercanköşk

“i. *bitki bil.* Ballıbabagillerden, küçük yapraklı, güzel kokulu bir saksı bitkisi, şile, yayla kekiği, merzengûş (*Origanum majorana*).” TS (2011, s. 1655)

Mercanköşk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercanlar

“i. *hayvan bil. ç.* Örnek hayvanı mercan olan, sölenterlerden bir sınıf(Anthozoa).” TS (2011, s. 1655)

Mercanlar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercanlı

“sf. İçinde mercan bulunduran.” TS (2011, s. 1655).

Mercanlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan otu

“i. *bitki bil.* Karanfilgillerden, nemli yerlerde yetişen, yaprakları karşılıklı, çiçekleri beyaz, çok yıllık otsu bir bitki (*Sagyna procumbens*).” TS (2011, s. 1655)

Mercan otu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan resifi

“i. Yıllık ortalama deniz suyu sıcaklığı 20 °C’nin üzerinde bulunan bölgelerde, kıtasal kenardaki adaların sığ sahillerinde, kalkerli bitkisel ve hayvansal organizmaların yığılması.” TS (2011, s. 1655-1656)

Mercan resifi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan teknesi

“i. Mercan avlamak için yapılan özel bir tekne türü.” TS (2011, s. 1656)

Mercan teknesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan tespih

“i. Mercandan yapılan, değerli tespih.” TS (2011, s. 1656)

Mercan tespih, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan yeşili

“1. i. Mercan renginde olan yeşil renk. 2. sf. Bu renkte olan.” TS (2011, s. 1656)

Mercan yeşili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mercan yılanı

“i. hay. bil. Kırmızı olan vücudunda halka biçiminde siyah lekeler bulunan bir Amerika yılanı (Elaps corallinus).” TS (2011, s. 1656)

Mercan yılanı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merci/ merci’ / مَرَجِعْ

“i. Başvurulacak yer veya makam: ‘O devirlerde devletin yüksek kademeli mercilerine ‘kapu’ denirdi.’ - Samiha Ayverdi.” TS (2011, s. 1656)

→ **adli merci, yetkili merci. TS (2011, s. 1656)**

AEL: مَرَجِعْ/merci ‘un; رَجَعَ/rece ‘a’den mimli mastar, başvurulacak yer, rücu edilen yer, bir kişinin veya bir şeyin, gittikten veya oradan taşındıktan sonra geri döndüğü yer, *mec.* kaynakça, kaynak, menşe, *mec.* bir kişinin veya şeyin geri döndüğü bir durum veya koşul, *mec.* bir kişinin veya bir şeyin nihayetinde geldiği yer ve durum veya koşul veya sonuç, bir hedef. Lane (1953, s. 1042)

MLAM: t. مَرَجِعْ/merci ‘, ç. مَرَجِعْ/merāci ‘u; 1. رَجَعَ/reca ‘a’den mimli mastar: إِلَى اللَّهِ ilā ‘llāhi merci ‘ukum cemī ‘an; Hepinizin döneceğiniz yer, Allah’adır. 2. رَجَعَ/reca ‘a’den ism-i mekân: مَرَجِعُهُ فِي الْفَرِيَةِ/merci ‘ahu fī ‘l-ḳaryeti; (Onun) dönüşü köye. 3. رَجَعَ/reca ‘a’den ism-i zaman: وَقْتُ الرُّجُوعِ/vaḳtu ‘r-rucū ‘i; Dönüş vakti. 4. Kaynak anlamında gelir: مَرَجِعْ تَارِيخِي/merci ‘un tāriḫiyyun; Tarihi kaynak. Ahmed Muhtar (2008, s. 863)

[<Ar. merci ‘ √ r-c- ‘döndü, geri döndü, canlandırdı, vazgeçti, çekildi’] *Merci* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Merci* hem Arapçada hem Türkçedeki “başvurulacak yer veya makam” anlamı örtüşür.

merdane

“1. i. Türlü işlerde kullanılan, silindir biçiminde araç. 2. i. Kalın oklava.” TS (2011, s. 1656)

Arapçada *merdane* olarak bir sözcük bulunmamaktadır.

merdaneleme

“i. Merdanelemek işi.” TS (2011, s. 1656)

Merdaneleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merdanelemek

“-i Bir şeyin üzerinden merdane geçirmek.” TS (2011, s. 1656)

Merdanelemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meret/ mārīd/ مَارِد

“1. i. Sıkıntı veren, hoşlanılmayan şeyler veya kimseler için kullanılan sövgü sözü: ‘Ben de öyle söyledim. Bırakalım artık şu meredi, dedim.’ - Ahmet Ümit. 2. sf. halk ağzında Uğursuz.” TS (2011, s. 1657)

AEL: “مَارِدٌ/mārīdun; isyankar, itaatsiz olan veya küstah, asi veya inançsız kimse veya güçlü, çok güçlü ve kötü olan (bu sıfatlar, cinnlere ve insanlara söylenir). مَارِدٌ/mārīdun; yüksek binaya denir, çevikliği, canlılığından dolayı çabucak gidip gelen kimse.” Lane (1953, s. 2706)

MLAM: “مَارِدٌ/mārīdun, ç. مَرَدَةٌ/merede, مُرَادٌ/murrād; 1. مَرَدٌ/merede’den ism-i fail. 2. Dev ve kocaman anlamında gelir: وَجَفُظًا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ مَارِدٍ/ve hifẓen min kulli şeyṭānin mārīdin; Ve onu her dev şeytandan koruduk. 3. Tiran ve kahir anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2085)

[<Ar. mārīd √ m-r-d ‘haddini aştı, asi oldu, alıştı ve devam etti’] Tespit ettiğimiz gibi meret kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “sıkıntı veren, hoşlanılmayan şeyler veya kimseler için kullanılan sövgü sözü, uğursuz” anlamı benimsemiştir.

mergup/ merğūb/ مَرْغُوب

“sf. esk. Sevilip aranan, istenilen, beğenilen, rağbet edilen: ‘Böyle altı erkekli, iki kadınlı bir mecliste, kadınların en güzeli pek nadir ve merguptur.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1657)

AEL: “مَرْغُوبٌ/merğūbun fiyhi; arzu edilen, istenilen. عَنْهُ/merğūbun ‘anhu; istenilmeyen. إِلَيْهِ/merğūbun ileyhi; dilenen şey.” Lane (1953, s. 1111)

MLAM: “رَغْبٌ/rağbe, يَرْغُبُ/yerğabu, رَغْبًا/rağben, رَغْبَةً/rağbeten, رُغْبَةً/ruğbeten, رَاغِبٌ/rāğib, مَرْغُوبٌ/merğūbun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 910)

“mergübun; رغب/ragbe; bir şeye rağbet etti, istedi, hırs duydu, arzu etti, sevdi'den ism-i mefuldur. ” Ahmed Muhtar (2008, s. 910)

[<Ar. *mergüb* √ *r-g-b* ‘bir şeye rağbet etti, istedi, hırs duydu, arzu etti, sevdi’] *Mergup* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

merhaba/ merhabā/ مرحبا

1. i. Selam: “*Sıkı fıkı dostluklarını değil, şöyle uzaktan bile merhabalarını istemiyorum.*” - Mahmut Yesari. 2. ünl. Geniş ve mamur yere geldiniz, rahat ediniz, günaydın, hoş geldiniz’ anlamlarında bir esenleşme veya selamlaşma sözü: Merhaba, arkadaş! Hoş geldiniz. **merhaba çakmak** halk ağzında selamlamak: “*Kişileri kendi adıyla anmıştım, ona buna, yardımına koşan bunca kişilere bir merhaba çakayım diye.*” - Azra Erhat. **merhaba etmek** hâl hatır sormak, görüşüp konuşmak: “*Bir oturun bakalım, bir merhaba edelim!*” - Memduh Şevket Esendal. **(biriyle) merhabası olmak** esenleşecek kadar tanışıklığı, yakınlığı olmak. **merhabayı kesmek** biriyle ilgisini kesmek. TS (2011, s. 1657)

→ **uzaktan merhaba. TS (2011, s. 1657)**

AEL: “مَرْحَبًا/merhabān; bol, geniş veya ferah yere geldiniz veya bolluk, genişlik veya ferahlık buldunuz.” Lane (1953, s. 1052)

MLAM: “t. مَرْحَبٌ/merhab, ç. مَرَّحِبٌ/merāhibu; genişlik, bolluk, bereket, zenginlik, servet, refah, rahatlık. مَرْحَبًا بِكَ/merhabān bike; selamlaşmada söylenen bir söz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 871)

[<Ar. *merhabā* √ *r-h-b* ‘(mekan için) geniş oldu’] *Merhaba* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “*selam*” anlamını kazanmıştır. *Merhaba* hem Arapçada hem Türkçedeki “*geniş ve mamur yere geldiniz, rahat ediniz, hoş geldiniz*” anlamı örtüşür.

merhabalaşma

“i. Merhabalaşmak işi: ‘*Merhabalaşma bittikten sonra kahvenin en itibarlısı yabancıya döner.*’ - Hasan Pulur.” TS (2011, s. 1657)

Merhabalaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhabalaşmak

“nesnesiz Karşılıklı selam verip hâl hatır sormak.” TS (2011, s. 1657)

Merhabalaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhale/ merḥale/ مَرَحَلَة

“1. i. Derece, basamak, aşama, evre: ‘Bu yolun üstünde Edirne bir konak, hürriyet bir merhaledir.’ - Falih Rıfkı Atay. 2. i. esk. Varılması istenen noktaya kadar aşılması gereken yerlerin her biri, konak, menzil: ‘Bu gece yolculuğumuzun son merhalesine varacaktık.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 3. i. esk. Bir yolcunun sekiz saatte gidebileceği mesafe.” TS (2011, s. 1657)

AEL: “Bir yolcu durağı, iki yer arasında durak; yolcular, bir günü yol aldıktan sonra duraklarda veya dinlenme yerlerinde dinlenirlerdi.” Lane (1953, s. 1055)

MLAM: “t. مَرَحَلَة/merḥale, ç. مَرَاجِل/merāḥilu; 1. Yolcunun yaklaşık bir günde katettiği mesafedir: بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثَ مَرَاجِل/beynenā ve beyne mekke ṣelaṣe merāḥil; Bizim ile Mekke aramızda üç aşama var. 2. Sınırlı miktarda olan şey: مَرَحَلَةُ الْمُرَاحَقَةِ/merḥaletu’l-murāḥiqati; Ergenlik dönemi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 871)

[<Ar. *merḥale* √ *r-ḥ-l* ‘yola çıktı, gitti, ayrıldı, göç etti, yola koyuldu, eğer taktı’] *Merhale* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “konak, menzil, bir yolcunun sekiz saatte gidebileceği mesafe” gibi yeni anlamlar kazanmıştır. *Merhale* hem Arapçada hem Türkçedeki “derece, basamak, aşama, evre, varılması istenen noktaya kadar aşılması gereken yerlerin her biri” anlamı örtüşür.

merhamet/ merḥamet/ مَرَحَمَة

i. Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma: “Hâlbuki Türk mazisi, o devirlerin idrakine göre şefkatin, merhametin yüzlerce abidesini vücuda getirmiştir.” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. **merhamet duymak** acıma veya şefkat duygusu uyanmak veya kabarmak: “Ömrümde hiç kimseye bu kadar saf ve derin merhamet duymamıştım.” - Peyami Safa. **merhamet etmek** acımak. **merhamete gelmek** sonradan acıma duygusuna kapılmak. TS (2011, s. 1657)

AEL: “مَرَحَمَة/merḥametun; acıma, mehamet, kalpta sevecenlik, şefkate denir, af, bağışlama da anlamlarda kullanılır.” Lane (1953, s. 1056)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *merḥamet* √ *r-ḥ-m* ‘acıdı, merhamet etti, bağışladı, affetti’] *Merhamet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

merhameten

“z. esk. Acıyarak, merhamet ederek.” TS (2011, s. 1657).

[<Ar. *merḥameten* √ *r-ḥ-m* ‘acıdı, merhamet etti, bağışladı, affetti’] Türkçede kullanılan *merhameten* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *merhameten* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

merhametli

“sf. Acıması olan, merhamet eden: ‘*Bambaşka bir hâliniz vardır sizin. Merhametli bir insan olduğunuz bellidir.*’ - Oktay Rifat.” TS (2011, s. 1657)

Merhametli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhametlilik

“i. Merhametli olma durumu.” TS (2011, s. 1657)

Merhametlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhametsiz

“sf. Acıması olmayan, katı yürekli, katı kalpli, taş yürekli, taş kalpli, kalpsiz: ‘*Babam kararını merhametsiz bir kalple icra etti.*’ - Yahya Kemal Beyatlı. **merhametsiz olmak** merhamet etmemek, merhametsizleşmek: ‘*Kadınlar ve çocuklar, hep bu sesin arkasından koşuyorlar belki eğleniyorlar belki merhametsiz oluyorlar.*’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1657)

Merhametsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhametsizce

“z. Merhamet etmeksizin, merhametsiz bir biçimde, acımadan, merhametsizcesine, kalpsizce: ‘*Sarsaklığına tanık olduğumuz birini merhametsizce, akıllı geçinenleri hoyratça aşağılardık.*’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1657-1658)

Merhametsizce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhametsizcesine

“z. Merhametsizce.” TS (2011, s. 1658)

Merhametsizcesine, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhametsizlik

“i. Acımama durumu, katı yüreklilik, katı kalplilik, taş yüreklilik, taş kalplilik, kalpsizlik.” TS (2011, s. 1658)

Merhametsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhem/ merhem/ مَرْهَم

“1. i. Deriye sürülerek kullanılan, içinde birçok etkili madde bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız ilaç: ‘O eller seni kurtarmak içindi, o eller yarana merhem sürmek içindi.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. mec. Çare. **merhem olmak** bir derde çare olmak.” TS (2011, s. 1658)

→ **çoban merhemi, uyuz merhemi. TS (2011, s. 1658)**

AEL: “مَرْهَم/merhemun; yağmuru رِهْمَةٌ/rihmetun (yavaş yavaş yağan yağmur) olan yer, yaralar içi pansuman, veya yaranın üzerine sürülen sıvıya denir.” Lane (1953, s. 1172)

MLAM: “t. مَرْهَم/merhem, ç. مَرَاهِم/merāhimu; kim. ecz. Yaralara ve ülserlere sürülen yada cildin ovulduğu veya gözlere sürüldüğü çeşitli element ve renklerde olan yağlı bir bileşiktir: مَرْهَمُ التَّجْمِيلِ/merhemu ‘t-tecmīli; Kozmetik merhem.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2091)

[<Ar. *merhem* √ *m-r-h-m*] *Merhem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “çare” anlamı kazanmıştır. *Merhem*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

merhemleme

“i. Merhemlemek işi.” TS (2011, s. 1658)

Merhemleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhemlemek

“-i Merhem sürmek.” TS (2011, s. 1658)

Merhemlemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merhum/ merḥūm/ مَرْحُوم

“i. Ölmüş Müslüman erkek, rahmetli, rahmetlik: ‘*Merhumun ruhu zatıalinizi yeryüzünde avukat mı bıraktı?*’ - Ahmet Muhip Dranas. **merhum olmak** ölmek.” TS (2011, s. 1658)

AEL: “مَرْحُوم/merḥūm; günümüzde yaygın olarak kim olursa olsun, hakk olduğuna inanılan bir inançla ölen kişiye verilen bir sıfat olarak kullanılmaktadır; sanki sadece ölen anlamına kullanılıyor.” Lane (1953, s. 1057)

MLAM: “مَرْحُوم/merḥūm; رَحِمَ/raḥime’den ism-i meful: الْمَرْحُوم/el-merḥūm; Ölen kişi anlamında gelir (Allah’ın merhametinden ve bağışlayıcılığından umut ederek söylenilir).” Ahmed Muhtar (2008, s. 873)

[<Ar. merḥūm √ r-ḥ-m ‘acıdı, merhamet etti, bağışladı, affetti’] *Merhum* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

merhume/ merḥūme/ مَرْحُومَة

“i. Ölmüş Müslüman kadın, rahmetli, rahmetlik: ‘*Merhumenin vasiyeti varmış, Karacaahmet’e defnolunacak.*’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1658)

AEL: “مَرْحُومَة/merḥūmetun; مَرْحُوم/merḥūmun’un müennesidir.” Lane (1953, s. 1057)

MLAM: مَرْحُومَة/merḥūme kelimesi, مَرْحُوم/merḥūm kelimesinin müennes halidir.

[<Ar. merḥūme √ r-ḥ-m ‘acıdı, merhamet etti, bağışladı, affetti’] *Merhume*, merhum kelimesinin müennes hâlidir. *Merhume* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meri/ mer‘î/ مَرْعِي

“sf. huk. Geçerli: ‘*Fethi Bey hükûmeti, meri olan bu maddeyi tatbik ettiği için kürsüden izahat vermek ıztırasında kalıyor.*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1658)

AEL: “مَرْعَى/mer‘iyyun; otlatılmış, korunan, beslenen, yönetilen, düşünülen.” Lane (1953, s. 1110)

MLAM: “رَاعَى/ra‘ā, يَرْعَى/yar‘ā, رَعَى/ra‘yen, رَاعٍ/rā‘in, مَرْعَى/mer‘i. mar‘i: “رَاعَى/ra‘ā; otlattı, korudu’ den ism-i mefuldur. .” Ahmed Muhtar (2008, s. 909)

[<Ar. mer‘i √ r-‘ī ‘otlattı, korudu’] Tespit ettiğimiz gibi meri kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “geçerli” anlamı benimsemiştir.

Merih/ mirrīh/ مَرِيحٌ

“i. özel, gök bil. Mars.” TS (2011, s. 1658)

AEL: “الْمَرِيحُ/el-mirrīhu veya مَرِيحٌ/mirrīhun.” Lane (1953, s. 2705)

MLAM: “مَرِيحٌ/mirrīh veya مَرِيحٌ/merrih. الْمَرِيحُ/el-merrīh yada الْمَرِيحُ/el-mirrīh; astr. Mars.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2084)

[<Ar. mirrīh √ m-r-ḥ ‘bir ağacın ismi’] Merih hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meriyet

“i. esk. Yürürlük.” TS (2011, s. 1658).

[<Ar. mer‘i (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] Meriyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

merkat/ merḳad/ مَرْقَدٌ

“i. esk. Mezar, kabir: ‘Tozlanmış camların arkasından secde eden ruh ile merkadi tebcile başladı.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1658)

AEL: “مَرْقَدٌ/merḳadun; uymanın yeri.” Lane (1953, s. 1135)

MLAM: “مَرْقَدٌ/merḳad, مَرْقَدٌ/merāḳidu; 1. رَقْدٌ/raḳade’den ism-i mekân, karyola ve yatak anlamında gelir. 2. رَقْدٌ/raḳade’den mimli mastar. 3. Mezar anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 925)

[<Ar. *merkad* √ *r-k-d* ‘uyudu, yattı, uzandı, istirahat etti, sakinleşti, azaldı, ihmal etti’] *Merkat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Merkat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*mezar, kabir*” anlamı örtüşür.

merkep/ merkeb/ مَرْكَب

“i. hay. bil. Eşek.” TS (2011, s. 1658).

AEL: “مَرْكَب/merkebun; binme yerinin ismi, üzerine binilen herhangi bir şey, binilen hayvana denir.” Lane (1953, s. 1145)

MLAM: “مَرْكَب/merkeb veya مَرْكَب/merkib, ç. مَرَائِب/merākibu; Karada ve denizde üzerine binilecek olan hayvan veya şey, ama sonradan en çok gemi kelimesi olarak kullanıldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 933-934)

[<Ar. *merkeb* √ *r-k-b* ‘dizine vurdu, bindi’] Tespit ettiğimiz gibi *merkep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*eşşek*” anlamı benimsemiştir.

merkepçi

“i. Eşekçi.” TS (2011, s. 1658)

Merkepçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkepçilik

“i. Eşekçilik.” TS (2011, s. 1658)

Merkepçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkez/ merkez/ مَرْكَز

1. i. Bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri. 2. i. Bir işin öğretildiği yer: Er eğitim merkezi. 3. i. Bir işin yoğun olarak yapıldığı yer. 4. i. Belirli bir yerin ortası: Şehir merkezi. 5. i. Polis karakolu: “Sizi merkezimize gönderip tevkif ettireceğim.” - Aka Gündüz. 6. i. mec. Biçim, tarz. 7. i. mat. Bir kapalı eğrinin veya bazı çokgenlerde köşegenlerin kesişme noktası. 8. i. mat. Bir dairenin veya bir küre yüzeyinin her noktasından aynı uzaklıkta bulunan iç nokta: Daire merkezi. Küre merkezi. TS (2011, s. 1658)

→*merkez aç, merkezkaç, merkez parti, merkez üs, iç merkez, ağırlık merkezi, deprem merkezi, etkinlik merkezi, haber merkezi, hükûmet merkezi, iletişim merkezi, indirim merkezi, iş merkezi, kâr merkezi, konuşma merkezi, kültür merkezi, mükemmeliyet merkezi, moral eğitim merkezi, ordu merkezi, sağlık merkezi, satış merkezi, tam bakım merkezi, ticaret merkezi, yerleşim merkezi, dış merkezli, eş merkezli, gün merkezli, yer merkezli.* TS (2011, s. 1658)

AEL: “مَرْكَزٌ/merkezun; Bir mızrağın veya başka bir şeyin dik olarak yere yapıştırıldığı veya sabitlendiği yer, *mec.* bir erkeğin konduğu veya kaldığı yer, *mec.* bir ordunun veya asker topluluğunun, içinde bulunanlara bağlı kalmalarının emredildiği yere denir.” Lane (1953, s. 1146)

MLAM: t. مَرْكَزٌ/merkez, ç. مَرَاكِزٌ/merākiz. 1. رَكْزٌ/rekeze'den ism-i mekân, dalların ve şubelerin yönetildiği yer: الْمَصْرَفُ الْمَرْكَزِي/el-maşrafu'l-merkezî; Merkezi banka. 2. Mısır'da idari bölmedeki birkaç köy bağlı olduğu ilin bölümlerinden biridir. 3. Merkez veya odak anlamında gelir, yani diğer kısımların etrafında toplandığı asal veya ana bir kısımdır: مَرْكَزُ الصَّوِّ/merkezu 'd-ḍavu'i; Işık merkezi. مَرْكَزُ النَّقْلِ/merkezu 's-siḳeli; doğ. fiz. Ağırlık merkezi. Ahmed Muhtar (2008, s. 936)

[<Ar. *merkez* √ *r-k-z* ‘ağırbaşlı oldu, vakur oldu, çaktı, yerleştirdi, sabitledi’] Üstte tespit ettiğimiz gibi *merkez* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bir işin öğretildiği yer, polis karakolu, biçim, tarz*” gibi yeni anlamlar kazanmıştır.

merkez aç

“*i. mat.* Köşesi çemberin merkezinde bulunan aç.” TS (2011, s. 1658)

Merkez aç, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezce

“*z.* Merkeze göre, merkez bakımından.” TS (2011, s. 1658)

Merkezce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezci

“*sıfat* Merkeziyetçi.” TS (2011, s. 1658)

→ *benmerkezci, insanmerkezci, toplummerkezci, yermerkezci. TS (2011, s. 1658)*

Merkezci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezcil

“sf. fiz. Merkeze doğru yaklaşan.” TS (2011, s. 1659)

Merkezcil, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezcilik

“i. Merkeziyetçilik.” TS (2011, s. 1659)

→ *benmerkezcilik, insanmerkezcilik, toplummerkezcilik, yermerkezcilik. TS (2011, s. 1659)*

Merkezcilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezî/ merkezî/ مَرْكَزِيّ

“sf. Merkezde olan, merkezi oluşturan: ‘*Dur bakalım, biraz daha merkezî mahallelere yaklaşalım, diyordu.*’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1659)

→ *merkezî ısıtma, merkezî idare, merkezî ülke, merkezî yıkama, merkezî yönetim. TS (2011, s. 1659)*

مَرْكَزِيّ/merkezî kelimesi, مَرْكَزِيَّة/merkeziyyet kelimesinin müzekkeridir. مَرْكَزِيَّة/merkeziyyet maddesine bakınız.

[<Ar. *merkez* √ *r-k-z* + *ya'n-neseb*] *Merkezî* hem Arapçada hem Türkçedeki “*merkezde olan, merkezi oluşturan, merkeze ait*” anlamı örtüşür.

merkezî ısıtma

“i. Merkeze bağlı ortak ısıtma sistemi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezî ısıtma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezî idare

“i. Merkezî yönetim.” TS (2011, s. 1659)

Merkezî idare, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezîleşme

“i. Merkezîleşmek işi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezîleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezîleşmek

“nesnesiz Merkez durumuna gelmek.” TS (2011, s. 1659)

Merkezîleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezîleştirme

“i. Merkezîleştirmek işi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezîleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezîleştirmek

“-i Otoriteyi ve işi bir merkezde toplamak.” TS (2011, s. 1659)

Merkezîleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezîlik

“i. Merkezî olma durumu.” TS (2011, s. 1659)

Merkezîlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezî ülke

“i. Yönetim, denetim veya konum bakımından merkezde bulunan ülke.” TS (2011, s. 1659)

Merkezî ülke, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkeziyet/ merkeziyyet/ مَرْكَزِيَّة

“i. Merkeziyetçilik: ‘En sıkı ve katı bir merkeziyet sistemi, diğer faaliyet merkezlerini bloke edebilir.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1659)

→ *ademimerkeziyet. TS (2011, s. 1659)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَرْكَزِيَّة/merkeziyyet; 1. مَرْكَز/merkez’e mensup bir müennes ismidir. التَّدْفِئَةُ
مَرْكَزِيَّة/et-tedfi’etu’l-merkeziyyeti; Merkezi ısıtma. 2. مَرْكَز/merkez’den bir sınai mastar. 3.

siy. Ülkenin bir ana merkeze bağımlı olmasını gerektiren bir sistem, yani merkeziyetçilik, onun tersi ise ademimerkeziyetçilik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 936)

[<Ar. *merkeziyyet* √ *r-k-z*] *Merkeziyet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Merkeziyet*, hem Arapçada hem Türkçedeki “merkeziyetçilik” anlamı örtüşür.

merkeziyetçi

“1. sf. Merkeziyetçilik yanlısı olan (kimse), merkezci, üniter. 2. sf. Merkeziyetçiliğe uygun (iş, yönetim), merkezci, üniter.” TS (2011, s. 1659)

Merkeziyetçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkeziyetçilik

“1. i. Otoritenin ve işin tek bir merkezde toplanmasını amaçlayan görüş, merkeziyet, merkezcilik. 2. i. Bu görüşe dayanan yönetim biçimi.” TS (2011, s. 1659)

→ *ademimerkeziyetçilik*. TS (2011, s. 1659)

Merkeziyetçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezî yıkama

“i. Merkeze bağlı veya bir merkezden yönetilen temizlik sistemi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezî yıkama, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezî yönetim

“i. Yönetme, denetleme ve işletme bakımından yetkinin bir yerde toplandığı yönetim tarzı, merkezî idare.” TS (2011, s. 1659)

Merkezî yöntem, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezkaç

“sf. fiz. Merkezden uzaklaşan, santrifüj.” TS (2011, s. 1659)

→ *merkezkaç kuvvet*. TS (2011, s. 1659)

Merkezkaç, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezkaç kuvvet

“i. fiz. Bir merkez çevresinde dönen bir cismi merkezden uzaklaştıran kuvvet: Hızla çevirdiğimiz bir sapanda elimizi çeken güç merkezkaç bir kuvvettir.” TS (2011, s. 1659)

Merkezkaç kuvvet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezkaçlama

“is. kim. Bir karışımın bileşenlerini merkezkaç kuvvetle ayırma işlemi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezkaçlama, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezleme

“i. Merkezlemek işi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezlemek

“-i Merkezleştirmek.” TS (2011, s. 1659)

Merkezlemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezlenme

“i. Merkezlenmek işi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezlenme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezlenmek

“1. nesnesiz Aynı merkezde toplanmak, temerküz etmek. 2. nesnesiz Merkezî bir yönetime bağlanmak.” TS (2011, s. 1659)

Merkezlenmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezleşme

“i. Merkezleşmek durumu.” TS (2011, s. 1659)

Merkezleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezleşmek

“nesnesiz Merkez durumuna gelmek.” TS (2011, s. 1659)

Merkezleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezleştirme

“i. Merkezleştirmek işi.” TS (2011, s. 1659)

Merkezleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkezleştirmek

“-i Merkez durumuna getirmek, merkezlemek.” TS (2011, s. 1659)

Merkezleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkez parti

“i. Görüş açısından uç noktalarda olmayan siyasi kuruluş.” TS (2011, s. 1659)

Merkez parti, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkez üs

“i. jeo. Deprem ortası.” TS (2011, s. 1659)

Merkez üs, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

merkum/ merķūm/ مرقوم

“1. sf. esk. Yazılmış. 2. sf. esk. Adı geçen, az önce anılan (kimse).” TS (2011, s. 1659)

AEL: “مرķūم/merķūm; yazılan, mühürlü, damgalı, baskılı, noktalar veya noktalarla işaretlenmiş, açıkça yazılmış.” Lane (1953, s. 1140)

MLAM: “رَاقِم/raqama, يَرķumu, رَاقِمًا/raqaman, رَاقِم/raqīm, مَرķūم/merķūm ve رَاقِم/raqīm.” Ahmed Muhtar (2008, s. 930)

“merķūm; رَاقِم/raqama; yazdı, harf/yazı vb. noktaladı, elbise/kumaş vb. çizgili yaptı, numaralandırdı, rakamla fiyat koydu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 930)

[<Ar. merķūm √ r-k-m ‘yazdı, noktaladı, elbise/kumaş vb. çizgili yaptı, numaralandırdı, rakamla fiyat koydu’] *Merkum* kelimesi, Arapçadan Türkçeye

geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*adı geçen, az önce anılan (kimse)*” anlamı kazanmıştır. *Merkum* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yazılmış*” anlamı örtüşür.

merkûp/ merkûb/ مَرْكُوب

“*sf. esk. Üzerine binilmiş olan.*” TS (2011, s. 1659)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*رَكِبَ/rekibe, يَرْكَبُ/yerkebu, رُكُوبًا/rukūben, رَاكِب/rākib, مَرْكُوب/merkūb.*”

Ahmed Muhtar (2008, s. 932)

“*merkūb: رَكِبَ/rekibe; bindi’den ism-i mefuldur.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 932)

[<Ar. *merkūb* √*r-k-b* ‘dizine vurdu, bindi’] *Merkûp*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mermer/ mermer/ مَرْمَر

1. *i. jeo.* Bileşiminde % 75’ten çok kalsiyum karbonat bulunan, genellikle beyaz, renkli ve damarlı da olan, cilalanabilen, billurlaşmış kireç taşı: “*Fırçayı tutamıyor parmakları nakkaşın / Mermeri oymaz oldu eli heykeltıraşın*” - Faruk Nafiz Çamlıbel. 2. *sf.* Bu taştan yapılmış: “*Başhemşire, hastanenin mermer salonunda karşıladı doktoru.*” - Necati Cumalı. **mermer gibi** beyaz, parlak, sert, sağlam ve pürüzsüz. TS (2011, s. 1659)

→ **mermer kireci, su mermeri.** TS (2011, s. 1659)

AEL: “*مَرْمَر/mermerun; günümüzde mermer adına veren bir taşta denir, Bir çeşit yumuşak beyaz taş.*” Lane (1953, s. 2701)

MLAM: “*مَرْمَر/mermer. çev. , jeo. Kalsit kristallerinden oluşan metamorfik kireçtaşı bir mermer, inşaatta dekorasyon olarak ve heykel ve benzeri yapımında kullanılır.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 2090)

[<Ar. *mermer* √ *m-r-m-r*] *Mermer*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mermer/ mermer/ مَرْمَر

“*i. Beyaz ve ince bir tür bez.*” TS (2011, s. 1659)

→ **mermerşahi.** TS (2011, s. 1659)

[<Ar. *mermer* √ *m-r-m-r*] *Mermer*, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerin çoğunda kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda kullanılmamaktadır. Yalnız *mermer* kelimesi, geçtiği dijital sözlükte ise açıklamasız şekilde geçer. Bunu nedeni ise *mermer*, eski bir kelime olması, hiç kullanılmaması ve yaygın olmamasından kaynaklanır. Sonuç olarak *mermer*, ne Arapça ne de Türkçe olduğunu diyebiliriz. Çünkü iki dilde de *mermer* kelimesi hakkında bilgi yoktur.

mermerci

“i. Mermer çıkaran, işleyen, satan, mermer vb. taşlardan yapılarda ıslak zemin işleri, mutfak döşemesi, eviye veya mezar taşları yapan kimse.” TS (2011, s. 1659)

Mermerci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermercilik

“1. i. Cilalı yüzeyler elde etmek için sert taşları işleme sanayisi. 2. isim Mermer işleme sanatı.” TS (2011, s. 1659)

Mermercilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerimsi

“sf. Mermersi.” TS (2011, s. 1659)

Mermerimsi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermer kireci

“i. Mermerden yapılmış kireç.” TS (2011, s. 1660)

Mermer kireci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerleşme

“i. jeo. Genellikle başkalaşma etkisiyle, kireç taşlarının yeniden billurlaşma sonucu mermere dönüşmesi.” TS (2011, s. 1660)

Mermerleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerleşmek

“nesnesiz Mermer durumuna dönüşmek.” TS (2011, s. 1660)

Mermerleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerleştirme

“i. Mermerleştirmek işi.” TS (2011, s. 1660)

Mermerleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerleştirmek

“-i Mermer durumuna getirmek.” TS (2011, s. 1660)

Mermerleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerli

“sf. Mermeri olan: ‘Şair Yusuf Ali’ye ait olması en şüpheli görünen masa, kırık mermerli, yuvarlak bir kahve masasıydı.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1660)

Mermerli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerlik

“1. i. Mermerle döşeli yer. 2. i. Mermer çıkarılan yer.” TS (2011, s. 1660)

Mermerlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermersi

“sf. Mermeri andıran, mermere benzeyen, mermer gibi, mermerimsi.” TS (2011, s. 1660)

Mermersi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermerşahi

“i. Tülbent ile patiska arasında ince bir tür pamuklu kumaş.” TS (2011, s. 1660)

Mermerşerhi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mermi/ mermi/ مَرْمِي

“i. Ateşli silahlarla atılan patlayıcı ve delici madde, kurşun: ‘Tarlalara gömülmüş büyük gemi mermilerini, yattıkları yerlerden çıkararak tetkik ettik’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1660)

→ *mermi çekirdeği, izli mermi, yorgun mermi, top mermisi.* TS (2011, s. 1660)

AEL: “مَرْمِيّ/mermiyyun; fırlatılmış, atılmış, ateş edilmiş vb., *mec.* musibeti olan kimse veya bazı hastalıkla yakalanmış olan kimse, *mec.* saldırılmış, hücum edilmiş, *mec.* sitem edilen, azarlanan veya kötü bir isimle çağırılan kimse, *mec.* suçlanan, şüphe edilen, iftira edilen kimse.” Lane (1953, s. 1164)

MLAM: “رَمَى/ramā, يَرْمِي/yermī, اَرْمَى/ermi, رَمَيْتَ/remyen ve رَمَايَةً/rimāyeten, رَامٍ/rāmin, مَرْمِيّ/mermī.” Ahmed Muhtar (2008, s. 945)

“مَرْمِيّ/mermī; رَمَى/ramā; attı, fırlattı, ateş etti, hücum etti, iftra etti, hedefledi, niyetledi, niyetinde oldu’dan ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 945)

[<Ar. *mermī* √ *r-m-ī* ‘attı, fırlattı, ateş etti, hücum etti, iftra etti, hedefledi, niyetledi, niyetinde oldu’] *Mermi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mermi* hem Arapçada hem Türkçedeki “ateşli silahlarla atılan patlayıcı ve delici madde, kurşun” anlamı örtüşür.

mermi çekirdeği

“i. Ateşli silahlarda kovan içerisinde bulunan barutun yanması ile namludan hedefe giden metal parça.” TS (2011, s. 1660)

Mermi çekirdeği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mersiye/ mersiyet/ مَرْثِيَّة

“i. edeb. Ağıt: ‘Ancak bir iki saat uyuyabildiğim o gecenin sabahında mersiyemi ilk defa çocuklarıma hıçkırık fasılaları arasında okudum.’ - İbrahim Alâeddin Gövsa.” TS (2011, s. 1660)

AEL: “مَرْثِيَّة/merṣiyetun; ölü için söylenen ağıt.” Lane (1953, s. 1032)

MLAM: “مَرْثِيَّة/merṣiye, مَرْثِيَّة/merṣiye, مَرْثِيَّة/merṣiyyāt, مَرْثِيَّة/merṣāt; Ağıt. قَالَ الْفَقِيدُ مَرْثِيَّةً بَلِيغَةً أَبْكَتَ الْحَاضِرِينَ *kāle ft'l-fakīdi merṣiyyten belīgaten ebket'l-hāzirīn*; Merhum hakkında güzel, derin bir ağıt söyledi,(ve) orada bulunanları ağlattı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 857)

[<Ar. *mersiye* √ *r-s-ī* ‘ölüye ağıt söyledi, andı, mersiye düzdü, arkasından konuştu, başına gelenlerden etkilendi’] *Mersiye*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mersiyehan

“i. esk. Ağıtçı.” TS (2011, s. 1660)

Mersiyehan, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mersiyehanlık

“isim Ağıtçılık.” TS (2011, s. 1660)

Mersiyehanlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mertebe/ mertebē/ مَرْتَبَة

“1. i. Aşama, derece, rütbe: ‘Bu sanatkârı bir yarım ilah mertebesine yükselten ne kuvvet ne de hususiyettir.’ - Abdülhak Şinasi Hisar. 2. i. Evre, safha.” TS (2011, s. 1660)

→ **mümkün mertebē. TS (2011, s. 1660)**

AEL: “مَرْتَبَة/mertebetun; Bir dağın zirvesi veya onun üst kısmı, gözlemek için çıkılan yer, casuslar veya keşif yapanlar bulunduğu yer, makam ve rütbe.” Lane (1953, s. 1026)

MLAM: مَرْتَبَة/mertebe, ç. مَرَاتِب/merātibu, مَرْتَبَات/mertebāt; 1. Rütbe, pozisyon ve makam anlamında gelir. 2. Türe veya dereceye göre sınıflandırma. 3. Yatak: مَرْتَبَة السَّرِير/mertebet-us-siriri; Döşek, yatak. 4. ceb. say. Mutlak bir sayının özel bir değere sahip olduğu bir derece: مَرْتَبَة الْأَحَاد/mertebetu’l-āḥādi; Birlik derecesi. Ahmed Muhtar (2008, s. 854)

[<Ar. *mertebe* √ *r-t-b* ‘sabit oldu, yerinde durdu, yolunda oldu’] *Mertebe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mertebe* hem Arapçada hem Türkçedeki “aşama, derece, rütbe, evre, safha” anlamı örtüşür.

mesabe/ meşābe/ مَشَابَة

“i. esk. Derece, değer, rütbe.” TS (2011, s. 1661)

AEL: “مَشَابَة/meşābetun; ziyaretinde tekrar edilen bir ev veya sürekli dönülen bir ev, toplanma yeri, insanların sürekli toplandığı yer, insanların işlerine gittikten sonra

döndükleri mesken, avcının veya kuş avcısının tuzağı kurduğu yer veya bir şeyin toplandığı yer.” Lane (1953, s. 363)

MLAM: مَثَابَة/meṣābe; ثَاب/sabe’den ism-i mekân, tekrar tekrar dönülen bir ev, yer veya barınak anlamında gelir: وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا/ve iz ca ‘alnā’l-beyte meṣabeten li’n-nāsi ve emnen; ve bu Evi (Kâbeyi), insanlar için tekrar tekrar dönecekleri ve güvenli bir yer yaptık, kıldık. بِمَثَابَة/bi-meṣabe; Derecesinde, rütbesinde, yerinde ve eşit değerinde yada bir şeyin telafisi anlamında gelir: كَانَ فُلَانٌ لِّي بِمَثَابَةِ أَبِي/ kâne fulānun lī bi-meṣabeti eben; Falan, benim için baba yerinde. Ahmed Muhtar (2008, s. 335)

[<Ar. **meṣābe** √ ṣ-v-b ‘döndü, hidayete erdi, tövbe etti’] Mesabe kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mesabe, hem Arapçada hem Türkçedeki “derece, değer, rütbe” anlamı örtüşür.

mesabesinde

“z. Yerinde, değerinde, hükmünde: ‘Bu davetler, âdeti diplomasi tarikatının ayinleri mesabesinde dir.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1661)

Mesabesinde, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesafe/ mesāfe/ مَسَافَة

1. i. Ara, aralık, uzaklık: “Etrafı görememek, belki gözleri oyalayacak şeyleri bulamamak bu mesafeye sabır tüketen bir uzayış verdi.” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. i. mec. İlişkilerde çok içten olmama durumu, resmiyet. 3. i. mat. Uzaklık. **mesafe almak** bir konuda veya çalışmada önemli ölçüde ilerlemek. **mesafe bırakmak** (veya **koymak**) ilişkilerde samimi olmamak. **mesafe katetmek** yol almak, ilerlemek: “Tam mesafe katettiğimiz zaman bizi nasıl yarı yolda bırakırsın?” - Osman Aysu. TS (2011, s. 1661)

→ **kısa mesafe, baraj mesafesi, fren mesafesi.** TS (2011, s. 1661)

AEL: مَسَافَة/mesāfetun; koku almanın uzaklığı, uzaklık, mesafe, yol.” Lane (1953, s. 1470)

MLAM: مَسَافَة/mesāfe, ç. مسافات/mesāfāt, مساويف/mesāvufu; Uzaklık anlamında, zamanda da kullanılır yani bir saat, bir gün veya bir haftalık olan mesafe, bir saatlik, bir günlük veya bir haftalık seyahat gerektiren bir kara olan mesafesidir. المسافة/el-mesāfe;

Basımda boşluk olan yerlere denir, kelimeleri veya harfleri ayırmak için kullanılan yöntemdir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1136-1137)

[<Ar. *mesāfe* √ s-v-f ‘vazifiyye kelimesi’] *Mesafe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mesafe*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ara, aralık, uzaklı, ilişkilerde çok içten olmama durumu, resmiyet, uzaklık*” anlamı örtüşür.

mesafeli

“1. *sf.* Arası olan, uzaklığı bulunan. 2. *sf. mec.* İlişkilerde içtenliğe yer vermeyen: ‘*Mesafeli ve ölçülü, tam bir İstanbul efendisi konuşması vardı.*’ - Haldun Taner. 3. *z. mec.* İlişkilerde içtenliğe yer vermeyen bir biçimde: ‘*Benimle ne kadar mesafeli konuşuyorsun, âdeta resmî.*’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1661)

Mesafeli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesafelik

“*sf.* Herhangi bir uzaklıkta olan.” TS (2011, s. 1661)

Mesafelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesafelilik

“*i.* Mesafeli olma durumu.” TS (2011, s. 1661)

Mesafelilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesaha/ misāḥa/ مساحة

“*i. esk.* Yüz ölçümü.” TS (2011, s. 1661)

AEL: “مساحة/misāḥatun; Yüz ölçümü.” Lane (1953, s. 2714)

MLAM: مساحة/misāḥa; 1. مَسَحَ/meseḥe’nin mastarıdır. 2. *geo.* Düzlemsel bir geometrik şeklin çevresinde bulunan tamsayı veya kesir kare birimlerinin sayısı: عِلْمُ الْمِسَاحَةِ/’ilmu’l-misāḥati; Düzlem bilimi, yani jeodezidir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2095)

[<Ar. *misāḥa* √ m-s-ḥ ‘sildi, elini sürdü, temizledi, ayrıntıyı araştırdı’] Tespit ettiğimiz gibi *mesaha* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “yüz ölçümü” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mesai/ mesā'ī/ مَسَاعِي

“i. Çalışma, emek: ‘İki üç günlük mesaiyle bir sürü karanlık noktayı çözümledin.’
- Osman Aysu. **mesai yapmak** bir iş yerinde, yasal günlük iş süresi dışında ek bir ücretle fazla çalışmak. **mesaiye kalmak** mesai yapmak.” TS (2011, s. 1661)

→ **mesai saati, tam mesai, teşrikimesai, yarım mesai.** TS (2011, s. 1661)

AEL: “ç. مَسَاعٍ/mesā'īn, t. مَسْعَى/mes'ān; Koşma, çalışma ve kazanma eylemi.” Lane (1953, s. 1367)

MLAM: مَسَاعٍ/mesā'īn, t. مَسْعَى/mes'ān; 1. سَعَى/sa'ā'dan mimli mastar: حَبِطَ أَهْلُ مَسْعَاهُ/ḥabiṭ mes'āhu; Çabaladığı, çalıştığı (şey) başarsız oldu, boşa gitti. 2. أَهْلُ مَسْعَى الْحُجَّاجِ وَالْمُعْتَمِرِينَ بَيْنَ الصَّفَا مَسْعَى/sa'ā'dan ism-i mekân: الصَّفَا ve'l-mu'temerīn beyne's-şafā ve'l-mervete; Hac ve umre ibadetini uygulayanların, Safa ve Merve(dağları) arasında say yapmaları yeri. 3. Torpil ve arabuluculuk yapmak anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1070)

[<Ar. **mesā'ī** √ s- 'ī 'çalıştı, çabaladı'] Mesai kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mesai hem Arapçada hem Türkçedeki “çalışma, emek” anlamı örtüşür.

mesail/ mesā'il/ مَسَائِل

“i. esk. ç. Sorunlar: ‘... vesair mesail hakkında da noktainazarlarımız bildirildi.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1661)

AEL: “t. مَسْأَلَةٌ/mes'eletun, ç. مَسَائِل/mesā'ilu; sorulan şey, sorun, önerme, karar, önerilen konu.” Lane (1953, s. 1283)

MLAM: مَسَائِل/mesā'ilu, t. مَسْأَلَةٌ/mes'ele; 1. سَأَلَ/se'ele'den mimli mastar. 2. Dava yada bir araştırma ve inceleme konusu anlamında gelir: مَسْأَلَةٌ قَانُونِيَّةٌ/mes'eletun kânūniyyetun; Kanuni dava. مَسْأَلَةٌ حَيَاةٍ أَوْ مَوْتٍ/mes'eletu ḥayātīn ev mevtīn; hayat memat meselesi, yani ertelemeyi beklemeyecek kadar acil ve çözülmesi gereken bir konu demektir. 3. Kanıtlanması gereken sorun, mesele anlamında gelir: مَسْأَلَةٌ هَنْدَسِيَّةٌ/mes'eletun hendesiyyetun; Geometrik problem. 4. Arzu, ihtiyaç ve istek anlamında gelir: قَضَى مَسْأَلَتِهِ/kazā mes'eletihi; İsteğini halletti. Ahmed Muhtar (2008, s. 1020)

[<Ar. *mesā'il* √ s-'l 'sordu, soruşturdu, bilgi istedi'] *Mesail*, mesele kelimesinin çoğul hâlidir. *Mesail* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mesail* hem Arapçada hem Türkçedeki “sorunlar” anlamı örtüşür.

mesai saati

“i. Çalışma saatleri, iş zamanı.” TS (2011, s. 1661)

Mesai saati, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesamat

“i. esk. anat., biy. ç. Gözenekler.” TS (2011, s. 1661)

Mesamat, *mesame* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mesame* maddesine bakınız.

mesame/ mesāmmē/ مَسَامُ

“i. esk. anat., biy. Gözenek.” TS (2011, s. 1661)

AEL: “المَسَامُ/el-mesāmmu, terim, vücudun gözenekleri.” Lane (1953, s. 1421)

MLAM: “مَسَامُ/mesāmmu, t. مَسَمَّ/mesemm; anat. Gözenek anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1112)

[<Ar. *mesāmmē* √ s-m-m ‘zehirledi’] *Mesame* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesane/ meşāne/ مَشَانَة

“i. esk. anat. İdrar torbası.” TS (2011, s. 1661)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَشَانَة/meşāne, ç. مَشَانَات/meşānāt, مَشَائِن/meşā'inu; anat. İdrar torbası anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2069)

[<Ar. *meşāne* √ m-ş-n ‘idrarını tutmakta aciz oldu, mesanesinde rahatsız oldu’] *Mesane* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mescit/ mescid/ مَسْجِد

“i. din bil. Genellikle minaresiz, küçük cami: ‘Cami ve mescitlerden başka mektebinden hastanesine kadar her türlü hayratla bu şehri süslemeye çalışıyordu.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1661)

AEL: “مَسْجِدٌ/mescidun; سُجُود/sucūd (namaz kılmak) yapmak için herhangi uygun yer, küçük cami.” Lane (1953, s. 1308)

MLAM: مَسْجِدٌ/mescid, مَسَاجِدُ/mesācidu; 1. سَجَدَ/secede’den ism-i mekân, cemaatin namaz odası, cemaatle namaz kılınan yer ve namaz evi anlamına gelir: الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى/el-mescidu’l-akṣā; Mescid-i Aksa. 2. Secde pozisyonundaki insan bedeninden alın, burun, eller, dizler ve ayakları yere değmesidir: وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ/ve’enne’l-mesācide lillāhi; Şüphesiz ki secde yerleri Allah’ındır. Ahmed Muhtar (2008, s. 1034-1035)

[<Ar. *mescid* √ s-c-d ‘secde etti, Allah’a ibadet etti, Allah’ kulluk yaptı, boyun eğdi, önüne kapandı’] Mescit kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mescit hem Arapçada hem Türkçedeki “küçük cami” anlamı örtüşür.

mesel/ meşel/ مَثَل

“1. i. esk. Örnek alınacak söz: ‘Büyükannemin sık sık kullandığı bir mesel belleğimde beliriyor.’ - Haldun Taner. 2. i. esk. Atasözü. 3. i. esk. Eğitici hikâye veya masal. **mesel olmak** söz, cümle, dize vb. atasözü durumuna gelmek.” TS (2011, s. 1661)

→ **darbimesel, iradimesel. TS (2011, s. 1661)**

AEL: “مَثَل/meşelun; Bir açıklama, koşul, durum, vaka vb. anlatıldığında söylenir, örnek alınacak söz, en iyi biçimde olan kişi veya en iyi şey söylediğinde söylenir, bir şeyi veya insanı bir şeye benzetildiğinde söylenir, karşılaştırma yapıldığında söylenen bir söz.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: مَثَل/meşel, مَثَال/emsāl; 1. Bir sözden kesilen cümle veya kendi kendine gönderme olan söz, içeriği değiştirilmeden benzerine aktarılan bir cümle: الرَّفِيقُ قَبْلَ الطَّرِيقِ/er-refīku ḳable’ṭ-ṭarīḳ; Yoldan önce yoldaş. مَضْرَبُ الْأَمْثَالِ/ṣāre muḍribu’l-emsāli; O, bir atasözü haline geldi, o ünlü, meşhur oldu. 2. İbret, ders ve iz anlamında gelir: فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ/fe’ca’alnāhum selefen ve meşelen lilāḫirīne; Ve onları, başkaları için eskilerden ve ibret kıldık. 3. Benzeri ve eşidi anlamında gelir: مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا/meşeluhum kemeşeli’l-lezī estevḳade nāren; ve onlar(örneği), ateşi yakanlar

gibi. 4. Bir hayvanın veya cansızın dilinde söylenilen efsane anlamında gelir: *أَمْثَالُ كَلِيلَةَ* *emsālu kelīle ve dimne*; Kelile ve dimne masalları. 5. Argüman ve delil anlamında gelir. 6. Her bakımdan son derece iyi olan şey, kimse anlamında gelir: *هُوَ مَثَلٌ فِي الْأَخْلَاقِ* *huve meşelun fî'l-eḥlāḳi* 'l- 'āliyeti; O, yüksek ahlak örneğidir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2068)

[<Ar. *meşel* √ *m-s-l* 'dikildi, durdu, huzuruna çıktı, önüne çıktı, belirdi']
Mesel kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mesel* hem Arapçada hem Türkçedeki “örnek alınacak söz, atasözü, eğitici hikâye veya masal” anlamı örtüşür.

mesela

“edat, Söz gelişi: ‘*Mesela hep aynı saatlerde telefon çalardı.*’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1661).

Mesela olarak bir kelime yoktur. *Mesel* maddesine bakınız.

mesele/ mes'ele/ مَسْأَلَة

1. i. Sorun: “*Gazeteler vakit vakit bir meseleyi öne sürerler.*” - Nazım Hikmet. 2. i. Güç iş: “*Bunların Fransızcasını sökmek bir mesele, manalarını sökmek ikinci bir meseledir.*” - Reşat Nuri Güntekin. 3. i. esk. mat. Problem. **mesele çıkarmak** sorun çıkarmak. **mesele etmek** dert etmek. **mesele olmak** dert olmak. **mesele yapmak** önemsiz bir şeyi önemli bir sorun durumuna getirmek: “*Orada kimseyi kıskanmamışken bu sonuncu kumasını büyük mesele yaptı.*” - Refik Erduran. **mesele yok!** “herhangi bir sıkıntı, güçlük yok!” anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1661-1662)

→ *boğaz meselesi, gönül meselesi, ölüm kalım meselesi. TS (2011, s. 1662)*

Mesail maddesine bakınız.

meseleli

“sf. Sorunlu.” TS (2011, s. 1662)

Meseleli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meselesiz

“sf. Sorunsuz: ‘Daha meselesiz, daha cahil, daha boş, daha yakışıklıydılar.’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1662)

Meselesiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meselesizlik

“i. Sorunsuzluk.” TS (2011, s. 1662)

Meselesiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meserret/ meserret/ مَسَرَّة

“i. esk. Sevinç.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسَرَّة/meserretun; kişinin neşeli veya mutlu olduğu olma sebebi, tatlı kokan bir bitkinin ismi.” Lane (1953, s. 1340)

MLAM: “t. مَسَرَّة/meserret, ç. (mastar olmayan için) مَسَرَّات/meserrāt, مَسَار/mesārr; 1. سر/serre’den mimli mastar. 2. Sevinç, mutluluk ve neşe anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1057)

[<Ar. *meserret* √ s-r-r ‘sevindi, mutlu oldu, gizledi, sakladı’] *Meserret* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meserret* hem Arapçada hem Türkçedeki “sevinç” anlamı örtüşür.

mesh/ mesh/ مَسَح

“1. i. esk. Bir şeyi elle sıvazlama. 2. i. esk. din bil. Abdest alırken ıslak eli başa ve meste sürme.” TS (2011, s. 1662)

AEL: ms. مَسَح/meshun; مَسَحَ شَيْئًا/mesaḥa şey’en; Islak veya kirli bir şeyi eliyle sildi veya üzerindeki ıslaklığı veya kiri çıkarmak için elini onun üzerinden geçirdi, sıvıyı veya kiri veya toprağı gidermek için (su veya benzeri bir şeyle) akan veya bir şeyin üzerinden eli geçirdi, suyu çıkarmak için başını eliyle sildi veya alnını, teri çıkarmak için sildi, veya bir şeyi okşadı, onu yağla veya başka bir şeyle sildi. Lane (1953, s. 2713)

MLAM: “مَسَح/mesh; 1. مَسَح/meseḥe; sildi, dokundu, inceledi, ölçtü, yok etti’nin mastarıdır. 2. Araştırılan grubu temsil eden bir örneği hakkında yazılı veya sözlü olarak cevaplanan bir dizi soru dahil olmak üzere bilgi toplamak için yapılan bir işlemdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2094-2095)

[<Ar. *mesh* √ *m-s-h* ‘sildi, elini sürdü, temizledi, ayrıntıyı araştırdı’] *Mesh* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mesh* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir şeyi elle sıvazlama, abdest alırken ıslak eli başa ve meste sürme*” anlamı örtüşür.

Mesih/ mesīh/ مَسِيح

“i. özel, din bil. Hz. İsa’ya verilen adlardan biri.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “المَسِيح/el-mesīhu; Hz. İsa’ya verilen adlardan biri.” Lane (1953, s. 2715)

MLAM: مَسِيح/mesīh, ç. مُسَحَّاء/musehā’, مَسَحَى/meshā; مَسَحَ/mesehe’den mefule gelen sabit bir sıfattır. المَسِيح/el-mesīhu; Allah’ın Resulü olan Meryem oğlu İsa’nın aleyhisselam’ın ünvanıdır. المَسِيحُ الدَّجَال/el-mesīhu’d-deccālī; Diğer adı المَسِيخُ الدَّجَال/el-mesīhu’d-deccālī olan, uluhiyet iddiasında bulunan, ahir zamanında ortaya çıkan, büyü, yalan ve insanları kamufle eden, göz boyan bir kimsenin ortaya çıkışını, ve onun çıkışı kıyametin en büyük alametlerinden kabul edilir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2096)

[<Ar. *mesīh* √ *m-s-h* ‘sildi, elini sürdü, temizledi, ayrıntıyı araştırdı’] *Mesih* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesire/ mesīre/ مَسِيرَة

“i. Gezilecek, piknik yapılacak yer.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسِيرَة/mesīretun; yolculukta geçirilen zaman: مَسِيرَة شَهْر/mesīretu šehr; (iki yer arasında mesafe) bir ay mesafesidir.” Lane (1953, s. 1484)

MLAM: مَسِيرَة/mesīre; 1. سَار/sāre’den mimli mastar. 2. Belirli isteklerini veya duygularını ifade etmek için sokaklarda yürüyen bir grup insan, gösteri olarak da adlandırılır. 3. Zamanlı yürüme mesafesi: مَسِيرَةُ يَوْم/beynehumā mesīre yevm; İkisinin arasında bir günlük yürüyüş. Ahmed Muhtar (2008, s. 1148)

[<Ar. *mesīre* √ *s-y-r* ‘yürüdü, gitti, ilerledi, devam etti, seyahat etti, dolaştı’] Tespit ettiğimiz gibi *mesire* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*gezilecek, piknik yapılacak yer*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçe sayılmaktadır.

mesirelik

“i. Gezmeye elverişli yer, mesire yeri.” TS (2011, s. 1662)

Mesirelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesken/ mesken/ مَسْكَن

“i. Konut: ‘Bu acayip meskeninde yaz kış kalın kepeneye sarılmış otururdu.’ - Memduh Şevket Esendal. **mesken tutmak** yerleşmek: ‘Yârim İstanbul’u mesken mi tuttun / Gördün güzelleri beni unuttun’ - Halk türküsü.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسْكَن/meskenun; bir yerleşim yeri, inme, kalma, konaklama veya barınma yeri, ev veya çadır.” Lane (1953, s. 1394)

MLAM: مَسْكَن/mesken yada مَسْكِن/meskin, ç. مَسَاكِين/mesākinu; سَكَن/sekene’den ism-i mekân, ev, konut ve ikamet yeri anlamında gelir: مَسْكَن شَاغِر/meskenun şāğir; Boş ev, konut. Ahmed Muhtar (2008, s. 1088)

[<Ar. **mesken** √ s-k-n ‘dindi, sakinleşti, durdu, geçti, oturdu, yaşadı, ikamet etti’] Mesken hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meskenet/ meskenet/ مَسْكَنَة

“1. i. esk. Miskinlik, beceriksizlik. 2. i. esk. Yoksulluk, fakirlik.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسْكَنَة/meskenetun; مَسْكِين/miskīnun olma durumudur.” Lane (1953, s. 1395)

MLAM: “مَسْكَنَة/meskenet; Yoksulluk, zayıflık ve dünyayı istemek .(yani dünya malını istemek).” Ahmed Muhtar (2008, s. 1088)

[<Ar. **meskenet** √ s-k-n ‘dindi, sakinleşti, durdu, geçti, oturdu, yaşadı, ikamet etti’] Meskenet hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meskûkât/ meskûkât / مَسْكُوكَات

“i. esk. ç. Sikkeler, metal paralar.” TS (2011, s. 1662).

AEL’de bulunmamaktadır

MLAM: مَسْكُوكَات/meskūkāt, t. مَسْكُوكَة/meskūke. Ağırlığını ve saflığını sağlamak için kamu yetkilisi mührü taşıyan metal parçalar: مَسْكُوكَات ذَهَبِيَّة/meskūkāt zehebiye; Altın meskūkāt. Ahmed Muhtar (2008, s. 1086)

[<Ar. *meskūkāt* √ s-k-k ‘sağır oldu’] Meskūkāt hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meskûn/ meskûn/ مَسْكُون

“1. sf. İnsan oturan, şeneltmiş (yer): ‘Kürekleri var gücüyle çekerek meskûn adanın kömür iskelesine yanaştı.’ - Sait Faik Abasıyanık. 2. sf. Yurt edinilmiş (yer). **meskûn kılmak** bir yeri şeneltmek.” TS (2011, s. 1662)

→ **meskûn mahal. TS 2011, s. 1662)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “سَكَن/sekene, يَسْكُن/yeskun, سَكَّن/seknen, سَكْنَى/suknā, سَاكِن/sākin, مَسْكُون/meskûn.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1086)

“meskûn: سَكَن/sekene; yerleşti, yurt edindi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1086)

[<Ar. *meskûn* √ s-k-n ‘dindi, sakinleşti, durdu, geçti, oturdu, yaşadı, ikamet etti’] Meskun hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meskûn mahal

“i. coğ. Yerleşim merkezi.” TS (2011, s. 1662)

Meskûn mahal, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meskût/ meskût/ مَسْكُوت

“sf. esk. Söylenmemiş. **meskût geçmek** söylemeden geçmek. **meskût kalmak** konuşulmamak.” TS (2011, s. 1662).

AEL: “الْحِكْمَةُ الْمَسْكُوتُ عَنْهَا/el-ḥikmetu ‘l-meskûtu ‘anhā; söylenmemiş bilgi, hikmet.” Lane (1953, s. 1395)

MLAM: “مَسْكُوتٌ/meskūtun ‘anhu; susulan, söylenmeyen, konuşulmayan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1082)

[<Ar. *meskūt* √ s-k-t ‘sustu, sakinleşti, dindi, kesildi’] *Meskūt* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Meskūt* kelimesi, sözlüklerde ele alınmamasının nedeni nadir kullanımından ve yaygın olmamasından kaynaklanır. Arapçada *meskūt* kelimesi, kullanıldığı zaman genellikle edat ile birlikte kullanılır.

meslek/ meslek/ مَسْلَك

1. i. Belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş: “*Araya giren yıllar zarfında meslekten kopunca eski arkadaşlarıyla ünsiyeti de kopmuştu.*” - Osman Aysu. 2. i. Uğraş. 3. i. fel. Öğreti. 4. i. fel. Dizge. 5. i. esk. Çığır, okul, ekol: Edebî meslekler. **meslek edinmek** 1. bir işi meslek olarak yapacak bilgi ve beceriyi kazanmak. 2. mec. Bir şeyi yapmayı alışkanlık hâline getirmek. **mesleğinin eri (veya erbabı) olmak** işinin uzmanı veya ustası olmak: “*Mesleğimin eri olduğumu takdir edersiniz.*” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1662)

→ **meslek içi eğitim, meslek yaşamı, serbest meslek.** TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسْلَكٌ/meslekun; yol, bir insanın veya hayvanın geçiş yolu.” Lane (1953, s. 1412)

MLAM: “مَسْلَكٌ/meslek, ç. مَسَالِكٌ/mesāliku; 1. سَلَكٌ/seleke’den mimli mastar, davranış anlamında gelir. 2. Yol anlamında gelir: مَسَالِكُ الْجِبَال/mesāliku’l-cibāli; Dağların yolları. 3. Kanal ve yatak anlamında gelir: مَسَالِكُ الْمِيَاه/mesāliku’l-miyāhi; Su yolları.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1097)

[<Ar. *meslek* √ s-l-k ‘davrandı, içine girdi, dahil etti’] Tespit ettiğimiz gibi *meslek* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

mesleki

“sf. Mesleğe ilişkin, meslekle ilgili olan, mesleksel.” TS (2011, s. 1662)

Mesleki, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meslek içi eğitim

“i. Görevliye mesleğiyle ilgili olarak verilen kurs.” TS (2011, s. 1662)

Meslek içi eğitim, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesleksel

“sf. Mesleki.” TS (2011, s. 1662)

Mesleksel, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesleksiz

“sf. Mesleği olmayan, işsiz güçsüz (kimse).” TS (2011, s. 1662)

Mesleksiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesleksizlik

“i. Mesleksiz olma durumu.” TS (2011, s. 1662)

Mesleksizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meslektaş

“i. Aynı meslekten olanlardan her biri: “*Avrupa’daki yeni tıp hareketlerini, bazı meslektaşlar gibi büsbütün ihmal etmiş değilimdir.*” - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1662)

Meslektaş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meslektaşlık

“i. Meslektaş olma durumu.” TS (2011, s. 1662)

Meslektaşlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meslek yaşamı

“i. Bir mesleği yaparken geçirilen süre: ‘*Ben meslek yaşamım boyunca ona layık olmaya çalıştım.*’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1662)

Meslek yaşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesmu/ mesmū / مَسْمُوع

“sf. esk. İşitilmiş, duyulmuş olan.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسْمُوعَات/mesmū ‘ātun; İşitilmiş şeyler.” Lane (1953, s. 1430)

MLAM: “سَمِعَ/semi ‘a, يَسْمَعُ/yesma ‘u, سَمَاعًا/semā ‘en, سَمْعًا/sem ‘en, سَامِعًا/sāmi ‘, سَمِيعًا/semi ‘, مَسْمُوع/mesmū” Ahmed Muhtar (2008, s. 1108)

“mesmū: سَمِعَ/semi ‘a; dinledi, işitti, duydu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1108)

[<Ar. mesmū √ s-m- ‘dinledi, işitti, duydu’] Mesmu hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesnet/ mesned / مَسْنَد

“1. i. Dayanak. 2. i. esk. Mevki, makam: ‘Annem ata, arabaya, kendi tabirince mansıba, mesnede, hanımefendiliğe can atan bir kadındı.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مَسْنَد/mesnedun; İçinde veya üzerinde kişinin yaslandığı, dinlendiği veya kaldığı yer.” Lane (1953, s. 1444)

MLAM: “مَسْنَد/mesned, مِسْنَد/misned, مَسَانِيد/mesānīdu; 1. Yastık ve dayandığı olan her şey anlamında gelir: مِسْنَد/misnedu yedin; El dayanağı. 2. Ayaklı yatay şeklinde olan engel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1118)

[<Ar. mesned √ s-n-d ‘destekledi, dayadı, yardım etti, yaslandı’] Mesnet kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “mevki, makam” anlamı kazanmıştır. Mesnet hem Arapçada hem Türkçedeki “dayanak” anlamı örtüşür.

mesnetli

“sf. Dayanağı olan.” TS (2011, s. 1662)

Mesnetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesnetsiz

“sf. Dayanağı olmayan: Mesnetsiz iddialarla bir sonuç alınmaz. **mesnetsiz atmak** dayanağı olmadan konuşmak.” TS (2011, s. 1662)

Mesnetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesnetsizlik

“i. Mesnetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1662)

Mesnetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesnevi/ meşnevî/ مثنوي

“1. i. *edeb.* Her beyti ayrı uyaklı bir divan edebiyatı nazım biçimi. 2. i. Bu türdeki eserlerin genel adı.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مثنوي/meşnevî; مثناء/meşnātun.” Lane (1953, s. 361)

MLAM: “مثنوي/meşnevî, ç. مثنويات/meşneviyāt: مثنى/mesnā’ya bir ism-i mensup, ölçüsüz: المثنوي من الشعر/el-meşnevî mine’ş-şi’ri; Şiir türünden olan mesnevi, yani iki bölümü olan dize, bir kafiye olan şiirdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 334)

[<Ar. *meşnevî* √ s-n-ī ‘katladı, бүктü, övdü, methetti, geri çevirdi, önledi, kırıştırdı’] *Mesnevi* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesrur/ mesrūr/ مسرور

“sf. esk. Sevinçli.” TS (2011, s. 1662)

AEL: “مسرور/mesrūr; Mutlu ya da neşeli ya da memnun, göbek bağının kesilmiş olan kimse.” Lane (1953, s. 1340)

MLAM: مسرور/mesrūr; 1. سر/serre’den ism-i meful, mutlu oldu, sevindi anlamında gelir. 2. Nimeti tepen, nimete nankörlük eden ve hevesine ve arzularına uyan kimse anlamında gelir: إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا/ve yeşlā sa’iren. innehu kāne fī ehlihi mesrūren; Ve cehnneme atılacak. O ki, ailesi arasında nimeti tepen biri idi. Ahmed Muhtar (2008, s. 1057).

[<Ar. *mesrūr* √ s-r-r ‘sevindi, mutlu oldu, gizledi, sakladı’] *Mesrur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mesrur* hem Arapçada hem Türkçedeki “sevinçli” anlamı örtüşür.

mest

“i. Üzerine mesh edilebilen, kısa konçlu, hafif ve yumuşak bir ayakkabı türü.” TS (2011, s. 1663)

Mesh maddesine bakınız.

Mest, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mestçi

“i. Mest yapan veya satan kimse.” TS (2011, s. 1663)

Mestçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mestçilik

“i. Mest yapma veya satma işi.” TS (2011, s. 1663)

Mestçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mestur/ mestür/ مَسْتُور

“sf. esk. Örtülü, kapalı, gizli.” TS (2011, s. 1663)

AEL: “مَسْتُور/*mestūrun*; örtülü, gizli, kapalı, bir de namuslu ve iffetli kişiye denir.” Lane (1953, s. 1304)

MLAM: مَسْتُور/*mestūr*; 1. سَتَرَ/*setere*’den ism-i meful. 2. İffetli ve temiz anlamında gelir: رَجُلٌ مَسْتُور/*reculun mestūr*; İffetli adam. 3. Hali bilinmeyen kimse(meçhul şekilde) anlamında gelir: عَاشَتْ جَارَتِي مَسْتُورَةً وَمَاتَتْ مَسْتُورَةً/*‘āšet cāretī mestūre ve mātet mestūre*; Komşum, meçhul şekilde yaşadı ve meçhul şekilde öldü. 4. Adaleti ve ahlaksızlığını görünmeyen, bilinmeyen kimse, hadis konusunda haber verdiği, söylediği kanıt olarak kabul edilmez. Ahmed Muhtar (2008, s. 1033)

[<Ar. *mestūr* √ s-t-r ‘örttü, gizledi, görmezden geldi, sakladı’] *Mestur* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesture/ mestüre/ مَسْتُورَة

“sf. esk. Örtülü, kapalı, gizli.” TS (2011, s. 1663)

→ *tahsisatmesture. TS (2011, s. 1663)*

مَسْتُورَ/mestūre kelimesi, مَسْتُور/mestūr kelimesinin müennes şeklidir. مَسْتُور/mestūr maddesine bakınız.

mesudane

“z. esk. Mesutça: ‘Mesudane bir hayat geçireceğimizi, annemin bizi yakında cennette beklediğini söylüyorlardı.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1663)

Mesudane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesul/ mes’ul/ مَسْنُول

“sf. esk. Sorumlu. **mesul olmak** sorumlu olmak. **mesul tutmak** sorumlu görmek: ‘Suçuna bakmadan bir de bu vaziyetten beni mesul tutmak istiyor, kabahati bana yüklüyor.’ - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1663)

→ *eczacı mesul müdürü. TS (2011, s. 1663)*

AEL: “مَسْنُول/mes’ulun; سَأَلَ/se’ele’den ism-i meful.” Lane (1953, s. 1284)

MLAM: “مَسْنُول/mes’ul; 1. سَأَلَ/se’ele’den ism-i meful. 2. Kıdemli çalışan, memur. 3. Hesap soran kimse, yani bir işin veya bir meselenin yükümlülüğünü taşıyan kimsedir: أَنْتَ مَسْنُولٌ عَنْ فَشْلِنَا/ente mes’ulun ‘an feşelinā; Başarısızlığımızdan sen sorumlusun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1020)

[<Ar. mes’ul √ s-’l ‘sordu, soruşturdu, bilgi istedi’] Mesul kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve yeni birleşik kelimeler türemiştir. Mesul hem Arapçada hem Türkçedeki “sorumlu” anlamı örtüşür.

mesuliyet/ mes’uliyet/ مَسْئُولِيَّة

“i. Sorumluluk: ‘Hatta utanmasalar bütün Çırçır yangınının mesuliyetini ona yükleyecekler.’ - Reşat Nuri Güntekin. **mesuliyet almak** sorumluluk almak: ‘Üstümüze ağır bir mesuliyet aldık.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1663)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَسْئُولِيَّة/mes’uliyet; مَسْنُول/mes’ul’den bir sınaî master, sorumluluk anlamında gelir: أَلْقَى الْمَسْئُولِيَّةَ عَلَى عَاتِقِهِ/elkā’l-mes’uliyete ‘alā ‘ātīkihi; Sorumluluğu (onun) omuzlarına yükledi. الْمَلَأَ/el-lāmes’uliyet; Sorumsuzluk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1020)

[<Ar. *mes'ūliyyet* √ s-'l 'sordu, soruşturdu, bilgi istedi'] *Mesuliyet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mesuliyetli

“1. sf. Sorumlu. 2. sf. Sorumluluk gerektiren: Mesuliyetli bir iş.” TS (2011, s. 1663)

Mesuliyetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesuliyetsiz

“1. sf. Sorumsuz. 2. sf. Sorumluluk gerektirmeyen: Mesuliyetsiz bir iş.” TS (2011, s. 1663)

Mesuliyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesuliyetsizce

“z. Sorumsuzca.” TS (2011, s. 1663)

Mesuliyetsizce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesuliyetsizlik

“i. Sorumsuzluk.” TS (2011, s. 1663)

Mesuliyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mesut/ mes'ūd/ مَسْعُود

sf. Mutlu: “*Bu eseri vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkumandanı olduğumdan, ilelebet mesut ve bahtiyarım.*” – Atatürk. **mesut etmek** mutlu kılmak: “*Bu dalkavukluğu salak bir şaire yapsan belki onu mesut edersin.*” - Necip Fazıl Kısakürek. **mesut olmak** mutlu olmak, onmak: “*O olmasa ne kadar rahat edeceğim, ne kadar mesut olacağım!*” - Hüseyin Cahit Yalçın. TS (2011, s. 1663)

AEL: “مَسْعُود/mes'ūdun; Allah tarafından müreffeh, talihli, mutlu veya saadet içinde kılınan kişi.” Lane (1953, s. 1362)

MLAM: “سَعْدٌ/sa'ada, يَسْعَدُ/yes'ed, سَعْدًا/sa'den, سَعِيد/sa'id, مَسْعُود/mes'ūd.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1066)

“mes‘ūd; سَعْدَ/sa‘ada; Allah, bir kişiyi mutlu kılmış, talihli kılmış’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1066)

[<Ar. *mes‘ūd* √ *s-‘-d* ‘Allah, bir kişiyi mutlu kılmış, talihli kılmış’] *Mesut* hem Arapçada hem Türkçedeki “*mutlu*” anlamı örtüşür. Yalnız Türkçedeki *mesut*, umumi bir anlam taşır.

mesutça

“z. Mesut bir biçimde, mesut olarak, mesudane.” TS (2011, s. 1663)

Mesutça, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşakkat/ meşakḳat/ مَشَقَّة

“i. Güçlük: ‘*Günbegün artıyor meşakkat.*’ - Âşık Veysel. **meşakkat çekmek** güçlüklerle karşılaşmak. **meşakkate katlanmak** güçlüklerle, sıkıntıya dayanmak, göğüs germek.” TS (2011, s. 1663)

AEL: “مَشَقَّة/meşakḳatun; Zorluk, sıkıntı, ıstırap, rahatsızlık, yorgunluk veya bitkinlik, bedensel güçsüzlük veya zihinsel nuksanlığı anlamında da kullanılır.” Lane (1953, s. 1362)

MLAM: “مَشَقَّة/meşakḳat, ç. (matar olmayan için) مَشَقَّات/meşakḳāt, مَشَاق/meşāḳḳ; 1. Mastarı مَشَق/şakḳe’dir. 2. Mücadele, yorgunluk, çaba ve çile anlamında gelir. 3. Sefillik ve fakirlik anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1224)

[<Ar. *meşakḳat* √ *ş-k-k* ‘kesti, parçaladı, sıkıntılı oldu, böldü, yırttı, yorgun düştü’] *Meşakkat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşakkatli

“sf. Güç, sıkıntılı.” TS (2011, s. 1663)

Meşakkatli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşakkatsiz

“sf. Güç olmayan, sıkıntısız.” TS (2011, s. 1663)

Meşakkatsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşakkatsizlik

“i. Meşakkatsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1663)

Meşakkatsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşale/ meş‘ale/ مشعلة

“1. i. Ucunda alev çıkarabilen yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek: ‘Galip, ıssız bir gece içinde, ılık bir bahçede, bir havuz kenarında yanan bir meşaledir.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. i. mec. Bir düşüncenin öncüsü. **meşale çekmek** önderlik etmek, önyak olmak.” TS (2011, s. 1663)

AEL: “مشعلة/meş‘aletun; ışık, lamba vb. ucunda oluşan değnek.” Lane (1953, s. 1546)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *meş‘ale* √ ş-‘l ‘yaktı, yanmasına yol açtı’] *Meşale* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşale* hem Arapçada hem Türkçedeki “ucunda alev çıkarabilen yanıcı bir madde bulunan, aydınlatmaya yarayan değnek” anlamı örtüşür.

meşaleci

“i. Ortılığı aydınlatmak için çıra vb. yakmakla görevli kimse.” TS (2011, s. 1663)

Meşaleci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşalecilik

“i. Meşalecinin yaptığı iş.” TS (2011, s. 1663)

Meşalecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşbu/ meşbū/ مشبوع

“1. sf. esk. Dolu. 2. sf. esk. kim. fiz. Doymuş.” TS (2011, s. 1663)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM; مشبوع منه /meşbū‘un minhu; ondan doymuş . شبع/šaba ‘dan ism-i meful. Ahmed Muhtar (2008, s. 1224)

[<Ar. *meşbū* ‘√ ş-b- ‘doydu, bir şeyden doldu, bıktı’] *Meşbu* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. *Meşbu* kelimesi, sözlüklerde ele alınmamasının nedeni nadir kullanımından ve yaygın olmamasından kaynaklanır. Arapçada *meşbu* kelimesi kullanıldığı zaman genellikle edat ile birlikte kullanılır.

meşgale/ meşgale/ مشغلة

“i. Uğraşı: ‘Bu yeşillik köşesini kurutmamak bizim için de bir meşgale teşkil etmişti.’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1663)

AEL: “مَشْغَلَةٌ/meşgāletun; Kişinin meşgul olmasına neden olan bir şey” Lane (1953, s. 1568)

MLAM: “ç. مَشَاغِل/meşāgilu, t. مَشْغَلَةٌ/meşgāletun; insanı düşündürücü ve uğraştırıcı şeylere denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1215)

[<Ar. *meşgale* √ ş-g-l ‘oyalandı, meşgul oldu, işgal etti, oturdu’] *Meşgale* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşgul/ meşgūl/ مشغول

1. sf. Bir işle uğraşan, iş görmekte olan: “Belediye doktoru, kışın kimya tecrübeleri ile meşguldü.” - Sait Faik Abasıyanık. 2. sf. Çalışır, kullanılır durumda olan: Telefon meşgul. **meşgul etmek** 1. vaktini almak. 2. uğraştırmak. 3. oyalamak(I). **meşgul olmak** vaktini vermek, uğraşmak, oyalanmak: “Kâtip daha fazla meşgul olmaya lüzum görmeden genç kızı yalnız bırakıp gitti.” - Peyami Safa. TS (2011, s. 1663-1664)

AEL: “مَشْغُول/meşgūlun; çalışmakta olan, bir işle uğraşan.” Lane (1953, s. 1568)

MLAM: “مَشْغُول/meşgūl; 1. شَغَلَ/şāgele’den ism-i meful. 2. işlemeli ve resimli anlamında gelir: حَدِيدٌ مَشْغُول/hadīdun meşgūl; İşlemeli(dövme) demir. 3. Boş olmayan, dolu anlamında gelir: مَسْكَنٌ مَشْغُول/meskenun meşgūl; Dolu bir ev, konut.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1215)

[<Ar. *meşgale* √ ş-g-l ‘oyalandı, meşgul oldu, işgal etti, oturdu’] *Meşgul* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşgul* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı “bir işle uğraşan, iş görmekte olan, çalışır, kullanılır durumda olan” örtüşür.

meşguliyet/ meşgūliyyet/ مشغولية

“1. i. Meşgul olma, uğraşma durumu: ‘Çile çeken derviş, dergâhta kendisine gösterilen vazife dışında her istediğini okumakta ve bazı meşguliyetlerde bulunmakta serbestti.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. i. Uğraş.” TS (2011, s. 1664)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشغوليّة/meşgūliyyet; 1. مشغول/meşgūl’den sınavi mastar, meşgul olma, endişe ve kaygı anlamında gelir. 2. Boşluk kelimesinin tersi, doluluk anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1215)

[<Ar. *meşgūliyyet* √ ş-ğ-l ‘oyalandı, meşgul oldu, işgal etti, oturdu’]
Meşguliyyet hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşgullük

“i. Meşgul olma durumu.” TS (2011, s. 1664)

Meşgullük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşher

“i. esk. Teşhir yeri: ‘Güzele yönelen bir merkezin dolay, zevksizlik meşheri olamaz.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1664)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

Meşher kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *meşher* kelimesinin kökü(√ ş-h-r ‘meşhur etti, ilan etti, ifşa etti, tanıttı’) Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşhet/ meşhed/ مَشْهَد

“1. i. esk. Şehit düşülen yer. 2. i. esk. Şehidin gömüldüğü yer.” TS (2011, s. 1664).

AEL: “مَشْهَد/meşhedun; İnsanların bulunduğu veya toplandığı yer; toplanma yeri, bir meclis.” Lane (1953, s. 1611)

MLAM: مَشْهَد/meşhed, ç. مَشَاهِد/meşāhidu; 1. شهيد/šehide’den mimli mastar. 2. شهيد/šehide’den ism-i mekân, görünüş ve görünüm anlamında gelir. 3. Velilerden, erenlerden birinin mezarıdır. 4. Gözle görünen, izlenilen ve sahne anlamında gelir: فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدٍ يَوْمٍ عَظِيمٍ *vilun lil-lezîne keferū min meşhedi yevmin ‘azîmin*; Büyük

günde görüleceklerden kafielerin vay haline! 5. kül., san. Bir oyun, müzik videosu veya filmdeki tek bir sahnede meydana gelen bir bölümün parçasıdır: مَشْهَد رَائِع/meşhedun rā'î; Güzel bir sahne. Ahmed Muhtar (2008, s. 1242)

[<Ar. *meşhed* √ş-h-d ‘şahit oldu, katıldı, tanıklık etti, tanık oldu, yemin etti, katıldı’] *Meşhet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşhet* hem Arapçada hem Türkçedeki “birinin gömüldüğü” anlamı örtüşür. Yalnız Türkçedeki *meşhet*, özelleştirilmiş bir terim olarak ‘bir şehidin düştüğü veya gömüldüğü yer’ anlamında kullanılır. Bu değişime rağmen ana anlam ‘gömülen yer’ korunduğu için kelime esas diline ait olur.

meşhur/ meşhūr/ مَشْهُور

“sf. Ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen, angın (kimse): ‘Yeni Park gazinosunda kasabanın meşhur karadut şerbetiyle beraber bir parça da içki içilir.’ - Reşat Nuri Güntekin. **meşhur olmak** ün kazanmak, tanınmak, ün almak, ünlenmek.” TS (2011, s. 1664)

→ *galatimeşhur*. TS (2011, s. 1664)

AEL: “مَشْهُور/meşhūr; bilenen yer, tanınmış adam.” Lane (1953, s. 1613)

MLAM: “شَهْر/şehere, يَشْهَر/yeşher, شَهْرًا/şehren, شَهْرَةً/şehreten, شَاهِر/şāhir, مَشْهُور/meşhūr. meşhūr; “شَهْر/şehere; ilan etti, duyurdu, yayınladı, ifşa etti, çekti(kaldırdı)”den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1242)

[<Ar.*meşhūr* √ş-h-r ‘meşhur etti, ilan etti, ifşa etti, tanıttı’] *Meşhur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşhur* hem Arapçada hem Türkçedeki “ünlü, tanınmış, herkesçe bilinen, angın (kimse)” anlamı örtüşür.

meşhurluk

“i. Meşhur olma durumu, ünlülük, tanınmışlık.” TS (2011, s. 1664)

Meşhurluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşhut/ meşhūd/ مَشْهُود

“sf. esk. Görülen, gözle görülmüş, tanık olunmuş.” TS (2011, s. 1664)

→ *meşhut cürümler mahkemesi, meşhut suç, cürmümeşhut*. TS (2011, s. 1664)

AEL: “مَجْلِسٌ مَشْهُودٌ/meclisun meşhūdun; Çok sayıda insanların bulunduğu toplanma yeri. يَوْمٌ مَشْهُودٌ/yevmun meşhūdun; kıyamet günü.” Lane (1953, s. 1611)

MLAM: “مَشْهُودٌ/meşhūd; شَهِدَ/şehide'den ism-i meful. يَوْمٌ مَشْهُودٌ/yevmun meşhūd; Unutulmayan ve anılmaya değer önemli bir konu için insanların bir araya geldiği bir gündür. الْيَوْمُ الْمَشْهُودُ/el-yevmu 'el-meşhūd; Meşhut gün, yani kıyamet günü yada cuma günü demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1242)

[<Ar. *meşhūd* √ş-h-d ‘şahit oldu, katıldı, tanıklık etti, tanık oldu, yemin etti, katıldı’] *Meşhut* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşhut* hem Arapçada hem Türkçedeki “görülen, gözle görülmüş, tanık olunmuş” anlamı örtüşür.

meşhut cürümler mahkemesi

“i. huk. Suçüstü mahkemesi.” TS (2011, s. 1664)

Meşhut cürümler mahkemesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşhut suç

“i. huk. Suçüstü.” TS (2011, s. 1664)

Meşhut suç, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşihat/ meşihat/ مشيخات

“1. i. esk. Şeyhlik. 2. i. esk. Şeyhülislamın makamı, şeyhülislamlık.” TS (2011, s. 1664)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *meşihat* √ş-y-h ‘yaşlı, ihtiyar, başkan, profesör, senatör, din adama verilen ad, hoca, yüce kimse’] *Meşihat* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır. Çünkü مَشْيَخَات/meşihat, شَيْخ/şeyh’in çoğulun çoğuludur. Bu sebepten dolayı Arapçada çok az kullanılır ve yaygın değildir. *Meşihat* hem Türkçede hem Arapçadaki “şeyhlik” anlamı örtüşür. Aynı zamanda ana anlamdan “şeyhülislamın makamı, şeyhülislamlık” anlamında terimler türemiştir.

meşime/ meşīme/ مَشِيْمَة

“1. i. esk. anat. Döl yatağı. 2. i. esk. Döl eşi.” TS (2011, s. 1664)

AEL: “مَشِيْمَة/meşīmetun; bir insanın fetüsünün yeri veya çevreleyen veya onun örtüsünü oluşturan zar.” Lane (1953, s. 1635)

MLAM: “مَشِيْمَة/meşīme, ç. مَشِيْمَات/meşīmāt, مَشَايِم/meşāyimu, مَشِيْم/meşim; 1. hay. Yumurtanın yumurtalık duvarına yapışmasının halidir. 2. tıp, Rahimde olan fetüsün, doğum zamanında çıktığı zarın dış tabakasıdır. مَشِيْمَة الْعَيْن/meşīmetu’l-‘ayin; Göz plasentası.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1258)

[<Ar. **meşīme** √ ş-ī-m ‘vücudunda ben çıktı’] *Meşime* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşime* hem Arapçada hem Türkçedeki “döl yatağı, döl eşi” anlamı örtüşür.

meşk/ meşk/ مَشَق

1. i. esk. Bir öğretmen, aynısını yazmaları için öğrencilerine verdiği yazı örneği. 2. i. esk. Yazı veya müzikte alışmak ve öğrenmek için yapılan çalışma, el alıştırmaları. 3. i. esk. Yazı veya müzik dersi. **meşk almak** ders almak. **meşk etmek** alışmak veya öğrenmek için çalışmak: “Her sabah saatlerce keman meşk ederek yanık birtakım havalar çalarmış.” - Abdülhak Şinasi Hisar. **meşk vermek** ders vermek: “Esasen hemen onun meşk vereceği kızları getirmiş, ona takdim etmişti.” - Halide Edip Adıvar. TS (2011, s. 1664)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. **meşk** √ m-ş-k ‘örnek, kalıp, al boya, sarı boya’] *Meşk* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Bunu sebebi *meşk*, eski bir kelime olması ve yaygın olmamasından kaynaklanır. Yalnız dijital sözlüklerde; مَشَق/el-meşk; bir öğrenenin el yazısını geliştirmek için kopyaladığı güzel bir el yazısı modeli/örneği, kırmızı toprak, güzel bir şekilde uzun ve ince, az etli kimse gibi anlamlarda kullanıldığını geçmektedir(2021, مَشَق). *Meşk* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “müzikte alışmak için yapılan çalışma, el alıştırmaları, müzik dersi” gibi yeni anlam kazanmıştır. *Meşk* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir öğretmenin, aynısını yazmaları

için öğrencilerine verdiği yazı örneği, yazı öğrenmek için yapılan çalışma, el alıştırması” anlamı örtüşür.

meşkûk/ meşkûk/ مشكوك

“sf. Şüphe uyandıran, şüpheli: ‘Biz her gün gazeteler yüzünden hem doğruluğu hem cinsi meşkûk birçok şeyler duyup öğreniyoruz.’ - Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s. 1664).

AEL: “أَمْرٌ مَشْكُوكٌ/emrun meşkûkun; şüpheli bir iş.” Lane (1953, s. 1583)

MLAM: “شَكَّ/şekke, شَكَّتْ/şekketu, يَشْكُكُ/yeşukk, اشْكُكُ/eşkuk, شَكَّ/şukk, شَكًّا/şekken, شَاكَّ/şāk, مشكوك/meşkûk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1226)

“meşkûk: شَكَّ/şekke; sandı, tereddüt etti, bağlandı, batırdı, dürüttü’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1226)

[<Ar. **meşkûk** √ ş-k-k ‘sandı, tereddüt etti, bağlandı, batırdı, dürüttü’] *Meşkûk* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşkûr/ meşkûr/ مَشْكُور

“sf. esk. Beğenilmiş, övülmüş.” TS (2011, s. 1664)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “شَكَرَ/şekere, يَشْكُرُ/yeşkur, شُكْرًا/şükren, شُكْرَانًا/şükrānen, شُكُورًا/şüküren, شَاكِرٌ/şākir, مَشْكُورٌ/meşkûr. meşkûr: شَكَرَ/şekere; teşekkür etti, hamdetti, razı oldu, mükâfatlandırdı, minnettar oldu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1225)

[<Ar. **meşkûr** √ ş-k-r ‘teşekkür etti, hamdetti, razı oldu, mükâfatlandırdı, minnettar oldu’] *Meşkûr* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşkûr* hem Arapçada hem Türkçedeki “beğenilmiş, övülmüş” anlamı örtüşür.

meşrep/ meşreb/ مَشْرَب

“1. i. esk. Yaradılış, huy, karakter, mizaç: ‘Bunların arasında bilhassa Vehbi Dede isminde Mevlevi bir musikişinas tanıdı ve meşrebine uygun buldu.’ - Halide Edip Adıvar.

2. i. esk. Davranış biçimi: ‘Kişilik genel çizgisi, meşrep olarak bilinir.’ - Nurullah Ataç.” TS (2011, s. 1664)

→ *hafifmeşrep, kalender meşrep. TS (2011, s. 1664)*

AEL: “مَشْرَبٌ/meşrebun; içeceğin yeri ve içeceğin zamanı, bir dere veya nehirde su içilecek yer.” Lane (1953, s. 1528)

MLAM: مَشْرَبٌ/meşreb, ç. مَشَارِبُ/meşāribu, mün. مَشْرَبَةٌ/meşrebe; 1. شَرِبَ/şeribe’den isim-i mekân, kaynak, içme yeri anlamında gelir: قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ/kad ‘alime kullu unāsin meşrebehum; Bütün insanların içecek yerlerini bildiler: اخْتَلَفَتْ مَشَارِبُهُمْ/ehtelefet meşāribehum; Meşrepleri uymadı, yani eğilimleri ve arzuları farklı oldu. 2. İçecek anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 1182)

[<Ar. *meşreb* √ ş-r-b ‘içti’] Tespit ettiğimiz gibi *meşrep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yepyeni anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

meşru/ meşrū / مَشْرُوع

“sf. huk. Yasal: ‘Meşru, gayrimeşru, ölümlü, ölümsüz çocuklarının sayısını bilen yok.’ - Haldun Taner. **meşru sayılmak** geçerli bulunmak: ‘Meşru sayılan adilik ve faziletsizliklerden hiçbirinde yoktu.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1664)

→ *meşru müdafaa. TS (2011, s. 1664)*

AEL: “مَشْرُوعٌ/meşrū ‘un; شَرَعَ/şera ‘a’den masdardır.” Lane (1953, s. 1534), “مَشْرُوعٌ/meşrū ‘un; mızrağı vb. doğrulatan, nişanlanan.” Lane (1953, s. 1535)

MLAM: مَشْرُوعٌ/meşrū, ç. مَشْرُوعَاتٌ/meşru ‘āt, مَشَارِعٌ/meşāri ‘u; 1. شَرَعَ/şera ‘a’den isim-i meful. 2. Şeriatın caiz ve mübah kıldıklarıdır: الطَّرِيقُ الْمَشْرُوعَةُ/et-turuğu ‘l-meşrū ‘ati; Meşru yollar, yani kanuni/yasal yollar. 3. Bir iş ile ilgili bir kararı almak için, inceleme ve analiz etmek için hazırlanmış bir konudur: مَشْرُوعُ اتِّفَاقِيَّةٍ/meşrū ‘ ittifākiye; Anlaşma projesi. 4. Fon ve hizmetlerin üretimini, değişimini veya dolaşımını amaçlayan bir kurum veya kuruluş: مَشْرُوعُ خَيْرِي/meşrū ‘ hayriyy; Hayırseverlik Projesi. Ahmed Muhtar (2008, s. 1190)

[<Ar. *meşrū* √ ş-r- ‘kalkıştı, yasa koydu’] *Meşru* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşru* hem Arapçada hem Türkçedeki “yasal” anlamı örtüşür. Yalnız Arapçadaki ‘yasal’ daha çok dinî bir terimdir.

meşrubat/ meşrūbāt/ مشروبات

“isim, İçecek.” TS (2011, s. 1664)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشروبات/*meşrūbāt* yada مشاريب/*meşāribu*, t. مشروب/*meşrūb*; 1. مَشْرُوب/*şeribe*’den ism-i meful. 2. Su hariç, sıcak veya soğuk olan bütün içecekler. مَشْرُوب/*meşrūb murr*; Acı bir içecek. مشروب غازي/*meşrūb gāziyy*; Gazlı içecekler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1182)

[<Ar. *meşrūbāt* √ ş-r-b ‘içti’] *Meşrubat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşrubatçı

“i. Meşrubat hazırlayan, üreten veya satan kimse.” TS (2011, s. 1664)

Meşrubatçı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrubatçılık

“i. Meşrubatçının yaptığı iş.” TS (2011, s. 1664)

Meşrubatçılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşruhat/ meşrūhāt/ مشروحات

“i. esk. ç. Bir maddenin açıklanması için yazılanlar, açıklamalar.” TS (2011, s. 1664)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *meşrūhāt* √ ş-r-h ‘kesti, izah etti, dilimledi, yorumladı, genişletti, mutlu etti, şerhetti’] *Meşruhat*, شَرَحَ/*şerehe*; kesti, izah etti, dilimledi, yorumladı, genişletti, mutlu etti, şerhetti’den çoğul bir ism-i meful kelimesidir. Tekil hâli ise مشروح/*meşrūh* şeklindedir. Bu şekildeki olan *meşruhat*, Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşruhat* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir maddenin açıklanması için yazılanlar, açıklamalar” anlamı örtüşür.

meşruiyet/ meşrū ‘iyyet/ مَشْرُوعِيَّة

“i. esk. Meşruluk.” TS (2011, s. 1664).

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَشْرُوعِيَّة/meşrū ‘iyyet; مشروع/meşrū ‘tan sınai bir master, yasal olan bir şeyi sıfatı, yani kanuniyet anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1190)

[<Ar. *meşrū ‘iyyet* √ ş-r- ‘ ‘kalkıştı, yasa koydu’] *Meşruiyet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*meşruluk*” anlamı örtüşür.

meşrulaşabilme

“i. Meşrulaşabilmek işi.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaşabilme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaşabilmek

“nesnesiz Meşru duruma gelebilmek.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaşabilmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaşma

“i. Meşrulaşmak işi.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaşma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaşmak

“nesnesiz Meşru duruma gelmek.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaşmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaştırabilme

“i. Meşrulaştırabilmek işi.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaştırabilme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaştırabilmek

“–i Meşrulaştırma ihtimali veya imkânı bulunmak.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaştırabilmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaştırma

“i. Meşrulaştırmak işi.” TS (2011, s. 1664)

Meşrulaştırma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrulaştırmak

“–i Meşru duruma getirmek: ‘Bürokrasi bilhassa bizde tembelliği, kararsızlığı, kafasızlığı, kötü niyeti, bilgisizliği meşrulaştırmak demek olmuştur.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1664-1665)

Meşrulaştırmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşruluk

“i. Geçerli olma durumu, meşruiyet.” TS (2011, s. 1665)

Meşruluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşru müdafaa

“i. Bir saldırı karşısında kişinin kendisini koruması.” TS (2011, s. 1665)

Meşru müdafaa, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrut/ meşrūt/ مَشْرُوط

“sf. esk. Şartlı.” TS (2011, s. 1665)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “شَرْطٌ/şeraṭa, يَشْرُطُ/yeşrut, يَشْرِطُ/yeşrit, شَرْطًا/şarṭen, شَارِطٌ/şāriṭ, مَشْرُوطٌ/meşrūt” Ahmed Muhtar (2008, s. 1186)

“meşrūt: شَرْطٌ/şeraṭa; şart koştu, yırttı, ayırdı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1186)

[<Ar. *meşrūt* √ ş-r-ṭ ‘şart koştu, yırttı, ayırdı’] *Meşrut* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meşrut* hem Arapçada hem Türkçedeki “şartlı” anlamı örtüşür.

meşruta/ meşrūṭa/ مَشْرُوطَة

“i. esk. Bir kimseye, mirasçılara veya bir kuruluşa satılmamak şartı ile verilmiş mülk: Cami meşrutası.” TS (2011, s. 1665)

Meşruta, meşrut kelimesinin müennes hâlidir. *Meşrut*, maddesine bakınız.

meşruten

“z. esk. Şarta bağlı olarak.” TS (2011, s. 1665)

→ *meşruten tahliye*. TS (2011, s. 1665)

[<Ar. *meşrūta* √ ş-r-ṭ ‘şart koştı, yırttı, ayırdı’] Türkçede kullanılan *meşruten* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *meşruten* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

meşruten tahliye

“i. huk. Şartlı tahliye.” TS (2011, s. 1665)

Meşruten tahliye, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşruti

“sf. esk. Meşrutiyetle ilgili olan.” TS (2011, s. 1665)

[<Ar. *meşrūṭī* + *ya’n-neseb*] *Meşruti* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *meşruti* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meşrutiyet

“i. Hükümdarlıkla yönetilen bir ülkede hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan hükûmet etme biçimi: ‘*Meşrutiyeğe uygun yönetim, yurt hainlerinin döküntüleriyle kurulamaz.*’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1665)

[<Ar. *meşrūṭ* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Meşrutiyeğe* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimede bir araya gelmez. Yalnız *meşrutiyeğe* kelimesi, ele aldığımız sözlüklerde ve dijital sözlüklerde geçmemesine rağmen, son zamanlarda

kullanıldığı için yaygın olmuştur. Arapçada *meşrutiyet* “şartlılık” anlamındadır. Ama *meşrutiyet*, Türkçede tamamen farklı anlamda kullanılır.

Meşrutiyet

“i. özel, tar. Osmanlı Devleti’nde 1876 Anayasa’sıyla başlayan ve 1918 Mondros Mütarekesi’ne kadar süren, I. ve II. Meşrutiyet dönemi adlarıyla anılan süre.” TS (2011, s. 1665)

Meşrutiyet maddesine bakınız.

meşrutiyetçi

“sf. Meşrutiyet yanlısı olan, lejitimist.” TS (2011, s. 1665)

Meşrutiyetçi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşrutiyetçilik

“i. Meşrutiyetçi olma durumu.” TS (2011, s. 1665)

Meşrutiyetçilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

meşum/ meş’üm/ مَشْنُوم

“sf. esk. Uğursuz: ‘İlk çocuğunu doğuran genç bir kadına meşum şeyler söylememeliydim, sustum.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1665)

AEL: مَشْنُوم/meş’ūmun; kendine veya kavmine şansız getiren kimse veya şey.” Lane (1953, s. 1491)

MLAM: “مَشْنُوم/meş’ūm, ç. مَشَائِم/meşā’īmu: 1. شَاءَ/şe’eme’den ism-i meful. 2. Uğursuzluk, kötümserlik getirendir: الْقُوَّتَانِ الْمَشْنُومَتَانِ/el-kuvetān ‘l-meş’ūmetān; İki uğursuz güç, yani öfke ve kötülük güçleri demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1154)

[<Ar. *meş’ūm* √ ş-’-m ‘uğursuzluk getirdi’] *Meşum* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

meşveret/ meşveret/ مَشْوَرَة

“1. i. esk. Bir konu hakkında birinin düşüncesini sorma, danışma: ‘Ne kadar hükûmetler varsa meşveret usulünü kabul etmiş.’ - Ömer Seyfettin. 2. i. esk. İki veya daha

fazla kişinin birbiriyle fikir alışverişinde bulunması. **meşveret etmek** 1. danışmak. 2. iki veya daha fazla kişi birbiriyle fikir alışverişinde bulunmak.” TS (2011, s. 1665)

AEL: “مَشْوَرَة/meşūre; danışma, bir başkasının görüşünü bilmek için karşılıklı tartışma, tavsiye isteme ya da tavsiye söyleme ya da tavsiye niteliğinde verilen emir.” Lane (1953, s. 1617)

MLAM: “مَشْوَرَة/meşveret; önerilen, nasihat edilen görüş ve benzeri anlamında gelir: عَمِلَ بِمَشْوَرَةِ أَبِيهِ / ‘amil bi-meşūreti ebīhi; Babasının nasihatı üzerine hareket etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *meşveret* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Meşveret* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

met/ medd/ مَدَّ

“i. coğ. Kabarma: ‘Bir met zamanı gökyüzü kurşunla örtülü / Gördüm deniz dedikleri bin başlı ejderi’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1665)

→ *metcezir*. TS (2011, s. 1665)

AEL: “مَدَّ/medde’nin (mimli) masdarıdır, miktar, -kadar, ölçüsünde, -derece, mertebe, su akışı.” Lane (1953, s. 2697)

MLAM: مَدَّ/medd, ç. (mastar olmayan için) مَدُّود/mudūd; 1. Masatarı مَدَّ/medde’dir. 2. çev. jeo. Deniz suyunun kıyıda yükselmesi ve karaya vurmasıdır. Tersisi ise cezirdir. 3. dil bil. /elif harfin üzerine yerleştirilen ve çizilen bir işaret (Ā), aynı zamanda ona مَدَّة/medde denir. حُرُوفُ الْمَدِّ/hurūfu’el-meddi; dil bil. Medd harfleri, yani elif harfin öncesi fethalı olan, vav harfin öncesi zammeli olan ve ya harfin öncesi kesreli olandır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2078)

[<Ar. *medd* √ m-d-d ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] Tespit ettiğimiz gibi *met* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*kabarma*” anlamı benimsemiştir.

meta/ metā / مَتَاع

“1. i. Mal, ticaret malı. 2. i. tic. Sermaye: ‘Batı’dan aldığımız öteberi arasında en kıymetli meta kendi memleketimizi karış karış dolaşma arzusu olmalıdır.’ - Bedri Rahmi Eyuboğlu.” TS (2011, s. 1665)

metā ‘açıklaması için *matah* maddesine bakınız.

[<Ar. *metā* ‘√ *m-t-* ‘kaliteli oldu, faydalı kıldı’] *Meta* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramış ve “sermaye” anlamı kazanmıştır. *Meta* hem Arapçada hem Türkçedeki “*mal, ticaret malı*” anlamı örtüşür.

metanet/ metānet/ مَتَانَة

“i. Metin olma, dayanma, dayanıklılık, sağlamlık: ‘Kalbimde lüzumundan fazla *metanet* var.’ - Aka Gündüz. **metanet göstermek** kötü bir duruma katlanmak, dayanmak.” TS (2011, s. 1666).

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَتَانَة/*metānet*; 1. مَتْن/*metune*’nin mastarıdır. 2. doğa, fiz. Malzemenin kendisini etkileyen karşı güçlü dayanıklılığını ile ani kırılmaya karşı direncidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2065)

[<Ar. *metānet* ‘√ *m-t-n* ‘sağlam oldu, dayanıklı oldu, güçlü oldu’] *Metanet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

metanetli

“sf. Acılar karşısında dayanma gücünü yitirmeyen, dayanıklı, metîn.” TS (2011, s. 1666)

Metanetli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

metanetlilik

“i. Metanetli olma durumu, metînlilik.” TS (2011, s. 1666)

Metanetlilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

metanetsiz

“sf. Dayanıksız.” TS (2011, s. 1666)

Metanetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

metanetsizlik

“i. Dayanıksızlık.” TS (2011, s. 1666)

Metanetsizlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

metbu/ metbū / مَتْبُوع

“sf. esk. Kendisine bağlanılan.” TS (2011, s. 1666)

AEL: “مَتْبُوع/metbū ‘un; تَبِع/tebi ‘a’den ism-i mefuldur.” Lane (1953, s. 296)

MLAM: “تَبِع/tebi ‘a, يَتَّبِع/yetba ‘, تَبِعًا/tebe ‘en, ve تَبُوعًا/tubū ‘en, تَابِع/tābi ‘, مَتْبُوع/metbū ” Ahmed Muhtar (2008, s. 281)

“metbū ‘; تَبِع/tebi ‘a; arkasından gitti, örnek aldı, sonrasını takip ettiden ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 281)

[<Ar. *metbū* ‘ √ *t-b-* ‘ ‘arkasından gitti, örnek aldı, sonrasını takip etti’] *Metbu* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Metbu* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kendisine bağlanılan*” anlamı örtüşür.

metcezir

“i. coğ. Gelgit.” TS (2011, s. 1666)

Met maddesine bakınız.

[<Ar. *medd* + Ar. *cezir*] *Metcezir*, Arapça bir sözcüktür.

metfen/ medfen/ مَذْفِن

“i. esk. Mezar.” TS (2011, s. 1666)

AEL: “مَذْفِن/medfinun; Mezar yeri.” Lane (1953, s. 894)

MLAM: “مَذْفِن/medfen, مَذْفِنٌ/medāfinu; دَفَن/defene’den ism-i mekân, mezarlık anlamında gelir, yani gömülen yerin ve çevresindeki yapılardır. مَذْفِنٌ سِرْدَابِيّ/medfinun sirdābiyy; Bodrumlu mezarlık, yani içinde odalar, koridorlar ve girintilerden oluşan bir yeraltı mezarlığıdır. Ahmed Muhtar (2008, s. 756)

[<Ar. *medfen* √ *d-f-n* ‘gömdü, sakladı, defnetti, gizledi’] *Metfen* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

metfun/ medfūn/ مَذْفُون

“sf. esk. Gömülmüş olan, gömülü: ‘Bu selvi ormanının içinde nice vezirler, serdarlar, kazaskerler metfundur.’ - Sermet Muhtar Alus.” TS (2011, s. 1666)

AEL: “مَدْفُون/medfūn; Gömülen veya defnedilen (insan), gizli, gizlenmiş veya örtülü (şey).” Lane (1953, s. 894)

MLAM: “دَفَن/defene, يَدْفِن/yedfin, دَفَنًا/defnen, دافن/dāfin, مَدْفُون/medfūn ve دفين/defīn ” Ahmed Muhtar (2008, s. 756)

“medfūn: دَفَن/defene; gömdü, sakladı, sırrı gizli tutu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 756)

[<Ar. *medfen* √ *d-f-n* ‘gömdü, sakladı, defnetti, gizledi’] *Metfun* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

methal/ medḥal/ مَدْحَلْ

“1. i. esk. Bir yapının giriş yeri, giriş: ‘Methalin solundaki ocaklı bir salon mahkemelik ederdi.’ - Falih Rıfkı Atay. 2. i. esk. edeb. Giriş. 3. i. esk. müz. Giriş. **methali olmak** bir işe karışmış bulunmak, bir işte parmağı olmak.” TS (2011, s. 1666)

AEL: “مَدْحَلْ/medḥalun; giriş, bir evin vb. girişi, herhangi bir giriş, ve giriş zamanı. مَدْحَلْ خَيْر/medḥalu ḥayrin; iyilik veya güzel şey olmanın veya yapmanın sebebi.” Lane (1953, s. 861)

MLAM: مَدْحَلْ/medḥal, مَدَاخِلْ/medāḥilu; 1. دَخَلَ/daḥale’den mimli mastar. 2. دَخَلَ/daḥale’den ism-i mekân: مَدْحَلْ الْبَيْتِ/medḥalu’l-beyti; Evin girişi. 3. Önsöz ve giriş anlamında gelir: مَدْحَلْ الْكِتَابِ/medḥelu’l-kitābi; Kitabın girişi, önsözü. المدخل/el-medḥal; dil bil. Methal, yani sözlükte diğer harflerden farklı bir harfle yazılan veya diğer kelimelerden ayırt etmek için parantez içine alınan ana kelimedir. Ahmed Muhtar (2008, s. 730)

[<Ar. *medḥal* √ *d-ḥ-l* ‘girdi, meşgul etti, katıladı, üstlendi’] *Methal* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

methaldar

“sf. esk. Bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan.” TS (2011, s. 1666)

Methaldar, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

methediş

“i. Methetme işi.” TS (2011, s. 1667)

Methediş, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

methetme

“i. Methetmek işi: ‘Boksör Vehip, onun mektupta kendini methetmesine hak vermişti.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1667)

Methetme, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

methetmek

“-i Övmek: ‘Evet, kendimi methediyorum, bile bile methediyorum.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1667)

Methetmek, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

methiye/ medhiyye/ مدحیه

“1. i. esk. Övgü. 2. i. esk. edeb. Bir kimseyi veya bir şeyi övmek için yazılmış şiir.

methiye düzmek: övmek, övgü şiiri yazmak.” TS (2011, s. 1667)

Mathiye kelimesinin kökü Arapçadır. Ama Arapçada methiye şeklinde bir kelime yoktur. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

methüsena

“i. Övme, ululama.” TS (2011, s. 1667)

Methüsena, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

metin/ metn/ مَتْن

1. i. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst: “*Aslında kâğıda gerek yoktu çünkü bütün metni satır satır ezbere biliyordu.*” - Elif Şafak. 2. i. Basılı veya el yazması parça, tekst: “*Eserin Farsça metninin yazma nüshaları arasında da bazen oldukça büyük farklara tesadüf edilmektedir.*” - Asaf Halet Çelebi. TS (2011, s. 1667)

→ *metinler arasılık*. TS (2011, s. 1667)

AEL: “مَتْنٌ/metnun; Herhangi bir şeyin sert ve dış veya görünen kısmına denir, bir yayın ve bir mızrağın ortası, bir şeyin yükselen kısmına denir. مَتْنٌ/metnun; Hz. Muhammed’in hadisleri veya sahabelerin haberleri anlamındadır.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: مَتْنٌ/metn, ç. مِتَان/mitān, مَتْنٌ/mutun; مَتُون/mutūn; **1.** Sırt anlamında, müzekker ve müennes olabilir. مَتْنٌ عَلَى سَافِرٍ/sāfere’ ‘alā metnu’l-bāḥireti; Geminin sırtında yolculuk yaptı, yani gemiye binip yolculuk yaptı demektir. **2.** مَتْنٌ الْكِتَابِ/metnu’l-kitābi; Kitabın metni, yani haşiye ve açıklamanın tersi olan asli metin demektir. **3.** مَتْنٌ اللُّغَةِ/metnu’l-luġe; Dilin metni, yani dilin kökü, kelime hazinesi ve deyimleri demektir. **4.** مَتْنٌ النَّهَارِ/sāre metnu’n-nehāri; Gündüz boyunca yürüdü. Ahmed Muhtar (2008, s. 2065)

[<Ar. *metn* √ *m-t-n* ‘sağlam oldu, dayanıklı oldu, güçlü oldu’] *Metin* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Metin* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst, basılı veya el yazması parça, tekst” anlamı örtüşür.

metīn/ metīn/ متين

“sf. Metanetli: ‘Geçimi yolunda, maddeten ve manen metīn bir ailedir.’ - Refik Halit Karay. **metīn olmak** dayanıklı ve sağlam olmak, metanetini yitirmemek: ‘İster misin ağlayım şimdi senin önünde? / Bir hakanın en metīn olacağı bir günde’ - Faruk Nafiz Çamlıbel.” TS (2011, s. 1667)

AEL: “مَتِينٌ/metīnun; güçlü, sağlam, zor, sert, tecrübeli olan, herhangi bir şeyde tecrübe sahip olana denir.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: متين/metīn, ç. مِتَان/mitān; مَتِين/metīne’den subute delalet eden bir sıfat-ı müşebbehedir. أُسْلُوبٌ مَتِينٌ/uslūbu metīn; Metin bir üslup, yani diksiyonu güzel ve biçimi iyi olan üsluptur. el-metīn; Allah’ın güzel isimlerinden biridir. Anlamı ise, Kudretli, Kuvvetli, Kuvvet ve Kudrette nihai olan, kuvveti azalmayan ve kudreti zayıflamayan. إِنَّهُ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ/inne allāhe huve’r-rezzāku zū’l-ḳuvveti’l-metīn; Kuşkusuz ki Allah O rızık veren, kuvvet ve kudrete sahiptir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2065)

[<Ar. *metīn* √ *m-t-n* ‘sağlam oldu, dayanıklı oldu, güçlü oldu’] *Metīn* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Metīn* hem Arapçada hem Türkçedeki “metanetli” anlamı örtüşür.

metinler arasılık

“i. edeb. Bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılması.” TS (2011, s. 1667)

Metinler arasılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

metînlilik

“*isim* Metanetlilik.” TS (2011, s. 1667)

Metînlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

metinsel

“sf. Metinle ilgili, metne ilişkin: ‘Bu iç gerçeklik, kişisel olanın metinsel olana dönüşmesini zorunlu kılar.’ - Selim İleri.” TS (2011, s. 1667)

Metinsel, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

metris

“i. askerlik Askerin çarpışma sırasında korunması için yapılan toprak siper: ‘Fakat bu insanların çoğu, metrislerden açılan bir arkebüz yayılımıyla oracıkta yığılıverdiler.’ - İhsan Oktay Anar.” TS (2011, s. 1668)

Arapçada *metris* kelimesi bulunmamaktadır. Türkçe bir sözcük olduğunu düşünülür.

metruk/ metrūk/ متروك

“1. sf. esk. Bırakılmış, terk edilmiş: ‘Daha birçok yalılar da metruk, bakımsız bir hâlde çöküyor, yıkılıyor, yerinde yeller esiyor.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. esk. Kullanılmayan: ‘Bu metruk sokaklardan taburlar geçiyordu.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1668)

AEL: “متروك/ metrūkun; تَرَكَ/ tereke’den ism-i meful, terkedilmiş, bırakılmış anlamındadır.” Lane (1953, s. 305)

MLAM: “متروك/ metrūk; تَرَكَ/ tereke; bıraktı, ayrıldı, terk etti, ihmal etti’den ism-i meful. الْحَدِيثُ الْمَتْرُوكُ/ el-ḥadīṣu’l-metrūki; hadis, Metruk hadis.” Ahmed Muhtar (2008, s. 291)

[<Ar. *metrūk* √ *t-r-k* ‘bıraktı, ayrıldı, terk etti, ihmal etti’] *Metruk* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

metrukât/ metrūkât/ مَتْرُوكَات

“i. esk. ç. Ölen birinin bıraktığı şeyler.” TS (2011, s. 1668)

AEL’de ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *metrūkāt* √ *t-r-k* ‘bıraktı, ayrıldı, terk etti, ihmal etti’] *Metrukât, metruk* kelimesinin çoğul hâlidir. *Metruk* maddesine bakınız. *Metrukât* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve ana anlamdan “ölen birinin bıraktığı şeyler” anlamı türemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime türetilen anlamda, Arapçada kullanılmadığı için Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

metruke/ metrūke/ مَتْرُوكَة

“sf. esk. Bırakılmış, geriye kalmış.” TS (2011, s. 1668)

Metruke, metruk kelimesinin müennes hâlidir. *Metruk* maddesine bakınız.

metrukiyet

“1. i. esk. Bırakılma, terk edilme. 2. i. esk. Ayrılma, boşanma.” TS (2011, s. 1668)

[<Ar. *metrūk* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Metrukiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem *ism-i meful* hem *ism-i mensub* yapan *y* aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mevali/ mevālī/ مَوَالِي

“i. tar. ç. Osmanlı Devleti’nde görev yapan yüksek dereceli ilim adamları.” TS (2011, s. 1668)

[<Ar. *mevālī* √ *v-l-ī* ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mevali* , *mevla* kelimesinin çoğul hâlidir. Yalnız Türkçedeki *mevali* kelimesi kökün anlamını kaybetmiş ve “*Osmanlı Devleti’nde görev yapan yüksek dereceli ilim adamları*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mevcudat/ mevcūdāt/ مَوْجُودَات

“ç. 1. i. esk. Var olan şeyler, varlıklar. 2. i. esk. Yaratıklar” TS (2011, s. 1668).

AEL: t. مَوْجُودٌ/mevūdun; وُجِدَ/vucide'den ism-i meful, var olan, hazır olan ve bir kişinin kontrol ettiği şeye denir. ç. مَوْجُودَاتٌ/mevcūdātun; bu terim üç farklı anlamda kullanılır; birinci anlam, başlangıcı ve sonu olmayan; bu da sadece Tanrıya denir. İkinci anlam; başlangıcı ve sonu olandır; o da dünya(da) olan şeylere denir. Üçüncüsü ise başlangıcı var ama sonu olmayan, o da erkeklere denir. Lane (1953, s. 2925)

MLAM: مَوْجُودَاتٌ/mevcūdāt, t. موجود/mevūd; 1. وُجِدَ/vucide'den ism-i meful. 2. *fel. tasv.* Akılda ve dışarıda sabit (var) olandır. النَّفْطُ مَوْجُودٌ فِي بَاطِنِ الْأَرْضِ الْعَرَبِيَّةِ بِكَمِّيَّاتٍ جَيِّدَةٍ/en-naftu mevūdun fī bātinu'l-erzi'l-'arabiyyeti bi-kemiyyātin ceyyidetin; Arap toprağının içinde iyi miktarlarda petrol var. الموجودات/el-mevcūdāt; tic. Mevcudat, yani varlıklar, nakit, hisse senetleri ve bir işletmenin yıllar içinde kazandığı manevi değer dahil olmak üzere bir işletme veya işadının sahip olduğu ekonomik girdiler veya kaynaklardır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2404)

[<Ar. *mevcūdāt* √ v-c-d 'buldu, ulaştı, rastladı, rastladı'] *Mevcudat*, *mevcut* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mevcudat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevcudat* hem Arapçada hem Türkçedeki “var olan şeyler, varlıklar, yaratıklar” anlamı örtüşür.

mevcudiyet

“1. i. esk. Varlık: ‘Ey Türk gençliği! Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur.’ – Atatürk. 2. i. esk. *fel.* Varoluş.” TS (2011, s. 1668)

[<Ar. *mevcūd* (ism-i meful) + ya'n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta'tenis] *Mevcudiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mevcut/ mevcūd/ موجود

1. *sf.* Var olan, bulunan: “Dünya güzelliği sendedir mevcut / Hususi özenmiş yaratmış mabut” - Âşık Veysel. 2. *i.* Bir topluluğu oluşturan bireylerin tümü: Okulun öğrenci mevcudu. **mevcut olmak** var olmak, bulunmak: “Bir insanın aklını bozabilmesi için evvelce bu aklın mevcut olması lazım gelir.” - Abdülhak Şinasi Hisar. TS (2011, s. 1668)

Mevcudat, *mevcut* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mevcudat* maddesine bakınız.

mevcutluk

“i. Mevcut olma durumu.” TS (2011, s. 1668)

Mevcutluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevdu/ mevdū / مودوع

“sf. esk. Emanet edilmiş, verilmiş, bırakılmış.” TS (2011, s. 1668)

AEL: “مودوع/mevdū ‘un; korku, endişe ve sıkıntılardan kurtulan, iç huzûruna kavuşan, gönül rahatlığı olan, Rahat ve sâkin olan, Ağırbaşlı, haysiyetli ve şerefli olan kimse.” Lane (1953, s. 3051)

MLAM: “مودوع/mevdū ‘, وادع/vādi ‘, وداغ/da ‘, يدع/yeda ‘, وداغ/veda ‘a, مودوع/mevdū ‘”

“mevdū: وداغ/veda ‘a; korudu, bıraktı, terk etti, emanet etti, ihmal etti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2418)

[<Ar. *mevdū* ‘ √ v-d- ‘ ‘korudu, bıraktı, terk etti, emanet etti, ihmal etti’]

Mevdu kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevdu* hem Arapçada hem Türkçedeki “*emanet edilmiş, verilmiş, bırakılmış*” anlamı örtüşür.

mevduat/ mevdū ‘āt/ مودوعات

“1. i. eko. Belli bir süre sonunda veya istenildiğinde çekilmek üzere bankalara faizle yatırılan para, tevdiat: Vadeli mevduat. Vadesiz mevduat. 2. i. esk. Yatırım.” TS (2011, s. 1668)

→ *mevduat defteri, vadeli mevduat, vadesiz mevduat. TS (2011, s. 1668)*

[<Ar. *mevdū ‘āt* √ v-d- ‘ ‘korudu, bıraktı, terk etti, emanet etti, ihmal etti’]

Mevduat, *mevdu* kelimesinin müennes çoğul hâlidir. *Mevdu* maddesine bakınız. *Mevduat* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Bununla beraber *mevduat*, kök anlamını kaybetmiş ve yeni anlam kazanmıştır.

mevduat defteri

“i. Banka cüzdanı.” TS (2011, s. 1669)

Mevduat defteri, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevhibe/ mevhibe/ مَوْهَبَة

“i. esk. Bağış, vergi, ihsan: ‘Bu, sanatımın bana bahsettiği bir mevhibedir.’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1669)

→ **mevhibeilahiye. TS (2011, s. 1669)**

AEL: “مَوْهَبَة/mevhibetun; Bir hediye, (bahşedilen şey), karşılık beklemeden, bedava verilen şey, bulut, yağmur, bir kayada küçük bir oyuk.” Lane (1953, s. 2996)

MLAM: “مَوْهَبَة/mevhibe, مَوَاهِب/mevāhibu. Psk. Bir sanatta ve benzerinde ustalaşmaya doğuştan gelen bir yatkınlıktır. الْمُتَعَدِّدُ الْمُوَاهِبِ/mute‘eddidu’l-mevāhibi; Çok yetenekli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2500)

[<Ar. **mevhibe** √ **v-h-b** ‘bahsetti, karşılıksız verdi’] Tespit ettiğimiz gibi *mevhibe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kullanılan anlamı kaybetmiş ve Arapça kökünden “*bağış, vergi, ihsan*” anlamı türemiştir. *Mevhibe’nin* Arapçada “*marifet*” anlamında kullanılır.

mevhibeilahiye

“i. esk. Tanrı vergisi.” TS (2011, s. 1669)

Mevhibeiilahiye, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevhum/ mevhūm/ مَوْهُوم

“sf. esk. Gerçekte olmayıp var sanılan, var diye düşünülen, kuruntuya dayanan: ‘Onun mevhum bir büyüklüğe bile tahammülü olamazdı.’ - Mithat Cemal Kuntay.” TS (2011, s. 1669)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “وَهَم/vehem, يَهْم/yeħim, هِم/him, وَهْمًا/vehmen, وَاهِم/vāħim, مَوْهُوم/mevhūm.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2501)

“mevhūm: وَهَم/vehem; uydurdu, iftira etti, zühul etti, yanıldı, şüphelendi, zannetti, gafil oldu, unuttu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2501)

[<Ar. **mevhūm** √ **v-h-m** ‘uydurdu, iftira etti, zühul etti, yanıldı, şüphelendi, zannetti, gafil oldu, unuttu’] *Mevhum* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevize/ mev'ize/ مَوْعِظَة

“1. i. esk. Vaaz. 2. i. esk. Öğüt: ‘Bu mevizeden sonra Alpaslan, hiçbir muhayyilenin tasavvur edemediği bu mehabetli manzaraya bir güneş azameti ile baktı.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْعِظَة/mev'izatun, وَاظَّ/va'iza; nasihat etti, uyardı, korkutarak öğüt verdi, itaate teşvik etti'den isimdir.” Lane (1953, s. 2953)

MLAM: مَوْعِظَة/mev'iza, مَوَاعِظ/mevā'iz; 1. وَاظَّ/va'iza'den mimli mastar. 2. عِظَة/ize; Söyleyerek veya yaparak vaaz edilen şey, görevlerin bir hatırlatıcısı, iyi bir hayat yoluna davet ve ince söz anlamında gelir: اذْغُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ: ed'u ilā sebīli rabbike bi'l-ḥikmeti ve'l-mev'izeti'l-ḥāseneti; Rabb'in yoluna(doğru yola) hikmetle ve ince söz ile davet et. Ahmed Muhtar (2008, s. 2468)

[<Ar. mev'ize √ v- 'z- ‘vaaz etti, nasihat etti, uyardı, öğüt verdi, yol gösterdi’] Mevize kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mevize hem Arapçada hem Türkçedeki “vaaz, öğüt” anlamı örtüşür.

mevki/ mevki/ مَوْقِع

1. i. Yer, mahal: “Gelibolu civarında Akbaş mevkisinde bir cephane deposu vardı.” – Atatürk. 2. i. Makam: “Senelerce devletin yüksek mevkilerinde bulundu.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 3. i. Bazı ulaşım araçlarında yolculara veya tiyatro, sinema vb. yerlerde seyircilere sağlanan konfora ve bilet ücretlerine göre düzenlenmiş yer: “İkinci mevki sıralar oldukça dolmuş, localardan ise ancak bir ikisi tutulmuş.” - Memduh Şevket Esendal. 4. i. Durum: “Hey Allah'ım! Ben ne müşkülâtli bir mevkide kalmışım şimdi.” - Osman Cemal Kaygılı. **mevkisi olmak** bir işte önemli bir makamda bulunmak. TS (2011, s. 1669)

→ **birinci mevki, kilit mevki, lüks mevki, müstahkem mevki.** TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْقِعًا مِنْ كِفَايَتِهِ/vaqa'a mevki'an min kifāyetihi; İhtiyaçlarını karşıladı. مَوْقِعًا عَظِيمًا/mevki'an 'azīmen; mükemmel durumda.” Lane (1953, s. 3058)

MLAM: مَوْقِع/mevki', مَوَاقِع/mevā'ikī'u; 1. وَاظَّ/vaqa'a'den mimli mastar. 2. وَاظَّ/vaqa'a'den ism-i mekân: أَقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ/felā uqsimu bi-mevā'ikī'i'n-nucūmi; Yıldızların mekânlarına(düştüğü yerlerine) yemin ederim. 3. bilgis., bilgi, Bilgisayarda

veriler, talimatlar ve programları depolamak için bir yerdir. **4. geo.** Dikey çizginin üzerinde bulunduğu bir yüzey veya düz çizgi üzerindeki bir nokta(yer)dır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2482)

[<Ar. *mevki* √ *v-k-* ‘vuku buldu, oldu, gerçekleşti, üzerine atıldı, düştü, karşılaştı’] *Mevki* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevki* hem Arapçada hem Türkçedeki “yer, mahal, makam, durum ” anlamı örtüşür.

mevkidaş

“i. Aynı mevkide olanlardan her biri.” TS (2011, s. 1669)

Mevkidaş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevkuf/ mevķūf/ موقوف

“1. sf. esk. Vakfedilmiş. 2. sf. esk. huk. Tutuklu: ‘Hapishaneler basılıyor ve mevkufklar paramparça ediliyor.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1669).

AEL: موقوفٌ عَلَى حَدِّ كُفْرٍ/muslimun mevķūfun ‘alā ḥaddi kufrin; Bir müslümanın kafirliği yüzünden cezalandırıldı. Lane (1953, s. 3059)

MLAM: موقوف/mevķūf. 1. وَقَفَ/vakafe’den ism-i meful. 2. *fik.* Vakfetmek demektir. *الْمَوْكُوفُ مِنَ الْحَدِيثِ/el-mevķūf mine ‘l-ḥadīṣi*; *el-arāzī el-mevķūfeti*; Vakfedilmiş arazi. *mine ‘l-ḥadīṣi*; *had.* Hadiste olan vakf, yani mevkuf hadis anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2485)

[<Ar. *mevķūf* √ *v-k-f* ‘durdu, bekledi, yapmayı bıraktı, alıkoydu, bitti, dikildi, engelledi, vakfetti’] *Mevkuf* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevkuf* hem Arapçada hem Türkçedeki “vakfedilmiş, tutuklu” anlamı örtüşür.

mevkufen

“z. esk. Tutuklu olarak: ‘Muhittin Paşa mevkufen Sivas’a getirilmiştir.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1669)

[<Ar. *mevķūf* √ *v-k-f* ‘durdu, bekledi, yapmayı bıraktı, alıkoydu, bitti, dikildi, engelledi, vakfetti’] Türkçede kullanılan *mevkufen* kelimesi anlam ve kullanış

bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mevkufen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mevkufiyet

“1. i. esk. Tutukluluk. 2. i. esk. Alıkonulma: ‘Bu sıkıcı evin içinde, bu mevkufiyetin yalnızlığı içinde çıldırayım mı?’ - Yusuf Ziya Ortaç.” TS (2011, s. 1669)

[<Ar. *mevkūf* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Mevkufiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

mevkufluk

“1. i. Mevkuf olma durumu. 2. i. Tutukluluk.” TS (2011, s. 1669)

Mevkufluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevkut/ mevķūt/ مَوْقُوت

“sf. esk. Süreli, periyodik.” TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْقُوت/mevķūtun; zamana göre ayarlanmış, süreli.” Lane (1953, s. 2958)

MLAM: “وَقْتُ/vaķete; vakit’ten ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2477)

[<Ar. *mevķūt* √ v-ķ-t ‘vakit’] *Mevkut* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevkute/ mevķūte/ مَوْقُوتَة

“i. esk. Belli zaman aralıkları ile çıkan yayın, süreli yayın, periyodik.” TS (2011, s. 1669)

Mevkute, *mevkut* kelimesinin müennes hâlidir. *Mevkut* maddesine bakınız.

Mevla/ mevlā/ مَوْلَى

“i. özel, din bil. Tanrı: ‘Bakalım Mevla’m neler eyler, ne eylerse güzel eyler.’ - Refik Halit Karay. **Mevla’sına kavuşmak** ölmek.” TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْلَى/mevlen; سَيِّد/seyydun kelimesinin eş anlamlısıdır, efendi, sahip, amcanın oğlu, kız kardeşin oğlu, hem kölenin sahibine hem köleye denir.” Lane (1953, s. 3061)

MLAM: مَوْلَى/mevlen, مَوْلٍ/mevālī; 1. Sahip ve efendi anlamında gelir. مولانا/mevlānā veya مولاي/mevlāy; Efendim! anlamında gelir ve en yüksek rütbelilerden birine, özellikle de krala hitap etmek için kullanılır. 2. Köle anlamında gelir: مَوْلَى/mevlā ecīr; çalışan köle, uşak. 3. Koruyucu, takipçi ve müttetik anlamında gelir: كَانَ مِنْ مَوَالِيهِ/kāne min mevāliyyehi; Onun takipçilerindendi, tabilerindendi. 4. Ortak anlamında gelir. 5. Bazı Arap ülkelerinde kraliyet unvanıdır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2497-2498)

المَوْلَى/el-mevlā; Allah’ın esmayihüsnaadan biridir, anlamı ise O’ndan beklenen zafer ve yardımdır: ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ/summe ruddū ilā’llāhi mevlāhumu el-ḥāḳḳi; Sonra Hak olan sahiplerine döndüler. Ahmed Muhtar (2008, s. 2497-2498)

[<Ar. *mevlā* √ *v-l-t* ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mevla* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevla* hem Arapçada hem Türkçedeki “*Tanrı*” anlamı örtüşür.

mevla/ mevlā/ مَوْلَى

“i. esk. Efendi, sahip, malik. **mevlasını bulmak** istediğini elde etmek.” TS(2011, s. 1669).

Mevla maddesine bakınız.

[<Ar. *mevlā* √ *v-l-t* ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mevla* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevla* hem Arapçada hem Türkçedeki “*Efendi, sahip, malik*” anlamı örtüşür

Mevlevi/ mevleviyy/ مَوْلَوِي

“i. özel, Mevlevilik tarikatına bağlı kimse” TS (2011, s. 1669).

→ *Mevlevihane, Mevlevi pilavı. TS (2011, s. 1669)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مَوْلَوِي/mevleviyy, مَوْلَوِيَّة/mevleviyye; 1. مَوْلَى/mevlen’e ism-i mensubtur. 2. Derviş, zahit veya büyük bilgin anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2497)

[<Ar. *mevliyy* √ *v-l-ī* ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mevlevi* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Mevlevihane

“i. Mevlevi tekkesi.” TS (2011, s. 1669)

Mevlevihane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Mevlevilik

“i. özel Mevlâna Celâlettin Rumi'nin görüşlerine dayanan ve oğlu tarafından kurulan tarikat.” TS (2011, s. 1669)

Mevlevilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevlevi pilavı

“i. Kemiksiz koyun etinin hafifçe pişirilmesinden sonra nohut, kestane, havuç, soğan, yağ, fıstık ve pirinçle karıştırılıp kısık ateşte hazırlanan bir pilav türü.” TS (2011, s. 1669)

Mevlevi pilavı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevlit/ mevlid/ مَوْلِدْ

“1. i. Hz. Muhammed’in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi. 2. i. Bu mesnevinin okunduğu dinî tören: ‘*Daha mevlit bitmeden dört aydır yağmayan yağmur dışarısını sel içinde bıraktı.*’ - Ömer Seyfettin. 3. i. esk. Doğma, doğum. 4. i. esk. Doğum yeri, insanın doğduğu yer.” TS (2011, s. 1669)

→ *mevlit alayı, Mevlit Kandili, mevlit şekerî, büyük mevlit ayı, küçük mevlit ayı.* TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْلِدْ/mevlidun; insanın doğum yeri.” Lane (1953, s. 2967)

MLAM: “مَوْلِدْ/mevlid, ç. مَوَالِدْ/mevālidu; 1. وَلَدْ/velede’den mimli mastar. 2. وَلَدْ/velede’den ism-i mekân. مَوْضِعُ الْوِلَادَةِ/mevzi ‘u’l-vilādeti; Doğum yeri. 3. وَلَدْ/velede’den ism-i zaman: وَقْتُ الْوِلَادَةِ/vaḳti ‘l-vilādeti; Doğum vakti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2492)

[<Ar. *mevlid* √ *v-l-d* ‘doğurdu, üretti, çıkardı, ortaya çıkardı’] *Mevlit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrarak “Hz. Muhammed’in doğumunu, hayatını anlatan mesnevi, bu mesnevinin okunduğu dinî tören”

anlamı kazanmıştır. *Mevlit* hem Arapçada hem Türkçedeki “*doğma, doğum, doğum yeri, insanın doğduğu yer*” anlamı örtüşür.

mevlit alayı

“i. esk. Hz. Muhammed’in doğum günü olarak benimsenen Rebiyülevvelin on ikinci günü düzenlenen tören.” TS (2011, s. 1669)

Mevlit alayı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevlit kandili

“i. özel Hz. Muhammed’in doğum günü olan Rebiyülevvel ayının on ikinci gecesinde kutlanan kandil.” TS (2011, s. 1669)

Mevlit kandili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevlit şekeri

“i. Mevlit okunduktan sonra dağıtılan, özel olarak yapılmış şeker.” TS (2011, s. 1669)

Mevlit şekeri, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevlut/ mevlūd/ مَوْلُود

“i. esk. Yeni doğmuş çocuk.” TS (2011, s. 1669)

AEL: “مَوْلُود/mevlūdun; yeni doğan erkek çocuk, yalnız bazı kaynaklarda yeni doğan kız çocuğa da denildiğini yazılmış.” Lane (1953, s. 2966)

MLAM: “مَوْلُود/mevlūd, ç. مَوْلُودُون/mevlūdūn, مَوَالِيدُ/mevālīdu, müen. مَوْلُودَة/mevlūde, ç. müen. مَوَالِيدَات/mevlūdāt, مَوَالِيدُ/mevālīdu; 1. وِلْدَة/velede’den ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2492)

“سِجِلُّ المَوَالِيدِ/sicillu’l-mevālīdi; doğanlar sicili, yani doğum kaydı. 2. Erkek çocuk, özellikle yeni doğan erkek çocuk anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2492)

[<Ar. *mevlid* √ v-l-d ‘doğurdu, üretti, çıkardı, ortaya çıkardı’] *Mevlut* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevrut/ mevrūd/ مَوْرُود

“sf. esk. Gelen, gelmiş: ‘Dâhiliye Nezaretinden mevrut telgrafta dahi azimetim bildirilmekte.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1669)

AEL: “mec. مَوْرُودٌ/ mevrūdun; süreli ayarlanmış olan ateş etmesine denir.” Lane (1953, s. 2936)

MLAM: “ورِد/verede, يَرِد/yerid, رَد/rid, وَرَدًا/verden, وَرُودًا/vurūden, وَارِد/vārid, مَوْرُود/mevrūd. mevrūd; (Müteaddi için); وَرَد/verede; vardı, ulaştı, geldi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2422)

[<Ar. *mevrūd* √ v-r-d ‘vardı, ulaştı, geldi’] *Mevrut* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevrut* hem Arapçada hem Türkçedeki “gelen, gelmiş” anlamı örtüşür.

mevsim/ mevsim/ مَوْسِم

1. i. Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri, sezon: “*Bütün bir mevsim vur patlasın çal oynasın, eğlenildi.*” - Sait Faik Abasıyanık. 2. i. Bazı atmosfer olaylarının en çok belirdikleri zaman: Yağmur mevsimi. Fırtına mevsimi. 3. i. Herhangi bir ekimin yapıldığı veya bir ürünün yetiştiği dönem: “*Kütahya’ya bir kiraz ve Bursa’ya bir şeftali mevsiminde gitmiştim.*” - Aka Gündüz. 4. i. Herhangi bir şeyin etkinlik dönemi, sezon: Tiyatro mevsimi. 5. i. Zaman, dönem, çağ: “*Sevda mevsimi gelince kuşlar bin türlü teranelerle minimini göğüslerini yırtarlar.*” - Reşat Nuri Güntekin. 6. i. mec. Yaşamın bir bölümü: Yaşamın kış mevsimi yaşlılıktır. TS (2011, s. 1669-1670)

→ **ölü mevsim, av mevsimi, avlanma mevsimi, yağmur mevsimi. TS (2011, s. 1669-1670)**

AEL: “مَوْسِم/mevsimub; belli bir döneme ait bayram, fuar, festival vb.” Lane (1953, s. 3054)

MLAM: مَوْسِم/mevsim, مَوَاسِم/mevāsimu; 1. وَسَم/veseme’den ism-i mekân. 2. وَسَم/veseme’den ism-i zaman. 3. Tören, toplantı, birçok insanın bir araya gelmesi demektir. 4. Fuar, sergi, mevsimlik pazar veya bir şeyin ortaya çıktığı veya insanların onun için toplandığı zaman gibi anlamlarda gelir. 5. Belirli bir mahsulü, verimi yetiştirmek veya elde etmek için alışılmış veya doğru zaman gelmesi demektir. 6. Dini

veya sanatsal etkinlik yapmak için belirli bir zamanı (olması) demektir. 7. Bayramlar ve tatiller anlamında gelir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2442)

[<Ar. *mevsim* √ v-s-m ‘damgaladı, işaretledi, nitelendirdi’] *Mevsim* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevsimlik

“1. z. Bir mevsim için, bir mevsim süresince: Bu köşk mevsimlik tutulmuş. 2. sf. İlkbahar ve sonbaharda giyilen: ‘*Sırtında mevsimlik bir manto vardı.*’ - Mahmut Yesari. 3. sf. Mevsime ait: ‘*Hemen şeftali, portakal, mevsimlik sulu meyve, ne varsa satmaya başlıyorum.*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1670)

→ **mevsimlik işçi.** TS (2011, s. 1670)

Mevsimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsimlik işçi

“i. Genellikle tütün, pamuk, çay veya fındık hasadında çalıştırılan geçici işçi.” TS (2011, s. 1670)

Mevsimlik işçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsimlik işçilik

“i. Mevsimlik işçi olma durumu.” TS (2011, s. 1670)

Mevsimlik işçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsimli mevsimsiz

“sf. Yersiz, gereksiz, zamansız.” TS (2011, s. 1670)

Mevsimli mevsimsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsimsel

“sf. Mevsimlik.” TS (2011, s. 1670)

Mevsimsel, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsimsiz

“sf. Zamanı iyi seçilmemiş, uygun zamanı gelmeden olan veya yapılan: ‘Bunlar kendi aralarında mevsimsiz bir mevki paylaşması kavgasına girmiş görünüyorlardı.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1670)

→ **mevsimli mevsimsiz. TS (2011, s. 1670)**

Mevsimsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevsuf/ mevşūf/ مَوْصُوف

“1. sf. esk. Nitelenmiş, nitelikleriyle belirlenmiş. 2. i. dil bil. Sıfat tamlamasında tamlanan.” TS (2011, s. 1670)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “وَصَفَّ/vaṣafe, يَصِفُ/yaṣif, صِفَ/ṣif, وَصَفًا/vaṣfen, صِفَةً/ṣifeten, وَاِصْفَ/vāṣif, مَوْصُوف/mevuṣūf” Ahmed Muhtar (2008, s. 2447)

“mevuṣūf: وَصَفَّ/vaṣafe; nitelendirdi, vasıflandırdı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2447)

[<Ar. **mevşūf** √ v-ṣ-f ‘nitelendirdi, vasıflandırdı’] *Mevsuf* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevsuk/ mevşūk/ مَوْثُوق

“sf. esk. Belgeye dayanan, doğru, doğruluğuna güvenilen, sağlam.” TS (2011, s. 1670)

AEL: “مَوْثُوقٌ/mevşūkun bihi; güvenilen, itimat edilen, yerleşmek için rahat bir yer.” Lane (1953, s. 3049)

MLAM: “وَصِيْقَ/veṣiqa, يَصِيْقُ/yeṣiḳu, صِيْقَ/ṣiḳ, صِيْقَةً/ṣiḳaten, وَثُوقًا/vuṣūkan, وَثَاقَةً/veṣāḳaten, وَاثِقَ/vāṣiḳ, مَوْثُوقٌ/mevşūkun bihi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2398)

“mevşūkun bihi; وَثِقَ/veṣiqa; güvendi, itimat etti, doğruluğuna itibar etti’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2398)

[<Ar. **mevşūk** √ v-ṣ-ḳ ‘güvendi, itimat etti, doğruluğuna itibar etti’] *Mevsuk* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevt/ mevt/ مَوْت

“i. esk. Ölüm.” TS (2011, s. 1670)

→ **basübadelmevt. TS (2011, s. 1670)**

AEL: مَوْت/mevtun; حَيَاة/hayātun kelimesinin zıt anlamlısıdır, ölüm anlamındadır.” Lane (1953, s. 2741)

MLAM: مَوْت/mevt; 1. مَات/māte’nin mastarıdır. 2. Doğayı zayıflatan ve ona uymayan korku ve üzüntü gibidir: وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ/ve ye’tīhi ’l-mevtu min kulli mekānin ve mā huve bimeyitin; Ve ölüm ona her yerden gelecek, oysa o ölecek değil. Ahmed Muhtar (2008, s. 2136)

[<Ar. *mevt* √ *m-v-t* ‘öldü, yatıştı, söndü, bayındır olmadı’] Mevt, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevta/ mevtā/ مَوْتَى

“i. esk. Ölü, ölmüş kimse: ‘Kimi mevtasına kefen biçmiyor / Kimi helal rızkı yiyip içmiyor.’ – Seyrani.” TS (2011, s. 1670)

AEL: “مَوْتَى/mevtā; ölümler.” Lane (1953, s. 2741)

MLAM: “مَوْتَى/mevtā; ölümler ve أَمْوَات/emvāt; ölümler, t. مَيِّت/meyit; ölü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2136)

[<Ar. *mevt* √ *m-v-t* ‘öldü, yatıştı, söndü, bayındır olmadı’] Mevte, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mevut/ mev’ūd/ مَوْعُود

“sf. esk. Vadolanmış, söz verilmiş.” TS (2011, s. 1670)

AEL: “مَوْعُود/mev’ūd; verilen söz, vatedilen, müjdelenen anlamındadır.” Lane (1953, s. 2953)

MLAM: “مَوْعُود/mev’ūd; وَعَدَ/va’ede; söz verdi, vadetti, müjdeledi, tehdit etti, söyledi’den ism-i meful anlamında gelir: الْيَوْمَ الْمَوْعُود/el-yevmu ’l-mev’ūd; Vadedilmiş gün, Kıyamet günü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2466)

[<Ar. *mev'ūd* √ v- 'd 'söz verdi, vadetti, müjdeledi, tehdit etti, söyledi'] *Mevut* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mevut* hem Arapçada hem Türkçedeki “*vadolunmuş, söz verilmiş*” anlamı örtüşür.

mevzi/ mevzi' / مَوْضِعْ

“1. i. Yer, mahal. 2. i. ask. Bir askerî birliğin yeri veya bu birlik tarafından ele geçirilen bölge: ‘Ne olursa olsun, bizim vazifemiz cephaneyi topçu mevzilerine yetiştirmektir.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1670)

AEL: “مَوْضِعُهُ /huve mevzi 'u sirrī; (o erkek) sırrımın (verdiğim) yer. مَوْضِعُ الرَّفْعِ /mevzu 'u 'r-raf'u; (Arapçanın dilbilgisinde bir kelimenin cümlede yer için söylenir) raf mahaldedir.” Lane (1953, s. 3065)

MLAM: “مَوْضِعْ /mevzi', ç. مَوَاضِعْ /mevāzi'; 1. وَاذْع /važa 'e'den mimli mastar. 2. وَاذْع /važa 'e'den ism-i mekân, yer ve mekân anlamında gelir. 3. Bir şeye karşı duyulan duygular veya belirli bir duygunun nedeni olmak anlamında gelir. مَوْضِعٌ شُبْهَةٌ /mevzi' şubhe; Şüpheli, (durum).” Ahmed Muhtar (2008, s. 2457)

[<Ar. *mevzi'* √ v-ž- ' 'koydu, yerleştirdi, bıraktı, soktu, ortaya koydu, yaptı, doğurdu, taktı, bağladı, hazırladı, yazdı, yükledi'] *Mevzi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve ana anlamdan “*bir askerî birliğin yeri veya bu birlik tarafından ele geçirilen bölge*” anlamı türemiştir. *Mevzi* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yer, mahal*” anlamı örtüşür.

mevzii/ mevzi'î / مَوْضِعِيْ

“1. sf. esk. Yöresel: Mevzii yağış olacak. 2. sf. esk. tıp, Yerel.” TS (2011, s. 1670)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَوْضِعِيْ /mevzi' iyy; 1. مَوْضِعْ /mevzi' 'e bir ism-i mensup. 2. özel veya onu aşmayan belirli bir yeri etkiler: تَخْدِيرٌ مَوْضِعِيْ /taḥdīrun mevzi' iyy; Lokal anestezi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2457)

[<Ar. *mevzi' iyy* √ v-ž- ' 'koydu, yerleştirdi, bıraktı, soktu, ortaya koydu, yaptı, doğurdu, taktı, bağladı, hazırladı, yazdı, yükledi'] *Mevzii* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*yöresel*” anlamı kazanmıştır. *Mevzii* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yerel*” anlamı örtüşür.

mevzilendirme

“i. Mevzilendirmek işi.” TS (2011, s. 1670)

Mevzilendirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzilendirmek

“-i Mevzilenme işini yaptırmak.” TS (2011, s. 1670)

Mevzilendirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzileniş

“i. Mevzilenme işi.” TS (2011, s. 1670)

Mevzileniş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzilenme

“i. Mevzilenmek işi.” TS (2011, s. 1670)

Mevzilenme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzilenmek

“nesnesiz, ask. Mevziye yerleşmek, mevziye girmek: ‘Üç araç bir üçgenin kenar uçları hâlinde mevzilenmişlerdir.’ - Osman Aysu.” TS (2011, s. 1670)

Mevzilenmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzu/ mevzû / مَوْضُوع

“i. Konu: ‘Para aklımdan geçen bir mevzu olmamıştır.’ - Aka Gündüz. **mevzuya girmek** asıl konuyu ele almak.” TS (2011, s. 1670)

→ **mevzubahis, bahis mevzusu. TS (2011, s. 1670)**

AEL: “مَوْضُوع/mevzû ‘un; herhangi bir hayvanın yavaş yürümesine denir, konu, bir kitabın temel konusu.” Lane (1953, s. 3065)

MLAM: مَوْضُوع/mevzû ‘, ç. مَوْضُوعَات/mevzû ‘āt, مَوَاضِيْع/mevāzī ‘u; 1. وضع/vaḥa ‘a’den ism-i meful. 2. Konuşmacının veya yazarın konuşmasını üzerine inşa ettiği bir materyal: مَوْضُوع خِلَاف/mevzû ‘u ḥilāfīn; Tartışmalı bir konu. 3. Konu, mevzu

anlamında gelir. **4. fel. tas.** Hakkında söylenen (kişi/konu), zıddı ise مَحْمُول/maḥmūl; İsnat edilen(kişi/konu). **5. fel. tas.** Algılayan, ona yakın anlam ise zattır. **6. k.** Bir anlaşma, anlaşmazlık veya yasal anlaşmazlık kapsamındaki bir konu: مَوْضُوع دَعْوَى/mevzū ‘u da ‘vā; Bir dava konusu. حَدِيثٌ مَوْضُوعٌ/ḥadīṣu mevzū ‘un; hadis Mevzu hadis. Ahmed Muhtar (2008, s. 2457)

[<Ar. *mevzi* ‘iyy √ v-ḏ- ‘koydu, yerleştirdi, bıraktı, soktu, ortaya koydu, yaptı, doğurdu, taktı, bağladı, hazırladı, yazdı, yükledi’] Mevzu kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mevzu hem Arapçada hem Türkçedeki “konu” anlamı örtüşür.

mevzuat/ mevzū ‘āt/ مَوْضُوعَات

“ç. **1. i.** Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb.nin bütünü: ‘Mahkemenin hangi süre içinde başlaması gerektiğine dair bir kayıt da yoktu mevzuatta.’ - Çetin Altan. **2. i. esk. tic.** Sandık, çuval, teneke gibi içine ticaret malı konulan koyacaklar.” TS (2011, s. 1670)

Mevzuat, mevzu kelimesinin çoğul hâlidir. Mevzu maddesine bakınız.

[<Ar. *mevzū ‘āt* √ v-ḏ- ‘koydu, yerleştirdi, bıraktı, soktu, ortaya koydu, yaptı, doğurdu, taktı, bağladı, hazırladı, yazdı, yükledi’] Tespit ettiğimiz gibi mevzuat kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

mevzubahis/ mevzū ‘ baḥs / مَوْضُوعُ بَحْثٍ

“**1. sf. esk.** Söz konusu: ‘O hâlde burada yine kanmak ve kandırmak mevzubahistir.’ - Sait Faik Abasıyanık. **2. sf. esk.** Adından söz edilen.” TS (2011, s. 1670)

Mevzu kelimesine bakınız.

بَحْثُ/ baḥs, (matar olmayan) ç. أَبْحَثُ/ ‘abāḥās , بُحِثُ/ buḥūs. **1. بَحْثُ/ baḥase** mastarıdır. **2.** Bir konu üzerinde çaba sarf etmek. **3.** Harcanan çabanın sonucu. **4.** Bilimsel veya edebi bir konu ve benzeri ile ilgili tez, çalışma veya makale. **5.** Bir ilim dalını daha derinlemesine araştırmayı amaçlayan bilimsel veya kültürel bir etkinlik. **6. fel. tas.** İki şey arasındaki pozitif veya negatif oranı çıkarımla kanıtlamak. Ahmed Muhtar (2008, s. 161)

[<Ar. *mevzū* + Ar. *baḥṣ*] Tespit ettiğimiz gibi *mevzubahis*, iki farklı Arapça kelimesinden oluşur. *Mevzubahis*, Arapçada “*araştırma konusu*” anlamında kullanılır. Türkçede kullanılan *mevzubahis* kelimesi, anlam ve kullanılış bakımından Türkçedir. Çünkü Türkçedeki *mevzubahis*, esas anlamı kullanılmadan yeni bir anlam benimsemiştir.

mevzulu

“sf. Konulu.” TS (2011, s. 1670)

Mevzulu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mevzun/ mevzūn/ موزون

“1. sf. esk. Biçimli, düzgün, oranlı, uyumlu: Mevzun vücut. 2. sf. esk. edeb. Ölçülü: ‘*Olsa olsa mevzun cümlelerden mürekkep bir parçayı iyi kıraat etmiş olur.*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1670)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “وَزْنٌ/vezene, يَزِنُ/yezín, زِنْ/zín, وَزْنًا/veznen, زِنَةً/zineten, وَاِزْنٌ/vāzin, موزون/mevzūn (müteaddi için).” Ahmed Muhtar (2008, s. 2432)

“mevzūn; وَزْنٌ/vezene; tarttı, ağırlığını ölçüdü, sözünü tartarak konuştu, şiiri vezine göre uydurduden ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2432)

[<Ar. *mevzūn* √ v-z-n ‘tarttı, ağırlığını ölçüdü, sözünü tartarak konuştu, şiiri vezine göre uydurdu’] *Mevzun* hem Arapçada hem Türkçedeki “*biçimli, düzgün, oranlı, uyumlu, ölçülü*” anlamı örtüşür.

mevzusuz

“sf. Konusuz.” TS (2011, s. 1670)

Mevzusuz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan/ meydān/ مَيْدَان

1. i. Alan: “Yüz binlerce asker sokakları, meydanları, kırları dolduruyordu.” - Ömer Seyfettin. 2. i. Yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri: “Şehir kapılarının önündeki meydanlarda davul zurna çalınıyor, cirit, bar oynanıyordu.” - Ahmet Hamdi Tanpınar. 3. i. Bulunulan yer ve çevresi, ortalık: “Kileri kilitlemezdi, paraları meydanda dururdu.”

- Ömer Seyfettin. **4. i.** Fırsat, imkân veya vakit. **5. i.** Mevlevi tekkelerinde ayin yapılan yer. **meydan açmak** sebep olmak: “*Bu hareket, daha ileride kim bilir ne boğuşmalara meydan açacaktır?*” - Reşat Nuri Güntekin. **meydan almak** eskimiş gelişmek, yayılmak, geniş ölçüde olmak. **meydan bırakmamak** fırsat vermemek: “*Ona ağız açmaya meydan bırakmadım.*” - Reşat Nuri Güntekin. **meydan bulamamak** fırsat bulamamak. **meydan kalmamak** fırsat bulamamak: “*Bu beladan kurtulabilmek için bir çare düşünmeye meydan kalmadan Ali, bir gece kasabaya girdi.*” - Memduh Şevket Esendal. **meydan okumak** korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırarak: “*Hülasa yüz türlü yüzmek bilir, dalgıçlara meydan okurdu.*” - Refik Halit Karay. **meydan vermemek** kötü bir durumun gerçekleşmesi için imkân veya zaman bırakmamak: “*Sonra sultanın cevabına meydan vermeden döndü.*” - Ömer Seyfettin. **meydana atmak** ortaya çıkarmak. **meydana çıkarmak 1.** açıklığa kavuşturmak, ortaya çıkarmak, belli etmek: “*Marifetlerini birer birer meydana çıkarıyor.*” - Refik Halit Karay. **2.** bularak ortaya çıkarmak. **meydana çıkmak 1.** ortaya çıkmak, görünmek: “*İşte Galip, böyle bir muhitte herkesi şaşırtan büyük bir kabiliyetle meydana çıkıverdi.*” - Asaf Halet Çelebi. **2.** belli olmak: “*Şafak serinliği içinde onun yükselmesini seyrederken ilk tahminimizde yanılmadığımız meydana çıktı.*” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. **3.** yetişmek, büyümek: “*Altınyaprak Şirketi bizim son ekmek kapımızdı, bundan sonra iş bulabileceğim şüpheli, kardeşlerim daha meydana çıkmış sayılmaz.*” - Reşat Nuri Güntekin. **meydana dökmek** hepsini sergilemek, ortaya dökmek. **meydana düşmek** bir iş yapmak için kendini ortaya atmak. **meydana gelmek 1.** olmak, oluşmak: “*Kum tanelerinden meydana gelen yazıları okumaya çalışan Bünyamin bir hayli zorlandı.*” - İhsan Oktay Anar. **2.** ortaya çıkmak: “*Müspet ve realist ilmî araştırmaların meydana gelebilmesi için istatistik bir zarurettir.*” - Nazım Hikmet. **meydana getirmek** olmasını sağlamak, oluşturmak: “*Yaşlandıkça gençleşen bir adam yalnız verdiği eserlerden değil bundan sonra meydana getireceklerinden dolayı mühimdir.*” - İbrahim Alâeddin Gövsa. **meydana koymak** yapıp ortaya çıkarmak, göstermek. **meydana vurmak** belli etmek, ortaya çıkarmak: “*Beşikten beri ruhlarına akıtılan düşmanlığı meydana vurmak için tam fırsatı bulmuşlardı.*” - Ömer Seyfettin. **meydanı (birine veya bir şeye) bırakmak 1.** savunduğu şeyden vazgeçmek: “*Çok güzel görünen bir şey var ki o da iki tarafın da meydanı bırakıp kaçmamalarıdır.*” - Memduh Şevket Esendal. **2.** yarışmadan çekilmek. **meydanı boş bulmak** kendisini engelleyecek kimse görmeyerek aşırı davranışlarda

bulunmak. **meydanı dar etmek** birini çok sıkıntıya sokmak, her yönden sıkıştırmak. TS (2011, s. 1671)

→ *meydan dayağı, meydan korkusu, meydan muharebesi, meydan saati, meydan savaşı, meydan sazi, at meydanı, er meydanı, hava meydanı, köy meydanı, ok meydanı, siyaset meydanı, söz meydanı.* TS (2011, s. 1671)

AEL: “t. مَيْدَان/meydān; at kuşturma alanı, yarış alanı, sirk alanı.” Lane (1953, s. 2746)

MLAM: “t. مَيْدَان/meydān, ç. مِيَادِين/meyādīnu; Alan, yarış, spor ve benzerleri için hazırlanmış geniş arazi veya birkaç caddenin kesiştiği yerdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2143)

[<Ar. *meydān* √ *m-y-d* ‘hareket etti, meyletti, şiddetle sallandı, salınarak yürüdü’] *Meydan* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam değişimine uğramış ve bir çok deyim ve birleşik kelimeyi türemiştir. *Meydan* hem Arapçada hem Türkçedeki “alan, yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri, bulunulan yer ve çevresi, ortalık” anlamı örtüşür.

meydancı

1. i. Avlu, bahçe vb. yerleri süpürüp temizleyen hizmetli. 2. i. Hapishane koğuşlarında ayak işlerini gören kimse: “O kimseyi beklemezdi, böyle olduğu hâlde *meydancılar* birini çağırmaya geldikleri zaman, kalbi şiddetli şiddetli çarpmaya başlardı.” - Suat Derviş. 3. i. Mevlevi tekkelerinde konukları karşılayan, meydanı açan, Mevlevi raksını düzenleyen tarikat adamı. TS (2011, s. 1671)

Meydancı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydancık

“i. Küçük meydan: Küçük bir grup *meydancı*ğa toplanmıştı.” TS (2011, s. 1671)

Meydancık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydancılık

“i. Meydancı olma durumu.” TS (2011, s. 1671)

Meydancılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydanda

“sf. Ortada, ortalıkta, belli(II), açık, aşikâr: ‘Bu genç bir deve idi. Semeri yoktu. Çok tüylü kamburu meydandaydı.’ - Ömer Seyfettin. **meydanda bırakmak** 1. açıkta, evsiz barksız bırakmak. 2. ortada, herkesin gözü önünde bırakmak. TS (2011, s. 1671-1672)

Meydanda, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan dayağı

i. esk. Ceza olarak açıkta ve kalabalık içinde suçlulara atılan dayak. **meydan dayağı atmak** birini kalabalık içinde iyice dövmek. **(birine) meydan dayağı çekmek** herkesin içinde veya çok dövmek. **meydan dayağı yemek** kalabalık içinde iyice dayak yemek: “*Vallahi meydan dayağı yesem bu kadar perişan olmazdım.*” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1672)

Meydan dayağı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydani/ meydāniyy/ مَيْدَانِيّ

“i. esk. Beyaz veya renkli, yol yol ipek çözümlü dokunmuş kumaş.” TS (2011, s. 1672).

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَيْدَانِيّ/meydāniyy; 1. مَيْدَان/meydān’a ism-i mensup. 2. Araştırma mekanında çalışan kimse.” Ahmed Muhtar, (2008, s. 2134)

[<Ar. *meydāniyy* √ *m-y-d* ‘hareket etti, meyletti, şiddetle sallandı, salınarak yürüdü’] Tespit ettiğimiz gibi *meydani* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*beyaz veya renkli, yol yol ipek çözümlü dokunmuş kumaş*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

meydan korkusu

“i. *tıp* Alan korkusu.” TS (2011, s. 1672)

Meydan korkusu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydanlık

“i. Açıklık: ‘*Deve güreşinin yapılacağı meydanlık orada idi.*’ - Sait Faik Abasıyanık.’ TS (2011, s. 1672)

Meydanlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan muharebesi

“i. askerlik Meydan savaşı: ‘*Meydan muharebesi yüz kilometrelik bir cephe üzerinde cereyan ediyordu.*’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1672)

Meydan muharebesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan saati

“i. Halkın yararlanabilmesi için alanlara konulan büyük saat.” TS (2011, s. 1672)

Meydan saati, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan savaşı

“i. askerlik Bir savaşta, kesin sonuç almak için düşmana karşı bütün güçlerle yüklenilen ölüm kalım savaşı, meydan muharebesi.” TS (2011, s. 1672)

Meydan savaşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meydan sazı

“i. müz. On iki teli olan, sesinin yüksekliği sebebiyle açık yerlerde çalınmaya uygun, halk ozanlarının kullandığı en büyük saz, divan sazı.” TS (2011, s. 1672)

Meydan sazı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyil/ meyl/ مَيْل

1. i. Eğiklik, eğim, akıntı: “*Fazılpaşa Yokuşu’nda akşam olurken, tatlı bir meyille denize uzanan kırmızı damların üzeri kararır.*” - Halide Edip Adıvar. **2. i.** Eğilim. **3. i.** mec. İlgi, gönül verme: “*Beni görüp yönün öte döndürme / Yine gitmez meylim sendedir sende*” - Pir Sultan Abdal. **meyil vermek** **1.** eğiklik sağlamak. **2. mec.** ilgi göstermek, gönül vermek: “*Her dilbere meyil verme / Ya sevilir ya sevilmez*” - Erzurumlu Emrah. **meyli olmak** beğenmek, ilgisi olmak, hoşuna gitmek: “*Kızın sana meyli olduğunu görünce seni kızdan soğutmak için bu planı yaptı.*” - Osman Cemal Kaygılı. TS (2011, s. 1672)

→ **meyletmek, meylettirmek. TS (2011, s. 1672)**

AEL: “مَيْل/meylun; eğim, eğiklik, kıvrık, istek.” Lane (1953, s. 3026)

MLAM: “مَيْل/meyl, (matar olmayan) ç. مَيُول/muyūl; 1. مَال/māle; Eğik oldu’nin matarıdır: مَيْلُ الْمَيْلِ/miḳyāsu’l-meyl; Meylin ölçüsü. 2. Eğilim ve düşkünlük anlamında gelir. 3. astro. Bir cismin göksel ekvatorundan kuzeye veya güneye olan uzaklığıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2148)

[<Ar. *meyl* √*m-y-l* ‘eğik oldu, zulmetti, haksızlık yaptı, eğildi, arzuladı, sevdi, sallandı, (güneş) batı yönüne meyletti’] *Meyil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meyil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*eğiklik, eğim, akıntı, eğilim, ilgi, gönül verme, ilgi göstermek, gönül vermek*” anlamı örtüşür.

meyilli

“1. sf. Bir yana eğimi olan, eğik: ‘Ağaçlı tarlaları, tek tük bağ kulübeleri olan arkası meyilli bir arazi.’ - Halide Edip Adivar. 2. sf. mec. İlgili, gönül vermiş.” TS (2011, s. 1672)

Meyilli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyillilik

“i. Meyilli olma durumu.” TS (2011, s. 1672)

Meyillik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyilsiz

“sf. Meyli olmayan.” TS (2011, s. 1672)

Meyilsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyilsizlik

“i. Meyilsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1672)

Meyilsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meylediş

“i. Meyletme işi.” TS (2011, s. 1672)

Meylediş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyletme

“i. Meyletmek işi, temayül.” TS (2011, s. 1672)

Meyletme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyletmek

“1. -e Eğilmek. 2. -e, *mec.* Gönül vermek.” TS (2011, s. 1672)

Meyletmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meylettirme

“i. Meylettirmek işi.” TS (2011, s. 1672)

Meylettirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meylettirmek

“-i, Meyletme işini yaptırmak.” TS (2011, s. 1672)

Meylettirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meymenet/ meymenet/ مَيْمَنَة

“i. Uğur” TS (2011, s. 1672)

AEL: “مَيْمَنَة/meymenet; مَيْسَرَة/meysereten zıt anlamlısıdır, ordunun sağ tarafıdır.”

Lane (1953, s. 3064)

MLAM: “مَيْمَنَة/meymenet, ç. مَيْمَنُ/meymāminu; 1. يَمَن/yemene’den mimli mastar. 2.

Sağ taraf, tersi ise sol taraf.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2518)

[<Ar. *meymenet* √ y-m-n ‘uğurlu ve bereketli kıldı, –e uğurlu ve bereketli geldi, uğurlu ve bereketli oldu, Allah kısmetli kıldı, sağ tarafa gitti’] *Meymenet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meymenet* hem Arapçada hem Türkçedeki “uğur” anlamı örtüşür.

meymenetli

“sf. Uğurlu.” TS (2011, s. 1672)

Meymenetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meymenetlilik

“i. Uğurluluk.” TS (2011, s. 1672)

Meymenetlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meymenetsiz

“sf. Uğursuz: ‘Birleşerek o meymenetsiz heriflerin kahrından kurtulduk.’ - Halikarnas Balıkcısı.” TS (2011, s. 1672)

Meymenetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meymenetsizce

“z. Meymenetsiz bir biçimde.” TS (2011, s. 1672)

Meymenetsizce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meymenetsizlik

“i. Uğursuzluk” TS (2011, s. 1672)

Meymenetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyus/ me'yūs/ ميؤس

1. sf. esk. Üzgün: “Gözlerde meyus bir sükûnun bütün esrarı ağılıyordu.” - Ahmet Hikmet Müftüoğlu. 2. sf. esk. Karamsar: “Odaya girince Remzi'yi şaşkın ve meyus bir hâlde gördüm.” - Memduh Şevket Esendal. **meyus etmek** üzmek: “Müsteşar yanında böyle kalmak onu meyus ediyordu.” - Memduh Şevket Esendal. **meyus olmak** üzgün ve umutsuz bir duruma düşmek: “Bir ümidin çıkmaması, insanın ikinci defa meyus olması demektir.” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1672-1673)

AEL: “ميؤس/mey'ūusun minhu; ondan umutsuz olunan.” Lane (1953, s. 2974)

MLAM: “يَيْسُ/ye'ise, يَيْسُ/yey'esu ve يَيْسُ/yey'is, يَيْسُ/ye'sen, يَيْسُ/yāseten, يَيْسُ/yā'is, يَيْسُ/ye'is, ميؤس/mey'ūusun minhu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2505)

“mey'ūusun minhu: يَيْسُ/ye'ise; -den ümidini kesti, ümitsizliğe düştü, kadın menopoza girdi, araştırarak bildi, bildi'den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2505)

[<Ar. me'yūs √ y-'s ‘-den ümidini kesti, ümitsizliğe düştü, kadın menopoza girdi, araştırarak bildi, bildi’] Meyus kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam

daralmasına uğramıştır. *Meyus* hem Arapçada hem Türkçedeki “üzgün, karamsar” anlamı örtüşür.

meyusiyet

“1. i. esk. Üzüntü. 2. i. esk. Karamsarlık: ‘Bu meyusiyet ve bedbinlik gecesini muhteşem bir sabah takip edecekmiş!’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1673)

[<Ar. *me’yūs* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Meyusiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

meyyal/ meyyāl/ مَيَّال

“sf. esk. Eğilimli, eğimli: ‘İçinde bir yerlerde kötücüllüğe meyyal bir ruh taşıdığına inanmaya işte o sıralar başlamıştı.’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1673-1674)

AEL: “مَيَّال/meyyālun; çok eğilimli olan.” Lane (1953, s. 3026)

MLAM: “مَيَّال/meyyāl, مَال/māle’den mübalağa sigasıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2148)

[<Ar. *meyl* √*m-y-l* ‘eğik oldu, zulmetti, haksızlık yaptı, eğildi, arzuladı, sevdi, sallandı, (güneş) batı yönüne meyletti’] *Meyyal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meyyal* hem Arapçada hem Türkçedeki “eğilimli, eğimli” anlamı örtüşür.

meyyallik

“i. Meyyal olma durumu.” TS (2011, s. 1674)

Meyyallik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meyyit/ meyyit/ مَيِّت

“i. esk. Ölü: ‘Gözyaşı ile meyyitimi yusunlar / Yâr elinden şehit olan bu diye’ - Ali İzzet Özkan.” TS (2011, s. 1674)

AEL: “مَيِّت/meyyit; ölü.” Lane (1953, s. 2742)

MLAM: مَيِّت/meyyit, ç. اَمَوَات/emvātun, مَوْتَى/mevtā; 1. مَات/māte’den sübuta delalet eden bir sıfat-ı müşebbehedir. Vefat etmiş kimse, yakın zamanda ölmüş kimse anlamında

gelir. 2. Ölmemiş ama ölüm hükmünde olmak demektir. *لِئُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا*/li-nuḥyiye bihi beldeten meyyiten; Onunla ölmüş şehri ihya edelim. Ahmed Muhtar (2008, s. 2136-2137)

[<Ar. *meyyit* √ *m-v-t* ‘öldü, yatıştı, söndü, bayındır olmadı’] *Meyyit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Meyyit* hem Arapçada hem Türkçedeki “ölü” anlamı örtüşür.

mezalim/ mezālim/ مَظَالِمُ

“i. esk. ç. Zulümler, haksızlıklar, kıyımlar.” TS (2011, s. 1674)

Mezalim, *mazlum* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mazlum* maddesine bakınız.

mezamir/ mezāmīr/ مَزَامِيرُ

“ç. 1. i. esk. Düdükler. 2. i. esk. Makamla okunan Zebur sureleri.” TS (2011, s. 1674)

AEL: “مَزَامِيرُ دَاوُدَ/mezāmīru dāwūde; Hz. Davud’un makamla okuduğu surelere denir.” Lane (1953, s. 1251)

MLAM: مَزَامِيرُ/mezāmīru, t. مِزْمَار/mizmār; 1. زَمَرَ/zamere’den bir eletin ismidir. زِمْمَارَة/zimmāre; müzik Zurna. 2. ant. Ses tellerini ve aralarındaki açıklığı içeren gırtlakta bir ses aygıtıdır. فَتْحَةُ الْمِزْمَار/fetḥet el-mizmār; ant. Soluk borusu girişi. لِسَانُ الْمِزْمَار/lisānu ‘l-mizmāri; ant. Küçük dil. مِزْمَارُ الرَّاعِي/mizmāru ‘r-rā’iyy; bitki Çoban zurnası, yani Alisma bitkisi demektir. Ahmed Muhtar (2008, s. 995)

[<Ar. *mezāmīr* √ *z-m-r* ‘üfleli çalgı çaldı’] *Mezamir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezamir* hem Arapçada hem Türkçedeki “düdükler , makamla okunan Zebur sureleri” anlamı örtüşür.

mezar/ mezār/ مَازَارُ

i. Ölünün gömülü olduğu yer, gömüt, kabir, sin(I), makber, metfen: “Yurdumuzun on dört yerinde Yunus’a ait olduğu söylenen türbe ve mezarlar vardır.” - Ahmet Kabaklı. **mezardan çıkarmak** bir kimseyi ölümden kurtarmak. **mezarını kazmak** birinin kötülüğünü istemek, kötü duruma düşürmek için uğraşmak. TS (2011, s. 1674)

→ *mezar kaçını, mezar soyguncusu, mezar taşı, anıt mezar.* TS (2011, s. 1674)

AEL: “مَزَارٌ/mezārun; ziyaretin mekanı (ve zamanı).” Lane (1953, s. 1270)

MLAM: “مزار/mezār; 1. زار/zāre’den mimli mastar. 2. زار/zāre’den ism-i mekân.
3. Ziyaret edilen velilerin mezarlarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1009)

[<Ar. *mezār* √ z-v-r ‘ziyaret etti, uğradı, görmeye gitti’] *Mezar*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı değişmiştir. *Mezar* kelimesi, Arapçada “ziyaret edilen yer, ziyaret edilen evliyaların mezarları” anlamında kullanılırken, Türkçede “metfen, makber, kabir” anlamını benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mezarıcı

“1. i. Mezar kazan kimse. 2. i. Mezarın bakımını yapan kimse.” TS (2011, s. 1674)

Mezarıcı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezarçılık

“1. i. Mezar kazma işi. 2. i. Mezar bakımını yapma işi.” TS (2011, s. 1674)

Mezarçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezaristan

“i. Mezarlık: ‘Karşımız Karacaahmet... İstanbul’un ilk ve en büyük İslam mezaristanıdır.’ - Sermet Muhtar Alus.” TS (2011, s. 1674)

Mezaristan, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezar kaçını

“i. mec. Çok zayıflamış kimse.” TS (2011, s. 1674)

Mezar kaçını, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezarlık

“i. Mezarların bulunduğu yer, kabristan, gömütlük, sinle, sinlik, tahtalıköy, mezaristan, bamyatarlası: ‘Hava kararmaya başladığında, mezarlıkta sadece bir kişiye rastladı.’ - İhsan Oktay Anar.” TS (2011, s. 1674)

→ *araba mezarlığı*. TS (2011, s. 1674)

Mezarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezar soygunculuğu

“i. Mezar soyguncusunun yaptığı iş, kefen soyuculuk, nebbaşlık.” TS (2011, s. 1674)

Mezar soygunculuğu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezar soyguncusu

“i. Ölüyle birlikte gömülen değerli eşyaları çalan kimse, ölü soyucu, kefen soyucu, nebbaş.” TS (2011, s. 1674)

Mezar soyguncusu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezar taşı

i. Gömülen kişiye ait kimlik bilgileri, dua vb. yazıları kazınmış olarak üzerinde bulunduran ve mezarın baş ucuna dikilen taş, hece taşı: “*Aklımız ahiret ve ölüm fikrine mermerden mezar taşlarıyla alıştırdı.*” - İsmail Hakkı Baltacıoğlu. **mezar taşı ile övünülmez** ‘kişi geçmişteki atalarıyla değil ancak kendi değeri ile övünmelidir’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1674)

Mezar taşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezat/ mezād/ مَزَاد

“1. i. Açık artırma ile satış. 2. i. Açık artırma ile satış yapılan yer: Bu masayı mezattan aldım. **mezada çıkarmak** (veya **koymak**) açık artırma yoluyla bir malı satışa çıkarmak: ‘*Nesi var nesi yoksa toplar, buraya getirir, mezada koyardı.*’ - Memduh Şevket Esenal. TS (2011, s. 1674)

→ **mezat malı. TS (2011, s. 1674)**

AEL: “مَزَاد/mezādun; deriden yapılmış su torbası.” Lane (1953, s. 1276)

MLAM: “مَزَاد/mezād; 1. زَاد/zāde’den mimli mastar. 2. Müzayede yeri: قَاعَة المَزَاد/kā’atu’l- mezādi; Müzayede salonu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1015)

[<Ar. *mezād* √ z-y-d ‘erzak hazırladı, yiyecek hazırladı, azık verdi’] *Mezat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mezatçı

“1. i. Arttırma ile satışı yönlendiren kimse: ‘Mezatçı bağırtıyordu: Elli bir lira, yok mu arttıran?’ - Çetin Altan. 2. isim Sürekli olarak mezadı takip eden kimse.” TS (2011, s. 1674)

Mezatçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezatçılık

“i. Mezatçının yaptığı iş.” TS (2011, s. 1674)

Mezatçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezat malı

“i. Bayağı ve ucuz mal.” TS (2011, s. 1674)

Mezat malı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezbaha/ mezbaha/ مَذْبَحَة

“i. Kesimevi.” TS (2011, s. 1674)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَذْبَحَة/mezbaha, ç. مَذْبَحَات/mezbahāt, مَذَابِح/mezābiḥu; Katliam, yani karşı koyamayan masum insanların topluca katledilmesi anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 804)

[<Ar. *mezbaha* √ *z-b-h* ‘boğazladı, kesti, kurban etti, yorgun düşürdü’]
Türkçedeki *mazbaha*, Arapçadaki مَذْبَح/mezbah kelimesine tekabül eder. Türkçedeki *mezbaha* kelimesi Arapça mı yoksa Türkçe mi? sorusuna yanıtlamak için şöyle deriz; eğer Türkçedeki *mazbaha*, Arapçadaki مَذْبَحَة/mezbaha kelimesinden alınmışsa, Türkçeleşmiştir. Eğer Türkçedeki *mazbaha*, Arapçadaki مَذْبَح/mezbah kelimesinden alınmışsa, Arapça bir sözcük demektir.

mezbele/ mezbele/ مَزْبَلَة

“1. i. esk. Çöplük: ‘Köyün mezbelesinde, köpek enikleriyle insan yavruları birbirine karışmış, oynuyorlar.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. esk. mec. Aşağılık ve kötü durum.” TS (2011, s. 1674)

AEL: “مَزْبَلَة/mezbeletun; زِبْل/ziblun; çöpün yeri.” Lane (1953, s. 1213)

MLAM: “مَرْبَلَة/mezbele, ç. مَرْبَلَات/mezbelāt, مَرْابِل/mezābilu; زَبَل/zebele’den ism-i mekân, çöpün yeri demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 972)

[<Ar. *mezbele* √ *z-b-l* ‘gübreledi’] *Mezbele* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mezbele* hem Arapçada hem Türkçedeki “çöplük” anlamı örtüşür.

mezbelelik

“i. *halk ağzında* Çöplük.” TS (2011, s. 1674)

Mezbelelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezcetme

“i. Mezcetmek işi.” TS (2011, s. 1674)

Mezcetme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezcetmek

“-e, esk. Birbirine katmak, katıştırmak.” TS (2011, s. 1674)

Mezcetmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezellet/ mezellet/ مَذَلَّة

“i. esk. Alçalma, aşağılaşma.” TS (2011, s. 1674)

AEL: “ذَلَّ/zelle’den mimli masdardır.” Lane (1953, s. 972)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mezellet* √ *z-l-l* ‘aşağılandı, alçadı, boyun eğdi, itaatli oldu’] Arapçada *mezellet* “aşağılanmak, alçalamak, boyun eğmek, itaali olmak” anlamında gelir. *Mezellet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezellet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*alçalma, aşağılaşma*” anlamı örtüşür.

mezhebi geniş

“sf. mec. Namus konusunda aşırı hoşgörülü davranan (kimse), geniş mezhepli: ‘Mezhebi ne kadar geniş olursa olsun, evinin içinde böyle bir münasebete nasıl göz yumar?’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1674)

Mezhebi geniş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezhebi genişlik

“i. Mezhebi geniş olma durumu, geniş mezheplilik. TS (2011, s. 1674)

Mezhebi genişlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezhep/ mezheb/ مَذْهَب

“1. i. *din bil.* Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri: ‘*Anasının hatırasına bu derin hürmet, ömrünün sonlarına doğru, babamda âdeta bir mezhep hâlini almıştı.*’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. *mec.* Anlayış, görüş. 3. i. *esk.* Öğreti.” TS (2011, s. 1675)

→ *mezhebi geniş, geniş mezhepli. TS (2011, s. 1675)*

AEL: “مَذْهَب/mezhebun; gidilecek yer, gitme zamanı, hacet yeri, birinin gittiği yol, gidiş veya davranış biçimi, asıl, kök, inanç, dini görüş, inanılan ilke.” Lane (1953, s. 983)

MLAM: مَذْهَب/mezheb, ç. مَذَاهِب/mezāhib; 1. ذَهَب/zehebe’den mimli mastar. 2. Yol, niyet, görüş ve bakış açısı anlamında gelir. 3. Dini inanç demektir: المَذَاهِبُ الإِسْلَامِيَّة/el-mezāhibu’l-’islāmiyyeti; İslamın mezhepleri. 4. *fel. tas.* Düzenli bir birim haline gelecek şekilde birbirine bağlı bir dizi fikir, bilimsel ve felsefî kuramlardır. المَذْهَبُ التَّكْوِينِي/el-mezhebu’t-tek’ibiyy; Kübizim. المَذَاهِبُ الأَرْبَعَة/el-mezāhibu’el-arba’ati; Dört mezhepler, (Hanefi, Maliki, Hanbeli ve Şafii mezhepleridir). Ahmed Muhtar (2008, s. 825)

[<Ar. *mezheb* √ *z-h-b* ‘gitti, ayrıldı, gözden kayboldu, uzaklatı, yok oldu, unuttu’] *Mezhep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezhep* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri, anlayış, görüş, öğreti*” anlamı örtüşür.

mezhepçi

“i. Mezhep yanlısı olan kimse.” TS (2011, s. 1675)

Mezhepçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezhepçilik

“i. Mezhepçi olma durumu.” TS 2011, s. 1675)

Mezhepçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meziyet/ meziyyet/ مَزِيَّة

“i. Bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik: ‘*Cemal Paşa’da, anlamadığı işi ehline bırakmak meziyeti vardı.*’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَزِيَّة/meziyyet; mükemmel nitelik ve mükemmellik.” Lane (1953, s. 3019)

MLAM: “مَزِيَّة/meziyyet, ç. مَزِيَّات/meziyyāt; مَزَايا/mezāyā; Bir kişiyi veya bir şeyi diğerlerinden ayıran bir erdem demektir: مَزَايَا الْكِتَاب/mezāyā ‘l-kitābi; Kitabın meziyetleri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2094)

[<Ar. *meziyyet* √ *m-z-ī* ‘övdü, üstün tuttu, tercih etti’] Meziyyet kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Meziyyet hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir kişiyi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik*” anlamı örtüşür.

meziyetli

“sf. Beğenilen, üstün nitelikleri bulunan: ‘*Köy halkı meziyetli insanlardı. Haksızlıktan ve yalanlardan ürkerlerdi.*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1675)

Meziyetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meziyetlilik

“i. Meziyetli olma durumu.” TS (2011, s. 1675)

Meziyetlilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meziyetsiz

“sf. Beğenilmeyen, üstün nitelikleri bulunmayan.” TS (2011, s. 1675)

Meziyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

meziyetsizlik

“i. Meziyetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1675)

Meziyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mezkûr/ mezkûr/ مَذْكُور

“sf. esk. Adı geçen, anılan, sözü edilen, zikredilen, zikrolunan: ‘*Mezkûr evi de kiraya vermiştim.*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَذْكُورٌ/mezkûrun; ذَكَرَ/zekere’nin ism-i mefuldur. *mec.* مَذْكُورٌ/mezkûrun; çokça övülen adam.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مَذْكُورٌ/mezkûr; 1. ذَكَرَ/zekere’den ism-i meful. 2. Değerli olan, genellikle olumsuzluk şeklinde kullanılır: لَمْ يَكُنْ مَذْكُورًا بَيْنَهُمْ/lem yekun mezkûren beyinehum; Onların arasında geçmemiştir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 817)

[<Ar. *mezkûr* √ *z-k-r* ‘hatırladı, tesbih etti, ezberledi, dile getirdi, aklına geldi, işaret etti, anlattı, söyledi, zikretti’] *Mezkûr* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezkûr* hem Arapçada hem Türkçedeki “adı geçen, anılan, sözü edilen, zikredilen, zikrolunan” anlamı örtüşür.

mezmur/ mezmûr/ مَزْمُورٌ

“i. esk. Makamla okunan Zebur suresi.” TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَزْمُورٌ/mezmûr; ney, zurna.” Lane (1953, s. 1250)

MLAM: “مَزْمُورٌ/mezmûr, ç. مَزَامِيرُ/mezāmīru, مِزْمَارٌ/mizmār; yani Mizmar veya zurna demektir: مَزَامِيرُ دَاوُدَ/mezāmīru davud; Davut’un mizmarları: a) Onunla ilahiler ve dualar terennüm ettiğidir. b) İki üzerine selam olsun olan Davud ve Süleyman Mezmurlarının toplandığı bir kitap ve adı Zebur denilir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 995)

Mezmur, *mezamir* kelimesinin çoğul hâlidir. *Mezamir* maddesine bakınız.

mezra/ mezra’/ مَزْرَعَةٌ

“1. i. esk. Ekime elverişli, ekilecek tarla veya yer, ekenek. 2. i. esk. Kırsalda birkaç evden oluşan en küçük yerleşim birimi.” TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَزْرَعَةٌ/mezra’atun; زَرَعَ/zara’a’dan ism-i mekan; tarla yada tohum üreten yer. Lane (1953, s. 1226)

MLAM: *Mezra* olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. *mezra* √ *z-r-* ‘ekti, yetiştirdi, büyüttü’] *Mezra* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mezra* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı “ekime elverişli, ekilecek tarla veya yer, ekenek” örtüşür.

mezru/ meZRû/ مَزْرُوعٌ

“sf. esk. Ekilmiş, ekili.” TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَزْرُوع/mezrū‘un; Ekilmiş.” Lane (1953, s. 1226)

MLAM: “زَرَ/zera‘a, يَزْرَع/yezra‘, زَرْعًا/zera‘an, زِرَاعَةٌ/zirā‘atan, زَارِع/zāri‘, مَزْرُوع/mezrū‘.” Ahmed Muhtar (2008, s. 980)

“mezrū‘: زَرَ/zera‘a; tohum vb. ekti, yetiştirdi, büyüttü’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 980)

[<Ar. *mezrū‘* √ *z-r-* ‘*ekti, yetiştirdi, büyüttü*’] *Mezru* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mezun/ me’zūn/ مَأْذُون

1. sf. Bir okulu bitirerek diploma almış (kimse): “*Bu kitabı ilk okuduğumda, çiçeği burnunda bir fakülte mezunuydum.*” - Adalet Ağaoğlu. 2. sf. esk. İzin almış, izinli: “*Vedia’dan öğrendim, seyahate çıkacakmışsınız, mezunmuşsunuz.*” - Peyami Safa. 3. sf. esk. Bir iş için yetki verilmiş, yetkili: Bunu yapmaya mezun değilim. **mezun olmak** okul, kurs vb.ni bitirmek. TS (2011, s. 1675)

AEL: “مَأْذُون/me’zūn; Sahibi tarafından ticarete çalışması için izin verilen bir köleye denir.” Lane (1953, s. 44)

MLAM: “مَأْذُون/me’zūn; 1. أَذِن/ezene’den ism-i meful. 2. Müslümanlarda evlilik ve boşanma akitlerin noter tasdiki yapan kişidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 79)

[<Ar. *me’zūn* √ *-z-n* ‘*izin verdi, müsaade etti, serbest bıraktı, dinledi, ezan okudu, çağırdı*’] *Mezun* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezun* hem Arapçada hem Türkçedeki “*izin almış, izinli, yetkili*” anlamı örtüşür.

mezuniyet/ me’zūniyyet/ مَأْذُونِيَّة

“1. i. Okulu bitirme: Mezuniyet sınavı. 2. i. esk. İzinli olma durumu. 3. i. esk. Yetki.” TS (2011, s. 1675).

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَأْذُونِيَّة/me’zūniyyet; مَأْذُون/me’zūn’den sinai mastar, izin ve icazet anlamında gelir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 79)

[<Ar. *me'zūniyyet* √ 'z-n 'izin verdi, müsaade etti, serbest bıraktı, dinledi, ezan okudu, çağırdı'] *Mezuniyet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mezuniyet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*izinli olma durumu, yetki*” anlamı örtüşür.

miklep/ miķleb/ مِقْلَبْ

“i. Ciltli kitapların sol cilt kapağında bulunan ve okunmakta olan yeri belli eden, ucu üçgenimsi, katlanabilir parça.” TS (2011, s. 1676)

AEL: “مِقْلَبْ/miķlebun; Ekim için toprağın döndürüldüğü demir alet.” Lane (1953, s. 2555)

MLAM: “مِقْلَبْ/miķleb, ç. مَقَالِبْ/meķālibu; 1. قَلْبْ/ķalebe'den bir aletin ismi, toprağın ekim için döndürüldüğü demir bir baltadır. 2. Toprağı kesiciyle kesildikten sonra onu çeviren saban parçası demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1849)

[<Ar. *miķleb* √ *ķ-l-b* 'çevirdi, ters döndürdü, değiştirdi, döndürdü'] Tespit ettiğimiz gibi *miklep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlam benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

mıknatıs/ miķnāṭīs/ مِغْنَطِيسْ

“1. i. Demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit. 2. i. Demiri çekme özelliği taşıyan veya sonradan bu özelliği kazanan her türlü madde. 3. i. *mec.* Çekiciliği, albenisi olan kimse.” TS (2011, s. 1676)

AEL: “مِغْنَطِيسْ/miķnāṭīs; demiri çeken bir taş.” Lane (1953, s. 2727)

MLAM: “مِغْنَطِيسْ/miķnāṭīs; doğa , fiz. Demir ve içindeki bazı özel metalleri çeken ve gücü olan bir metaldır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2111)

[<Ar. *miķnāṭīs* √ *m-ķ-n-ṭ* 'mıknatısladı'] *Mıknatıs* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mıknatıs* hem Arapçada hem Türkçedeki “*demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit, demiri çekme özelliği taşıyan veya sonradan bu özelliği kazanan her türlü madde*” anlamı örtüşür.

mıknatısı/ miķnāṭīsiyy/ مِغْنَطِيسِي

“sf. esk. Mıknatısla ilgili, manyetik.” TS (2011, s. 1676)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “التَّجاذِبُ/miḵnāṭīsiyy; مغناطيس/miḵnāṭīs’e ism-i mensub. المغناطيسيّ/et-tecāzibu ’l-miḵnāṭīsiyy; doğa, fiz. Mıknatısların birbirini çekme özelliği, yani iki farklı tipteki iki manyetik kutbun birbirini çekmesidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2111)

[<Ar. **miḵnāṭīs** √ **m-k-n-ṭ** ‘mıknatısladı’] *Mıknatısı* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mıknatısiyet/ miḵnāṭīsiyyet/ مغناطيسية

“i. esk. Mıknatıslık.” TS (2011, s. 1676)

MLAM: “مغناطيسية/miḵnāṭīsiyyet; 1. مغناطيس/miḵnāṭīs’e mensub bir müennes ismi. 2. مغناطيس/miḵnāṭīs’ten sinai master. 3. Atmosferik koşullarla ilgili manyetik özelliklerin bilimi demektir. 4. doğa, fiz. Mıknatıstaki çekme gücüdür.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2112)

[<Ar. **miḵnāṭīs** √ **m-k-n-ṭ** ‘mıknatısladı’] *Mıknatısiyet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mıknatıslama

“i. Mıknatıslamak işi.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslama, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslamak

“–i Bir demir çubuğa mıknatıs özelliği vermek.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslamak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslanma

“i. Mıknatıslanmak işi.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslanma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslanmak

“nesnesiz Mıknatıs özelliği kazanmak, mıknatıslı bir duruma gelmek.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslanmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslı

“1. *sıfat* Mıknatısı olan. 2. *sıfat* Mıknatıslanmış olan.” TS (2011, s. 1676)

→ ***mıknatıslı iğne***. TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslı iğne

“i. Merkezinden bir iple asılı bulunan, dar ve sivri bir eşkenar dörtgen biçiminde yapılmış mıknatıs çubuğu.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslı iğne, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıknatıslık

“i. Mıknatıslı olma özelliği, mıknatısiyet.” TS (2011, s. 1676)

Mıknatıslık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mıntıka/ minṭaka/ مِنطَاقَة

“i. Bölge.” TS (2011, s. 1676)

→ ***serbest mıntıka***. TS (2011, s. 1676)

AEL: “مِنطَاقَة/minṭakaṭun; bele sarılan kuşak.” Lane (1953, s. 3034)

MLAM: “t. مَنطَاقَة/minṭaka, ç. مَنَاطِق/mināṭiḳu; 1. مَنطَاق/minṭaq; Yani ortasını(belini) bağlayan şey(kemer). 2. coğ. مَنطَاقَة/mentīke; Dünya üzerinde bir kuşak gibi yer alan, kendine özgü özellikleri olan ve karanın sınırlı bir parçası olan bölge demektir. المِنطَاقَة/el-minṭakaṭu 'l-isivā' iyyeti; Tropikal bölge.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2230)

[<Ar. *minṭaka* √ n-t-k ‘konuştu, söyledi, ilan etti, duyurdu, tellafuz etti’]
Mıntıka kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mıntıka* hem Arapçada hem Türkçedeki “bölge” anlamı örtüşür.

mırra/ mirra/ مِرَّة

“i. Acılık veren sıvılarla özel bir biçimde kaynatılarak pişirilen bir tür acı kahve.” TS (2011, s. 1677).

AEL: “مِرَّة/mirre; مَرَّة/merre'den isimdir, güç, yapma gücü, idrak, sağlam muhakeme yapma, metanet, bir ipin bükümü, safra.” Lane (1953, s. 2701)

MLAM: “مِرَّة/mirre, ç. أَمْرَارُ/emrāru ve مِرُّ/mireru; 1. Kuvvet, -güç, şiddet. 2. Akıl.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2086)

[<Ar. *mirra* √ *m-r-r* ‘uğradı, geçip gitti, aştı, uzandı, acı oldu, acılaştı’] Türkçedeki *mirra*, Arapçadaki مُرُّ/murrun; *acı* kelimesinden türemiştir. Türkçedeki *mirra* kelimesi Arapça mı yoksa Türkçe mi? sorusuna yanıtlamak için şöyle deriz; Türkçedeki *mirra*, Arapçadaki مِرَّة/mirre veya مُرُّ/murrun kelimelerinin birinden alınmıştır. Yalnız ikisi ayrı ayrı ele alırsak sonucumuz *mirra* kelimesi Türkçeleştiğini olacaktır. Çünkü مِرَّة/mirre kelimesi ele aldığımızda, Türkçede esas anlamını kaybetmiş ve yeni anlam kazanmış, مُرُّ/murrun kelimesi ele aldığımızda ise esas anlamdan yeni anlam türemiştir.

mısdak/ mişdāk/ مِصْدَاق

“i. esk. Ölçüt.” TS (2011, s. 1677)

AEL: “مِصْدَاق/mişdākun; bir şeyin doğruluğunu, hakikatini ispatlayan, kanıtlayan.” Lane (1953, s. 1669)

MLAM: “مِصْدَاق/mişdāk, müennes مِصْدَاق/mişdāk, مِصْدَاقَة/mişdākiye; صَدَق/şadaqe’den mübalağa sığası, çok dürüst, aşırı şekilde doğru söyleyen demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1284)

[<Ar. *mişdāk* √ *ş-d-k* ‘doğruyu ve gerçeği söyledi, gerçek oldu, sözünü tuttu, gerçek, içten, öğüt verdi’] Tespit ettiğimiz gibi *mısdak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “ölçüt” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mısır/ mişr/ مِصْر

1. i. *bitki bil.* Buğdaygillerden, gövdesi boğumlu ve kalın, yaprakları şerit biçiminde, boyu yaklaşık 2 metre olabilen, erkek çiçekleri tepede salkım durumunda, dişi çiçekleri yaprakla gövde arasında koçan biçiminde olan bir kültür bitkisi (*Zea mays*). 2. i. Bu bitkinin koçan üzerindeki taneli ürünü. 3. i. Bu ürünün taneleri. **mısır patlatmak** cin mısırını ateş üzerine tutarak patlamasını sağlamak. TS (2011, s. 1677)

→ *mısır ekmeği, mısır kalburu, mısır özü, mısır püskülü, mısır tavuğu, mısır unu, mısır yağı, süt mısır, cin mısırı.* TS (2011, s. 1677)

AEL: “مِصْر/miṣr; iki şey arasındaki engel, bariyer, iki yer arasındaki sınır, Mısır halkı, mükemmel şehir.” Lane (1953, s. 2719)

MLAM: “مِصْر/miṣr, ç. أمصار/emṣār, مِصْر/muṣūr; 1. Şehir, yani evlerin, marketlerin, okulların ve diğer kamu tesislerinin bulunduğu geniş bir yerdir. 2. Mısır Arap Cumhuriyetin ismidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2103)

[<Ar. **miṣr** √ **miṣr**] Tespit ettiğimiz gibi *mısır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve tamamen yeni anlam benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mısır anasonu

“i. bitki bil. Diş otu.” TS (2011, s. 1677)

Mısır anasonu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır baklası

“i. bitki bil. Termiye.” TS (2011, s. 1677)

Mısır baklası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısırcı

“i. Mısır yetiştiren veya satan kimse.” TS (2011, s. 1677)

Mısırcı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısırcılık

“i. Mısırcı olma durumu.” TS (2011, s. 1677)

Mısırcılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır ekmeği

“i. Mısır unundan hazırlanarak yapılan ekmek.” TS (2011, s. 1677)

Mısır ekmeği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır fulü

“i. bitki bil. Hint fulü.” TS (2011, s. 1677)

Mısır fulü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır kalburu

“i. Aleve tutularak içinde mısır patlatılan kalbur biçiminde bir kap.” TS (2011, s. 1677)

Mısır kalburu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır özü

“i. Mısırdan elde edilen öz madde.” TS (2011, s. 1677)

Mısır özü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır püskülü

“i. Mısır koçanının ucundan sarkan sarı renkli püskül biçimindeki tepeciği. **mısır püskülü gibi** seyrek, ince ve cansız (saç).” TS (2011, s. 1677)

Mısır püskülü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır unu

“*isim* Kuru mısır tanelerinin öğütülmesiyle elde edilen un: ‘*İstanbul’da mısır unundan baklava yapılmış...*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1677)

Mısır unu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mısır yağı

“i. Mısır tanelerinden çıkarılan sıvı yağ.” TS (2011, s. 1677)

Mısır yağı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskala/ mişkale/ مِصْقَلَة

“i. esk. Metal veya deri parlatmaya yarar alet.” TS (2011, s. 1677)

AEL: “مِصْقَلَة/mişkale; aynayı, kılıcı, bıcağı vb. cilalamak için kullanılan bir alettir.” Lane (1953, s. 1708)

MLAM: “مِصْقَلَة/mişkale, ç. مِصْقَل/meşākilu, مِصْقَل/mişkal; Cilalamak ve parlatmak için genellikle sabit veya hareketli bir tekerlek, silindir, deri veya metal levhadan olan alettir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1309)

[<Ar. **mişkale** √ ş-k-l ‘cilaladı, parlattı, terbiye etti’] *Miskala* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mısra/ mişrā / مصراع

“i. edeb. Dize.” TS (2011, s. 1677)

AEL: “مِصْرَاع/miṣrā‘; dizeye verilen addır ve kapının kanadı.” Lane (1953, s. 1680)

MLAM: “t. مِصْرَاع/miṣrā‘, ç. مَصَارِيغ/maṣārī‘u; 1. Kamerada bulunan mekanik bir parça; ışığın ayarlamak için kaptılıp açılan bir parçadır. 2. Orgta sesi ayarlamak için açılıp kapanan bir boşluk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1290)

“مِصْرَاعُ الْبَيْتِ الشِّعْرِي/miṣrā‘u ‘l-beyti ‘ş-‘riyy; şiirde bir beyitin dizesine denir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1290)

[<Ar. **miṣrā‘** √ ş-r- ‘yere attı, yere çaldı’] *Mısra* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mısra* hem Arapçada hem Türkçedeki “dize” anlamı örtüşür.

mışmış/ mişmiş/ مِشْمِش

“i. halk ağzında, Kayısı veya zerdali.” TS (2011, s. 1677)

AEL: “مِشْمِش/miṣmiṣ; bir çeşit meyvedir.” Lane (1953, s. 2716)

MLAM: مِشْمِش/miṣmiṣ, مُشْمِش/muşmuş, t. مِشْمِشَة/miṣmiṣe; bitki Gülgiller familyasından verimli ağaçlar, aynı zamanda ağaç, meyvesiyle aynı isim isimlendirilir. Meyvesi ise çiğ veya kurutulmuş olarak yenilir, reçel ve dilim veya Kamer eddin veya Kamreddin isminde kuru yufka olarak yapılır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2101- 2102)

[<Ar. **miṣmiṣ** √ miṣmiṣ] *Mışmış* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mızrak/ mizrāk/ مِزْرَاق

“1. i. Uzun saplı, sivri demir uçlu silah: ‘Düzgün ağaç dallarından yaptıkları mızrakları at kıllarıyla süslemişlerdi.’ - İhsan Oktay Anar. 2. i. spor Atletizmde kullanılan, tek elle savrulan bir alet. **mızrak çuvala gizmez** (veya **sığmaz**) gizli tutulması imkânsız durumlar karşısında söylenen bir söz.” TS (2011, s. 1678)

AEL: “مِزْرَاق/mizrākun; kısa saplı, sivri demir uçlu silah, yükünü geriye doğru kaydıran deve.” Lane (1953, s. 1228)

MLAM: *Mızrak* olarak bir kelime yoktur.

[<Ar. *mizrāk* √ *z-r-k* ‘mavileşti, mavi oldu’] *Mızrak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mızrak* hem Arapçada hem Türkçedeki “uzun saplı, sivri demir uçlu silah” anlamı örtüşür.

mızraklı

“sf. Mızrağı olan, mızrak taşıyan: ‘Kazığın yanında mızraklı bir asker nöbet beklesin!’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1678)

Mızraklı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mızraklık

“1. i. Mızrak konulan yer. 2. sf. Mızrak yapılmaya uygun.” TS (2011, s. 1678)

Mızraklık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mızraksı

“sf. Mızrağa veya mızrak ucuna benzeyen.” TS (2011, s. 1678)

Mızraksı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mızraksız

“sf. Mızrağı olmayan.” TS (2011, s. 1678)

Mızraksız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mızrap/ miẓrāb/ مِزْرَاب

“i. mız. Telli çalgıları çalmaya yarayan, kemik, maden, plastik veya özellikle kiraz ağacından yapılan alet, çalgıç, tezene, pena.” TS (2011, s. 1678)

AEL: “مِزْرَاب/miẓrābun; pamuğu ayırma veya ditme işi yapan tokmak.” Lane (1953, s. 1783)

MLAM: “مِزْرَاب/miẓrāb, ç. مِزْرَاب/meẓārību; 1. ضَرْب/zarabe’den mübalağa sığasıdır. وَلَدٌ/veledun miẓrāb; Çok fazla/şiddetli vuran bir erkek çocuk. 2. ضَرْب/zarabe’den aletin ismi, onunla vurulan şeydir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1356)

[<Ar. *miẓrāb* √ *z-r-b* ‘vurdu, dövdü, çarptı, hareket etti, meyletti, çaldı, kalıba döktü, bastı, dolaştı, gezdi, yolculuk yaptı, göç etti, soktu, sızladı, kesti, verdi,

söyledi’] Tespit ettiğimiz gibi *mahrek* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve yeni anlamlar benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiştir.

mızraplı

“sf. müzik Telleri bir mızrap veya parmakla çalınan (saz).” TS (2011, s. 1678)

Mızraplı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miat/ mī‘ād/ ميعاد

1. i. esk. Bir şeyin yapılması için tanınan süre. **2. i. esk.** Bir şeyin yerine yenisinin verilebilmesi için kabul edilmiş bulunan süre, kullanma süresi: Asker ayakkabısının miadı altı aydır. **miadı dolmak** bir şeyin kullanım süresi bitmek, eskimek. **miadı gelmek** zamanı gelmek: “*Bakkalın veresiyeği kestiği bir gün, artık bu işin miadı geldiğine kanaat ederek satış hususunda ısrar edecek olmuş.*” - Abdülhak Şinasi Hisar. TS (2011, s. 1678)

AEL: “مِيعَادُ/mī‘ādun; randevu zamanı veya randevu yeri.” Lane (1953, s. 2953)

MLAM: مِيعَادُ/mī‘ād, ç. مَوَاعِدُ/mevā‘idu; **1.** Randevu ve görüşmek için vadetmek demektir. **2.** Sözün zamanı anlamında gelir: إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ/inne’llāhe lā yuḥlifu’l-mī‘āde; Şüphesiz ki Allah sözünü ihlal etmez/sözünden dönmez. **3.** Sözün yeri demektir: أَرْضُ الْمِيعَادِ/erzu’l-mī‘ādi; Arzu’l-miad, yani Kenan’ının veya dönüş toprakları demek, Tanrı’nın İbrahim’e ve onun soyundan gelenlere söz verdiğini iddia eden Yahudiler tarafından uydurulmuş bir Yahudi bidatıdır. **4. k.** Tarih ve belirlenen vakit demektir. Ahmed Muhtar (2008, s. 2466)

[<Ar. *mī‘ād* √ *v-‘-d* ‘söz verdi, tehdit etti, müjdeledi, söyledi’] *Miat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Miat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir şeyin yapılması için tanınan süre, kullanma süresi*” anlamı örtüşür.

mibzer

“i. esk. Tohum ekme aleti.” TS (2011, s. 1678)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mibzer* √ *b-z-r* ‘tohum ekti’] *Mibzer* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda

alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mibzer* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mide/ mi‘de/ مِئِدَة

1. i. anat. Omurgalılarda, sindirim sisteminin, yemek borusu ile onikiparmak bağırsağı arasında besinlerin sindirime hazır duruma getirildiği; omurgasız hayvanlarda ise sindirim kanalının bu bölgeye karşılık olan parçası. **2. i. mec.** Karın, karın bölgesi. **3. i. mec.** Yemek yeme isteği. **mide (veya midesini) bulandırmak 1.** kusacak bir duruma getirmek: “*Dibinde, kıyılmış kertenkele ve yılan parçaları varmış gibi midesini bulandırmıştı.*” - Peyami Safa. **2. mec.** kuşkulandırmak. **midesi almamak (veya kaldırmamak veya kabul etmemek veya götürmemek) 1.** hastalık, tikslenme vb. sebeplerle bir şeyi yiyememek. **2. mec.** çirkin bir şey karşısında huzursuz olmak, rahatı kaçmak. **midesi bulanmak 1.** kusacak gibi olmak. **2. mec.** iğrenmek, tiksirmek. **3. mec.** kuşkulanmak, işkillenmek. **4. mec.** huzursuz olmak, rahatı kaçıp tedirgin olmak, hoşlanmamak: “*Bu rahatlık, bolluk, ferahlık havasına esir ticareti, sömürgecilik gibi kokular karışınca insanın midesi bulanıyor.*” - Bedri Rahmi Eyuboğlu. **midesi ekşimek (veya kaynamak veya yanmak)** yeni yenilmiş yiyeceklerden ötürü midede rahatsızlık duymak: “*Şu midesi ekşimese hayat da ekşimeyecek onun için, ama ne yapsın?*” - Necip Fazıl Kısakürek. **midesi ezilmek (veya kazınmak)** açlık duymak. **mideye indirmek 1.** yemek içmek. **2. mec.** haksız yere, kanunsuz olarak para kazanmak. **mideye oturmak** yenilen şey sindirilmeyip mideye rahatsızlık vermek. **mideyi bastırmak** hafif şeyler yiyerek açlığını gidermek. TS (2011, s. 1678-1679)

→ **mide ağzı, mide fesadı, mide kapısı, mide spazmı.** TS (2011, s. 1679)

AEL: “مِئِدَة/mi‘de; mide.” Lane (1953, s. 2723)

MLAM: “t. مِئِدَة/mi‘de, مِئِدَة/me‘ide, ç. مِئِد/me‘id, مِئِد/me‘ed; anat. Mide.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2109)

[<Ar. *mi‘de* √ *m-‘d* ‘bozuldu, midesi bozuldu, midesi ağırdı’] *Mide* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramış ve yeni birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir. *Mide* hem Arapçada hem Türkçedeki “*mide*” anlamı örtüşür.

mide ağzı

“i. *anatomy* Yemek borusunun mideye açılan alt ucu.” TS (2011, s. 1679)

Mide ağzı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mideci

“sf. Kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmeyen (kimse): ‘*Mademki her baktığı insanın ciğerini dahi okuyordu, nasıl olup da etrafını saran mideci dalkavukların ikiyüzlülüğünü anlayamıyordu.*’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1679)

Mideci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

midecilik

“i. Mideci olma durumu.” TS (2011, s. 1679)

Midecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mide fesadı

“i. Çok ve çeşitli yemenin yol açtığı mide bozukluğu. **mide fesadına uğramak** çok ve çeşitli yiyecekler yemekten midesi bozulmak.” TS (2011, s. 1679)

Mide fesadı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mide kapısı

“i. *anatomi* Midenin onikiparmak bağırsağına açılan alt ucu.” TS (2011, s. 1679)

Mide kapısı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

midesiz

“1. sf. *mec.* Yenmeyecek şeyleri yiyen. 2. sf. *mec.* Hiçbir şeyden tiksinnmeyen, en iğrenilecek şeyler karşısında bile tiksinti duymayan. 3. i. *argo* Uygunsuz tutum ve davranışlar içerisinde olan kadınları kabullenen erkek.” TS (2011, s. 1679)

Midesiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mide spazmı

“i. *tıp* Mide duvarındaki düz kasların çeşitli sebeplerle kasılı kalması durumu: ‘*Bu soru kafasına takıldıkça gülüşü mide spazmı geçirir gibi oluyordu.*’ - Tarık Buğra.” TS (2011, s. 1679)

Mide spazmı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

midevi

“1. sf. esk. Mide ile ilgili olan. 2. sf. esk. Mideye uygun olan, mideye iyi gelen.”
TS (2011, s. 1679)

Midevi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miftah/ miftāḥ/ مِفْتَاح

“i. esk. Anahtar.” TS (2011, s. 1679)

AEL: “مِفْتَاح/miftāḥ; anahtar.” Lane (1953, s. 2329)

MLAM: مِفْتَاح/miftāḥ, مِفْتَاح/mefātīḥ, مِفْتَاح/mefātīḥ; 1. Açma ve kapatma aletidir. 2. müz. Skalanın diğer perdelerini belirtebilen, bir müzik notasının tek bir satırının perdesini gösteren bir semboldür. 3. Karmaşık bir konuyu anlamaya veya bir zorluğunun çıkış yolunu bulmaya yardımcı olanıdır. 4. Bir veriyi depolama veya alma sistemindeki bir öğeyi tanımlamak için kullanılan bilgilerdir. المِفْتَاح/el-miftāḥ ‘l- ‘ākisi; doğ. fiz. Çeviren anahtar, yani bir elektrik devresinde elektrik akımının geçişini tersine çeviren bir cihazdır. مِفْتَاح صَوْل/miftāḥ şūl; müz. Sol anahtarı. Ahmed Muhtar (2008, s. 1666)

[<Ar. *miftāḥ* √ *f-t-h* ‘açtı, başlattı, fethetti, ele geçirdi, karar verdi, rızıklandırıldı, hükmetti’] *Miftah* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Miftah* hem Arapçada hem Türkçedeki “*anahtar*” anlamı örtüşür.

miğfer/ miğfer/ مِغْفَر

“i. Savaşçıların veya itfaiyecilerin başlarına giydikleri demir başlık, tolga: ‘Yollar, dereler taş dipleri, koparılmış apoletler, atılmış miğferler, terk edilmiş silahlarla dolu.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1679)

AEL: “مِغْفَر/miğfer; savaşta demir başlığı altında giyilen ve zırh kumaşından oluşan şeye denir.” Lane (1953, s. 2274)

MLAM: “مِغْفَر/miğfer, مِغْفَر/meğāfir; Zırh kumaşlarından olup baş ölçüsüne göre yapılan ve başlık altında giyелendir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1629)

[<Ar. *miğfer* √ *g-f-r* ‘bağışladı, affetti, örttü, kapladı’] *Miğfer* hem Arapçada hem Türkçedeki “*demir başlık*” anlamı örtüşür.

mihaniki

“sf. esk. Düşünmeden, ölçülerek değil de yalnızca alışkanlığın verdiği kolaylıkla veya yalnız kasların hareketiyle yapılan (iş, hareket vb.): ‘*Mihaniki bir sükûn ile keserini eline aldı.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1679)

Mihaniki kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda ve Kur’an-ı Kerim’de geçmemektedir. Sonuç olarak *mihaniki* kelimesi Arapça değil, Türkçe bir sözcük olduğunu düşünülür.

mihenk/ mihekk/ مَحْكٌ

“1. i. *mineraloji* Mihenk taşı. 2. i. *mec.* Birinin değerini, ahlakını anlamaya yarayan ölçüt. **mihenge vurmak** denemek.” TS (2011, s. 1679-1680)

→ ***mihenk taşı.* TS (2011, s. 1680)**

AEL: “مَحْكٌ/*miḥakkun*; demir parayı vb. kalitesini denemek için sürtüldükleri bir tür taş.” Lane (1953, s. 615)

MLAM: “مَحْكٌ/*miḥakk*. 1. حَكٌّ/*ḥakke*’den bir aletin ismi, yani madenleri test etmek ve eleştirmek için bir taşa veya başka bir şeye sürtünen şeydir. 2. Yargılama ve değerlendirme ölçüsü demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 537)

[<Ar. ***mihekk*** √ *ḥ-k-k* ‘soydu, kazıdı, kaşdı, sürüttü, baskı uyguladı, etkiledi, üzüldü’] *Mihenk* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mihenk taşı

“i. *mineraloji* Altın, gümüş vb. madenlerin ayarını anlamak için sürtüldükleri bir tür taş, mihenk, denek taşı.” TS (2011, s. 1680)

Mihenk taşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mihnet/ miḥnet/ مِحْنَةٌ

“i. Sıkıntı: ‘*Her mihnet kabulüm yeter ki / Gün eksilmesin penceremden*’ - Cahit Sıtkı Tarancı.” TS (2011, s. 1680)

AEL: “مِحْنَةٌ/*miḥnetun*; deneme, tecrübe veya üzüntü veren bir tecrübe.” Lane (1953, s. 3018)

MLAM: “t. مِحْنَة/miḥnet, ç. مِحْنَات/miḥnāt, مَحَن/miḥen; Bela ve sıkıntı, yani bir kişinin imtihan edildiği musibet, özellikle karakter veya tahammülü test eden şiddetli ve acı verici bir tecrübe.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2073)

[<Ar. *miḥnet* √ *m-ḥ-n* ‘denedi, sınıdı, saflaştırdı, işkence etti’] *Mihnet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mihrak

“i. esk. fiz. Odak.” TS (2011, s. 1680)

AEL: *Mihrak* kelimesi bulunmadı.

MLAM: *Mihrak* kelimesi bulunmadı.

[<Ar. *miḥrāk* √ *ḥ-r-k* ‘yaktı, gıcırdattı, yakıp acıttı’] *Mihrak* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mihrak* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mihrap/ miḥrāb/ مِحْرَاب

1. i. *din bil.* Cami, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer: “*Cennetten, cehennemden bahseden ihtiyar imamı, mihrabın yanındaki kürsüye çıkardı.*” - Ömer Seyfettin. 2. i. *mec.* Umut bağlanan yer: “*Bir mihrap istiyorum, önünde diz çökmeye.*” - Behçet Kemal Çağlar. TS (2011, s. 1680)

AEL: مِحْرَاب/miḥrāb; iyi savaşan adama denir, savaşta tecrübe olan adama denir, oturma odasının köşesi, bir evin veya çadırın en iyi ve güzel yeri, kralların tahtı, saray, camide veya mescitte kıblenin yöne öğrenmek için gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan yere denir. Lane (1953, s. 541)

MLAM: مِحْرَاب/miḥrāb, ç. مَحَارِيب/meḥārību; 1. Camideki imamın yeridir. 2. Bir tapınağın veya caminin (ön köşesindeki) bir odadır. 3. Evin ön kısmı ve aynı zamanda en ulu, iyi onurlu yeridir. 4. Oda anlamında gelir. 5. Saray ve yüksek bina demektir. 6. Mescit, yani inzivaya çekilmenin ve ibadet etmenin yeridir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 465)

[<Ar. *mihrāb* √ *h-r-b* ‘mızrakla vurdu, mızrağı sapladı, soydu’] *Mihrap* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*umut bağlanan yer*” anlamı kazanmıştır. *Mihrap* hem Arapçada hem Türkçedeki “*camî, mescit vb. yerlerde Kâbe yönünü gösteren, duvarda bulunan ve imama ayrılmış olan oyuk veya girintili yer*” anlamı örtüşür.

mihver/ miḥver/ محور

“1. i. esk. Eksen: ‘Bir dolap beygiri gibi bir mihverin etrafında dönüp dolaşarak ağaçları muayene eder, zerzevatları sulardı.’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. mec. Önemli: ‘Biz onların mihver kelimelerini ve meselelerini âdeta atlayarak geçeriz.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1680)

AEL: محور/miḥverun; Makaranın döndüğü demir çubuk veya benzeri gibi bir şey, eksen.” Lane (1953, s. 666)

MLAM: محور/miḥver, ç. محاور/meḥāvīru; 1. Makaranın döndüğü demir çubuk veya benzeri gibi bir şeydir: محور العربية/miḥveru’l-‘arabeti; Dingil. 2. Merkez ve herşeyin ekseni olan demektir: محور الأرض/miḥveru’l-arzi; Yeryüzünün ekseni. 3. İki veya daha fazla ülkenin siyasetinin etrafında döndüğü bir temeldir. 4. edeb. Sanatçının onun etrafında hareket ettiği veya etrafında döndüğü, duygularını tahrik ettiği, fikir ve hayaller ilham aldığı psikolojik bir bakış açısıdır. 5. geo. Dünyanın ekseni gibi kürenin kutuplarını birleştiren gerçek veya hayali düz bir çizgidir. Ahmed Muhtar (2008, s. 579-580)

[<Ar. *miḥver* √ *h-v-r* ‘döndü, geri döndü, yıkadı, yıkayıp beyazlattı, eksildi’] *Mihver* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “önemli” anlamı kazanmıştır. *Mihver* hem Arapçada hem Türkçedeki “*eksen*” anlamı örtüşür.

Mikâil/ mikā’īl/ ميكائيل

“i. özel, din bil. Tanrı buyruğu ile, insanların rızkını dağıtmakla ve doğa olaylarının gerçekleşmesini sağlamakla görevli melek.” TS (2011, s. 1680)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: ميكائيل/mikā'īl, ميكال/mikāl; (Allah'a) Yakın meleklerden birisinin hakkında bilinen, O da damlatma ve yağmurdan sorumlu olan(melek)dır: مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ /men kāne 'adūven lillāhi ve melā'iketihī ve rusulihī ve cibrīle ve mikā'ile fe'inne'llāhe 'adūven lil-kāfirīne; Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cibril(Cebrail)'e ve Mikail'e düşmansa, kesinlikle Allah da kafirlere düşmandır. Ahmed Muhtar (2008, s. 2146)

[<Ar. mikā'īl √ mikā'īl] Mikâil hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mikâp/ mik'ab/ مكعب

“i. esk. mat. Küp (II): Beş mikâp kum.” TS (2011, s. 1680)

AEL'de ve MLAM'de bulunmamaktadır.

[<Ar. mik'ab √ k-'b 'tomurcuklandı, kızın memeleri belirdi'] Türkçedeki mikâp, Arapçadaki مُكْعَب/muk'ab kelimesine tekabül eder. Türkçedeki mikâp kelimesi Arapça mı yoksa Türkçe mi? sorusuna yanıtlamak için şöyle deriz; eğer Türkçedeki mikâp, Arapçadan مُكْعَب / mik'ab şeklinde alınmışsa, Türkçeleşmiş bir kelime sayılır, çünkü Arapçada böyle bir kullanım yoktur. Eğer Türkçedeki mikâp, Arapçadaki مُكْعَب/muk'ab kelimesinden alınmışsa, Arapça bir sözcük demektir.

miktār/ miḳdār/ مِقْدَار

- “1. i. Bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik.
2. i. Ölçü: Yapılan yardımın miktarı artırıldı.” TS (2011, s. 1682)

→ *eser miktarda, teşehhüt miktarı. TS (2011, s. 1682)*

AEL: “مِقْدَار/miḳdārun; bir ölçü, her şeyin ölçüldüğü şey, örnek, kader.” Lane (1953, s. 2498)

MLAM: “مِقْدَار/miḳdār, ç. مَقَادِير/meḳādiru; 1. Sayı, ölçü, ağırlık veya alan (örneği)gibi. 2. Kader ve yargı. عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ /ve kullu şey'in 'indehu bi-miḳdārin; Ve O'ndaki(O'nun katında) her şey kader, yargı ile dir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1782)

[<Ar. miḳdār √ k-d-r 'değerini belirledi, miktarını belirledi, düşündü, önem verdi, takdir etti, kıyasladı, yapabildi, muktedir oldu'] *Miktār* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Miktār* hem Arapçada hem

Türkçedeki “bir şeyin ölçülebilen, sayılabilen veya azalıp çoğalabilen durumu, nicelik, ölçü” anlamı örtüşür.

mikyas/ miḳyās/ مقياس

“i. esk. Ölçek, ölçü: ‘Mehmetçiğin makamını şan ve şerefle ölçebilecek, ne bir tartı ne bir endaze ne bir kıyas, ne bir mikyas vardır.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1682)

AEL: “مقياس/miḳyāsun; ölçü, bir şeyin ölçüldüğü ölçek.” Lane (1953, s. 2578)

MLAM: “مقياس/miḳyās, ç. مقياس meḳāyysu; 1. قاس/kāse’den bir aletin ismi, yani metre ve benzeri gibi bir alet veya makine ile ölçülen şey. 2. Ölçü ve miktar. 3. Yargı ve takdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1884)

[<Ar. **miḳyās** √ **k-y-s** ‘ölçtü, kıyasladı, denedi, karşılaştırdı, prova yaptı’] *Mikyas* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mikyas* hem Arapçada hem Türkçedeki “ölçek, ölçü” anlamı örtüşür.

mikyashı

“sf. Ölçeği veya ölçüsü olan.” TS (2011, s. 1682)

Mikyashı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mikyassız

“1. sf. Ölçeği veya ölçüsü olmayan. 2. sf.mec. Hadsiz hesapsız, hesaba kitaba sığmayan: ‘Küçük kabahatlıların cezası ise nispetsiz, mikyassız idi.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1682)

Mikyassız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mil/ mīl/ ميل

“1. i. Türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun metal çubuk. 2. i. Göze sürme çekmeye yarayan, kemik veya fil dişinden yapılmış ince ve uzun araç. **mil yapmak** yol yapmak.” TS (2011, s. 1682)

→ **eksantrik mili, kenet mili, krank mili.** TS (2011, s. 1682)

AEL: “ميل/mīlun; Arapların kullandıkları bir uzunluk ölçüsü, 5166 İngiliz adımı ölçüsünün karşılığıdır.” Lane (1953, s. 3026)

MLAM: ميل/mīl, ç. أميال/ emyāl, مِيل/muyul; 1. Uzunluk ölçeği, ölçüsü ise 1.760 yard veya yaklaşık 1.609 metre. 2. doğa, fiz. Pusula iğnesinin manyetik kuzey yönü ile gerçek kuzeyi gösteren çizgi arasındaki açı. المِيل البحري/el-mīlu 'l-baḥriyy; Deniz mili, yani denizcilik (ölçü) birimi yaklaşık 1852 metre. Ahmed Muhtar (2008, s. 2148)

[<Ar. mīl √ m-y-l ‘eğik oldu, zulmetti, haksızlık yaptı, eğildi, arzuladı, sevdi,

salındı, (güneş) batı yönüne meyletti’] Mil kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*türlü işlerde kullanılmak için yapılan ince ve uzun metal çubuk, göze sürme çekmeye yarayan, kemik veya fil dışından yapılmış ince ve uzun araç*” anlamı benimsemiştir. Bu şekildeki değişime uğrayan kelime Türkçeleşmiş sayılmaktadır.

miladi/ mīlādiyy/ ميلادي

“sf. Milada dayanan, milatla ilgili olan.” TS (2011, s. 1682)

→ **miladi takvim, miladi tarih. TS (2011, s. 1682)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: ميلادي/mīlādiyy, ميلاد/mīlād’e yani (üzerine selam olsun) İsa’nın doğumuna ism-i mensubtur. سَنَةُ مِيلَادِيَّة/senetun mīlādiyyetin; Miladi yıl, yani güneş yılı o da 365 gün ve birkaç saatten oluşur. Ahmed Muhtar (2008, s. 2493)

[<Ar. mīlādiyy √ v-l-d ‘doğurdu, üretti, çıkardı, ortaya çıkardı’] Miladi hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

miladi takvim

“i. Hz. İsa’nın doğumunu başlangıç olarak alan takvim.” TS (2011, s. 1682)

Miladi takvim, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miladi tarih

“i. Miladi takvimin belirttiği tarih.” TS (2011, s. 1682)

Miladi tarih, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milat/ mīlād/ ميلاد

“1. i. Hz. İsa’nın doğduğu gün. 2. i. *mec.* Herhangi bir olayın başlangıcı: ‘Bütün uzay araştırmacıları için yepyeni bir milattı bugün.’ - Murathan Mungan.” TS (2011, s. 1682)

→ **milattan önce, milattan sonra, badelmilat, kablelmilat.** TS (2011, s. 1682)

AEL: “مِلَادٌ/*mīlādun*; Doğum zamanı, bir insanın doğduğu zamandır.” Lane (1953, s. 2967)

MLAM: “مِلَادٌ/*mīlād*, Doğum zamanı. بَعْدَ الْمِلَادِ/*ba ‘de ‘l-mīlād*; Milattan sonra, yani (üzerine selam olsun)Mesih’in doğumundan sonra.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2493)

[<Ar. *mīlādiyy* √ *v-l-d* ‘doğurdu, üretti, çıkardı, ortaya çıkardı’] *Milat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

milattan önce

“i. Miladi zaman başlangıcından geriye doğru sayılan yıllara göre belirtilen tarih.” TS (2011, s. 1682)

Milattan önce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milattan sonra

“i. Miladi zaman başlangıcından bu yana sayılan yıllara göre belirtilen tarih.” TS (2011, s. 1682)

Milattan sonra, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milel/ milel/ مِلَل

“i. *esk. ç.* Milletler, uluslar.” TS (2011, s. 1682)

→ **beynelmilel.** TS (2011, s. 1682)

AEL: “مِلَّةٌ/*milletun*; bir din, bir inanç veya bir dinin uygulamasının şeklidir.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: *ç.* مِلَل/*milel*, مِلَّةٌ/*millet*; 1. Şariat ve din, o da Allah’ın, peygamberleri aracılığıyla dünya ve ahirette saadete ulaştırmak amacıyla kulları için takdir ettiğinin adı: لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُودَنَّ فِي مِلَّتِنَا/*lenuhricennekum min erzinā ev lete ‘udünne fī milletinā*; Kesinlikle sizi toprağımızdan çıkarırız (kovarız) yada şariatımıza dönersiniz. 2. Dini bir

mezhep, ortak bir inançla ve tek bir isim altında birleşmiş bir grup. Ahmed Muhtar (2008, s. 2124)

[<Ar. *milel* √ *m-l-l* ‘sıkıldı, bıktı, usandı’] Tespit ettiğimiz gibi *milel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*milletler, uluslar*” anlamı benimsemiştir.

millet/ millet/ مِلَّة

1. i. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus. 2. i. Herkes, bir yerde bulunan kimselerin bütünü: “*Millet tütün paralarını alınca borcunu öder.*” - Necati Cumalı. 3. i. *halk ağzında* Benzer özellikleri olan topluluk: “*Şu kadın milletin kiskançlığının hiç sonu yok.*” - Ahmet Midhat. **milletin ağzı torba değil ki büzesin (veya dikesin)** ‘başkalarının söyleyeceklerine engel olamazsınız’ anlamında kullanılan bir söz: “*Milletin ağzı torba değil ki, iki gözüm, dikesin. Herkes dilediği hikmeti savurmakta muhtardır.*” - Nazım Hikmet. TS (2011, s. 1683)

→ *milletlerarası, millet meclisi, milletsever, milletvekili, sineyimillet, yetmiş iki millet, erkek milleti, karı kız milleti.* TS (2011, s. 1683)

Millet, milel kelimesinin tekil hâlidir. *Milel* maddesine bakınız.

milletçe

“z. Millet tarafından, millete göre, millet olarak: ‘*Türk ata yurduna ve Türk’ün istiklaline tecavüz edenler kimler olursa olsun, onlara bütün milletçe mukabele ve onlarla mücadele eylemek icap ediyordu.*’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1683)

Milletçe, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletlerarası

“sf. Uluslararası: “*Kaldı ki böyle bir hareket, milletlerarası hukuka taban tabana zıttı.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1683)

Milletlerarası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletlerarasıcı

“sf. Uluslararası.” TS (2011, s. 1683)

Milletlerarasıcı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletlerarasıcılık

“i. Uluslararasıılık.” TS (2011, s. 1683)

Milletlerarasıcılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletleşme

“i. Milletleşmek durumu.” TS (2011, s. 1683)

Milletleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletleşmek

“nesnesiz Millet durumuna gelmek.” TS (2011, s. 1683)

Milletleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millet meclisi

“1. i. Milletvekillerinin oluşturduğu kurul: ‘Yola birlikte ve aynı amaç için çıkmış insanlardan kurulu bir gerçek millet meclisi vardı.’ - Tarık Buğra. 2. i. Bu kurulun toplandığı yapı.” TS (2011, s. 1683)

Millet meclisi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletsever

“sf. Milletini seven (kimse).” TS (2011, s. 1683)

Milletsever, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletseverlik

“i. Milletsever olma durumu: ‘Her şey gibi vatan ve milletseverliğin de büyüğü ve küçüğü var.’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1683)

Milletseverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millettaş

“i. Aynı milletten olanlardan her biri: ‘Kırk senedir hasret kaldığı millettaşlarını görmekten şaşırmişti.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1683)

Millettaş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletvekili

“i. Anayasa’ya göre millet meclisine seçimle giren millet temsilcisi, saylav, mebus, parlamenter, vekil: ‘*Protokolde yeri, bedava yolculuk ve dokunulmazlıklar gibi özellikleri olan bir milletvekilisiniz.*’ - Çetin Altan.” TS (2011, s. 1683)

→ ***bağımsız milletvekili. TS (2011, s. 1683)***

Milletvekili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milletvekilliği

“i. Milletvekilinin görevi, mebusluk, parlamenterlik: ‘*Allah bilir, milletvekilliğinde de gözü vardır.*’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1683)

Milletvekilliği, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milli

“sf. Mil içeren.” TS (2011, s. 1683)

Milli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî

“sf. Milletle ilgili, millete özgü, ulusal: ‘*İstiklal Harbi’nde millî duyguları aksettiren ümit ile dolu yazılarını hâlâ unutmadık.*’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1683)

→ ***millî değer, millî dil, millî eğitim, millî ekonomi, millî gelir, millî güvenlik, millî hüviyet, millî iktisat, millî irade, millî kimlik, millî marş, Millî Misak, millî mücadele, Millî Mücadele, millî müdafaa, millî park, millî savunma, millî takım, millî varlık, Misakımillî. TS (2011, s. 1683)***

Millî kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *millî* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîci

“i. tar. Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara hükûmeti yanlısı: “*Vicdan’ın babası yeni ölmüştü, millîcilerin Alaşehir’de güçlendiğini görmeden.*” - Erendiz Atasü.” TS (2011, s. 1683)

Millîci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîcilik

“i. Millîci olma durumu.” TS (2011, s. 1683)

Millîcilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî değer

“i. Bir ulusun kendine özgü saydığı ve sahip olmakla övündüğü toplumsal ve kültürel öğeler.” TS (2011, s. 1683-1684)

Millî değer, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî dil

“i. Ulusal dil.” TS (2011, s. 1684)

Millî dil, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî eğitim

“i. Ulusal olan eğitim.” TS (2011, s. 1684)

Millî eğitim, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî ekonomi

“i. Ulusal ekonomi.” TS (2011, s. 1684)

Millî ekonomi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî gelir

“i. *ekonomi* Bir yıllık toplumsal üretimde, üretim araçları için harcananların düşülmesinden sonra kalan bölüm, ulusal gelir.” TS (2011, s. 1684)

Millî gelir, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî güvenlik

“i. Devletin her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması: ‘... yetkili merci ... millî güvenlik gereklerinin ihlal edilmesi ... hâlinde belirli bir toplantı ve gösteri yürüyüşünü yasaklayabilir.’ – Anayasa.” TS (2011, s. 1684)

Millî güvenlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî hüviyet

“i. toplum bil. Millî kimlik: ‘Garp medeniyetine girişimiz millî hüviyetimizi yok etmek için değil, onu yaşatmak, geliştirmek içindir.’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1684)

Millî hüviyet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî iktisat

“i. Ulusal ekonomi.” TS (2011, s. 1684)

Millî iktisat, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî irade

“i. huk. Ulusça kullanılan ve hiçbir gücün etkileyemeyeceği kuvvet.” TS (2011, s. 1684)

Millî irade, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî kimlik

“i. toplum bil. Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet.” TS (2011, s. 1684)

Millî kimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleşme

“i. Millî nitelik kazanma: ‘Genç Kalemler dergisinde beliren bu hareketle sadeleşmekten millîleşmeye doğru ciddi bir adım atılmıştır.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1684)

Millîleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleşmek

“nesnesiz Millî nitelik kazanmak.” TS (2011, s. 1684)

Millîleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleştirilme

“i. Millîleştirilmek işi.” TS (2011, s. 1684)

Millîleştirilme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleştirilmek

“nesnesiz Millî duruma getirilmek.” TS (2011, s. 1684)

Millîleştirilmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleştirme

“i. Millîleştirmek işi.” TS (2011, s. 1684)

Millîleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîleştirmek

“1. -i Millî bir nitelik vermek. 2. -i Özel sektöre ait yerli ve yabancı firmaları devlet mülkiyetine geçirmek, ulusallaştırmak.” TS (2011, s. 1684)

Millîleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millîlik

“i. Millî olma durumu, ulusallık.” TS (2011, s. 1684)

Millîlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî marş

“i. Ülkelerin bağımsızlık simgelerinden olan, resmî makamlarca onaylanmış, çeşitli etkinliklerde seslendirilen marş.” TS (2011, s. 1684)

Millî marş, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Millî Misak

“i. özel Misakımillî: ‘*Mustafa Kemal’in orada seçtiği savunma hattı, Millî Misak’taki Türkiye sınırı idi.*’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1684)

Millî Misak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî mücadele

“i. Bağımsızlık için yapılan savaş veya bu savaş süresi.” TS (2011, s. 1684)

Millî mücadele, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Millî Mücadele

i. özel I. Dünya Savaşı sonunda düşman işgaline karşı Atatürk’ün Samsun’a çıkmasıyla tam bağımsızlık amacına yönelik olarak başlatılan, işgalcilerin ve iş birlikçilerinin yenilgisi sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ve Lozan Antlaşması ile sonuçlanan askerî ve siyasi dönem: “*Belki Millî Mücadele yıllarının bıraktığı bir tesirdir.*” - Ahmet Hamdi Tanpınar. TS (2011, s. 1684)

Millî Mücadele, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî müdafaa

“i. Ulusal savunma.” TS (2011, s. 1684)

Millî müdafaa, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî park

“i. Bir bölgedeki doğal bitki örtüsünü ve orada yaşayan hayvanları veya üzerinde bulunan tarihî yapıları korumak amacıyla devlet tarafından koruma altına alınmış bölge.” TS (2011, s. 1684)

Millî park, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî savunma

“i. Ulusal savunma.” TS (2011, s. 1684)

Millî savunma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî takım

“i. spor Uluslararası yarışmalarda bir ülkeyi temsil etmek için bir araya gelmiş sporcular grubu.” TS (2011, s. 1684)

Millî takım, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

millî varlık

“i. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik, bilimsel değerler ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü: ‘*Esasen bizim için millî varlık ile istiklal ve hürriyet aynı gerçeğin çeşitli cepheleridir.*’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1684)

Millî varlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyet

“1. i. Millete özgü olma veya millî olma durumu, ulusallık: ‘*İnce ve yüksek bir sanat eseri olan saz da milliyetimizin bir hususiyetidir.*’ - Abdülhak Şinasi Hisar. 2. i. Bağlı bulunulan millet, tabiiyet: Bu adamın milliyeti nedir?” TS (2011, s. 1684)

→ **milliyetsever. TS (2011, s. 1684)**

Milliyet kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *milliyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetçi

“sf. Milliyet ilkesini benimseyen, milliyetsever, ulusçu, ulusalcı: ‘*Milliyetçi millî olan her şeye karşı daima hassas bulunan, onu bilen ve koruyan insandır.*’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1684)

Milliyetçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetçilik

“i. Maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm: ‘*Milliyetçilik, sadece bir ideoloji değil, bir yaşayış ve bir duyuş tarzıdır.*’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1684)

Milliyetçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetperver

“sf. esk. Ulussever.” TS (2011, s. 1684)

Milliyetperver, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetperverlik

“i. Milliyetperver olma durumu, ulusseverlik.” TS (2011, s. 1684)

Milliyetperverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetsever

“sf. Milliyetçi.” TS (2011, s. 1684)

Milliyetsever, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetseverlik

“i. Milliyetçi olma durumu, milliyetini benimseme durumu: ‘*Millî şuuru uyandırmak için küçük vatan ve milliyetseverliğin dar sınırı içinde kalamayız.*’ - Orhan Seyfi Orhon. TS (2011, s. 1684)

Milliyetseverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetsiz

“1. sf. Millet sevgisi olmayan, millî duyguları zayıf (kimse). 2. sf. Herhangi bir milletin uyruğunda olmayan.” TS (2011, s. 1685)

Milliyetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milliyetsizlik

“i. Milliyetsiz olma durumu: ‘*Bu milliyetsizlik yüzünden edebiyatsız, sanatsız, ananesiz kalan Türkler, en basit hakikatlere de akıl erdiremiyorlardı.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1685)

Milliyetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

milsiz

“sf. Mil içermeyen.” TS (2011, s. 1685)

Milsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mim/ mīm/ م

“1. i. Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfinin adı. 2. i. esk. Biten bir yazının altına konulan işaret. **mim koymak** (veya **yapıştırmak**) 1. unutulmaması için işaret koymak. 2. önemli bularak üstünde ısrarlı bir biçimde durmak: ‘*Bu lafıma mim koy, dedi, Sabri Bey.*’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1685)

AEL: “ç/mīm; Arap alfabesinin yirmi dördüncüsü harfidir, dudaklı ve mechurdur.” Lane (1953, s. 2687)

MLAM: ç/mīm, vazifi bir kelime, alfabe harflerinden yirmi dördüncüsü, dudaklı(dudak çıkışlı) bir ses, mechur; Gırtlaktaki iki ses telinin düzenli ritimde titreştiği ses, burunlu bir ünsüz(yani harf söylendiğinde burundan dışarıya hava çıkar) ve inceltilmiş. Ahmed Muhtar (2008, s. 2059)

[<Ar. **mīm** √ **m**] *Mim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğrayarak “*biten bir yazının altına konulan işaret*” anlamı kazanmış ve “*mim koymak* (veya *yapıştırmak*)” deyimini türemiştir.

mimar/ mi‘ mār/ مِعْمَار

“i. Yapıların planını hazırlayıp bunların gerçekleşmesini sağlayan kimse: ‘*Binanın mimarını da bulsanız bu sualinize cevap vermez.*’ - Halit Fahri Ozansoy.” TS (2011, s. 1685)

→ **mimarbaşı, iç mimar. TS (2011, s. 1685)**

AEL: “مِعْمَار/mi‘ mār; mimar.” Lane (1953, s. 2154)

MLAM: “مِعْمَار/mi‘ mār; 1. İnşa ve tesis etme ile ilgili boyama, süsleme, dekorasyon ve benzeri gibi tamamlayıcı meslekler. 2. Belirli özellikleri olan bir mimarlık tipi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1553)

[<Ar. **mi‘ mār** √ ‘-m-r ‘bayındırlaştı, imar etti, uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yer’] Türkçedeki *mimar*, Arapçadaki مِعْمَارِيّ /mi‘ mārīyy kelimesine tekabül eder. Türkçedeki *mimar* kelimesinin anlamı, Arapçadaki *mimari* kelimesinin anlamından alınmıştır. Türkçedeki *mimar* ve Arapçadaki *mimar* kelimelerinin anlamları farklıdır.

mimarbaşı

“i. tar. Osmanlı sarayında, resmî yapıların onarım ve yapım işleriyle uğraşan mimarların başı.” TS (2011, s. 1685).

Mimarbaşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mimari/ mi‘māriyy/ معماري

“1. i. Mimarlık: “*Mimaride cılız eserler vücuda geliyordu.*” - Burhan Felek. 2. i. Yapı. 3. sf. Mimarlıkla ilgili, mimarlığa ilişkin.” TS (2011, s. 1685)

→ *iç mimari. TS (2011, s. 1685)*

AEL: “مِعْمَارِيّ/mi‘māriyyun; مِعْمَار/mi‘mār’in ism-i mensubudur.” Lane (1953, s. 2154)

MLAM: “مِعْمَارِيّ/mi‘māriyy; 1. مِعْمَار/mi‘mār’e ism-i mensup. 2. geo. İnşaat mesleğini icra eden, binaları çizen, tasarlayan ve uygulamalarını denetleyen bir mühendis.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1553)

[<Ar. *mi‘māriyy* √ ‘-m-r ‘bayındırlaştı, imar etti, uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yer’] Türkçedeki *mimari*, Arapçadaki معمار / *mi‘mār* kelimesine tekabül eder. Türkçedeki *mimari* kelimesinin anlamı, Arapçadaki *mimar* kelimesinin anlamından alınmıştır. Türkçedeki *mimari* ve Arapçadaki *mimari* kelimelerinin anlamları farklıdır.

mimarisiz

“sf. Mimarlığa uygun olarak yapılmayan (kaba yapı): ‘*Bu mimarisiz, çirkin fakat heybetli barbar bina...*’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1685)

Mimarisiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mimarlık

“1. i. Mimar olma durumu, mimarın işi ve mesleği: ‘*Babasının mimarlık bürosunda çalışıyordu evlendiğinden beri.*’ - İnci Aral. 2. i. Belirli ölçü ve kurallara göre yapılar yapma sanatı, mimari.” TS (2011, s. 1685)

→ *iç mimarlık. TS (2011, s. 1685)*

Mimarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minare/ menāre/ منارة

i. *mim*. Camilerde müezzinin ezan okuduğu, sela verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı: “*Sokak kapısını çalarken minarede akşam ezanı okunuyordu.*” - Yusuf Ziya Ortaç. **minare de doğru ama içi eğri** ‘doğru görünen nice kişiler vardır ki içyüzlerini bilenlerden nasıl düzenbaz oldukları öğrenilir’ anlamında kullanılan bir söz. **minare gibi** çok uzun. **minareyi çalan kılıfını hazırlar** ‘kolay kolay gizlenemeyecek kadar büyük bir yolsuzluğu yapan kimse, sorumluluktan kurtulma yollarını önceden düşünür’ anlamında kullanılan bir söz. **minareyi yaptırmayan yerden bitmiş sanır** ‘önemli iş yapmamış olanlar, yapılmış önemli işleri kendiliğinden oluvermiş sanırlar’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1686)

AEL: “مَنَارَة/mināretun; Yolu göstermek için kurulmuş bir ışık veya işaret, ışığın tutulduğu yer, ışığın sapı.” Lane (1953, s. 2866)

MLAM: “t. مَنَارَة/menāre, ç. مَنَائِرُ/menā’iru, مَنَاورُ/menāviru; 1. Işıklı mum. 2. Limanlarda dikilen yüksek bir bina ve üstünden gemilere ve uçaklara rehberlik eden dönen ve parlak bir ışık yayar. 3. Minare. 4. مَنَار/menār; Işığın yeri veya kaynağı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2303)

→ **minare boyu, minaregölgesi, minare kırması, şeytanminaresi. Ahmed Muhtar (2008, s. 2303)**

[<Ar. *menāre* √ *n-u-r* ‘parladı, ışık saçtı, çıkıp yayıldı, işaret koydu, parıltı’] *Minare* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*minare de doğru ama içi eğri, minare gibi, minareyi çalan kılıfını hazırlar, minareyi yaptırmayan yerden bitmiş sanır*” gibi deyimler türemiştir. *Minare* hem Arapçada hem Türkçedeki “*camilerde müezzinin ezan okuduğu, sela verdiği, şerefesi olan, çoğunlukla taştan, yüksek ve ince yapı*” anlamı örtüşür.

minare boyu

“i. Aşağı yukarı 10-20 metre arasında olan yükseklik: ‘*Bir anda uykunun dibine doğru birkaç minare boyundaki yüksekliklerden atılmış gibiydi.*’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1686)

Minare boyu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minareci

“i. Minare yapan usta.” TS (2011, s. 1686)

Minareci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minarecik

“i. Küçük minare: ‘*Bu minarecik, köyün bütün evlerinden, bütün bacalarından yüksekti.*’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1686)

Minarecik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minarecilik

“i. Minarecinin yaptığı iş: ‘*Minarecilikte biz gerçekten ilahi bir hüner göstermişizdir.*’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1686)

Minarecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minaregölgesi

“i. argo, Gerçekleşmesi imkânsız durum.” TS (2011, s. 1686)

Minaregölgesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minare kırması

“sıfat, argo, Çok uzun boylu (kimse).” TS (2011, s. 1686)

Minare kırması, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minareli

“sf. Minaresi olan: ‘*Beyaz minareli küçük ve sakin mahalle camileri...*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1686)

Minareli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minaresiz

“sf. Minaresi olmayan: ‘*Minaresiz ve ezansız semtlerde doğan, Frenk terbiyesiyle yetişen Türk çocukları dönecekleri yeri hatırlamayacaklar!*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1686)

Minaresiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minber/ minber/ منبر

“i. *mim*. Camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer.” TS (2011, s. 1686).

AEL: “منبر/minberun; camideki hutbe okumak için, imamın çıktığı yüksek yer.” Lane (1953, s. 2757)

MLAM: “منبر/minber, ç. منابر/menābiru; 1. Platform, kürsü, yani vaiz, imam ve diğerlerinin halk tarafından duyulmak ve görülmek için çıktığı merdiven. 2. Nutuk toplantısı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2157)

[<Ar. *minber* √ *n-b-r* ‘yükseltti, kaldırdı, vurguladı’] *Minber* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Minber* hem Arapçada hem Türkçedeki “camilerde hutbe okunan merdivenli, yüksekçe yer” anlamı örtüşür.

minkale/ minkale/ منقلة

“i. *esk. mat.* İletki.” TS (2011, s. 1687)

AEL: “منقلة/minkale; tuğlaları bir yerden başka bir yere taşımak için kullanılan alet.” Lane (1953, s. 3037)

MLAM: “منقلة/minkale, ç. مناقيل/menāqilu. 1. نقل/naqale’den bir aletin ismi, yani taşıma makinesi. 2. geo. Açıkların ölçtüğü, derecelere bölünmüş ve yarım daire şeklinde bir alet.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2274)

[<Ar. *minḳale* √ *n-ḳ-l* ‘taşıdı, götürdü, aktardı, gönderdi, tercüme etti, çoğalttı, kopyaladı, yaydı, bulaştırdı, iletti’] *Minkale* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Minkale* hem Arapçada hem Türkçedeki “iletki” anlamı örtüşür.

minnet/ minnet/ منة

i. Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu: “Allah’ın lütuflarına karşı minnet ve şükran duygularıyla dolmuştu.” - Cahit Uçuk. **minnet altında kalmamak** birinin iyiliğine karşı kendini borçlu durumdan kurtarmak için karşılık olarak bir iyilikte bulunmak. **minnet duymak** birinin iyiliğine karşı kendini ona borçlu saymak: “Bana karşı gösterilen bu güven ve sevgiden dolayı çok minnet duymama rağmen, siyasi

hayata atılmak istemiyordum.” - Halide Edip Adıvar. **minnet etmemek** boyun eğmemek. TS (2011, s. 1687)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مِنَّة/minnet, ç. مَنَات/minnāt, مَن/minen; 1. İhsan ve iyilik yapma. 2. Bir kişinin, şımarıklı olana kadar çok hayırsever yapması ve iyiliği bozana kadar böbürlenmesi demektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2130)

[<Ar. *minnet* √ *m-n-n* ‘karşılıksız verdi, ihsan etti, iyilikte bulundu, başına kaktı’] Tespit ettiğimiz gibi *minnet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu*” anlamı benimsemiştir.

minnetsiz

“sf. Minnet duygusu olmayan.” TS (2011, s. 1687)

Minnetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnetsizce

“z. Minnetsiz bir biçimde.” TS (2011, s. 1687)

Minnetsizce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnetsizlik

“i. Minnetsiz olma durumu.” TS (2011, s. 1687)

Minnetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnettar

i. Birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse, gönül borçlusu: “*Çocuklarıma karşı gösterdiğiniz ihtimam ve alakaya bilhassa minnettarım.*” - Etem İzzet Benice. **minnettar etmek** birini iyilik yaparak borçlu bırakmak: “*Lütf buyurup vapura kadar geldiğinizden dolayı bendenizi minnettar ettiniz, efendim.*” - Refik Halit Karay. **minnettar kalmak** birinden görülen iyiliğe karşı teşekkür duygusu beslemek: “*Kendine minnettar kalan ahalinin elleri üzerinde geziyor.*” - Ömer Seyfettin. TS (2011, s. 1687)

Minnettar, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnettarane

“z. esk. Minnettarca.” TS (2011, s. 1687)

Minnettarane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnettarca

“z. Minnet duyarak, minnettarane.” TS (2011, s. 1687)

Minnettarca, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minnettarlık

“i. Minnettar olma durumu, şükran: ‘*Validenizin ellerinden öper, minnettarlığımı bu vesileyle bir kere daha arz ederim.*’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1687)

Minnettarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

minval/ minvāl/ مَنَوَال

“i. esk. Biçim, yol, tarz.” TS (2011, s. 1688)

AEL: “مَنَوَال/minvālun; dokuma tezgahında yuvarlanan mekik.” Lane (1953, s. 3040)

MLAM: “مَنَوَال/minvāl, ç. مَنَوَالِي/menāvīlu; 1. Dokuma sırasında giysinin dokunduğu dokumacının tahtası. 2. Üslup, biçim, yön ve tarik. 3. ceb. say. Bir örnekte sık meydana gelen değerin ortalama ölçümü için istatistiksel ifade.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2308)

[<Ar. *minvāl* √ *n-v-l* ‘elde etti, ulaştı, erişti, kazandı, hak etti, tesir etti, kötülük yaptı, kötülüğü dokundu, temin etti, itibarını sarstı, iftira attı’] *Minval* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Minval* hem Arapçada hem Türkçedeki “*biçim, yol, tarz*” anlamı örtüşür.

miraç/ mi‘rāc/ مِرَاج

“i. esk. Göğe çıkma.” TS (2011, s. 1688)

→ *Miraç Gecesi, Miraç Kandili. TS (2011, s. 1688)*

AEL: الْمِعْرَاجُ/mi' rācun; merdiven, asansör. لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ/leylet 'ul-mi' rāc; Miraç gecesı, Receb ayının yirmi yedinci gecesinde Hz. Muhammedin'in göğre çıkma gecesı." Lane (1953, s. 1997)

MLAM: "مِعْرَاجُ/mi' rāc, ç. مَعَارِجُ/ma' āricu, مَعَارِجُ/ma' āricu; Asansör ve merdiven. لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ/el-mi' rāc; Allah'ın selamı üzerine olsun Peygamber'in, üstüne göğre çıktığı. لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ/leylet 'ul-mi' rāc; Miraç gecesı, yani Receb ayının yirmi yedinci gecesı ve Allah'ın selamı üzerine olsun Peygamber'in göğre çıkma gecesı." Ahmed Muhtar (2008, s. 1479)

[<Ar. mi' rāc √ 'r-c 'topalladı, aksadı, çıktı, yukarı çıkartı, yükseldi'] Miraç kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Miraç hem Arapçada hem Türkçedeki "göğre çıkma" anlamı örtüşür.

Miraç Gecesı

"i. özel Hz. Muhammed'in göğre çıktığına inanılan recep ayının yirmi yedinci gecesı." TS (2011, s. 1688)

Miraç Gecesı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Miraç Kandili

"i. özel Miraç Gecesı kutlanan kandil." TS (2011, s. 1688)

Miraç Kandili, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miras/ mīrās/ ميراث

1. i. huk. Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke. 2. i. mec. Kalıtım yoluyla gelen herhangi bir özellik. 3. i. mec. Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey: "Hatta bazıları mesleğın püf noktalarını anlatan kitaplar yazıp tecrübelerini gelecek nesillere miras bırakmışlardı." - İhsan Oktay Anar. **miras helal, hele al demişler** 'miras, alabildiği takdirde mirasçının hakkıdır' anlamında kullanılan bir söz. **miras yemek** 1. kendine kalan mirası tüketmek: "Son zamanlarda İzmir'deki gzinocu bir amcasından beş bin liralık bir de miras yemişti." - Haldun Taner. 2. kendine miras kalmak: "Erkek çocuk ne kadar miras yerse kız çocuk da o kadar miras yer." - Falih Rıfkı Atay. **mirasa konmak** bir kimseye önemlice bir kalıt kalmak: "Bizimkiler okkalı bir mirasa konmuşlar da o hergelenin hakkını mı yemişler ne?" - Haldun Taner. TS (2011, s. 1688)

→ *mirasyedi, reddimiras, baba mirası. TS (2011, s. 1688)*

AEL: “ميراث/mīrāsūn; miras.” Lane (1953, s. 2934)

MLAM: ميراث/mīrās, مَوَارِيثُ/mevārīs; Miras bırakılan ve ölenin bıraktığı(şeyler). وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ/ve li-lāhi mīrāsū 's-semāwāti ve 'l-arzi; Göklerin ve yerin maliki Allah'a aittir. عِلْمُ الْمِيرَاثِ/ 'ilmu 'l- mīrās; fıkıh Miras ilmi, yani farzların ilmi, mirasçıların, mirastan ne gibi haklara sahip olduklarının, engellerinin ve aralarında nasıl bölme olacağına dair bir bilim. Ahmed Muhtar (2008, s. 2422)

[<Ar. *mīrās* √ *v-r-s* ‘birine miras kaldı, birisinden miras kaldı’] *Miras* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve yeni anlam kazanıp deyimler türemiştir. *Miras* hem Arapçada hem Türkçedeki “birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke, bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey” anlamı örtüşür.

mirasçı

“1. i. Kalıtçı: ‘Aradım buldum tarlanın mirasçısını, adamı Ödemiş’ten aldım geldim.’ - Necati Cumalı. 2. i. mec. Başkasının iyi veya kötü yönlerini aynı biçimde ortaya koyan: ‘Anasının kıskançlığına mirasçı olan çelimsiz solgun çocuk da yaşamayacağına benziyordu.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1688)

Mirasçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mirasçılık

“1. i. Kalıtçılık. 2. i. Mirasçı olma durumu.” TS (2011, s. 1688)

Mirasçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mirasyedi

“1. i. Kendisine önemli bir miras kalan, mirasa konan kimse: ‘Kiraladıkları otlakların sahibi yıllardır Manastır’a yerleşmiş bir mirasyediydi.’ - Necati Cumalı. 2. i. mec. Çok savurgan kimse: ‘Hayatını, gençliğini bir mirasyedi gibi hiç düşünmeden yiyip bitirmiş.’ - Mahmut Yesari.” TS (2011, s. 1688)

Mirasyedi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mirasyedilik

“1. i. Mirasyedi olma durumu. 2. i. Mirasyediye yaraşır davranış.” TS (2011, s. 1688).

Mirasyedilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mirat/ mir'āt/ مرآة

“i. esk. Ayna.” TS (2011, s. 1688)

AEL: “مرآة/mir'ātun; ayna.” Lane (1953, s. 1002)

MLAM: “t. مرآة/mir'āt, ç. مرآة/merā'in, مرآة/merāyā; رأى/ra'a'dan bir aletin ismi, doğ. fiz. Işığı tersten yansıtan, önündeki şeyin görüntüsünü oluşturan, düz veya kavisli bir yüzey ve arkası gümüş kaplı metal veya camdan yapılır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 840)

[<Ar. *mir'āt* √ r- ' -ī ‘gördü, baktı, farkına vardı, anladı, idrak etti, gözlemledi, sezdi, dikkat etti, düşündü, itibar etti, kabul etti, saydı, zannetti, inandı, hükmüne vardı, kontrol etti, teftiş etti, düşüncesinde oldu’] *Mirat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mis/ misk/ مسك

“i. Güzel: ‘Lokantaların vitrinlerinde, mis kokularla dönerler pişiyordu.’ - Çetin Altan.” TS (2011, s. 1689).

AEL: “مسك/miskun; misk.” Lane (1953, s. 3020)

MLAM: “مسك/misk, ç. مسك/misek: kim. eczane, Güzel kokularda bir çeşit, bazı ceylan türlerinden elde edilen kokulu, kahverengi ve yağlı bir madde. Müzekker veya müennes olarak kullanılır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2099)

[<Ar. *misk* √ m-s-k ‘tuttu, tutundu üstledi, (koku) sürdü, eliyle kavradı, yapıştı’] Tespit ettiğimiz gibi *mis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “güzel” anlamı benimsemiştir.

misafir/ musāfir/ مُسَافِر

1. i. Konuk: “*Misafirler aslında bu odada ağırlanır ama biz şimdi rıhtıma çıkacağız.*” - Ayşe Kulin. 2. i. esk. tıp Gözün saydam tabakasında herhangi bir sebeple oluşan beyaz leke. **misafir ağırlamak** konuğa gerekli ilgiyi göstermek, ikramda bulunmak: “*Bir değil, birkaç misafiri dahi ağırlayabiliriz.*” - Mahmut Yesari. **misafir**

etmek konuk olarak karşılayıp yedirip içirmek, yatırmak: “*Onu evin çocuklarıyla bir odada misafir etmişlerdi.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **misafir gibi oturmak** 1. bulunduğu yerden her an ayrılacakmış gibi eğreti, üstünkörü oturmak. 2. *mec.* hiç iş yapmamak. **misafir kalmak** bir yerde yiyip içmek, yatmak ve konuk olarak ilgi görmek: “*Cemile sekiz, on gün çiftlikte misafir kalacaktı.*” - Reşat Nuri Güntekin. **misafir kismeti ile gelir** ‘misafirin geldiği evde ya yiyecek bulunur veya beklenmedik bir yerden o sırada yiyecek gelir’ anlamında kullanılan bir söz. **misafir olmak** bir yerde konuk olarak karşılanıp gerekli ilgiyi, izzet ve ikramı görmek: “*Aklına esince atına atlar ve Rüstem Bey’e beş on gün misafir olur.*” - Sait Faik Abasıyanık. **misafir umduğunu değil bulduğunu yer** ‘konuk, ev sahibinin kendisine çok şeyler ikram etmesini bekleyebilir ama ev sahibi ancak evinde olanları ikram edebilir’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1689)

→ **misafirhane, misafir odası, misafir salonu, başmisafir, kulak misafiri, şeref misafiri, Tanrı misafiri.** TS (2011, s. 1689)

AEL: “مُسَافِرٌ/musāfirun; Yolculuk yapan veya seyahat eden bir kimse.” Lane (1953, s. 1372)

MLAM: “سَافِرٌ/sāfere, يُسَافِرُ/yusāfir, مُسَافِرَةٌ/musāfereten, مُسَافِرٌ/musāfir, مُسَافِرٌ إِلَيْهِ/musāferun ileyhi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1072)

“musāfir: سَافِرٌ/sāfere; yolculuk etti’den ism-i fail.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1072)

[<Ar. **musāfir** √ **s-f-r** ‘elçilik yaptı, aracılık yaptı, ara buluculuk etti, kaldırdı, (gün) ağardı, doğdu, açıldı, yolculuğa çıktı’] Üstte belirttiğimiz gibi *misafir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*konuk, gözün saydam tabakasında herhangi bir sebeple oluşan beyaz leke*” anlamı benimsemiş ve “*misafir ağırlamak, misafir etmek, misafir gibi oturmak, misafir kalmak, misafir kismeti ile gelir, misafir olmak, misafir umduğunu değil bulduğunu yer*” gibi birleşik kelimeler ve deyimler türemiştir.

misafirhane

“1. i. Konukevi. 2. i. esk. Yolcuların konakladıkları han, kervansaray vb.” TS (2011, s. 1689)

Misafirhane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misafirlik

“1. i. Konukluk: ‘*Ne misafirliğe gideriz ne de bize gelirler.*’ - Ömer Seyfettin. 2. sf. Konuk için, konuğa özgü: Misafirlik havlu.” TS (2011, s. 1689)

Misafirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misafir odası

“i. Evlerde konukların alındığı oda: ‘*Anamı, misafir odasını düzeltirken bulurduk.*’ - Necati Cumalı.” TS (2011, s. 1689)

Misafir odası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misafirperver

“sf. esk. Konuksever.” TS (2011, s. 1689)

Misafirperver, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misafirperverlik

“i. Konukseverlik: ‘*Misafirperverlik bizim şanımızdandır.*’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1689)

Misafirperverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misafir salonu

“i. Evlerde veya resmî konutlarda konuklara ayrılan salon.” TS (2011, s. 1689).

Misafir salonu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misak/ mīṣāk/ ميثاق

“i. esk. Sözleşme, antlaşma, bağlaşma.” TS (2011, s. 1689)

→ *Misakımillî, Millî Misak. TS (2011, s. 1689)*

AEL: “مِيثَاقٌ/mīṣākun; sözleşme, antlaşma, kontrat.” Lane (1953, s. 3049)

MLAM: “مِيثَاقٌ/mīṣāk, ç. مَوَاقِيقُ/mevāṣīq; 1. Sözleşme ve ahit. 2. Toplu sözleşme. 3. kan. İki veya daha fazla kişi tarafından, resmi şekilde sözleşen veya ittifak edilen ve ortak bir eylem amacıyla oluşturulmuş bir bağ.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2399)

[<Ar. *mīṣāḳ* √ *v-s-k* ‘sağlam oldu, güçlü oldu, emin oldu, güvendi, itimat etti’
] *Misak* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Misakımillî

“i. özel, tar. Erzurum ve Sivas kongrelerinde tespit edilip Osmanlı Mebusan Meclisinde 28 Ocak 1920’de kabul edilen ve milletçe sonuna kadar uygulanmasına karar verilen altı maddelik millî sözleşme, Millî Misak.” TS (2011, s. 1689)

Misakımillî, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misal/ miṣāl/ مثال

1. i. Örnek olarak alınabilen, gösterilen şey, örnek: “Cumhuriyet tarihimizde bunun iki misali vardır.” - Falih Rıfkı Atay. 2. i. Benzer: “Bir namazlık saltanatın olacak / Taht misali o musalla taşında” - Cahit Sıtkı Tarancı. **misal göstermek** örnek vermek: “Çocuklarıma beni misal gösterdiğini, ağzım kulaklarıma vararak öteden beriden işitiyordum.” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1689)

→ **söz misali. TS (2011, s. 1689)**

AEL: “*misālun*/مثال; benzer, eş, aynı nitelikte olan, aynı kalitede olan, aynı miktarda, aynı tarzda olan, aynı tavırdaki olan, aynı biçimde olan şeylere denir.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: *misāl*/مثال, (matar olmayan içim) ç. أمثلة, *emşile*, *muşul*/مثول; 1. *māşile*/مأشلة’nin matarıdır. 2. Şablon ve model benzerliğine(yani örneğini) varsayımı yapılır. 3. Niteliklerini temsil eden bir şeyin görüntüsü. 4. Kuralı netleştirmek için bahsedilen bir tanık. 5. (Güzellik biliminde)Sanatın konusu duyusal olarak ifade etmesi. 6. Örnek alınan(kimse). المثال/*el-miṣālu*; *nahiv, sarf* Fillerdem mutel الفاء/*el-fā*’ . Örneğin; *va’ed*; Söz, وزن/*vezen*; Ağırılık. Ahmed Muhtar (2008, s. 2067)

[<Ar. *miṣāl* √ *m-s-l* ‘ayakta durdu, örnek oldu, huzuruna çıktı, belirledi, cezalandırdı, keserek işkence etti, sakatladı, benzetti’] *Misal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Misal* hem Arapçada hem Türkçedeki “örnek olarak alınabilen, gösterilen şey, örnek, benzer” anlamı örtüşür.

misil/ miṣl/ مِثْل

1. i. esk. Eş, benzer, örnek: “*Misli görülmemiş bir refaha, bir saadete ermiştim.*” - Refik Halit Karay. 2. i. esk. Miktar. 3. i. esk. Defa, kez, kat: “*Ona edeceğiniz her hareketi yüz misli ile size iade ederim.*” - Aka Gündüz. **misli menendi yok** benzeri, eşi yok: “*Bu sonbahar sabahında Gülhane Parkı’nın misli menendi yoktur.*” - Sait Faik Abasıyanık. TS (2011, s. 1689)

AEL: “مِثْلٌ/mişlun; aynı, benzer, mumasil.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: “مِثْلٌ/mişl, ç. أمثال/emşāl; Müşabih, benzer ve mümasil: لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ/li-mişli hāzā fel’ya ‘meli’l-‘āmilūn; Bunun benzeri için amel etsinler, amel edenlerin.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2068)

[<Ar. *mişāl* √ *m-ş-l* ‘ayakta durdu, örnek oldu, huzuruna çıktı, belirledi, cezalandırdı, keserek işkence etti, sakatladı, benzetti’] *Misil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Misil* hem Arapçada hem Türkçedeki “eş, benzer, örnek” anlamı örtüşür.

misilleme

“i. Kısasa kısas.” TS (2011, s. 1690)

Misilleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misilsiz

“sf. Eşsiz, benzersiz: ‘*Bu, Türk’ün ezelî meziyeti olan misilsiz bir vefakârlıktı.*’ - Ercüment Ekrem Talu.” TS (2011, s. 1690)

Misilsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misk/ misk/ مِسْكٌ

“1. i. Asya’nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. 2. i. Mis. **misk gibi** mis gibi. **misk yerini belli eder** ‘değerli kişi nerede olsa varlığını gösterir’ anlamında kullanılan bir söz.” TS (2011, s. 1690)

→ *misk otu, devaimisk. TS (2011, s. 1690)*

AEL: “مِسْكٌ/miskun; misk.” Lane (1953, s. 3020)

MLAM: “مِسْك/misk, ç. مِسْك/misek: kim. eczane, Güzel kokularda bir çeşit, bazı ceylan türlerinden elde edilen kokulu, kahverengi ve yağlı bir madde. Müzekker veya müennes olarak kullanılır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2099)

[<Ar. *misk* √ *m-s-k* ‘tuttu, tutundu üstledi, (koku) sürdü, eliyle kavradı, yapıştı’] *Misk* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “mis” anlamı kazanarak ve “*misk gibi, misk yerini belli eder*” gibi birleşik kelime ve deyim türerek anlam genişlemesine uğramıştır. *Misk* hem Arapçada hem Türkçedeki “*Asya’nın yüksek dağlarında yaşayan bir tür erkek ceylanın karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde*” anlamı örtüşür.

miskal/ mişkāl/ مِسْقَال

“i. esk. mat. 4,810 gram olan bir ağırlık ölçü birimi: ‘*Miskal, inci ölçmekte kullanılan bir ağırlık birimiydi.*’ - Selçuk Erez.” TS (2011, s. 1690)

AEL: “مِسْقَال/miškālun; bir ölçü birimidir, 4,810 gram ağırlıktadır.” Lane (1953, s. 345)

MLAM: مِسْقَال/miškāl, ç. مِسْقَال/meşāqıl, ثَقْل/şikule’den bir aletin ismi, özellikle altın, gümüş ve değerli taşlarda tartım ve standart belirlemede kullanılan alet. مِسْقَال إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ مِثْقَالٍ/miškālu’ş-şey’i; Bir şeyin miskalı, yani hacmi ve ağırlığı: مِثْقَالُ ذَرَّةٍ/inne’llāhe lā yazlimu miškāle zerretin; Allah kesinlikle zerre miktarı kadar zulmetmez. Ahmed Muhtar (2008, s. 322)

[<Ar. *mişkāl* √ *s-k-l* ‘ağır oldu, ağır geldi, ağırbaşlı oldu, ağırlaştı’] *Miskal* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

miskalle

“z. Çok az ölçüde, çok az miktarda: Muhabbet kantarla, alışveriş miskalle.” TS (2011, s. 1690)

Miskalle, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

maskin/ maskīn/ مَسْكِين

1. sf. Çok uyuşuk olan (kimse): “*Hayran olduğum adamı maskin bir mektep çocuğu gibi yaka paça alıp götürdü.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. sf. Hoş görülemeyecek durumlar karşısında tepki göstermeyen (kimse). 3. sf. Cüzzam hastalığına

tutulmuş olan (kimse). 4. sf. esk. Âciz, zavallı: “Âşık olan miskin olur / Hak yoluna teslim olur” - Yunus Emre. TS (2011, s. 1690)

→ **miskinhane, miskin hastalığı, miskinler tekkesi. TS (2011, s. 1690)**

AEL: “مِسْكِينٌ/miskīnun; çok fakir olan, zelil ve güçsüz olana denir.” Lane (1953, s. 1395)

MLAM: “مِسْكِينٌ/miskīn, ç. مَسَاكِينٌ/mesākīnu; 1. Güçsüz ve zelil. 2. Fakir, kendisine yeteceği olmayan yada hiçbir şeye sahip olmayan bir sefil; فَكْفَارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينٍ/fe’keffāretuhu iṭ’āmu ‘aşereti mesākīne; Bunu kefareti, on fakiri yedirmektir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1088)

[<Ar. *miskīn* √ *s-k-n* ‘dindi, sakinleşti, durdu, geçti, oturdu, yaşadı, ikamet etti’] *Miskin* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Miskin* hem Arapçada hem Türkçedeki “âciz, zavallı” anlamı örtüşür.

miskinhane

“z. esk. Miskince.” TS (2011, s. 1690)

Miskinhane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskince

“z. Miskin gibi, miskin bir biçimde, miskinhane.” TS (2011, s. 1690)

Miskince, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskinhane

“i. esk. Cüzzamlıların yerleştirildikleri yer.” TS (2011, s. 1690)

Miskinhane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskin hastalığı

“i. tıp Cüzzam.” TS (2011, s. 1690)

Miskin hastalığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskinler tekkesi

“1. i. esk. Miskin hastalığına tutulanların barındırıldığı yer. 2. i. esk. mec. İşsiz güçsüz oturanların, tembellerin toplandıkları yer: ‘Ev miskinler tekkesine dönüşmüştü, ortalığı pislik götürüyordu.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1690)

Miskinler tekessi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskinleşme

“i. Miskinleşmek durumu.” TS (2011, s. 1690)

Miskinleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskinleşmek

“nesnesiz Uyuşuk, tembel duruma gelmek.” TS (2011, s. 1690)

Miskinleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

miskinlik

“i. Miskin olma durumu, meskenet.” TS (2011, s. 1690)

Miskinlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misk otu

“i. bitki bil. İki çeneklilerden, 50-100 santimetre boyunda, sarımtırak renkli, şeker, uçucu yağ, A ve B vitaminleri içeren güzel kokulu bir bitki (*Calamintha officinalis*).” TS (2011, s. 1690)

Misk otu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mis sabunu

“i. Güzel kokulu sabun.” TS (2011, s. 1690)

Mis sabunu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mis üzümü

“i. Kokulu üzüm.” TS (2011, s. 1690)

Mis üzümü, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

misvak/ misvāk/ مسواك

“1. i. *bitki bil.* Kuzey Afrika, İran ve Hindistan’da yetişen dikensiz küçük bir ağaç (*Salvadora persica*). 2. i. Bu ağacın, ucu dövülüp fırça durumuna getirilen ve diş temizliğinde kullanılan çubuğu.” TS (2011, s. 1690-1691)

AEL: “مِسْوَاكٌ/*misvākun*; dişleri temizlemek için kullanılan bir çubuk, Arak ağacından oluşmuştur.” Lane (1953, s. 1473)

MLAM: “مِسْوَاكٌ/*misvāk*, مِسْوَاكٌ/*mesāvīku*, مِسْوَاكٌ/*sivāk*; Misvak, Arak ağacı ve benzerlerinden alınan, dişleri temizlemek için kullanılan çubuk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1139)

[<Ar. *misvāk* √ s-v-k ‘ovdu, ovaladı, misvak kullandı, fırçaladı’] *Misvak* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

miyar/ mi‘yār/ مِیَّار

“1. i. *esk.* Değerli madenlerde yasanın istediği ağırlık, saflık ve değer derecesini gösteren ölçü. 2. i. *esk. mec.* Ölçüt, ölçü: ‘*Pakize bu son fikri fazla beğenmişti ve itiraf edeyim ki Pakize’nin zevki benim için bir çeşit miyar olmuştu.*’ - Ahmet Hamdi Tanpınar. 3. i. *esk. kim.* Ayraç.” TS (2011, s. 1691)

AEL: “مِیَّارٌ/*mi‘yārun*; مِیَّارٌ/*‘iyārun* kelimesinin eş anlamlısıdır: ölçünün standardı, مِیَّارٌ/*‘iyārun*; bir şeyin ham maddesinden oluştuğu saflığına veya ağırlığına denir.” Lane (1953, s. 2209)

MLAM: “مِیَّارٌ/*mi‘yār*, مِیَّارٌ/*me‘āyiru*; 1. مِیَّارٌ/*‘iyār*; Ayar, yani karar verme ve değerlendirme yapmak için başkasını(diğer şeyleri) ölçtüğü bir ölçek. مِیَّارٌ/*mi‘yāru’z-zehebi*; Altın ayarı. 2. *fel. tasv.* Bir şeyin ne olması gerektiğine dair gerçekleştirilmiş veya hayal edilmiş bir biçim, model.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1582-1583)

[<Ar. *mi‘yār* √ ‘-y-r ‘kınadı, ayıpladı, gezindi, dolaştı’] *Miyar* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Miyar* hem Arapçada hem Türkçedeki “*değerli madenlerde yasanın istediği ağırlık, saflık ve değer derecesini gösteren ölçü, ölçüt, ölçü*” anlamı örtüşür.

mizaç/ mizāc/ مِزَاج

“1. i. Huy, yaradılış, tabiat, karakter: *‘Bilmem buna aceleci mizacım müsaade edecek mi?’* - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. esk. İnsan vücudunun fizyolojik yapısı, sağlık.” TS (2011, s. 1692)

AEL: “مزاج/mizācu şey’in; bir şeye karışan şey, bir şeyle karıştırılan şey. مزاج البدن/mizācu’l-bedeni; vücudun fizyolojik yapısı, insanın huyu, tabiatıdır.” Lane (1953, s. 2711)

MLAM: مزاج/mizāc, (master olmayan için) ç. أمزجة/emzice; 1. مزاج/māzice’nin mastarıdır; Karıştıran. 2. İçecek ve benzeri şeyleri birbirine katıp karıştırılması, ve her iki çeşit karışığının her birini bir مزاج/mizāc; karıştırılanı var: كَانَ مَزَاجُهَا كَافُورًا/kāne mizācuhā kāfūren; Karışımı ise Kâfur. 3. psikoloji, Özel bir zihinsel ve fiziksel hazırlık, eski insanlar, dört mizaçtan birinin dalgalanmasına atıfta bulunurlar onlar da; Kan, safra, süveyda ve balgam, (aynı zamanda) modernistler bunu tiroid bezi gibi endokrin salgıların etkisine bağlar. عَصَبِيّ الْمَزَاج/aşabiyyu’l-mizāci; Gergin. Ahmed Muhtar (2008, s. 2092)

[<Ar. *mizāc* √ *m-z-c* ‘karıştırdı, karışım oluşturdu’] Mizac kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mizac hem Arapçada hem Türkçedeki “huy, yaradılış, tabiat, karakter, insan vücudunun fizyolojik yapısı, sağlık” anlamı örtüşür.

mizaçgir

“sf. esk. Herkesin huyuna ve keyfine göre davranan, nabza göre şerbet vermesini bilen (kimse).” TS (2011, s. 1692)

Mizaçgir, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizaçgirlik

“i. Mizaçgir olma durumu: *‘Nüfuzlu akrabasından yardım ve kendi mizaçgirliği sayesinde bir iki senede parlamış, büyük bir hariciye memuru olmuş.’* - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1692)

Mizaçgirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizaçlı

“sf. Mizacı herhangi bir özellikte olanı: *‘Sizin kadar zıt mizaçlı ikizler görülmemiştir herhâlde.’* - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1692)

Mizaçlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizaçsız

“sf. Sağlığı iyi olmayan, rahatsız, keyifsiz.” TS (2011, s. 1692)

Mizaçsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizah/ mizāḥ/ مزاح

“i. edeb. Gülmece: ‘İnci gibi güzel bir yazısı ve mizaha da istidadı varmış.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1692)

→ **kara mizah. TS(2011, s. 1692)**

AEL: “ms. مَزَاحٌ/mizāḥun; مَازَاحٌ/māzaḥahu; onunla şakalaştı, eğlendi.” Lane (1953, s. 2711)

MLAM: “مزاحٌ/mizāḥan; şakalaşmak, eğlendirmek, güldürmek.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2092)

[<Ar. *mizāḥ* √ *m-z-ḥ* ‘şaka yaptı, şakalaştı’] *Mizah* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mizahçı

“i. Gülmece sanatçısı: ‘Yusuf Ziya’nın yeni mizahçıları keşfeden eksperliği ve patronluğu sayesinde mizah yazarlığı bir meslek hâlini almaya başladı.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1692)

Mizahçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahçılık

“i. Gülmece sanatçılığı.” TS (2011, s. 1692)

Mizahçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahımsı

“sf. Mizahsı.” TS (2011, s. 1692)

Mizahımsı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahi

“sf. İçinde gülmece bulunan, gülmece niteliği taşıyan (yazı, karikatür vb.).” TS (2011, s. 1692)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mizāḥ* + ya’n-neseb] *Mizahi* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mizahi* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahlı

“sf. Mizah içeren.” TS (2011, s. 1692)

Mizahlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahsı

“sf. Mizahı andıran, mizaha benzeyen, mizah gibi, mizahımsı.” TS (2011, s. 1692)

Mizahı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizahsız

“sf. Mizah içermeyen.” TS 2011, s. 1692)

Mizahsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mizan/ mīzān/ ميزان

“1. i. esk. Terazi. 2. i. esk. Tartı, ölçü aleti. 3. i. esk. Ölçü. 4. i. esk. mat. Sağlama. 5. i. esk. tic. Bir tüccarın, ticari durumunu, işinin genel sonucunu gösteren, belirli zamanlarda yaptığı hesap özeti.” TS (2011, s. 1692)

AEL: “مِيزَانٌ/*mīzān*un; tartı, terazi, bir şeyin ağırlığını ölçü yapan alettir.” Lane (1953, s. 3052)

MLAM: ميزان/*mīzān*, ç. موازين/*mevāzīnu*; 1. وَزَنَ/*vezene*’den bir aletin adı: وَأَقِيمُوا وَزَنَ/*ve’ekīmū*’l-*vezne bil-kışi velā tuḥsirū*’l- *mīzāni*; Vezni, adaletle tartın ve teraziyi eksiltmeyin(eksik tartmayın). 2. Taş, demir veya benzerlerinden yapılmış bir tartı(ağırlık). 3. Adalet. 4. Vezin ve ölçü. 5. ceb. say. Toplama ve çarpma gibi bir aritmetik işlemin doğruluğunu doğrulamanın bir yolu. 6. fel. tasv. Şeylerin ve

anlamların açıklığa kavuşturulduğu ve onları yargılayabileceğiniz açık veya içe dönük bir işaret. الميزان/el-mīzāni; astronomi Terazî. Ahmed Muhtar (2008, s. 2433)

[<Ar. *mīzān* √ *v-z-n* ‘tarttı, ağırlığı ölçtü, ağırlığında oldu, sözünü tartarak konuştu ölçülü oldu, tartı ile verdi’] *Mizan* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bir tüccarın, ticari durumunu, işinin genel sonucunu gösteren, belirli zamanlarda yaptığı hesap özeti*” anlamı kazanmıştır. *Mizan* hem Arapçada hem Türkçedeki “*terazi, tartı, ölçü aleti, ölçü, sağlama*” anlamı örtüşür.

molla/ mevlā/ مَوْلَى

“1. *i. tar.* Büyük kadı: Mısır mollası. 2. *i.* Medrese öğrencisi. 3. *i.* Büyük bilgin. 4. *i. mec.* Dinî yönü ağır basan kimse.” TS (2011, s. 1692)

→ **nanemolla. TS (2011, s. 1692)**

mevlā/ مَوْلَى maddesine bakınız.

mollalık

“*i.* Molla olma durumu.” TS (2011, s. 1694)

Mollalık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muaccel/ mu‘accel/ مُعَجَّل

“1. *sf. esk.* Acele olunmuş. 2. *sf. esk. huk.* Peşin, hemen ödenmesi gereken.” TS (2011, s. 1699)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَجَّلَ/‘eccele, يُعَجِّلُ/ *yu‘accil*, تَعْجِيلًا/ta‘cīlen, مُعَجَّلٌ/mu‘accil, مُعَجَّلٌ/mu‘accel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1461)

“mu‘accel: عَجَّلَ/‘eccele; acele ettirdi’den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 1461)

[<Ar. *mu‘accel* √ ‘-c-l ‘acele etti, hızlandı, çabuk oldu, hızlı hareket etti, aceleyle gitti’] *Muaccel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*peşin, hemen ödenmesi gereken*” anlamı kazanmıştır. *Muaccel* hem Arapçada hem Türkçedeki “*acele olunmuş*” anlamı örtüşür.

muacciz/ mu‘acciz/ مُعْجِز

“1. sf. esk. Sıkıntı veren, taciz eden, bıktıran, usandıran: ‘Bu buhran tatsız, münasebetsiz, muacciz bir buhrandı.’ - Ömer Seyfettin. 2. sf. esk. Yapışkan, sırnaşık, ukala (kimse).” TS (2011, s. 1699)

AEL: “مُعْجِز/mu‘accizun; عَجَز/‘ecceze’den ism-i faildir.” Lane (1953, s. 1962)

MLAM: “عَجَز/‘ecceze, يُعْجِز/‘acciz, تَعْجِيزًا/ta‘cīzen, مُعْجِز/mu‘acciz, مُعْجِز/mu‘accez.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1459)

“mu‘acciz: عَجَز/‘ecceze; yaşlandı, alıkoydu, geciktirdi, engelledi’den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1459)

[<Ar. mu‘acciz √ ‘-c-z ‘yaşlandı, yaşlı oldu, aciz oldu, alıkoydu, geciktirdi, engelledi’] Muacciz kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “yapışkan, sırnaşık, ukala (kimse)” anlamı kazanmıştır. Muacciz hem Arapçada hem Türkçedeki “sıkıntı veren, taciz eden, bıktıran, usandıran” anlamı örtüşür.

muaddel/ mu‘addel/ مُعَدِّل

“sf. esk. Değiştirilmiş, değişikliğe uğramış, değişikkin.” TS (2011, s. 1699)

AEL: “مُعَدِّل/mu‘addelun; hata yapılmış herhangi bir şeyin düzeltilmiş hâli.” Lane (1953, s. 1975)

MLAM: “مُعَدِّل/mu‘addel, ç. مُعَدِّلُون/mu‘addelūn, (akil olmayan için) مُعَدِّلَات/mu‘addelāt; 1. عَدَّل/‘addele’den ism-i meful. 2. Ortalama, farklı sayılardaki ortalama oranı. مُعَدِّل الدَّخْل/mu‘addelu’d-daḥel; Gelir ortalaması, oranı.” (Ahmed Muhtar, 2008, s. 1469)

[<Ar. mu‘addel √ ‘-d-l ‘adil oldu, adaletli davrandı, dengeledi, eşitledi, ayrıldı, vazgeçti, caydı, terk etti, döndü, doğru oldu, vazgeçirdi’] Muaddel kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Muaddel hem Arapçada hem Türkçedeki “değiştirilmiş, değişikliğe uğramış, değişikkin” anlamı örtüşür.

muadele/ mu‘ādele/ مُعَادَلَة

“1. i. esk. Eşitlik, beraberlik, denklik. 2. i. esk. mec. Anlaşılmaz iş. 3. i. esk. mat. Denklem.” TS (2011, s. 1699)

AEL: “ms. مُعَادِلَةٌ/mu ‘ādeletun; عَادِلُهُ/‘ādelehu; onun gibi yaptı, eşitledi, dengeledi.” Lane (1953, s. 1974)

MLAM: “مُعَادِلَةٌ/mu ‘ādele; 1. عَادِلٌ/‘ādele’den mimli mastar. 2. ceb. say. Birbirine eşit olanda(denklemde), bir veya daha fazla bilinmeyeni (sonucu) çıkartmak istenilmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1469)

[<Ar. mu ‘adele √ ‘-d-l ‘adil oldu, adaletli davrandı, dengeledi, eşitledi, ayrıldı, vazgeçti, caydı, terk etti, döndü, doğru oldu, vazgeçirdi’] Muadele kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine “anlaşılmaz iş” uğrarak anlamı kazanmıştır. Muadele hem Arapçada hem Türkçedeki “eşitlik, beraberlik, denklik, denklem” anlamı örtüşür.

muadelet

“i. esk. Eşitlik, denklik, eş değerlik.” TS (2011, s. 1699)

Muadele maddesine bakınız.

muadil/ mu ‘ādil/ مُعَادِل

“sf. esk. Eşit, denk, eş değer.” TS (2011, s. 1699)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَادِلٌ/‘ādil, يُعَادِلُ/yu ‘ādil, مُعَادِلَةٌ/mu ‘ādeleten, مُعَادِلٌ/mu ‘ādil, (müteaddi için) مُعَادِلٌ/mu ‘ādel.”

“mu ‘ādil: عَادِلٌ/‘ādil; dengeledi, eşitledi’den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1467)

[<Ar. mu ‘ādil √ ‘-d-l ‘adil oldu, adaletli davrandı, dengeledi, eşitledi, ayrıldı, vazgeçti, caydı, terk etti, döndü, doğru oldu, vazgeçirdi’] Muadil hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muadillik

“i. Muadil olma durumu.” TS (2011, s. 1699)

Muadillik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muaf/ ma ‘fuvv/ مَعْفُوف

“1. sf. Bağışlanmış, affedilmiş. 2. sf. Ayrı tutulmuş, ayrıcalık tanınmış. 3. sf. Özgür, serbest. **muaf tutmak** bir ödevi, bir görevi bağışlamak, ayrıcalık tanımak.” TS (2011, s. 1699)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَفَا/‘afā, يَعْفو/ ye ‘fuv, عَفُ/ u ‘fu, عَفُوا/ ‘afuven, عَافٍ/ ‘āfin, مَعْفُو/ ma ‘fuvv.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1522)

“ma ‘fuvv: عَفَا/ ‘afā; affetti, iyilik istedi, bağışladı, gözden kayboldu, sorumluluğu kaldırdı, geri durdu, kaçındı, vazgeçti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1522)

[<Ar. *ma ‘fuvv* √ ‘-f-v ‘affetti, iyilik istedi, bağışladı, gözden kayboldu, sorumluluğu kaldırdı, geri durdu, kaçındı, vazgeçti’] *Muaf* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muafiyet

“i. Ayrı tutulma, kendisine uygulanmama. **muafiyet tanımak** kendisinden beklenen veya istenilenlerin bütününe istememek.” TS (2011, s. 1699)

→ *muafiyet sınavı, vergi muafiyeti. TS (2011, s. 1699)*

[<Ar. *ma ‘fuvv* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Muafiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

muafiyet sınavı

“i. *eğitim bil.* Eğitimde veya herhangi bir dalda bilgi birikiminin yeterli olup olmadığının belirlenmesi için önceden yapılan sınav.” TS (2011, s. 1699)

Muafiyet sınavı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muafılık

“i. Muaf olma durumu.” TS (2011, s. 1699)

Muafılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muahede/ mu‘āhede/ معاهدة

“i. esk. Antlaşma: ‘Osmanlılar 1681 muahedesiyle Moskova hükümdarının Çarlık unvanını ve Kudüs Ortodoks kilisesi üzerindeki himaye hakkını tanımışlardı.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1699)

→ **muahedename. TS (2011, s. 1699)**

AEL: “مُعَاهَدَةٌ/mu ‘āhedetun; iki kişi arasındaki antlaşma, sözleşme, ittifak.” Lane (1953, s. 2182)

MLAM: “مُعَاهَدَةٌ/mu ‘āhede; 1. عَاهِدَ/‘āhede ‘nin mastardır. 2. kanun İki veya daha fazla ülke arasında olan ve onların aralarındaki belirli ilişkileri düzeltmek için yapılan bir anlaşma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1569)

[<Ar. **mu ‘āhede** √ ‘-h-d ‘bildi, tanıdı, baktı, gözetledi, görevlendirdi, etkilendirdi, yetkili kıldı, sorumlu tuttu, emanet etti’] *Muahede* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muahede* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı “antlaşma” örtüşür.

muahedename

“i. esk. Antlaşma metni.” TS (2011, s. 1699)

Muahedename, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muaheze/ mū ‘āhaze/ مُوَاحَظَة

“1. i. esk. Kınama. 2. i. esk. Paylama. 3. i. esk. Eleştiri. **muaheze etmek** 1. kınamak. 2. paylamak.” TS (2011, s. 1699)

→ **muahezename. TS (2011, s. 1699)**

AEL: “ms. مُوَاحَظَةٌ/mū ‘āhazetun; بِهِ/āhezahu bihi; (o erkek), onu (yaptığı için) azarladı, suçladı, kınadı.” Lane (1953, s. 29)

MLAM: “مُوَاحَظَةٌ/mū ‘āhaze, ç. مُوَاحَظَات/mū ‘āhazāt; 1. أَخَذَ/āheza ‘nin mastardır. 2. İtiraz ve kınama. مَوَاحِظَة/belā mū ‘āhaze; Muaheze olmadan, yani affedersiniz ya da lütfen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 70)

[<Ar. **mū ‘āhaze** √ ‘-h-z ‘aldı, nakletti, alıntıladı, elde etti, ele geçirdi, tahsil etti, tutkukladı, esir aldı, alıkoydu, cezalandırdı’] *Muaheze* kelimesi, Arapçadan

Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*eleştiri*” anlamı kazanmıştır. *Muaheze* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kınama, paylama*” anlamı örtüşür.

muahezename

“i. esk. Eleştiri yazısı ve kitabı.” TS (2011, s. 1699)

Muahezename, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muahhar/ mū’ahḥar/ مُؤَخَّر

“sf. esk. Sonraki, sonradan gelen, ertelenmiş, daha sonraki.” TS (2011, s. 1699)

AEL: “مُؤَخَّر/ *mū’ahḥarun*; bir şeyin arkası, bir şeyin arkasındaki olan şey, bir şeyin en son kısmı.” Lane (1953, s. 32)

MLAM: “مُؤَخَّر/ *mū’ahḥar*; 1. أَخَّر/ *aḥḥere*; Erteledi, geciktirdi’den ism-i meful. مُؤَخَّر الدَّيْن/ *mū’ahḥaru’d-deyni*; Borç geciktiren. 2. Arkadan(gelen) olan bir şeyin sonu, tersi ise ön. مُؤَخَّرًا/ *mu’ahḥaren*; Yeni, sonunda.” Ahmed Muhtar (2008, s. 72)

[<Ar. *mū’ahḥar* √ ‘-ḥ-r ‘erteledi, geciktirdi, engelledi, alıkoydu, geriye aldı’] *Muahhar* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muahhar* hem Arapçada hem Türkçedeki “*sonraki, sonradan gelen, ertelenmiş, daha sonraki*” anlamı örtüşür.

muahharen/ mū’ahḥaren/ مُؤَخَّرًا

“z. esk. Sonradan.” TS (2011, s. 1699)

Muahhar maddesine bakınız.

muakkip/ mu’aḳḳib/ مُعَقِّب

“1. sf. esk. İzleyen, arkasından koşan, takip eden. 2. sf. esk. İşi yürüten.” TS (2011, s. 1699)

AEL: “مُعَقِّب/ *mu’aḳḳibun*; bir şeyin arkasında başka şeyin gelmesidir.” Lane (1953, s. 2103)

MLAM: “عَقَّبَ/ *aḳḳebe*, يَعَقِّبُ/ *yu’aḳḳib*, تَعَقَّبَ/ *ta’aḳḳiben*, مُعَقِّب/ *mu’aḳḳib*, عَقِيب/ *aḳḳīb*, مُعَقِّب/ *mu’aḳḳeb*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1524)

“عَقَّبَ/‘aḳḳebe; yorumladı, bozdu, reddetti, geri, döndü, takip etti’den ism-i meful” Ahmed Muhtar (2008, s. 1524)

[<Ar. *mu‘aḳḳib* √ ‘-ḳ-b ‘yorumladı, bozdu, reddetti, geri, döndü, takip etti’] *Muakkip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muakkip* hem Arapçada hem Türkçedeki “*izleyen, arkasından koşan, takip eden, işi yürüten*” anlamı örtüşür.

mualla/ mu‘allā/ مُعَلَّى

“sf. esk. Yüksek, yüce.” TS (2011, s. 1699)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mu‘allā* √ ‘-l-ū ‘yükseldi, göründü, çıktı, böbürlendi, zulmetti, kibirlendi’] *Mualla* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muallak/ mu‘allaḳ/ مُعَلَّق

“1. sf. esk. Asılmış, asılı. 2. sf. esk. mec. Sonuca bağlanmamış, sürüncemede kalmış; ‘*Komite mahkemesince verilip de nasılsa icra olunmayan muallak kararları yerine getirirdi.*’ - Ömer Seyfettin. (bir şey) **muallakta olmak** (veya **kalmak**) sonuca bağlanmamak, sürüncemede kalmak.” TS (2011, s. 1699-1700).

AEL: “مُعَلَّق/‘mu‘allaḳun; asılı veya askıya alınmış şey.” Lane (1953, s. 2137)

MLAM: “مُعَلَّق/‘mu‘allaḳ, عَلَّقَ/‘allaḳa’den ism-i meful. الْحَدِيثُ الْمُعَلَّقُ/el-ḥadiṣu ‘l-mu‘allaḳi; hadis Muallak hadis.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1537-1539)

“عَلَّقَ/‘allaḳa; astı, sonuçlandırmadı, yorumladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1537)

[<Ar. *mu‘allaḳ* √ ‘-l-ḳ ‘astı, sonuçlandırmadı, yorumladı’] *Muallak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muallak* hem Arapçada hem Türkçedeki “*asılmış, asılı, sonuca bağlanmamış, sürüncemede kalmış*” anlamı örtüşür.

muallel/ mu‘allel/ مُعَلَّل

“sf. esk. Sakat, eksik.” TS (2011, s. 1700)

AEL: “مُعَلَّل/‘mu‘allel; kışın son günlerine denir, hasta, sakat, delille ispatlanan şey veya kanıtlanan görüş.” Lane (1953, s. 2125)

MLAM: “مُعَلَّل/mu‘allel; عَلَّل/‘allele’den ism-i meful, açıklanan, delil verip ispatlanan, kanıtlanan, oyalanan. الْحَدِيثُ الْمَعْلَل/el-ḥādīṣu’l-mu‘alleli; hadis, Malul hadis, yani illetli hadis.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1540-1541)

[<Ar. mu‘allel √ ‘-l- ‘açıkladı, delil verip ispatladı, kanıtladı, oyaladı’] Muallel kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Muallel hem Arapçada hem Türkçedeki “sakat, eksik” anlamı örtüşür.

muallim/ mu‘allim/ مُعَلِّم

“i. esk. Öğretmen: ‘Sanatkârın, asıl cemiyete nüfuz eden büyük bir muallim olduğunu bilmemiz lazımdır.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1700)

→ **başmuallim. TS (2011, s. 1700)**

AEL: “مُعَلِّم/mu‘allim; öğretmen, عَلَّمَ/‘alleme’den ism-i fail.” Lane (1953, s. 2141)

MLAM: “مُعَلِّم/mu‘allim; 1. عَلَّمَ/‘alleme’den ism-i fail. 2. Üniversite eğitimi almayan bir öğretmenlik mesleği(Üniversite eğitimi alana gelince öğretmen veya hoca denilir). اِتِّحَادُ الْمُعَلِّمِينَ/ittiḥādu’l-mu‘allimīn; Öğretmenler birliği. 3. Bağımsız olarak bir mesleği yapma hakkına sahip olan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1544)

[<Ar. mu‘allim √ ‘-l-m ‘işaret koydu, bildi, idrak etti, tanıdı, öğrendi, öğrendi, anladı, fark etti’] Mulallim hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muallime/ mu‘allime/ مُعَلِّمَة

“i. esk. Kadın öğretmen: ‘Bir eski muallime olan annem, istese de büyüklük satamazdı, elinden gelmezdi.’ - Orhan Kemal.” TS (2011, s. 1700)

Muallime, muallim kelimesinin müennes hâlidir. Muallim maddesine bakınız.

muallimlik

“i. Öğretmenlik: ‘Yedek subay yetiştiren Levazım Mektebinde muallimlik yaptım.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1700)

→ **başmuallimlik. TS (2011, s. 1700)**

Muallimlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muamelat/ mu‘āmelāt/ مُعَامَلَات

“ç. 1. i. esk. İşlemler: Muamelat müdürü. 2. i. esk. Davranışlar.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ç. مُعَامَلَات /mu ‘āmelāt, t. مُعَامَلَة /mu ‘āmele; 1. عَامِل /‘āmele’nin mastarıdır. 2. Meful müennes, siğası ise عَامِلَة /‘āmile. 3. İki(şey) arasındaki işlem. الْمُعَامَلَة بِالْمِثْلِ /el-mu ‘āmeleu bi’l-miṣl; Karşılıklık. الْمُعَامَلَات /el-mu ‘āmelāt; fıkıh Alım, satım, kiralama ve benzeri dünyevi meselelerle ilgili şariat veya kanuni hükümler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1556)

[<Ar. mu ‘āmelāt √ ‘-l-m ‘işaret koydu, bildi, idrak etti, tanıdı, öğrendi, öğrendi, anladı, fark etti’] Muamelat hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muamele/ mu ‘āmele/ مُعَامَلَة

1. i. Davranma, davranış: Bana karşı olan muamelesini beğenmedim. 2. i. Yol, yöntem: Bu adam muamele bilmiyor. 3. i. İşlem: “Onlar gündelik muamelelere başlayınca da benim ağzım açık kaldı.” - Reşat Nuri Güntekin. 4. i. esk. kim. İşlem. 5. i. esk. tic. Alışveriş: Borsada bugün muamele olmadı. **muamele etmek** davranmak: “Hayatında kimseye sert muamele etmedi ve öfke yüzü göstermedi.” - Necip Fazıl Kısakürek. **muamele görmek** işlem uygulanmak, davranılmak: “İyi muamele görmekle beraber eski neşesini kaybetmişti.” - Yahya Kemal Beyatlı. TS (2011, s. 1700)

[<Ar. mu ‘āmelāt √ ‘-l-m ‘işaret koydu, bildi, idrak etti, tanıdı, öğrendi, öğrendi, anladı, fark etti’] Muamelat, muamele kelimesinin çoğul hâlidir. Mumele kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Muamele hem Arapçada hem Türkçedeki “davranma, davranış, işlem” anlamı örtüşür.

muamma/ mu ‘ammā/ مُعَمَّى

1. i. Bilmece: “Eski kadınlar, çocukların zihinlerini bilmek için muammalara başvurlardı.” - Ahmet Rasim. 2. i. edeb. Âşıklık geleneğinde manzum bilmece. 3. i. mec. Anlaşılmayan, bilinmeyen şey: “Ruhu uykuda farz ettiğim kadın bana pek yaman bir muamma gibi geldi.” - Halide Edip Adivar. 4. sf. Anlaşılmayan, bilinmeyen: “Bırak muamma konuşmayı / Çıkar ağzından baklayı / Bahtımız aydınlanıversin” - Cahit Sıtkı Tarancı. **muamma asmak** âşıklık geleneğinde herhangi bir konuyu manzum olarak bilmece türünde düzenleyip genellikle kahvehanelerde herkesin göreceği bir yere koymak. TS (2011, s. 1700)

AEL: “مُعَمَّى/mu‘ammān; anlamın belirsizliği, anlaşılmayan ayet veya söz.” Lane (1953, s. 2162)

MLAM: “مُعَمَّى/mu‘ammān, عَمَّى/‘ammā’den ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1560)

“المُعَمَّيَات/el- mu‘ammeyāt; Muammalar, yani gizemlerini çözmek için zamana ihtiyaç duyan belirsiz ve bilinmeyen şeyler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1560)

[<Ar. mu‘ammā √ ‘-m-ī ‘kör oldu, göremedi, farketmedi, anlaşılmadı, belirsiz geldi’] Muamma kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Muamma hem Arapçada hem Türkçedeki “bilmece, anlaşılmayan, bilinmeyen şey, bilinmeyen” anlamı örtüşür.

muammer/ mu‘ammer/ مُعَمَّر

“sf. esk. Yaşamış. muammer olmak 1. yaşamak. 2. uzun ve mutlu yaşamak.” TS (2011, s. 1700)

“وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَضُ إِلَّا فِي كِتَابٍ/ve mā yu‘ammer min mu‘ammerin ve lā yunqāṣu illā fī kitābin; uzun yaşayanın uzun yaşaması veya az (yaşaması) hepsi kitapta (geçer).” Lane (1953, s. 441)

MLAM: “مُعَمَّر/mu‘ammer, müteaddi için bir meful, عَمَّر/‘ammer; Uzun zaman yaşamış, uzun ömürlü’den ism-i fail. Uzun ömürlü bitki.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1551)

[<Ar. mu‘ammer √ ‘-m-r ‘bayındırlaştı, imar etti, uzun süre yaşadı, insanlarla dolu olan yer’] Muammer hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muannit/ mu‘annid/ مُعَانِد

“sf. esk. İnatçı.” TS (2011, s. 1700)

AEL: “مُعَانِد/mu‘ānnidun; Tanrı’ya itaatten sapan veya reddeden bir adam, doğru ya da adil olduğunu bildiği halde doğru olana karşı çıkan ve reddeden, bir şeyi bildiği halde inkar eden inatçı adam.” Lane (1953, s. 2170)

MLAM: “مُعَانِد/mu‘ānnidun; عَانَدَ/‘ānede; doğruyu bilerek inatla karşı çıktı, inat etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1562)

[<Ar. *mu‘annid* √ ‘-n-d ‘inatçı oldu, dikkafalı oldu, saptı, ayrıldı’] *Muannit* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muannitlik

“İnatçılık.” TS (2011, s. 1700)

Muannitlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muaraza/ mu‘āraza/ مُعَارَاة

“i. esk. Çekişme, kavga.” TS (2011, s. 1700)

AEL: مُعَارَاة/عَارَاة *mu‘āraza*; ona öyle karşı çıktı, inat etti, onun sözüne dinlemedi. مُعَارَاة/*mu‘āraza*; bir eşya, başka bir eşyayla değiştirip satma, değişim.” Lane (1953, s. 2005)

MLAM: مُعَارَاة/*mu‘āraza*; 1. عَارِض/‘*ārize*’nin mastarıdır. 2. Hükümet taraflısı olmayan bir grup. 3. *edb*. Bir şiiri başka bir şiirin, konusu, ölçüsü ve kafiyesi taklit etme, benzetme. 4. *siyaset* Bireyler, partiler veya devlet kurumları dahil olmak üzere siyasi güçlere, mevcut siyasi sisteme veya siyasi bir programa muhalefet. 5. *kanun* Gıyabi hükme itiraz edip hükmü veren mahkemeden temyize etmekle beraber kararı değiştirme veya iptal etme talebi isteme. Ahmed Muhtar (2008, s. 1484)

[<Ar. *mu‘āraza* √ ‘-r-ž ‘gösterdi, sundu, sergiledi, arz etti, açıkladı, anlattı, önerdi, ortaya çıktı’] *Muaraza* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muaraza* hem Arapçada hem Türkçedeki “*çekişme, kavga*” anlamı örtüşür.

muarefe/ mu‘ārefe/ مُعَارَفَة

“i. esk. Karşılıklı birbirini tanıma, tanışma, tanışıklık: ‘Sizi tanıdığım günden beri aramızda muarefenin alabileceği şekiller üstünde her gün düşünüyorum.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mu‘ārefe* √ ‘-r-f ‘bildi, idrak etti, anladı’] Türkçedeki *muarefe*, anlam bakımından Arapçadaki تَعَارَف/*ta‘āraf* kelimesine tekabül eder. *Muarefe* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir.

Sonuç olarak *muarefe* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muarız/ mu‘āriz/ مُعَارِض

“sf. esk. Karşı koyan, karşı çıkan: ‘Dışarı çıktığında kulağında kalmış rivayetleri ileri sürerek muarızlarını iknaya çalıştı.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1700)

AEL: “مُعَارِض/mu‘ārizun; develerle beraber yürümeyen deve, çocuğunu emzirmeyen deve ve çocuğuna şefakat göstermeyen deveye denir.” Lane (1953, s. 2012)

MLAM: “عارِض/‘āriže, يُعَارِض/‘āriž, مُعَارِضَةٌ/mu‘ārežeten, مُعَارِض/mu‘āriž, مُعَارِض/mu‘ārež.”

“mu‘āriž: عَارِض/‘āriže; itiraz etti, muhalefet etti, direndi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1481)

[<Ar. *mu‘āriž* √ ‘-r-ž ‘gösterdi, sundu, sergiledi, arz etti, açıkladı, anlattı, önerdi, ortaya çıktı’] *Muarız* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muarızlık

“i. Muarız olma durumu.” TS (2011, s. 1700)

Muarızlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muasır/ mu‘āşir/ مُعَاصِر

“sf. Çağdaş: ‘Hatta çok kere muasırlarından Namık Kemal ve Ziya Paşa bu hususta daha muvaffak olmuşlardır.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَاصِر/‘āšere, يُعَاصِر/‘āšir, مُعَاصِرَةٌ/mu‘āšereten, مُعَاصِر/mu‘āšir, مُعَاصِر/mu‘āšer.”

“mu‘āšir: عَاصِر/‘āšere; Aynı çağda yaşadı’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1507)

[<Ar. *mu‘āšir* √ ‘-ş-r ‘sıktı, akıttı’] *Muasır* hem Arapçada hem Türkçedeki “çağdaş” anlamı örtüşür.

muasırlaşma

“i. Çağdaşlaşma.” TS (2011, s. 1700)

Muasırlaşma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muasırlaşmak

“nsz. Çağdaşlaşmak.” TS (2011, s. 1700)

Muasırlaşmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muasırlaştırma

“i. Çağdaştırma.” TS (2011, s. 1700)

Muasırlaştırma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muasırlandırmak

“-i Çağdaştırmak.” TS (2011, s. 1700)

Muasırlandırmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muasırlık

“i. Çağdaşlık.” TS (2011, s. 1700)

Muasırlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muaşaka

“i. esk. Âşıktaşlık: ‘Hiçbiriyle *muaşakaya vakit bulamamıştı.*’ - Refik Halit Karay. *muaşakada olmak* sevişmek, birbirine âşık olmak: ‘*Ahmet’le Fazilet’in muaşakada oldukları ve evlenmeye hazırlandıkları anlaşıldı.*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mu ‘āṣaka* √ ‘-ṣ-ḳ ‘sevdi, âşık oldu, tutuldu, tutkun oldu’] *Muaşaka* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *muaşaka* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muaşeret/ mu ‘āşeret/ معاشرت

“i. esk. Birbiriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunma: ‘Biz bu farkın muaşeretten üsluba, insan ve zevke kadar derinleştiğine inanıyoruz.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1700)

→ ***muaşeret adabı, adabımuaşeret. TS (2011, s. 1700)***

AEL: “ms. معاشرَة/mu ‘āşeretun, عاشرُهُ/‘āşerehu; onunla arkadaşlık kurdu, onunla dost oldu, yakın oldu, ona yakınlık duydu.”. Lane (1953, s. 2051)

MLAM: “عاشرَ/‘āşere, يُعاشر/yu ‘āşer, معاشرَة/mu ‘āşereten, مُعاشر/mu ‘āşir, مُعاشر/mu ‘āşer.”

“mu‘āşere; عاشرَ/‘āşere; muaşeret etti, cima etti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1501)

[<Ar. ***mu ‘āşeret*** √ ‘-ş-r ‘onun biri, onuncu’] *Muaşeret* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muaşeret* hem Arapçada hem Türkçedeki “birbiriyle toplumsal ilişkiler içinde bulunma” anlamı örtüşür.

muaşeret adabı

“i. Görgü kuralları, adabımuaşeret.” TS (2011, s. 1700)

Muaşeret adabı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muattal/ mu ‘aṭṭal/ مُعْطَل

“1. sf. esk. İşlemez, kullanılmaz duruma gelmiş. 2. sf. esk. Boş, işsiz.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَطَّلَ/‘aṭṭale, يُعْطَل/yu ‘aṭṭil, تعطيلًا/ta ‘ṭilen, مُعْطَل/mu ‘aṭṭil, مُعْطَل/mu ‘aṭṭal.”

“mu‘aṭṭal: عَطَّلَ/‘aṭṭale; mahvetti, bozdu, ihmal etti, terk etti, durdurdu’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1517)

[<Ar. ***mu ‘aṭṭal*** √ ‘-ṭ-l ‘mahvetti, bozdu, ihmal etti, terk etti, durdurdu’] *Muattal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muattal* hem Arapçada hem Türkçedeki “işlemez, kullanılmaz duruma gelmiş” anlamı örtüşür.

muattar/ mu ‘aṭṭar/ مُعْطَر

“sf. esk. Itırlı, güzel kokulu.” TS (2011, s. 1700)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَطَّرَ/‘aṭṭare, يُعَطِّرُ/‘yu ‘aṭṭir, تَعَطُّيرًا/ta ‘ṭiren, مُعَطِّرٌ/mu ‘aṭṭir, مُعَطَّرٌ/mu ‘aṭṭar.”

Ahmed Muhtar (2008, s. 1514)

“mu‘aṭṭar: عَطَّرَ/‘aṭṭare; güzel, hoş bir kokuyla kokulandırdı’dan ism-i mefuldur.”

Ahmed Muhtar (2008, s. 1514)

[<Ar. **mu‘aṭṭar** √ ‘-ṭ-r ‘kokulandı, güzel koku sürdü’] *Muattar* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muavenet/ mu‘āvenet/ مُعَاوَنَةٌ

“i. esk. Yardım: ‘Muavenetine ne kadar muhtacım, vicdan azabından nasıl perişanım, görmüyor musun?’ - Attila İlhan. **muavenet etmek** yardım etmek.” TS (2011, s. 1700-1701)

AEL: “ms. مُعَاوَنَةٌ/mu‘āveneten, عَاوَنُهُ/‘āvenehu; ona yardım etti, yardımda bulundu.” Lane (1953, s. 2203)

MLAM: “عَاوَنَ/‘āvene, يُعَاوِنُ/‘yu ‘āvun, مُعَاوَنَةٌ/mu‘āveneten, عَوَانًا/‘eyvānen, مُعَاوِنٌ/mu‘āvin, مُعَاوِنٌ/mu‘āven.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1580)

“mu‘āvene: عَاوَنَ/‘āvene; yardım etti, destekledi’dan mimli mastardır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1580)

[<Ar. **mu‘āvenet** √ ‘-v-n ‘yardım etti, destekledi, parasal şekilde destekledi’] *Muavenet* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muavin/ mu‘āvin/ مُعَاوِنٌ

“1. i. Yardımcı: ‘Kalkmak üzere olan otobüsün muavini seslendi.’ - Necati Cumalı. 2. i. Bir görevlinin, bir yöneticinin işine yardım eden, yokluğunda yerini ve yetkilerini üzerine alan kimse.” TS (2011, s. 1701)

→ *müdür muavini, şoför muavini. TS (2011, s. 1701)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “معاون/mu ‘āvin; 1. عاون/‘āvene’den ism-i fail. 2. Asistan çalışan, başkalarının işlerinde yardım eden.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1580)

[<Ar. mu ‘āvin √ ‘-v-n ‘yardım etti, destekledi, parasal şekilde destekledi’]

Muavin hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muavinlik

“1. i. Muavin olma durumu. 2. i. Muavinin görevi.” TS (2011, s. 1701)

Muavinlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muayede/ mu ‘āyede/ معايدة

“i. esk. Bayramlaşma, birbirinin bayramını kutlama.” TS (2011, s. 1701)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عايدة/‘āyede, يُعايد/yu ‘āyid, معايدة/‘āyedet, معايد/‘āyid, معايد/‘āyid.”

“mu ‘āyede: عايد/‘āyede; bayramlaştı, kutladı’nın mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1571)

[<Ar. mu ‘āyede √ ‘-y-d ‘bayramlaştı, kutladı’] Muayede hem Arapçada hem

Türkçedeki “bayramlaşma, birbirinin bayramını kutlama” anlamı örtüşür.

muayene/ mu ‘āyene/ معاينة

1. i. tıp, Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığın ne olduğunu araştırma, sağlık muayenesi: “Doktor muayenesine gitmek için aldığı her randevunun ardından korkudan iştahı kesiliyordu.” - Selçuk Erez. 2. i. Gözden geçirme, araştırma, yoklama, kontrol: Gümrük muayenesi. **muayene etmek** 1. Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığının nerede olduğunu araştırmak: “Ben de hastaları muayene ettiğim küçük odada yatıp kalkacağım.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. Araştırmak, incelemek: “Küçük yokuşu muayene ettim, kimseler yok.” - Aka Gündüz. **muayene olmak** hekimce bakılmak. TS (2011, s. 1701)

→ *muayenehane, fennî muayene, laboratuvar muayenesi, sağlık muayenesi. TS (2011, s. 1701)*

AEL: “ms. مُعَايَنَة/mu ‘āyetenen, عَايَنَتُهُ/āyentuhu; onu kendi gözlerimle gördüm, baktım, onu inceledim, kontrol ettim. مُعَايَنَة/mu ‘āyetenen; göz göze gelmek, alım satımda peşin ödemek.” Lane (1953, s. 2214)

MLAM: “مُعَايَنَة/mu ‘āyene; 1. عَايَنَ/āyene’nin mastarıdır; tanık oldu, kontrol etti, inceledi. 2. kanun Tartışılan şeyin her yönüne ve olduğu yerde bakmak.” Ahmed Muhtar (2008, 1585-1587)

[<Ar. mu ‘āyene √ ‘-y-n ‘belirledi, kararlaştırdı, tayyin etti, tahsis etti, beyazn etti, atadı, getirdi’] Muayene kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde terim şeklinde kullanılmış ve “muayene etmek, muayene olmak” birleşik kelimeleri türemiştir. Muayene hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muayeneci

“i. Araştıran, yoklayan kimse: ‘Eskiden İstanbul gümrüğünde muayeneciymiş.’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1701)

Muayeneci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muayenehane

“i. Hekimlerin hastalarını muayene ettikleri yer.” TS (2011, s. 1701)

Muayenehane, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muayyen/ mu ‘ayyen/ مُعَيَّن

“1. sf. Belirli: ‘Fakat bu hususta daha muayyen bir tarzda konuşmak icap eder.’ - Nazım Hikmet. 2. sf. Belirlenmiş: ‘Basit beden terbiyesi hareketleri dahi muayyen kaidelere uymayı, çalışmayı, terlemeyi icap ettirir.’ - Mehmet Kaplan. 3. sf. Bilinen: ‘Para muayyen ellerde birikiyor.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1701)

AEL: “مُعَيَّن/mu ‘ayyen; üstüne şahin gözleri çizilen bir elbise, gözleri arasında siyahlık olan boğa, belirli, özel yapılan bir şey.” Lane (1953, s. 504)

MLAM: “مُعَيَّن/mu ‘ayyen, ç. (Akil olmayan için) مُعَيَّنُون/mu ‘ayyenūn, مُعَيِّنَات/mu ‘ayyenāt, (Müennes) مُعَيَّنَة/mu ‘ayyene, مُعَيِّنَات/mu ‘ayyenāt; 1. عَيَّنَ/‘ayyene;

belirledi, tayin etti'den ism-i meful. 2. geo. Eşkenar dörtgen. المَعْيَنُ المنحرف/el-mu'ayyen el-munḥarif; Yamuk eşkenar dörtgen." Ahmed Muhtar (2008, s. 1585-1587)

[<Ar. mu'ayyen √ '-y-n 'belirledi, kararlaştırdı, tayin etti, tahsis etti, beyazn etti, atadı, getirdi'] Muayyen kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Muayyen hem Arapçada hem Türkçedeki "belirli, belirlenmiş, bilinen" anlamı örtüşür.

muayyeniyet

"i. esk. Belli olma durumu, bellilik: 'Bütün dikkat ve tecessüsümle etrafımda bir an evvel muayyeniyet yaratmaya çalışıyordum.' - Kemal Bilbaşar." TS (2011, s. 1701)

[<Ar. mu'ayyen (ism-i meful) + ya'n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta'tenis] Muayyeniyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiştir.

muayyenlik

"1. i. Muayyen olma durumu. 2. i. Belirlilik." TS (2011, s. 1701)

Muayyenlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muazzam/ mu'azzam/ مُعْظَم

"1. sf. Çok büyük, çok iri, koskoca, koskocaman: 'Muazzam, biraz da esrarlı, karanlık, eski bir konaktaydı.' - Halide Edip Adıvar. 2. sf. Alışılmışın sınırlarını aşan. 3. sf. mec. Güçlü, önemli: 'Fakat muazzam hakikatlere karşı göz yumanlardan değilim.' - Aka Gündüz." TS (2011, s. 1701)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: "عَظَّمَ/ 'azzame, يُعْظِمُ/yu'azzim, تَعْظِيمًا/ta'zīmen, مُعْظَمٌ/mu'azzim, مُعْظَمٌ/mu'azzam."

"mu'azzam: عَظَّمَ/ 'azzame; büyüttü, yüceltti, hürmet etti, saygı gösterdi'den ism-i mefuldur." Ahmed Muhtar (2008, s. 1519)

[<Ar. mu'azzam √ '-z-m 'büyüttü, yüceltti, hürmet etti, saygı gösterdi']

Tespit ettiğimiz gibi *muazzam* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “çok büyük, çok iri, koskoca, koskocaman, a lışılmışın sınırlarını aşan, güçlü, önemli” anlamı benimsemiştir.

muazzamlık

“i. Muazzam olma durumu.” TS (2011, s. 1701)

Muazzamlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muazzep/ mu‘azzep/ مُعَذِّب

“sf. esk. Acı, sıkıntı, azap çeken. **muazzep etmek** acı, azap çektirmek. **muazzep olmak** acı, azap çekmek.” TS (2011, s. 1701)

AEL: “مُعَذِّب/ mu‘azzabun; suda ıslatmış olgun hurma.” Lane (1953, s. 1983)

MLAM: “عَذَّبَ/ ‘azzebe, يُعَذِّبُ/ yu‘azzib, تَعَذِّبُ/ ta‘zīben, مُعَذِّب/ mu‘azzib, مُعَذِّب/ mu‘azzab.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1474)

“mu‘azzab: عَذَّبَ/ ‘azzebe; işkence etti, hapsetti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1474)

[<Ar. mu‘azzab √ ‘-z-b ‘işkence etti, hapsetti’] *Muazzep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muazzep* hem Arapçada hem Türkçedeki “acı, sıkıntı, azap çeken” anlamı örtüşür.

muazzez/ mu‘azzez/ مُعَزِّز

“sf. esk. Sayılan, saygı duyulan, sevgili, aziz: ‘Ona ait her hatıra muazzez ve yâdını uyandıracak her vesile kıymetlidir.’ - İbrahim Alâeddin Gövsa.” TS (2011, s. 1701)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “عَزَّزَ/ ‘azzeze, يُعَزِّزُ/ yu‘azziz, تَعَزِّزُ/ ta‘azzīzen, مُعَزِّز/ mu‘azziz, مُعَزِّز/ mu‘azzez.”

“مُعَزِّز/ mu‘azzez; “عَزَّزَ/ ‘azzeze; güçlendirdi, destekledi, yardım etti, aziz yaptı, kesinleştirdi, sıkılaştırdı’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1492)

[<Ar. mu‘azzez √ ‘-z-z ‘güçlendirdi, destekledi, yardım etti, aziz yaptı, kesinleştirdi, sıkılaştırdı’] *Muazzez* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam

daralmasına uğramıştır. *Muazzez* hem Arapçada hem Türkçedeki “sayılan, saygı duyulan, sevgili, aziz” anlamı örtüşür.

mubassır/ mubaşşir/ مُبَصِّر

“i. esk. Okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse: ‘*Mubassır Uzun Osman*’dan bir izinsiz cezası almıştım.’ - Yusuf Ziya Ortaç.” TS (2011, s. 1701)

→ **başmubassır. TS (2011, s. 1701)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “بَصَّرَ/başşare, يَبَصِّرُ/yubaşşir, تَبَصِّرُ/tebşiren, تَبَصِّرُهُ/tebşireten, مُبَصِّرٌ/mubaşşir, مُبَصِّرٌ/mubaşşar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 211)

“مُبَصِّرٌ/mubaşşir; بَصَّرَ/başşare; izah etti, bilgilendirdi, öğretti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 211)

[<Ar. **mubaşşir** √ **b-ş-r** ‘izah etti, bilgilendirdi, öğretti’] *Mubassır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse” anlamı kazanmıştır. Arapçada *mubassır* “bildiren, izah eden, öğreten” anlamında kullanılır. *Mubassır* kelimesi, Arapçada nadir bir şekilde kullanıldığı için ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır.

mubassırlık

“i. Mubassırın yaptığı iş: ‘*Mahpushane müdürlüğü, Osmanlı mahalle mektebinin mubassırlığına benzemez.*’ - Kerim Korcan.” TS (2011, s. 1701)

Mubassırlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mucibince

“z. Gereğince.” TS (2011, s. 1701)

Mucibince, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mucip/ mevcib/ مُوجِب

“sf. esk. Gerektiren, gerektirici. **mucip olmak** gerektirmek: ‘*Bu caminin üç mimarına verilmesi lazım gelen pay mimarlar arasında münakaşayı mucip olmuştu.*’ - Sermet Muhtar Alus.” TS (2011, s. 1701)

→ **mucip sebep. TS (2011, s. 1701)**

AEL: “مُوجِبٌ/mevcibun; ölüm, ölen birinin yeri.” Lane (1953, s. 2923)

MLAM: مُوجِبٌ/mevcib, مَوْجِبَاتٌ/mevcibāt. 1. أَوْجِبَ/evcebe’den ism-i fail. 2. Lüzum, gerek, sebep. بِمَوْجِبِ كَذَا/bimevcib kezā; Keza göre, yani onun gereğince yada tıpkı ona göre. 3. *fel. tasv.* Mahmul’un (Davadaki konuya eklenen veya kendisine isnat edilen bir terim) konuyu kanıtladığına hükmedilen karar ve yargı davası. Ahmed Muhtar (2008, s. 2401)

[<Ar. *mevcib* √ *v-c-b* ‘gerekti, zorunlu oldu, vazifesi oldu’] *Mucip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mucip* hem Arapçada hem Türkçedeki “gerektilen, gerektirici” anlamı örtüşür.

mucip sebep

“i. Gerekçe.” TS (2011, s. 1701)

Mucip sebep, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mucir/ mū’cir/ مُوجِر

“i. esk. Kiraya veren kimse.” TS (2011, s. 1701).

AEL: “مُوجِرٌ/mū’cir; evini veya kölesini kiraya veren kimse.” Lane (1953, s. 24)

MLAM: “أَجَرَ/ācere, يُوجِرُ/yū’cir, إيجارًا/īcāren, مُوجِرٌ/mū’cir, مُوجِرٌ/mū’cer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 64)

“mū’cir: أَجَرَ/ācere; kiraya verdi, mükâfatlandırdı’dan ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 64)

[<Ar. *mū’cir* √ *’-c-r* ‘kiraya verdi, mükâfatlandırdı’] *Mucir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mucir* hem Arapçada hem Türkçedeki “kiraya veren kimse” anlamı örtüşür.

mucit/ mūcid/ مُوجِد

“1. i. Yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kimse. 2. *sf.* Yaratıcı, yaratan.” TS (2011, s. 1701)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُوجِدٌ/mūcid: أوجدَ/evcede; buldu, elde etti, ayarladı, yarattı, zorldı’dan ismi fail. الموجد/el-mūcid; Allah’ın adlarından bir tanesi ve anlamı ise var eden, önceden hiçbir örneği olmayanı yaratan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2402)

[<Ar. *mūcid* √ v-c-d ‘buldu, ulaştı, rastladı’] *Mucit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mucit* hem Arapçada hem Türkçedeki “yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kimse, yaratıcı, yaratan” anlamı örtüşür.

mucitlik

“i. Mucit olma durumu.” TS (2011, s. 1701)

Mucitlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mucize/ mu‘cize/ مُعْجَزَة

1. i. *din bil.* Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah’ın iznine bağlı olarak gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller, tansik. 2. i. İnsanları hayran bırakan, tabiatüstü sayılan olay. 3. i. İnsan aklının alamayacağı olay: “Şirina nasılsa umduğumdan çok daha iyi bir tesir yaptı ve zavallı Hacı Ömer, bunu benim bir mucizem gibi gördü.” - Reşat Nuri Güntekin. 4. sf. *mec.* Olağanüstü, şaşırtıcı: “Onların aşkı ve evlilikleri zaten bir mucize değil miydi?” - Tarık Buğra. **mucize göstermek** 1. olağanüstü bir olay yaratmak: “Millî hareket bu son bir sene zarfında o kadar süratli bir mucize gösterdi ki büyüklüğüyle gözleri kamaştırıyor.” - Yahya Kemal Beyatlı. 2. sadece peygambere özgü, insan aklının ve kabiliyetinin erişemeyeceği olağanüstülükler göstermek. **mucize kabîlinden** umulmayan, beklenmeyen bir biçimde. TS (2011, s. 1701-1702)

AEL: “مُعْجَزَةٌ/mu‘cizetun; كَرَامَةٌ/kerāmetun sözcüğüyle eş anlamlıdır: bir Peygamberin gösterdikleri olağanüstü olaylar.” Lane (1953, s. 1961)

MLAM: “مُعْجَزَةٌ/mu‘cize; 1. Allah, peygamberliği desteklemek için, peygamberin aracılığıyla ortaya çıkarılan olağanüstü bir olay. 2. Sıradan bir insanın yapamadığı nadir bir şey. 3. *fel. tas.* Sıra dışı ve takdire şayan olan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1460)

[<Ar. *mu‘cize* √ ‘-c-z ‘yaşlandı, yaşlı oldu, aciz oldu, alıkoydu, geciktirdi, engelledi’] *Mucize* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mucizeli

“sf. Mucize niteliği bulunan: ‘Bu rüzgâr, bu mucizeli gemi ile insanı nerelere götürmez.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1702)

Mucizeli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mucizevi

“sf. Olağanüstü niteliklere sahip: ‘Ruhumun yaralarına mucizevi bir merhem gibi derman olsun uyku.’ - Ayşe Kulin.” TS (2011, s. 1702)

Mucizevi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mudarebe/ muḍārebe/ مضاربة

“i. tic. Bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak kurulan şirket.” TS (2011, s. 1702)

AEL: “ms. مُضَارَبَةٌ/muḍārebe, ضَارِبٌ/ḍārebehu; onunla dövüştü. ضَارَبَ فِي الْمَالِ/ḍārebe fī’l-mālī; paryla ticaret yaptı.” Lane (1953, s. 1780)

MLAM: مضاربة/muḍārebe; 1. ضارب/ḍārebe’nin mastarıdır; dövüştü, dövüşmekte üst çıkan. 2. fık. Kâr amacı güden bir şirket için, bir adamdan para ve diğerinden çalışma ile sözleşme yapmak. 3. ik. Kaybetme ihtimaline rağmen, fiyat farklılıklarından yararlanmak için piyasa uzmanları tarafından alım veya satım işlemi. Ahmed Muhtar (2008, s. 1356)

[<Ar. muḍārebe √ ḍ-r-b ‘hareket etti, nabızı attı, geçmiş, bozdu, çarptı, dövdü, söyledi, mat. çarptı, gerekti, kuşattı, sildi, meyletti, uyuttu, vazgeçti, yolculuk etti, üfledi, çiftleştii’] Tespit ettiğimiz gibi *mudarebe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak kurulan şirket” anlamı benimsemiştir.

mudi/ mūdi / مُودِع

“1. i. Bankaya para yatıran kimse. 2. i. esk. Emanet bırakan kimse.” TS (2011, s. 1702)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُودِع/mūde, مُودِع/mūdi, إيداعاً/īdā‘en, يُودِع/yūdi‘a, أودع/evda‘a”

mūdi‘; “وَدَعَ/evda‘a; tevdiat yaptı, emanet verdi, verdi, ihtiva etti”den ism-i mefuldur. Ahmed Muhtar (2008, s. 2418)

[<Ar. *mūdi*‘ √ v-d- ‘korudu, bıraktı, terk etti, emanet etti, ihmal etti’] *Mudi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mudi* hem Arapçada hem Türkçedeki “bankaya para yatıran kimse, emanet bırakan kimse” anlamı örtüşür.

mufassal/ mufaşşal/ مُفَصَّل

“sf. esk. Ayrıntılı: ‘Kağnı arabalarının değiştirilmesi lüzumuna dair mufassal layihalar vermişti.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1702)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفَصَّل/mufaşşal; 1. فَصَّل/faşşale; hüküm verdi, açıkladı, biçti, böldü’den ism-i meful. مُفَصَّلًا/mufaşşalen; Ayrıntılı olarak. 2. Kur’an-ı Kerim’in sureleri arasındaki çok sayıda bölüklerden dolayı olan son yedi bölümlerinden biri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1715)

[<Ar. *mufaşşal* √ f-ş-l ‘terk etti, ayırdı, böldü, kesti, uzaklaştırdı, kovuldu, hükmünü verdi’] *Mufassal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mufassal* hem Arapçada hem Türkçedeki “ayrıntılı” anlamı örtüşür.

mugaddi/ muğaddī/ مُغَدِّي

“sf. esk. Besleyici, besleyen.” TS (2011, s. 1702)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muğaddī* √ ğ-d-ū ‘sabahleyin gitti, ayrıldı, erkenden yaptı, yapmayı başladı, oldu, dönüştü’] *Mugaddi* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamış, yalnız dijital sözlüklerde “besleyen, yediren” anlamında geçmektedir. *Mugaddi* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mugalata/ muğālaṭa/ مُغَالَطَة

“1. i. esk. Yanıltacak söz söyleme: ‘Mugalataya imkân vermeyelim.’ - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. esk. man. Yanıltmaca.” TS (2011, s. 1702)

AEL: “غَالِطُهُ مُغَالِطَةٌ/gālaṭahu muğālaṭatan; ona yanlışla düşürdü, hata yapmasına sebep oldu, onu yanılttı.” Lane (1953, s. 2282)

MLAM: “مُغَالِطَةٌ/muğālaṭa; 1. غَالِطٌ/gālaṭa ’nin mastarıdır. 2. Sahte istidlal. 3. *fel. tasv.* Görüntünün yada malzemenin tarafından hatalı ölçüm. 4. *fel. tasv.* Kişi, başkaları yanlış yönlendirmekle istemeden düştüğü yanlış akıl yürütme.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1633)

[<Ar. *muğālaṭa* √ ḡ-l-ṭ ‘yanlış yaptı, yanıldı’] *Mugalata* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mugalata* hem Arapçada hem Türkçedeki “yanıltacak söz söyleme, yanıltmaca” anlamı örtüşür.

mugalatacı

“i. Mugalata yapan kimse.” TS (2011, s. 1702)

Mugalatacı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mugalatacılık

“i. Mugalatacı olma durumu.” TS (2011, s. 1702)

Mugalatacılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muganni/ muğannī/ مُغَنِّي

“i. esk. müz. Şarkıcı: ‘Her muganninin okuyuşu, her çalanın çalışı yine şahsidir ve ayırdır.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1702)

Muganni, *muganniye* kelimesinin müzekker hâlidir. *Muganniye* maddesine bakınız.

muganniye/ muğanniye/ مُغَنِّيَّة

“i. esk. Kadın şarkıcı.” TS (2011, s. 1702).

AEL: “مُغَنِّيَّةٌ/muğanniyetun; kadın şarkıcı.” Lane (1953, s. 2303)

MLAM: “t. مُغَنِّيَّةٌ/muğanniyetun, ç. مُغَنِّيَّاتٌ/muğanniyāt; مُغَنٍّ/muğannin ’nin müenes hâlidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1648)

[<Ar. *muğanniye* √ *ğ-n-ī* ‘genizden konuştu, zenginleşti, yetindi’] *Muganniye* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mugayeret/ muğāyeret/ مُغَايِرَة

“i. esk. Uygun olmama durumu, uymazlık, aykırılık.” TS (2011, s. 1702)

AEL: “i. *مُغَايِرَة*/muğāyereten; çelişki, uymazlık, değişiklik.” Lane (1953, s. 2315)

MLAM: “*غَايِرَة*/gāyere, *يُغَايِر*/yugāyer, *مُغَايِرَة*/muğāyereten, *غَايِرًا*/giyāren, *مُغَايِر*/muğāyir, *مُغَايِر*/muğāyer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1654)

“*مُغَايِرَة*/muğāyereten; *غَايِرَة*/gāyere; çelişti, değiştirdi’nin mimli mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1654)

[<Ar. *muğāyeret* √ *ğ-ī-r* ‘kışkırdı, imrendi’] *Mugayeret* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mugayir/ muğāyir/ مُغَايِر

“sf. esk. Uymaz, aykırı: ‘Yeni kadınların çoğu ana olmayı zarafete *mugayir* bir şey sayıyorlar ve çocuk viyaklamasından nefret ediyorlar.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1702)

مُغَايِرَة/muğāyereten kelimesine bakınız.

[<Ar. *muğāyir* √ *ğ-ī-r* ‘kışkırdı, imrendi’] *غَايِرَة*/gāyere’den ism-i fail ve “uygun olmayan, uyuşmayan, çelişen” anlamında kullanılır. *Mugayir* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muğber/ muğber/ مُغْبِر

“sf. esk. Gücenmiş, gücenik, küskün. **muğber olmak** gücenmek, küsmek.” TS (2011, s. 1702)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*عُغْبِرَة*/egbere, *يُغْبِر*/yugbiru, *غُبْرًا*/igbāren, *مُغْبِر*/muğbirun, *مُغْبِر*/muğberun.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1590)

“muğber: مُغْبِرٌ/egbere; toz kaldırdı, -toza buladı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1590)

[<Ar. *muğber* √ *ğ-b-r* ‘kaldı, durdu,toz rengi oldu, geçip gitti’] Tespit ettiğimiz gibi *muğber* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “gücenmiş, gücenik, küskün” anlamı benimsemiştir.

muğlak/ muğlak/ مَغْلَق

“sf. Anlaşılması güç, anlaşılmaz, karışık, çapraşık: ‘Son günlerin karşı, muğlak vakalarını tahlil edemedi.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1702)

AEL: “مَغْلَقٌ/muğlakun; kapalı kapı, kilitli kapı, kilitlenmiş kapı.” Lane (1953, s. 2285)

MLAM: “مَغْلَقٌ/eglaqa, يُغْلِقُ/yuğliku, اِغْلَاقٌ/iğlākan, مَغْلِقٌ/muğliq, مَغْلَقٌ/muğlak.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1635)

“muğlak: مَغْلَقٌ/eglaqa; kapı vb. kapattı, kilitledi, işletme vb. kapattı, çalışmayı durdurdu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1635)

[<Ar. *muğlak* √ *ğ-l-k* ‘kapattı, kilitledi, çalışmayı durdurdu’] Tespit ettiğimiz gibi *muğlak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “anlaşılması güç, anlaşılmaz, karışık, çapraşık” anlamı benimsemiştir.

muğlaklık

“i. Muğlak olma durumu.” TS (2011, s. 1702)

Muğlaklık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbet/ maḥabbet/ مُحَبَّة

1. i. Sevgi: “Bilhassa tevazusu ile herkesin hürmet ve muhabbetini kazanmıştı.” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. Dostça konuşma, yârenlik: “Karın doyuracak değiliz, maksat biraz muhabbet olsun.” - Necati Cumalı. **muhabbet beslemek** sevgi duymak. **muhabbet etmek** karşılıklı, dostça konuşmak: “Bir geçitten ziyade bir toplantı yeri. Mahalle orada muhabbet eder, konuşur, kavga eder.” - Halide Edip Adıvar. TS (2011, s. 1702)

→ *muhabbet çiçeği, muhabbet kuşu, muhabbetname, muhabbet tellalı, geyik muhabbeti.* TS (2011, s. 1702)

AEL: “مَحَبَّة/maḥabbe; birisine sevmenin sebebi, sevgi, âşık olma, tutulma.” Lane (1953, s. 497)

MLAM: “مَحَبَّة/maḥabbe; حَبَّ/ḥabbe’den mimli masdardır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 434)

[<Ar. *maḥabbet* √ *ḥ-b-b* ‘sevdi, meyilli oldu, çok hoşlandı’] *Muhabbet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muhabbet* hem Arapçada hem Türkçedeki “sevgi” anlamı örtüşür.

muhabbet çiçeği

“i. *bitki bil.* Muhabbet çiçeğigillerden, ekleri yeşilimtırak beyaz, güzel kokulu bir süs bitkisi (*Reseda odorata*).” TS (2011, s. 1702)

Muhabbet çiçeği, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbet çiçeğigiller

“i. *bitki bil. ç.* Ayrı taç yapraklı, iki çenekli bitkiler sınıfı.” TS (2011, s. 1702)

Muhabbet çiçeğigiller, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbet kuşu

“i. *hayvan bil.* Papağangillerden, asıl yurdu Avustralya olan, yurdumuzda da kafeslerde beslenen, basit bazı sesleri ve kelimeleri taklit edebilen, eşine çok düşkün, sarı, yeşil ve kül renginde tüyü olan, uzun ve sivri kuyruklu bir kuş (*Melopsittacus undulatus*).” TS (2011, s. 1702-1703)

Muhabbet kuşu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbetname

“1. i. *esk.* Aşk mektubu. 2. i. *esk.* Arkadaş, dost mektubu.” TS (2011, s. 1703)

Muhabbetname, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbet tellalı

“i. *argo* Pezevenk.” TS (2011, s. 1703)

Muhabbet tellalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabbet tellallığı

“i. Pezevenklik.” TS (2011, s. 1703)

Muhabbet tellallığı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhaberat/ muḥāberāt/ مخابرات

“is. ç. Haberleşmeler, haberleşme dolayısıyla yapılan yazışmalar: ‘Bu yolda cereyan etmiş olan muhaberatın bazılarını arz etmekliğime müsaadenizi rica ederim.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1703)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ç. مخابرات/muḥāberāt, t. مخابرة/muḥābere; haberleri toplamak için yapılan iletişim veya yazışmalar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 609)

[<Ar. *muḥāberāt* √ *ḥ-b-r* ‘denedi, test etti, bildi, iyi tanıdı, deneyimli oldu’]
Muhaberat hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhabere/ muḥābere/ مخابرة

“1. is. Haberleşme. 2. is. Yazışma: ‘Mektupçu evrak okur, cevap yazar, muhabere işlerini idare ederdi.’ - Samiha Ayverdi. 3. is. tek. İletişim. **muhabere etmek** haberleşmek, yazışmak.” TS (2011, s. 1703)

→ *muhabere memuru, muhabere sınıfı. TS (2011, s. 1703)*

AEL: “ms. مخابرة/muḥābere; خابرة/ḥāberehu; onunla iletişime geçti, onunla haberleri paylaştı. ms. مخابرة/muḥābere; bedel veya ürün karşılığı toprağı işleme, ziraar ortaklığı yapma.” Lane (1953, s. 695)

MLAM: “ç. مخابرات/muḥāberāt, t. مخابرة/muḥābere; haberleri toplamak için yapılan iletişim veya yazışmalar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 609)

[<Ar. *muḥābere* √ *ḥ-b-r* ‘denedi, test etti, bildi, iyi tanıdı, deneyimli oldu’]
Muhabere hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhabereci

“is. askerlik Muhabere sınıfından olan asker.” TS (2011, s. 1703)

Muhabereci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhaberecilik

“i. Muhabereci olma durumu.” TS (2011, s. 1703)

Muhaberecilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabere memuru

“i. Telgrafçı, haberleşmeyi sağlayan kimse.” TS (2011, s. 1703)

Muhabere memuru, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabere sınıfı

“is. ask. Savaşta haberleşme düzeninin kurulmasını, düşmanın elektronik araçlar kullanmasını engellemeyi veya bunu sınırlandırmayı sağlayan sınıf.” TS (2011, s. 1703)

Muhabere sınıfı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhabir/ muḥābir/ مخابر

“1. is. Basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren veya yazan kimse: ‘Ben de Tanin muhabiri olarak aynı trenle gidecektim.’ - Falih Rıfkı Atay. 2. is. Herhangi bir kuruluşun çalışmasıyla ilgili olarak merkezle başka bir ülke arasında bağlantıyı sağlayan görevli: Banka muhabir üyesi.” TS (2011, s. 1703)

→ **radio muhabiri. TS (2011, s. 1703)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خابر/ḥābere, يُخَابِرُ/yuḥābir, مُخَابِرَة/muḥābere, مُخَابِر/muḥābir, مُخَابِر/muḥāber.” Ahmed Muhtar (2008, s. 606)

“muḥābir: خَابِر/ḥābere; birisiyle haberleşti, haber veya bilgi alışverişinde bulundu, telefon vb. ile temasa geçti, -çiftçiye karşılığında mahsülden belli bir miktarı hisse vermesi şartıyla toprak verdi’den faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 606)

[<Ar. *muḥābir* √ *ḥ-b-r* ‘denedi, test etti, bildi, iyi tanıdı, deneyimli oldu’] *Muhabir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Arapçada kullanılan *muhabir* kelimesinin anlamı, Türkçede kullanılan *muhabir* kelimesinin anlamını kapsar.

muhabirlik

“1. i. Muhabir olma durumu: “Diyarbakır’da İstanbul gazetelerine parasız muhabirlik eden uygar ve zeki bir genç tanımuştum.” - Halide Edip Adıvar. 2. i. Muhabirin görevi.” TS (2011, s. 1703)

Muhabirlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhaceret/ muhāceret/ مهاجرة

“1. i. esk. Göç, göçme. 2. i. esk. huk. Yaşamakta olduğu ülkeden yabancı bir ülkeye uzun veya kısa süreli yerleşmek için gitme.” TS (2011, s. 1703)

AEL: “ms. مهاجرة/*muhāceretun*, هاجرة/*hācerehu*; onunla ilişkisi kesti, arkadaşlığı bitirdi, savgisi kalmadı. مهاجرة/*muhāceretun*; bir şehirden, ülkeden başka bir ülkede veya şehirde yerleşme.” Lane (1953, s. 695)

MLAM: “هاجرة/*hācere*, يهاجر/*yuhācir*, مهاجرة/*muhāceretun*, مهاجر/*muhācir*, مهاجر/*muhcer*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2325)

“muhāceretun: هاجر/*hācere*; göç etti, terk etti, ayrıldı’dan mimli mastardır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2325)

[<Ar. *muhāceret* √ *h-c-r* ‘göç etti, ayrıldı, bıraktı, kesti, uzaklaştı, boşamadan uzak durdu’] *Muhaceret* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhacim/ muhācim/ مهاجم

“1. i. esk. Saldıran, saldırgan. 2. i. esk. s. İleri uç oyuncusu: ‘Fener takımının muhacimleri arasında şimşek diye anılan Mustafa’dan şikâyet etti.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1703)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “هاجم/*hāceme*, يهاجم/*yuhācim*, مهاجمة/*muhācemeten*, مهاجم/*muhācim*, مهاجم/*muhācem*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2327)

“muhācim: هَاجَمَ/hāceme; saldırdı, acımasızca eleştirdi, üzerine geldi'den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2327)

[<Ar. *muhācim* √ *h-c-m* ‘bastırdı, sessiz kaldı, saldırdı, atıldı, hücum etti’] *Muhacim* hem Arapçada hem Türkçedeki “*saldıran, saldırgan, ileri uç oyuncusu*” anlamı örtüşür.

muhacir/ muhācir/ مهاجر

“1. sf. Göçmen: ‘Yolda uzun bir muhacir kafilesine tesadüf ettik.’ - Ömer Seyfettin. 2. sf. Hz. Muhammed’e uyarak Mekke’den Medine’ye göç eden. **muhacir gitmek** göç etmek: ‘Bunlar Kazan’dan Kırım’a, oradan da Tuna’ya muhacir gitmişler.’ - Peyami Safa. **muhacir olmak** göçmen durumuna girmek.” TS (2011, s. 1703)

→ *muhacir arabası*. TS (2011, s. 1703)

AEL: “مُهَاجِرٌ/muhācirun; belirli sebepten dolayı ülkesini, şehrini veya köyünü, belirli bir süre veya sürkli olarak terk eden kimse.” Lane (1953, s. 2881)

MLAM: “t. مُهَاجِرٌ/muhācirun; هَاجَرَ/hācere’den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2325)

[<Ar. *muhācir* √ *h-c-r* ‘göç etti, ayrıldı, bıraktı, kesti, uzaklaştı, boşamadan uzak durdu’] *Muhacir* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhacir arabası

“is. esk. Üstü ve yanları örtülü, dört tekerlekli, yaysız araba: ‘Bu kız tenteli muhacir arabasında tanıştığı kıza da benzemiyor değildi.’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1703)

Muhacir arabası, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhacirlik

“is. Göçmenlik: ‘Yine o kadar muhacirlik olacak, çoluk çocuk meydanda kalacak.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1703)

Muhacirlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muḥaddep/ muḥaddeb/ مُحَدَّب

“sf. esk. mat. fiz. Dışbükey.” TS (2011, s. 1703)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: مُحَدَّب/ḥaddebe, يُحَدِّب/ḡuḥaddibu, تَحْدِيبًا/taḥdīben, مُحَدِّب/muḥddibun, مُحَدَّب/muḥddeb.” Ahmed Muhtar (2008, s. 451)

“muḥddeb: مُحَدَّب/ḥaddebe; kamburlaştırdı, belini büktü, kubbe yaptı, tümsek yaptı, kavisli yaptı’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 451)

[<Ar. *muḥaddeb* √ ḡ-d-b ‘kamburlaştırdı, belini büktü, kubbe yaptı, tümsek yaptı, kavisli yaptı’] *Muḥaddep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve sadece fiziki bir terim şeklinde kullanılmıştır. *Muḥaddep* hem Arapçada hem Türkçedeki “*dışbükey*” anlamı örtüşür.

muḥaddis/ muḥaddis/ مُحَدِّث

“is. esk. Hadis bilimiyle uğraşan kimse.” TS (2011, s. 1703)

AEL: “مُحَدِّث/muḥaddisun; Hz. Muhammed’in hayatı, yaşayış tarzı, hadisleri, hayatında oluşan olayları anlatan, nakleden kimse.” Lane (1953, s. 529)

MLAM: “مُحَدِّث/muḥaddis; 1. حَدَّث/ḥaddeḡe’den ism-i faildir. 2. Hz. Muhammed’in hadisleri rivayet eden kimese.” Ahmed Muhtar (2008, s. 455)

[<Ar. *muḥaddis* √ ḡ-d-ḡ ‘oldu, meydana geldi, ortaya çıktı, yeni oldu, genç oldu, son zamanlarda oldu’] *Muḥaddis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muḥaddis* hem Arapçada hem Türkçedeki “*hadis bilimiyle uğraşan kimse*” anlamı örtüşür.

muḥafaza/ muḥāfaza/ مُحَافَظَة

is. Koruma, saklama, korunum: “*Zamanımızda kıymetli şeylerin muhafazası güçleşti.*” - Burhan Felek. **muḥafaza altına almak** korumak, saklamak, bir yerde tutmak, kapatmak. **muḥafaza etmek** 1. korumak, saklamak: “*O, yine de sevenler zümresine olan bağlılığını muḥafaza eder.*” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. olduğu gibi bırakmak, kapatmak. TS (2011, s. 1703)

AEL: “المُحَافَظَةُ/el-muḥāfazatu; sürekli aynı şey tekrar etme, bir şeyi takip etme, haramdan kaçınma, savaşı engelleme. مُحَافَظَةٌ/muḥāfazatun; koruma, saklama.” Lane (1953, s. 602)

MLAM: “t. مُحَافَظَةٌ/muḥāfazatun; 1. حَافِظٌ/hāfaza’nin mastarıdır. 2. Şehir, il. 3. Siyasetin varlığı koruma yönelişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 523)

[<Ar. **muḥāfaza** √ **h-f-z** ‘korudu, savundu, sakladı, idrak etti, ezberledi’]
Muhafaza kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Muhafaza hem Arapçada hem Türkçedeki “koruma, saklama, korunum” anlamı örtüşür.

muhafazakâr

“sf. Tutucu: ‘Yeni prens halk hürriyetleri aleyhinde idi ve muhafazakârlara dayanıyordu.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1703)

Muhafazakâr, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhafazakârlık

“i. Tutuculuk: ‘Millî şuura ermiş bir insana göre muhafazakârlık, liberallik ve daha ileri fikirler arasında fark azdır.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1703)

Muhafazakârlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhafazalı

“sf. Muhafazası olan.” TS (2011, s. 1703)

Muhafazalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhafazasız

“sf. Muhafazası olmayan.” TS (2011, s. 1703)

Muhafazasız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhafız/ muḥāfiz/ مُحَافِظ

1. i. Birini veya bir şeyi koruyan, kollayan, gözeten kimse, koruyucu:
“Hecinlerimizi bir iki muhafızla tepecikler arasına yerleştirmiştik.” - Falih Rıfkı Atay. 2.
i. esk. Bir kalenin veya bir şehrin önemli yerlerini korumak, düzeni ve güvenliği

sağlamakla görevli komutan: “İstasyonda veliahdı uğurlayanlar arasında İstanbul muhafızı da vardı.” - Falih Rıfkı Atay. TS (2011, s. 1703)

→ **muhafız alayı. TS (2011, s. 1703)**

AEL: “مُحَافِظٌ/muḥāfiẓun; حَافِظٌ/ḥāfiẓun sözcüğüyle eş anlamlıdır: bir şeyin korumasını, gözetmesini yetkilendirilen kişi.” Lane (1953, s. 602)

MLAM: “مُحَافِظٌ/muḥāfiẓ; 1. حَافِظٌ/ḥāfiẓa’den ism-i faildir. 2. Gelenekleri koruyan, töreleri muhafaza eden kimse. 3. İnsanlardan kaçınan, insanlarla tanışmak istemeyen kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 523)

[<Ar. **muḥāfiẓ** √ **ḥ-f-ẓ** ‘korudu, savundu, sakladı, idrak etti, ezberledi’]
Muhafaza kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Muhafaza hem Arapçada hem Türkçedeki “birini veya bir şeyi koruyan, kollayan, gözeten kimse, koruyucu, bir kalenin veya bir şehrin önemli yerlerini korumak, düzeni ve güvenliği sağlamakla görevli komutan” anlamı örtüşür.

muhafız alayı

“i. ask. Devlet başkanlarını, kralları korumakla görevli askerî birlik.” TS (2011, s. 1703-1704)

Muhafız alayı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhafızlık

“1. i. Muhafız olma durumu. 2. i. Muhafızın görevi.” TS (2011, s. 1704)

Muhafızlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhakeme/ muḥākeme/ مُحَاكَمَة

1. i. huk. Yargılama. 2. i. fel. Usa vurma: “Daima felsefe yapmaya hazır, kurulmuş bir makineye benzeyen ukala dimağım muhakemeye başladı.” - Ömer Seyfettin. 3. i. mec. Bir sorunu çözmek için çıkar yol arama: “Güldüm, şu muhakemem ne garip münasebetsizlikti.” - Ömer Seyfettin. **muhakeme etmek** 1. yargılamak. 2. akıl süzgecinden geçirmek, düşünmek. **muhakeme yürütmek** düşünmek, soruna bir çözüm aramak: “Ferit bu aralık kendi kendine muhakemeler yürütmüş.” - Sait Faik Abasıyanık. TS (2011, s. 1704)

→ **muhakeme usulü. TS (2011, s. 1704)**

AEL: “ms. مُحَاكَمَة /muḥākemetun, الْحَاكِمُ إِلَى الْحَاكِمَةِ /ḥākemehu ilā’l-ḥākimi; o, onu(un davasını) hakime verdi, hakimde dava açtı, hakkını almak için hakime gitti.” Lane (1953, s. 616)

MLAM: “t. مُحَاكَمَة /muḥākeme; حَاكَمَ /ḥākeme’den ism-i masdar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 537)

[< Ar. **muḥākeme** √ **h-k-m** ‘hüküm verdi, yönetti, idare etti, hakem oldu, buyurdu, kontrolü altına aldı, yasakladı’] *Muhakeme* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muhakeme* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yargılama*” anlamı örtüşür.

muhakeme usulü

“i. huk. Yargı yolu.” TS (2011, s. 1704)

Muhakeme usulü, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhakkak/ muḥakḳak/ مُحَقَّق

“1. sf. Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş: ‘Yalnız muhakkak olan bir şey varsa o da, Orhan’ın bana fena hâlde âşık olduğudur.’ - Nazım Hikmet. 2. z. Kesinlikle: ‘Her birinin muhakkak bir yakın arkadaşı vardır.’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1704)

AEL: “مُحَقَّق /muḥakḳak; isabetli söz, güzel örülmüş elbise.” Lane (1953, s. 610)

MLAM: “حَقَّق /ḥakḳaka, يُحَقِّق /yuḥakḳik, تَحْقِيقًا /taḥḳīḳan, مُحَقِّق /muḥakḳik, مُحَقَّق /muḥakḳak.” Ahmed Muhtar (2008, s. 531)

“muḥakḳak: حَقَّق /ḥakḳaka; gerçekleşti, uyguladı, araştırdı, sorguladı, tetkik etti, ispatladı, kanıtladı, emin oldu’dan ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 531)

[<Ar. **muḥakḳak** √ **ḥ-k-k** ‘gerçekleşti, uyguladı, araştırdı, sorguladı, tetkik etti, ispatladı, kanıtladı, emin oldu’] *Muhakkak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhakkak* hem Arapçada hem Türkçedeki “*doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş, kesinlikle*” anlamı örtüşür.

muhakkik/ muḥakḳik/ مُحَقِّق

“1. *sf. esk.* Gerçeği araştıran. 2. *i. esk.* Soruşturmacı.” TS (2011, s. 1704)

Muhakkak maddesine bakınız.

[<Ar. *muḥakḳik* √ *ḥ-k-k* ‘gerçekleştirdi, uyguladı, araştırdı, sorguladı, tetkik etti, ispatladı, kanıtladı, emin oldu’] *Muhakkik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhakkik* hem Arapçada hem Türkçedeki “gerçeği araştıran, soruşturmacı” anlamı örtüşür.

muhakkiklik

“1. *i.* Muhakkik olma durumu. 2. *i.* Soruşturmacılık.” TS (2011, s. 1704)

Muhakkiklik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhal/ muḥāl/ مُحَال

“*sf. esk.* Olamaz, olmaz, olmayacak, olması, gerçekleşmesi olanaksız: ‘Gizli düşmanların elinden memleketi kurtarmak muhal bulunuyordu.’ - Samiha Ayverdi.” TS (2011, s. 1704)

→ *farzımuhal. TS (2011, s. 1704)*

AEL: “مُحَال/ *muḥālun*; imkansız, mantıksız, akıl dışı olan söz, iş, şey veya eylem.” Lane (1953, s. 677)

MLAM: “أَحَال/ *eḥāle*, يُحِيل/ *yuḥīl*, أَحِلَّ/ *eḥil*, إِحَالَةً/ *iḥāleten*, مُحِيل/ *muḥīl*, مُحَال/ *muḥāl*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 586)

“*muḥāl*: أَحَال/ *eḥāle*’den ism-i meful: olması imkansız olan şey veya iki farklı şey bir arada olması olanaksız bir durum.” Ahmed Muhtar (2008, s. 586)

[<Ar. *muḥāl* √ *ḥ-v-l* ‘dönüştürdü, iletti, yolladı, devretti’] *Muhal* hem Arapçada hem Türkçedeki “olamaz, olmaz, olmayacak, olması, gerçekleşmesi olanaksız” anlamı örtüşür.

muhalefet/ muḥālefet/ مَخَالَفَة

“1. i. Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık: ‘Gizlice muhalefete kalktı mı dikkat etmeliyiz.’ - Orhan Seyfi Orhon. 2. i. Karşı görüşte, tutumda olan kimseler topluluğu. 3. i. Demokraside iktidarın dışında olan parti veya partiler. **muhalefet etmek** karşı davranışta bulunmak, karşı çıkmak.” TS (2011, s. 1704)

→ **muhalefet partisi, muhalefet şerhi, ana muhalefet, kıyasa muhalefet, hava muhalefeti.** TS (2011, s. 1704)

AEL: “ms. مَخَالِفَة/muḥālefe, خَالَفَهُ/hālefehu; onunla aynı görüşte olmadı, onunla hemfikir olmadı, ona karşı çıktı.” Lane (1953, s. 794)

MLAM: “مَخَالِفَة/muḥālefe; 1. خَالَفَ/hālefe’nin mastarıdır. 2. (Bir kimse), eski şairlerin izinde gitmeyip kendine yeni şiir türü uydurma durumu. 3. Düşünce ayrılığı, karşıt düşünce. 4. Tanzimat gerektiren suç, hafif suç. 5. Mahkemede belirlenen zamanda gelmeme durumu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 686)

[<Ar. muḥālefe √ ḥ-l-f ‘yerini aldı, yerini doldurdu, sonra geldi, izledi, halifesi oldu, mirasçısı oldu, arkada kaldı’] Muhalefet kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “demokraside iktidarın dışında olan parti veya partiler” anlamı kazanmıştır. Muhalefet hem Arapçada hem Türkçedeki “bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olma durumu, aykırılık, karşı görüşte, tutumda olan kimseler topluluğu” anlamı örtüşür.

muhalefet partisi

“i. Hükûmet kurmaya katılmamış parti.” TS (2011, s. 1704)

Muhalefet partisi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhalefet şerhi

“i. Karşı olma yazısı, muhalefet gerekçesi: ‘İki taraf, herhangi bir önemli meseleye dokunulacağı zaman, muhalefet şerhleriyle yetiniyorlardı.’ - Ali Naci Karacan.” TS (2011, s. 1704)

Muhalefet şerhi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhaliif/ muḥālif/ مخالف

“1. i. Bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse: ‘Muhaliiflerin, Mecliste ordu aleyhine açtıkları cereyan devam ediyordu.’ – Atatürk. 2. sf.

Aykırı: ‘*Fikrine, ümidine, arzusuna muhalif bir şeye rast gelince hemen bozulur.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1704)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَالَفَ/*hālefe*, يُخَالِفُ/*yuḥālif*, خِلَافًا/*ḫilāfen* ve مُخَالَفَةً/*muḥālefeten*, مُخَالِفٌ/*muḥālif*, مُخَالَفٌ/*muḥālef*.” Ahmed Muhtar (2008, s. 684)

“muḥālif: خَالَفَ/*hālefe*; hata yaptı, karşı çıktı, kanun vb. çiğnedi, zıt oldu, uyuşmadı, yalanladı, kabul etmedi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 684)

[<Ar. *muḥālif* √ *h-l-f* ‘yerini aldı, yerini doldurdu, sonra geldi, izledi, halifesi oldu, mirasçısı oldu, arkada kaldı’] *Muhalif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhalif* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir tutuma, bir görüşe, bir davranışa karşı olan, aykırı olan kimse, aykırı” anlamı örtüşür.

muhaliflik

“1. i. Muhalif olma durumu. 2. i. Aykırılık.” TS (2011, s. 1704)

Muhaliflik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhalik

“i. Muhal olma durumu.” TS (2011, s. 1704)

Muhalik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

Muhammedî/ muḥammediyy/ مُحَمَّدِيّ

“i. özel, din bil. Müslüman.” TS (2011, s. 1704)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحَمَّدِيّ/*muḥammediyy*; İslam dinine mensuptur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 556)

[<Ar. *muḥammediyy* √ *h-m-d* ‘övdü, methetti, kabul etti, razı oldu, hoşnut oldu, hamd etti’] *Muhammedî* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhammen/ muḥammen/ مُحَمَّدَن

“sf.esk. Oranlanan, tahmin edilen.” TS (2011, s. 1704)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَمَّنَ/ḥammene, يُخَمِّنُ/yuḥammin, تَخْمِينًا/taḥmīnen, مُخَمِّنٌ/muḥammin, مُخَمَّنٌ/muḥammen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 700)

“muḥammen: خَمَّنَ/ḥammene; tahmin etti, varsaydı, fikir yürüttü, değer biçti, paha biçti’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 700)

[<Ar. *muḥammen* √ *ḥ-m-n* ‘tahmin etti, varsaydı, fikir yürüttü, değer biçti, paha biçti’] *Muhammen* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhammen* hem Arapçada hem Türkçedeki “*oranlanan, tahmin edilen*” anlamı örtüşür.

muhammes/ muḥammes/ مَخْمَسٌ

“1. sf. esk. Beş parçası olan, beşli. 2. i. mat. Beşgen. 3. i. edeb. Beşli.” TS (2011, s. 1704)

AEL: “مُخَمَّسٌ/muḥammesun; Beşgen veya beş açısı olan şey.” Lane (1953, s. 811)

MLAM: “t. مُخَمَّسٌ/muḥammes; 1. خَمَّسَ/ḥammese’den ism-i mefuldur. 2. edeb. Beş dizelik bölümler halinde söylenen nazım şeklidir. 3. mat. Beşgen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 698)

[<Ar. *muḥammes* √ *ḥ-m-s* ‘beşte biri, beşinci’] *Muhammes* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhammin

“sf. esk. Oranlayan, tahmin eden.” TS (2011, s. 1704)

Muhammen maddesine bakınız.

muhannet/ muḥannes/ مُخَنَّثٌ

“sf. halk ağzında, Alçak, korkak, namert.” TS (2011, s. 1704)

AEL: “مُخَنَّثٌ/muḥannesun; bükülen şey, bir erkek, kadın gibi giyinmesi veya kadın gibi konuşması ya da kadın gibi davranması.” Lane (1953, s. 815)

MLAM: “t. مُخَنَّثٌ/muḥannes; 1. خَنَّثَ/ḥanneṣe’den ism-i mefuldur. 2. Bir erkek, kadın gibi giyinmesi veya kadın gibi konuşması ya da kadın gibi davranması. 3. Homoseksüel olan kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 700)

[<Ar. *muḥanneṣ* √ *ḥ-n-s* ‘kadınsı oldu, kadın gibi davrandı’] Tespit ettiğimiz gibi *muḥannet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*alçak, korkak, namert*” anlamı benimsemiştir.

muḥannetlik

“i. Muḥannet olma durumu.” TS (2011, s. 1704)

Muḥannetlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muḥarebe/ muḥārebe/ محاربة

“1. i. ask. Savaşta yapılan çarpışmalardan her biri: ‘*Geceleri bazen öyle bir sessizlik çöküyor ki muḥarebenin bu yerlerde olduğuna insanın inanamayacağı geliyor.*’ - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. mec. Güçlü tartışma.” TS (2011, s. 1704)

→ **meydan muḥarebesi. TS (2011, s. 1704)**

AEL: “ms. مُحَارَبَةٌ/muḥārebeten, حَارَبَ/ḥārebe; onunla savaştı.” Lane (1953, s. 540)

MLAM: “حَارَبَ/ḥārebe, يُحَارِبُ/yuḥārib, مُحَارَبَةٌ/muḥārebeten ve حِرَابًا/ḥirāban, مُحَارِبٌ/muḥārib, مُحَارَبٌ/muḥāreb.” Ahmed Muhtar (2008, s. 465)

“muḥārebe: حَارَبَ/ḥārebe; savaştı, Allah’a boyun eğmedi’nin mimli mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 465)

[<Ar. *muḥārebe* √ *ḥ-r-b* ‘mızrakla vurdu, mızrağı sapladı, soydu’] *Muḥarebe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*güçlü tartışma*” anlamı kazanmıştır. *Muḥarebe* hem Arapçada hem Türkçedeki “*savaşta yapılan çarpışmalardan her biri*” anlamı örtüşür.

muḥarebeci

“i. Muḥarebe yapan kimse.” TS (2011, s. 1704)

Muḥarebeci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muḥarebecilik

“i. Muḥarebeci olma durumu.” TS (2011, s. 1704)

Muḥarebecilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muharip/ muḥārib/ محارب

“i. ask. Savaşçı.” TS (2011, s. 1704)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: *muharebe* maddesine bakınız.

[<Ar. *muḥārebe* √ *ḥ-r-b* ‘mızrakla vurdu, mızrağı sapladı, soydu’] *Muharip* hem Arapçada hem Türkçedeki “*savaşçı*” anlamı örtüşür.

muharrem/ muḥarrem/ محرم

“i. Ay takviminin birinci ayı, aşure ayı, matem ayı. TS (2011, s. 1705)

AEL: “مُحَرَّم/muḥarrem; yasaklanan, haram kılınan, kutsal kılınan.” Lane (1953, s. 556)

“المُحَرَّم/el-muḥarrem; Cahiliye döneminden beri, Arapların savaşmadığı Haram aylarından biridir.” Lane (1953, s. 556)

MLAM: “t. مُحَرَّم/muḥarrem, حَرَم/ḥarreme’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 482)

“المُحَرَّم/el-muḥarrem; hicri yılının ilk ayıdır; Haram aylarından biridir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 482)

[<Ar. *muḥarrem* √ *ḥ-r-m* ‘menetti, mahrum bıraktı’] *Muharrem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muharrem* hem Arapçada hem Türkçedeki “*ay takviminin birinci ayı*” anlamı örtüşür.

muharrer/ muḥarrer/ محَرَّر

“sf. esk. Yazılmış, yazılı, yazıya geçirilmiş: Nama muharrer senet.” TS (2011, s. 1705)

→ *emre muharrer senet. TS (2011, s. 1705)*

AEL: “مُحَرَّر/muḥarrer; kölelikten özgürleşen ve azat edilen kimse, kilisede vakfedilen çocuk.” Lane (1953, s. 539)

MLAM: “حَرَّرَ/harrere, يُحَرِّر/ yuharrir, تَحْرِيرًا/tahrīren, مُحَرَّر/muḥarrir, مُحَرَّر/muḥarrer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 467)

“muḥarrer: حَرَّرَ/harrere; serbest bıraktı, azat etti, kitap vb. tashih etti, kitap vb. gözden geçirdi, telif etti, Allah’a adadı, özgürleştirdi’den ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 467)

[<Ar. **muḥarrer** √ **ḥ-r-r** ‘serbest bıraktı, azat etti, kitap vb. tashih etti, kitap vb. gözden geçirdi, telif etti, Allah’a adadı, özgürleştirdi’] *Muharrer* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “yazılmış, yazılı, yazıya geçirilmiş” anlamı benimsemiştir.

muharrik/ muḥarrik/ مُحَرِّك

“1. sf. esk. Hareketi sağlayan, harekete getiren: Muharrik kuvvet. 2. sf. esk. mec. Kışkırtıcı.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحَرِّك/muḥarrik; 1. حَرَّكَ/ḥarreke’den ism-i faildir. 2. Hareket ettiren motor. 3. Harekete geçirci etken.” Ahmed Muhtar (2008, s. 479)

[<Ar. **muḥarrik** √ **ḥ-r-k** ‘hareket etti’] *Muharrik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muharrik* hem Arapçada hem Türkçedeki “hareketi sağlayan, harekete getiren, kışkırtıcı” anlamı örtüşür.

muharriklik

“1. i. Muharrik olma durumu. 2. i. Kışkırtıcılık.” TS (2011, s. 1705)

Muharriklik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muharrire/ muḥarrire/ مُحَرِّرَة

“i. esk. Yazar: ‘Bunun muharrirelerinin veya muharrirelerinin eski zamanlara ait kanun mecmualarını çok iyi bildikleri anlaşılıyor.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1705)

→ **başmuharrire, sermuharrire, mazbata muharriresi.** TS (2011, 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحَرَّر/muḥarrir; 1. حَرَّر/harrere’den ism-i faildir. 2. Editör. 3. Resmî kurumlarda bir makam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 470)

[<Ar. *muḥarrir* √ *ḥ-r-r* ‘susadı, hareketli oldu, ısıttı, şiddetlendi, hür oldu, ciğeri kurudu’] Tespit ettiğimiz gibi *muḥarrir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “yazar” anlamı benimsemiştir.

muḥarrirlik

“i. Yazarlık.” TS (2011, s. 1705)

→ *başmuḥarrirlik, sermuḥarrirlik. TS (2011, s. 1705)*

Muḥarrirlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muḥarriş

“1. sf. esk. Tırmalayan, tahriş eden. 2. sf. esk. İrkilten, korku veren.” TS (2011, s. 1705)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muḥarriş* √ *ḥ-r-ş* ‘sert oldu, kaba oldu, tırmaladı, tırnakladı kaşdı, ürttü’] *Muḥarriş* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *muḥarriş*, kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muḥasamat/ muḥāṣamāt/ مُخَاصِمَات

“1. i. esk. Düşmanlık. 2. i. esk. Savaşta çarpışma.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “ms. مُخَاصِمَةٌ/muḥāṣameten, خَاصِمَةٌ/ḥāṣamehu; onunla tartıştı, onunla çekişti, onunla konuşmaz oldu, ondan uzaklaştı, ona düşman oldu” Lane (1953, s. 751)

MLAM: “خَاصِمٌ/ḥāṣame, يَخَاصِمُ/yuḥāṣim, خِصَامًا/ḥiṣāmen ve مُخَاصِمَةٌ/muḥāṣameten, مَخَاصِمٌ/muḥāṣim, مَخَاصِمٌ/muḥāṣam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 654)

“muḥāṣameten: خَاصِمٌ/ḥāṣame; tartıştı, çekişti, dava açtı, mahkemeye verdi’den mimli mastar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 654)

[<Ar. *muḥāṣamāt* √ *ḥ-ş-m* ‘yendi, mağlup etti, indirim yaptı, kırdı’] Arapçada *Muḥasamat*, مُخَاصِمَةٌ/muḥāṣameten kelimesinin çoğul hâlidir. *Muḥasamat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “savaşta çarpışma”

anlamı kazanmıştır. *Muhasamat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*düşmanlık*” anlamı örtüşür.

muhasara/ muḥāṣara/ مُحاصَرة

“1. i. esk. Kuşatma. 2. i. esk. Çevirme. **muhasara altına almak** kuşatmak: ‘Avluda neden bir köşede muhasara altına alındığımı o vakit anlamıştım.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **muhasara etmek** kuşatmak.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “ms. مُحاصَرة/muḥāṣaratan, حاصِرُهُ/hāṣarahu; onu kuşattı.” Lane (1953, s. 582)

MLAM: “حاصر/hāṣara, يحاصر/yuḥāṣir, مُحاصَرة/muḥāṣaratan ve حصارًا/ḥiṣāren, مُحاصِر/muḥāṣir, مُحاصَر/muḥāṣar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

“muḥāṣara: حاصر/hāṣara; kuşattı, etrafını sardı’nin mimli mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

[<Ar. **muḥāṣara** √ **ḥ-ṣ-r** ‘çevreledi, kuşattı, kısıtladı, sınırladı, engel oldu’]
Muhasara hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muḥasebat/ muḥāsebat/ محاسبات

“i. esk. ç. Hesap işleri.” TS (2011, s. 1705)

Muhasebe maddesine bakınız.

muḥasebe/ muḥāsebe/ محاسبة

1. i. esk. Hesaplaşma, karşılıklı hesap görme. 2. i. esk. Hesap işleriyle uğraşma: “*Muhasebe ile defter tutma işlerini de üzerine aldığından milleti burnundan yakalamıştı.*” - Tarık Dursun K. 3. i. esk. Hesapların bütünü. 4. i. esk. Hesap işlerinin yürütüldüğü yer: “*Nedir bu benim çilem / Hesap bilmem / Muhasebede memurum*” - Oktay Rifat. **muḥasebesini yapmak** bir şeyin olumlu veya olumsuz yönlerini gözden geçirerek bir yargıya varmak. TS (2011, s. 1705)

→**nefis muḥasebesi.** TS (2011, s. 1705)

AEL: “ms. مُحَاسَبَة/muḥāsebe; حَاسَبَهُ/hāsebehu; onunla hesaplaştı, onu hesaba çekti, onu cezalandırdı.” Lane (1953, s. 565)

MLAM: “ç. محاسبات/muḥāsebāt, t. مُحَاسِبَة/muḥāsebe; حَاسِب/hāsebe’nin mimli mastarıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 491)

[<Ar. **muḥāsebe** √ **ḥ-s-b** ‘saydı, hesapladı, hesapa kattı’] *Muhasebe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muhasebe* hem Arapçada hem Türkçedeki “*hesaplaşma, karşılıklı hesap görme, hesap işleriyle uğraşma, hesapların bütünü*” anlamı örtüşür.

muhasebeci

“i. Sayman: ‘Çalışma günü olmadığı hâlde dindar muhasebeci geldi.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1705)

Muhasebeci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhasebecilik

“i. Saymanın görevi, saymanlık: ‘Babam muhasebecilikle Serez’e gittiği ve bizi de birlikte götürdüğü zaman sekiz yaşımdaydım.’ - Hüseyin Cahit Yalçın.” TS (2011, s. 1705)

Muhasebecilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhasım/ muḥāşim/ مَخَاصِم

“i. esk. Birbirine düşman olanlardan her biri.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خاصم/hāṣame, يخاصم/yuḥāṣim, خصامًا/ḥiṣāmen ve مُخَاصَمَة/muḥāṣameten, مَخَاصِم/muḥāṣim, مَخَاصِم/muḥāṣam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 654)

“muḥāṣim: خاصم/hāṣame; tartıştı, çekişti, dava açtı, mahkemeye verdi’den ism-i failidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 654)

[<Ar. **muḥāṣim** √ **ḥ-ṣ-m** ‘tartıştı, çekişti, dava açtı, mahkemeye verdi’] *Muhasım* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhasım* hem Arapçada hem Türkçedeki “*birbirine düşman olanlardan her biri*” anlamı örtüşür.

muhasır/ muḥāşir/ مُحَاصِر

“i. esk. Kuşatan, saran.” TS (2011, s.1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حاصر/ḥāṣara, يحاصر/yuḥāṣir, مُحاصرة/muḥāṣaratan ve حصارًا/ḥiṣāren, مُحاصِر/muḥāṣir, مُحاصر/muḥāṣar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

“muḥāṣir: حاصر/ḥāṣara; kuşattı, etrafını sardı’dan ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

[<Ar. **muḥāṣir** √ **ḥ-ṣ-r** ‘çevreledi, kuşattı, kısıtladı, sınırladı, engel oldu’] *Muhasır* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhasip/ muḥāsib/ محاسب

“i. Sayman.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “حاسب/ḥāsebe, يُحاسب/yuḥāsib, مُحاسبة/muḥāsebeten ve حسابًا/ḥisāben, محاسب/muḥsib, محاسب/muḥseb.” Ahmed Muhtar (2008, s. 489)

“muḥsib: حاسب/ḥāsebe; hesaba çekti, birisiyle hesaplaştı, birini cezalandırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 489)

[<Ar. **muḥāsib** √ **ḥ-s-b** ‘saydı, hesapladı, hesapa kattı’] *Muhasip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhasip* hem Arapçada hem Türkçedeki “sayman” anlamı örtüşür.

muhasiplik

“i. Saymanlık.” TS (2011, s. 1705)

Muhasiplik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhassala/ muḥaṣṣale/ مُحَصَّلَة

“1. i. esk. Elde edilen sonuç. 2. i. esk. fiz. Bileşke.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “مُحَصَّلَة/muḥaṣṣaletun; altının veya gümüşün tozunu toplayan kadın.” Lane (1953, s. 586)

MLAM: “t. مُحَصَّلَة/muḥaṣṣaletun; حَصَلَ/ḥaṣṣale’nin faili müennes sigasıdır: مُحَصَّلَة الْمُحَصَّلَة/muḥaṣṣaleti’ş-şey’i; bir şeyin özü, zübdesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 509)

[<Ar. *muḥaṣṣale* √ *ḥ-ṣ-l* ‘oldu, meydana geldi, vaki oldu, hasıl oldu, ulaştı, elde etti, ele geçirdi’] *Muhassala* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhassala* hem Arapçada hem Türkçedeki “*elde edilen sonuç, bileşke*” anlamı örtüşür.

muḥassas/ muḥaṣṣaṣ/ مَخْصَص

“sf. esk. Birine ayrılmış, tahsis olunmuş.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*خَصَّصَ/ḥaṣṣaṣa, يُخَصِّصُ/yuḥaṣṣiṣu, تَخْصِيصًا/taḥaṣṣiṣan, مَخْصَصٌ/muḥaṣṣiṣ, مَخْصَصٌ/muḥaṣṣaṣun.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 651)

“muḥaṣṣaṣ: *خَصَّصَ/ḥaṣṣaṣa*’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 651)

[<Ar. *muḥaṣṣaṣ* √ *ḥ-ṣ-ṣ* ‘özel oldu, özelleştirdi, birisine mahsus oldu, çömertçe verdi, tahsis etti’] *Muhassas* hem Arapçada hem Türkçedeki “*birine ayrılmış, tahsis olunmuş*” anlamı örtüşür.

muḥassasat/ muḥaṣṣaṣāt/ مَخْصَصَات

“ç. i. esk. Bir kimseye maaş, tayın vb. olarak verilmiş şeyler. 2. i. esk. Devlet bütçesinde devlet kuruluşları için ayrılmış paralar, ödenekler.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ç. *مَخْصَصَات/muḥaṣṣaṣāt*; çalışan birine maaşının dışında, ona mali yardım verilmesidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 653)

[<Ar. *muḥaṣṣaṣāt* √ *ḥ-ṣ-ṣ* ‘özel oldu, özelleştirdi, birisine mahsus oldu, çömertçe verdi, tahsis etti’] *Muhassasat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir kimseye maaş, tayın vb. olarak verilmiş şeyler, devlet bütçesinde devlet kuruluşları için ayrılmış paralar, ödenekler*” anlamı örtüşür.

muḥassenat/ muḥassenāt/ مُحَسِّنَات

“i. esk. ç. Yararlı, güzel, hayırlı işler.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ç. مُحَسَّنَات/muḥassenāt; t. mün. مُحَسِّنَة/muḥssine, مُحَسِّن/muḥssin; güzelleştiren, süsleten, iyileştiren, daha iyi duruma getiren, güzel gösteren.” Ahmed Muhtar (2008, s. 499)

[<Ar. *muḥassenāt* √ *ḥ-s-n* ‘güzel oldu, iyi oldu, uygun oldu, münasip oldu’] *Muhassebat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yararlı, güzel, hayırlı işler*” anlamı örtüşür.

muḥassıl/ muḥaṣṣil/ مُحَصِّل

“i. tar. Osmanlı Devleti’nde Tanzimattan önceki dönemde vergi tahsildarı.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “مُحَصِّل/muḥaṣṣil; altını ve gümüşü topraktan ayıklayan adam.” Lane (1953, s. 586)

MLAM: “مُحَصِّل/muḥaṣṣil; 1. حَصَّل/ḥaṣṣale’den ism-i faildir. 2. Devletin kurumlara veya şirketlere ödeme zamanı geldiğinde; ödemeyi toplayan kişi” Ahmed Muhtar (2008, s. 509)

[<Ar. *muḥaṣṣil* √ *ḥ-ṣ-l* ‘oldu, meydana geldi, vaki oldu, hasıl oldu, ulaştı, elde etti, ele geçirdi’] *Muḥassıl* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muḥassıl* hem Arapçada hem Türkçedeki “*ödemeyi yada vergiyi toplayan kişi*” anlamı örtüşür.

muḥat/ muḥāt/ مُحَاط

“1. sf. esk. Kuşatılmış, sarılmış, çevrilmiş. 2. sf. esk. Kitabın sırt kâğıdı ile mukavvasının arasında isteka ile bastırılarak oluşturulmuş hafif çukurluk.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “أَحَاطَ/ehāṭa, يُحِيطُ/yuḥīṭ, أَحِيطُ/ehiṭ, إِحَاطَةً/iḥāṭatan, مُحِيطٌ/muḥīṭ, مُحَاطٌ/muḥāt.”

“muḥāt: أَحَاطَ/ehāṭa; kuşattı, sardı, korudu, bir şeyle ilgili herşey öğrendi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 583)

[<Ar. *muḥāt* √ *ḥ-v-ṭ* ‘kuşattı, sardı, korudu, bir şeyle ilgili herşey öğrendi’] *Muḥat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*kitabın sırt kâğıdı ile mukavvasının arasında isteka ile bastırılarak oluşturulmuş hafif çukurluk*”

anlamı kazanmıştır. *Muhat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kuşatılmış, sarılmış, çevrilmiş*” anlamı örtüşür.

muhatap/ muḥāṭab/ مخاطب

i. Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse: “*Muhatabı da olmayan gecikmiş hesapların ardına düşüyordu.*” - Murathan Mungan. **muhatap olmak**

1. kendisine söz söylenmek, hitap edilmek: “*Konuşmalardan usanmıştım, hiçbir konuşmaya muhatap ve tanık olmayayım.*” - Haldun Taner. 2. karşılaşmak: “*Padişah’tan başka kimseye hitap etmek ve muhatap olmak istememişti.*” - Necip Fazıl Kısakürek. TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*خاطب/ḥāṭabe, يخاطب/yuḥāṭib, خطّابا/ḥiṭāben ve مخاطبة/muḥāṭabeten, مخاطب/muḥāṭib, مخاطب/muḥāṭab.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 659)

“*muḥāṭab: خاطب/ḥāṭabe; karışıklı konuştu, birisine hitap etti, başvurdu’dan ism-i mefuldur.*” Ahmed Muhtar (2008, s. 659)

[<Ar. **muḥāṭab** √ **ḥ-ṭ-b** ‘karışıklı konuştu, birisine hitap etti, başvurdu’] *Muhatap* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse*” anlamı örtüşür.

muhatara/ muḥāṭara/ مخاطرة

“1. i. esk. Korku verici durum, tehlike. 2. i. esk. Zarar, ziyan.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “*ms. مُخَاطَرَة/muḥāṭara, خَاطَرَ بِنَفْسِهِ/ḥāṭara bi-nefsihi; kendini tehlikeye attı.*” Lane (1953, s. 764)

MLAM: “*مُخَاطَرَة/muḥāṭara; 1. خَاطَرَ/ḥāṭara’nin mastarıdır.*” 2. Tehlikeli girişim, risk.” Ahmed Muhtar (2008, s. 662)

[<Ar. **muḥāṭara** √ **ḥ-ṭ-r** ‘aklına geldi, hatırladı’] *Muhatara* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muhatara* hem Arapçada hem Türkçedeki “*korku verici durum, tehlike*” anlamı örtüşür.

muhataralı

“sf. Tehlikeli: ‘Böyle bir zabiti birlik komutanı atamak, Binbaşı Ferit’e muhataralı görüldüğünden, taburun ikmal subayı yapıyor onu.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1705)

Muhtarlı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhatarasız

“sf. Tehlikesiz.” TS (2011, s. 1705)

Muhtarsız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhavere/ muḥāvere/ مُحَاوَرَة

“i. esk. İki kişi arasında karşılıklı olarak yapılan konuşma. **muhavere etmek** birbirleriyle konuşmak.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “ms. مُحَاوَرَة/muḥāvereten, حَاوَرَهُ/hāverehu; onunla karşılıklı konuştu, ona cevap verdi.” Lane (1953, s. 665)

MLAM: “مُحَاوَرَة/muḥāvereten; 1. حَاوَرَهُ/hāvere’nin mastarıdır. 2. İki veya daha çok kişi, bir konu ile ilgili karşılıklı konuşma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 579)

[<Ar. *muḥāvere* √ ḥ-v-r ‘döndü, geri döndü, yıkadı, yıkayıp beyazlattı, eksildi’] *Muhavere* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhavvil/ muḥavvil/ مُحَوِّل

“sf. esk. Değiştiren, dönüştüren.” TS (2011, s. 1705)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحَوِّل/muḥavvilun; 1. حَوَّلَ/havvele’den ism-i faildir. 2. Konvertör. 3. (tren) Makasçı. 4. Transformatör.” (2008, s. 590)

[<Ar. *muḥavvil* √ ḥ-v-l ‘dönüştürdü, iletti, yolladı, devretti’] *Muhavvil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhavvil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*değiştiren, dönüştüren*” anlamı örtüşür.

muhayyel/ muḥayyel/ مُخَيَّل

“sf. esk. Hayal gücüyle yaratılan, hayal edilen: ‘Gülümser bir resimdir / *Muhayyel sevgilimdir*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1705)

AEL: “مُخَيَّل/muḥayyel; hayal edilen şey.” Lane (1953, s. 836)

MLAM: “تَخَيَّل/taḥayyele, يَتَخَيَّل/yetaḥayyel, تَخَيُّلاً/taḥayyulen, مُتَخَيِّل/mutaḥayyil, مُتَخَيِّل/mutaḥayyel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 714)

“mutaḥayyel: تَخَيَّل/taḥayyele; tasavvur etti, hayal etti”den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 714)

[<Ar. *muḥayyel* √ *ḥ-y-l* ‘düşündü, hayal etti’] *Muḥayyel* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muḥayyer/ muḥayyer/ مَخِير

“1. sf. esk. Sağlamlığı ve kullanılabilirliği açısından önerilen, beğenilmediğinde geri verilebilecek olan (eşya vb.). 2. i. müz. Türk müziğinde bir makam. **muḥayyer bırakmak** seçmeli bırakmak, seçmeye izin vermek.” TS (2011, s. 1706)

→ **muḥayyerbuselik, muḥayyerkürdi, muḥayyersümbüle. TS (2011, s. 1706)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “خَيَّر/ḥayyere, يَخَيِّر/yuḥayyir, تَخَيُّراً/taḥayyuren, مُخَيِّر/muḥayyir, مُخَيِّر/muḥayyer.”

“muḥayyer: خَيَّر/ḥayyere; seçtirdi, seçim yaptırdı, tercih etti”den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 711)

[<Ar. *muḥayyer* √ *ḥ-ī-r* ‘seçtirdi, seçim yaptırdı, tercih etti’] *Muḥayyer* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muḥayyer* hem Arapçada hem Türkçedeki “sağlamlığı ve kullanılabilirliği açısından önerilen, beğenilmediğinde geri verilebilecek olan (eşya vb.)” anlamı örtüşür.

muḥayyerbuselik

“i. müz. Klasik Türk müziğinde bir makam.” TS (2011, s. 1706)

Muḥayyerbuselik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muḥayyerkürdi

“i. müz. Klasik Türk müziğinde bir makam.” TS (2011, s. 1706)

Muḥayyerkürdi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhayyerlik

“1. i. Seçmeli olma durumu. 2. i. huk. Seçme hakkı.” TS (2011, s. 1706)

Muhayyerlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhayyersümbüle

“i. müz. Klasik Türk müziğinde bir makam.” TS (2011, s. 1706)

Muhayyersümbüle, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhayyile/ muḥayyile/ مَخَيَّلَة

“i. Hayal gücü: ‘O andan itibaren muhayyilesi çalışmaya başlamıştı.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1706)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَخَيَّلَة/muḥayyile; 1. ḥayyile’den ism-i failin mastarıdır. 2. Hayal gücü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 714)

[<Ar. *muḥayyile* √ ḥ-y-l ‘düşündü, hayal etti’] *Muhayyile* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhbir/ muḥbir/ مَخْبِر

“1. i. esk. Haber ulaştırıcı, haber veren kimse: ‘Genç muhbirlere bu defa Hazım Aslan’ın peşinde koşuyorlardı.’ - Halide Edip Adıvar. 2. i. esk. Yasa dışı olan bir durumu yetkili makamlara bildiren kimse, ihbarcı: ‘Yeter ki bana kıymayın. Ömür boyu muhbiriniz olurum sizin.’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1706)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “t. مَخْبِر/muḥbir; 1. أَخْبَرَ/eḥbere’den ism-i faildir. 2. Haber veren, haber aktaran, gizli ajan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 609)

[<Ar. *muḥbir* √ ḥ-b-r ‘denedi, test etti, bildi, iyi tanıdı, deneyimli oldu’] *Muhbir* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhbirlik

“1. i. Muhbir olma durumu. 2. i. Muhbirin yaptığı iş.” TS (2011, s. 1706)

Muhbirlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhdes/ muḥdes/ مُحَدَث

“1. sf. Yeni kurulan, sonradan oluşturulan. 2. i. mim. Yapının özgün biçimlerine uygun olmayan sonradan yapılmış bölümler.” TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحَدِّثٌ/muḥdiṣun; çağdaş insan, yeni bir şey bulan, yeni bir şey ortaya çıkaran, şeriata uygun olmayan, abdesti bozulan, yeni doğurmuş olan hayvan.” Lane (1953, s. 529)

MLAM: “أَحَدَثٌ/eḥdeṣe, يُحَدِّثُ/yuḥdiṣ, إِحْدَاثًا/iḥdāṣen, مُحَدِّثٌ/muḥdiṣ, مُحَدِّثٌ/muḥdeṣ.”

“muḥdes: أَحَدَثٌ/eḥdeṣe; yeni şeyi ortaya çıkarttı, başlattı, tesis etti, abdesti bozdu.’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 452)

[<Ar. muḥdes√ ḥ-d-s ‘oldu, meydana geldi, ortaya çıktı, yeni oldu, genç oldu, son zamanlarda oldu’] Muḥdis kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “yapının özgün biçimlerine uygun olmayan sonradan yapılmış bölümler” anlamı kazanmıştır. Muḥdis hem Arapçada hem Türkçedeki “yeni kurulan, sonradan oluşturulan” anlamı örtüşür.

muhik/ muḥikḳ/ مُحِقّ

“sf. esk. Haklı, doğru.” TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحِقٌّ/muḥikḳun; doğruyu söyleyen, hakikati gösteren kimse, hakikati idda eden kimse.” Lane (1953, s. 529)

MLAM: “أَحَقَّ/eḥaḳḳa, يُحِقُّ/yuḥikḳ, أَحَقُّ/eḥikḳ ve أَحَقَّ/eḥikḳa, إِحْقَاقًا/iḥḳāḳan, مُحِقٌّ/muḥikḳ, مُحَقٌّ/muḥaḳḳ.” Ahmed Muhtar (2008, s. 530)

“muḥikḳ: أَحَقَّ/eḥaḳḳa; hakkı gösterdi, hakkı söyledi, hakkı ispat etti’den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 530)

[<Ar. muḥikḳ√ ḥ-k-k ‘gerçekleşti, uyguladı, araştırdı, sorguladı, tetkik etti, ispatladı, kanıtladı, emin oldu’] Muhik hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhil/ muḥill/ مُخِلّ

“sf. esk. Dokunan, bozan, ihlal eden.” TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُخِلٌّ/muḥillun; bir şeyi bozan, bir şeyi zarara uğratan, yeri terk eden, anlamlı bir söz söylemeyen.” Lane (1953, s. 781)

MLAM: “أَهْلَ/ehalle, يُهْلِل/yuhill, أَهْلِل/ehlil ve أَهْلِل/ehille, إِهْلَالًا/ihlālen, مُهْلِل/muhill, مُهْلِلًا/muħalle bihi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 690)

“muhill: أَهْلَ/ehalle; kural vb. bozdu, ihlal etti, bir şeyi yerine getirmedi’den ism-i mefuldur.” Ahmed Muhtar (2008, s. 690)

[<Ar. **muħill** √ **ħ-l-l** ‘kural vb. bozdu, ihlal etti, bir şeyi yerine getirmedi’] *Muħil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muħil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*dokunan, bozan, ihlal eden*” anlamı örtüşür.

muhip/ muħibb/ مُحِبّ

“sf. esk. Seven, sevgi besleyen, dost.” TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحِبُّ/muħibbun; seven, başka bir kişiden etkilenen, başka bir kişiden hoşlanan.” Lane (1953, s. 497)

MLAM: “t. مُحِبُّ/muħibb; أَحَبَّ/ehabbe’den ism-i faildir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 434)

[<Ar. **muħibb** √ **ħ-b-b** ‘sevdi, meyilli oldu, çok hoşlandı’] *Muhip* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhit/ muħīṭ/ مُحِيط

1. i. Çevre, yöre, etraf: “Geniş enginlere, bitmez ufuklara alışan korsanı bu dar muhit sıkıyordu.” - Nazım Hikmet. 2. i. me. Bir kimsenin sürekli ilişkide bulunduğu insanlar topluluğu, çevre: “Büyük bir sevinç içinde olan Mevlâna, artık onu muhitine bağlayabilmek için bir çare düşünmüştü.” - Asaf Halet Çelebi. **muhit edinmek** ilişkili olduğu, tanışık olduğu kimselerin sayısını çoğaltmak. TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحِيطٌ/muħīṭun; حَوَّطٌ/ħavaṭa’den ism-i faildir, bir şeyi çeveleyen, bir şeyin etrafını kuşatan, bir şeyle ilgili herşey bilen kişi, bir şeyle ilgili herşey öğrenen kimse.” Lane (1953, s. 672)

MLAM: “مُحِيطٌ/muħīṭ, (akil olmayan) ç. مُحِيطَات/ muħīṭāt; 1. أَحَاطَ/’aħāṭe’den ism-i fail. 2. Bir çevre, bir kişinin içinde bulunduğu bir ortam. 3. çev. jeo. Okyanus. 4. hadis Yüz bin hadi bilen biri. 5. الْمُحِيط/el-muħīṭ; Esmayihüsna’dan bir isim, gücü ve bilgisi tüm yarattıklarını kuşatan demektir. 6. geo. Çap.” Ahmed Muhtar (2008, s. 584)

[<Ar. *muḥīṭ* √ *ḥ-v-ṭ* ‘korudu, muhafaza etti, baktı, çevreledi, kuşattı’] *Muhit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhit* hem Arapçada hem Türkçedeki “çevre, yöre, etraf, bir kimsenin sürekli ilişkide bulunduğu insanlar topluluğu” anlamı örtüşür.

muhkem/ muḥkem/ مُحْكَم

“sf. Sağlam, sağlamlaştırılmış: ‘Duvarlar ses geçmeyecek derecede muhkemdi.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحْكَم/muḥkem; sabit, kararlı, sağlam, güçlü yapılmış olan şey; parçalanmaz hâle getirilen şey, Kur’an-ı Kerim’de helal ve haram meseleleri ayrıntıyla açıklayan ayetler.” Lane (1953, s. 681)

MLAM: “مُحْكَم/muḥkem; 1. أَحْكَم/’aḥkeme’den ism-i meful. 2. Ayrıntılı, titiz, güvenilir, sağlam. 3. Kur’an-ı Kerim’de muhkem ayetler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 541)

[<Ar. *muḥkem* √ *ḥ-k-m* ‘hükmetti, yasalaştırdı, şeriat yaptı, engelledi, önledi, hâkim oldu, üstledi, yargıladı, hüküm verdi’] *Muhem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhkem* hem Arapçada hem Türkçedeki “sağlam, sağlamlaştırılmış” anlamı örtüşür.

muhkemlik

“i. Muhkem olma durumu.” TS (2011, s. 1706)

Muhkemlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhlis/ muḥliş/ مُخْلِص

“sf. esk. Dostluğunda ve inançlarında içten olan.” TS (2011, s. 1706)

→ **halis muhlis. TS (2011, s. 1706)**

AEL: “مُخْلِص/muḥlişun; arı, saf, temiz, katışıksız şey, Allah’a içtenlikten inanan kişi.” Lane (1953, s. 787)

MLAM: “مُخْلِص/muḥliş, أَخْلَص/’ḥalaşe’den ism-i fail. أَخْلَص/’ḥalaşe; samimi oldu, samimi davrandı, doğru şekilde yaptı, en uygun şekilde yerine getirdi” Ahmed Muhtar (2008, s. 678)

[<Ar. *maḥlaṣ* √ *ḥ-l-ṣ* ‘bitti, ulaştı, kurtuldu, ayrıldı, küstü, saf’] *Muhlis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhlis* hem Arapçada hem Türkçedeki “*dostluğunda ve inançlarında içten olan*” anlamı örtüşür.

muhlislik

“i. Muhlis olma durumu.” TS (2011, s. 1706)

Muhlislik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhrik/ muḥriḳ/ محرق

“1. sf. esk. Yakıcı. 2. sf. esk. mec. Yanık, dokunaklı (ses).” TS (2011, s. 1706)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: ’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muḥriḳ* √ *ḥ-r-k* ‘sürüttü, acıdı, yaktı’] *Muhrik* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *muhrık*, günlük konuşmalarda “*yakıcı*” şeklinde kullanılır. *Muhrik* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır.

muhrip/ muḥrib/ محرب

“i. ask. Torpido, top ve denizaltılara karşı silahlarla donatılmış, küçük, hızlı giden savaş gemisi, destroyer.” TS (2011, s. 1706)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muḥrib* √ *ḥ-r-b* ‘mızrakla vurdu, mızrağı sapladı, soydu’] *Muhrip* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *muhrıp* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muhtaç/ muḥtāc/ محتاج

1. sf. Bir şeye gereksinim duyan: “*Bunu iştirmeye ne kadar muhtaçmış!*” - Adalet Ağaoğlu. 2. sf. Yoksul, fakir (kimse): “*Muhtaç hemşehrilerin bir kısmı etrafımda dolaşmaya, bana kur yapmaya başladılar.*” - Reşat Nuri Güntekin. 3. sf. Bakmaya mecbur olduğu aile bireylerini veya kendisini geçindirmeye yetecek geliri, malı, kazancı

bulunmayan. **muhtaç etmek** birini, gereksinim duyduğu bir şeyi başkasından sağlamak zorunda bırakmak. **muhtaç olmak** gereksinim duymak: “*Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.*” – Atatürk. TS (2011, s. 1706)

AEL: “مُحْتَاجٌ/muhtācun; ihtiyaç duyan kimse, yoksul.” Lane (1953, s. 664)

MLAM: “مُحْتَاجٌ/muhtāc; 1. اِحْتِاجٌ/ahtāc ‘den ismi fail. 2. Fakir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 577)

[<Ar. **muhtāc** √ **h-v-c** ‘fakirleşti, ihtyacı oldu, yoksullaştı’] *Muhtaç* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhtaç* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir şeye gereksinim duyan, yoksul, fakir (kimse), bakmaya mecbur olduğu aile bireylerini veya kendisini geçindirmeye yetecek geliri, malı, kazancı bulunmayan*” anlamı örtüşür.

muhtaçlık

“i. Bakmaya mecbur olduğu aile bireylerini veya kendisini geçindirmeye yetecek geliri, malı, kazancı olmayanların içinde bulunduğu durum.” TS (2011, s. 1706)

Muhtaçlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhtar/ muhtār/ مختار

1. i. Köy ve mahallenin yasalarla belirtilmiş işlerini yürütmek için o köy veya mahallede oturanların seçtikleri kimse, köy muhtarı, mahalle muhtarı: “*Bir sabah kalktım, sofaya muhtar önde bütün köylü yığılmış.*” - Halide Edip Adıvar. 2. sf. esk. Özerk: “*Milletin ağzı torba değil ki, iki gözüm, dikesin. Herkes dilediği hikmeti savurmakta muhtardır.*” - Nazım Hikmet. 3. sf. mec. Her işe burnunu sokan. TS (2011, s. 1706)

→ **failimuhtar, köy muhtarı, mahalle muhtar. TS (2011, s. 1706)**

AEL: “مُخْتَارٌ/muhtārūn; seçilen, ihtiyar edilen, tercih edilen, benzerleri arasında hoşça gideni seçip alınan, seçenek, alternatif.” Lane (1953, s. 831)

MLAM: “مُخْتَارٌ/muhtār, ç. (akil olan için) مختارون/muhtārūn, (akil olmayan için) مختارات/muhtārāt; 1. اِخْتَارَ/ehtāre ‘den ism-i fail. 2. اِخْتَارَ/ehtāre ‘den ism-i meful. 3. Bazı Arap ülkelerinde mahalle veya köy reisi, bazı Arap ülkelerinde ise ona muhtar diyorlar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 712)

[<Ar. *muhtār* √ *h-ṭ-r* ‘seçtirdi, seçim yaptırdı, tercih etti’] *Muhtar* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*her işe burnunu sokan*” anlamı kazanmıştır. *Muhtar* hem Arapçada hem Türkçedeki “*köy ve mahallenin yasalarla belirtilmiş işlerini yürütmek için o köy veya mahallede oturanların seçtikleri kimse, köy muhtarı, mahalle muhtarı, özerk*” anlamı örtüşür.

muhtariyet/ muhtāriyyet/ مختاریّة

“i. esk. Özerklik: ‘*Belgrat paşalığının muhtariyeti hakkında şifahi bir anlaşma yaptı.*’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1706)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muhtāriyyet* √ *h-ṭ-r* ‘seçtirdi, seçim yaptırdı, tercih etti’] *Muhtariyet* kelimesi, sonradan Arapçaya giren bir kelime olduğu için ve yaygın olmayan kullanımından dolayı sözlüklerde geçmemektedir. *Muhtariyet*, Arapçada bir mezhebin adıdır.

muhtarlık

“1. i. Muhtarın görevi veya makamı. 2. i. Muhtarın görevini yaptığı yer.” TS (2011, s. 1706)

Muhtarlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhtasar/ muhtaşar/ مختَصَر

“sf. esk. Kısaltılmış olan.” TS (2011, s. 1706)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مختَصَر/muhtaşar, اختَصَرَ/ehtāşare’den ism-i meful. اختَصَرَ/ehtāşare; kısaltladı, özetledi, kısalttı, kestirmeden gitti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 649)

[<Ar. *muhtaşar* √ *h-ş-r* ‘beline vurdu’] *Muhtasar* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhtasar* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kısaltılmış olan*” anlamı örtüşür.

muhtasaran

“z. esk. Kısaca, kısaltarak, özet olarak.” TS (2011, s. 1706)

[<Ar. *muhtaşaran* √ *h-ş-r* ‘beline vurdu’] Türkçede kullanılan *muhtasaran* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçedir. Çünkü Arapçada kullanılan *muhtasaran* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır. Sonuç olarak *muhtasaran* kelimesinin kökeni Arapça olsa bile Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muhtekir/ muhtekir/ محتكر

“sf. esk. tic. Vurguncu.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muhtekir* √ *h-k-r* ‘tekel oluşturdu’] *Muhtekir* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *muhrik*, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda “vurguncu” şeklinde kullanılır.

muhtel/ muhtell/ مختل

“sf. esk. Düzeni bozulmuş, bozuk.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُخْتَلَّ/ *muhtellun*; fakir, ihtiyaç sahibi. اَمْرٌ مُخْتَلَّ/ *emrun muhtellun*; bozuk bir iş.” Lane (1953, s. 781)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muhtell* √ *h-t-l* ‘aldattı, oyuna getirdi, gizlendi’] *Muhtel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhtel* hem Arapçada hem Türkçedeki “bozulmuş, bozuk” anlamı örtüşür.

muhtelif/ muhtelif/ مُخْتَلِف

“1. sf. Çeşit çeşit, çeşitli: ‘Bu bulut, gece düşen şahabın, yanarak bıraktığı muhtelif renkli bir dumandı.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. sf. esk. Zıt, birbirini tutmayan.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُخْتَلِفٌ/ *muhtelif*; çelişki bir konuşma, uyuşmayan söz. طُرُقٌ مُخْتَلِفَةٌ/ *tuṛukun muhtelifetun*; farklı yöntemler.” Lane (1953, s. 799)

MLAM: “مُخْتَلِفٌ/ *muhtelif*; اِخْتَلَفَ/ *ehtelege*’den ism-i fail. اِخْتَلَفَ/ *ehtelege*; ayrılığa düştü, zıt oldu, uyuşmadı, anlaşmadı, benzemedi, farklı oldu” Ahmed Muhtar (2008, s. 687)

[<Ar. *muhtelif* √ *h-l-f* ‘yerini aldı, yerini doldurdu, sonra geldi, izledi, halifesi oldu, mirasçısı oldu, arkada kaldı’] *Muhtelif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhtelif* hem Arapçada hem Türkçedeki “*çeşit çeşit, çeşitli, zıt, birbirini tutmayan*” anlamı örtüşür.

muhteliflik

“i. Muhtelif olma durumu.” TS (2011, s. 1707)

Muhteliflik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhtelis/ muhtelis/ مختلس

“sf. esk. Kamu malını zimmetine geçiren, çalan.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مختلس/muhtelisun; bir şeyi hileyle çalan kişi, kimseye hissettirmeden hızlıca çalan kişi, kılıçla vb. hızlıca ve karşı tarafı hissettirmeden vuran kişi veya bir şeyi zorla alan kişi.” Lane (1953, s. 799)

MLAM: “مختلس/muhtelis; 1. اختلس/ehtelese’den ismi fail. 2. Hakkı olmaksızın velayeti altında para bulunduran kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 678)

[<Ar. *muhtelis* √ *h-l-s* ‘gasp etti, çaldı, kapıp kaçtı’] *Muhtelis* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhtelit/ muhteliṭ/ مختلط

“sf. esk. Karma.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مختلط/muhteliṭun; bir şeyle karıştırmış olan şey, başka bir şeyle kaynaşmış olan şey.” Lane (1953, s. 789)

MLAM: مختلط/muhteliṭ, اختلط/ehteleṭe’den ism-i fail. اختلط/ehteleṭe; karıştı, birleşti, karmakarışık oldu, delirdi, katıldı, samimi oldu, arkadaşlık kurdu, zor ve anlaşılmaz oldu” Ahmed Muhtar (2008, s. 680)

[<Ar. *muhteliṭ* √ *h-l-ṭ* ‘karıştırdı, katışık yaptı, boş konuştu’] *Muhtelit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muhtelit* hem Arapçada hem Türkçedeki “*karma*” anlamı örtüşür.

muhtemel/ muhtemel/ مُحْتَمَل

“sf. Gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası, olası, mümkün: ‘Bir insan için güzel olanın, daha birçok insan için de güzel olması pek muhtemeldir.’ - Nurullah Ataç.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحْتَمَل/muhtemel, اِحْتَمَل/ehtemele’den ism-i meful. اِحْتَمَل/ehtemele; sabretti, katlandı, tahammül gösterdi, kapasitesi oldu, varsaydı, yükledi, taşıdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 562)

[<Ar. **muhtemel** √ **h-m-l** ‘taşıdı, yükledi, ezberledi, yordu, kefil oldu’] Türkçedeki *muhtemel*, anlam bakımından Arapçadaki اِحْتِمَال/ihtimāl kelimesine tekabül eder. *Muhtemel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası, olası, mümkün” anlamı benimsemiştir.

muhtemelen/ muhtemelen/ مُحْتَمَلًا

“z. Umulur ki, beklenir ki, görünüşe bakılarak.” TS (2011, s. 1707)

[<Ar. **muhtemelen** √ **h-m-l** ‘taşıdı, yükledi, ezberledi, yordu, kefil oldu’] Türkçede kullanılan *muhtemelen* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçedir. Çünkü Arapçada kullanılan *muhtemelen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır. Sonuç olarak *muhtemelen* kelimesinin kökeni Arapça olsa bile Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muhterem/ muhterem/ مُحْتَرَم

“sf. Saygıdeğer: ‘Bendenizle birlikte muhterem okuyucuların hepsi de güler, durur.’ - Ahmet Rasim.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُحْتَرَم/muhterem; saygıdeğer kimse.” Lane (1953, s. 557)

MLAM: “مُحْتَرَم/muhterem; اِحْتَرَم/ehterem’den ism-i meful. اِحْتَرَم/ehterem; saygı gösterdi, saydı, itibar etti” Ahmed Muhtar (2008, s. 481)

[<Ar. **muhterem** √ **h-r-m** ‘menetti, mahrum bıraktı’] *Muhterem* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhteremlik

“i. Saygıdeğerlik.” TS (2011, s. 1707)

Muhteremlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhteri/ muhteri’ / مخترع

“1. sf. esk. Yeni bir şey yaratan, icat eden. 2. sf. esk. mec. Yalanlar uydurarak bir kimseye iftirada bulunan.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مخترع/muhteri’; اخترع/ehtere’e’den ismi fail. اخترع/ehtere’e; icat etti, ortaya çıkardı, tasarladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 633)

[<Ar. *muhteri’* √ *h-r-* ‘zayıfladı, güçsüzleşti, gevşedi’] *Muhteriz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muhteri* hem Arapçada hem Türkçedeki “yeni bir şey yaratan, icat eden” anlamı örtüşür.

muhteris/ muhteriş/ مُحْتَرِص

“sf. esk. Hırslı: ‘Bizim doğru yolda bulmadıklarımız, muhteris ve kendi ikballeri için çalışıyor zannettiklerimizdir.’ - Tarık Buğra.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُحْتَرِص/muhteriş; احترص/ehtereş’den ismi fail. احترص/ehtereş; çabaladı, gayet gösterdi, elde etmeye çalıştı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 474)

[<Ar. *muhteriş* √ *h-r-ş* ‘aç gözlü, aç gözlü oldu, imrendi, cimrlik etti, muhafaza etti’] Tespit ettiğimiz gibi *muhteris* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “hırslı” anlamı benimsemiştir.

muhterislik

“i. Hırslılık.” TS (2011, s. 1707)

Muhterislik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhteriz/ muhteriz/ مُحْتَرِز

“sf. esk. Çekingen.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحْتَرَزَ/muhteriz; احْتَرَزَ/ehtereze'den ismi fail. احْتَرَزَ/ehtereze; sakındı, korundu, dikkatli oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 471)

[<Ar. **muhteriz** √ **h-r-z** ‘korudu, muhafaza etti’] Tespit ettiğimiz gibi *muhteriz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “çekingen” anlamı benimsemiştir.

muhtesip/ muhtesib/ مُحْتَسِب

“i. esk. İslam şehirlerinde çarşı ve pazar esnafını din kurallarına göre denetleyen görevli, belediye memuru.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُحْتَسِبٌ/muhtesibun; Allah rızası için yapan, bir şeye sabredip karşılığını Allah’tan bekleyen.” Lane (1953, s. 567)

MLAM: “مُحْتَسِبٌ/muhtesib; 1. احْتَسَبَ/ehtesebe'den ismi fail. 2. Hesap işlemlerinin işini yapan kime.” Ahmed Muhtar (2008, s. 492)

[<Ar. **muhtesib** √ **h-s-b** ‘saydı, hesapladı, göz önüne aldı, hesaba kattı’] *Muhtesip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam başkalaşmasına uğramıştır.

muhteşem/ muhteşem/ مُحْتَشِم

“1. sf. Görkemli: ‘Ne büyüymüş, ne koca göbekli muhteşem bir mahluk olmuştu.’ - Sait Faik Abasıyanık. 2. sf. Büyük.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُحْتَشِمٌ/muhteşemun; çekinen, utanan, hizmetçileri çok olan kimse.” Lane (1953, s. 577)

MLAM: “مُحْتَشِمٌ/muhteşem; احْتَشَمَ/ehteşeme'den ismi meful. احْتَشَمَ/ehteşeme; utandı, mahcup oldu, çekindi, gidişatını düzeltti, özen gösterdi, uslandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 502)

[<Ar. **muhteşem** √ **h-ş-m** ‘utandırdı, öfkелendirdi’] *Muhteşem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam başkalaşmasına uğramıştır.

muhteşemlik

“i. Görkemlilik.” TS (2011, s. 1707)

Muhteşemlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhteva/ muhtevā/ مُحْتَوَى

“i. İçerik: ‘Nesir olarak Naima Tarihi’ni hem muhteva hem ifade bakımından beğenirim.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “محتوى/muḥtevē; insanların toplandığı ev.” Lane (1953, s. 679)

MLAM: “محتوى /muḥteven, ç. محتويات/muḥteveyāt; 1. احتوى/eḥtevē ‘den ismi meful.

2. İçerik. 3. Kitap konularının indeksi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 592)

[<Ar. **muḥtevē** √ **ḥ-v-t** ‘elde etti, ele geçirdi, topladı, içine aldı’] *Muhteva* hem Arapçada hem Türkçedeki “içerik” anlamı örtüşür.

muhtevalı

“sf. İçerikli.” TS (2011, s. 1707)

Muhtevalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muhtevi/ muḥtevī/ محتوى

“sf. esk. İhtiva eden, içine alan, kapsayan, içinde bulunduran.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. **muḥtevē** √ **ḥ-v-t** ‘elde etti, ele geçirdi, topladı, içine aldı’] *Muhtevi*, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *muhtevi*, Arapçada yaygın ve kullanılan bir kelimedir. *Muhtevi* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muhteviyat/ muḥteveyāt/ محتويات

“i. esk. ç. İçerikler: ‘Bu üç vesika muhteviyatını göz önünde tutarak hep beraber, kısa bir tahlil yapalım!’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1707)

Muhteva maddesine bakınız.

muhtıra/ muḥṭıra/ مخطرة

“1. i. Herhangi bir şeyi hatırlatmak, uyarmak amacıyla yazılan yazı. 2. i. Bir devletin başka bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı, memorandum, nota. 3. i. Andıç. 4. i. Günlük.” TS (2011, s. 1707)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muḥṭira* √ *ḥ-ṭ-r* ‘hatırladı, aklına geldi’] *Muhtıra* kelimesi, Arapça gramerine göre doğru şekilde kullanılmasına rağmen, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *muhtıra* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muḥzır/ muḥzır/ مُحْضِر

“i. t. İlgililerin mahkemede bulunmalarını sağlayan görevli: ‘*Kadı ola davacı ve muḥzır dahi şahit / Ol mahkemenin hükmüne derler mi adalet*’ - Ziya Paşa.” TS (2011, s. 1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُحْضِر/ *muḥzır*; 1. أَحْضَرَ / ‘*muḥzır*’den ismi meful. 2. Davacıları ilan eden ve kararları uygulayan bir görevli. 3. Hakimin huzurunda davacıların bulunmalarını sağlayan kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 514) حَضَرَ

[<Ar. *muḥzır* √ *ḥ-ṣ-r* ‘bir yere geldi, hazır bulundu, devam etti, katıldı, aklına geldi, ulaştı’] *Muḥzır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muḥzır* hem Arapçada hem Türkçedeki “*ilgililerin mahkemede bulunmalarını sağlayan görevli*” anlamı örtüşür.

muin/ mu‘īn/ مُعِين

“i. esk. Yardımcı: Tanrı muinin olsun.” TS (2011, s.1707)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُعِين/ *mu‘īn*; أَعَانَ/ *e‘āne*’den ism-i fail. الْمُعِين/ *el-mu‘īn*; Esmayihüsna’dan bir isimdir. أَعَانَ/ *e‘āne*; yardım etti, yardımcı oldu” Ahmed Muhtar (2008, s. 1581)

[<Ar. *mu‘īn* √ ‘-v-n ‘yardım etti, yardımcı oldu’] *Muin* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muinli

“sf. t. Askere alındığında ailesine bakacak kimsesi olan.” TS (2011, s. 1707)

Muinli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muinsiz

“sf. t. Askere alındığında ailesine bakacak kimsesi olmayan.” TS (2011, s. 1707)

Muinsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muit/ mu‘īd/ مُعِيد

“i. esk. Okullarda çocukları çalıştırmakla görevli kimse, öğretmen yardımcısı.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُعِيد/ *mu‘īdun*; bir işi tekrar yapan kimse, zeki olan, herşey bilen kimse.” Lane (1953, s. 2191)

MLAM: “مُعِيد/ *mu‘īd*; 1. أَعَادَ/ *e‘āde*’den ism-i fail. 2. Yardımcı doçentlik görevini almadan önce üniversitede öğretim görevlisi görevinde bulunan kimse. 3. المَعِيد/ *el-mu‘īd*; Esmayihüsna’dan bir isimdir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1573)

[<Ar. *mu‘īd* √ ‘-v-d ‘döndü, geri döndü, eski haline döndü, yeniden yaptı’]
Tespit ettiğimiz gibi *mait* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “okullarda çocukları çalıştırmakla görevli kimse, öğretmen yardımcısı” anlamı benimsemiştir. Sonuç olarak *muit*’in anlamı başkalaşmış bir sözcüktür.

mukaar/ muḳa‘‘ar/ مُقَاعَر

“sf. esk. mat. f. İçbükey.” TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُقَاعَر/ *muḳa‘‘arun*; bardak, toprak testi, meseleleri veya işleri en dip noktasına ulaşan adam.” Lane (1953, s. 2548)

MLAM: “مُقَاعَر/ *muḳa‘‘ar*; 1. قَعَرَ/ *ka‘‘are*’den ism-i meful. 2. doğ. fiz. İçbükey.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1843)

[<Ar. *muḳa‘‘ar* √ *ḳ-*‘-r ‘kuyun dibine ulaştı, kökünden söktü’] *Mukaar* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mukabele/ muḳābele/ مُقَابَلَة

1. i. Karşılık verme, karşılama, karşılık. 2. i. Karşı gelme, başkaldırma. 3. i. Toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi: “*Tevfik'in kızı selatin camilerine ramazanda mukabele için büyük ücretlerle çağrılıyordu.*” - Halide Edip Adıvar. 4. i. esk. Karşılaştırma, karşılıklı yapılan okuma. **mukabele etmek** 1. karşılık vermek, karşılıklı bulunmak: “*Dâhilî isyanlara mukabele ve mukavemet ettik.*” – Atatürk. 2. karşı gelmek. **mukabele okumak** topluluk karşısında dinleyicilerin takip edebileceği biçimde Kur'an'ı okumak. **mukabelede bulunmak** karşılık vermek. TS (2011, s. 1707)

AEL: “مُقَابَلَةٌ/muḳābeletun; kıyaslama, karşılaştırma.” Lane (1953, s. 2984)

MLAM: “مُقَابَلَةٌ/muḳābele; 1. Mastarı قَابِل/ḳābele. 2. Bir sorunu sunmak veya bir iddiada bulunmak için yüz yüze görüşme. 3. bel. İki veya daha fazla kelime kullanıp ve ardından (aynı cümlede) zıt anlamları verme. 4. Takas. 5. Metinleri birbiriyle eşleştirme, genellikle eski el yazmaları ve yayınların araştırılmasında yapılır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1772)

[<Ar. **muḳābele** √ **ḳ-b-l** ‘aldı, kabul etti, razı oldu, inandı’] Tespit ettiğimiz gibi *mukabele* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde kökün anlamını kaybetmiş ve “*karşılık verme, karşılama, karşılık, karşı gelme, başkaldırma, toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi, karşılaştırma, karşılıklı yapılan okuma*” anlamları benimsemiştir. Sonuç olarak *mukabele*'in anlamı başkalaşmış bir sözcüktür.

mukabeleci

“1. i. Camilerde Kur'an okuyan kimse. 2. i. esk. Bürolarda temize çekilmiş hesapları müsveddeleri ile karşılaştıran görevli. 3. i. esk. Askerin yoklamasını yapan kimse.” TS (2011, s. 1707)

Mukabeleci, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukabelecilik

“i. Mukabeleci olma durumu.” TS (2011, s. 1707)

Mukabelecilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukabeleli

“sf. Karşılığı olan.” TS (2011, s. 1707)

Mukabeleli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukabelesiz

“sf. Karşılığı olmayan: ‘Yaptığı edep dışı hareketleri nasıl olup da mukabelesiz bırakıyorsunuz?’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1707)

Mukabelesiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukabil/ muḳābil/ مُقَابِل

1. sf. Bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan: “*Düşmanlarla beraber Anadolu’da mukabil teşkilat yapmak üzere yetmiş beş kişi kadar göndermiş.*” – Atatürk. **2. sf.** Bir şeyin karşısında bulunan. **3. sf.** Karşılıklı: “*Hatta bir halıdaki mukabil iki şekilden bile biri diğerine tamamıyla müşabih değildir.*” - Ahmet Hikmet Müftüoğlu. **4. z.** Karşılık olarak: “*Bir iki iyi habere mukabil her gün nice kaza ve bela haberleri verir.*” - Abdülhak Şinasi Hisar. **5. z.** Rağmen: “*Oraya altın parlaklığı veren guruplara mukabil buradan her sabah pırıl pırıl bir güneş doğduğunu da ben çok defalar gördüm.*” - Asaf Halet Çelebi. TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَابِل/muḳābil; **1.** قَابِل/ḳābele’den ismi fail. **2.** Karşılığı olan. **3.** Bedel, karşılık. **4.** Karşılıklı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1772)

[<Ar. *muḳābil* √ *ḳ-b-l* ‘aldı, kabul etti, razı oldu, inandı’] *Mukabil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mukabil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir şeye karşılık olarak yapılan, bir şeyin karşılığı olan, karşılıklı*” anlamı örtüşür

mukaddem/ muḳaddem/ مُقَدِّم

“**1. sf.** esk. Önce gelen, önceki. **2. i. man.** Öncül.” TS (2011, s. 1708)

AEL: “مُقَدِّم/muḳaddemun; önce gelen, öncülük yapan, lider, amir, bir işte ileri gelen kimse, baş.” Lane (1953, s. 2986)

MLAM: “مُقَدِّمٌ/muḳaddem; 1. قَدَّمَ/ḳaddeme’den ismi meful. 2. Önce, ilk, ön, bir şeyin başlangıcı. 3. Güvenmelik. 4. Orduda ve poliste, binbaşının üstünde ve albayın altında bir rütbe.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1786)

[<Ar. **muḳaddem** √ ḳ-d-m ‘önlerine geçti, önlerinde oldu, önce geldi, cesur oldu’] *Mukaddem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukaddem* hem Arapçada hem Türkçedeki “önce gelen, önceki, öncül” anlamı örtüşür.

mukaddema

“z. esk. Önce, evvelce, eskiden.” TS (2011, s. 1708)

Mukaddema, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, aynı zamanda günlük konuşmalarda geçmemektedir. Sonuç olarak *mukaddema* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, anlamı başkalaşmış bir sözcüktür.

mukadder/ muḳadder/ مَقْدَرٌ

sf. esk. Yazgıda var olan, yazgı ile ilgili olan, alında yazılı olan: “Her şey *mukadderdir*, *amenna*, *akacak kan damarda durmaz derler*.” - Memduh Şevket Esendal. **mukadder olmak** alında yazılı olmak, belirlenmiş olmak: “*Cennet denilen şeyin bir gün gelip insanlara mukadder olabileceğini düşündüm*.” - Halide Edip Adıvar. TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقْدَرٌ/muḳadder, ç. مَقْدَرَاتٌ/muḳadderāt; 1. قَدَّرَ/muḳadder’den ismi meful. 2. Çalışmalara göre tahmin edildi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1581)

[<Ar. **muḳadder** √ ḳ-d-r ‘bir şeyin değerini veya miktarını belirledi, düşündü, tasarladı, tencerede pişirdi, önemi verdi, takdir etti, mukayese etti’] *Mukadder* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukadder* hem Arapçada hem Türkçedeki “yazgıda var olan, yazgı ile ilgili olan, alında yazılı olan” anlamı örtüşür.

mukadderat/ muḳadderāt/ مَقْدَرَاتٌ

“i. Yazgı: ‘Ben öyle istiyorum. *Mukadderat* denilen büyük kuvvet öyle istiyor.’ - Aka Gündüz.” TS (2011, s. 1708)

Mukadder maddesine bakınız.

mukaddes/ muḳaddes/ مَقْدَس

“sf. Kutsal: ‘Fasih, içini çekti, mukaddes bir taş heykelden istimdat eden bir biçare tavrını aldı.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1708)

AEL: مُقَدَّس/ muḳaddesun; kutsal, kutsi.” Lane (1953, s. 2497)

MLAM: “مُقَدَّس/ muḳaddes; 1. قَدَّس/ ḳaddese’den ismi meful. 2. Kutsal.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1783)

[<Ar. *muḳaddes* √ *ḳ-d-s* ‘temiz oldu, kutsal oldu, mübarek oldu, kutsadı, Allah için kendisini temizledi, Allah’ı yüceltti, zikretti’] *Mukaddes* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mukaddesat/ muḳaddesāt/ مَقْدَسَات

“i. esk. ç. Kutsal sayılan inanç ve davranışlar.” TS (2011, s. 1708)

Mukaddes maddesine bakınız.

mukaddesatçı

“i. Kutsal tanınan şeylere aşırı ölçüde bağlılık gösteren kimse.” TS (2011, s. 1708)

Mukaddesatçı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukaddesatçılık

“i. Mukaddesatçı olma durumu.” TS (2011, s. 1708)

Mukaddesatçılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukaddeslik

“is. Kutsallık.” TS (2011, s. 1708)

Mukaddeslik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukaddime/ muḳaddime/ مُقَدِّمَة

“1. i. esk. Ön söz. 2. i. esk. Bir olayın başlangıcı: ‘Babam, ‘eti senin, kemiği benim!’ mukaddimesiyle beni hocaya emanet ettiğini söyledi.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1708)

AEL: “مُقَدِّمَةٌ/muḳaddimetun; bir sözün başlangıcı, bir kanıtı söylemeden önce söylenen söz, bir önermenin başlangıcında söylenen söz, bir kıyaslama yapmadan önce söylenen söz.” Lane (1953, s. 2986)

MLAM: “مُقَدِّمَةٌ/muḳaddeme; 1. قَدَّمَ/ḳaddeme’nin müennes sigası. 2. Alın.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1786)

[<Ar. *muḳaddime* √ ḳ-d-m ‘önlerinde oldu, önce geldi, cesur oldu’] *Mukaddeme* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukaddeme* hem Arapçada hem Türkçedeki “ön söz, bir olayın başlangıcı” anlamı örtüşür.

mukaffa/ muḳaffā/ مَقْفَى

“sf.esk. edeb. Uyaklı.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقْفَى/muḳaffā; قَفَى/ḳaffā’dan ism-i meful. المَقْفَى/el-muḳaffā; Uyaklı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1847)

[<Ar. *muḳaffā* √ ḳ-f-ū ‘birisinden izinden gitti, peşine düştü, takip etti’] *Mukaffa*, hem Arapçada hem Türkçedeki ” anlamı örtüşür.

mukallit/ muḳallid/ مَقْلَدٌ

“i. esk. Taklitçi.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقْلَدٌ/muḳallid; قَلَدَ/ḳallede’dan ism-i fail. قَلَدَ/ḳallede; kolye taktı, atadı, görevlendirdi, sahtesini yaptı, taklit etti, düşünmeden görüşlerini benimsedi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1850)

[<Ar. *muḳallid* √ ḳ-l-d ‘göreve getirdi, atadı, yetkili kıldı, taklidini yaptı, düşünmeden görüş benimsedi’] *Mukallit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukallit* hem Arapçada hem Türkçedeki “taklitçi” anlamı örtüşür

mukallitlik

“i. Mukallit olma durumu, mukallidin işi: ‘Hatta bunlar arasında öyleleri vardır ki zamana ayak uydurmak, göze girmek ve külah kapmak için gâvur mukallitliğinde birbiriyle âdeta yarışa girişmişlerdir.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1708)

Mukallitlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukannen/ muḳannen/ مُقَنَّ

“1. sf. esk. Belli, belirli, kesinleşmiş, şaşmaz. 2. sf. esk. Kanun durumuna gelmiş, kanunlaşmış.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَنَّ/ḳannen; قَنَّ/ḳannen’den ism-i fail. قَنَّ/ḳannen; kanun koydu, (kaide veya kural) belirledi, koydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1864)

[<Ar. **muḳannen** √ **ḳ-n-n** ‘kanun koydu, kural belirledi, karne ile verdi’] *Mukannen* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mukarenet/ muḳārenet/ مُقَارَنَة

“1. i. esk. Yaklaşma, kavuşma, bitişme. 2. i. esk. Yakınlık.” TS (2011, s. 1708)

AEL: “ms. مُقَارَنَة/ḳāreneten, قَارَنَة/ḳārenehu; onunla arkadaşlık kurdu, ona yakınlaştı.” Lane (1953, s. 2987)

MLAM: “مُقَارَنَة/ḳāreneten; قَارَن/ḳārene’den ism-i fail. قَارَن/ḳārene; kıyasladı, iki şeyi birleştirdi, bir araya geldi, arkadaşlık etti, bağlandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1805)

[<Ar. **muḳārenet** √ **ḳ-r-n** ‘birleştirdi, bir araya getirdi, ilave etti, bağladı, ihanet etti’] *Mukarenet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukarenet* hem Arapçada hem Türkçedeki “yaklaşma, yakınlık” anlamı örtüşür.

mukarrer/ muḳarrer/ مُقَرَّر

“sf. esk. Kararlaştırılmış, kararlaştırılmış. **mukarrer bulunmak** kararlaştırmak.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَرَّر/ muḳarrer, ç. مَقَرَّات/ muḳarrerāt; 1. قَرَّر/ḳarrare’den ism-i meful. 2. Sabit, tanınan, tanınmış. 3. Bir öğrencinin belirli bir sınıfta/seviyede, bir konuda çalışması gereken konuların toplamı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1797)

[<Ar. **muḳarrer** √ **ḳ-r-r** ‘bir yerde oturdu, ikamet etti, kesin karar verdi, serin oldu, soğuk su döktü, murlu oldu’] *Mukarrer* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukarrer* hem Arapçada hem Türkçedeki “kararlaştırmış, kararlaştırılmış” anlamı örtüşür.

mukarrerat/ muḳarrerāt/ مَقَرَّات

“i. esk. ç. Alınan kararlar, kararlaştırılmış şeyler.” TS (2011, s. 1708)

Mukarrer maddesine bakınız.

mukassem/ muḳassem/ مُقَسَّم

“sf. esk. Ayrılmış, bölünmüş.” TS (2011, s. 1708)

→ **kiyasımukassem. TS (2011, s. 1708)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَسَّم/ muḳassem; 1. قَسَمَ/ḳaseme’den ism-i fail. 2. Ayrılmış, bölündü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1814)

[<Ar. **muḳassem** √ **ḳ-s-m** ‘böldü, ikiye ayırdı, paylaştırdı, dağıttı, anlaşmazlık çıkardı, sınıfladı’] *Mukassem* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mukassi/ muḳassī/ مُقَسِّي

“sf. esk. Sıkıntılı: ‘Meyhane mukassi görünür taşradan amma / Bir başka ferah, başka letafet var içinde’ – Nedim.” TS (2011, s. 1708)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. **muḳassī** √ **ḳ-s-ī** ‘sert veya katı oldu, katılaştı, zaman vb. olayları şiddetli oldu, gece karardı, sert davrandı’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda *y* harfi düşer. Bu *nakıs* ism-i fail ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince *y* harfi geri yazılır. Türkçede ise *y* düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *makassi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “sıkıntılı” anlamı örtüşür.

mukataa/ muḳāṭa‘a/ مُقَاتَعَة

“i. t. Kesim.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَاتَعَة/muḳāṭa‘a; 1. قَاطَعَ/ḳāṭa‘a’nin mastarı. 2. Bir ilçeye, valiliğe veya daireye ait olan, bölgesel bir bölümdeki idari birim. 3. İl veya eyalet.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1838)

[<Ar. muḳāṭa‘a √ ḳ-ṭ-‘ ‘kesti, kesip ayırdı, kopardı, ikiye böldü, yardı, katetti, durdurdu, susturdu’] Mukataa kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mukataa hem Arapçada hem Türkçedeki “kesim” anlamı örtüşür.

mukataalı

“sf. Kesime verilmiş (yer).” TS (2011, s. 1708)

Mukataalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukattar/ muḳaṭṭar/ مَقْطَر

“sf. esk. Damıtılmış, damıtık.” TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقْطَر/muḳaṭṭar; قَطَّرَ/ḳaṭṭare’den ism-i meful. قَطَّرَ/ḳaṭṭare; damlattı, süzdü, özünü çıkardı, filtreden geçirdi, arıttı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1833)

[<Ar. muḳaṭṭar √ ḳ-ṭ-r ‘damladı, damla damla aktı, dizi haline soktu, arda arda bağlayıp çekti’] Mukattar kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mukattar hem Arapçada hem Türkçedeki “damıtılmış, damıtık” anlamı örtüşür.

mukavele/ muḳāvele/ مَقَاوِلَة

“i. huk. Sözleşme: ‘Meşhur aktör davet edilmiş hatta mukavelesi bile yapılmak üzere imiş!’ - Halit Fahri Ozansoy. mukavele yapmak sözleşme yapmak.” TS (2011, s. 1708)

→ mukavelename, satış mukavelesi. TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَاوَلَة/muḳāvele; 1. قَاوَل/ḳāvele’nin mastarı. 2. Belirli bir işi belirli sürede ve belirli ücret karşılığına, karşılıklı bir iş yapmak amacıyla iki taraf arasında yapılan anlaşmadır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1873)

[<Ar. *muḳāvele* √ ḳ-v-l ‘dedi, söyledi, anlattı, bahsetti, iftira etti, savundu, destekledi, zannetti’] *Mukavele* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve terimleşmiştir.

mukaveleli

“sf. Sözleşmeli.” TS (2011, s. 1708)

Mukaveleli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavelename

“i. esk. Sözleşme.” TS (2011, s. 1708)

Mukavelename, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavelesiz

“sf. Sözleşmesiz.” TS (2011, s. 1708)

Mukavelesiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemet/ muḳāvemet/ مُقَاوَمَة

“1. i. Dayanma, karşı durma, karşı koyma, dayanırlık: ‘Bünyesi de, ruhu da hayatın güçlükleriyle ve yoksullukları ile çarpışarak mukavemet ve kudret kazanmıştı.’ - İbrahim Alâeddin Gövsa. 2. i. f. Direnç. **mukavemet etmek (veya göstermek)** direnmek, dayanmak, karşı koymak: ‘Kalabalık bir düşman karşısında mukavemet etmek, kudretimi arttırıyordu.’ - Kemal Bilbaşar. **mukavemeti kırılmak** direnci, gücü azalmak.” TS (2011, s. 1708)

→ **mukavemet koşusu.** TS (2011, s. 1708)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَاوَمَة/muḳāvemet; 1. قَاوَمَة/ḳāveme’nin mastarı. 2. Belirli bir kuvvetin karşılaştığı zorluk. 3. biyo. Bir organizmanın hastalıkları ve toksinleri kendisinden

uzaklaştırma kabiliyeti. **4. ask.** Şehirlerde ve şehir dışında işgalci düşmana karşı gerilla savaşı yürüten askeri veya yarı askeri örgüt. **5. psk.** Bir konuyu bilinçaltından duyguya aktarma girişimine karşı içgüdüsel muhalefet. **6. ask.** Direnç.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1879)

[<Ar. *muḳāwemet* √ *ḳ-v-m* ‘kavim, kabile, topluluk, millet, insanlar, insan topluluğu, akrabalar, kalktı, dikildi’] *Mukavemet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukavemet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*dayanma, karşı durma, karşı koyma, dayanırlık, direnç*” anlamı örtüşür.

mukavemetçi

“**1. i.** Düşman saldırısına boyun eğmeyip her çeşit araçla karşı gelen yurtsever kimse. **2. i. s.** Uzun mesafe koşucusu.” TS (2011, s. 1708-1709)

Mukavemetçi, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemetçilik

“**i.** Mukavemetçi olma durumu.” TS (2011, s. 1709)

Mukavemetçilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemet koşusu

“**i. s.** 3-15 kilometre arasındaki uzun mesafeli koşulardan her biri.” TS (2011, s.1709)

Mukavemet koşusu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemetli

“**sf.** Dayanıklı, güçlü, dirençli.” TS (2011, s. 1709)

Mukavemetli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemetsiz

“**sf.** Dayanıksız, güçsüz, dirençsiz.” TS (2011, s. 1709)

Mukavemetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavemetsizlik

“i. Mukavemetsiz olma durumu: ‘Bu zaaf, bu mukavemetsizlik, bu iradesizlik ne idi, niçindi, nereden geliyordu?’ - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1709)

Mukavemetsizlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukavim/ muḳāvim/ مَقَامٍ

“1. sf. esk. Dayanıklı, güçlü, dirençli. 2. sf. esk. mec. Karşı koyan, başkaldıran.” TS (2011, s. 1709)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقَامٍ/muḳāvim; 1. قَاوِمٌ/ḳāveme’den ism-i fail. 2. doğ. fiz. Elektrik akımının geçişine engellemek için bir elektrik devresinin yoluna yerleştirilmiş bir cihaz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1879)

[<Ar. *muḳāvim* √ ḳ-v-m ‘kavim, kabile, topluluk, millet, insanlar, insan topluluğu, akrabalar, kalktı, dikildi’] *Mukavim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukavim* hem Arapçada hem Türkçedeki “dayanıklı, güçlü, dirençli, karşı koyan, başkaldıran” anlamı örtüşür.

mukavva/ muḳavvā/ مَقْوًى

“i. Kalın karton: ‘Benden iş çıkaramayacağını anlayan çocuk, yazgısına razı olarak mukavva tezgâhının başına dönüyor.’ - Ahmet Ümit.” TS (2011, s. 1709)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَقْوًى/muḳāvven; قَوَّى/ḳāvvā’den ism-i meful. قَوَّى/ḳāvvā; güçlendirdi, kuvvetlendirdi, şiddetini artırdı, canlılık kazandırdı, takviye etti, yükseltti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1880)

[<Ar. *muḳavvā* √ ḳ-v-ṭ ‘güçlü oldu, kuvvetlendi, dayanıklı oldu, başa çıktı, üstesinden geldi’] *Mukavva* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.

mukavves/ muḳavves/ مَقْوَسٌ

“sf. esk. Kavisli, eğri, eğmeçli.” TS (2011, s. 1709)

AEL: “مَقْوَسٌ/muḳavvesun; yaya benzeyen kaş.” Lane (1953, s. 2575)

MLAM: “مُقَوَّس/muḳavves; قَوَّس/ḳavvese’den ism-i meful. قَوَّس/ḳavvese; eğdi, бүктү, eğik yaptı, eğildi, бүküldü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1870)

[<Ar. **muḳavves** √ **ḳ-v-s** ‘büküldü, eğildi’] *Mukavves* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mukavvi/ muḳavvī/ مقوي

“sf. esk. Kuvvetlendirici, güç katıcı.” TS (2011, s. 1709)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. **muḳavvā** √ **ḳ-v-ī** ‘güçlü oldu, kuvvetlendi, dayanıklı oldu, başa çıktı, üstesinden geldi’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda y harfi düşer. Bu nakıs ism-i fail ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince y harfi geri yazılır. Türkçede ise y düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız hem Arapçada hem Türkçedeki “kuvvetlendirici, güç katıcı” anlamı örtüşür.

mukayese/ muḳāyese/ مُقَايَسَة

“i. Benzeterek veya karşılaştırarak değerlendirme, karşılaştırma, kıyaslama: ‘Bu kitabın kahramanıyla hakikat arasında yeniden mukayeseye başladı.’ - Peyami Safa. **mukayese etmek** karşılaştırmak, kıyaslamak.” TS (2011, s. 1709)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَايَسَة/muḳāyese; 1. قَايَس/ḳāyese’nin mastarı. 2. Tahmini maliyetleriyle birlikte amaçlanan çalışmaların ayrıntılı raporu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1883)

[<Ar. **muḳāyese** √ **ḳ-y-s** ‘ölçtü, miktarını belirledi, prova yaptı, kıyasladı, karşılaştırdı’] *Mukayese* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mukayese* hem Arapçada hem Türkçedeki “benzeterek veya karşılaştırarak değerlendirme, karşılaştırma, kıyaslama” anlamı örtüşür.

mukayeseli

“sf. Karşılaştırmalı: ‘Politika felsefesine ve mukayeseli devletçilik şuuruna aşına olarak yetişmemiştir.’ - Samiha Ayverdi.” TS (2011, s. 1709)

Mukayeseli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mukayyet/ muḳayyed/ مُقَيَّد

“1. sf. esk. Bağlı olan, bağlanmış. 2. sf. esk. Bir şart veya kayıtla bağlı olan. 3. sf. esk. Yazılmış, yazılı, kayıtlı. **mukayyet olmak** korumak, gözetmek: ‘İstanbul pek havalandı, balolar, danslar... Kıza mukayyet olamayacağız.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1709)

AEL: “مُقَيَّدٌ/muḳayyedun; attı yuların bağlanma yeri, bağlanmış olan deve.” Lane (1953, s. 2577)

MLAM: “مُقَيَّدٌ/muḳayyed; قَيَّدَ/ḳayyede’den ism-i meful. قَيَّدَ/ḳayyede; bağladı, sınırladı, kısıtladı, sınır koydu, belirledi, tayin etti, kaydetti, yazdı, not etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1883)

[<Ar. **muḳayyed** √ **ḳ-y-d** ‘ bir şeyle bağladı’] *Mukayese* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mukayese* hem Arapçada hem Türkçedeki “bağlı olan, bağlanmış, bir şart veya kayıtla bağlı olan” anlamı örtüşür.

mukayyit/ muḳayyid/ مُقَيِّدٌ

“1. i. esk. Kayıt işlerini yapan kimse. 2. i. esk. Kaydedici makine.” TS (2011, s.1709)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُقَيِّدٌ/muḳayyid, ç. (akıl için) مُقَيِّدُون/muḳayyidūn, (akıl olmayan için) مُقَيِّدَات/muḳayyidāt; قَيَّدَ/ḳayyede’den ism-i fail. قَيَّدَ/ḳayyede; bağladı, sınırladı, kısıtladı, sınır koydu, belirledi, tayin etti, kaydetti, yazdı, not etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1883)

[<Ar. **muḳayyid** √ **ḳ-y-d** ‘ bir şeyle bağladı’] *Mukayyit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mukayyit* hem Arapçada hem Türkçedeki “kayıt işlerini yapan kimse” anlamı örtüşür.

Musevi/ müsevī/ مُوسَوِيّ

“i. öz. din bil. Yahudi: ‘Ortaya bir kucak çamaşırıyla orta yaşlı, saçları alan talan bir Musevi kadını çıktı.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1713)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

Musevi kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamış, çünkü Araplar daha çok *Yahudi* ismi kullanırlar, bu yüzden *Musevi* Arapçada yaygın değildir.

Musevilik

“i. özel Yahudilik.” TS (2011, s. 1713)

Musevilik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

Mushaf/ muşhaf/ مُصْحَف

“i. özel, din bil. Kur’an: ‘Yarın gel, burada Mushaf’a el bas, tövbe et, seni köyde bırakayım.’ - Halide Edip Adivar.” TS (2011, s. 1713)

→ ***Mushaf-ı Şerif*. TS (2011, s. 1713)**

AEL: “مُصْحَفُ/muşhafun; Kur’an-ı Kerim, iki kitap kapağı arasında toplanılan (yazılar).” Lane (1953, s. 1655)

MLAM: “مُصْحَفُ/muşhaf, ç. مَصَاحِفُ/meşāḥifu; Yazılı gazetelerden oluşan kapsamlı bir kitap. المصنف/el-muşhaf; Kur’an-ı Kerim.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1272)

[<Ar. **muşhaf** √ ş-ḥ-f ‘kelimeyi yanlış okudu, yanlış yazdı’] *Mushaf* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Mushaf-ı Şerif

“i. özel, Kur’an.” TS (2011, s. 1713)

Mushaf-ı Şerif, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

musır/ muşirr/ مُصِرّ

“sf. esk. Bir söz veya düşüncede direnen, ayak direyen (kimse).” TS (2011, s. 1713)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُصِرّ/muşirr; أَصَرَّ/eşerre’den ism-i fail. أَصَرَّ/eşerre; ısrar etti, dayattı, directti, karar verdi, azmetti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1287)

[<Ar. **muşirr** √ ş-r-r ‘parayı vb.e koydu’] *Musır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Musır* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir söz veya düşüncede direnen, ayak direyen (kimse)” anlamı örtüşür.

musibet/ muşibet/ مُصِيبَة

“1. i. Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey: ‘Onlar hızla geçer veya düşer, musibeti sineye çekmek millete düşer.’ - Talât Sait Halman. 2. sf. mec. Uğursuz.” TS (2011, s. 1713)

AEL: “مُصِيبَةٌ/muṣībetun; felaket, kötü durum, bela.” Lane (1953, s. 1742)

MLAM: “مُصِيبَةٌ/muṣībet, ç. مُصِيبَاتٍ/muṣībāt, مَصَائِبُ/meṣā’ib; 1. أَصَابَ/eṣābe failinin müennes sigası. 2. İnsanın başına gelen her kötülük, sıkıntı ve musibettir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1328)

[<Ar. **muṣībet** √ ş- v- b ‘yağmur yağdı, isabetli oldu, vurdu, isabet etti, doğru oldu’] *Musibet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “uğursuz” anlamı kazanmıştır. *Musibet* hem Arapçada hem Türkçedeki “gelen felaket, sıkıntı veren şey” anlamı örtüşür.

musiki/ mūsīkiyy/ موسيقى

“1. i. Müzik: ‘Musikisinde bir taraftan din / Bir taraftan bütün hayat akmış’ - Yahya Kemal Beyatlı. 2. i. mec. Kulağa hoş gelen sesler dizisi: ‘Şiirin musikisi demek, resmin musikisi demek gibi bir şeydir.’ - Nurullah Ataç.” TS (2011, s. 1713)

→ **edvar musikisi, mehter musikisi. TS (2011, s. 1713)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “موسيقى/mūsīkiyy; 1. موسيقى/mūsīkā’ya ism-i mensup. 2. Müzikte sanatçı olan, müzikçi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 4956)

[<Ar. **mūsīkiyy** √ **mūsīkā**] *Musiki* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve esas anlam değişime uğramıştır.

musikişinas

“sf. esk. Müzikle uğraşan: ‘Bunların arasında bilhassa Vehbi Dede isminde Mevlevi bir musikişinas tanıdı ve meşrebine uygun buldu.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s.1713)

Musikişinas, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

musikişinashık

“i. Musikişinas olma durumu.” TS (2011, s. 1713)

Musikişinaslık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muska/ nusha/ نُسخة

1. i. İçinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan bir nesne, yazılı kâğıt vb., hamaylı: “*İnsan, üstünde tercihen boynunda mutlaka bir muska taşımalıydı.*” - Abdülhak Şinasi Hisar. 2. i. Üçgen biçiminde katlanmış olan şey. TS (2011, s. 1713)

→ **muska böreği. TS (2011, 1713)**

AEL: “نُسخة/nushatun; kopya, nüsha.” Lane (1953, s. 2788)

MLAM: “نُسخة/nusha, ç. نُسخات/nusuḥāt, نُسخات/nushāt, نسخ/nuseḥ; 1. Bir el yazması, basılı veya resimli kitap koyası/baskısı. 2. Başkasından kopyalayıp aktarılan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2202)

[<Ar. **nusha** √ **n-s-h** ‘kopyaladı, kopyasını çıkardı, giderdi, sildi, iptal etti’]
Tespit ettiğimiz gibi *muska* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “içinde dinsel veya büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup iyilik getirdiğine inanılan bir nesne, yazılı kâğıt vb., hamaylı, üçgen biçiminde katlanmış olan şey” anlamı benimsemiştir.

muska böreği

“i. İçine peynir, kıyma vb. konularak üçgen biçiminde katlanan bir börek türü.” TS (2011, s. 1713)

Muska böreği, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muskacı

“i. Muska yazan kimse.” TS (2011, s. 1713)

Muskacı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muskacılık

“i. Muskacının işi.” TS (2011, s. 1713)

Muskacılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muslihane

“z. esk. Barışçı bir yolla.” TS (2011, s. 1713)

Muslihane, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

musluk/ maslūk/ مَسْلُوك

1. i. Takıldığı boru veya kabın içindeki akışkanı, istenildiğinde akıtılabilecek bir düzende yapılmış açılır kapanır alet: “*Ben suratımı buruşturdukça, bir yaz öğlesinde yarı açık kalmış bir musluktan akarak ak mermer bir yalakta şarkı söyleyen serin bir su gibi gülsün o!*” - Nazım Hikmet. 2. i. El yıkamaya yarayan yer, lavabo: “*Beni musluğa götüren namuslu polisler kurtulduğumu görünce sevindiler.*” - Aka Gündüz. TS (2011, s. 1713)

→ *rakorlu musluk, hava musluğu, lavabo musluğu, yangın musluğu.* TS (2011, s. 1713)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: : “مَسْلُوك/maslūk; سَلَك/seleke’den ism-i meful. سَلَك/seleke; gitti, yol boyunca gitti, seyretti, bir yol tuttu, davrandı, geçti, girdirdi, dahil etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1097)

[<Ar. *maslūk* √ *s-l-k* ‘gitti, yol boyunca gitti, seyretti, bir yol tuttu, davrandı, geçti, girdirdi, dahil etti’] Tespit ettiğimiz gibi *musluk* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*takıldığı boru veya kabın içindeki akışkanı, istenildiğinde akıtılabilecek bir düzende yapılmış açılır kapanır alet, el yıkamaya yarayan yer, lavabo*” anlamı benimsemiştir.

muslukçu

“1. i. Musluk satan veya onaran kimse. 2. i. *argo* Abdest almak için ceketini çıkaranların para veya değerli şeylerini çalarak hırsızlık yapan kimse.” TS (2011, s. 1713)

Muslukçu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muslukçuluk

“1. i. Muslukçunun yaptığı iş. 2. i. *argo* Abdest almak için ceketini çıkaranların para veya değerli şeylerini çalarak yapılan hırsızlık.” TS (2011, s. 1713)

Muslukçuluk, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

musluklu

“sf. Musluğu olan.” TS (2011, s. 1713)

Musluklu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

musluksuz

“sf. Musluğu olmayan: ‘Kız, herkesten önce çeşmenin musluksuz oluşuna ağzını dayayıp lıkır lıkır ve kana kana suyunu içti.’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1713)

Musluksuz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mustarip/ muẓtarib/ مضطرب

“sf. bakınız muzdarip.” TS (2011, s. 1713)

Muzdarip maddesine bakınız.

mustatil/ mustaṭīl/ مُسْتَطِيل

“i. esk. Dikdörtgen: ‘O siyah ağaç gövdesi, o mustatilin içine ne kadar güzel oturmuş.’ - Orhan Veli Kanık.” TS (2011, s. 1713-1714)

AEL: “مُسْتَطِيلٌ/mustaṭīlun; uzun olan şey, kibirli olan kimse.” Lane (1953, s. 1897)

MLAM: “مُسْتَطِيلٌ/mustaṭīl, ç. مُسْتَطِيلُونَ/mustaṭīlūn, (akil olmayan için ve müennes) مُسْتَطِيلَات/mustaṭīlāt; 1. استطال/estaṭāl’den ism-i fail. 2. geo. Tüm açıları doğru ve karşılıklı kenarları eşit olan bir dörtgen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1427)

[<Ar. *mustaṭīl* √ ṭ-v-l ‘uzun oldu, uzadı, uzun süre devam etti, uzun oldu, yükseldi, üstün geldi, arttı’] *Mustatil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mustatil* hem Arapçada hem Türkçedeki “dikdörtgen” anlamı örtüşür.

muşamba/ muşamma/ مَشَمَّع

1. i. Bir tarafına kauçuk veya yağlı boya sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilen kalın bez: “Ameliyat masasının beyaz muşambası üzerine yatırdılar.” - Nazım Hikmet. 2. sf. Bu bezden yapılan: “Arabacı, yaylının muşamba perdelerini bağladı.” - Halide Edip Adıvar. 3. i. Su geçirmeyecek biçimde yapılmış yağmurluk. 4. i. Linolyum. **muşamba gibi** çok kirlenmiş (çamaşır, kumaş, örtü vb.). TS (2011, s. 1714)

AEL: “مُشَمَّع/muşamma ‘un; balmumuyla kaplanmış şey, balmumuyla damgalanmış mektup vb.” Lane (1953, s. 1897)

MLAM: “مُشَمَّع/muşamma ‘; 1. شَمَّع/şamma ‘e’den ism-i meful. 2. Mumla işlenmiş tekstiller ve benzerleri. Bunların çeşitleri ise; Bir kısmı yemek masasını örtmek için kullanılır, bir kısmı bebeğin yatağına sızmamaları için altına serilir, bir kısmı ise ıslanmamak için elbise olarak giyilir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1427)

[<Ar. *muşamma* ‘√ ş-m- ‘ ‘mumladı, mum ile mühürledi’] *Muşamba* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muşamba* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir tarafına kauçuk veya yağlı boya sürülerek su geçirmeyecek duruma getirilen kalın bez, bu bezden yapılan, su geçirmeyecek biçimde yapılmış yağmurluk” anlamı örtüşür.

muşambalaşma

“i. Muşambalaşmak işi.” TS (2011, s. 1714)

Muşambalaşma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muşambalaşmak

“nesnesiz *Muşamba* gibi olmak, *muşamba* durumunu almak, *muşambaya* dönmek.” TS (2011, s. 1714)

Muşambalaşmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muşambalı

“sf. Muşambası olan.” TS (2011, s. 1714)

Muşambalı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muşambasız

“sf. Muşambası olmayan.” TS (2011, s. 1714)

Muşambasız, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mut/ mudd/ مُد

“i. *halk ağzında* Yaklaşık iki avuç dolusu tahılı içine alan ölçek: ‘Koca imamdan gündeliği yarım *mut* zahireyle eğreti aldığı öküzler gibi bir çift öküzün kendisinde de

olması hâlinde duyacağı bahtiyarlığı düşünmekteydi.’ - Nabizade Nâzım.” TS (2011, s. 1714)

AEL: “مُدّ/muddun; yaklaşık iki avuç dolusu tahılı içine alan ölçek.” Lane (1953, s. 2697)

MLAM: “مُدّ/mudd, ç. أمداد/emdād, مِدَاد/midād; Eski bir ölçme şekli ve fakihler, Mısır ölçüsüne göre değerlendirmesinde anlaşmazlığa düştü, yani Şafiiler ve Malikiler yarım fincan şekilde hesapladılar, Hicaz halkı ise bir libre ve üçte bir ve Irak halkı için iki libre.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2078)

[<Ar. *mudd* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] *Mut* hem Arapçada hem Türkçedeki “yaklaşık iki avuç dolusu tahılı içine alan ölçek” anlamı örtüşür.

muta/ mu‘ṭā/ مُطَى

“i. esk. Veri.” TS (2011, s. 1714)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُطَى/mu‘ṭā, ç. مُطَيَّات/mu‘ṭāyāt; 1. *fel. tasv.* Doğru varsayılan davalarla bilinmeyen davaların çözülmesi. 2. Güncel durumlarının verdiği dersleri, işte veya eğitimde bir materyal olarak kullanılması.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1517)

[<Ar. *mu‘ṭā* √ ‘ṭ-ū ‘aldı’] *Muta* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muta* hem Arapçada hem Türkçedeki “veri” anlamı örtüşür.

muta/ mut‘a/ مُتْعَة

“1. i. esk. Geçici kazanç. 2. i. esk. Muta nikâhı.” TS (2011, s. 1714)

→ *muta nikâhı. TS (2011, s. 1714)*

AEL: “مُتْعَة/mut‘atun; eğlence, zevk.” Lane (1953, s. 3017)

MLAM: “مُتْعَة/mut‘a, ç. مُتْعَات/mutu‘āt, مُتْعَات/mut‘āt, مُتْع/muta‘e; zevk, lezzet, haz, belli bir süre için kıyılan nikâh, boşanılan kadına verilen mal veya ücret.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2065)

[<Ar. *mut'a* √ *m-t-* 'zarif oldu, olgun seviyesine ulaştı, sağlam oldu, en mükemmel seviyesine ulaştı'] *Muta* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “geçici kazanç” anlamı kazanmıştır. *Muta* hem Arapçada hem Türkçedeki “*Muta nikâhı*” anlamı örtüşür.

mutaassıp/ muta'aşşib/ مُتَعَصِّب

“sf. Bağnaz: ‘Mutaassıptır, okuduğu birkaç esere saplanmış.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1714)

AEL'de bulunmamak.

MLAM: “مُتَعَصِّب/ *muta'aşşib*; تَعَصَّب/ *ta'aşşabe*'den ism-i fail. تَعَصَّب/ *ta'aşşabe*; (sarık) sardı, karşı taraf tutmak, fanatik oldu, taraftarı oldu, mutaassıp oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1505)

[<Ar. *muta'aşşib* √ *-ş-b* 'sargı vb. ile sardı, doladı, bağladı, katladı, başına sarık sardı, zor geldi'] *Mutassıp* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutassıp* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bağnaz*” anlamı örtüşür.

mutaassıplaşma

“i. Mutaassıplaşmak işi.” TS (2011, s. 1714)

Mutassıplaşma, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutaassıplaşmak

“nesnesiz Mutaassıp duruma gelmek.” TS (2011, s. 1714)

Mutassıplaşmak, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutaassıplık

“i. Bağnazlık.” TS (2011, s. 1714)

Mutassıplık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutabakat/ muṭābakat/ مُطَابَقَة

“1. i. Uzlaşma. 2. i. Uygunluk. 3. i. esk. biyo. Uyum. **mutabakat** sağlamak anlaşılmak, uzlaşmak.” TS (2011, s. 1714)

→ *mutabakat zaptı*. TS (2011, s. 1714)

AEL: “مُطَابَقَة/muṭābaqatun; uygun olma durumu, karşılıklı anlaşma.” Lane (1953, s. 1825)

MLAM: “مُطَابَقَة/muṭābaqat; 1. Mastarı طابِق/ṭābaqe. 2. dil bil. Tekil, ikili, çoğul, müzekker ve müennes bakımından konuşmada iki kısmın eşleştirilmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1388)

[<Ar. *muṭābaqat* √ *t-b-k* ‘tatbik etti, kural vb. uyguladı, örttü, yaygınlaştı, üst üste koydu, uygun hale getirdi’] *Mutabakat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutabakat* hem Arapçada hem Türkçedeki “uzlaşma, uygunluk, uyum” anlamı örtüşür.

mutabakat zaptı

“i. İki ülke arasında karşılıklı olarak eğitim, kültür, spor, ekonomi ve hukuk alanlarında yapılacak programlar ile bunlara ilişkin uygulamaların onaylandığı ön anlaşma.” TS (2011, s. 1714)

Mutabakat zaptı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutabık/ muṭābik/ مُطَابِق

1. sf. esk. Birbirine uyan, aralarında anlaşmazlık olmayan: “*Cadde açılmadan evvel mutabıklarının harabeleriyle henüz bir duvarı duruyordu.*” - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. esk. Uygun. **mutabık kalmak** uyuşmak, anlaşmaya varmak: “*O akşam da müzakere sonunda bu yaşıtım üvey dayımla mutabık kaldık.*” - Halit Fahri Ozansoy. **mutabık olmak** aralarında anlaşmazlık olmamak, anlaşmak. TS (2011, s. 1714-1715)

AEL: “مُطَابِق/ muṭābikun; bir şey diğerine uyan, uygun gelen, anlaşılan.” Lane (1953, s. 1826)

MLAM: “مُطَابِق/ muṭābik; طابِق/ ṭābaqe’den ism-i fail. طابِق/ ṭābaqe; diğerine uydu, uygun oldu, uygun geldi, karşılaştırdı, uydurdu, anlaştı, uyuştı, hemfikir oldu, üst üste koydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1388)

[<Ar. *muṭābik* √ *t-b-k* ‘tatbik etti, kural vb. uyguladı, örttü, yaygınlaştı, üst üste koydu, uygun hale getirdi’] *Mutabakat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde

anlam daralmasına uğramıştır. *Mutabakat* hem Arapçada hem Türkçedeki “Birbirine uyan, aralarında anlaşmazlık olmayan, uygun” anlamı örtüşür.

mutabıklık

“i. Mutabık olma durumu.” TS (2011, s. 1715)

Mutabıklık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutallaka/ muṭallaḳa/ مطلقاً

“i. esk. Boşanarak dul kalmış kadın.” TS (2011, s. 1715)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muṭallaḳa* √ *t-l-k* ‘özgür kaldı, boşandı’] *Mutallaka* kelimesi, ele alınan sözlüklerde alınmamış olabilir, yalnız dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda kullanılır ve Arapçada yaygın bir sözcüktür.

muta nikâhı

“i. Bazı yerlerde kadına verilen para karşılığında yapılan geçici nikâh, muta.” TS (2011, s. 1715)

Muta nikâhı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutantan/ muṭaṭṭan/ مُطْطِن

“sf. esk. Görkemli, şatafatlı: ‘Salih Paşa’ya, uğrayacağı iskelelerde mutantan istikballer yapılması hakkında talimat verilmişti.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmaktadır.

MLAM: “مُطْطِن/ṭaṭṭan; طَنْطَن/ṭaṭṭane’den ism-i fail. طَنْطَن/ṭaṭṭane; çinladı, vızıldatı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1416)

[<Ar. *muṭaṭṭan* √ *t-n-t-n* ‘çinladı, vızıldatı’] Tespit ettiğimiz gibi *mutantan* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “görkemli, şatafatlı” anlamı benimsemiştir.

mutariza/ muṭariza/ معترضة

“i. esk. Yay ayraç.” TS (2011, s. 1715)

AEL ve *MLAM*’de bulunmaktadır.

[<Ar. mu‘tariza √ ‘-r-ž ‘gerçeği gösterdi, sundu, sergiledi, göründü, ortaya çıktı, önerdi, gözden gerçeti’] *Mutariza* kelimesi, ele alınan sözlüklerde alınmamış olabilir, yalnız dijital sözlüklerde ele alınmıştır. Arapçada *mutariza* “yayılmış, engel olmuş” anlamında kullanılır. *Mutariza* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “yay ayraç” anlamı benimsemiştir.

mutasarریف/ mutaşarریف / مُتَصَرِّف

“1. sf. esk. Kendinde kullanım hakkı olan, elinde bulunduran: ‘*Dalyan sahibi tıpkı bir tarlada olduğu gibi denizin o kısmına da hakani senet ile mutasarریف.*’ - Sermet Muhtar Alus. 2. i. tar. Sancak beyi.” TS (2011, s. 1715)

AEL: “مُتَصَرِّف/mutaşarریف; dil bil. Mutasarریف fiil.” Lane (1953, s. 407)

MLAM: “مُتَصَرِّف/mutaşarریف; 1. تَصَرَّف/taşarrafe ‘den ism-i fail. 2. Belediye meclisi tarafından belediye işlerini yönetmek üzere atanan kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1292)

[<Ar. mutaşarریف √ ş-r-f ‘harcadı, vakit geçirdi, parayı bozdu, para çevirdi, salıverdi, gönderdi, dağılması için bıraktı, kovdu, işten çıkardı, vazgeçirdi, yönlendirdi, kelimeyi çekti ’] Tespit ettiğimiz gibi *muska* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “kendinde kullanım hakkı olan, elinde bulunduran, sancak beyi” anlamı benimsemiştir.

mutasarریفlık

“1. i. Mutasarریفın görev ve makamı: ‘*On sekiz sene kaymakamlık ve mutasarریفlık ettim.*’ - Ömer Seyfettin. 2. isim, tarih Sancak.” TS (2011, s. 1715)

Mutasarریفlık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutasavver/ mutaşavver/ مُتَصَوِّر

“sf. esk. Tasarlanmış, düşünülmüş.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmaktadır.

MLAM: “مُتَصَوِّر/mutaşavver; تَصَوَّر/taşavver ‘den ism-i meful. تَصَوَّر/taşavver; tasavvur etti, hayal etti, hayalinde canlandırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1333)

[<Ar. *mutaṣavver* √ ṣ-v-r ‘şekillendirdi, resmini çizdi, resimle veya şekille açıkladı, fotoğrafını çekti, anlattı’] *Mutasavvur* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutat/ mu‘tād/ مُعْتَاد

“sf. Alışılmış, alışılan: ‘Halk onu okuyor ve seviyor, polis ve mürteci çevreler ise ona kin besliyor ve mutat vasıtalarla tasfiye etmeye çalışıyorlardı.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُعْتَاد/mu‘tād; اعتَاد/e‘tād’dan ism-i fail. اعتَاد/e‘tād; alıştı, adet veya huy edindi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1571)

[<Ar. *mu‘tād* √ ‘-v-d ‘döndü, geri döndü, eski haline döndü, yeniden yaptı’] *Mutat* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutavaat/ muṭāva‘at/ مطاوعة

“1. i. esk. Boyun eğme, uyma, itaat etme. 2. sf. dil bil. Dönüşlü.” TS (2011, s. 1715)

→ *mutavaat fiili*. TS (2011, s. 1715)

AEL: “ms. مُطَاوَعَة/muṭāwa‘atun, طَاوَعَة/ṭāwa‘ahu; ona boyun eğdi, ona itaat etti.” Lane (1953, s. 1891)

MLAM: “مُطَاوَعَة/muṭāwa‘at; Mastarı طَاوَع/ṭāwa‘e.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1571)

[<Ar. *muṭāwa‘at* √ ṭ-v-‘ ‘itaat etti, boyun eğdi’] *Mutavaat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mutavaat* hem Arapçada hem Türkçedeki “boyun eğme, uyma, itaat etme” anlamı örtüşür.

mutavaat fiili

“i. Dönüşlü fiil.” TS (2011, s. 1715)

Mutavaat fiili, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutavassıt/ mutavassıt/ مُتَوَسِّط

“i. esk. Aracı.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَوَسِّطٌ/mutavassıt; 1. تَوَسَّطَ/tavassıt’ten ism-i fail. 2. Ortada/ortasında olan. 3. Makbul olan orta bir şey(yani ne az ne çok, ne uzun ne kısa vb.) 4. ceb. say. Oran, nisbet. 5. Ara bulucu, aracı, şefaathçı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2438)

[<Ar. *mutavassıt* √ v-s-ṭ ‘ortada veya merkezde oldu, bir şeyin ortasında oldu, ortaladı, arayı buldu, ara bulucu oldu’] *Mutavassıt* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutavassıt* hem Arapçada hem Türkçedeki “aracı” anlamı örtüşür.

mutazarrır/ mutazarrir/ مُتَضَرِّرٌ

“sf. esk. Zarar görmüş, zarara uğramış.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَضَرِّرٌ/mutazarrir; تَضَرَّرَ/tažarrir’den ism-i fail. تَضَرَّرَ/tažarrir; zarar gördü, hasar gördü, zarara uğradı, kayba uğradı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1357)

[<Ar. *mutazarrir* √ ḡ-r-r ‘zarar verdi, zararlı oldu, mecbur bıraktı, zararı oldu, tehlikeli oldu’] *Mutazarrir* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muteber/ mu‘teber/ مُعْتَبَرٌ

1. sf. Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer: “*Selanik’in en varlıklı, en muteber, en güzide ailelerinden sayılıyor.*” - Attila İlhan. 2. sf. İnanılır, güvenilir. 3. sf. Değerli. 4. sf. huk. Geçerli. **muteber olmak** yürürlükte olmak, geçerli olmak: “*Hükmün muteber olması için ittifakla alınması elzemdir.*” - Tarık Buğra. TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُعْتَبَرٌ/mu‘teber; اِعْتَبَرَ/e‘teber’den ism-i meful. اِعْتَبَرَ/e‘teber; ibret aldı, ders aldı, hesaba kattı, dikkate aldı, değer verdi, itibar etti, saygı gösterdi, saydı, kabul etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1450)

[<Ar. *mu'teber* √ 'b-r 'üzülüp göz yaşı döktü, ağladı, katetti, aştı, baştan başa geçti, karşıdan karşıya geçti, rüya yorumladı, öldü, akıp gitti'] *Muteber* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muteberlik

“i. Muteber olma durumu.” TS (2011, s. 1715)

Muteberlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutetil/ mu'tedil/ مُعْتَدِل

“1. sf. ılımlı: ‘O, tarafsızlığın mutedil duygularından ziyade taraftarlığın şiddetli hırslarından zevk alırdı.’ - Abdülhak Şinasi Hisar. 2. sf. coğ. ılıman.” TS (2011, s. 1715)

→ **mutedil rüzgâr. TS (2011, s. 1715)**

AEL: “مُعْتَدِل/ *mu'tedilun*; ölçülü, itidalli olan, aşırıya kaçmayan, eğik olmayan şey, hakk ve doğru olan şey.” Lane (1953, s. 1975)

MLAM: “مُعْتَدِل/ *mu'tedil*; 1. عَدَلَ/ *e'tedel*’den ism-i fail. 2. Bağnazın tersi, itidalli, ılımlı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1468)

[<Ar. *mu'tedil* √ 'd-l 'adil oldu, eşit davrandı, dengeledi, eşit tuttu, ayrıldı, caydı, kararını değiştirdi, döndü'] *Mutedil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutedil* hem Arapçada hem Türkçedeki “ılımlı, ılıman” anlamı örtüşür.

mutedillik

“i. ılımlılık.” TS (2011, s. 1715)

Mutedillik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutedil rüzgâr

“i. met. Rüzgâr çizelgesinde hızı 11-16 deniz mili olan ve kuvveti 4 ile gösterilen rüzgâr.” TS (2011, s. 1715)

mutekit/ mu'tekid/ مُتَعَقِد

“sf. esk. Bir şeye inanan, itikat eden, inançlı, inanlı, imanlı, mümin, dindar: ‘Mutekit ve temiz kalpli olan seyyah buradan ayrılmadan evvel bir rüya görüyor ve bunu anlatıyor.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1715)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُعْتَقِد/ mu ‘tekid; اَعْتَقَد/ e ‘tekid’den ism-i fail. اَعْتَقَد/ e ‘tekid; zanneti, sandı, düşündü, iman etti, inancı oldu, inandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1527)

[<Ar. mu ‘tekid √ ‘-k-d ‘ip vb. bağladı, düğümledi, anlaşıma vb. yaptı, gerçekleşti, toplantı yaptı, icra etti, katılaştı’] Mutekit kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mutekit hem Arapçada hem Türkçedeki “bir şeye inanan, itikat eden, inançlı, inanlı, imanlı, mümin, dindar” anlamı örtüşür.

mutemet/ mu ‘temed/ مُعْتَمِد

“1. i. Dairelerde, iş yerlerinde bazı para işlerine bakan görevli. 2. i. esk. Kendisine inanılıp güvenilen kimse.” TS (2011, s. 1715)

AEL: “مُعْتَمِد/ mu ‘temedun; güvenilen kişi, itimat edilen kişi, sıkıntılarda yardıma koşan kişi.” Lane (1953, s. 2153)

MLAM: “مُعْتَمِد/ mu ‘temed; 1. اَعْتَمَد/ e ‘temede’den ism-i meful. 2. Bir ülkenin ve benzerinin (kurum, resmi daire vs.) kendi çıkarılarını savunan bir resmi temsilcisi. 3. Tanınan, tanınmış.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1549)

[<Ar. mu ‘temed √ ‘-m-d ‘destekledi, niyet etti, kastetti, amaçladı, girişti, yöneldi’] Mutemet kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Mutemet hem Arapçada hem Türkçedeki “kendisine inanılıp güvenilen kimse” anlamı örtüşür.

mutemetlik

“i. Mutemedin görevi.” TS (2011, s. 1715)

Mutemetlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutena/ mu ‘tenā/ مَعْنَى

“1. sf. esk. Özenilmiş, özenli bir biçimde yapılmış: ‘En mutena çiçek muhakkak ki menekşedir.’ - Refik Halit Karay. 2. sf. esk. Seçkin, önemli: ‘Bir dakika evvelki mutena

alayın hayalini heyecanlı ve muzaffer gözlerle takip ediyorlardı.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1715)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mu ‘tenā* √ ‘-n-ī ‘kastetti, demek istedi, gösterdi, işaret etti, ilgilendi, düşündürdü, endişelendi’] Türkçedeki *mutena*, Arapçadaki *مُعْتَنَى*/mu‘*tenen bihi* kelimesine tekabül eder. Lakin Türkçeye geçerken *bihi* düşerek geçmiş ve anlamı korumuştur.

muteriz/ mu ‘teriz/ مُعْتَرِض

“1. sf. esk. Karşı gelen, itiraz eden, itirazcı. 2. sf. esk. huk. İtiraz eden (kimse).” TS (2011, s. 1715)

AEL: “مُعْتَرِضٌ/mu ‘terizun; عَارِضٌ/‘āriz kelimesinin eş anlamlısıdır.” Lane (1953, s. 2012)

MLAM: “مُعْتَرِضٌ/mu ‘teriz; اعترض/e ‘teriz’den ism-i fail. اعترض/e ‘teriz; engel oldu, perdeledi, yolunu kesti, geçişini engelledi, belirdi, aniden ortaya çıktı, direnç gösterdi, reddetti, engel oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1481)

[<Ar. *mu ‘teriz* √ ‘-r-ḡ ‘gerçeği gösterdi, sundu, sergiledi, göründü, ortaya çıktı, önerdi, gözden gerçeti’] *Muteriz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muteriz* hem Arapçada hem Türkçedeki “karşı gelen, itiraz eden, itirazcı, itiraz eden (kimse)” anlamı örtüşür.

mutezile/ mu ‘tezile/ مُعْتَزِلَة

“i. esk. fel. Kaderi inkâr ederek ‘kul, ettiklerinin yaratıcısıdır’ diyen ve Tanrı’nın sıfatları konusunda sünnet ehlinde ayrılan bir felsefe.” TS (2011, s. 1715)

AEL: “المُعْتَزِلَةُ/el-mu ‘teziletu; mutezile.” Lane (1953, s. 2037)

MLAM: “مُعْتَزِلَة/ mu ‘tezile, مُعْتَزِلِي/e ‘tezile; fel. tasv. Mutezile mezhebi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1495)

[<Ar. *mu ‘tezile* √ ‘-z-l ‘bir şeyi diğerinden ayırdı, uzaklaştırdı, izole etti’] *Mutezile* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutfak/ maṭbah/ مَطْبَخ

“1. i. Yemek pişirilen yer, aş damı: ‘Bir bütün günü mutfakta harcayıp çeşitli yemekler yapıyor.’ - Emine Işınso. 2. i. Yiyecek kültürünün tamamı: *Türk mutfacı*.” TS (2011, s. 1715)

→ **mutfak dolabı, mutfak havalandırması, mutfak havlusu, mutfak merdiveni**

AEL: “مُطْبَخْ/maṭbaḥun; Yemek pişirilen yer.” Lane (1953, s. 1822)

MLAM: “مُطْبَخْ/maṭbaḥ, ç. مَطْبَخْ/maṭābiḥ; طَبَخْ/ṭabaḥa’dan ism-i mekân, yiyeceklerin hazırlandığı veya pişirildiği yer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1383)

[<Ar. *maṭbaḥ* √ *t-b-h* ‘pişirdi, olgunlaştırdı, hazır hale getirdi’] *Mutfak* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutfak dolabı

“i. Mutfak aletlerinin yerleştirilmesi için yaptırılan özel dolap.” TS (2011, s. 1716)

Mutfak dolabı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutfak havalandırması

“i. Mutfaklara yerleştirilen havalandırma sistemi.” TS (2011, s. 1716)

Mutfak havalandırması, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutfak havlusu

“i. Mutfakta kullanılan havlu, el bezi.” TS (2011, s. 1716)

Mutfak havlusu, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutfak merdiveni

“i. Mutfak ile dış avluyu birbirine bağlayan merdiven.” TS (2011, s. 1716)

Mutfak merdiveni, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muti/ muṭī / مُطِيع

“sf. esk. Yumuşak başlı, itaat eden: ‘Genç Çerkez’in daima kendisine muti ve ikinci safta kalacağını ümit ederek dışarıdan gelin almamayı tercih etmişti.’ - Halide Edip Adıvar.” TS (2011, s. 1716)

AEL: “مُطِيعْ/muṭī‘un; uysal, yumuşak başlı kimse.” Lane (1953, s. 1892)

MLAM: “مُطِيع/muṭī‘; أَطَاع/eṭā‘ ‘dan ism-i fail. أَطَاع/eṭā‘; itaat etti, boyun eğdi, uydu, tabi oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1421)

[<Ar. *muṭī‘* √ *t-v-* ‘itaat etti, boyun eğdi, uydu, tabi oldu’] *Muti* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutlak/ muṭlak/ مُطْلَق

1. *sf.* Salt: “Eskilerden üstün olmasa da onlar kadar mutlak bir roman yazmak istiyorum.” - Halide Edip Adıvar. 2. *sf. fel.* Kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan, bağımsız, saltık. 3. *z.* Kesinlikle: “Hele hükümdar liyakatsizse böyle bir murakabeye mutlak ihtiyaç vardır.” - Cemil Meriç. TS (2011, 1716)

→ *mutlak değer, mutlak mera, mutlak nem, mutlak sıcaklık, mutlak sıfır.* TS (2011, s. 1716)

AEL: “مُطْلَق/muṭlaḳun; azat edilen kimse.” Lane (1953, s. 1874)

MLAM: “مُطْلَق/muṭlak; 1. أَطْلَق/eṭlaḳe ‘den ism-i meful. 2. *fel. tasv.* Kısıtlı veya şartlı olmayan, kısıtlı olmayan, serbesttir. 3. Belirsiz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1412)

[<Ar. *muṭlak* √ *t-l-k* ‘özgür kaldı, boşandı’] *Mutlak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “salt, kesinlikle” anlamları kazanmıştır. *Mutlak* hem Arapçada hem Türkçedeki felsefi terim “*kendi başına var olan, hiçbir şeye bağlı olmayan, bağımsız, saltık*” anlamı örtüşür.

mutlaka

“z. Kesinlikle: ‘Ben sözü, her okuyuşumuzda mutlaka gülümseten bir şiirine getirdim.’ - Ahmet Kabaklı.” TS (2011, 1716)

[<Ar. *muṭlaḳa* √ *t-l-k* ‘özgür kaldı, boşandı’] *Mutlaka*, Arapçadan مُطْلَق/muṭlaḳ kelimesinden türetilmiştir. Fakat *mutlaka*, Arapçada rastlanmadı. Buna göre *mutlaka* Türkçeleştirilmiştir.

mutlakçı

“sf. Saltçı.” TS (2011, 1716)

Mutlakçı, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlakçılık

“i. Saltçılık.” TS (2011, 1716)

Mutlakçılık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlak değer

“i. mat. Salt değer.” TS (2011, 1716)

Mutlak değer, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlakiyet

“i. esk. Saltçılık.” TS (2011, 1716)

Mutlakiyet, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlak mera

“i. coğ. Kendiliğinden gelişen ve otlatmaya elverişli bir bitki örtüsünü üzerinde taşıyan mera.” TS (2011, 1716)

Mutlak mera, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlak nem

“i. coğ. Salt nem.” TS (2011, 1716)

Mutlak nem, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlak sıcaklık

“i. f. Salt sıcaklık.” TS (2011, 1716)

Mutlak sıcaklık, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutlak sıfır

“i. k. f. Salt sıfır.” TS (2011, 1716)

Mutlak sıfır, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mutmain/ muṭma'in/ مُطْمَئِنِّ

“sf. esk. İnanmış, gönlü kanmış, emin olan. **mutmain olmak** inanmak, gönlü kanmak.” TS (2011, 1716)

AEL: “مُطْمَئِنُّ/muṭma'inun; yerinde sabit olan şey, alçak yer, sakin olan kimse, inanmış olan kimse.” Lane (1953, s. 1882)

MLAM: “مُطْمَئِنُّ/muṭma'in; اطمأنَّ/eṭma'ene'den ism-i fail. اطمأنَّ/eṭma'ene; sakinleşti, mutmain oldu, emin oldu, şüphesi olmadı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1414)

طمئن

[<Ar. **muṭma'in** √ **t-m-'-n** ‘sakinleşti, mutmain oldu, emin oldu, şüphesi olmadı’] *Mutmain* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutmain* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mutmainlik

“i. Mutmain olma durumu.” TS (2011, 1716)

Mutmainlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muttali/ muṭṭali مُطَّلِعْ

“sf. esk. Öğrenmiş, haber almış, bilgi edinmiş. **muttali olmak** bir durumdan haberi olmak, bir durum üzerine bilgi edinmek: ‘*Gardiyan duruma muttali olacak, gidip başgardiyana haber verecek.*’ - Kerim Korcan.” TS (2011, 1716)

AEL: “مُطَّلِعْ/muṭṭali'un: güçlü şey, etkili şey, kuvvetli şey, yüksek şey, bilgi edinmiş olan, haberi almış kimse.” Lane (1953, s. 1870)

MLAM: “مُطَّلِعْ/muṭṭali'; 1. اطلع/eṭṭale'e'den ism-i fail. 2. Bilimim birçok dalını bilen bir aydın, bir okur, çok kültürlü biri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1409)

[<Ar. **muṭṭali** √ **t-l-** ‘doldu, yükseledi, meydana çıktı, göründü, çıktı, turmandı, birden çıka geldi’] *Muttali* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muttarit/ muṭṭarid مُطَّرِدْ

“sf. esk. Tekdüze.” TS (2011, 1716)

AEL: “مُطَّرِدْ/muṭṭaridun; devamlı, sürekli, düzenli, aynı biçimde tekrar eden, karşılaştırmalı söz, karşılaştırmalı söz, düz olan kılıç vb.” Lane (1953, s. 1840)

MLAM: “مُطَّرِدْ/muṭṭarid; اطرَدَ/iṭṭarede'den ism-i fail. اطرَدَ/iṭṭarede; sürekli bir şekilde aktı, kesintisiz veya devamlı oldu, düzgün bir şekilde devam etti, genel oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1394)

[<Ar. *muṭṭarid* √ *t-r-d* ‘kovdu, sürdü, uzaklaştırdı, çıkardı, genelleştirdi, peşine düştü’] *Muttarit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muttarit* hem Arapçada hem Türkçedeki “*tekdüze*” anlamı örtüşür.

muttasıf/ muttaşif/ مُتَّصِف

“sf. esk. Nitelenmiş, nitelikli, vasıflı.” TS (2011, 1716)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَّصِف/muttaşif; اِتَّصَف/ettaşef’den ism-i fail. اِتَّصَف/ettaşef; vasfedilebildi, nitelendirebildi, vasıflandı, nitelendi, ayır edildi, vasfını taşıdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2447)

[<Ar. *muttaşif* √ *v-ş-f* ‘tanımladı, vafetti, tasvir etti, anlattı, teşhis etti, reçete vb. yazdı’] *Muttasif* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muttasıl/ muttaşıl/ مُتَّصِل

“1. sf. esk. Bitişik, yan yana olan. 2. z. esk. Aralık vermeden, aralıksız, durmadan, biteviye: ‘Yalnız birçok nefer yırtık, fersude eşyayı muttasıl at, eşek, öküz arabalarına yükletiyorlardı.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1716-1717)

AEL’de bulunmamaktadır.

AEL: “مُتَّصِل/muttaşıl; اِتَّصَلَ/ettaşel’den ism-i fail. اِتَّصَلَ/ettaşel; devam etti, sürdü, devamlı oldu, birleşti, irtibatı oldu, bitişik oldu, yanyana oldu, haberleşti, temasa geçti, haber etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2449)

[<Ar. *muttaşıl* √ *v-ş-l* ‘vardı, ulaştı, erişti, iyilikte bulunud, iyi davrandı, birleştirdi, bitişti, ihsan etti, bağışladı, iletti, getirdi, ilişki kurdu’] *Muttasıl* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bitişik, yan yana olan, aralık vermeden, aralıksız, durmadan, biteviye*” anlamı örtüşür.

muvicehe/ muvācehe/ مُوَاجَهَة

“i. esk. Yüzleşme, yüz yüze gelme.” TS (2011, s. 1717)

AEL: “ms. مُوَاجَهَة/muvāceheten; وَاجَهَهُ/vācehehu; onunla yüz yüze geldi, karşılaştı, onunla yüz yüze gelerek konuştu.” Lane (1953, s. 3049)

MLAM: “مُواجهَة/muvācehe; واجه/vācehe'nin mastarı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2406)

[<Ar. *muvācehe* √ *v-c-h* ‘yüzüne vurdu, tokat attı, (birisinden) daha şerefli veya daha meşhur oldu’] *Muvacehe* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muvacehesinde

“z. Bir durum karşısında.” TS (2011, s. 1717)

Muvacehesinde, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḫakat/ muvāḫaḫat/ مُوافَاقَة

“i. Uygun görme, onama, kabul etme. **muvaḫakat etmek** uygun görmek, onaylamak, kabul etmek: ‘Sebep hep sensin, o zaman muvaḫakat edeydin belki bu beliyeler başıma gelmezdi.’ - Sermet Muhtar Alus.” TS (2011, s. 1717)

→ **muvaḫakatname. TS (2011, s. 1717)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُوافَاقَة/muvāḫaḫaten; وافق/vāḫeḫe'nin mastarı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2473)

[<Ar. *muvāḫaḫat* √ *v-f-k* ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’] *Muvaḫakat* hem Arapçada hem Türkçedeki “uygun görme, onama, kabul etme” anlamı örtüşür.

muvaḫakatname

“i. esk. İzin verildiğine ilişkin üzerinde bilgi bulunan yazılı belge.” TS (2011, s. 1717)

Muvaḫakatname, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḫḫak/ muvaḫḫaḫ/ مُوَافَاق

“sf. Başarmış, başarılı (kimse). **muvaḫḫak olmak** başarmak: ‘Hatta çok kere muasırlarından Namık Kemal ve Ziya Paşa bu hususta daha muvaḫḫak olmuşlardır.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1717)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُؤَفَّق/ *muvaḥḥaq*; وَفَّق/ *vāḥḥaḥ*’den ism-i meful.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2473)

[<Ar. *muvaḥḥaq* √ *v-f-k* ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’] *Muvafakat* hem Arapçada hem Türkçedeki “başarmış, başarılı (kimse)” anlamı örtüşür.

muvaḥḥakiyet/ muvaḥḥakiyyet/ مَوْفَقِيَّة

“i. esk. Başarı: ‘Ufak bir istirahatten sonra oyuncular birinci muvaḥḥakiyetin tesiri ile ikinci bir raksa başladılar.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1717)

[<Ar. *muvaḥḥakiyyet* √ *v-f-k* ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’] *Muvaḥḥakiyet* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde rastlanmadı. Yalnız *muvaḥḥakiyet*, fasih Arapçada ve günlük konuşmalarda yaygın ve “başarı” şeklinde kullanılır.

muvaḥḥakiyetli

“sf. Başarılı: ‘Kadınlara ve kızlara yaptığı muvaḥḥakiyetli taarruzları hatırlamaya çalışıyordum.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s.1717)

Muvaḥḥakiyetli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḥḥakiyetsiz

“sf. Başarısız.” TS (2011, s. 1717)

Muvaḥḥakiyetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḥḥakiyetsizlik

“i. Başarısızlık: ‘Köylü kadınlar senin muvaḥḥakiyetsizliğine gülüyorlardı.’ - Memduh Şevket Esenal.” TS (2011, s. 1717)

Muvaḥḥakiyetsizlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḥḥık/ muvāḥiḥ/ مُوَافِق

sf. esk. Uygun: “Böyle bir teklifi kabul etmek kolay ve muvaḥḥık değildir.” – Atatürk. **muvaḥḥık bulmak** uygun görmek kabul etmek: “Bu, saadet, hürriyet vadeden

düşman kumandanının karşısında inat etmeyi muvafık bulmadı.” - Ömer Seyfettin.
muvafık olmak uygun düşmek, kabul edilebilir olmak: “*Bugünkü zevkimize muvafık olarak tasfiye edilmiş, ayıklanmış bir rivayeti bir diğerinden seçebilmek pek güçtür.*” - Asaf Halet Çelebi. TS (2011, s. 1717)

AEL 'de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُؤَافِقَ/muvāfīq; 1. وَافَقَ/vāfaqe'den ism-i fail. 2. Denk gelen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2474)

[<Ar. **muvafık** √ v-f-k ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’]
Muvafık kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muvafık* hem Arapçada hem Türkçedeki “uygun” anlamı örtüşür.

muvahhit/ muvaḥḥid/ مُوَحَّد

“sf. esk. Tanrı'nın birliğine inanan.” TS (2011, s. 1717)

AEL 'de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُوَحَّدَ/muvaḥḥid; وَحَّدَ/vaḥḥid'den ism-i meful. وَحَّدَ/vaḥḥid; birleştirdi, tek yaptı, tek çatı altında topladı, bir araya getirdi, standartlaştırdı, Allah'ı birledi, Allah'ın tek olduğunda ifade edip iman etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2409)

[<Ar. **muvahḥid** √ v-ḥ-d ‘birleştirdi, tek yaptı, tek çatı altında topladı, bir araya getirdi, standartlaştırdı, Allah'ı birledi, Allah'ın tek olduğunda ifade edip iman etti’] *Muvahhit* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muvakkat/ muvaḳḳat/ مُؤَقَّت

“sf. Geçici: ‘Her muvakkat memuriyet odası gibi sade ve dağınık döşemeli bir yere girdiler.’ - Peyami Safa. TS (2011, s. 1717)

AEL: “مُوَقَّتَ/muvaḳḳatun; bir şeyi yapılması için ona ayrılan zaman, tanımlanmış süre, sınırlanmış süre.” Lane (1953, s. 2958)

MLAM: “مُوَقَّتَ/muvaḳḳat; أَقَّتَ/eqḳate'den ism-i meful. أَقَّتَ/eqḳate; Belirli bir zamanda ayarladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2476)

[<Ar. *muvaḳḳat* √ *v-k-t* ‘vakit veya zaman belirledi’] *Muvakkat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muvakkat* hem Arapçada hem Türkçedeki “geçici” anlamı örtüşür.

muvaḳḳaten/ muvaḳḳaten/ مَوْقَاتًا

“z. esk. Az bir zaman süresince, geçici olarak, eğreti olarak: ‘*Muvakkaten onu nöbetçi asistanın odasına yatırmışlar.*’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1717)

[<Ar. *muvaḳḳaten* √ *v-k-t* ‘vakit veya zaman belirledi’] Türkçede kullanılan *muvaḳḳaten* kelimesi anlam ve kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *muvaḳḳaten* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

muvaḳḳatlik

“i. Geçicilik.” TS (2011, s. 1717)

Muvakkatlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvaḳḳit/ muvaḳḳit/ مَوْقِت

“i. esk. Güneşe bakarak namaz vakitlerini bildiren kimse.” TS (2011, s. 1717)

→ *muvaḳḳithane*. TS (2011, s. 1717)

AEL: “مَوْقِت/ muvaḳḳitun; ism-i zaman, bir şeyi yapılması için ona tanımlanmış süre.” Lane (1953, s. 2958)

MLAM: “مَوْقِت/ muvaḳḳit; أَقَّتَ/ eḳḳate ‘den ism-i fail. أَقَّتَ/ eḳḳate; Belirli bir zamanda ayarladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2476)

[<Ar. *muvaḳḳit* √ *v-k-t* ‘vakit veya zaman belirledi’] *Muvakkit* kelimesi Türkçeye geçtiğinde anlamı değişmiş ve “*güneşe bakarak namaz vakitlerini bildiren kimse*” anlamı benimsemiştir.

muvaḳḳithane

“i. esk. Muvakkitin görev yaptığı yer.” TS (2011, s. 1717)

Muvakkithane, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

muvasala/ muvāṣala/ مُوَاصَلَة

“i. esk. Muvasalat.” TS (2011, s.1717)

Muvasalat kelimesine bakınız.

muvasalat/ muvāṣalat/ مُوَاصَلَة

“i. esk. Bir yere ulaşma, varma, muvasala: ‘*Salih Paşa ’ya ait telgrafi, Amasya ’ya muvasalatında kendisine verirdim.*’ – Atatürk. **muvasalat etmek** varmak, ulaşmak.” TS (2011, s. 1717)

AEL: “مُوَاصَلَة/muvāṣalatun, وَاَصْلُهُ/vāṣalehu; onunla bir araya geldi, onu sürdürdü.” Lane (1953, s. 3054)

MLAM: “مُوَاصَلَة/muvāṣala; 1. وَاَصْل/vāṣale ’nin mastarı. 2. Otomobiller, demir yolları, hava hatları ve deniz yolları, posta, telgraf, telefon ve uydu gibi, insanların birbirleriyle iletişim(veya ulaşım) kurmaları sağlayan yolların her biri. 3. doğ. fiz. Bir maddenin elektrik akımını iletme gücünün ölçülmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2450)

[<Ar. **muvāṣalat** √ v-ṣ-l ‘vardı, ulaştı, erişti, iyilikte bulunud, iyi davrandı, birleştirdi, bitiştirdi, ihsan etti, bağışladı, iletti, getirdi, ilişki kurdu’] *Muvasalat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muvasalat* hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir yere ulaşma, varma, muvasala*” anlamı örtüşür.

muvaṣṣah/ muvaṣṣah/ مُوَاصَّح

“i. esk. Akrostiş.” TS (2011, s. 1717)

AEL: “مُوَاصَّح/muvaṣṣahun; وِصَّاح/viṣāḥ; inci ve mücevherden yapılmış iki ip, ile süslenen elbise.” Lane (1953, s. 2944)

MLAM: “مُوَاصَّح/muvaṣṣah, (akil olmayan için) ڭ. مُوَاصَّحَات/muvaṣṣahāt; 1. وِصَّاح/vaṣṣaḥa ’dan ism-i meful. 2. edb. Tevşih, akrostiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2444)

[<Ar. **muvaṣṣah** √ v-ṣ-h ‘bir kafiye gözetmeksizin yazılan Endülüs asıllı bir çeşir şiir’] *Muvaṣṣah* hem Arapçada hem Türkçedeki “*akrostiş*” anlamı örtüşür.

muvazaa/ muvāza’a/ مُوَاضَعَة

“i. esk. Danışık, danışıklık.” TS (2011, s. 1717)

AEL: “مُوَاضَعَة/muvāza’atun; ıstılahtır.” Lane (1953, s. 3056)

MLAM: “مُواضَعَة/muvāza‘a; 1. واضع/vaşşaha’nın mastarı. 2. واضع/vaşşaha’nın meful müennes sigası. 3. İnsanların bildikleri olan yazılı olmayan kurallar, yani ahlak ölçülerinden veya bilim ve bilgi ilkelerinden biridir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2457)

[<Ar. *muvāza‘a* √ v-z- ‘koydu, bıraktı, yerleştirdi, soktu, telif ett, yazdı, kurdu, yaptı, hazırladı, taktı, bağladı’] Tespit ettiğimiz gibi *muvazaa* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “danışık, danışıklık” anlamı benimsemiştir.

muvazaalı

“sf. Danışıklı.” TS (2011, s. 1717)

Muvazaalı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvazene/ muvāzene/ مُوَازَنَة

“1. i. esk. Denge: ‘Ruh muvazenesi yalpalamaya başlayınca nesil ahengi kaybolmaya yüz tutar ve şimdiki manzara doğar.’ - Necip Fazıl Kısakürek. 2. i. esk. Dengeleme. **muvazene etmek** dengelemek: ‘Her şeyde mükâfatla mücazatı, tatlıyla acıyı muvazene ederdi.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1717)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُوازَنَة/muvāzene; 1. وازن/vazene’nin mastarı. 2. ikt. Bütçe. 3. bel. Kafiyele olmayan ama aynı vezinde olan sözler. 4. edb. İki edebiyatçının, iki fikrin, iki andın, iki okulun veya uzun bir konuda veya bir konunun bir bölümündeki iki karakter arasında mukayesli eleştirme.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2433)

[<Ar. *muvāzene* √ v-z-n ‘tarttı, ağırlığını ölçüdü, sözünü tartarak konuştu, şiiri vezine göre uydurdu’] *Muvazne* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muvazene* hem Arapçada hem Türkçedeki “denge, dengeleme” anlamı örtüşür.

muvazeneli

“1. sf. Dengeli, ölçülü: ‘Beyaz kalın boynu üzerinde kafası çok muvazeneli, çok yerinde, çok erkek görünüyor.’ - Abdülhak Şinasi Hisar. 2. sf. mec. Davranışları ölçülü olan: ‘Birinci ciltte garip, kaçık, bön, saf gördüğümüz Don Kişot, ikinci ciltte nasihatçi, oldukça muvazeneli bir adam oluyor.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1717)

Muvazeneli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvazenesiz

“1. sf. Dengesiz, ölçsüz. 2. sf. mec. Ne yaptığını bilmeyen, bir sözü bir sözünü, bir davranışı bir başka davranışını tutmayan.” TS (2011, s. 1717)

Muvazenesiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvazenesizlik

“i. Dengesizlik, ölçsüzlük: ‘Tembihler ile cevaplar arasında umumiyetle bir muvazenesizlik vardır.’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1717)

Muvazenesizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvazi/ muvāzī/ موازي

“sf. esk. mat. Paralel.” TS (2011, s. 1717)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muvāzī* √ v-z-ī ‘paralel oldu, karşı karşıya koydu, eşit oldu’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda y harfi düşer. Bu nakıs ism-i fail ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince y harfi geri yazılır. Türkçede ise *مُوازِي/muvāzī* değil, y düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *muvazi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “paralel” anlamı örtüşür.

muvazzaf/ muvazzaf/ مَوْظَّف

“1. i. ask. Silahlı Kuvvetlerde görev başında olan subay ve astsubaylarla askerlik hizmetini yapan erler. 2. sf. esk. Bir görev ve hizmetle yükümlü olan (kimse).” TS (2011, s. 1717-1718)

→ *muvazzaf hizmet, muvazzaf subay. TS (2011, s. 1718)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُوَظَّف/muvazzaf; 1. وَاظَّف/vazzaf’dan ism-i meful. 2. Devlet dairelerinde veya başka yerlerde (bir işin) yapması için uzmanlığına göre görevlendirilen kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2464)

[<Ar. *muvaẓẓaf* √ v-ẓ-f ‘bağımı kısa tuttu, tabi oldu, takip etti, vazife kabul etti’] *Muvazzaf* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Muvazzaf* hem Arapçada hem Türkçedeki “bir görev ve hizmetle yükümlü olan (kimse)” anlamı örtüşür.

muvaẓẓaf hizmet

“i. ask. Askerlik çağına giren erkeklerin yapmakla yükümlü bulundukları askerlik görevi.” TS (2011, s. 1718)

Muvazzaf hizmet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvaẓẓaflık

“i. Muvazzaf olma durumu.” TS (2011, s. 1718)

Muvazzaflık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muvaẓẓaf subay

“i. ask. Mesleği askerlik olan subay.” TS (2011, s. 1718)

Muvazzaf subay, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muz/ mūz/ مَوْز

“1. i. bitki bil. Muzgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, bir çenekli, çok yıllık bir bitki (*Musa sapientum*). 2. i. Bu bitkinin kendine özgü hoş kokulu, tatlı, besleyici, kalın kabuklu, uzun meyvesi.” TS (2011, s. 1718)

AEL: “مَوْز/mevzun; muz.” Lane (1953, s. 2744)

MLAM: “مَوْز/mūz, t. مَوْزَة/mavze; bit. Muz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2138)

[<Ar. *mūz* √ *mūz*] *Muz*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

muzaffer/ muẓaffer/ مُظَفَّر

sf. esk. Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş, utkulu: “Boş sokakta bir dakika evvelki mutena alayın hayalini heyecanlı ve muzaffer gözlerle takip ediyorlardı.”

- Halide Edip Adıvar. **muzafter olmak** üstün gelmek, yenmek, zafer kazanmak: “Yaşayabilmek için muzafter olmaya mecburduk.” - Falih Rıfkı Atay. TS (2011, s. 1718)

AEL: “مُظَفَّر/muzafterun; sürekli zafer kazanan kimse.” Lane (1953, s. 1913)

MLAM: “مُظَفَّر/muzafter; ظَفَّر/zafter'den ism-i meful. ظَفَّر /zafter; -e karşı zafer kazandı, muzafter kıldı, zafer kazanması için dua etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1435)

[<Ar. **muzafter** √ z-f-r ‘zafer kazandı, muzafter oldu’] Muzafter hem Arapçada hem Türkçedeki “üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış, yenmiş, utkulu” anlamı örtüşür.

muzafterane

“z. esk. Muzafterce.” TS (2011, s. 1718)

Muzafterane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzafterce

“z. Üstün bir biçimde, zafer kazanmışa yaraşır bir biçimde, muzafterane.” TS (2011, s. 1718)

Muzafterce, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzafteriyet

“i. esk. Üstün gelme, üstünlük, zafer kazanma: ‘Bir sene, her gün başka bir muzafteriyet haberi getirerek geçti.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1718)

[<Ar. **muzafter** (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] Muzafteriyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

muzafterlik

“i. Muzafter olma durumu, utkululuk.” TS (2011, s. 1718)

Muzafterlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzdarip/ muztarib/ مُضْطَرِب

sf. Izdırıp ve acı çeken: “Büyük bir millet, gururunda, haklarında, tarihinde mağdur ve muzdaripti.” - Ahmet Hamdi Tanpınar. **muzdarip etmek** acı ve ızdırıp vermek: “Adada bulundukları haberi beni ne kadar heyecana düşürdüysen gitmeleri ihtimali de o derece muzdarip etti.” - Aka Gündüz. TS (2011, s. 1718)

AEL: “مُضْطَرِبٌ/muẓṭaribun; titreyen, düzensiz, tedirgin olan, zayıf, çadır, yerleşme yeri, hedefin peşine koşan.” Lane (1953, s. 1783)

MLAM: “اضْطَرَبَ/izṭarabe’den ism-i fail. اضطرب/izṭarabe; tiredi, sarsıldı, hareketlendi, sallandı, etkilendi, heyecanlandı, telaşlandı, kafası karıştı, tedirgin oldu, rahatsız oldu, ortalık karıştı, dalgalar çarpıştı, kabardı, birbirine vurdu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1354)

[<Ar. *muẓṭarib* √ *ḏ-r-b* ‘vurdu, dövdü, çarptı, hareket etti, meyletti, çaldı, kalıba döktü, bastı, dolaştı, gezdi, yolculuk yaptı, göç etti, soktu, sızladı, kesti, verdi, söyledi’] Muzdarip kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “acı çeken” anlamı kazanmıştır. Muzdarip hem Arapçada hem Türkçedeki “ızdırıp” anlamı örtüşür.

muzdariplik

“i. Muzdarip olma durumu.” TS (2011, s. 1718)

Muzdariplik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzır/ muẓirr/ مُضِرٌّ

“1. Zararlı: ‘Görüyorsunuz ya iki gözüm, işsizliğin fazlası hem işverenler hem işçi arayanlar için muzırdır, iki gözüm, muzırdır doğrusu!’ - Nazım Hikmet. 2. Her şeyi bozan, karıştıran (çocuk). 3. Yaramaz, cinsel gelişmeye zararlı. 4. Sağlığı bozan.” TS (2011, s. 1718)

→ *muzır yayın.* TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُضِرٌّ/muẓirrun; zararlı, davranlardan bir tanesi sahip olan kimse, bir şeye iyice yaklaşan kimse.” Lane (1953, s. 1777)

MLAM: “مُضِرّ/mužirr; أَضَرَّ/ežerre’den ism-i fail. أَضَرَّ/ežerre; zarar verdi, zararlı oldu, zararı dokundu, mecbur bıraktı, mecbur etti, tehlikeli oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1356)

[<Ar. *mužirr* √ ž-r-r ‘zarar verdi, zararlı oldu, mecbur bıraktı, zararı oldu, tehlikeli oldu’] *Muzır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*her şeyi bozan, karıştıran (çocuk)*” anlamı kazanmıştır. *Muzır* hem Arapçada hem Türkçedeki “*zararlı, yaramaz, cinsel gelişmeye zararlı, sağlığı bozan*” anlamı örtüşür.

muzırlaşma

“i. Muzırlaşmak durumu.” TS (2011, s. 1718)

Muzırlaşma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzırlaşmak

“nesnesiz Muzır duruma gelmek.” TS (2011, s. 1718)

Muzırlaşmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzırlık

1. i. Zararlı olma, zararlı iş veya davranışlarda bulunma durumu: “*Sokak çocuklarını bir muzırlık yapmasınlar diye mektep çocukları gibi ikişer ikişer tabura sokarak bahçeden geçirdi.*” - Reşat Nuri Güntekin. 2. i. Zarar verici yaramazlık: “*Öne geçme derdiyle muzırlıklar icat ederdi.*” - Refik Erduran. TS (2011, s. 1718)

Muzırlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzır yayın

“i. *eğitim bil.* Pedagojik açıdan belli bir yaş altındaki çocuklara zararlı olan kitap, gazete, dergi vb. yayın.” TS (2011, s. 1718)

Muzır yayın, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzip/ mu‘zib/ مُذِيب

“sf. Takılğan: ‘*Hiç de yaramaz ve muzip bir çocuk olamamakla beraber ona kötü oyunlar oynamaktan çekinmemişimdir.*’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1718)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُعَذِّب/mu ‘zib; أَعَذَّب/e ‘zebe’den ism-i fail. أَعَذَّب/e ‘zebe; tatlı ve lezzetli yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1473)

[<Ar. *mu ‘zib* √ ‘-z-b ‘ışkence etti, hapsetti’] Tespit ettiğimiz gibi muzip kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “takılğan” anlamı benimsemiştir.

muzipçe

“z. Muzibe yakışır biçimde, muzip gibi: ‘Saçları kesilince kafası daha da küçük görünen çocuğa, ortak bir sırrı paylaşıyorlarmış gibi muzipçe göz kırptı.’ - Elif Şafak.” TS (2011, s. 1718)

Muzipçe, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzipleşme

“i. Muzipleşmek işi.” TS (2011, s. 1718)

Muzipleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzipleşmek

“nesnesiz Takılğan davranışta bulunmak.” TS (2011, s. 1718)

Muzipleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muziplik

i. Takılğanlık, yaramazlık: “Hem gülüyor hem sık sık bana kaçamak bakışlarla bakıyor, muziplikle göz kırptıyor.” - Adalet Ağaoğlu. **muziplik etmek** şaka yollu karşısındakini üzecek veya uğraştıracak davranışlarda bulunmak: “Genç kadın, ona muziplik etmekten hoşlanır gibi gülerek devam ediyordu.” - Reşat Nuri Güntekin. **(birinin) muzipliğine uğramak** aldatılmak, şakaya hedef olmak: “Gülmüşler ve kendisine, arkadaşının bir muzipliğine uğradığını söylemişler.” - Falih Rıfkı Atay. TS (2011, s. 1718)

Muziplik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzlim/ muzlim/ مُظْلِم

“1. sf. esk. Karanlık. 2. sf. esk. mec. Gizli, belirsiz.” TS (2011, s. 1718)

AEL: “مُظْلِمٌ/muẓlimun; karanlık olma.” Lane (1953, s. 1922)

MLAM: “مُظْلِمٌ/muẓlim; أَظْلَمَ/azleme'den ism-i fail. أَظْلَمَ/azleme; karardı, karanlık oldu, kararttı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1473)

[<Ar. **muẓlim** √ **ẓ-l-m** ‘zulmetti, , kapkara oldu’] *Muzlim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*karanlık*” anlamı örtüşür.

muzluk

“i. Muz yetiştirilen bahçe.” TS (2011, s. 1718)

Muzluk, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzmahil/ muẓmaḥill/ مُضْمِلٌ

“sf. esk. Çökmüş, çöküntüye uğramış.” TS (2011, s. 1718)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُضْمِلٌ/muẓmaḥill; اِضْمَلَ/ezmaḥill'den ism-i fail. اِضْمَلَ/ezmaḥill; yavaş yavaş gözden kayboldu, tarihe karıştı, git gide yok oldu, dağıldı, azaldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1368)

[<Ar. **muẓmaḥill** √ **ẓ-m-ḥ-l** ‘yavaş yavaş gözden kayboldu, tarihe karıştı, git gide yok oldu, dağıldı, azaldı’] *Muzmahil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Muzmahil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*çökmüş, çöküntüye uğramış*” anlamı örtüşür.

muzsu

“sf. Muzu andıran, muza benzeyen, muz gibi, muzumsu.” TS (2011, s. 1718-1719)

Muzsu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzumsu

“sf. Muzsu.” TS (2011, s. 1719)

Muzumsu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

muzur/ muẓirr/ مُضِرٌّ

“sf. bakınız muzır.” TS (2011, s. 1719)

Muzır maddesine bakınız.

mübadele/ mubādele/ مبادلة

“i. esk. Değişim. **mübadele etmek** değiş tokuş etmek.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “ms. مُبَادَلَةٌ/*mubādeletun*, بَادَلَهُ/*bādelehu*; (bir şeyi) onunla değişti, onunla değiş tokuş etti.” Lane (1953, s. 168)

MLAM: “مبادلة/*mubādele*; 1. بَادَلَ/*bādele*’nin mastar. 2. Takas.” Ahmed Muhtar (2008, s. 174)

[<Ar. *mubādele* √ *b-d-l* ‘değiştirdi’] *Mübadele* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mübadil/ mubādil/ مُبَادِل

“1. sf. esk. Başkasının yerine getirilmiş, mübadele edilmiş. 2. i. esk. Lozan Antlaşması’na göre, İstanbul dışında oturan Rumlarla değiştirilmek üzere Batı Trakya dışındaki Yunanistan’dan getirilen Türkler.” TS (2011, s. 1719)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُبَادِل/*mubādil*; بَادَلَ/*bādele*’den ism-i fail. بَادَلَ/*bādele*; karşılığını verdi, karşılıklı değiştirdi, değiş tokuş yaptı, karşılıklı paylaşma, ile değiştirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 174)

[<Ar. *mubādil* √ *b-d-l* ‘değiştirdi’] *Mübadile* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mübadil* hem Arapçada hem Türkçedeki “başkasının yerine getirilmiş, mübadele edilmiş” anlamı örtüşür.

mübah/ mubāh/ مُبَاح

1. sf. *din bil.* Dinî bakımdan yapılmasında sakınca olmayan, yapılması günah veya sevap olmayan. 2. sf. *mec.* Yapılmasında sakınca görülmeyen. **mübah görmek** (veya **saymak**) hoş görmek, sakıncasız bulmak: “*Kendine mübah gördüğünü bana yasak ederek beni susturmak mı istiyordun?*” - Peyami Safa. TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَاح/*mubāh*; mübah.” Lane (1953, s. 274)

MLAM: “أَباح/mubāḥ; 1. أَباح/abāḥe’den ism-i meful. 2. fik. Mübah.” Ahmed Muhtar (2008, s. 261)

[<Ar. *mubāḥ* √ *b-v-h* ‘ortaya çıkardı, ifşa etti, bilinir oldu, açıkladı, ilan etti, anlattı, açtı’] *Mübah* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mübahase/ mubāḥase/ مُبَاخَـة

“i. esk. Bir konu hakkında iki veya daha çok kişinin karşılıklı konuşması: ‘Mübahasemizin sonuna doğru, tabaksız geniş bir fincanla bize taze kahve ikram ettiler.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَاخَـة/mubāḥase, بَاخَـة عَنْ أَمْر/bāḥasehu ‘an emrin; bir meseleyle ilgili görüş alışverişi yaptı, onunla toplantı yaptı.” Lane (1953, s. 155)

MLAM: “مُبَاخَـة/mubāḥase, مَبَاخِـات/mubāḥasāt; 1. بَاخَـة/bāḥase’nin mastarı. 2. Müzakere, fikir alışverişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 162)

[<Ar. *mubāḥase* √ *b-h-s* ‘araştırdı, soruşturdu, inceledi, tartışmasını yaptı, müzakere etti’] *Mübahse* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mübahlık

“i. Mübah olma durumu.” TS (2011, s. 1719)

Mübahlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübalağa/ mubālağa/ مُبَالَغَة

“i. Abartı. **mübalağa etmek** abartmak.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “ms. مُبَالَغَة/mubālağatun, بَالِغ/bālağa; bir şeyi elde etmek için çok çalıştı, çabaladı. بَالِغٌ فِي كَذَا/bālağa fī kezā; bu şeyde abarttı, bu şeyin vasfında abarttı, bu şeyden çoğalttı.” Lane (1953, s. 251)

MLAM: “مُبَالَغَة/ mubālağa; 1. بَالِغٌ فِي/bāleğa fī’nin mastarı. 2. İhmalin tersi. 3. bel. Gerçeğin ötesine geçen ifadelerin kullanılması ve şeylerin gerçekliğini abartan veya küçümseyen maneviyat yükseltici(bir üslup).” Ahmed Muhtar (2008, s. 243)

[<Ar. *mubālağa* √ *b-l-g* ‘çocuk buluğa erdi, ergenlik çağına girdi, olaştı, erişti, vardı, arttı, haberi geldi, sıkıntı verdi, gücünü tüketti’] *Mübalağa* kelimesi,

Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mübalağa* hem Arapçada hem Türkçedeki “*abartı*” anlamı örtüşür.

mübalağacı

“sf. Abartıcı: ‘*Gazeteciler mübalağacıdır, sözlerine pek inan olmaz.*’ - Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s. 1719)

Mübalağacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübalağacılık

“i. Abartıcılık.” TS (2011, s. 1719)

Mübalağacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübalağalı

“sf. Abartılı: ‘*Çok mübalağalı sözler söylediğinden âdeta yalanları ile şöhret kazanmış.*’ - Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s. 1719)

Mübalağalı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübalağasız

“sf. Abartısız: ‘*O ne kadar mübalağasız ve alçak gönüllüdür.*’ - Emine Işın.” TS (2011, s. 1719)

Mübalağasız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübarek/ mubārek/ مُبَارَك

1. sf. Kutlu, kutsal. 2. sf. Uğurlu: “*Bunlar senin mübarek elini öpmeye geldiler.*” - Osman Cemal Kaygılı. 3. sf. Çok saygı duyulan: *Mübarek yüzlü bir ihtiyar.* 4. sf. Verimli, bereketli. 5. ünl. Beğenilen, sevilen şeyler için söylenen bir söz: *Mübarek, ne güzel yer.* 6. sf. alay yollu Kızılan, şaşılın (kimse veya şey): “*Ne de hafıza vardı mübarekte, neler de anlatmazdı.*” - Haldun Taner. *mübarek olsun!* ‘hayırlı, uğurlu olsun’ anlamında kullanılan bir kutlama sözü. TS (2011, s. 1719)

→ **mübarek ay, mübarek gün, mübarek otu.** TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَارَك/ *mubārekun*; bereketli, uğurlu olan şey.” Lane (1953, s. 194)

MLAM: “مُبَارَك/mubārek; 1. بَارَك/bāreke’den ism-i meful. 2. Evlilik, başarı vb. gibi mutlu bir olayı kutlarken söylenen bir kelime.” Ahmed Muhtar (2008, s. 243)

[<Ar. *mubārek* √ *b-r-k* ‘çöktü, oturdu, ikamet etti, yaşadı, devam etti’]
Mübarek kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mübarek* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kutlu, kutsal, uğurlu, çok saygı duyulan, verimli, bereketli*” anlamı örtüşür.

mübarek ay

“i. Dinî bakımdan kutsal sayılan, özelliği veya önemi olduğuna inanılan ay.” TS (2011, s. 1719)

Mübarek ay, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübarek gün

“i. Dinî bakımdan özelliği ve önemi olan gün.” TS (2011, s. 1719)

Mübarek gün, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübareklik

“i. Mübarek olma durumu.” TS (2011, s. 1719)

Mübareklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübarek otu

“i. *bitki bil.* Birleşikgillerden, sarı çiçekli, bir yıllık ve otsu bir bitki (Cnicus benedictus).” TS (2011, s. 1719)

Mübarek otu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübareze/ mubāreze/ مُبَارَزة

1. i. esk. Çekişme: “*Kocalarının aşkına sahip ve hâkim olmak hususundaki mubarezedede kadınlar rakibelerine nispetle pek müsait olmayan bir mevkide bulunurlar.*” - Hüseyin Cahit Yalçın. 2. i. esk. Düşman olan taraflardan birer kişinin çıkarak çarpışması. TS (2011, s. 1719)

AEL: “ms. مُبَارَزة/mubārezetun, الْحَرْبُ فِي الْبَارَزة/bārezehu fī'l-ḥarbi; savaşta onunla çarpıştı.” Lane (1953, s. 187)

MLAM: “مُبَارَزَة/mubāreze; 1. بَارَز/bāreze’nin mastarı. 2. spor, beden eğitimi, Sporda bir maç veya yarış.” Ahmed Muhtar (2008, s. 189)برز

[<Ar. *mubāreze* √ *b-r-z* ‘ortaya çıktı, belirdi, göründü, meydana geldi, çıkıntı yaptı, karşılamaya çıktı, meşhur oldu, öne çıktı, başarı sağladı, geçti, yendi’] Mübareze kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mübareze hem Arapçada hem Türkçedeki “*çekişme, düşman olan taraflardan birer kişinin çıkararak çarpışması*” anlamı örtüşür.

mübaşeret/ mubāşeret/ مُبَاشَرَة

“i. esk. Bir işe başlama, girişme.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَاشَرَة/mubāşere; bir işe koyulma, başlama.” Lane (1953, s. 208)

MLAM: “مُبَاشَرَة/mubāşereten; 1. Hemen, şimdi, aracısız. 2. Doğrudan söyleme.” Ahmed Muhtar (2008, s. 208)

[<Ar. *mubāşeret* √ *b-ş-r* ‘soydu, yüzdü, sıyırdı, kazıdı, parşalara ayırdı’] Mübaşeret hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mübaşir/ mubāşir/ مُبَاشِر

“i. huk. Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüreren görevli, çağrıcı: ‘Mübaşir ilk duruşmanın davacı ve davalısını çağırıyordu.’ - Ayşe Kulin.” TS (2011, s. 1719)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُبَاشِر/mubāşir; 1. بَاشِر/bāşere’den ism-i fail. 2. Anında, direkt, ani ve önceden düzenleme yapılmadan gerçekleşeni belirten bir sıfat.” Ahmed Muhtar (2008, s. 208)

[<Ar. *mubāşir* √ *b-ş-r* ‘soydu, yüzdü, sıyırdı, kazıdı, parşalara ayırdı’] Tespit ettiğimiz gibi mübaşir kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve hukuki bir terim olarak “*mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kâğıtları getirip götüreren görevli, çağrıcı*” anlamın benimsemiştir.

mübaşirlik

“1. i. Mübaşir olma durumu. 2. i. Mübaşirin görevi.” TS (2011, s. 1719)

Mübaşirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübayaa/ mubāya‘a/ مُبَايَعَة

“i. esk. Satın alma. **mübayaa etmek** satın almak.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “ms. مُبَايَعَة/mubāya‘atun; hükümdarlığa tanıma, satın alma, anlaşma, sözleşme.” Lane (1953, s. 285)

MLAM: “مُبَايَعَة/mubāya‘a; 1. بَايَع/bāya‘e’nin mastarı. 2. Satış sözleşmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 273)

[<Ar. *mubāya‘a* √ *b-y-* ‘sattı, para karşılığı verdi, ihanet etti, menfaat için kullandırdı’] *Mübayaa* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mübayaa* hem Arapçada hem Türkçedeki “*satın alma*” anlamı örtüşür.

mübayaacı

“i. Satın almacı.” TS (2011, s. 1719)

Mübayaacı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübayaacılık

“i. Satın almacılık.” TS (2011, s. 1719)

Mübayaacılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mübayenet/ mubāyenet/ مُبَايَنَة

“1. i. esk. Ayrılık, başkalık. 2. i. esk. Karşıtlık, uyuşmazlık.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَايَنَة/mubāyenet; ayrılma, uzaklaşma, karşı durma, ihtilafa düşme.” Lane (1953, s. 286)

MLAM: “مُبَايَنَة/mubāyenet; بَايَن/bāyene’nin mastarı. بَايَن/bāyene; ayrıldı, uzaklaştı, bıraktı, karşı çıktı, karşı durdu, çelişkiye düştü, farklı oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 274)

[<Ar. *mubāyenet* √ *b-y-n* ‘ortaya çıktı, göründü, açıkladı, izah etti’] *Mübayenet* hem Arapçada hem Türkçedeki “*ayrılık, başkalık, karşıtlık, uyuşmazlık*” anlamı örtüşür.

mübeşşir/ mubeşşir/ مُبَشِّر

“sf. esk. Muştu veren, müjde getiren (kimse).” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَشِّرٌ/mubeşşirun; güzel haber veren, güzel haber getiren, iyi bir işe yönlendiren kişi.” Lane (1953, s. 208)

MLAM: “مُبَشِّرٌ/mubeşşir; 1. بَشَّرَ/beşşere’den ism-i fail. 2. Müjdeleme veya misyonerlik görevi için yabancı bir ülkeye gönderilen kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 209)

[<Ar. *mubeşşir* √ *b-ş-r* ‘soydu, yüzdü, sıyırdı, kazıdı, parşalara ayırdı’] *Mubeşşir* hem Arapçada hem Türkçedeki “muştı veren, müjde getiren (kimse)” anlamı örtüşür.

mübeyyiz/ mubeyyiz/ مُبَيِّضٌ

“i. esk. Yazıları temize çeken kimse.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبَيِّضٌ/mubeyyiz; beyaz elbise giyen adam.” Lane (1953, s. 284)

MLAM: “مُبَيِّضٌ/mubeyyiz; 1. بَيَّضَ/beyyeze’den ism-i fail. 2. Beyazlatmak için kullanılan bir şey, bir şeyi beyaz yapmak için kullanılan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 272)

[<Ar. *mubeyyiz* √ *b-y-ż* ‘yumurtaladı, yerleşti’] Tespit ettiğimiz gibi *mübeyyiz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “yazıları temize çeken kimse” anlamı benimsemiştir.

mübrem/ mubrem/ مُبْرَمٌ

“sf. esk. Çok gerekli olan, kaçınılmaz, vazgeçilmez.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُبْرَمٌ/mubremun; kalın ip, sağlam mesele, sağlamlaştırılmış şey.” Lane (1953, s. 195)

MLAM: “مُبْرَمٌ/mubrem; أْبْرَمَ/ebreme’den ism-i meful. أْبْرَمَ/ebreme; ip vb. büktü, sıvıdı, kıvırdı, biktırdı, usandırdı, rahatsız etti, iyi bir şekilde yaptı, onayladı, kesinleştirdi, imzaladı, yürürlüğe koydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 272)

[<Ar. *mubrem* √ *b-r-m* ‘ip vb. büktü, kıvırdı, iyi bir şekilde yaptı, sağlama aldı’] Tespit ettiğimiz gibi *mübrem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “çok gerekli olan, kaçınılmaz, vazgeçilmez” anlamı benimsemiştir.

mücadele/ mucādele/ مُجَادَلَةٌ

1. i. Birbirlerine isteklerini kabul ettirmek için iki taraf arasında yapılan zorlu çaba, savaş. 2. i. Herhangi bir amaca erişmek, bir kuvvete karşı koyabilmek için bir kişi

veya topluluğun güçlü, sürekli çabası, savaşı: “*Bu İslam merkezinde içten içe bir yığın mücadele vardı.*” - Ahmet Hamdi Tanpınar. **mücadele etmek** uğraşmak, savaşmak, çatışmak. **mücadele vermek** savaş vermek, mücadele etmek. TS (2011, s. 1719)

→ **millî mücadele, Millî Mücadele, hayat mücadelesi, nefis mücadelesi. TS (2011, s. 1719)**

AEL: “مُجَادَلَةٌ/mucādeleten; tartışma, münakaşa, karşılıklı ağır sözler söyleyerek yapılan çekişme.” Lane (1953, s. 392)

MLAM: “مُجَادَلَةٌ/mucādele, مجادلات / mucādelāt; 1. جادل/cādele’nin mastarı. 2. Karşıt, zıt görüşlerin ifade edildiği bir tartışma. 3. fel. tas. Doğruyu göstermek için değil, rakibi zorlamak için yapılan bir tartışma. الْمُجَادَلَةُ /el-mucādele; Kur’an’da bir surenin ismidir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 352)

[<Ar. *mucādele* √ c-d-l ‘münakaşa etti, tartıştı, mücadele etti, çekişti’]
Mücadele hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mücadeleci

“i. Mücadele etmeyi seven, savaşımci.” TS (2011, s. 1719)

Mücadeleci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücadelecilik

“i. Mücadeleci olma durumu.” TS (2011, s. 1719)

Mücadelecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücahede/ mucāhede/ مُجَاهَدَة

1. i. esk. Çalışma, gayret: “*Uzun tedris ve terbiye hayatınız, evvela müşkülâtla dolu ve sonrası zafere ermiş çetin bir mücadele ve mücahede hayatıdır.*” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. i. esk. din bil. Kutsal ülküler uğruna savaşma. TS (2011, s. 1719)

AEL: “ms. مُجَاهَدَةٌ/mucāhedetun; düşmanlara karşı savaşma, Allah rızası için savaşma, din için savaşma.” Lane (1953, s. 473)

MLAM: “مُجَاهَدَةٌ/mucāhede; 1. جاهد/cāhede’nin mastarı. 2. fik. Kötülüğü emreden nefisle, şariat kurallarına için savaşma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 410)

[<Ar. *mucāhede* √ *c-h-d* ‘gayret etti, sarfetti, çok çalıştı, gücünün üzerinde çalıştırdı, kaldıramayacağı yükü yükledi, çok çalıştırdı, zayıflattı, tüketti’] *Mucahede* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mücahit/ mucāhid/ مُجَاهِد

“i. Kutsal ülküler uğruna savaşan kimse, alperen.” TS (2011, s. 1719)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُجَاهِد/ *mucāhid*; جَاهِد/ *cāhede*’den ism-i fail. جَاهِد/ *cāhede*; çaba sarfetti, çok çalıştı, kaldıramayacağı yükü yükledi, çok çalıştırdı, tüketti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 410)

[<Ar. *mucāhid* √ *c-h-d* ‘gayret etti, sarfetti, çok çalıştı, gücünün üzerinde çalıştırdı, kaldıramayacağı yükü yükledi, çok çalıştırdı, zayıflattı, tüketti’] *Mücahit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır *Mücahit* hem Arapçada hem Türkçedeki “*kutsal ülküler uğruna savaşan kimse, alperen*” anlamı örtüşür.

mücahitlik

Mücahitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

“i. Mücahit olma durumu.” TS (2011, s. 1719)

mücamaa/ mucāma‘a/ مُجَامَعَة

“i. esk. Cinsel ilişkide bulunma.” TS (2011, s. 1719)

AEL: “*ms. مُجَامَعَة/ mucāma‘atun*; anlaşma, hemfikir olma, arkadaş olma, cinsel ilişkide bulunma, haftalık bir ücret karşılığında bir uşağı kiralama.” Lane (1953, s. 455)

MLAM: “مُجَامَعَة/ *mucāma‘a*; جامع/ *cāme‘e*’nin mastarı. جامع/ *cāme‘e*; kadınla cinsel ilişkide bulundu, sevişti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 410)

[<Ar. *mucāma‘a* √ *c-m-‘* ‘topladı, derledi, bir araya getirdi, birleştirdi, birikti, üst üste yığdı, topladı, elde etti, toplantı düzenledi, kapsadı, Kur’an’ı ezberledi’] *Mücamaa* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mücamaa* hem Arapçada hem Türkçedeki “*cinsel ilişkide bulunma*” anlamı örtüşür.

mücavir/ mucāvir/ مُجَاوِر

“sf. esk. Yakın komşu olan: *Mücavir alan*.” TS (2011, s. 1719)

→ *mücavir alan*. TS (2011, s. 1719)

AEL: “مُجَاوِر/mucāvirun; Yakın komşu olan.” Lane (1953, s. 483)

MLAM: “مُجَاوِر/mucāvir; جَاوَرَ/cāvere’den ism-i fail. جَاوَرَ/cāvere; Ailesi olmayan ve iki Mescid-i Haramdan birinin yakınında oturan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 419)

[<Ar. *mucāvir* √ c-v-r ‘saptı, ayrıldı, meyletti, çıktı, sınırı aştı, ihlal etti, tecavüz etti, zulmetti, haksızlık yaptı, haksız oldu’] *Mücavir* hem Arapçada hem Türkçedeki “*yakın komşu olan*” anlamı örtüşür.

mücavir alan

“i. Bir şehrin gelişmesi bakımından gerekli görüldüğünde kullanılabilecek olan belediye sınırlarına komşu alan.” TS (2011, s. 1720)

Mücavir alan, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücazat/ mucāzāt/ مجازات

“i. esk. İşlenen bir suçtan ötürü ceza verme: ‘Her şeyde mükâfatla mücazatı, tatlıyla acıyı muvazene ederdi.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “مُجَازٌ/mucāz ve مُجَازَاتٌ/mucāzāt; أَجَاز/ecāze; izin verdi, yetki verdi, hükmü onayladı, ruhsat verdi’den ism-i mefuldur.” Lane (1953, s. 485)

MLAM’de bulunmadı.

[<Ar. *mucāzāt* √ c-v-z ‘izin verdi, yetki verdi, hükmü onayladı, ruhsat verdi’] Tespit ettiğimiz gibi *mücazat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “işlenen bir suçtan ötürü ceza verme” anlamı benimsemiştir.

mücbir/ mucbir/ مُجْبِر

“sf. esk. Zorlayıcı.” TS (2011, s. 1720)

→ *mücbir sebep*. TS (2011, s. 1720)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “أَجَبَر/ mucbir; أَعْبَرَ/ ecbere'den ism-i fail. أَعْبَرَ/ ecbere; zorladı, mecbur bıraktı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 341)

[<Ar. *mucbir* √ *c-b-r* ‘iyileşti, iyileştirdi, tedavi etti, kırık kemiği tahta ile sabitledi, ihtiyaç giderdi, iyi davrandı, işi yolunda koydu, düzeltti, mat. kesiri tam sayıya çevirdi, zorla yaptırdı’] *Mücbir* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mücbir sebep

“i. huk. Herhangi bir kimse tarafından alınacak önlemlere karşı, önüne geçilmesi olanaksız, borcun yerine getirilmesine engel, borçlunun iradesi dışında beklenmedik olaylar.” TS (2011, s. 1720)

Mücbir sebep, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücehhez/ mucehhez/ مُجَهَّز

“1. sf. esk. Donanmış. 2. sf. esk. Hazırlıklı, hazırlanmış. **mücehhez olmak** taşımak, kendinde bulundurmak: ‘İşçi, nefer, hamal ve çöpçü bile bu ilk bilgi sermayesiyle mücehhez olmak borcu altındadır.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “مُجَهَّز/ mucehhezun; donanmış, hazırlanmış.” Lane (1953, s. 476)

MLAM: “مُجَهَّز/ mucehhez; جَهَّز/ cehheze'den ism-i meful. جَهَّز/ cehheze; hazırladı, hazır etti, kuşattı, sağladı, tedarik etti, temin etti, düzene koydu, düzenledi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 412)

[<Ar. *mucehhez* √ *c-h-z* ‘öldürdü, işini bitirdi’] *Mücehhez* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mücehhez* hem Arapçada hem Türkçedeki “*donanmış, hazırlıklı, hazırlanmış*” anlamı örtüşür.

mücella/ mucellā/ مَجْلَى

“sf. esk. Parlatılmış, parlak: ‘Mücella mermer tezgâhın sathında hafif bir çizgi bile yoktu.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “المَجْلَى/ el-mucellā; yarışta atların en öndesi olan at.” Lane (1953, s. 448)

MLAM: “مُجَلَّى/mucellā; جَلَّى/cellā'den ism-i meful. جَلَّى/cellā; araladı, açığa çıkardı, açıkladı, gösterdi, dağıttı, giderdi, dışarı çıkardı, kovdu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 389)

[<Ar. *mucellā* √ *c-l-ī* ‘araladı, açığa çıkardı, açıkladı, gösterdi, dağıttı, giderdi, dışarı çıkardı, kovdu’] *Mücella* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mücella* hem Arapçada hem Türkçedeki “*parlatılmış, parlak*” anlamı örtüşür.

mücellit/ mucellid/ مُجَلَّد

“i. esk. Ciltçi.” TS (2011, s. 1720)

→ **mücellithane. TS (2011, s. 1720)**

AEL: “مُجَلَّد/mucellidun; kitapları ciltle kaplayan kimse.” Lane (1953, s. 443)

MLAM: “مُجَلَّد/mucellid; جَلَّد/cellede'den ism-i fail. جَلَّد/cellede; kitap vb. ciltledi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 348)

[<Ar. *mucellid* √ *c-l-d* ‘kamçıladi, kırbaçladı, sopa attı, dövdü’] *Mücellit* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mücellithane

“i. esk. Ciltevi.” TS (2011, s. 1720)

Mücellithane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücellitlik

“i. Ciltçilik.” TS (2011, s. 1720)

Mücellitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücerrep/ mucerreb/ مُجَرَّب

“sf. esk. Denenmiş, sınanmış.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “مُجَرَّب/mucerrebun; denenmiş şey, sınanmış insan.” Lane (1953, s. 404)

MLAM: “مُجَرَّبَ/mucerreb; جَرَّبَ/cerrabe’den ism-i meful. جَرَّبَ/cerrabe; denedi, tespit etti, tecrübe etti, imtihan etti, sınadı, provasını yaptı, uygulamasını yaptı, yeltendi, teşebbüs etti, kalkıştı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 385)

[<Ar. *mucerreb* √ *c-r-b* ‘denedi, tespit etti, tecrübe etti, imtihan etti, sınadı, provasını yaptı, uygulamasını yaptı, yeltendi, teşebbüs etti, kalkıştı’] *Mücerrep* hem Arapçada hem Türkçedeki “*denenmiş, sınanmış*” anlamı örtüşür.

mücerret/ mucerred/ مُجَرَّد

1. sf. esk. f. Soyut: “Siz mücerret bir kanun ve nizamı tutturmuşsunuz ve öylece de yürüyorsunuz.” - Kerim Korcan. 2. sf. esk. Katışık ve karışık olmayan. 3. sf. esk. Evlenmemiş, bekâr: “Yavrum! Gençsin, dilbersin, mücerretsın.” - Sermet Muhtar Alus. 4. i. dil bil. Yalın durum. TS (2011, s. 1720)

→ *ruhumücerret. TS (2011, s. 1720)*

AEL: “مُجَرَّدَ/mucerredun; kından çıkarılmış kılıç, savaşa gönderilen at, örtülmemiş şey, çıplak, yalnız ve tek olan şey, soyut.” Lane (1953, s. 407)

MLAM: “مُجَرَّدَ/mucerred; 1. جَرَّدَ/cerrede’den ism-i meful. 2. Duyular olmadan zihin tarafından algılanan. 3. Sade veya yalın, kendisine atfedilenden bağımsız olarak bir şeyin sıfatı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 361)

[<Ar. *c-r-d* √ ‘kabuğunu soydu, sıyrdı, malları saydı, sayım yaptı, dökümün listesi yaptı, çıkardı, soydu, elbisesini çıkarttı’] *Mücerret* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*katışık ve karışık olmayan, evlenmemiş, bekâr*” anlamı kazanmıştır. *Mücerret* hem Arapçada hem Türkçedeki “*soyut, yalın durum*” anlamı örtüşür.

mücessem/ mucessem/ مُجَسَّم

“1. sf. esk. Cisim durumunda olan. 2. sf. esk. Soyut kavramlar için somut bir varlıkta tam olarak belirmiş olan.” TS (2011, s. 1720)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُجَسَّمَ/mucessem, ج. مُجَسَّمَات/ mucessemtāt; 1. جَسَمَ/cesseme’den ism-i meful. 2. geo. Uzunluğu, genişliği ve yüksekliği olan her şey.” Ahmed Muhtar (2008, s. 375)

[<Ar. *mucesse*m √ c-s-m ‘büyük oldu, iri oldu’] *Mücessem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mücessem* hem Arapçada hem Türkçedeki “*cisim durumunda olan, soyut kavramlar için somut bir varlıkta tam olarak belirilmiş olan*” anlamı örtüşür.

mücevher/ mucevher/ مُجَوِّهَر

“i. Değerli süs eşyası: ‘Onun mücevherlerine, incilerine malik tarihte az imparatoriçe gelmiştir.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1720)

→ *mücevher kutusu, mücevher mahfazası, mücevher tarih.* TS (2011, s. 1720)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُجَوِّهَر/mucevher, ç. مُجَوِّهَرَات/mucevharāt; Değerli taşla süslü olan takılar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 425)

[<Ar. *mucevher* √ c-v-h-r ‘en iyince noktaya getirdi, saflaştırdı, kıymetli taşlarla süsledi, donattı’] *Mücevher* hem Arapçada hem Türkçedeki “*değerli süs veya takı*” anlamı örtüşür.

mücevherat/ mucevherāt/ مُجَوِّهَرَات

“i. ç. Mücevherler.” TS (2011, s. 1720)

Mücevher kelimesine bakınız.

mücevherci

“i. Kuyumcu.” TS (2011, s. 1720)

Mücevherci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücevhercilik

“i. Mücevhercinin işi, kuyumculuk.” TS (2011, s. 1720)

Mücevhercilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücevher kutusu

“i. Mücevherlerin saklandığı küçük kapalı kutu, mücevher mahfazası.” TS (2011, s. 1720)

Mücevher kutusu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücevherli

“sf. Mücevher takınmış olan: ‘Sari denir kumaşa bürünen, ayağı bilezikli ve burunları incili veya mücevherli kadınlar...’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1720)

Mücevherli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücevher mahfazası

“i. Mücevher kutusu: ‘Eski mücevher mahfazalarına koyup da sandığına mı kilitledi?’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1720)

Mücevher mahfazası, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücevher tari

“i. edeb. Divan edebiyatında, ebcet hesabına göre yalnız noktalı harfleri sayıldığında söz konusu olayın tarihini gösteren dize veya söz.” TS (2011, s. 1720)

Mücevher tari, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mücmel/ mucmel/ مُجْمَل

“sf. esk. Özet olarak anlatılmış, kısa ve özlü.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “مُجْمَل/mucmelun; bir arada toplanılmış şeyler, özet olarak anlatılmış söz.” Lane (1953, s. 459)

MLAM: “مُجْمَل/mucmel; أَجْمَل/ecmele’den ism-i meful. أَجْمَل/ecmele; özetledi, kısalttı, topladı, ilave etti, ekledi, genelledi, genel olarak ele aldı, ayrıntıya girmeden açıkladı, iyilik yaptı, kibar ve nazik davrandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 399)

[<Ar. *mucmel* √ c-m-l ‘topladı, topladı, özetledi’] *Mücmel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mücmel* hem Arapçada hem Türkçedeki “özet olarak anlatılmış, kısa ve özlü” anlamı örtüşür.

mücrim/ mucrim/ مُجْرِم

“sf. esk. Suçlu.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “مُجْرِم/mucrimun; suç işleyen kimse.” Lane (1953, s. 414)

MLAM: “مُجْرِم/mucrim; أَجْرَم/ecreme’den ism-i fail. أَجْرَم/ecreme; suç işledi, günah işledi, suçladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 366)

[<Ar. *mucrim* √ *c-r-m* ‘suç işledi, günah işledi, zarar verdi, hasar verdi, kötülük yaptı’] *Mücrim* hem Arapçada hem Türkçedeki “suçlu” anlamı örtüşür.

mücrimlik

“i. Suçluluk.” TS (2011, s. 1720)

Mücrimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müçtehit/ muctehid/ مُجْتَهِد

“i. esk. din bil. Bir konuda ayet ve hadislerle dayanarak yargıya varan, karar veren din düşünürü.” TS (2011, s. 1720)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُجْتَهِد/muctehid; 1. اجْتِهَاد/ectehede’den ism-i fail. 2. fik. Fıkıhçı, müçtehit.” Ahmed Muhtar (2008, s. 411)

[<Ar. *muctehid* √ *c-h-d* ‘gayret etti, sarfetti, çok çalıştı, gücünün üzerinde çalıştırdı, kaldıramayacağı yükü yükledi, çok çalıştırdı, zayıflattı, tüketti’] *Müçtehit* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müdafaa/ mudāfa‘a/ مُدَافَعَة

“i. Savunma, koruma: ‘Bu kuyruk acısıyla kendilerini müdafaaya kalkıştılar.’ - Asaf Halet Çelebi. **müdafaa etmek** savunmak, korumak: ‘Bir milletin kendi varlığını müdafaa etmesinden daha tabii ne olabilir?’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1720)

→ *müdafaaname, meşru müdafaa, millî müdafaa, nefsi müdafaa, nefis müdafaası. TS (2011, s. 1720)*

AEL: “مُدَافَعَة/mudāfa‘a; savunma ve (biriyle) başa çıkma.” Lane (1953, s. 891)

MLAM: “مُدَافَعَة/mudāfa‘a; دَافَعَ/dāfa‘a’nin mastarı. دَافَعَ/dāfa‘a; direndi, mukavemet etti, savundu, müdafaa etti, korudu, gözetledi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 753)

[<Ar. *mudāfa‘a* √ *d-f-* ‘itti, def etti, engelledi, uzaklaştırdı, korudu, ödedi, delil ile reddetti, çürüttü, aksini ispatladı, kabul etmedi, uzaklaştırdı, mecbur bıraktı, zorladı, yöneltti, yaptırdı, geri verdi, teslim etti, ilettiler, gönderdi, vardı, son buldu, içine soktu, içine itti, verdi , ödedi’] *Müdafaa* hem Arapçada hem Türkçedeki “savunma, koruma” anlamı örtüşür.

müdafaaname

“i. esk. huk. Savunmanın yazılı olduğu belge.” TS (2011, s. 1720)

Müdafaaname, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdafi/ mudāfi / مُدَافِع

“1. i. esk. Savunucu. 2. i. esk. huk. Bir davada, davacı veya davalının haklarını savunan kimse.” TS (2011, s. 1720)

AEL: “المُدَافِع/el- mudāfi ‘u; aslan.” Lane (1953, s. 414)

MLAM: “مُدَافِع/mudāfi; دَافَعَ/dāfa ‘a’den ism-i fail. دَافَعَ/dāfa ‘a; direndi, mukavemet etti, savundu, müdafa etti, korudu, gözetledi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 753)

[<Ar. *mudāfa* ‘a √ d-f- ‘itti, def etti, engelledi, uzaklaştırdı, korudu, ödedi, delil ile reddetti, çürüttü, aksini ispatladı, kabul etmedi, uzaklaştırdı, mecbur bıraktı, zorladı, yöneltti, yaptırdı, geri verdi, teslim etti, iletti, gönderdi, vardı, son buldu, içine soktu, içine itti, verdi , ödedi’] *Müdafa* hem Arapçada hem Türkçedeki “savunucu, bir davada, davacı veya davalının haklarını savunan kimse” anlamı örtüşür.

müdahale/ mudāhale/ مُدَاخَلَة

1. i. Karışma, araya girme: “Sözümü adi bir müdahale zanneder diye korktum.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. i. huk. Bir dava sonucu verilecek olan kararın, dolaylı olarak etkileyeceği üçüncü kişilerin davaya katılmaları. **müdahale etmek** karışmak, araya girmek, el atmak: “Katiyen müzakereye müdahale etmeyeceğimi ve hiçbir söz söylemek niyetinde olmadığımı ... bildirdim.” – Atatürk. TS (2011, s. 1721)

→ **cerrahi müdahale. TS (2011, s. 1721)**

AEL: “مُدَاخَلَة/mudāhale; دَاخَلَ/dāhale’nin mastarıdır, karışma ya da bir yere girme.” Lane (1953, s. 858)

MLAM: “مُدَاخَلَة/mudāhale, ç. مُدَاخَلَات/mudāhelāt; 1. دَاخَلَ/dāhele’nin mastarı. 2. Bir araştırmanın tartışmasında, bir konferansta veya halka açık bir sempozyumda diyaloga katılma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 730)

[<Ar. *mudāhale* √ d-ḥ-l ‘girdi, meşgul etti, katıldı, üstlendi’] *Müdahale* hem Arapçada hem Türkçedeki “karışma, araya girme” anlamı örtüşür.

müdahil/ mudāḥil/ مُدَاخِل

“1. sf. esk. Karışan. 2. sf. esk. huk. Davaya müdahale eden, katılan: Müdahil avukat.” TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُدَاخِل/mudāḥil; دَاخِل/dāḥile’den ism-i fail. دَاخِل/dāḥile; içini kapladı, sardı, birbirinin içine girdi, eklendi, müdahale etti, karıştı, araya girdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 730)

[<Ar. *mudāḥale* √ *d-h-l* ‘girdi, meşgul etti, katıladı, üstlendi’] *Müdahil* hem Arapçada hem Türkçedeki “*karışan*” anlamı örtüşür.

müdahillik

“i. Müdahil olma durumu.” TS (2011, s. 1721)

Müdahillik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdana/ mudāhane/ مُدَاهَنَة

“i. *halk ağzında*, Yaranmaya, iyi görünmeye çalışma. **müdana etmemek** 1. kendini borçlu hissedecek duruma düşürmemek, kendi ayakları üstünde durmak, kimseye açıklama yapma gereği hissetmemek. 2. Yaranmaya, iyi görünmeye çalışmamak.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدَاهَنَة/mudāhanetun; tatlı sözle aldatma, içten olmayan davranışlarla birini memnun etmeye çalışma.” Lane (1953, s. 926)

MLAM: “مُدَاهَنَة/mudāhaneten; دَاهَن/dāhane’den ism-i fail. دَاهَن/dāhane; iki yüzlü davrandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 778)

[<Ar. *mudāhane* √ *d-h-n* ‘boyadı, sıvadı, yağladı, yağ sürdü, vernikledi, yağmur hafifçe ıslattı’] *Müdana* hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müdara

“i. esk. Yüze gülme, yüze gülücülük, dost gibi görünme. **müdara etmek** dost gibi görünmek, yüze gülmek: ‘Ateşe düşmüş bir kül olup gittim de ona müdara etmedim.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1721)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

Müdara kelimesi, Arapçada ne yazılı nede sözlü kaynaklarında geçmektedir. Müdara, Türkçe bir sözcük olduğunu düşünülür.

müdavi/ mudāvī/ مداوي

“sf. esk. Hastaya bakan (kimse).” TS (2011, s. 1721)

[<Ar. *mudāvī* √ *d-v-ī* ‘yıldırım vb. sesi duyuldu, gürledi’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda y harfi düşer. Bu nakıs ism-i fail ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince y harfi geri yazılır. Türkçede ise *مداوي/mudāvin* değil, y düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *müdavi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*tedavi eden, hastaya bakan*” anlamı örtüşür.

müdavim/ mudāvim/ مداوم

1. sf. Bir yere sürekli olarak giden (kimse), gedikli: “*Her kanepenin önünde ayrı ayrı durarak parkta müdavimleri selamlarlar.*” - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. Bir iş, sürekli yapan (kimse), gedikli: “*İkincisi, böyle davrandığında, açık açık küçümsediği bir dizinin müdavimi hâline gelmekten duyduğu gizli rahatsızlık azalıyordu.*” - Elif Şafak. **müdavim olmak** bir yere sürekli gitmek. TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مداوم/*mudāvim*; دأوم/*dāveme*’den ism-i fail. دأوم/*dāveme*; devam etti, sebat etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 790)

[<Ar. *mudāvim* √ *d-v-m* ‘devam etti, sürdü, durdu, kaldı, sebat etti’] Müdavim, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir yere sürekli olarak giden (kimse), gedikli, bir iş, sürekli yapan (kimse)*” anlamı örtüşür.

müdavimlik

“i. Müdavim olma durumu.” TS (2011, s. 1721)

Müdavimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müddea/ mudde‘ā/ مدعى

“sf. esk. İddia edilen.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مدعى/*mudde‘ā*; iddia edilen mülk, iddia edilen mal vb.” Lane (1953, s. 885)

MLAM: “مُدَّعَى/mudde‘en; 1. ادَّعى/edde‘ā‘den ism-i meful. 2. k. Husumet nedeni bir şey.

المُدَّعَى عَلَيْهِ/el-mudde‘ā ‘aleyh; k. Hakkında dava açılan davacı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 750)

[<Ar. *mudde‘ā* √ *d-‘-ū*‘] *Müddea* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müddea*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*iddia edilen*” anlamı örtüşür.

müddei/ mudde‘ī/ مدَّعي

“sf. esk. huk. Davacı.” TS (2011, s. 1721)

→ **müddeialeyh, müddeiumumi. TS (2011, s. 1721)**

[<Ar. *mudde‘ī* √ *d-‘-ū*‘] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde, nekire* olduğunda *y* harfi düşer. Bu *nakıs ism-i fail* ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince *y* harfi geri yazılır. Türkçede ise مُدَّعٍ/mudde‘in değil, *y* düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *müddei*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*davacı*” anlamı örtüşür.

müddeialeyh/ mudde‘ā ‘aleyh/ مُدَّعى عليه

“sf. esk. huk. Davalı.” TS (2011, s. 1721)

[<Ar. *mudde‘ā* + Ar. ‘*aleyh*] Türkçedeki *müddeialeyh*, Arapçadaki “المُدَّعى عليه/el-mudde‘ā ‘aleyh; k. Hakkında dava açılan davacı” cümlesine tekabül eder.

müddeiumumi

“i. esk. huk. Savcı: ‘Sonraları müddeiumuminin arada sırada doktorun evinden sallanarak çıktığını da görmeye başladım.’ - Kemal Bilbaşar.” TS (2011, s. 1721)

[<Ar. *mudde‘ā* + Ar. ‘*umūmī*] Türkçedeki *müddeiumumi*, Arapçadaki “المُدَّعى العمومي/el-mudde‘ā ‘l-‘umūmī ; k. Savcı” cümlesine tekabül eder.

müddeiumumilik

“i. Savcılık.” TS (2011, s. 1721)

Müddeiumumilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müddet/ muddet/ مَدَّة

“i. Süre: ‘Odada yalnız kalınca iki eski arkadaş bir müddet daha ağlaştılar.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1721)

→ **bir müddet, mehil müddet.** TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدَّة/muddetun; en çok alınan süre, ulaşılan en uzak yer, kalemin aldığı mürekkep.” Lane (1953, s. 2697)

MLAM: “مُدَّة/muddet, ç. مُدَد/muded; süre.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2078)

[<Ar. *muddet* √ *m-d-d* ‘uzattı, yaydı, açtı, genişletti, muhlet verdi, döşedi, toprağı gübreledi, taşıdı, söz vb. uzattı, ekledi, sağladı, verdi, harfi uzattı’] *Müddet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müddetli

“sf. Süreli, süresi olan.” TS (2011, s. 1721)

Müddetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müddetsiz

“sf. Süresiz, süresi olmayan.” TS (2011, s. 1721)

Müddetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdebbir/ mudebbir/ مُدَبِّر

“sf. esk. İşin arkasını ve sonunu düşünerek hareket eden: ‘Bu kız çocuk gibi görünürmüş amma yüz yaşındaki bir ihtiyar kadar müdebbir ve ağırbaşlı imiş.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدَبِّر/mudebbirun; yönetici, vekil, bir işi düzenleyen, bir işi planlayan.” Lane (1953, s. 848)

MLAM: “مُدَبِّر/mudebbir; أَدَبَر/edbere’den ism-i fail. أَدَبَر/edbere; geçti, geçip gitti, kaştı, kaçıp gitti, sıvıştı, arkada bıraktı, geride bıraktı, yüz çevirdi, öldü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 720)

[<Ar. *mudebbir* √ *d-b-r* ‘geçti, geçip geçti, arkasını döndü, takip etti, peşinden gitti, öldü’] *Müdebbir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır *Müdebbir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “işin arkasını ve sonunu düşünerek hareket eden” anlamı örtüşür.

müdekkik/ mudekḳik/ مُدَقِّق

“i. esk. Tetkik eden, inceleyen kimse.” TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُدَقِّق/mudekḳik; دَقَّق/dekḳeḳe’den ism-i fail. دَقَّق/dekḳeḳe; dikkatle inceledi, iyice araştırdı, hesapları denetledi, kontrol etti, çok dikkatli veya hassas oldu, özenle yaptı, inceletti, ezdi, dövdü, toz haline getirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 758)

[<Ar. *mudekḳik* √ *d-k-k* ‘ince oldu, küçük oldu, ufak oldu, önemsiz oldu, kapalı veya anlaşılmaz oldu, zor oldu’] *Müdekkik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “tetkik eden, inceleyen kimse” anlamı örtüşür.

müdellel/ mudellel/ مُدَلِّل

“1. sf. Kanıtlanmış, kanıtlı. 2. z. Kanıta dayanarak: ‘Mantiki söylenmiş, müdellel söylenmiş, her cihetten işi kesip atmıştı.’ - Memduh Şevket Esendal.” TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُدَلِّل/mudellel; دَلَّل/dellele’den ism-i fail. دَلَّل/dellele; ispatladı, belirtti, belirteç, gösterge.” Ahmed Muhtar (2008, s. 763)

[<Ar. *mudellel* √ *d-l-l* ‘gösterdi, işaret etti, götürdü, rehberlik etti, ifade etti, delalet etti, belirtti, açıkladı, ispatladı, doğruladı’] Tespit ettiğimiz gibi *müdellel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “şımarık, şımartılmış” anlamı başkalaşmış ve “kanıtlanmış, kanıtlı, kanıta dayanarak” anlamı benimsemiştir. Türkçedeki *müdellel* kelimesinin anlamı, Arapçada مُدَلِّل/medlülun kelimesin tekabül eder.

müderriş/ muderris/ مُدَرِّس

“1. i. esk. Ders veren profesör. 2. i. esk. Medresede veya camide öğretmen.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدَرِّس/muderrisun; insanlara ilim öğreten kişidir.” Lane (1953, s. 871)

MLAM: “مُدَرِّس/muderris; 1. دَرَس/derese’den ism-i fail. 2. Okullarda öğretmenlik mesleğini uygulayan bir öğretmen. 3. Bazı üniversitelerde doktora veya bazen yüksek lisans derecesi aldıktan sonra, bir öğretim jürinin üyesi tarafından verilen bir üniversite bilimsel unvanı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 738)

[<Ar. *muderris* √ *d-r-s* ‘izi sildi, sildi, eskidi, ezberledi, eğitildi, öğrendi, ayırdı’] *Müderris* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müderris*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ders veren profesör, medresede veya camide öğretmen*” anlamı örtüşür.

müderrislik

“1. i. *Müderris* olma durumu. 2. i. *Müderrisin* görevi.” TS (2011, s. 1721)

Müderrislik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdevven/ mudevven/ مُدَوِّن

“1. sf. esk. Bir araya getirilerek divan durumunda toplanmış (şiir vb.). 2. sf. esk. Bir araya toplanmış, düzenlenmiş.” TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُدَوِّن/mudevven; دَوَّن/devvene’den ism-i meful. دَوَّن/devvene; (şiir vb.) derledi, topladı, yazıya geçirdi, kaydetti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 791)

[<Ar. *mudevven* √ *d-v-n* ‘(şiir vb.) derledi, topladı, yazıya geçirdi, kaydetti’] *Müdevven* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müdevven*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir araya getirilerek divan durumunda toplanmış (şiir vb.), bir araya toplanmış, düzenlenmiş*” anlamı örtüşür.

müdevvenat/ mudevvanāt/ مُدَوِّنَات

“i. esk. ç. Bir araya toplanmış eserler.” TS (2011, s. 1721)

Müdevvenat, *müdevven* kelimesinin çoğul hâlidir. *Müdevven* maddesine bakınız.

müdevver/ mudevver/ مُدَوِّر

“sf. esk. Yuvarlak.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدَوِّر/mudevverun; dairesel şekilde olan şey, yuvarlak.” Lane (1953, s. 932)

MLAM: “مُدَوِّر/mudevver; دَوَّر/devvere’den ism-i meful. دَوَّر/devvere; döndürdü, çevirdi, yönünü çevirdi, motor veya saat vb. çalıştırdı, kurdu, yuvarladı, çekip çevirdi, yönetti, idare etti, araştırdı, aradı, etrafında döndürdü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 783)

[<Ar. *mudevver* √ *d-v-r* ‘döndü, çalıştı, yön değiştirdi, gezindi, dolaştı, dolaştı, tartışıldı’] *Müdevver*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müdire/ mudire/ مديرة

“i. esk. Kadın müdür, kadın yönetici.” TS (2011, s. 1721)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “müz. مُدِير/mudîr, müen. مديرة/mudîre ve مُدِير/mudîr, ç. مديرون/mudîrûn; 1. أَدَار/edāre’den ism-i fail. 2. Bir işi, projeyi veya kurumu yöneten ve işin düzgün yürütülmesinden sorumlu olan kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 786)

[<Ar. *mudîre* √ *d-v-r* ‘döndü, çalıştı, yön değiştirdi, gezindi, dolaştı, dolaştı, tartışıldı’] *Müdire*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müdrîk/ mudrik/ مُدْرِك

“sf. esk. Anlamış, idrak etmiş: ‘*Daima affını istemesine ve buna ait memleketinden heyecanla haber beklemesine göre kabahatini müdrîk görünüyor.*’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1721)

AEL: “مُدْرِك/mudrikun; أَدْرَك/edreke’nin sıfatı, bir şeyin arkasında giren, bir şeyin arkasında kuşan, bir şeye ulaşmaya çalışan, idrak eden, algılayan, basiretli olan kimse.” Lane (1953, s. 875)

MLAM: “مُدْرِك/mudrik; 1. أَدْرَك/edreke’den ism-i meful. 2. *fel. tav.* Varlığını belirli bir şeye dayandırmaksızın olan idrak konusu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 741)

[<Ar. *mudrik* √ *d-r-k* ‘vakti girdi, zamanı geldi, olgunlaştı, yetişti, büyüdü, buluşa erdi, ulaştı, vardı, yakaladı, yetişip tuttu, başına geldi, ansız yakaldı, sürpriz yaptı, idrak etti, hissetti, anladı, kavradı, elde etti, ele geçirdi, farkına vardı, sezdi, aynı asırda yaşadı, muasır oldu’] *Müdrîk* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müdrîk*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*anlamış, idrak etmiş*” anlamı örtüşür.

müdrîke/ mudrike/ مُدْرِكَة

“i. esk. ruh bil. Anlık.” TS (2011, s. 1721)

مُدْرِكَة/mudriketun; مُدْرِك/mudrikun müennesidir. *Müdrîk* maddesine bakınız.

müdrîklik

“i. Müdrîk olma durumu.” TS (2011, s. 1721)

Müdrîklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdrir/ mudrir/ مُدْرِر

“sf. esk. İdrarı artıran, idrar söktürücü: Müdrir bir ilaç.” TS (2011, s. 1721)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mudrir* √ *d-r-r* ‘bol bol süt verdi, akıttı, idrar söktürdü, getirisi oldu, kazandırdı, bol bol verdi, ihsan etti, bahsetti’] Arapçada *müdrir* şeklinde bir kelime bulunmadı. Yalnız Türkçede *müdrir* kelimesinin anlamı, Arapçada ‘مُدِّرُ الْبَوْلِ/*mudirr*’ul-bevli; İdrarı artıran, idrar söktürücü’ cümlesine tekabül eder.

müdür/ mudîr/ مُدِير

1. i. İdare eden, yöneten: “Yazı işleri müdürleri böyle öyküler istiyorlar.” - Necati Cumalı. 2. i. Başöğretmen: “Bir süre sonra müdürle iki öğretmenin ayrı ayrı yerlere sürüldüklerini öğrendim.” - Erhan Bener. 3. i. Yönetmen. TS (2011, s. 1721)

→ *müdür muavini, müdür yardımcısı, başmüdür, genel müdür, umum müdür, eczacı mesul müdürü, gemi müdürü, nahiye müdürü, telaşe müdürü. TS (2011, s. 1721)*

Müdür, müdire kelimesinin müzekker hâlidir. *Müdire* maddesine bakınız.

müdüriyet/ mudîriyyet/ مُدِيرِيَّة

“i. Müdürlük: ‘*Müdüriyet polisi elinde kâğıtlar dış kapıya doğru yürüyordu.*’ - Çetin Altan.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُدِيرِيَّة/*mudîriyyet*; 1. مُدِير/*mudîr*’den sınavi mastar. 2. Yürütme otoritesinin bir yetkilisi tarafından yönetilen bir coğrafi alan/bölge. 3. Müdürlük, müdürün pozisyonu veya müdür pozisyonun süresi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 786)

[<Ar. *mudîriyyet* √ *d-v-r* ‘döndü, çalıştı, yön değiştirdi, gezindi, dolaştı, dolaştı, tartışıldı’] *Müdüriyet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam

daralmasına uğramıştır. *Müdüriyet*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*müdürlük*” anlamı örtüşür.

müdürlük

“1. i. Yönetmenlik, direktörlük, müdüriyet. 2. i. Yönetmenin, müdürün görevi veya yeri, müdüriyet. **müdürlük etmek** yönetici olarak çalışmak.” TS (2011, s. 1722)

→ *başmüdürlük, genel müdürlük, umum müdürlük. TS (2011, s. 1722)*

Müdürlük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdür muavini

“i. Müdür yardımcısı: ‘Sözü geçen para ehemmiyetsiz bir şeydi ve müdür muavini, onu çok ustalıkla aparmıştı.’ - Haldun Taner.” TS (2011, s. 1722)

Müdür muavini, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdür yardımcılığı

“i. Müdür yardımcısının yaptığı iş.” TS (2011, s. 1722)

Müdür yardımcılığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müdür yardımcısı

“i. Müdürün işlerine yardım eden, yokluğunda yetkileri üzerine alıp işleri yöneten kimse, müdür muavini.” TS (2011, s. 1722)

Müdür yardımcısı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müebbeden/ mu’ebbeden/ مَوْبَدَّ

“z. Sürekli olarak, sonsuza kadar: ‘Yassı bir kalpak altında uzun ve sarışın bir yüz, o gün tarihin hatırasına müebbeden aksedip kaldı.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1722)

[<Ar. *mu’ebbeden* √ ’-b-d ‘ikamet etti, oturdu, kaldı’] Türkçede kullanılan *müebbeden* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müebbeden* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müebbet/ mu’ebbed/ مَوْبَدَّ

“1. sf. Sonu olmayan. 2. sf. Yaşadıkça süren, ömür boyunca olan: *Müebbet sürgün cezası*.” TS (2011, s. 1722)

→ **müebbet hapis**. TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُؤَبَّدٌ/*mu`ebbedun*; kalıcı bir şekilde yapılmış şey, ömür boyunca olan.” Lane (1953, s. 5)

MLAM: “مُؤَبَّدٌ/*mu`ebbed*; أَبَدَ/*ebbede*’den ism-i meful. أَبَدَ/*ebbede*; ebedileştirdi, ölümsüzleştirdi, sonsuzlaştırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 52)

[<Ar. *mu`ebbeden* √ -b-d ‘ikamet etti, oturdu, kaldı’] *Müebbet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müebbet hapis

“i. Ömür boyu süren hapis cezası.” TS (2011, s. 1722)

Müebbet hapis, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müeccel/ mu`eccel/ مُؤَجَّل

“sf. esk. İleriye atılmış, ertelenmiş.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُؤَجَّلٌ/*mu`eccelun*; belirli bir zamana ertelenmiş olan şey veya iş.” Lane (1953, s. 26)

MLAM: “مُؤَجَّلٌ /*mu`eccel*; أَجَلَ/*eccele*’den ism-i meful. أَجَلَ/*eccele*; erteledi, geciktirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 66)

[<Ar. *mu`eccel* √ -c-l ‘gecikti, geri kaldı’] *Müeccel*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müeddep/ mu`eddeb/ مُؤَدَّب

“sf. esk. Uslu, terbiyeli, edepli.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُؤَدَّبٌ/*mu`eddebun*; eğitilmiş hayvan.” Lane (1953, s. 35)

MLAM: “مُؤَدَّبٌ/*mu`eddeb*; أَدَبَ/*eddebe*’den ism-i meful. أَدَبَ/*eddebe*; terbiye etti, yetiştirdi, (terbiye etmek için) cezalandırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 73)

[<Ar. *mu'eddeb* √ 'd-b 'edebli, ahlaklı oldu, kibar veya terbiyeli oldu, edebiyatta geliştirdi, davet etti, çağırdı'] *Müeddep*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müellefat/ mu' ellefāt/ مؤلفات

“i. esk. ç. Yazılı eserler.” TS (2011, s. 1722)

MLAM: “مؤلفات/mu' ellefāt, t. مؤلف/mu' ellef; 1. ألف/ellefe'den ism-i meful. 2. Bir kitap veya bir müzik eseri(parçası).” Ahmed Muhtar (2008, s. 111)

[<Ar. *mu' ellefāt* √ 'l-f 'sevdi, hoşlandı, yakınlık gösterdi, samimi oldu, alıştı, aşına oldu, hayvan evcilleştirdi, evcil oldu'] *Müellefat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müellefat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yazılı eserler” anlamı örtüşür.

müellif/ mu' ellif / مؤلف

“i. Yazar: ‘Müellif böylece kendisinden beklenen vazifeyi hakkıyla ve pek mükemmel olarak başarmıştır.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مؤلف/mu' ellifun; bir kitap veya birçok kitabın yazarı.” Lane (1953, s. 35)

MLAM: “مؤلف/mu' ellif; ألف/ellefe'den ism-i fail. ألف/ellefe; aralarını birleştirdi, aralarını yaptı, alıştırdı, aşına yaptı, yazdı, telif etti, besteledi, evcilleştirdi, (sayıyı) bine tamamladı, kurdu, tesis etti, oluşturdu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 111)

[<Ar. *mu' ellefāt* √ 'l-f 'sevdi, hoşlandı, yakınlık gösterdi, samimi oldu, alıştı, aşına oldu, hayvan evcilleştirdi, evcil oldu'] *Müellif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müellif*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yazar” anlamı örtüşür.

müemmen/ mu' emmen/ مؤمن

“1. sf. esk. Emniyete alınmış (kimse). 2. sf. esk. Güvenilir (kimse).” TS (2011, s. 1722)

AEL: “لست مؤمناً/leste mu' emmen; (sen) güvende değilsin.” Lane (1953, s. 103)

MLAM: “مُؤْمَن/mu’emmen; 1. أَمَّن/emmene’den ism-i meful. 2. Hayatı, bir sözleşmeye konu olacak şekilde sigortalanmış, güvence altına alınmış, bir sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınmış kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 124)

[<Ar. mu’emmen √ ’-m-n ‘emin oldu, güvenilir oldu’] Müemmen, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müennes/ mu’ennes/ مُؤَنَّث

“sf. esk. dil bil. Dişil.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُؤَنَّث/mu’ennesun; dişil.” Lane (1953, s. 112)

MLAM: “مُؤَنَّث/mu’ennes; 1. اُنْثَى/enneşe’den ism-i meful. 2. Erilin tersi. 3. Erkeklerden, konuşmasında, görünüşünde ve hareketlerinde kadına benzetilen biri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 128)

[<Ar. mu’ennes √ ’-n-s ‘kadın gibi oldu, dişil oldu’] Müennes kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müennes, hem Arapçada hem Türkçedeki “dişil” anlamı örtüşür.

müenneslik

“i. Dişillik.” TS (2011, s. 1722)

Müenneslik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müesses/ mu’esses/ مُؤَسَّس

“sf. esk. Kurulu, kurulmuş.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُؤَسَّس/mu’esses; 1. اَسَّس/essese’den ism-i meful. 2. أسَّس/essese; kurdu, yaptı, inşa etti, tesis etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 93)

[<Ar. mu’esses √ ’-s-s ‘kurdu, yaptı, inşa etti, tesis etti’] Müesses, hem Arapçada hem Türkçedeki “kurulu, kurulmuş” anlamı örtüşür.

müessese/ mu’essese/ مُؤَسَّسَة

“1. i. h. Kurum : ‘Türkiye’de henüz memleket meselelerini ilmî bir şekilde araştıran müesseseler kurulmamıştır.’ - Mehmet Kaplan. 2. i. mec. Bir toplumda bazı

sorunların çözümlenebilmesi için uygulanan yöntem: ‘*Hâlbuki bu dayak müessesesi cennetten çıkmadır.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُؤَسَّسَة/mu’essese, ç. مؤسَّسات/mu’essesât; 1. أُسَّسَ/essese’den ism-i meful müennes sigası. 2. Kurum. 3. ikt. Kâr için üretmeyi veya değiştirmeyi amaçlayan her kuruluşun adı. 4. Yargı, ordu, Parlamento ve diğerleri gibi kamu yararının gereksinimlerini karşılamak için oluşturulmuş bir dizi kural ve yasa.” Ahmed Muhtar (2008, s. 93)

[<Ar. *mu’esses* √ ’-s-s ‘kurdu, yaptı, inşa etti, tesis etti’] *Müessese* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bir toplumda bazı sorunların çözümlenebilmesi için uygulanan yöntem*” anlamı kazanmıştır. *Müessese*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*kurum*” anlamı örtüşür.

müesseseleşme

“i. toplum bil. Kurumlaşma.” TS (2011, s. 1722)

Müesseseleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müesseseleşmek

“nesnesiz Kurumlaşmak.” TS (2011, s. 1722)

Müesseseleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müesseseleştirme

“i. Müesseseleştirmek durum.” TS (2011, s. 1722)

Müesseseleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müesseseleştirmek

“-i Müessese durumuna getirmek.” TS (2011, s. 1722)

Müesseseleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müessif/ mu’esif /مُؤَسِّف

“1. sf. esk. Üzücü, üzüntü veren. 2. sf. esk. Hoşa gitmeyen, kötü (olay, durum).” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مؤسف/mu’esif; آسف/asefe’den ism-i fail. آسف/asefe; üzdü, acı verdi, sinirlendirdi, galeyana getirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 94)

[<Ar. **mu’esif** √ ‘-s-f ‘üzüldü, ızdırap duydu’] Müessif, hem Arapçada hem Türkçedeki “üzücü, üzüntü veren. 2. sf. esk. Hoşa gitmeyen, kötü (olay, durum)” anlamı örtüşür.

müessir/ mu’essir/ مؤثر

1. sf. esk. Dokunaklı: “Akşamın hissî saatinde bu türkü ne derin bir surette müessirdi!” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. sf. esk. Etkili: “Cümlelerin altında hafif müessir bir eda vardı.” - Ruşen Eşref Üneydin. 3. i. kimya Etken. **müessir olmak** etkili olmak: “Bütün tesadüfler benim hayatım üzerinde toplandı, şahsiyetim üzerinde müessir oldu.” - Etem İzzet Benice. TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مؤثر/mu’essir; 1. أثر/essere’den ism-i fail. 2. Etkili veya etkisi güçlü. 3. Etken.” Ahmed Muhtar (2008, s. 62)

[<Ar. **mu’essir** √ ‘-s-r ‘izinden gitti, nakletti, aktardı, rivayet etti’] Müessir, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müessiriyet

“i. esk. Etkililik.” TS (2011, s. 1722)

[<Ar. **mu’essir** (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] Müessiriyet kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

müessis/ mu’essis/ مؤسس

“sf. esk. Kurucu.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مؤسس/mu’essis; أسس/essese’den ism-i meful. أسس/essese; kurdu, yaptı, inşa etti, tesis etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 93)

[<Ar. *mu'essis* √ ' -s-s 'kurdu, yaptı, inşa etti, tesis etti'] Müessis, hem Arapçada hem Türkçedeki “kurucu” anlamı örtüşür.

müeyyide/ mu'eyyide/ مؤَيِّدَة

“i. h. Yaptırım.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “müz. مؤَيِّد/mu'eyyid; أَيْد/eyyede'den ism-i fail. أَيْد/eyyede; destekledi, dayank oldu, teyit etti, pekiştirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 143)

[<Ar. *mu'eyyide* √ ' -y-d 'destekledi, dayank oldu, teyit etti, pekiştirdi'] Tespit ettiğimiz gibi müeyyide kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “yaptırım” anlamı benimsemiştir.

müezzin/ mu'ezzin/ مُؤَذِّن

“i. Namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi, ezancı: ‘Teravihi takiben imam ve müezzinlere buzlu şerbetler ikram edilirdi.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1722)

→ **başmüezzin. TS (2011, s. 1722)**

AEL: “مُؤَذِّن/mu'ezzinun; Namaz vakitlerini bildirmek için ezan okuyan din görevlisi.” Lane (1953, s. 44)

MLAM: “مُؤَذِّن/mu'ezzin; 1. أَدَّن/ezzene'den ism-i fail. 2. Namaza çağıran ve onun zamanının bildiren.” Ahmed Muhtar (2008, s. 79)

[<Ar. *mu'ezzin* √ ' -z-n 'izin verdi, müsaade etti, serbest bıraktı, dinledi, hakkında bilgi edindi, öğrendi, namaza çağırdı, ezan okudu, çağırdı, seslendi'] Müezzin, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müezzinlik

“1. i. Müezzin olma durumu. 2. i. Müezzinin görevi.” TS (2011, s. 1722)

→ **başmüezzinlik. TS (2011, s. 1722)**

Müezzinlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfekkiire/ mufekkiire/ مُفَكِّرَة

“i. esk. ruh bil. Düşünme yetisi veya gücü.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفَكِّرَة/mufekkiire; 1. Not defteri. 2. Bir araştırmının veya anlaşmanın ana noktalarını özetleyen bir muhtıra. 3. En az bir yıl için ay, hafta ve gün tablosu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1734)

[<Ar. *mufekkiire* √ *f-k-r* ‘**hakkında düşündü**’] Tespit ettiğimiz gibi *müfekkiire* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*düşünme yetisi veya gücü*” anlamı benimsemiştir.

müferrih/ muferrih/ مُفَرِّح

“sf. esk. İç açıcı, ferahlık verici.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُفَرِّح/muferrihun; bilinen bir ilaç, mutluluk getiren şey.” Lane (1953, s. 2362)

MLAM: “مُفَرِّح/muferrih; فَرَّح/ferrehe’den ism-i fail. فَرَّح/ferrehe; sevindirdi, mutlu etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1685)

[<Ar. *muferrih* √ *f-r-h* ‘**sevindi, şımdı, taşkınlık gösterdi**’] Tespit ettiğimiz gibi *müferrih* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve ana anlama yakın olan “*iç açıcı, ferahlık verici*” anlamı benimsemiştir.

müfessir/ mufessir/ مُفَسِّر

“1. sf. esk. Kısa ve anlaşılması güç bir metni açıklayan, açıklığa kavuşturan, metnin anlam ve amacı üstünde yorumda bulunan (kimse). 2. sf. esk. Kur’an’ı yorumlayan (kimse).” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفَسِّر/mufessir; فَسَّر/fessere’den ism-i fail. فَسَّر/fessere; açıkladı, şerhetti, tefsir etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1707)

[<Ar. *mufessir* √ *f-s-r* ‘**açıkladı, beyan etti**’] *Müfessir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müfessirlik

“i. Mufessir olma durumu.” TS (2011, s. 1722)

Mufessirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfettiş/ mufettiş/ مُفَتِّش

“i. Denetmen.” TS (2011, s. 1722)

→ *başmüfettiş, trafik müfettişi. TS (2011, s. 1722)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفَتِّش/mufettiş; 1. فِتْش/fetteşe ’den ism-i fail. 2. Denetmen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1668)

[<Ar. *mufettiş* √ *f-t-ş* ‘inceledi, iyice araştırdı, denetledi, teftiş etti, kontrol etti, üstünü aradı’] *Müfettiş*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müfettişlik

“i. Denetmenlik.” TS (2011, s. 1722)

→ *başmüfettişlik. TS (2011, s. 1722)*

Müfettişlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfit/ mufid/ مُفِيد

“1. sf. esk. Yararlı, faydalı: ‘Müfit vatandaş yetiştirmenin kutsi zevki de her rütbenin, her zevkin fevkinde değil midir?’ - Etem İzzet Benice. 2. sf. esk. Anlatan, ifade eden.” TS (2011, s. 1722)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفِيد/mufid, ç. مُفِيدَة /mufide; 1. أَفَادَ/afade ’den ism-i fail. 2. Faydası olan, faydalı, yararlı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1758)

[<Ar. *mufid* √ *f-y-d* ‘fayda verdi, faydalı oldu, yaradı, yararı oldu, kazandırdı, ifade etti, belirtti, bilgi verdi, cevap verdi, rapor etti, ihbar etti, ele geçirdi, kazandı’] *Müfit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müfit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*yararlı, faydalı*” anlamı örtüşür.

müflis/ mufliş/ مُفْلِس

“sf. h. eko. Batkın.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُفْلِسٌ/muflisun; فُلُوس/fulūsun; (Araplarda kullanılan küçük madenî para) olmayan kimse, *fulūsu* bile olmayan kimse, parası kalmaya.” Lane (1953, s. 2440)

MLAM: “مُفْلِسٌ/muflis; أَفْلَسَ/eflese'den ism-i fail. أَفْلَسَ/eflese; iflas etti, battı, başarsız oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1739)

[<Ar. *muflis* √ *f-l-s* ‘iflas etti, battı, başarsız oldu’] *Müflis*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*batkın*” anlamı örtüşür.

müflislik

“i. İflas.” TS (2011, s. 1722)

Müflislik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfredat/ mufredāt/ مُفْرَدَات

“ç. 1. i. esk. Bir bütünü oluşturan bireyler, ayrıntılar. 2. i. esk. *eğitim bil.* Öğretim programı.” TS (2011, s. 1722)

→ *müfredat programı. TS (2011, s. 1722)*

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُفْرَدَات/mufredāt, مُفْرَد/mufred, مُفْرَدَة/mufrede; Kelimeler.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1688)

[<Ar. *mufredāt* √ *f-r-d* ‘tek veya yalnız oldu, tek kaldı, yalnız başına yaptı, uzaklaştı ayrıldı, üzerine yaydı, açtı’] Tespit ettiğimiz gibi *müfredat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*bir bütünü oluşturan bireyler, ayrıntılar, öğretim programı*” anlamı benimsemiştir.

müfredat programı

“i. *eğit. bil.* Öğretim programı.” TS (2011, s. 1722)

Müfredat programı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfret/ mufred/ مُفْرَد

“i. esk. *dil bil.* Teklik.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُفْرَدٌ/mufredun; tek, yalnız, tek başına, tek kişiye ayrılmış, tekil.” Lane (1953, s. 2364)

MLAM: “مُفْرَدَ/mufred; 1. أَفْرَدَ/afrede’den ism-i meful. 2. nav. sar. Tek. 3. Basit, karmaşık olmayan. 4. Bir kişilik, teklik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1688)

[<Ar. *mufred* √ *f-r-d* ‘tek veya yalnız oldu, tek kaldı, yalnız başına yaptı, uzaklaştı ayrıldı, üzerine yaydı, açtı’] *Müfret* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müfret*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*teklik*” anlamı örtüşür.

müfrez/ mufrez/ مَفْرَز

“sf. esk. Bir bütünden ayrılmış: Müfrez arsalar.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُفْرَزٌ/mufrezun; seçerek ayrılan şey, birşeyden ayırıp çıkaran şey, bütünden ayrılmış olan şey.” Lane (1953, s. 2366)

MLAM: “مُفْرَزٌ/mufrez; أَفْرَزَ/afreze’den ism-i meful. أَفْرَزَ/afreze; düzenledi, tasnif etti, sınıflandırdı, salgıladı, çıkardı, arazi vb. böldü, parçalara ayırdı, seçerek ayırdı, ayırt etti” Ahmed Muhtar (2008, s. 1689)

[<Ar. *mufrez* √ *f-r-z* ‘düzenledi, tasnif etti, sınıflandırdı, salgıladı, çıkardı, arazi vb. böldü, parçalara ayırdı, seçerek ayırdı, ayırt etti’] *Müfrez* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müfrez*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir bütünden ayrılmış*” anlamı örtüşür.

müfreze/ mufreze/ مَفْرِزَة

“i. esk. ask. Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup: ‘Dört kişilik müfreze, atlarını durdurmuştu.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1722)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mufreze* √ *f-r-z* ‘düzenledi, tasnif etti, sınıflandırdı, salgıladı, çıkardı, arazi vb. böldü, parçalara ayırdı, seçerek ayırdı, ayırt etti’] *Müfreze* kelimesi, Arapça sözlüklerde geçmiyor olabilir, lakin Arapçada yaygın bir sözcüktür. *Müfreze*, Arapçada “*sınıflandırılan yer, tasnif edilen yer, mimli mastar, türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan grup*” anlamında kullanılır.

müfrit/ mufrit/ مَفْرِط

“sf. Aşırı.” TS (2011, s. 1722)

AEL: “مُفْرِطٌ/mufriṭun; sınırları aşan, aşırıya kaçan.” Lane (1953, s. 2378)

MLAM: “مُفْرِطٌ/mufriṭ; أَفْرَطَ/afraṭe’den ism-i fail. أَفْرَطَ/afraṭe; haddi aştı, aşırı gitti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1494)

[<Ar. *mufriṭ* √ *f-r-ṭ* ‘önce geldi, önünde gitti, geçti, taneleri dağıttı, ağzından kaçtı, düşünmeden söyledi, kaçırdı, kaybetti, ihmalkâr davrandı, ihmal etti, gevşeklik gösterdi’] *Müfrit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müfritlik

“i. Aşırı olma durumu.” TS (2011, s. 1722)

Müfritlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müfsit/ mufsid/ مُفْسِدٌ

“sf. esk. Arabozan.” TS (2011, s. 1722)

MLAM: “مُفْسِدٌ/mufsid; أَفْسَدَ/efsede’den ism-i fail. أَفْسَدَ/efsede; bozdu, zarar verdi, kötüleştirdi, kötülüğe sevketti, fesat çıkardı, yok etti, zayıflattı, çürüttü, birbirine düşürdü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1706)

[<Ar. *mufsid* √ *f-s-d* ‘bozuldu, çürüdü, geçersiz oldu’] *Müfsit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müfsit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “arabozan” anlamı örtüşür.

müfsitlik

“i. Arabozanlık.” TS (2011, s. 1722)

Müfsitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müftehir/ muftehir/ مُفْتَخِرٌ

“sf. esk. Bir şeyi övünç bilerek onunla sevinen, övünen, iftihar eden.” TS (2011, s. 1723)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُفْتَخِرٌ/muftehir; اِفْتَخَرَ/iftehere’den ism-i fail. اِفْتَخَرَ/iftehere; övündü, iftihar etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1679)

[<Ar. *muftehir* √ *f-h-r* ‘övündü, gösteriş yaptı’] *Muftehir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müfteri/ mufterī/ مفتري

“sf. esk. Karalamacı.” TS (2011, s. 1722)

[<Ar. *mufterī* √ *f-r-ī* ‘yardı, kesti, kıydı, ince ince doğradı’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda *y* harfi düşer. Bu *nakıs ism-i fail* ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince *y* harfi geri yazılır. Türkçede ise *مُفْتَرٍ/mufterin* değil, *y* düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *müfteri*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*karalamacı*” anlamı örtüşür.

müfterilik

“i. Karalamacılık: ‘Onun küfürbazlığını, müfteriliğini, jurnalciliğini ispat etmek için şimdiye kadar yaptığı polemikleri teker teker, yeni baştan neşretmek lazımdır.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1722)

Müfterilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müftü/ muftī/ مفتي

“1. i. İl ve ilçelerde Müslümanların din işlerine bakan görevli: ‘*Müftü bunu işitince çatkın bir çehre ile geldi.*’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. i. Dinî konularda fetva veren kimse.” TS (2011, s. 1722)

[<Ar. *muftī* √ *f-t-ī* ‘fetva verdi, hüküm verdi, açıklamada bulundu’] Arapçanın dil bilgisine göre *nakıs ism-i failde*, *nekire* olduğunda *y* harfi düşer. Bu *nakıs ism-i fail* ile berber *marife elif lam* veya isimle birleşince *y* harfi geri yazılır. Türkçede ise *مُفْتٍ/muftin* değil, *y* düşürmeden kullanılmıştır. Yalnız *müftü*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*dinî konularda fetva veren kimse*” anlamı örtüşür.

müftülük

“1. i. Müftü olma durumu. 2. i. Müftünün görevi veya makamı.” TS (2011, s. 1722)

Müftülük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühendis/ muhendis/ مُهَنْدِس

i. İnsanların her türlü ihtiyacını karşılamaya dayalı yol, köprü, bina gibi bayındırlık; tarım, beslenme gibi gıda; fizik, kimya, biyoloji, elektrik, elektronik gibi fen; uçak, otomobil, motor, iş makineleri gibi teknik ve sosyal alanlarda uzmanlaşmış, belli bir eğitim görmüş kimse: “*Mühendislerin ayakları doğayı yokluyordu, onunla daha çetin bir savaşa hazırlanıyorlardı.*” - Adalet Ağaoğlu. TS (2011, s.1723)

→ **mühendishane, başmühendis, kaldırım mühendis. TS (2011, s.1723)**

AEL: “مُهَنْدِس/muhendisun; su kanalları yapan ve nasıl yapılmasını bilen kişi.” Lane (1953, s. 2904)

MLAM: “مُهَنْدِس/muhendis; 1. هندس/hendese'den ism-i fail. 2. Mühendis. 3. Uygulamalı mühendislik yapan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2370)

[<Ar. *muhendis* √ *h-n-d-s* ‘planlayıp inşa etti, mühendisliğini yaptı’]
Mühendis, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mühendishane

“i. esk. Osmanlı Devleti’nde mühendis yetiştiren yüksekokul.” TS (2011, s.1723)

Mühendishane, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühendislik

“i. Mühendis olma durumu.” TS (2011, s.1723)

→ **başmühendislik, kaldırım mühendisliği. TS (2011, s.1723)**

Mühendislik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müheyya

“sf. esk. Hazır: ‘Her şey emre müheyya, hazır bir vaziyette bekliyor.’ - Esat Mahmut Karakurt.” TS (2011, s.1723)

Türkçedeki müheyya, Arapçadaki مُهَيَّأ/muheyye’ kelimesine tekabül eder. مُهَيَّأ/muheyye’ ile müheyya kelimesinin anlamı örtüşür.

müheyyiç/ muheyyc/ مُهَيِّج

“sf. esk. Coşturucu, heyecan verici.” TS (2011, s.1723)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “هَيَّجَ/muheyyc; هَيَّجَ/heyeyece’den ism-i fail. هَيَّجَ/heyeyece; hareketlendirdi, harekete geçirdi, kışkırttı, tahrik etti, körükledi, meydana çıkarttı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2382)

[<Ar. *muheyyc* √ *h-y-c* ‘heyecanlandı, telaşlandı, canlandı, dalgalandı, iltihaplandı’] *Müheyyc* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müheyyeç*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*coşturucu, heyecan verici*” anlamı örtüşür.

mühim/ muhimm/ مهم

“sf. Önemli: ‘Sivas’tan yükseltilen bu sedanın düşmanlar için ne kadar kuvvetli ve mühim olduğu takdir buyrulur.’ – Atatürk.” TS (2011, s.1723)

AEL: “مُهِّمٌ/muhimmun; zor iş, zor mesele, önemli iş, önemli mesele.” Lane (1953, s. 3045)

MLAM’de bulunmadı.

[<Ar. *muhimm* √ *h-m-m* ‘tasarladı, aklından geçirdi, üzdü, kaygılandırdı’] *Mühim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mühim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*önemli*” anlamı örtüşür.

mühimlik

“i. Önemlilik.” TS (2011, s.1723)

Mühimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühimmat/ muhimmāt/ مهمات

“ç. 1. i. Savaş gereçleri: ‘Otomobillerdeki topçu mühimmatını kurtarıp mahalline ulaştırmak elzemdi.’ - Aka Gündüz. 2. i. Cephane.” TS (2011, s.1723)

→*mühimmat deposu. TS (2011, s.1723)*

AEL: bulunmadı.

MLAM: “ ç. مُهِمَّاتٌ/*muhimmāt* ve مَهَامٌ/*mehāmmu*, t. مُهِمَّةٌ/*muhimme*; 1. *أَهَمَّ*/*'ehemme* 'nin müennes failin sigası. 2. Delegenin yaptığı iş veya görev. 3. Bir kişiye belirli bir şeyi yapması için verilen vazife, vekaletname veya yetki. 4. Mesaj ve hedef.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2382)

[<Ar. *muhimmāt* √ *h-m-m* ‘tasarladı, aklından geçirdi, üzdü, kaygılandırdı’] Tespit ettiğimiz gibi *mühimmat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*savaş gereçleri, cephane*” anlamı benimsemiştir.

mühimmat deposu

“i. Savaş gereçlerinin saklandığı yer.” TS (2011, s.1723)

Mühimmat deposu, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühimseme

“i. Mühimsemek işi.” TS (2011, s.1723)

Mühimseme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühimsemek

“-i, *eskimiş* Önemsemek: ‘Kendisini büyük görmek, mühimsemek istiyordu.’ - Tarık Buğra.” TS (2011, s.1723)

Mühimsemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühimsemezlik

“i. Önemsemezlik: ‘Hiç kimse bekçi deyip de mühimsemezlik edemezdi.’ - Samiha Ayverdi.” TS (2011, s.1723)

Mühimsemezlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mühlet/ muhlet/ مُهْلَةٌ

i. Vade. **mühlet istemek** bir işin yapılması, tamamlanması için belirli bir süre verilmesini istemek. **mühlet vermek** bir iş veya borç için belirli bir süre tanımak: “*Hatta merkez kumandanı kendisine üç gün mühlet vermiş, hemen yola çıkması için direktmişti.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. TS (2011, s.1723)

AEL: “مُهْلَةٌ/muhletun; yavaş yavaş hareket etme, bir işin yapılması için zaman verme.” Lane (1953, s. 3025)

MLAM: “مُهْلَةٌ/muhlet, ç. مُهْلَات/muhulāt , مُهْلَات/muhlāt, مُهْل/muhel; 1. Nazik ve yavaş. 2. Az zaman, daha çok zaman. 3. Vade.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2134)

[<Ar. *muhlet* √*m-h-l* ‘yavaş davrandı, acele etmeden yaptı’] *Mühlet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mühlet*, hem Arapçada hem Türkçedeki “vade” anlamı örtüşür.

mühlik/ muhlik/ مُهْلِك

“sf. esk. Öldürücü, tehlikeli.” TS (2011, s.1723)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُهْلِك/muhlik; أَهْلَك/ehleke ’den ism-i fail. أَهْلَك/ehleke; helak etti, yok etti, öldürdü, harap etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2358)

[<Ar. *muhlik* √*h-l-k* ‘öldü, helak oldu, tükendi, yol oldu, harap oldu’] *Mühlik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mühlik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “Öldürücü, tehlikeli” anlamı örtüşür.

mühmel/ muhmel/ مُهْمَل

“sf. esk. Bırakılmış, bakılmamış, ilgisizliğe uğramış.” TS (2011, s.1723)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُهْمَل/muhmel; 1. أَهْمَل/ehmele ’den ism-i meful. 2. Bakımsız şekilde terk edilen/bırakılan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2366)

[<Ar. *muhmel* √*h-m-l* ‘yavaş davrandı, acele etmeden yaptı’] *Mühmel*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mühtedi/ muhtedī/ مُهْتَدِي

“sf. esk. din bil. Dönme.” TS (2011, s.1724)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُهْتَدِي/muhtedin; Rehberlik, yol gösterdi, tutulan yol, hal, metot, kurbanlık.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2337)

[<Ar. *muhtedī* √ *h-d-ī* ‘yol gösterdi, klavuzluk etti, hidayet etti’] *Mühtedi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mühtedi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*dönme*” anlamı örtüşür.

mühtedilik

“i. Dönmelik.” TS (2011, s.1724)

Mühtedilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mükâfat

“1. i. Ödül. 2. i. Değerlendirici, sevindirici davranış. **mükâfat almak** ödül almak. **mükâfatını görmek** herhangi bir olumlu davranışın, özverinin veya bir sıkıntının iyi sonucunu elde etmek: ‘Zavallı babam geçirdiği yetmiş senelik azabın mükâfatını görecektir.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s.1725)

→*teselli mükâfatı*. TS (2011, s.1725)

Türkçedeki *mükâfat*, Arapçadaki مُكَافَأَة/*mukāfe’etun* kelimesine çoğul hâline tekabül eder. مُكَافَأَة/*mukāfe’etun* ile *mükâfat* anlamı örtüşür.

mükâfaten

“z. esk. Ödül olarak: ‘Anadolu’daki mağlubiyetlerine mükâfaten ne kazanç elde edeceğine sarahaten öğrenmek istiyor.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s.1725)

Türkçede kullanılan *mükâfaten* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mükâfaten* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mükâfatlandırma

“i. Ödüllendirme.” TS (2011, s.1725)

Mükâfatlandırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mükâfatlandırmak

“–i Ödüllendirmek: ‘Atatürk bu vefalı dostunu tekrar mebus yaparak mükâfatlandırdı.’ - Yusuf Ziya Ortaç.” TS (2011, s.1725)

Mükâfatlandırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mükâleme/ mukâleme/ مُكَالَمَة

“i. esk. Karşılıklı konuşma.” TS (2011, s.1725)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُكَالِمَة/mukāleme; 1. كَالِم/kāleme’nin mastarı. 2. Muhabere yada iletişim kurdu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1955)

[<Ar. *mukāleme* √ *k-l-m* ‘birisiyle konuştu, telefonla konuştu’] *Mükāleme*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mükedder/ makedder/ مَكْدَر

“sf. esk. Üzgün: ‘Şimdi artık, meyas ve mükedder yaşayıp gidiyoruz.’ - Nezihe Meriç. **mükedder olmak** üzölmek, kederlenmek.” TS (2011, s.1725)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَكْدَر/makedder; كَدَّر/keddere’den ism-i meful. كَدَّر/keddere; bulandırdı, çekilmez kıldı, bozdu, rahatsız etti, kararttı matlaştırdı, kederlendirdi, üzdü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1913)

[<Ar. *makedder* √ *k-d-r* ‘bulanık oldu, sıkıntılı oldu, solgun oldu’] *Mükedder* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mükedder*, hem Arapçada hem Türkçedeki “üzgün” anlamı örtüşür.

mükellef/ mukellef/ مَكْلَف

1. sf. Yükümlü: “Okul sadece kafayı değil kalbi de terbiye etmekle mükelleftir.” - Mehmet Kaplan. 2. sf. Eksiksiz, özenli bir biçimde yapılmış: “Aralanan kapıdan girdim, mükellef fakat loş antrede Mapa kraliçesi ayakta duruyor.” - Refik Halit Karay. 3. i. eko. Vergi vermekle yükümlü olan kimse veya kuruluş. TS (2011, s.1725)

→**vergi mükellefi. TS (2011, s.1725)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَكْلَف/mukellef; 1. كَلَف/kellefe’den ism-i meful. 2. Yetkili bir vekil. 3. fik. Reşit olunan kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1950)

[<Ar. *mukellef* √ *k-l-f* ‘meraklı oldu, güçökle tahammöl etti, çok hoşlandı, çok ilgilendi’] *Mükellef* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “eksiksiz, özenli bir biçimde yapılmış, vergi vermekle yükümlü olan kimse

veya *kuruluş*” anlamı kazanmıştır. *Mükellef*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yükümlü” anlamı örtüşür.

mükellefiyet

“i. Yükümlülük.” TS (2011, s.1725)

[<Ar. *mukellef* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Mükellefiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

mükelleflik

“1. i. Mükellef olma durumu. 2. i. Yükümlülük.” TS (2011, s.1725)

Mükelleflik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mükemmel/ mukemmel/ مَكْمَل

1. sf. Kusursuz: “Sesinizin tonalitesi *mükemmel*.” - Nazım Hikmet. 2. sf. Tam, tamamlanmış. 3. sf. Eksiksiz. 4. sf. Olgunlaşmış. 5. sf. Çok güzel, harikulade, şahane. 6. z. Eksiksiz, kusursuz, tam, yetkin, şahane bir biçimde: “O, köylülerin ağzından girip burnundan çıkmayı *mükemmel* becerir.” - Sadri Ertem. TS (2011, s.1725)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَكْمَل/mukemmel; كَمَّل/kemmelde’den ism-i meful. كَمَّل/kemmeldeb; bitirdi, tamamladı, uyguladı, devam ettirdi, sürdürdü, ilave veya ek yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1959)

[<Ar. *mukemmel* √ k-m-l ‘bitirdi, tamamladı, uyguladı, devam ettirdi, sürdürdü, ilave veya ek yaptı’] *Mükemmel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mükemmel*, hem Arapçada hem Türkçedeki “tam, tamamlanmış” anlamı örtüşür.

mükemmelen/ mukemmelen/ مَكْمَلًا

“z. esk. Eksiksiz, kusursuz olarak: *Görevini mükemmelen yaptı*.” TS (2011, s.1725)

[<Ar. *mukemmelen*√ *k-m-l* ‘bitirdi, tamamladı, uyguladı, devam ettirdi, sürdürdü, ilave veya ek yaptı’] Türkçede kullanılan *mukemmelen* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mukemmelen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mükemmeliyet

“i. esk. *mukemmeliyyet* Mükemmellik.” TS (2011, s.1725)

→*mükemmeliyet merkezi*. TS (2011, s.1725)

[<Ar. *mukemmel* (ism-i meful) + *ya’n-neseb* (sıfatı yapan ek) + *ta’tenis*] *Mükemmeliyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan *y* aynı kelimedede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

mükemmeliyetçi

“1. i. Aşırı titiz davranan kimse. 2. i. *fel*. Ahlaki olgunluğa erişmeyi amaç edinen kimse. 3. i. *ruh bil*. Mükemmel olma yolunda aşırı çaba sarf eden kimse.” TS (2011, s.1725)

Mükemmeliyetçi, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmeliyetçilik

“1. i. Mükemmeliyetçi olma durumu. 2. i. *fel*. Hayatta en önemli amacın ahlaki olgunluğa erişmek olduğunu savunan kuram.” TS (2011, s.1725)

Mükemmeliyetçilik, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmeliyet merkezi

“i. Çeşitli bilim ve endüstri alanlarında araştırma geliştirme çalışmalarının merkezîleştirilmesi amacıyla kurulan birim.” TS (2011, s.1725)

Mükemmeliyet merkezi, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleşebilme

“i. Mükemmelleşebilmek işi.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleşebilme, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleşebilmek

“nesnesiz Mükemmelleşme ihtimali veya imkânı bulunmak.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleşebilmek, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleşme

“i. Mükemmelleşmek durumu.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleşme, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleşmek

“nesnesiz Mükemmel duruma gelmek.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleştirebilme

“i. Mükemmelleştirebilmek işi.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleştirebilme, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleştirebilmek

“1. -i Mükemmelleştirme ihtimali veya imkânı bulunmak. 2. -i Mükemmelleştirme becerisi bulunmak.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleştirebilmek, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleştirme

“i. Mükemmelleştirmek durumu.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmelleştirmek

“-i Mükemmel duruma getirmek: ‘Hele mektebin iç ve ruh tarafını mükemmelleştireyim diyecek olsam iş daha sarpa sarar.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s.1725)

Mükemmelleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükemmellik

“i. Eksiksiz, kusursuz, tam, yetkin olma, mükemmeliyet: ‘Bu yüzden iyi anlamak için araçların mükemmelliği söz konusu değildir.’ - İsmet Özel.” TS (2011, s.1725)

Mükemmellik, Türkçeleşmiş bir sözcük.

mükerrer/ mukerrer/ مُكْرَر

“sf. esk. Tekrarlanmış, yinelenmiş: Mükerrer nüsha.” TS (2011, s.1725)

AEL: “مُكْرَر/mukerrerun; tekrarlanan.” Lane (1953, s. 2602)

MLAM: “مُكْرَر/mukerrer; كَرَّر/kerrere’den ism-i meful. كَرَّر/kerrere; tekrarladı, yineledi, saflaştırdı, süzdü, harfi şeddeledi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1919)

[<Ar. *mukerrer* √ *k-r-r* ‘tekrarladı, yineledi, saflaştırdı, süzdü, saldırdı, birbirini izledi’] *Mükerrer*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mükerreren/ mukerreren/ مُكْرَرًا

“z. esk. Tekrarlanarak, tekrar edilmiş olarak.” TS (2011, s.1725)

Türkçede kullanılan *mükerreren* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mükerreren* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mükerrerlik

“i. Mükerrer olma durumu.” TS (2011, s.1725)

Mükerrerlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mükevvenat/ mukevvenāt/ مَكُونَات

“i. esk. ç. Yaratıkların bütünü.” TS (2011, s.1725)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ t. مَكُون/mukevven; كَوَّن/kevvene’den ism-i meful. كَوَّن/kevvene; Allah yarattı, icat etti, yaptı, oluşturdu, meydana getirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1975)

[<Ar. *mukevvenāt* √ *k-v-n* ‘Allah yarattı, icat etti, yaptı, oluşturdu, meydana getirdi’] *Mükevvenat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yaratıkların bütünü” anlamı örtüşür.

mükeyyifat/ mukeyyifāt/ مَكَيِّفَات

“i. esk. ç. Keyif verici, uyuşturucu maddeler.” TS (2011, s.1725)

AEL ve MLAM'de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mukeyyifāt* √ 'keyflendirdi, sevindirdi, adapte etti, biçim verdi']
Mükeyyifat kelimesi, Arapçada "klimalar" anlamında kullanılır.

mükrim/ mukrim/ مُكْرِم

"sf. esk. İkramcı." TS (2011, s.1725)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: "مُكْرِم/mukrim; أَكْرَم/ekreme'den ism-i fail. أَكْرَم/ekreme; saygı gösterdi, hürmet etti, şereflendirdi, cömretçe verdi, ikram etti, lütfetti, muhafaza etti." Ahmed Muhtar (2008, s. 1922)

[<Ar. *mukrim* √ *k-r-m* 'saygı gösterdi, hürmet etti, şereflendirdi, cömretçe verdi, ikram etti, lütfetti, muhafaza etti'] *Mükrim*, hem Arapçada hem Türkçedeki "ikramcı" anlamı örtüşür.

müktesebat/ muktesebāt/ مَكْتَسَبَات

"i. ç. Edinilen, kazanılan bilgiler." TS (2011, s.1725)

Müktesep sözcüğüne bakınız.

müktesep/ mukteseb/ مَكْتَسَب

"sf. Kazanılmış, edinilmiş." TS (2011, s.1725)

→*müktesep hak, hakkımüktesep. TS (2011, s.1725)*

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: "مَكْتَسَب/mukteseb; 1. اِكْتَسَب/ektesebe'den ism-i meful. 2. Kişinin hayatı boyunca öğrendiği." Ahmed Muhtar (2008, s. 1929)

[<Ar. *k-s-b* √ 'kazandı, elde etti, çalışıp kazandı'] *Müktesep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müktesep*, hem Arapçada hem Türkçedeki "kazanılmış, edinilmiş" anlamı örtüşür.

müktesep hak

"i. h. Kazanılmış hak." TS (2011, s.1725)

Müktesep hak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mūlahaza/ mulāḥaza/ ملاحظَة

“i. esk. Düşünce. **mūlahaza yapmak** düşünmek: ‘Bu mūlahazayı kafasında değil bağıra bağıra yaptı.’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s.1725)

AEL: “ms. ملاحظَة/mulāḥazatun, لاحظَة/lāḥazahu; ona yan bakışla baktı, mec. ona saygı gösterdi, onunla ilgilendi, onun meselesi kabul etti.” Lane (1953, s. 2655)

MLAM: “ملاحظَة/mulāḥaza; 1. لاحظَة/lāḥaze ‘nin mastarı. 2. Baktı, gördü. 3. Not. 4. İzledi, gözledi” Ahmed Muhtar (2008, s. 1998)

[<Ar. *mulāḥaza* √ *l-h-z* ‘bakarak idrak etti, dikkat etti’] Tespit ettiğimiz gibi *mūlahaza* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*düşünce*” anlamı benimsemiştir.

mūlahazat/ mulāḥazāt/ ملاحظات

“i. esk. ç. Düşünceler.” TS (2011, s.1725)

→ **mūlahazat hanesi. TS (2011, s.1725)**

Mūlahaza kelimesine bakınız.

mūlahazat hanesi

“i. Bir şey hakkındaki düşüncelerin yazıldığı yer. **mūlahazat hanesini açık bırakmak** bir kimse hakkında kesin bir kanıya varamayarak zamanla ortaya çıkacak gelişmeleri beklemek.” TS (2011, s.1726)

Mūlahazat hanesi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mūlahham

“sf. esk. Şişman: ‘O mūlahham bir adam, şişman sayılmasa bile gövdesi ağır ve hantal, boynu ve kolları kısa.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s.1726)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

Mūlahham kelimesi, Arapçada sözlüklerinde bulunmadı.

mūlakat/ mulākāt/ ملاقات

1. i. Buluşma, görüşme: “*Mūlakattan sonra da kendilerinin avdetine müsaade etmemek lüzumu bence tabii idi.*” – Atatürk. 2. isim Röportaj. 3. i. Bir işe alınacak kişiler

arasından seçim yapabilmek amacıyla kendileriyle karşılıklı konuşma, görüşme. **mülakat vermek** belli bir konuda konuşmak, demec vermek. **mülakat yapmak** bir kimsenin bir konu veya sorunla ilgili görüşlerini almak. TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُلاَقَاةٌ/*mulākāten*; buluşma, karşılaşma, toplanma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2031)

[<Ar. *mulākāt* √ *l-ḵī*- ‘buluştu, katlandı’] *Mülakat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mülakat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*buluşma görüşme*” anlamı örtüşür.

mülaki/ mulākī/ ملاقي

“sf. esk. Buluşan, kavuşan, görüşen. **mülaki olmak** buluşmak, kavuşmak, görüşmek: ‘Serbest kalır kalmaz ona mülaki olursa sevinecekmiş.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s.1726)

AEL ve *MLAM*’de bulunmadı.

[<Ar. *mulākī* √ *l-ḵī*- ‘buluştu, katlandı’] *Mülaki*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*buluşan, kavuşan, görüşen*” anlamı örtüşür.

mülayemet

“1. i. esk. Yumuşaklık. 2. i. esk. Bağırsakta yumuşaklık: Kayısı vücuda mülayemet verir.” TS (2011, s.1726)

Türkçedeki *mülayemet*, Arapçadaki مُلَايَمَة/*mulā’eme* kelimesinden türetilmiş ve anlamı başkalaşmıştır. مُلَايَمَة/*mulā’eme*; ‘uyuma, uygun olma, uydurma, yakışma, uyumlu hale getirme’ anlamında kullanılır.

mülayim

“1. sf. esk. Uygun, hoş görülebilir. 2. sf. esk. Yumuşak huylu: Mülayim bir adam. 3. sf. esk. Ilıman (hava).” TS (2011, s.1726)

Türkçedeki *mülayim*, Arapçadaki مُلَايِم/*mulā’im* kelimesinden türetilmiştir. مُلَايِم/*mulā’im*, “uygun olan, uyduran, yakışan” anlamında kullanılır.

mülayimlik

“i. Mülâyim olma durumu.” TS (2011, s.1726)

Mülâyimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülazım/ mulāzim/ مُلَازِم

“1. *sf. esk.* Bir işe girmek için bir süre parasız olarak o işe devam eden. 2. *i. ask.* Teğmen.” TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُلَازِم/mulāzim; 1. لَازِم/lāzime’den ism-i fail. 2. Bir şeye bağlı kimse, beraber olan, eşlik eden, arkadaşı olan. 3. *ask.* Orduda ve poliste, Üsteğmen olmadan önceki rütbe.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2007)

[<Ar. *mulāzim* √ l-z-m ‘yapıştı, yapmayı sürdürdü, devam etti, ayrılmadı, zorunlu oldu’] *Mülazım* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mülazım*, hem Arapçada hem Türkçedeki “teğmen” anlamı örtüşür.

mülazımlık

“1. *i.* Mülazım olma durumu. 2. *i. askerlik* Teğmenlik.” TS (2011, s.1726)

Mülazımlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülemma/ mulemma/ مُلَمَّع

“1. *sf. esk.* Alaca renkli, renk renk. 2. *i. edeb.* Dizelerinden her biri başka dille yazılmış şiir. 3. *sf. esk. mec.* Bulaşmış, sıvanmış.” TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُلَمَّع/mulemma; 1. لَمَّع/lemma ‘e’den ism-i meful. 2. İçinde lekesi olan bir şey.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2037)

[<Ar. *mulemma* √ l-m- ‘parladı, ısıldatı, işaret etti’] kelimesi, Tespit ettiğimiz gibi *mülemma* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “alaca renkli, renk renk, dizelerinden her biri başka dille yazılmış şiir, bulaşmış, sıvanmış” anlamı benimsemiştir.

mülevven/ mulevven/ مُلَوَّن

“*sf. esk.* Renk renk, renkli.” TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُلَوَّن/mulevven; لَوَّن/levvene’den ism-i meful. لَوَّن/levvene; renklendirdi, renk verdi, boyadı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2051)

[<Ar. *mulevven* √ *l-v-n* ‘renkelendirdi, boyadı’] *Mulevven* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mulevven*, hem Arapçada hem Türkçedeki “renk renk, renkli” anlamı örtüşür.

mülevves/ mulevves/ مُلَوَّث

“1. sf. esk. Kirli, pis. 2. sf. esk. Karışık, düzensiz.” TS (2011, s.1726)

AEL: “مُلَوَّث/mulevvesun; beyaz ile siyah karışık olan saç.” Lane (1953, s. 2905)

MLAM: “مُلَوَّث/mulevves; لَوَّث/levveşe’den ism-i meful. لَوَّث/levveşe; kirletti, pisletti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2679)

[<Ar. *mulevves* √ ‘kirletti, pisletti’] *Mülevves* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mülevves*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kirli, pis” anlamı örtüşür.

müleyyin/ muleyyin/ مُلَيِّن

“1. sf. esk. Yumuşaklık veren, yumuşatıcı. 2. sf. esk. *tıp* Bağırsakları boşaltan, dışkının dışarı çıkmasını kolaylaştıran ilaç.” TS (2011, s.1726)

AEL: “مُلَيِّن/muleyyinun; müshil bir ilaç.” Lane (1953, s. 2685)

MLAM: “مُلَيِّن/muleyyin, مَلَيِّنَات /muleyyināt; 1. لَيِّن/leyyine’den ism-i fail. 2. *tıp*, Bağırsaklardaki dışkının çıkarılmasını kolaylaştıran ilaç.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2057)

[<Ar. *muleyyin* √ *l-y-n* ‘yumuşattı, yatıştırdı, sakineleştirdi’] *Müleyyin*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mülga/ mulgā/ مُلغى

“sf. esk. Varlığı kaldırılan, kapatılan.” TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُلْغَى/mulğen; iptal edilmiş, geçersiz, hükümsüz, süresi dolmuş, kullanıma uygun olmayan” Ahmed Muhtar (2008, s. 2021)

[<Ar. *mulğā* √ l-ğ-y ‘hatalı konuştu, saçmaladı’] *Mülga* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müglā*, hem Arapçada hem Türkçedeki “varlığı kaldırılan, kapatılan” anlamı örtüşür.

mülhak/ mulḥaḳ/ مُلْحَق

“1. sf. esk. Bir bütüne sonradan katılmış olan, eklenmiş. 2. i. ask. Bir asker karargâhında subay yardımcısı.” TS (2011, s.1726)

→ **mülhak bütçe. TS (2011, s.1726)**

AEL: “t. مُلْحَق/mulḥaḳun, ç. مُلْحَقَات/mulḥaḳātun; Arapçanın kök kelimeye gelen ek harflerin adıdır; Arapçada bir kelime, bu harflerle birleşerek yeni bir kelime türetilir.” Lane (1953, s. 3008)

MLAM: “مُلْحَق/mulḥaḳ, ç. مُلْحَقُونَ/mulḥaḳūn; 1. اَلْحَق/elḥaḳe’den ism-i meful. 2. Ülkenin büyükelçiliğinde özel bir iş yapmak üzere atanan bir çalışan. 3. Bir bölümdeki bir çalışanın, belirli bir süre için başka bir bölüme gönderilmesi. 4. Bir kitap tamamlandıktan sonra, (kitaba) bazı veriler içeren tablolar vb. gibi, eklemeler. 5. k. Antlaşmaya veya onun metinlerinden birine ekli olan ayrıntılı hükümler. 6. Günlük gazete tarafından, önemli bir haberin yayınlanmasından sonra yayınlanan bir veya birkaç sayfa.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2000)

[<Ar. *mulḥaḳ* √ l-ḥ-k ‘bir şeye yetişti, ulaştı, peşinden gitti, yakaladı’] *Mülhak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve ‘bir asker karargâhında subay yardımcısı’ anlamı kazanmıştır. *Mülhak*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir bütüne sonradan katılmış olan, eklenmiş” anlamı örtüşür.

mülhakat/ mulḥaḳāt/ مُلْحَقَات

“ç. 1. i. esk. Bir bütüne katılanlar, ekler. 2. i. esk. Bir merkeze bağlı olan yerler: *Ankara’nın mülhakatı.*” TS (2011, s.1726)

Mülhatakāt, *mülhak* kelimesinin çoğuludur. *Mülhak* sözcüğüne bakınız.

mülhak bütçe

“i. eko. Katma bütçe.” TS (2011, s.1726)

Mülhak bütçe, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülhem/ mulhem/ مُلْهَم

“sf. esk. İçe doğmuş, birinin içine doğmuş, esinlenmiş. **mülhem olmak** esinlenmek.” TS (2011, s.1726)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُلْهَم/mulhem; 1. اِلْهَم/elheme’den ism-i meful. 2. Şiir, çizim, müzik ve diğer yeteneklerle ilgili anlam ve fikirler üretme yeteneğine sahip olanlar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2042)

[<Ar. *mulhem* √ *l-h-m* ‘bir çırpıda yutuverdi’] *Mülhem*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mülhit/ mulhid/ مُلْحِد

“1. sf. esk. Dinsiz, imansız. 2. sf. esk. Doğru yoldan çıkmış.” TS (2011, s.1726)

AEL: “مُلْحِد/mulhidun; haktan sapan ve dine karşı çıkan kimse.” Lane (1953, s. 2654)

MLAM: “مُلْحِد/mulhid; اِلْحِد/elhede’den ism-i fail; inançtan veya doğru yoldan saptı, kâfir oldu, kabre gömdü, mezar kazdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1997)

[<Ar. *mulhid* √ *l-h-d* ‘inançtan veya doğru yoldan saptı, kâfir oldu, kabre gömdü, mezar kazdı’] *Mülhit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mülk/ mulk/ مُلْك

“1. i. Ev, dükkân, arazi vb. taşınmaz mal. 2. i. Vakıf olmayıp doğrudan doğruya birinin malı olan yer veya yapı. 3. i. esk. Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke: *Adalet mülkün temelidir.*” TS (2011, s.1726)

→ *devre mülk, mal mülk. TS (2011, s.1726)*

AEL: “مُلْك/mulkun; hakimiyet, egemenlik, krallık, mülkiyet.” Lane (1953, s. 3023)

MLAM: “مُلْك/mulk; 1. مَلِك/meleke’nin mastarı. 2. Sahiplik. المُلْك/el-mulk; Bir surenin ismi” Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *mulk* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Mülk*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mülki/ mulkī/ ملكي

“1. *sf. esk.* Bir ülkeyle ilgili olan. 2. *sf. esk.* Ülke yönetimine ilişkin. 3. *sf. esk.* Asker sınıfı dışında kalan: *Mülki erkân.*” TS (2011, s.1726)

→ **mülki idare. TS (2011, s.1726)**

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mulk* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’ + zamir *y*] *Mülki*, kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “benim mülküm” anlamı kaybetmiş ve yeni anlamı benimsemiştir.

mülki idare

“i. İl ve ilçe yönetimi.” TS (2011, s.1726)

→ **mülki idare amiri. TS (2011, s.1726)**

Mülki idare, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülki idare amiri

“i. İl ve ilçelerde devleti temsil eden en yüksek makamlı görevli.” TS (2011, s.1726)

Mülki idare amiri, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülkiye/ mulkiyye/ ملكية

“i. *esk.* Devlet yönetimindeki sivil görevliler sınıfı.” TS (2011, s.1726)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mulk* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’ + *yy nesebi* + *ta tenis*] *Mülkiye*, kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “*sahiplik kullanım hakkı*” anlamı kaybetmiş ve yeni anlamı benimsemiştir.

mülkiyeli

“i. Siyasal Bilgiler Okulu öğrencisi veya bu okulu bitirmiş kişi.” TS (2011, s.1726)

Mülkiyeli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülkiyelilik

“i. Mülkiyeli olma durumu.” TS (2011, s.1726)

Mülkiyelilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mülkiyet/ mulkiyyet/ ملكية

“i. Sahiplik.” TS (2011, s.1726)

→ *çıplak mülkiyet, ortak mülkiyet, özel mülkiye. TS (2011, s.1726)*

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mulkiyyet* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’ + *yy* nesebi + *ta* tenis] *Mülkiyet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mülteci

“i. Sığınmacı.” TS (2011, s.1726)

Türkçedeki *mülteci*, Arapçadaki مُلْتَجِي/*multeci*’ kelimesine tekabül eder. مُلْتَجِي/*multeci*’ ile *mülteci* anlamı örtüşür

mültecilik

“i. Mülteci olma durumu.” TS (2011, s.1726)

Mültecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mültefit/ multefit/ مُلْتَفِت

“sf. esk. İltifatkâr: ‘Bir hâkimin çok ciddi, bir satıcının çok mültefit, bir askerin çok otoriter olması meslekleri icabıdır.’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُلْتَفِت /*multefit*; التَفَت /*iltefete*’den ism-i fail; dollandı, sarıldı, kıvrıldı, toplandı, döndü, çevirdi, geri döndü, kuşattı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2021)

[<Ar. *multefit* √ *l-f-t* ‘dollandı, sarıldı, kıvrıldı, toplandı, döndü, çevirdi, geri döndü, kuşattı’] Tespit ettiğimiz gibi *mültefit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “iltifatkâr” anlamı benimsemiştir.

mültezim/ multezim/ مُلْتَزِم

“i. esk. Kesenekçi.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ملتزم/multezim; التزم/iltezeme’den ism-i fail; üstlendi, yüklendi, sorumluluğunu aldı, görev olarak aldı, gözetti, uydu, saygı gösterdi, yükümlü tuttu, devam etti, sürdürdü, ısrarla devam etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2008)

[<Ar. *multezim* √ *l-z-m* ‘yapıştı, yapmayı sürdürdü, devam etti, ayrılmadı, zorunlu oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *multezim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “kesenekçi” anlamı benimsemiştir.

mültezimlik

“i. Kesenekçilik.” TS (2011, s.1727)

Mültezimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümanaat/ mumāna‘at/ مُمانعة

“i. esk. Engel olma, karşı koyma. **mümanaat etmek** engel olmak, karşı koymak.” TS (2011, s.1727)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mumāna‘at* √ *m-n-* ‘yasakladı, engelledi, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’] *Mümanaat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “engel olma, karşı koyma” anlamı örtüşür.

mümarese/ mumārese/ مُمارسة

“i. esk. Yatkınlık.” TS (2011, s.1727)

AEL: “ms. مُمارسة/mumāresetun, مارس/mārese; yerine getirdi, uyguladı icra etti, birşeyle uğraştı.” Lane (1953, s. 2707)

MLAM: “مُمارسة/mumāresse; 1. مارس/mārese’nin mastarı. 2. ikt. Ne müzayede ne de ihale ile satın alma veya satma süreci.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2087)

[<Ar. *mumārese* √ *m-r-s* ‘yerine getirdi, uyguladı icra etti, birşeyle uğraştı’]
Mūmarese kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.
Mūmarese, hem Arapçada hem Türkçedeki “*yatkınlık*” anlamı örtüşür.

mūmas/ mumāss/ مُمَّاس

“1. *sf. esk.* Dokunan, temas eden. 2. *i. mat.* Teğet.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ *مُماسّ/mumāss; ماسّ/māss*’den ism-i meful; dokundu, temas etti, acil, önemli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2097)

[<Ar. *mumāss* √ *m-s-s* ‘dokundu, temas etti, acil, önemli’] Mūmas kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Mūmas, hem Arapçada hem Türkçedeki “*dokunan, temas eden*” anlamı örtüşür.

mūmasil/ mumāsil/ مُمَّاسِل

“*esk.* Benzeyen, andıran: ‘*Adapazarı havalisinde de buna mūmasil bir hadise vukua geldi.*’ – Atatürk.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ *مُمَّاسِل/mumāsil; مائل/māsele*’den ism-i fail; benzedi andırdı, uydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2066)

[<Ar. *mumāsil* √ *m-s-l* ‘dikildi, durdu, huzuruna çıktı, önüne çıktı, belirdi’]
Mūmasil, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mūmbit/ munbit/ مُنْبِت

“*sf.* Verimli: Mūmbit topraklar.” TS (2011, s.1727)

AEL: “ *مُنْبِت/munbetun*; verimli toprak.” Lane (1953, s. 2754)

MLAM: “ *مُنْبِت/munbit; انبت/enbete*’den ism-i fail; yetiştirdi, filizlendirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2154)

[<Ar. *munbit* √ *n-b-t* ‘yerden çıktı, yetişti, bitkili oldu, filizlendi, çoğaldı, gelişti, çıktı, büyüdü’] Tespit ettiğimiz gibi mūmbit kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı daralmasına uğramış ve “*verimli*” anlamı benimsemiştir.

mümbitlik

“i. Verimlilik.” TS (2011, s.1727)

Mümbitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümessil/ mumeşsil/ مُمَثِّل

“i. Temsilci: ‘O, yalnız devrinin değil, bütün asırlar boyunca Türk edebiyatının en kuvvetli mümessillerinden biri olmuştur.’ - Asaf Halet Çelebi.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُمَثِّل/mumeşsil; 1. مَثَل/meşsel’den fail. 2. san. kül. Oyuncu, sanatçı. 3. Vekil.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2066)

[<Ar. *mumeşsil* √ *m-ş-l* ‘dikildi, durdu, huzuruna çıktı, önüne çıktı, belirdi’] *Mümessil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mümessil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*temsilci*” anlamı örtüşür

mümessillik

“i. Temsilcilik.” TS (2011, s.1727)

Mümessillik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümeyyiz/ mumeyyiz/ مُمَيِّز

1. sf. esk. İyiyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen. 2. i. eğitim bil. Ayırtman: “Neşemden duramıyor, öbür mümeyyizlerle konuşuyor, gülüyordum.” - Ömer Seyfettin. 3. i. esk. Yazıları beyaz kâğıda temize çeken kimse: “O, ‘yazıla’ işaretini koydu mu mümeyyiz temize çeker.” - Refik Halit Karay. TS (2011, s.1727)

AEL: “ مُمَيِّز/mumeyyizun; ayıran, ayırt eden, özgün, seçen.” Lane (1953, s. 2748)

MLAM: “ مُمَيِّز/mumeyyiz; مَيَّز/meyyeze’den ism-i fail; ayırttı, seçti, ayrı tuttu, ayrıcalık tanıttı, daha çok önem verdi, ayırdı, fark etti, anladı, farkı gördü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2145)

[<Ar. *mumeyyiz* √ *m-y-z* ‘ayırttı, seçti, ayrı tuttu, ayrıcalık tanıttı, daha çok önem verdi, ayırdı, fark etti, anladı, farkı gördü’] *Mümeyyiz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mümeyyiz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*iyiyi, kötüyü, doğru ve yanlış ayıran, seçen*” anlamı örtüşür

mümeyyizlik

“1. i. Ayırtmanlık. 2. i. Mümeyyizin görevi.” TS (2011, s.1727)

Mümeyyizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümin/ mu'min/ مُؤْمِن

“1. sf. İnanan, inançlı, imanlı, mutakit. 2. i. Müslüman: ‘*Koca Mustafapaşa ücra ve fakir İstanbul / Ta Fetih’ten beri mümin, mütevekkil, yoksul*’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s.1727)

AEL: “مُؤْمِن/mu'minun; آمَنَ/āmene; inandı, boyun eğdi, itaat etti'den ism-i faildir.” Lane (1953, s. 103)

MLAM: “مُؤْمِن/mu'min; آمَنَ/āmene'den ism-i fail; inandı, boyun eğdi, itaat etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 122)

[<Ar. *mu'min* √ 'm-n 'korkusuz ve huzur içinde oldu, güvendi, emanet etti'] *Mümin*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müminlik

“i. Mümin olma durumu.” TS (2011, s.1727)

Müminlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümkün/ mumkin/ مُمَكِّن

1. sf. Olabilir. 2. sf. Muhtemel, olası: “*Batıya, bu zelil tavırla kabul ettirilmesi mümkün hiçbir şey olamazdı.*” - Necip Fazıl Kısakürek. **mümkün görünmek** olabilmek: “*Alınan tedbirlere rağmen Türkiye'nin nüfus artışını, beklenen bir şekilde durdurmak pek mümkün görünmüyor.*” - Mehmet Kaplan. **mümkün olmak** imkân bulunmak: “*Bu iki ışık, varılması mümkün olmayan bir uzaklıkta duruyordu.*” - Hamdullah Suphi Tanrıöver. TS (2011, s.1727)

→ **mümkün mertebe.** TS (2011, s.1727)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُمَكِّن/mumkin; 1. امَكَّن/emkene'den ism-i fail. 2. Kolaylaştırılan ve yapılabilen. 3. fel. tasv. Kendi içinde çelişkili olmayan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2115)

[<Ar. *mumkin* √ *m-k-n* ‘güçlü ve sağlam oldu, saygın oldu’] *Mümkün* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mümkün*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*olabilir, muhtemel, olası*” anlamı örtüşür.

mümkünlük

“i. Olabilirlik.” TS (2011, s.1727)

Mümkünlük, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mümkün mertebe

“z. Olabildiğince, yapabildiği kadar: ‘İçinin sıkıntısını ondan mümkün mertebe gizlemeye çalışarak, dereden tepeden konuşarak oyalandı.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s.1727)

Mümkün mertebe, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mümtaz/ mumtāz/ مُمتاز

“sf. Seçkin.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ممتاز/mumtāz; 1. امتاز/emtāze’den ism-i fail. 2. Üstün başarılı. 3. Özel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2145)

[<Ar. *mumtāz* √ *m-y-z* ‘ayrıttı, seçti, ayrı tuttu, ayrıcalık tanıttı, daha çok önem verdi, ayırdı, fark etti, anladı, farkı gördü’] *Mümtaz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mümtaz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*seçkin*” anlamı örtüşür.

mümtazlık

“i. Seçkinlik.” TS (2011, s.1727)

Mümtazlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mümteni/ mumteni/ مُمتنع

“1. sf. esk. Bir şeyi yapmaktan çekinen, kaçınan. 2. sf. esk. Olamaz, olmayacak.” TS (2011, s. 1727)

AEL: “مُمتنع/mumteni’un; direnen, boyun eğmeyen.” Lane (1953, s. 3025)

MLAM: “مُمْتَنِعْ/mumteni; اِمْتَنِعْ/emtene’’den ism-i fail; uzak durdu, kaçındı, geri durdu, kabul etmedi, reddetti, kendisine yasakladı, korundu, korumasın sığındı, imkansız oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2128)

[<Ar. *mumteni* √ *m-n-* ‘yasakladı, engelledi, yoksun bıraktı, alıkoydu, korudu, muhafaza etti, destekledi’] *Mümteni* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “olamaz, olmayacak” anlamı kazanmıştır. *Mümteni*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir şeyi yapmaktan çekinen, kaçınan” anlamı örtüşür.

münacat/ munācāt/ مُنَاجَاة

“1. i. esk. din bil. Yakarış. 2. i. esk. edeb. Divan edebiyatında Tanrı’yı öven şiir türü veya şiirin bir bölümü.” TS (2011, s.1727)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *munācāt* √ *n-c-ū* ‘kurtuldu, kaçtı’] *Münacat*, Arapçada *نَاجَى/nācā*’nın mastarıdır. *Münacat* kelimesi Arapçada; ‘gizli konuşma, fısıldaşma, sırrı açma, yakarış, Tanrı’yı öven bir şiir türü’ anlamında kullanılır. *Münacat*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münadi/ munādī/ مُنَادِي

“i. esk. Kamuya duyurulmak istenilen şeyleri yüksek sesle haber vermeyi iş edinmiş olan kimse.” TS (2011, s.1727)

AEL ve *MLAM*’de bulunmadı.

[<Ar. *munādī* √ *n-d-ū* ‘davet etti, çağırdı, topladı, toplandı’] *Münadi* kelimesi, Arapçada “çağırın, davet eden, yüksek sesle haber veren ” anlamında kullanılır. *Münadi*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.

münafık/ munāfiḳ/ مُنَافِق

“1. sf. Arabozan: ‘Münafık, hilekâr, mürai bir adam olarak şöhret almışsınız.’ - Ercüment Ekrem Talu. 2. sf. Dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*munāfık*/مُنَافِق; 1. *nāfak*/نَافِق ‘den ism-i fail. 2. *dinler*, Kalbinde küfrü gizleyip diliyle imanı gösteren kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2260)

[<Ar. *munāfık* √ *n-f-k* ‘tükendi, bitti, kalmadı, talebi çok oldu’] *Münafık*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münafıklık

“i. Arabozanlık.” TS (2011, s.1727)

Münafıklık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münakalat/ munākālāt/ مناقلات

“i. esk. ç. Ulaştırma.” TS (2011, s.1727)

Münakale maddesine bakınız.

münakale/ munākāle/ مناقلة

“1. i. esk. Ulaşım. 2. i. esk. Bir şeyi bir yerden bir yere aktarma.” TS (2011, s.1727)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *munākāle* √ *n-k-l* ‘taşdı, götürdü, aktardı, gönderdi, tercüme etti, çoğalttı, kopyaladı, yaydı, bulaştırdı, iletti’] *Münakale*, hem Arapçada hem Türkçedeki ‘ulaşım, bir şeyi bir yerden bir yere aktarma’ anlamı örtüşür.

münakasa/ munākāşa/ مناقصة

“i. esk. Eksiltme.” TS (2011, s.1727)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*munākāşa*/مُنَاقَصَة; İhale, eksiltme.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2269)

[<Ar. *munākāşa* √ *n-k-ş* ‘eksildi, azaldı, yetersiz oldu, haksızlık etti’] *Münakasa*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münakaşa/ munākāşa/ مناقشة

“i. Tartışma: ‘Seninki mızıkçılık etmeye kalkıyor da onun için münakaşasını yapıyoruz.’ - Nazım Hikmet. **münakaşa etmek tartışmak**: ‘Düşüncenin namuslu olarak münakaşa edildiği yer, sanat değil fikir eserleridir.’ - Mehmet Kaplan. **münakaşa götürmemek** tartışmaya yer vermeyecek biçimde kesin olmak.” TS (2011, s.1727)

AEL: “ms. مُنَاقَشَةٌ/*munākaşa*; نَاقِشُهُ/*nākaşahu*; onunla hesaplaştı, onunla konuştu, onunla tartıştı.” Lane (1953, s. 2840)

MLAM: “مُنَاقِشَةٌ/*munākaşa*; 1. نَاقِشَ/*nākaşe*’nin mastarı. 2. Tartışma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2268)

[<Ar. *munākaşa* √ *n-k-ş* ‘taş vb. oydu, yonattı, renkelndirdi, süsledi’]
Münakaşa, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münakaşalı

“sf. Münakaşası olan, içinde veya üzerinde münakaşa edilen.” TS (2011, s.1727)

Münakaşalı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münasebat/ munāsebāt/ مناسبات

“i. esk. ç. İlgiler, ilişkiler.” TS (2011, s.1727)

Münasebet kelimesine bakınız.

münasebet/ munāsebet/ مناسبة

1. i. İlişik, ilişki, ilinti: “İzmir’den, ordunun başından ve temasa geldiğim siyasi münasebetlerden uzaklaşamazdım.” – Atatürk. 2. i. İki şey arasındaki uygunluk: “Yüzle ahlak arasında herhâlde müthiş bir münasebet vardır.” - Sait Faik Abasıyanık. 3. i. Sebep, vesile, gerekçe, neden. **münasebet almak** uygun düşmek. **münasebet düşmek** uygun bir durum ortaya çıkmak. **münasebet kurmak** iki şey arasında ilişki bulmak, yakınlık görmek. **münasebete girmek** 1. tanışma yolu açmak, ilişki kurmak: “Onunla temas ve münasebete girmektense hiçbir şey yapmamayı ve hazır paradan yemeyi tercih ediyorum.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 2. cinsel yaklaşımda bulunmak. **münasebet düşmek** uygun bir durum ortaya çıkmak. **münasebetini getirmek** sırasını getirmek. **münasebette bulunmak** 1. ilişkisi olmak. 2. ilişki kurmak. 3. cinsel ilişkiyi gerçekleştirmek. TS (2011, s.1727-1728)

AEL: “ms. مُنَاسِبَةٌ/*munāsebetun*, نَاسِبَةٌ/*nāsebehu*; onunla hısım oldu, ona uygun oldu.” Lane (1953, s. 2786)

MLAM: “مُنَاسِبَةٌ/*munāsebet*; 1. نَاسِبَ/*nāsebe*’nin mastarı. 2. Fırsat. 3. Parti, toplantı, düğün, cenaze vb. olayları.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2199)

[<Ar. *munāsebet* √ *n-s-b* ‘dayattı, nitelendirdi, isnat etti, attetti, yükledi, vassetti, soyunu zikretti’] *Münasebet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve ‘*ilişik, ilişki, ilinti*’ anlamı kazanmıştır. *Münasebet*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*iki şey arasındaki uygunluk, sebep, vesile*” anlamı örtüşür.

münasebetiyle

“z. Dolayısıyla, sebebiyle, itibarıyla, ilgisinden dolayı.” TS (2011, s.1728)

Münasebetiyle, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasebetli

“1. sf. İlişgi olan, ilişkili. 2. sf. Uygun, yakışık alan.” TS (2011, s.1728)

→ ***münasebetli münasebetsiz. TS (2011, s.1728)***

Münasebetli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasebetli münasebetsiz

“z. Yakışık alsın almasın, yerli yersiz.” TS (2011, s.1728)

Münasebetli münasebetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasebetsiz

1. sf. Uygun olmayan, yakışsız, çirkin: “*Sanki görüşmemiz münasebetsiz bir safhaya girmişti de ister istemez lakırtıyı kesmiştik.*” - İsmail Hakkı Baltacıoğlu. 2. sf. Ters, aksi: “*Hep böyle münasebetsiz sıralarda beni arar.*” - Necati Cumalı. 3. sf. Yakışsız iş gören, sıra, saygı gözetmeyen (kimse): “*Sinirli, ukala, münasebetsiz herifin biridir.*” - Nazım Hikmet. TS (2011, s.1728)

→ ***münasebetli münasebetsiz. TS (2011, s.1728)***

Münasebetsiz, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasebetsizce

“z. Münasebetsiz bir biçimde.” TS (2011, s.1728)

Münasebetsizce, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasebetsizlik

“1. i. Münasebetsiz olma durumu. 2. i. Münasebetsizce davranış: ‘Bir daha böyle münasebetsizlik yapmayacağına yemin etmesi şartıyla karımı affettim.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s.1728)

Münasebetsizlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münasip/ munāsib/ مُنَاسِب

1. sf. Uygun, yerinde: “Bizim bu dünyadaki hayatımız da bir çileden ibaret olduğu düşünülecek olursa en münasip çilenin de burada olması icap ediyordu.” - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. Beğenilen, hoş giden: “Yaşta küçük amma boyda münasip / Sallanıyor bir fidanca dal gibi” – Dadaloğlu. **münasip bulmak** uygun olduğunu, yerinde görüldüğünü kabul etmek: “El işlerini, bilhassa ziraatı münasip buldu.” - Nazım Hikmet. **münasip düşmek** uygun düşmek: “O makama daha gayur bir zat münasip düşüyordu.” - Attila İlhan. **münasip görmek** uygun ve yerinde bulmak: “Kendi çocukları hep kız olduğu için yeğeni Bilâl'i bu işe münasip gördü.” - Halide Edip Adivar. TS (2011, s.1728)

→ *lisanımünasip. TS (2011, s.1728)*

AEL: “مُنَاسِبٌ/munāsibun; evlilik yoluyla akraba olan.” Lane (1953, s. 2787)

MLAM: “مُنَاسِبٌ/munāsib; 1. نَاسِبٌ/nāsebe'den ism-i fail. 2. Uygun, layık. 3. ceb. say. Aynı orana sahip olan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2199)

[<Ar. *munāsib* √ *n-s-b* ‘dayattı, nitelendirdi, isnat etti, atfetti, yükledi, vafetti, soyunu zikretti’] *Münasip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve ‘beğenilen, hoş giden’ anlamı kazanmıştır. *Münasip*, hem Arapçada hem Türkçedeki “uygun, yerinde” anlamı örtüşür.

münavebe/ munāvebe/ مُنَاوَبَة

“i. esk. Nöbetleşme, keşikleme. **münavebe ile nöbetleşe.**” TS (2011, s.1728)

AEL: “مُنَاوَبَةٌ/munāvebetun; nöbetleşme, cezalandırma.” Lane (1953, s. 2862)

MLAM: “مُنَاوَبَةٌ/munāvebe; 1. نَاوَبٌ/nāvebe'nin mastarı. 2. Art ardaya geldi, takip etti. 3. Belirli bir süre içerisinde, gemi mürettebat takımında, her birinin kendi görevi için hizmete ayırdığı süre.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2299)

[<Ar. *munāvebe* √ *n-v-b* ‘yerine geçti, yerini aldı, temsil etti, geri dön’]
Münavebe kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.
Münavebe, hem Arapçada hem Türkçedeki “*nöbetleşme, keşikleme*” anlamı örtüşür.

münavebeli

“z. Nöbetleşe.” TS (2011, s.1728)

Münavebeli, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

münazaa/ munāza‘a/ مُنَازَعَة

“1. i. esk. Ağız kavgası, çekişme, münakaşa. 2. i. esk. İki taraf arasındaki kavga, düşmanlık.” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*munāza‘a*; 1. مُنَازَعَة/ *nāze‘e*’nin mastarı. 2. Düşmanlık, anlaşmazlık, tartışma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2123)

[<Ar. *munāza‘a* √ *n-z-* ‘yerinden kaldırdı, çıkarıd, söktü, silahsızlandırdı’]
Münazaa, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münazara/ munāzara/ مُنَازَرَة

“1. i. Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma: “*Bir fikrin münazarasıyla kütüphanesinin önünde sabahladığımız geceler olurdu.*” - Ahmet Hikmet Müftüoğlu. 2. i. edeb. Divan edebiyatında zıt varlıklar ve kavramlar arasındaki karşıtlığı anlatan yazı türü.” TS (2011, s.1728)

AEL: “*munāzaratun*, مُنَازَرَةٌ *nāzarahu fī emrin*; bir konu üzerine onunla tartıştı, konuştu, onunla münazara yaptı.” Lane (1953, s. 2811)

MLAM: “*munāzara*, مُنَازَرَة, ç. *munāzarāt*; 1. *nāzare*’nin mastarı. 2. Tartışma, diyalog, bilimsel tartışma ve iki karşıt tarafın bir davayı savunduğu veya saldırdığı farklı bakış açılarının değiş tokuşu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2231)

[<Ar. *munāzara* √ *n-z-r* ‘düşündü, baktı, yorumladı’] *Münazara*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Yalnız *münazara* kelimesi Türkçede ‘*divan edebiyatında zıt varlıklar ve kavramlar arasındaki karşıtlığı anlatan yazı türü*’ anlamı benimsemiş ve terimleşmiştir.

müncer/ muncerr/ مُنَجَّر

“sf. esk. Bir yana doğru çekilip sürüklenen.” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُنَجَّر/muncerr; انجَرَّ/incerre’den ism-i fail; çekildi, sürüklendi, boyun eğdi, neticesi oldu, takip etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2170)

[<Ar. *muncerr* √ *c-r-r* ‘çekti, sürükledi, götürdü, uzun sürdü’] *Müncer*, hem Arapçada hem Türkçedeki “çekilen, sürüklenen” anlamı örtüşür.

mündemiç/ mundemic/ مُنْذِمِج

“sf. esk. f. İçkin.” TS (2011, s.1728)

AEL: “ مُنْذِمِج/mundemic; yuvarlak, yuvarlanan.” Lane (1953, s. 912)

MLAM: “ مُنْذِمِج /muncerr; اندمج/indemece’den ism-i fail; birleşti, birbirine katıldı, girdi, dahil oldu, eklendi, ilave edildi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 767)

[<Ar. *muncerr* √ *d-m-c* ‘çekti, sürükledi, götürdü, uzun sürdü’] Tespit ettiğimiz gibi *mündemiç* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde “içkin” anlamı benimsemiş ve terimleşmiştir.

münderecat/ mundericāt/ مندرجات

“i. esk. ç. İçindekiler.” TS (2011, s.1728)

Münderiç kelimesine bakınız.

münderiç/ munderic/ مُنْذِرِج

“sf. esk. Bir şeyin içinde yer almış: *Kitapta bu bahis münderiç değil.*” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُنْذِرِج/munderic; اندرج/inderece’den ism-i fail; yavaş yavaş yok oldu, nesli tükendi, içine girdi, kapsamına girdi, sınıflandırıldı, gruplandırıldı, kaydedildi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 734)

[<Ar. *munderic* √ *d-r-c* ‘yavaş yavaş yürüdü, yaygınlaştı, moda oldu, ilerledi, esip geçti, kullanımda oldu, öldü, nesli tükendi, katladı, içine kattı, arasına koydu,

alışkanlık kazandı, bıraktı’] Münderiç kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münderiç*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir şeyin içinde yer almış” anlamı örtüşür.

münebbih/ munebbih/ مُنَبِّه

“sf. esk. Uyarıcı.” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنَبِّه/munebbih; 1. نَبَّه/nebhe ’den ism-i fail. 2. tıp, Geçici olarak uyarıcı etkisi veren. 3. Alarm saati.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2162)

[<Ar. *munebbih* √ *n-b-h* ‘dikkatini verdi, dikkat etti, uyandı’] *Münebbih* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münebbih*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*uyarıcı*” anlamı örtüşür.

müneccim/ muneccim/ مُنَجِّم

“i. Yıldız falcısı.” TS (2011, s.1728)

→ *müneccimbaşı*. TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنَجِّم/muneccim; 1. نَجَّمَ/necceme ’den ism-i fail. 2. Falcı, falcılık yapan kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2173)

[<Ar. *muneccim* √ *n-c-m* ‘yıldız doğdu, çıktı, meşhur oldu, sivrildi, ortaya çıktı’] *Müneccim*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müneccimbaşı

“i. esk. Osmanlılarda, önemli bir işe girişilirken gökbilim hesaplarına dayanarak uğurlu vakti seçmekle, takvim ve yıllık düzenlemekle uğraşan saray görevlisi.” TS (2011, s.1728)

Müneccimbaşı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müneccimlik

“i. gök bil. Yıldız falcılığı.” TS (2011, s.1728)

Müneccimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münekkit

“i. esk. Eleştirmen: ‘Bir münekkidin oturup, okuyup uğraşacağı bir konuyu ben oturup nasıl yazayım?’ - Yaşar Nabi Nayır.” TS (2011, s.1728)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

münekkitlik

“i. Eleştirmenlik.” TS (2011, s.1728)

Münekkitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münevver/ munevver/ مُنَوَّر

“1. sf. esk. Aydın: ‘Ustanın kendisini küçük burjuva münevveri diye aşağılık görmesinin acısını çıkarıyor.’ - Nazım Hikmet. 2. sf. esk. Aydınlatılmış.” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “ مُنَوَّر/munevver; نَوَّر /necceme’den ism-i meful; aydınlandı,ağardı, çiçeklendi, çiçek açtı, lambayı yaktı, aydınlattı, ışıklandırdı, açıkladı, bilgilendirdi, yol gösterdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2302)

[<Ar. *munevver* √ *n-v-r* ‘aydınlandı,ağardı, çiçeklendi, çiçek açtı, lambayı yaktı, aydınlattı, ışıklandırdı, açıkladı, bilgilendirdi, yol gösterdi’] *Münevver* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münevver*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*aydın, aydınlatılmış*” anlamı örtüşür.

münevverlik

“i. Münevver olma durumu.” TS (2011, s.1728)

Münevverlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münezzeh/ munezzeh/ مُنَزَّه

“1. sf. esk. Temiz. 2. sf. esk. Uzak: ‘Onu, sefil pohpohlama edebiyatı ile kazanacak herhangi bir sahtekârlık gayretinden münezzeh bulunuyoruz.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s.1728)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنَزَّه/munezzeh; Yüce, üstün, uzak, temiz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2198)

[<Ar. *munezzeh* √ *n-z-h* ‘geziye götürdü, beri saydı, uzak tuttu’] *Münezzeh* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münezzeh*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*temiz, uzak*” anlamı örtüşür.

münezzehlik

“i. Münezzeh olma durumu.” TS (2011, s.1728)

Münezzehlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münfail/ munfa ‘il/ مُنْفَعِل

“1. sf. esk. Gücenmiş, alınmış, kırgın: ‘Sende kalmıştı münfail, kırgın / Muzdarip gönlümün son ümidi’ - Tevfik Fikret. 2. sf. esk. ruh bil. f. Edilgin.” TS (2011, s.1728-1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْفَعِل/munfa ‘il; 1. انْفَعَلَ/infa ‘ele’den ism-i fail. 2. biyo. Organizmanın bir dış uyarana tepkisi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1725)

[<Ar. *munfa ‘il* √ *f- ‘l* ‘yaptı, işledi, etkiledi, etkisi oldu, sonuç verdi’] *Münfail* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*edilgin*” anlamı kazanmıştır. *Münfail*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*gücenmiş, alınmış, kırgın*” anlamı örtüşür.

münferiden/ munferiden/ مُنْفَرِدًا

“z. esk. Tek başına.” TS (2011, s.1729)

[<Ar. *munferiden* √ *f-r-d* ‘tek veya yalnız oldu, tek kaldı, yalnız başına yaptı, uzaklaştı ayrıldı, üzerine yaydı, açtı’] Türkçede kullanılan *munferiden* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *munferiden* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

münferit/ munferid/ مُنْفَرِد

“sf. esk. Tek, ayrı, kendi başına olan: ‘Ama bu münferit hayranlıklar aldatmamalı bizi.’ - Cemil Meriç.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْفَرِد/munferid; 1. انفردَ بـ/inferede bi’den ism-i fail. 2. m. Solist.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1686)

[<Ar. *munferid* √ *f-r-d* ‘tek veya yalnız oldu, tek kaldı, yalnız başına yaptı, uzaklaştı ayrıldı, üzerine yaydı, açtı’] *Münferit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münferit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “tek, ayrı, kendi başına olan” anlamı örtüşür.

münferitlik

“i. Münferit olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Münferitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münfesiḥ/ munfesiḥ/ مُنْفَسِحْ

“sf. esk. Bozulmuş, dağılmış, feshedilmiş. **münfesiḥ olmak** dağılmak.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْفَسِحْ/munfesiḥ; انفسه/infesehe’den ism-i fail; anlaşıma vb. bozdu, feshetti, iptal etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1705)

[<Ar. *munfesiḥ* √ *f-s-h* ‘iptal etti, feshetti, geçerliliğini kaldırdı, yerinden çıkardı, birbirinden ayırdı, yırttı, yardı’] *Münfesiḥ* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münfesiḥ*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bozulmuş, dağılmış, feshedilmiş” anlamı örtüşür.

münhal/ munḥall/ مُنْحَلْ

“1. sf. Boş olan, açık bulunan (memuriyet vb.), boş, açık: *Münhal kadro*. 2. sf. esk. kim. Erir, eriyebilen, çözülen.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْحَلْ/munḥall; انحل/inḥalle’den ism-i fail; çözüldü, konuştu, zayıfladı, parçalandı, eridi, alçak oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 549)

[<Ar. *munḥall* √ *h-l-l* ‘çözdü, eritti, ikamet etti, yerleşti, oturdu, ziyaret etti, mübah oldu, helal oldu’] *Münhal* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam

daralmasına uğramış ve “boş olan, açık bulunan (memuriyet vb.), boş, açık” anlamı kazanmıştır. *Münhal*, hem Arapçada hem Türkçedeki “erir, eriyebilen, çözülen” anlamı örtüşür.

münhani/ munḥanī/ منحني

“sf. esk. Eğri.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *munḥanī* √ *ḥ-n-ū* ‘eğildi, büküldü, kıvrıldı, eğim’] *Münhani* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *münhani*, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda “eğimli, kıvrımlı, virajlı, eğri” şeklinde kullanılır.

münharif/ munḥarif/ منحرف

“sf. esk. Bir tarafa sapmış, doğruluğunu yitirmiş.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*منحرف/munḥarif*; 1. انحراف/inḥarafe’den ism-i fail. 2. psk. Eğilimlerinde ve davranışlarında anormallikler olan. 3. geo. Paralel kenarları olmayan bir dörtgen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 475)

[<Ar. *munḥarif* √ *ḥ-r-f* ‘yan, taraf, kenar, uç, yüz, keskin kenar, kesişim noktası, sınır, doğru tepe, harf, harf türü, karakter, edat’] *Münharif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münharif*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir tarafa sapmış, doğruluğunu yitirmiş” anlamı örtüşür.

münhasır/ munḥaşir/ منحصّر

“1. sf. Bir kimse veya bir şey için ayrılmış, mahsus: ‘Onu yalnız ince hastalığa *münhasır* zanneder, başka hastalıklara aldırmadığı hâlde, veremliden son derece çekinirdi.’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. Sınırlanmış, sınırlı: *Harp yalnız Avrupa’ya münhasır kalmadı.*” TS (2011, s.1729)

→ *nevi şahsına münhasır.* TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*منحصّر/munḥaşir*; انحصّر/inḥaşer’den ism-i fail; sınırlandı, kısıtlandı, yoğunlaştı, birleşti, bir araya geldi, kısıtladı, sınırladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

[<Ar. *munḥaṣir* √ *ḥ-ṣ-r* ‘çevreledi, kuşattı, kısıtladı, sınırladı, engel oldu’] *Münhasir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bir kimse veya bir şey için ayrılmış, mahsus*” anlamı kazanmıştır. *Münhasir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*sınırlanmış, sınırlı*” anlamı örtüşür.

münhasıran/ munḥaṣıran/ منحصرًا

“z. esk. Yalnız, özellikle: ‘*Hatıratım yalnız benim değil biraz da tarihin, münhasıran tarihindir.*’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s.1729)

[<Ar. *munḥaṣıran* √ *ḥ-ṣ-r* ‘çevreledi, kuşattı, kısıtladı, sınırladı, engel oldu’] Türkçede kullanılan *münhasıran* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *münhasıran* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

münhasırlık

“i. Münhasır olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Münhasırlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münhat/ munḥaṭṭ/ مُنْحَطَّ

“sf. esk. Engin : *Münhat* arazi.” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُنْحَطَّ/*munḥaṭṭun*; mec. ne yüksek ne de alçak omuz eklemi.” Lane (1953, s. 592)

MLAM: “مُنْحَطَّ/*munḥaṭṭ*; 1. انْحَطَّ/*inḥaṭṭe*’den ism-i fail. 2. انْحَطَّ/*inḥaṭṭe*’den ism-i meful. 3. Ahlak ve davranışların düzeysiz kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 517)

[<Ar. *munḥaṭṭ* √ *ḥ-t-ṭ* ‘indi, yukardan aşağı doğru indi, kuş kondu, iniş yaptı, uçak indi, koydu, bıraktı yerleştirdi, boşalttı, bıraktı, düştü, ucuzladı’] *Münhat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münhat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*engin*” anlamı örtüşür.

münhezim/ munhezim/ مُنْهَزِم

“sf. esk. Bozguna uğramış, bozulmuş, yenilmiş.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْهَزِمٌ/munhezim; اِنْهَزَمَ/inhezeme’den ism-i fail; yenildi, bozguna uğradı.”

Ahmed Muhtar (2008, s. 2349)

[<Ar. *munhezim* √ *h-z-m* ‘yendi, bozguna uğrattı, üstesinden geldi’]

Münhezim, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

münkesir/ munkesir/ مُنْكَسِرٌ

“1. sf. esk. Kırılmış, kırık. 2. sf. esk. mec. Kırgın, gücenmiş.” TS (2011, s.1729)

AEL: “mc. رَأَيْتُهُ مُنْكَسِرًا/re’eytuhu munkesiren; onu hâlsiz gördüm.” Lane (1953, s. 2611)

MLAM: “مُنْكَسِرٌ/munkesir; اِنْكَسَرَ/inkeser’den ism-i fail; kırıldı, parçalandı, parçalara ayrıldı, kırıldı, kırılıp yansıdı, yeniledi, bozguna uğradı hafıfledi, yatıştı, dindi, iflas etti, battı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1932)

[<Ar. *munkesir* √ *k-s-r* ‘kırdı, bozguna uğrattı, çiğnedi, bozdu, zaptetti, boyun eğdirdi, kesreli yaptı, katladı, büktü’] *Münkesir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münkesir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*Kırılmış, kırık, kırgın, gücenmiş*” anlamı örtüşür

münkir/ munkir/ مُنْكَرٌ

“1. sf. İnkâr eden, kabul etmeyen. 2. sf. Tanrı’nın varlığına inanmayan, Tanrı’nın varlığını inkâr eden (kimse). **münkir olmak** kabul etmemek, inkâr etmek: ‘Kurban kılalım bu canı aşka münkir olmayayım / Aşktır bu derdin dermanı aşk yolunda verem canı’ - Yunus Emre.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْكَرٌ/munkir; اِنْكَرَ/enkere’den ism-i fail; bilmedi, tanımadı, inkar etti, kabul etmedi, bilmezden geldi, dolayısı yerdi, ayıpladı, kınadı, eleştirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2280)

[<Ar. *munkir* √ *n-k-r* ‘bilmedi, tanımadı, haberdar olmadı’] *Munkir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Munkir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*inkâr eden, kabul etmeyen, Tanrı’nın varlığına inanmayan, Tanrı’nın varlığını inkâr eden (kimse)*” anlamı örtüşür.

münkirlik

“i. Münkir olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Münkirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

münşe’at/ munşe’ât/ مُنْشَأَةٌ

“1. i. edeb. Sanatlı düzyazı veya mektupların toplandığı dergi. 2. i. Kaleme alınmış, yazılmış şeyler.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْشَأَةٌ/*munşe’ât*; Makine ve işçileri bir araya toplayan, çalışma veya sanayi yeri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2208)

[<Ar. *munşe’ât* √ *n-ş-* ‘oldu, var etti, yetişti, yarattı, yükseltti, yeniledi’] Tespit ettiğimiz gibi *münşe’at* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*sanatlı düzyazı veya mektupların toplandığı dergi, kaleme alınmış, yazılmış şeyler*” anlamı benimsemiştir.

münşi/ munşî/ مُنْشِي

“sf. edeb. Mektup türünde usta ve başarılı olan, inşası güçlü (kimse).” TS (2011, s.1729)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *munşî* √ *n-ş-* ‘oldu, var etti, yetişti, yarattı, yükseltti, yeniledi’] Türkçedeki *münşi*, Arapçadaki مُنْشِي/*munşî* kelimesine tekabül eder. Yalnız *münşi*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış, terimleşmiş ve “*mektup türünde usta ve başarılı olan, inşası güçlü (kimse)*” anlamı benimsemiştir.

münteha/ muntehā/ مُنْتَهَى

“1. i. esk. Son. 2. sf. esk. Sona ermiş, bitmiş.” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُنْتَهَى/*muntehā*; bir şeyin sonu, bir şeyin gayesi.” Lane (1953, s. 3039)

MLAM: “منتهى/muntehā; son, dönüş, akibet.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2279)

[<Ar. *muntehā* √ *n-h-ī* ‘menetti, uyardı, nasihat etti, yasakladı’] *Münteha* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Münteha*, hem Arapçada hem Türkçedeki “son,sona ermiş, bitmiş” anlamı örtüşür.

müntehabat/ muntaḥabāt/ منتخبات

“i. esk. ç. Seçme yazılar veya eserler.” TS (2011, s.1729)

Müntehap kelimesine bakınız.

müntehap/ muntaḥab/ مُنتَهَب

“sf. esk. Seçilmiş, seçme.” TS (2011, s.1729)

AEL: “منتخب/muntaḥab; korkak adam.” Lane (1953, s. 2776)

MLAM: “منتخب/muntaḥab, ç. منتخبون/muntaḥibūn, منتخبات/muntaḥabāt; 1. انتخب/intaḥabe’den ism-i maful. 2. Seçilmiş, her şeyden seçilen. 3. spor, Takım.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2181)

[<Ar. *muntaḥab* √ *n-h-b* ‘en iyisini aldı, en güzelini aldı, seçti’] *Müntehap* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müntehap*, hem Arapçada hem Türkçedeki “seçilmiş, seçme” anlamı örtüşür.

müntehip/ muntaḥib/ مُنتَهَب

“i. esk. Seçmen.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “منتخب/muntaḥib; انتخب/intaḥabe’den ism-i fail; en uygununu aldı, seçti, seçip aldı, seçim yaptı, oy ile seçti, oyladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2181)

[<Ar. *muntaḥib* √ *n-h-b* ‘en iyisini aldı, en güzelini aldı, seçti’] *Müntehip*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müntehir/ munteḥir/ مُنتَهَر

“sf. esk. Kendini öldüren, intihar eden.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْتَهِر/muntehir; انتهر/inteher'den ism-i fail; intihar etti, kendini öldürdü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2176)

[<Ar. *muntehir* √ *n-h-r* ‘kesti, boğazladı, öldürdü’] *Muntehir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müntesip/ muntelib/ مُنْتَسِب

“1. sf. esk. Bir yere, birine bağlanmış, kapılanmış, intisap etmiş olan. 2. sf. esk. İlgisi bulunan, ilgili.” TS (2011, s.1729)

AEL'de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُنْتَسِب/muntelib; 1. انتسب/intesebe'den ism-i fail. 2. Dışardan Üniversite okuyan bir öğrenci.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2199)

[<Ar. *muntelib* √ *n-s-b* ‘dayattı, nitelendirdi, isnat etti, atfetti, yükledi, vassfetti, soyunu zikretti’] *Müntesip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müntesip*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir yere, birine bağlanmış, kapılanmış, intisap etmiş olan, ilgisi bulunan, ilgili” anlamı örtüşür.

münteşir/ munteşir/ مُنْتَشِر

“1. sf. esk. Yaygın, yayılmış. 2. sf. esk. Yayınlanan, yayımlanmış olan (gazete, dergi vb.).” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُنْتَشِر/munteşirun; yayılmış, genişlemiş, dağılmış ya da kişinin yaydığı, genişlettiği veya açtığı bir şey.” Lane (1953, s. 2795)

MLAM: “مُنْتَشِر/munteşir; انتشر/inteşere'den ism-i fail; yayıldı, açıldı, serildi, genişledi, uzadı, her yöne dağıldı, dökülüp taşı, saçıldı, duyuldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2211)

[<Ar. *munteşir* √ *n-ş-r* ‘ayırdı, dağıttı, yaydı, serdi, dirlitti, uzattı, açtı, gönderdi, çıkardı, neşretti, yayını yaptı, kesti, biçti, saçtı, tebliğ etti, yapraklandı, Allah ölümünden sonra diriltti’] *Munteşir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Munteşir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yaygın, yayılmış, yayımlanan, yayımlanmış olan (gazete, dergi vb.)” anlamı örtüşür.

münzevi/ munzevī/ مُنْزَوِي

“sf. Topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven.” TS (2011, s.1729)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *munzevī* √ z-v-ī ‘kaşlarını çattı, surat astı, gizledi, sakladı, menetti, engelledi, vermedi’] *Münzevi* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *münzevi*, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda “*topluluktan kaçan, yalnız başına kalmayı seven*” şeklinde ile Türkçedeki anlamı örtüşür.

münzevilik

“i. Münzevi olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Münzevilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müphem/ mubhem/ مُبْهَم

“1. sf. Belirsiz: ‘Akşamları başında müphem bir hararet, oysa elleri ayakları buz.’ - Attila İlhan. 2. z. Açık ve belirgin olmaksızın: *Müphem konuşuyor.*” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُبْهَم/mubhem; belirsiz, açık olmayan şey, kilitli kapı, kapalı kapı.” Lane (1953, s. 268)

MLAM: “مُبْهَم/mubhem, ç. مبهمات/mubhemāt; 1. أَبْهَم/ebheme’den ism-i meful. 2. İdrak edilmesi güç olan. 3. Gizemli, belirsiz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 256)

[<Ar. *mubhem* √ b-h-m ‘zor geldi, anlaşılmaz geldi, zorlaştırdı, anlaşılmaz oldu, karıştırdı, açıklyamadı, işin içinden çıkmadı’] *Müphem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müphem*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*belirsiz, açık ve belirgin olmaksızın*” anlamı örtüşür.

müphemiyet

“i. esk. Belirsizlik.” TS (2011, s.1729)

[<Ar. *mubhem* (ism-i meful) + ya’n-neseb (sıfatı yapan ek) + ta’tenis] *Müphemiyet* kelimesinin kökü Arapça olmasına karşın, Arapçada hem ism-i meful hem ism-i mensub yapan y aynı kelimede bir araya gelmez. Bu şekilde olan kelime Türkçeleşmiş bir kelime addedilir.

müphemlik

“i. Belirsizlik.” TS (2011, s.1729)

Müphemlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müptedi/ mubtedī/ مبتدي

“sf. esk. Başlayıcı.” TS (2011, s.1729)

AEL ve *MLAM*’de bulunmadı.

[<Ar. *mubtedī* √ *b-d-* ‘başladı, ortaya çıkardı, meydana geledi, Allah var etti’] Türkçedeki *müptedi*, Arapçadaki *مُبْتَدِي*/*mubtedi*’ kelimesine tekabül eder. *مُبْتَدِي*/*mubtedi*’ kelimesi, ‘başlayan öğrenmeye başlayan, tecrübesiz’ anlamında kullanılır.

müptela/ mubtelā/ مبتلى

“1. sf. Bağımlı: *Kumara müptela*. 2. sf. Tutulmuş: *Vereme müptela*. 3. sf. Âşık, vurgun. **müptela olmak** alışmak, düşkün olmak, tutulmak.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُبْتَلَى/*mubtelin*; müptela, kederli, üzgün, tasarlı, uğramış.” Ahmed Muhtar (2008, s. 245)

[<Ar. *mubtelā* √ *b-l-ū* ‘denedi, tecrübe etti, test etti, tecrübeyle tanıdı, yordu, sıkıntıya soktu, başına geldi, çekti, maruz kaldı’] Tespit ettiğimiz gibi *müptela* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “bağımlı, tutulmuş, âşık, vurgun” anlamı benimsemiştir.

müptelalık

“i. Müptela olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Müptelalık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müptezel/ mubtezel/ مُبْتَذِل

“1. sf. esk. Saygınlığını yitirmiş. 2. sf. esk. Çokluğundan dolayı değerini yitiren, değersiz.” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُبْتَذِل/*el-mubtezelun*; zor zamanda güçlüğü ortaya çıkaran erkek, korumasız olan şey, çokluğundan dolayı değerini yitiren, argo söz söyleyen.” Lane (1953, s. 175)

MLAM: “مُبْتَذِل/mubtezel; اِبْتَذِل/ibtezele’den ism-i meful; sürekli kullandı, aynı şeyi kullandı, sıradan oldu, bayağılaştı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 178)

[<Ar. *mubtezel* √ *b-z-l* ‘cömretçe harcadı, bol bol verdi, sarfetti, kurban etti, karşılıksız verdi, ferda etti’] *Müptezel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müptezel*, hem Arapçada hem Türkçedeki “saygınlığını yitirmiş, çokluğundan dolayı değerini yitiren, değersiz.” anlamı örtüşür.

müptezellik

“i. Müptezel olma durumu.” TS (2011, s.1729)

Müptezellik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müracaat/ murāca‘at/ مراجعة

1. i. Başvuru: “Bize daha önce yapmış olduğunuz müracaatla evlenmek istediğinizi bildirmişsiniz.” - Çetin Altan. 2. i. Danışma. 3. i. Herhangi bir eserden yararlanma. **müracaat etmek** 1. Başvurmak: “Döndüler dolaştılar, bana müracaat ettiler.” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. Danışmak. **müracaatta bulunmak** müracaat etmek. TS (2011, s.1729)

AEL: “ms. مُرَاجَعَةٌ/murāca‘atun, رَاجَعَةٌ/rāca‘ahu; ona karşılık verdi, ona cevap verdi, onun sorusuna soruyla cevap verdi, ona tepki veri, onunla konuştu, tartıştı, münazara yaptı.” Lane (1953, s. 1088)

MLAM: “مراجعة/murāca‘at; 1. رَاجَعَ/rāca‘e’nin mastarı. 2. Ticari işlem. 3. tic. Doğruluğunu belirtmek için hesapların incelenmesi ve denetlenmesi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 863)

[<Ar. *murāca‘at* √ *r-c* ‘döndü, geri döndü, canlandırdı, vazgeçti’] *Müracaat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müracaat*, hem Arapçada hem Türkçedeki “başvuru, danışma” anlamı örtüşür.

müracaatçı

“i. Başvurucu.” TS (2011, s.1729)

Müracaatçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müradif/ murādif/ مُرَادِف

“sf. esk. dil bil. Eş anlamlı.” TS (2011, s.1729)

AEL: “مُرَادِفٌ/murādifu lafzan; eş anlamlı kelime.” Lane (1953, s. 1068)

MLAM: “مُرَادِفٌ/murādif; 1. رَادِفٌ/rādefe'den ism-i fail. 2. dil bil. Eş anlamlı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 880)

[<Ar. *murādif* √ *r-d-f* ‘arkasına bindi, takip etti, peşinden gitti’] *Müradif*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mürai/ murā'ī/ مرائي

“sf. esk. İkiyüzlü: ‘Pek nazik olduğu için onu görenler mürai zannederler.’ - Abdülhak Şinasi Hisar.” TS (2011, s.1729)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرَائِي/murā'in; رَائِي/rā'ā'den ism- meful; iki yüzlülük yaptı, münafıkça davrandı, gösteriş yaptı, riyakârca davrandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 839)

[<Ar. *murā'ī* √ *r-'-ī* ‘gördü, baktı, farkına vardı, anladı, idrak etti, gözlemledi, sezdi, dikkat etti, düşündü, itibar etti, kabul etti, saydı, zannetti, inandı, hükmüne vardı, kontrol etti, teftiş etti, düşüncesinde oldu’] *Mürai*, hem Arapçada hem Türkçedeki “iki yüzlü” anlamı örtüşür

mürailik

“i. İkiyüzlülük.” TS (2011, s.1730)

Mürailik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürebbi/ murebbī/ مربي

“i. esk. Bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş erkek.” TS (2011, s.1730)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *murebbī* √ *r-b-ū* ‘yetiştirdi, terbiye etti, büyüttü, topladı, biriktirdi, yönetti, efendisi oldu, düzene koydu, düzeltti’] *Mürebbi* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mürebbi* günlük konuşmalarda “bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş erkek” şeklinde ile Türkçedeki anlamı örtüşür.

mürebbiye/ murebbiye/ مُرَبِّية

“i. Bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.” TS (2011, s.1730)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرَبِّية/murebbiye; 1. رَبَّيْ/rabbā’dan ism-i failin müennes sigası. 2. hay. Koloninin yavrularını besleyen ve onlara bakan işçi karınca veya arı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 852)

[<Ar. *murebbī* √ *r-b-ū* ‘yetiştirdi, terbiye etti, büyüttü, topladı, biriktirdi, yönetti, efendisi oldu, düzene koydu, düzeltti’] *Mürebbiye* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürebbiye*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir çocuğun eğitim ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın” anlamı örtüşür.

mürebbiyelik

“1. i. Mürebbiye olma durumu. 2. i. Mürebbiyenin görevi.” TS (2011, s.1730)

Mürebbiyelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müreccah/ muraccaḥ/ مُرَجَّح

“sf. esk. Yeğ.” TS (2011, s.1730)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرَجَّح/muraccaḥ; رَجَّح/raccaḥe’den meful; tercih etti, üstün tuttu, yeğledi, mümkün gördü, saha ağır bastırdı, daha ağır yaptı, ağır gelmesini sağladı, salladı, sarstı, tirtretti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 858)

[<Ar. *muraccaḥ* √ *r-c-ḥ* ‘ağır geldi, ağır bastı, olgunlaştı, kemale eridi, baskın çıktı, yendi, galip geldi’] *Müreccah* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müreccah*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yeğ” anlamı örtüşür.

müreffeh/ mureffeh/ مُرْفَه

“sf. esk. Gönençli: ‘Tam otuz iki sene, müreffeh, bahtiyar bir hayat sürdüm.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s.1730)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْفَه/mureffeh; رِفَّة/reffehe'den meful; hayatı bereketlendirdi, zenginleştirdi, rahat bir hayat yaşattı, sevindirdi, üzüntüsünü giderdi, rahatlattı, ferahlattı, hafifletti, azalttı, teselli etti, yatıştırdı zaman tanıdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 921)

[<Ar. *mureffeh* √ *r-f-h* ‘refah içinde oldu, bereket ve bolluk içinde oldu, rahat oldu’] *Müreffah*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müreffehen/ mureffehen/ مَرْفَه

“z. esk. Gönençle, sıkıntısız bir biçimde, bolluk içinde.” TS (2011, s.1730)

[<Ar. *mureffehen* √ *r-f-h* ‘refah içinde oldu, bereket ve bolluk içinde oldu, rahat oldu’] Türkçede kullanılan *müreffehen* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müreffehen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müreffehlik

“i. Gönençlilik.” TS (2011, s.1730)

Müreffehlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkep/ murekkeb/ مَرْكَب

1. i. Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde: “*Delikanlının elinden yere kocaman bir mürekkep şişesi düşüp patladı.*” - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. Birleşmiş, birleşik. 3. sf. -den oluşmuş: “*Millî kültür bir doktrin değil, yüzlerce eserden mürekkep bir kütüphane ve müzedir.*” - Mehmet Kaplan. **mürekkep olmak** -den oluşmak. **mürekkep yalamak** çok okumuş, yazmış olmak: “*Herhâlde aile terbiyemin, görgümün ve az buçuk mürekkep yalamış olmamın da bu Tanrı vergisini beslemekte tesiri olacaktır.*” - Reşat Nuri Güntekin. **mürekkebi kurumadan bozmak** kararı, sözleşmeyi, anlaşmayı yazılmasından çok kısa süre sonra bozmak. TS (2011, s.1730)

→ **mürekkep balığı, çini mürekkebi, kopya mürekkeb.** TS (2011, s.1730)

AEL: “مَرْكَب/murekkebun; mühür yüzüğündeki taş, bir şey içinde yerleştirilen başka şeye denir, kök, asıl, menşe, bitkinin yetiştirildiği yer.” Lane (1953, s. 1145)

MLAM: “مَرْكَب/murekkeb; 1. رَكَب/rakkabe'den ism-i meful. 2. Birçok parçadan oluşan bir şey, zıttı ise basit. 3. fel. tasv. Onun bir parçasından, bir kısmının anlamını

veren. 4. kim. ecz. İki veya daha fazla elementin kimyasal birleşmesinden kaynaklanan ve bileşenlerinden farklı olarak fiziksel ve kimyasal özelliklerle karakterize edilen şey.” Ahmed Muhtar (2008, s. 932)

[<Ar. *murekkeb* √ *r-k-b* ‘dizine vurdu, bindi’] *Mürekkep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde*” anlamı kazanmıştır. *Mürekkep*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*birleşmiş, birleşik, -den oluşmuş*” anlamı örtüşür.

mürekkep balığı

“i. *hayvan bil.* Kafadan bacaklılardan, ılıman ve sıcak denizlerde yaşayan, eti yenen, kendini korumak için siyah renkli bir sıvı salarak suyu bulandıran bir yumuşakça, sübye (*Sepia officinalis*).” TS (2011, s.1730)

Mürekkep balığı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkepçi

“i. Mürekkep yapan veya satan kimse.” TS (2011, s.1730)

Mürekkepçi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkepçilik

“i. Mürekkepçinin yaptığı iş.” TS (2011, s.1730)

Mürekkepçilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkepleme

“i. Mürekkeplemek işi.” TS (2011, s.1730)

Mürekkepleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkeplemek

“–i Mürekkep sürmek, mürekkep dökerek veya damlatarak bir yüzeyi lekelemek.” TS (2011, s.1730)

Mürekkeplemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkeplenme

“i. Mürekkeplenmek işi.” TS (2011, s.1730)

Mürekkeplenme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkeplenmek

“*nesnesiz* Mürekkep sürülmek, dökülmek veya damlatılmak.” TS (2011, s.1730)

Mürekkeplenmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkepli

“**1. sf.** Mürekkep sürülmüş, dökülmüş veya damlatılmış olan: *Mürekkepli kâğıt istemem.* **2. sf.** İçine mürekkep konularak kullanılan: *Mürekkepli kalem.*” TS (2011, s.1730)

Mürekkepli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürekkepsiz

“*sf.* Mürekkebi olmayan.” TS (2011, s.1730)

Mürekkepsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürettebat/ murettebāt/ مُرْتَبَات

“**ç. 1. i.** Gemi, uçak vb. taşıtlardaki görevlilerin tümü. **2. i. askerlik** Bir iş için görevlendirilmiş özel birlik.” TS (2011, s.1730)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “*مُرْتَبَات/murettebāt, t. مُرْتَب/muretteb; 1. رَتَبَة/rettebe*’den ism-i meful. **2.** Maaş. **3. bit.** Benzer şekil ve büyüklükte simetrik olarak düzenlenmiş parçalara sahip bir bitki.” Ahmed Muhtar (2008, s. 854)

[<Ar. *murettebāt* √ *r-t-b* ‘sabit oldu, yerinde durdu, yolunda oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *mürettebat* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*gemi, uçak vb. taşıtlardaki görevlilerin tümü, bir iş için görevlendirilmiş özel birlik*” anlamı benimsemiştir.

mürettep/ muretteb/ مُرْتَب

“**1. sf. esk.** Dizilmiş, dizili. **2. sf. esk.** Gizli bir amaçla düzenlenmiş, yapılmış (iş). **3. sf. esk.** Sonradan düzenlenmiş, derlenmiş: *Mürettep divan.*” TS (2011, s.1730)

→ *adedimürettep. TS (2011, s.1730)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْتَبَات/murettebāt, t. مُرْتَب/muretteb; 1. رَتَبَة/rettebe’den ism-i meful. 2. Maaş. 3. bit. Benzer şekil ve büyüklükte simetrik olarak düzenlenmiş parçalara sahip bir bitki.” Ahmed Muhtar (2008, s. 854)

[<Ar. *muretteb* √ *r-t-b* ‘sabit oldu, yerinde durdu, yolunda oldu’] *Mürettep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürettep*, hem Arapçada hem Türkçedeki “dizilmiş, dizili, düzenlenmiş, yapılmış, sonradan düzenlenmiş, derlenmiş” anlamı örtüşür.

mürettip/ murettib/ مُرْتَب

“1. i. esk. Dizgici: ‘Eli yüzü karalı, elleri dirseklerine kadar sıvalı mürettipler harıl harıl çalışırken arada bana bakıyorlardı.’ - Orhan Kemal 2. sf. esk. Düzenleyen, hazırlayan, sıraya koyan.” TS (2011, s.1730)

→ *mürettiphane, başmürettip, sermürettip. TS (2011, s.1730)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْتَب/murettib; رَتَبَة/rettebe’den ism-i fail; düzeltti, sıraya koydu, dizdi, hazırladı, ayarladı, ortaya çıkardı, yaptı, sonucunu doğurdu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 854)

[<Ar. *murettib* √ *r-t-b* ‘sabit oldu, yerinde durdu, yolunda oldu’] *Mürettip*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mürettiphane

“i. esk. Bir basımevinde dizgicilerin çalıştığı bölüm: ‘Mürettiphanede operatörler İhsan Baba’nın etrafını çevirmişler.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s.1730)

Mürettiphane, Türkçeleşmiş bir sözüktür.

mürettiplik

“i. Dizgicilik: ‘Mürettiplik ediyordu, birkaç para faydası da oluyordu.’ - Memduh Şevket Esenal. TS (2011, s.1730)

→ *başmürettiplik, sermürettiplik. TS (2011, s.1730)*

Mürettiplik, Türkçeleşmiş bir sözüktür.

mürevviç/ murevvic/ مُرَوِّج

“i. esk. Bir düşüncenin taraftarı veya yayıcısı.” TS (2011, s.1730)

AEL: “مُرَوِّجٌ/emrun murevvicun; karışık bir mesele. مُرَوِّجٌ/fulānun murevvicun; satış yapan kişi.” Lane (1953, s. 1177)

MLAM: “مُرَوِّجٌ/murevvic; رَوَّجَ/revvece'den ism-i fail; yaydı, çıkardı, revaç bulmasını sağladı, tedavüle soktu, piyasaya sürdü, süsledi, reklamını yaptı, tanıtımını yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *murevvic* √ *r-v-c* ‘yaydı, çıkardı, revaç bulmasını sağladı, tedavüle soktu, piyasaya sürdü, süsledi, reklamını yaptı, tanıtımını yaptı’] *Mürevviç* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürevviç*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir düşüncenin taraftarı veya yayıcısı*” anlamı örtüşür.

mürit/ murīd/ مُرِيد

“i. Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse: ‘Ankara’ya geldiği zaman Hacı Bayram’ı müritleriyle ovada mahsul toplarken görür.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s.1730)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرِيدٌ/murīd; 1. أَرَادَ/arade'den ism-i fail. 2. Bir şeyhten öğrenim görüp tabi olan. 3. Sufilikte bir rütbe.” Ahmed Muhtar (2008, s. 958)

[<Ar. *murīd* √ *r-v-d* ‘aradı, istedi, önderlik etti, gezdi, dolaştı, araştırma yaptı’] *Mürit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse*” anlamı örtüşür.

müritlik

“i. Mürit olma durumu.” (TS (2011, s.1730)

Müritlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürşit/ murşid/ مُرْشِد

“1. i. Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz: ‘*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.*’ – Atatürk. 2. i. esk. Müritlerine tasavvufu öğreten, sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi.” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْشِد/murşid; 1. أَرشَد/erşede’den ism-i fail. 2. Polislere rehberlik eden. 3. Boğazlarda gemilere rehberlik eden. 4. Rehberlik ve danışmanlık görevini yapan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 894)

[<Ar. *murşid* √ *r-ş-d* ‘doğru yolda oldu, doğru yolu buldu, bülüğ çağına girdi, olgunlaştı, reşit oldu, başarılı oldu’] *Mürşit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürşit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*doğru yolu gösteren kimse, kılavuz*” anlamı örtüşür.

mürşitlik

“i. Mürşit olma durumu.” TS (2011, s.1731)

Mürşitlik, Türkçeleşmiş bir kelimedir.

mürteci/ murteci’ / مرتجع

“sf. esk. Yeni düzene karşı direnen (kimse), gerici: ‘*Halk onu okuyor ve seviyor, polis ve mürteci çevreler ise ona kin besliyor ve mutat vasıtalarla tasfiye etmeye çalışıyorlardı.*’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s.1731)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *murteci* √ *r-c-* ‘döndü, geri döndü, canlandırdı, vazgeçti, çekildi’] *Mürteci* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mürteci*, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda “*geri dönen, satılmayıp geri verilen, geri verilen şey, tekaralanılan şey, faydalı*” şeklinde kullanılır.

mürtecilik

“i. Mürteci olma durumu.” TS (2011, s.1731)

Mürtecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürtefi/ murtefi’ / مُرتفع

“1. sf. esk. Yükselen, yüksek bir yere çıkmış olan. 2. sf. esk. Yüksek, yüce.” TS (2011, s.1731)

AEL: “جَبَلٌ مُرْتَفِعٌ/cebelun murtefi ‘un; yüksek dağ.” Lane (1953, s. 1124)

MLAM: “مُرْتَفِعٌ/murtefi ‘; اِرْتَفَعَ/erteфе ‘den ism-i fail; yükseltti, fazlalaştı, arttı, dikildi, kalktı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 918)

[<Ar. *murtefi* ‘√ r-f- ‘yükseltti, kaldırdı, kaldırıp taşıdı, yukarı çekti, sıvadı, çekti, yerleştirdi, yüceltti, şereflendirdi, yaptı, yaydı, neşretti, fazlalaştırdı, iptal etti, kabul etmedi, teslim etti, önün koydu, yerini değiştirdi’] *Mürtefi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yükselen, yüksek bir yere çıkmış olan, yüksek, yüce” anlamı örtüşür.

mürtekip/ murtekib/ مُرْتَكِب

“1. sf. esk. Para, kazanç karşılığı olarak kötü, uygunsuz işler çeviren (kimse). 2. sf. esk. Yiyici.” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْتَكِبٌ/murtekib; hata yapan, suç veya günah işleyen, fail.” Ahmed Muhtar (2008, s. 933)

[<Ar. *murtekib* √ r-k-b ‘dizine vurdu, bindi’] *Mürtekip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürtekip*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kötü ve uygunsuz işler yapan” anlamı örtüşür.

mürtesem/ murtesem/ مُرْتَسِم

“i. esk. mat. İz düşümü.” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْتَسِمٌ/murtesemun; اِرْتَسَمَ/irteseme ‘den ism-i meful; duygu belirledi, ortaya çıktı göründü, izi çıktı, izi yansıdı, hazıladı, kurdu, itaat etti, uydu, papazlığa yükseltildi, haç çizdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 890)

[<Ar. *murtesem* √ r-s-m ‘çizdi, yazdı, yazıya geçirdi, hazırladı, düzenledi kurdu, vafetti, papaz yaptı, genel hatlarını belirledi, emretti, buyurdu’] *Mürtesim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve terimleşmiştir.

mürteşi/ murteşī/ مُرْتَشِي

“i. Rüşvet yiyen kimse: ‘Rüşvet yiyene mürteşi, rüşvet verene de raşi denir.’ - Burhan Felek.” TS (2011, s.1731)

AEL: “مُرْتَشٍ/murteşin; rüşvet alan kimse.” Lane (1953, s. 1091)

MLAM: “مُرْتَشٍ/murteşin; rüşvet alan kimse, yiyici.” Ahmed Muhtar (2008, s. 897)

[<Ar. *murteşī* √ *r-ş-v* ‘rüşvet verdi’] *Mürteşi*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mürtet/ murtedd/ مُرْتَدَّ

“sf. esk. Müslümanlığı bırakıp başka bir dine geçmiş olan (kimse).” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُرْتَدَّ/murtedin; Mürted, dinden çıkan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 878)

[<Ar. *murtedd* √ *r-d-d* ‘reddetti, çevirdi, kabul etmedi, geri çekti, yansıttı, aksettirdi, yankılandırı, geri istedi, geri çevirdi, itti, iade etti, geri verdi, karşı çıktı, mukavemet gösterdi’] *Mürtet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mürtetlik

“Mürtet olma durumu.” TS (2011, s.1731)

Mürtetlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürur/ murūr/ مُرُور

“1. i. esk. Geçme, bir taraftan girip diğer taraftan çıkma. 2. i. esk. Geçip gitme. 3. i. esk. Sona erme.” TS (2011, s.1731)

→ **mürur tezkeresi, müruruzama. TS (2011, s.1731)**

AEL: “ms. مُرُور/murūrun, مَرَّ/merre; geçti, geçip gitti, bir taraftan girip diğer taraftan çıktı, gitti, uzağa gitti, bitti.” Lane (1953, s. 2700)

MLAM: “مُرُور/murūr; 1. مَرَّ/murre’nin mastarı. 2. İnsanların veya makinelerin bir yerden başka bir yere olan hareketi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2086)

[<Ar. *murūr* √ *m-r-r* ‘acı oldu, acılaştı’] *Mürur* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mürur*, hem Arapçada hem Türkçedeki “geçme, bir taraftan girip diğer taraftan çıkma, geçip gitme, sona erme” anlamı örtüşür.

müruriye/ murūriyye/ مرورية

“i. esk. Geçmelik.” TS (2011, s.1731)

AEL ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *murūr* √ *m-r-r* ‘uğradı, geçip gitti, aştı, uzandı, acı oldu, acılaştı’] *Müruriye* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *müruriye*, Arapçada yaygın bir kelime ve “trafik” anlamında kullanılır.

mürur tezkeresi

“i. esk. Bir yere gitmek için gerekli olan izin belgesi: ‘Kazanan, yani mürur tezkeresi alan sevinçle İstanbul’a gidermiş.’ - Aydın Boysan.” TS (2011, s.1731)

Mürur tezkeresi, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürüvvet/ muruvvet/ مروة

1. i. Bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk, sevinç. 2. i. Cömertlik. 3. i. esk. Yiğitlik, mertlik. **mürüvvete endaze olmaz** ‘yardım ve iyiliğin sınırı yoktur’ anlamında kullanılan bir söz. **mürüvvetini görmek** anne ve baba çocuklarının sevinçli günlerini görerek mutluluk duymak: “Ne kaldı şurada alnımızın akıyla ilk torunumuzun mürüvvetini görmeye?” - Adalet Ağaoğlu. TS (2011, s.1731)

AEL: “مروة/muruv’etun veya مروة/muruvvetun şeklinde yazılır; mertlik, mükemmellik, haramlardan kaçınma, edep ve iffetli olan kimse, açıkça yapmaktan utanılacak bir şeyi gizlice yapmaktan da kaçınma durumu, güzel davranışlarda bulunma, dili koruma ve küstahlıktan kaçınma, erdemlik.” Lane (1953, s. 2702)

MLAM: bulunmadı.

[<Ar. *muruvvet* √ *m-r-* ‘güzel tad ile kolayca çiğnedi’] *Mürüvvet* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve geçmeleri vb. olaylardan duyulan mutluluk,

sevinç” anlamı kazanmıştır. *Mürüvvet*, hem Arapçada hem Türkçedeki “cömertlik, yiğitlik, mertlik” anlamı örtüşür.

mürüvvetli

“sf. İnsanlığı olan, iyiliksever, insaniyetli.” TS (2011, s.1731)

Mürüvvetli, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürüvvetsiz

“sf. İnsanlığı olmayan, insaniyetsiz.” TS (2011, s.1731)

Mürüvvetsiz, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mürüvvetsizlik

“i. Mürüvvetsiz olma durumu.” TS (2011, s.1731)

Mürüvvetsizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsaade/ musā‘ade/ مُسَاعَدَة

“i. İzin, icazet, ruhsat: “Ayrıca Saray Kütüphanesi’ne dilediğim kadar girip çıkma müsaadesi bahsettiler.” - Ahmet Kabaklı. **müsaade etmek** (veya **buyurmak**) 1. İzin vermek: “Hiçbir şey söylemesine müsaade etmedim, gayet haşin, çok sert davrandım.” - Etem İzzet Benice. 2. Geçiş için yol vermek, yol açmak. 3. Elverişli, uygun olmak.” TS (2011, s.1731)

AEL: “ms. مُسَاعَدَة/musā‘adetun, سَاعَدَة/sā‘adehu; ona yardım etti.” Lane (1953, s. 1360)

MLAM: “مُسَاعَدَة/musā‘ade, ç. مُسَاعَدَات/musā‘adāt; 1. سَاعَدَ/sā‘ade’nin mastarı. 2. Yardım, destek.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1224)

[<Ar. *musā‘ade* √ s-‘d ‘Allah, bir kişiyi mutlu kılmış, talihli kılmış’] Tespit ettiğimiz gibi *müsaade* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “izin, icazet, ruhsat” anlamı benimsemiştir.

müsabaka/ musābaka/ مُسَابَقَة

“i. s. Yarışma: ‘Biraz daha geçti, sırkla yüksek atlama müsabakası ilan olundu.’
- Memduh Şevket Esenal. **müsabakaya girmek** yarışmak, yarışmaya katılmak.” TS
(2011, s.1731)

AEL: “ms. مُسَابَقَةٌ/musābaqatun, سَابَقْتُهُ/sābaqtuhu; onunla yarıştum.” Lane (1953, s. 1299)

MLAM: “مُسَابَقَةٌ/musābaqa; 1. سَابَقَ/sābaqa’nin mastarı. 2. İki veya daha fazla yarışmacı arasında bir yarışma/maç. 3. Bir iş veya ödül alınması için, insanlara test yapıp sonra aralarından en iyisi seçilir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1028)

[<Ar. *musābaqa* √ *s-b-k* ‘geçti, geride bıraktı, önüne geçti, daha önce oldu, önceden karşılaştı, başına geldi’] *Müsabaka*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsabık/ musābık/ مُسَابِقٌ

“1. i. esk. s. Yarışçı. 2. i. esk. Yarışmacı.” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَابِقٌ/musābık; سَابَقَ/sābaqa’dan ism-i meful; yarıştı, girişti, müsabakaya katıldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1028)

[<Ar. *musābık* √ *s-b-k* ‘geçti, geride bıraktı, önüne geçti, daha önce oldu, önceden karşılaştı, başına geldi’] *Müsabık*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsademe/ muşādeme/ مُصَادِمَةٌ

“1. i. esk. Silahlı iki grup arasındaki kısa çatışma, çarpışma. 2. i. esk. mec. Uğraşma.” TS (2011, s.1731)

AEL: “ms. مُصَادِمَةٌ/muşādetun, صَادَمَهُ/şādemehu; ona çarptı, o, ona vurdu, onu itti, ona tokat attı,” Lane (1953, s. 1284)

MLAM: bulunmadı.

[<Ar. *muşādeme* √ *ş-d-m* ‘çarptı, vurdu, çarpıştı, nefret uyandırdı, etki bıraktı’] *Müsademe* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine

uğramıştır. *Müsademe*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*çatışma, çarpışma*” anlamı örtüşür.

müsadere/ muşādere/ مُصَادَرَة

“i. h. Zor alım. **müsadere etmek** zor alıma çarpmak.” TS (2011, s.1731)

AEL: مُصَادَرَة/ muşādere, صَادَرَة/şāderehu; onunla geri döndü, ona para cezası verdi.” Lane (1953, s. 1662)

MLAM: “مُصَادَرَة/muşādere; 1. صَادَر/şādere’nin mastarı. 2. ikt. Savaş zamanlarında hükümet tarafından zorla alınan mali ödeme. 3. k. Hükümlünün parasının temizlenmesi ve devlet tarafından ele geçirilmesi konusu olan bir ceza.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1277)

[<Ar. *muşādere* √ ş-d-r ‘meydana geldi, oldu, yayımlandı, basıldı, -den çıktı, ilan etti, -den kaynaklandı’] *Müsadere* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müsadere*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*zor alım*” anlamı örtüşür.

müsadif/ muşādif/ مُصَادِف

“sf. esk. Rastlayan. **müsadif olmak** rastlamak: ‘Ben evin içinde zaten burusu tutulanlardan bahsedildiğine pek çok defalar müsadif olmuştum.’ - Halit Ziya Uşaklıgil.” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُصَادِف/muşādif; صَادَف/şādefe’den ism-i meful; rastladı, karşılaştı, buldu, aynı vakitte oldu, denk geldi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1281)

[<Ar. *muşādif* √ ş-d-f ‘rastladı, karşılaştı, buldu, aynı vakitte oldu, denk geldi’] *Müsadif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müsadif*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*rastlayan*” anlamı örtüşür.

müsait/ musā’id/ مُسَاعِد

“1. sf. Uygun, elverişli: ‘Asla hissîliğe, ılık ve yumuşak duygulara müsait değiliz.’ - Necip Fazıl Kısakürek. 2. sf. teklifsiz konuşmada tkz. Flört etmeye hazır olan, kolayca flört edebilen (kadın).” TS (2011, s.1731)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَاعِدَ/musā‘id; 1. سَاعَدَ/sā‘ede’den ism-i fail. 2. Yardımcı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1224)

[<Ar. *musā‘id* √ s-‘-d ‘Allah, bir kişiyi mutlu kılmış, talihli kılmış’] Tespit ettiğimiz gibi *müsait* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*uygun, elverişli, flört etmeye hazır olan, kolayca flört edebilen (kadın)* ” anlamı benimsemiştir.

müsaitlik

“i. Müsait olma durumu.” TS (2011, s.1731)

Müsaitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsakkafat/ musaḳḳafāt/ مسَقَّات

“i. esk. ç. Üzeri damla örtülmüş olan yapılar.” TS (2011, s.1731)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *musakḳafāt* √ s-ḳ-f ‘üzerine çatı yaptı’] Sözlüklerde ve dijital sözlüklerde geçmemektedir. Yalnız bazı dijital kaynaklarda ‘*taşınmayan mallar için bir vergi türü*’ olarak geçmektedir.

müsamaha/ musāmaḥa/ مَسَامَحَة

“1. i. Hoşgörü: ‘Cezalar hiçbir müsamaha gösterilmeden derhâl tatbik ettirilirdi.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. i. Görmezlikten gelme, göz yumma. **müsamaha etmek** hoşgörü ile davranmak.” TS (2011, s.1731)

AEL: “مُسَامَحَة/musāmaḥatun, سَامَحَ/sāmaḥa; nazik davrandı, affetti, bağışladı, hoş gördü.” Lane (1953, s. 1422)

MLAM: bulunmadı.

[<Ar. *musāmaḥa* √ s-m-ḥ ‘izin vermek, müsaade etti, onay verdi, uygun karşılaştı, fırsat verdi, mümkün kıldı, ihsan etti’] *Müsamaha* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*görmezlikten gelme, göz yumma*” anlamı kazanmıştır. *Müsamaha*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*hoşgörü*” anlamı örtüşür.

müsamahakâr

“sf. Hoşgörülü.” TS (2011, s.1731-1732)

Müsamahakâr, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamahakârlık

“i. Hoşgörülülük.” TS (2011, s. 1732)

Müsamahakârlık, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamahalı

“sf. Hoşgörülü, toleranslı: ‘Bir bakıma hayat, ufak tefek tepkilere rağmen hiç olmazsa münakaşa kabul edecek derecede müsamahalı idi.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1732)

Müsamahalı, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamahasız

“sf. Hoşgörüsü olmayan.” TS (2011, s. 1732)

Müsamahasız, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamahasızca

“z. Müsamahasız bir biçimde.” TS (2011, s. 1732)

Müsamahasızca, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamahasızlık

“i. Hoşgörüsüzlük.” TS (2011, s. 1732)

Müsamahasızlık, Türçeleşmiş bir sözcüktür.

müsamere/ musāmere/ مسامرة

“1. i. Okullarda öğrencilerin sunduğu, programında koşuk, oyun vb. gösterilerinin yer aldığı eğlence: ‘Bu müsamere günündeki selamlama süresince bedenimde bir değişim olmuştu.’ - Adalet Ağaoğlu. 2. i. esk. Çoğunlukla akşam toplantısı, akşam eğlencesi.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “ms. مُسَامَرَةٌ/musāmeretun, سَامَرَةٌ/sāmerehu; gecede onunla sohbet etti.” Lane (1953, s. 1425)

MLAM: bulunmadı.

[<Ar. *musāmere* √ *s-m-r* ‘geceleyin sohbet etti, konuştu, çiviledi’] *Müsamere* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müsamere*, hem Arapçada hem Türkçedeki “çoğunlukla akşam toplantısı, akşam eğlencesi” anlamı örtüşür. **müsavat/ musāvāt/ مساواة**

“i. esk. Eşitlik, denklik: ‘Hürriyet, müsavat diye herkesin ağzına bir parmak bal çaldılar.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مسواة/musāvāt; eşitlik, denklik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1141)

[<Ar. *musāvāt* √ *s-v-ī* ‘düzgünlük, doğruluk, eşitlik,...hariç,-den başka’] *Müsavat*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsavatçı

“sf. Eşitçi.” TS (2011, s. 1732)

Müsavatçı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsavatçılık

“i. Eşitçilik.” TS (2011, s. 1732)

Müsavatçılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsavatsız

“sf. Eşit olmayan.” TS (2011, s. 1732)

Müsavatsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsavatsızlık

“i. Eşitsizlik.” TS (2011, s. 1732)

Müsavatsız, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsavi/ musāvī/ مساوي

“sf. Eşit: ‘Kendisi için bu budalaların arasında bir dakika geçirmek artık bir asır kaybetmeye müsaviydi.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُسَاوٍ/musāvin; eşit, denk, benzer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1141)

[<Ar. *musāvī* √ *s-v-ī* ‘düzgünlük, doğruluk, eşitlik,-..hariç,-den başka’] *Müsavi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müsavi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “eşit” anlamı örtüşür.

müsavilik

“i. Eşitlik.” TS (2011, s. 1732)

Müsavilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsebbip/ musebbib/ مُسَبِّب

“sf. esk. Bir şeyin olmasına, yapılmasına sebep olan, yol açan (kimse veya şey).” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَبِّب/musebbib; 1. سَبَب/sebbeb’den ism-i fail. 2. Bir olaya veya sonuca yol açan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1022)

[<Ar. *musebbib* √ *s-b-b* ‘sövdü, küfretti’] *Müsebbip*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müseccel/ museccel/ مُسَجَّل

“sf. esk. Kütüğe geçirilmiş, tescil edilmiş, sicilli.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَجَّل/museccel; kayıtlı, kaydedilmiş, patentli, taahhütlü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1036)

[<Ar. *museccel* √ *s-c-l* ‘devamlı bir şekilde döktü’] *Müseccel*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müseddes/ museddes/ مُسَدَّس

“1. i. esk. mat. Altıgen. 2. i. esk. edeb. Divan edebiyatında her bendi altı dizeden oluşmuş nazım biçimi.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُسَدَّسٌ/museddesun; altıgen, altı şeyden oluşan şey, altı dizeden oluşan kaside.” Lane (1953, s. 1332)

MLAM: “مُسَدَّسٌ/museddes; 1. سَدَّسَ/seddese ‘den ism-i meful. 2. ask. Tabanca. 3. Altı bölümden oluşan şiirsel bir beyit. 4. geo. Altıgen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1050)

[<Ar. *museddes* √ s-d-s ‘altıda birini aldı’] *Museddes* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Museddes*, hem Arapçada hem Türkçedeki “altıgen, divan edebiyatında her bendi altı dizeden oluşmuş nazım biçimi” anlamı örtüşür.

müsekkın/ musekkin/ مُسَكِّن

“sf. esk. Yatıştırıcı.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَكِّنٌ/musekkin; 1. سَكَّنَ/sekkene ‘den ism-i fail. 2. tıp, Ağır kesici.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1087)

[<Ar. *musekkin* √ s-k-n ‘dindi, sakinleşti, durdu, geçti, oturdu, yaşadı, ikamet etti’] *Müsekkın*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsellem/ musellem/ مُسَلَّم

“sf. esk. İnkâr edilemeyen, karşı çıkılamayan, söz götürmez: ‘Aksaray’ın kaldırım kabadayısı yetiştirmesi müsellemdir.’ - Sermet Muhtar Alus.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “المُسَلَّم/el-musellem; المُسْتَلَم/el-mustelim.” Lane (1953, s. 1417)

MLAM: “مُسَلَّمٌ/musellem; sağlam, zarar görmemiş, eksiksiz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1099)

[<Ar. *musellem* √ s-l-m ‘kesin oldu, ispatlandı, açık oldu, kurtuldu, hasar görmemiş oldu, güvende oldu, uzak oldu, ayrı oldu, kusursuz oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *müsellem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “inkâr edilemeyen, karşı çıkılamayan, söz götürmez” anlamı benimsemiştir.

müselles/ muşelles/ مُثَلَّث

“1. i. esk. geo. Üçgen. 2. i. esk. Kokteyl türünden karışık bir içki. 3. i. esk. Üç kere damıtılarak yapılmış özel bir şarap. 4. sf. esk. Üçlü.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُثَلَّثٌ/muṣelleṣun; üçgen.” Lane (1953, s. 347)

MLAM: “مُثَلَّثٌ/muṣelleṣ, ç. مَثَلَّثَات/muṣelleṣāt; 1. ثَلَّثَ/selleṣ’ten ism-i meful. 2. m. Üçgen çalgı. 3. geo. Üçgen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 324)

[<Ar. *muṣelleṣ* √ *s-l-s* ‘üçüncü olarak geldi, üçüncü oldu, üç parçaya böldü, üç katı yaptı, üç kez yaptı’] *Müselles* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “kokteyl türünden karışık bir içki, üç kere damıtılarak yapılmış özel bir şarap” anlamı kazanmıştır. *Müselles*, hem Arapçada hem Türkçedeki “üçgen, üçlü” anlamı örtüşür.

müsellesat/ muṣelleṣāt/ مَثَلَّثَات

“i. esk. mat. Trigonometri.” TS (2011, s. 1732)

[<Ar. *muṣelleṣāt* √ *s-l-s* ‘üçüncü olarak geldi, üçüncü oldu, üç parçaya böldü, üç katı yaptı, üç kez yaptı’] *Müsellesat*, *müselles* kelimesinin çoğuludur. *Müsellesat*, Türkçede terimleşmiştir.

müsellim/ musellim/ مُسَلِّم

“i. t. Osmanlı Devleti’nde eyalet ve sancakta yönetimi elinde bulunduran kişi.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَلِّمٌ/musellim; سَلَّمَ/selleme’ten ism-i fail; verdi, elden teslim etti, teslim oldu, rıza gösterdi, onayladı, itiraf etti, kurtardı, korudu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1099)

[<Ar. *musellim* √ *s-l-m* ‘kesin oldu, ispatlandı, açık oldu, kurtuldu, hasar görmemiş oldu, güvende oldu, uzak oldu, ayrı oldu, kusursuz oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *müsellim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*Osmanlı Devleti’nde eyalet ve sancakta yönetimi elinde bulunduran kişi*” anlamı benimsemiştir.

Müselman

“i. özel, Müslüman: ‘Dahleden dinimize bari Müselman olsa.’ – Bahai.” TS (2011, s. 1732)

Müselman, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müselmel/ muselsel/ مُسَلْسَل

“sf. esk. Birbirine bağlı olan, art arda zincirleme olarak gelen: ‘Birbirini yaratan müselmel esprilerle söylüyordu.’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُسَلْسَل/muselselun; birbirine bağlı olan, müselmel.” Lane (1953, s. 1405)

MLAM: “مُسَلْسَل/muselsel; 1. سلسله/selsele ’den ism-i meful. 2. sinema, Dizi. 3. hadis, Ravilerin, olduğu gibi naklettikleri ve Hz. Muhammed’e kadar dayandırdıkları (hadisler).” Ahmed Muhtar (2008, s. 1092)

[<Ar. *muselsel* √ s-l-s-l ‘birleştirdi, bağladı, ekledi, seri halde yayınladı, düzenledi, derecelendirdi, sınıflandırdı, sayıp döktü, anlattı, zincirledi, suyu aşağı döktü’] *Müselmel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müselmel*, hem Arapçada hem Türkçedeki “birbirine bağlı olan, art arda zincirleme olarak gelen” anlamı örtüşür.

müsemma/ musemmā/ مُسَمَّى

“sf. esk. Ad verilmiş, adı olan.” TS (2011, s. 1732)

→ *ismiyle müsemma. TS (2011, s. 1732)*

AEL: “مُسَمَّى/musemmā; Ad verilmiş, kavimde en iyi olan kişi.” Lane (1953, s. 1435)

MLAM: “مُسَمَّى/musammen; isimli olan, isim, ile isimlendirilmiş, belli, bilinen, anlam, mana.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1114)

[<Ar. *musemmā* √ s-m-ū ‘yükseldi, yüce oldu, ulu oldu, üstün oldu, tepeden baktı, çok istedi, arzuladı, çaba gösterdi, üstün geldi, yüksek oldu’] *Müsemma* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müsemma*, hem Arapçada hem Türkçedeki “ad verilmiş, adı olan” anlamı örtüşür.

müsemmen/ muşemmen/ مُشَمَّن

“1. sf. esk. Sekizli. 2. i. edeb. Sekizer dizeli bentlerden oluşan şiir.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُثَمَّنْ/muṣemmen; sekizgen, sekizer dizeli bentlerden oluşan şiir.” Lane (1953, s. 356)

MLAM: “مُثَمَّنْ/muṣemmen; 1. ثَمَّنَ/ṣemmene'den ism-i meful. 2. geo. Sekizli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 329)

[<Ar. muṣemmen √ s-m-n ‘yüksek fiyatlı oldu, değerli oldu’] Müsemmen, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsevvit/ musevvid/ مُسَوِّد

“1. i. esk. Müsvedde yapan kimse: ‘Müsevvit, bir tezkerenin müsveddesini yapan kâtibin unvanıdır.’ - Refik Halit Karay. 2. i. esk. Taslak yapan kimse.” TS (2011, s. 1732)

→ başmüsevvit. TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسَوِّد/musevvid; سَوَّدَ/sevvede'den ism-i fail; siyahlaştırdı, kararttı, müsveddesini yaptı, taslağını yaptı, leke sürdü, kötülük yaptı, hükümdar yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1130)

[<Ar. musevvid √ s-v-d ‘siyahlaştırdı, kararttı, müsveddesini yaptı, taslağını yaptı, leke sürdü, kötülük yaptı, hükümdar yaptı’] Müsevvit kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müsevvit, hem Arapçada hem Türkçedeki “müsvedde yapan kimse, taslak yapan kimse” anlamı örtüşür.

müşhil/ mushil/ مُسْهِل

“i. Bağırsakları çalıştırıp temizleyen, dışkının kolaylıkla dışarı atılmasını sağlayan ilaç.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُسْهِل/mushilun; zayıflatıcı ilaç.” Lane (1953, s. 1454)

MLAM: “مُسْهِل/mushil; 1. أَهْلَ/eshele'den ism-i fail. 2. tıp, Bağırsakları çalıştıran bir ilaç.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1125)

[<Ar. mushil √ s-h-l ‘kolay oldu, kolaylaştı, kolay geldi, düz oldu’] Müsehil, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müskirat/ muskirāt/ مُسْكِرَات

“i. esk. ç. Sarhoş eden şeyler, alkollü içkiler.” TS (2011, s. 1732)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْكِرَات/muskirāt; t. مُسْكِر/muskir; sarhoş edici, sarhoşluk yapan içkiler.”

Ahmed Muhtar (2008, s. 1085)

[<Ar. *muskirāt* √ s-k-r ‘kapattı, kilitledi’] *Müsekirat*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Müslim/ muslim/ مُسْلِم

“i. özel, din bil. Müslüman.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُسْلِم/muslimun; Muhammed’in öncesinden bile *müslim* ismi vardı, tek Tanrı inanan kimseye denir.” Lane (1953, s. 1414)

MLAM: “مُسْلِم/muslim; Müslüman.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1099)

[<Ar. *muslim* √ s-l-m ‘kesin oldu, ispatlandı, açık oldu, kurtuldu, hasar görmemiş oldu, güvende oldu, uzak oldu, ayrı oldu, kusursuz oldu’] *Müslim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müslim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*müslüman*” anlamı örtüşür.

Müslüman

“özel, 1. i. din bilgisi İslam dininden olan kimse, Muhammedî, Müslim, Müselman, mümin. 2. i. halk ağzında İslam dininin kurallarını yerine getiren kimse. 3. i. mec. Doğru, haktan ayrılmaz kimse. **Müslüman mahallesinde salyangoz satmak** körler mahallesinde ayna satmak.” TS (2011, s. 1732)

→ *Müslüman adam. TS (2011, s. 1732)*

Müslüman, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Müslüman adam

“i. Doğruluktan ayrılmaz, dürüst, hak yemeyen adam.” TS (2011, s. 1732)

Müslüman adam, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Müslümanlaştırma

“i. Müslümanlaştırmak işi, İslamlaştırma.” TS (2011, s. 1732)

Müslümanlaştırma, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Müslümanlaştırmak

“-i Bir topluluğu veya bir kimseyi İslam dinine sokmak, İslamlaştırmak.” TS (2011, s. 1732)

Müslümanlaştırmak, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

Müslümanlık

“özel 1. i. Hz. Muhammed’in yaydığı İslam dini, İslam, İslamlık, İslamiyet, Hak dini: ‘Osmanlılık ne yalnız Türklük ne de yalnız Müslümanlık demektir.’ - Ömer Seyfettin. 2. i. Müslüman olma durumu. 3. i. Müslüman topluluğu.” TS (2011, s. 1732)

Müslümanlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsmir/ muşmir/ مُمْسِر

“1. sf. esk. Verimli. 2. sf. esk. Sonuç veren.” TS (2011, s. 1732)

AEL: “مُمْسِر/muşmirun; meyve veren ağaç, verimli iş, servet sahibi kimse.” Lane (1953, s. 353)

MLAM: “مُمْسِر/muşmir; meyveli, verimli, bereketli, kârlı, kâr getiren, sonuç veren.” Ahmed Muhtar (2008, s. 327)

[<Ar. *muşmir* √ *ş-m-r* ‘meyve verdi, çoğaldı, zenginleşti’] *Müsmir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müspet/ muşbet/ مُسْبِت

“sf. Olumlu: ‘Müspet ve realist ilmî araştırmaların meydana gelebilmesi için istatistik bir zarurettir.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1732-1733)

→ **müspet ilimler.** TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْبِت/كَلَامٌ مُسْبِتٌ/kelāmun muşbetun; olumlu söz.” Lane (1953, s. 330)

MLAM: “مُسْبِت/muşbet; 1. أَثْبِت/eşbete ‘den ism-i meful. 2. nav. sar. Menfi olmayan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 310)

[<Ar. *muşbet* √ *s-b-t* ‘durdu, gerçekleşti, meydana geldi, vaki oldu, devam etti, sürdürdü, ısrar etti, değiştirmede, dayandı, sebat gösterdi’] *Müşpet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşpet ilimler

“i. ç. Pozitif bilimler.” TS (2011, s. 1733)

Müşpet ilimler, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşpetlik

“i. Olumluluk.” TS (2011, s. 1733)

Müşpetlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsrif/ musrif/ مُسْرِف

“sf. Tutumsuz: ‘*Müsrif zannettiği karısı, evin hayatını, kendisi yokken, en akıllı adamlar gibi zamaneye uydurmuştu.*’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْرِف/musrif; Tutumsuz, savurgan, haddi aşan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1060)

[<Ar. *musrif* √ *s-r-f* ‘isrf etti, saçıp savurdu, fazla harcadı, haddini aştı, aşırı gitti’] *Müsrif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müsrif*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*tutumsuz*” anlamı örtüşür.

müsriflik

“i. Tutumsuzluk.” TS (2011, s. 1733)

Müsriflik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstacel/ musta‘cel/ مُسْتَعَجِل

“sf. esk. Acele.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَعَجِل/musta‘cel; acil, hızlı, acele.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1460)

[<Ar. *musta‘cel* √ ‘-c-l ‘acele etti, hızlı oldu, çabuk oldu, hızlı hareket etti, aceleye gitti’] *Müstacel*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstacelen/ musta‘celen/ مستعجلاً

“z. esk. Çabucak.” TS (2011, s. 1733)

[<Ar. *musta‘celen* √ ‘-c-l ‘acele etti, hızlı oldu, çabuk oldu, hızlı hareket etti, aceleye gitti’] Türkçede kullanılan *müstacelen* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müstacelen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müstaceliyet

“i. esk. İvedilik.” TS (2011, s. 1733)

Müstaceliyet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstafi/ musta‘fi/ مستغفي

“sf. esk. Kendi isteğiyle işinden çekilmiş, istifa etmiş: ‘*Müstafi başbakan olmadan bir memleketimi ziyaret edeyim.*’ - Erhan Bener.” TS (2011, s. 1733)

AEL ve *MLAM*’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *musta‘fī* √ ‘-f-ū ‘iyilik istedi, için geldi, silindi, gözden kayboldu, yok oldu’] *Müstafi* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamış, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda ise geçmemektedir. *Müstafi* kelimesinin kökü Arapça olmasına rağmen Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstafilik

“i. Müstafi olma durumu.” TS (2011, s. 1733)

Müstafilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstağni/ mustağnī/ مستغني

“1. sf. esk. Elinde olanla yetinen, doygun. 2. sıfat, eskimiş, mecaz Nazlı davranan.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَعْنٍ/mustağnin; yetinmiş, doygun, zengin olunmuş, gereksinimi duyulmamış, muhtaç olunmadı, son veren, işten çıkararı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1646)

[<Ar. *mustağnī* √ *ğ-n-ī* ‘zengin, varlıklı, dolu, bol, bakımından zengin, ihtiyacı yok, muhtaç değil’] *Müstağni* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “nazlı davranan” anlamı kazanmıştır. *Müstağni*, hem Arapçada hem Türkçedeki “elinde olanla yetinen, doygun” anlamı örtüşür.

müstağnilik

“i. Müstağni olma durumu.” TS (2011, s. 1733)

Müstağnilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstahak/ mustahakk/ مُسْتَحَقَّ

1. sf. Hak etmiş, hak kazanmış, layık: “*Sen bu kafayla daha beterine de müstahaksın!*” - Necati Cumalı. 2. i. Bir kimsenin layık olduğu ödül veya ceza. **müstahak olmak** hak kazanmak, layık olmak: “*Sen bu akıbeta iki defa müstahak olmuşsun çocuğum.*” - Reşat Nuri Güntekin. TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَحَقَّ/mustahakk; hak eden, layık, vadesi dolmuş, ödeme zamanı gelmiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 530)

[<Ar. *mustahakk* √ *h-k-k* ‘gerçekleşti, uyguladı, araştırdı, sorguladı, tetkik etti, ispatladı, kanıtladı, emin oldu’] *Müstahak* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstahak*, hem Arapçada hem Türkçedeki “hak etmiş, hak kazanmış, layık, bir kimsenin layık olduğu ödül veya ceza” anlamı örtüşür.

müstahaklık

“i. Müstahak olma durumu.” TS (2011, s. 1733)

Müstahaklık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müruruzaman/ murûri ez-zamān/ مُرُورِ الزَّمَنِ

“i. esk. h. Süre aşımı.” TS (2011, s.1731)

[<Ar. *murūr* + Ar. *zamān*] Türkçedeki *müruruzaman* kelimesi, iki Arapça kelimenin birleşiminden alınmış ve terimleşmiştir. Arapçada *müruruzaman* “zaman geçmesi, süre aşımı” anlamında kullanılır.

müstahdem/ mustahdem/ مُسْتَحْدَم

“i. Odacı.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَحْدَم/mustahdem; 1. اِسْتَحْدَم/istahdeme ’den ism-i meful. 2. Memur olma durumu. 3. Bir mal veya hizmetin üretimine giren maddi veya manevi olan her şey.” Ahmed Muhtar (2008, s. 620)

[<Ar. *mustahdem* √ *h-d-m* ‘hizmet etti, hizmet verdi, çalıştı, yardım etti, ihtyacını gördü, hizmetçilik yaptı, savundu, tarafını tuttu’] Tespit ettiğimiz gibi *müstahdem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “odacı” anlamı benimsemiştir.

müstahdemlik

“i. Odacılık.” TS (2011, s. 1733)

Müstahdemlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstahkem/ mustahkem/ مُسْتَحْكَم

“sf. esk. Berkitilmiş, sağlamlaştırılmış, tahkim edilmiş.” TS (2011, s. 1733)

→ *müstahkem mevki*. TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَحْكَم/mustahkem; 1. اِسْتَحْكَم/estahkeme ’den ism-i meful. 2. Güçlendirilmiş veya korunmuş savunma yeri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 537)

[<Ar. *mustahkem* √ *h-k-m* ‘hükmetti, yasalaştırdı, şariat yaptı, engelledi, önledi, hâkim oldu, üstledi, yargıladı, hüküm verdi’] *Müstahkem* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstahkem*, hem Arapçada hem Türkçedeki “berkitilmiş, sağlamlaştırılmış, tahkim edilmiş” anlamı örtüşür.

müstahkem mevki

“i. ask. Türlü savunma tesislerini kapsayan bölge.” TS (2011, s. 1733)

Müstahkem mevki, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstahsil/ mustahşil/ مُسْتَحْصِل

“sf. esk. Üretici: ‘İyi bir maarif siyasetiyle her çocuk hem kendisini hem memleketi kalkındıracak bir müstahsil olarak yetiştirilebilir.’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَحْصِل/mustahşil; اسْتَحْصَلَ/ istahşele’den ism-i fail; sonuç çıkardı, çıkarım yaptı, elde etti, ele geçirdi, elde etmesini sağladı, erişmesini temin etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 509)

[<Ar. *mustahşil* √ *h-ş-l* ‘oldu, meydana geldi, vaki oldu, hasıl oldu, ulaştı, elde etti, ele geçirdi’] *Müstahsil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstahsil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “üretici” anlamı örtüşür.

müstahzar/ mustahzar/ مُسْتَحْضَر

“1. sf. esk. Kullanıma hazır duruma getirilmiş, hazırlanmış. 2. i. tıp, Önceden hazırlanarak eczanede bulundurulmuş ticari ilaç, preparat.” TS (2011, s. 1733)

→ *güzellik müstahzarları*. TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَحْضَر/mustahzar; 1. اسْتَحْضَرَ/istahzare’den ism-i meful. 2. kim. ecz. Preparat.” Ahmed Muhtar (2008, s. 514)

[<Ar. *mustahzar* √ *h-z-r* ‘bir yere geldi, hazır bulundu, devam etti, katıldı, aklına geldi, ulaştı’] *Müstahzar*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstahzarat/ mustahzarāt/ مُسْتَحْضَرَات

“i. tıp, ç. Eczanelerde hazır olarak bulundurulmuş ilaçlar.” TS (2011, s. 1733)

Müstahzar kelimesine bakınız.

müstait/ musta‘idd/ مُسْتَعِدّ

“sf. esk. Doğuştan yetenekli, kabiliyetli olan.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “استعدَّ/iste ‘adde’den ism-i fail. استعدَّ/iste ‘adde; hazırlandı, hazır oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1471)

[<Ar. *musta‘idd* √ ‘-d-d ‘saydı, hesapladı, kabul etti’] Tespit ettiğimiz gibi *müstait* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*doğuştan yetenekli, kabiliyetli olan*” anlamı benimsemiştir.

müstakar/ mustakarr/ مستقر

“1. sf. esk. İstikrar bulmuş, durulmuş. 2. i. esk. Karar kılınan, yerleşilen yer.” TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْتَقَرَّ/mustakarrun; istikrar bulmuş, durulmuş, karar kılınan, yerleşilen yer.” Lane (1953, s. 2501)

MLAM: “مُسْتَقَرَّ/mustakarrun; 1. اسْتَقَرَّ/istekarre’den ism-i mekan; ikamet edilen yer. 2. اسْتَقَرَّ/istekarre’den ism-i zaman; ikamet edilen zaman.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1797)

[<Ar. *mustakarr* √ *k-r-r* ‘ikamet etti, yaşadı, karar verdi’] *Müstakar*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstakbel/ mustakbel/ مستقبل

“sf. İleri bir tarihte beklenen, gelecek: ‘Nasfet ve merhamet dilenmek gibi bir prensip yoktur. Türk milleti, Türkiye’nin müstakbel çocukları, bunu, bir an hatırdan çıkarmamalıdır.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْتَقْبَل/mustakbelun; karşılanan.” Lane (1953, s. 2984)

MLAM: “مُسْتَقْبَل/mustakbelun; 1. اسْتَقْبَلَ/istakbele’den ism-i meful. 2. Gelecek.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1772)

[<Ar. *mustakbel* √ *k-b-l* ‘aldı, kabul etti, razı oldu, inandı’] *Müstakbel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstakbel*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ieri bir tarihte beklenen, gelecek*” anlamı örtüşür.

müstakil/ mustakill/ مستقل

1. sf. Kullanış yönünden başka bir yapı ile bağlantısı olmayan, bağımsız: “Çimenli, çiçekli bir bahçe ortasında üstü camlı, müstakil bir bina.” - Yahya Kemal Beyatlı. 2. sf. Kullanış yönünden belli kişi veya kişiler için ayrılmış olan: “Daireye on yıl,

yirmi yıl sonra girenlerin her biri başköşelere kurulsun, müstakil oda sahipleri olsun ve hatta sana emirler versin.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْتَقِيلٌ/mustaḳillun; özgün yazı, özel mektup.” Lane (1953, s. 2992)

MLAM: “مُسْتَقِيلٌ/mustaḳillun; bağımsız, özerk, ayrı, müstakil, ilintisiz, şahsi, özel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1853)

[<Ar. *mustaḳill* √ *k-l-l* ‘az oldu, azaldı, eksiledi, nadir oldu, zayıfladı, gerildi, kaldırdı, taşıdı, yükledi’] *Müstakil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstakil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*kullanış yönünden başka bir yapı ile bağlantısı olmayan, bağımsız, kullanış yönünden belli kişi veya kişiler için ayrılmış olan*” anlamı örtüşür.

müstakilen/ mustaḳillen/ مستَقِيلًا

“z. Bağımsız olarak.” TS (2011, s. 1733)

[<Ar. *mustaḳillen* √ *k-l-l* ‘az oldu, azaldı, eksiledi, nadir oldu, zayıfladı, gerildi, kaldırdı, taşıdı, yükledi’] Türkçede kullanılan *mustaḳillen* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mustaḳillen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müstakillik

“i. Müstakil olma durumu.” TS (2011, s. 1733)

Müstakillik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstakim/ mustaḳīm/ مستَقِيم

“1. sf. esk. Doğru, doğruluktan şaşmayan. 2. sf. esk. mat. Doğrulu.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَقِيم/mustaḳīm; 1. اِسْتِقَامَة/istekāme’den ism-i fail. 2. mat. Doğrulu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1875)

[<Ar. *mustaḳīm* √ *k-v-m* ‘dikildi, durdu, yaptı, oldu, inşa etti, gösterdi, yerleştirdi, ikame etti’] *Müstakim*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstamel/ musta‘mel/ مستعمل

“1. sf. esk. Kullanılmış olan. 2. sf. esk. Yeni olmayan, eski.” TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْتَعْمَلٌ/musta‘melun; kullanılan deve anlamındadır.” Lane (1953, s. 2158)

MLAM: “مُسْتَعْمَلٌ/musta‘melun; اسْتَعْمَلَ/iste‘mele’den ism-i meful. اسْتَعْمَلَ/iste‘mele; kullandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1554)

[<Ar. *musta‘mel* √ ‘-m-l ‘çalıştı, yaptı, işledi, uyguladı, yerine getiridi, etkiledi, üretti, imal eti, sonuç verdi, etki etti, çabaladı’] *Müstamel*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstantik/ mustanṭik/ مستنطق

“i. esk. h. Sorgu yargıcı: ‘Onu denizden çıkarmak istediler ama biri, müstantik ve doktor gelmeyince ölümlere dokunulmaz, diyince bu işten vazgeçtiler.’ - Halikarnas Balıkcısı.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَنْطِقٌ/mustanṭik; اسْتَنْطَقَ/istenṭaqa’den ism-i fail. اسْتَنْطَقَ/istenṭaqa; söyledi, telafuz etmesini istedi, sorguya çekti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2229)

[<Ar. *mustanṭik* √ n-ṭ-k ‘konuştu, söyledi, ilan etti, duyurdu, tellafuz etti’] *Müstantik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve terimleşmiştir. *Müstantik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*sorgu yargıcı*” anlamı örtüşür.

müstantiklik

“i. Sorgu yargıçlığı.” TS (2011, s. 1733)

Müstantiklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstear/ muste‘ār/ مستعار

“1. sf. esk. Takma: ‘Müstear adların hakikilerini saymaya başladı.’ - Osman Cemal Kaygılı. 2. i. müz. Klasik Türk müziğinde bir makam.” TS (2011, s. 1733)

AEL: “مُسْتَعَارٌ/muste‘ārun; ödünç alınan veya borç olarak istenen, talep edilen.” Lane (1953, s. 2195)

MLAM: “مُسْتَعَارٌ/muste‘ārun; ödünç alınan, mecazi, mecazi olarak, kullanılan, sahte, yapma, takma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1574)

[<Ar. *muste‘ār* √ ‘-v-r ‘bir gözünü kör etti’] *Müstear* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*klasik Türk müziğinde bir makam*” anlamı kazanmıştır. *Müstear*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*takma*” anlamı örtüşür.

müstebat/ musteb‘ad/ مُسْتَبَدَّ

“sf. esk. Olacağı sanılmayan, uzak görülen.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَبَدَّ/musteb‘ad; اِسْتَبَدَّ/isteb‘ada’den ism-i meful. اِسْتَبَدَّ/isteb‘ada; olacağı saymadı, ıraksadı, uzak buldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 224)

[<Ar. *musteb‘ad* √ b-‘-d ‘uzak oldu, uzak kaldı, uzakta oldu, uzakta durdu, uzağa yerleşti, ihtimalk dışı oldu’] *Müstebat*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstebit/ mustebidd/ مُسْتَبِدَّ

“sf. esk. Zorba: *Müstebit bir hükümdar*.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَبِدَّ/mustebidd; اِسْتَبَدَّ/istebedde’den ism-i fail. اِسْتَبَدَّ/istebedde; tek başına davrandı, diktatörce yönetti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 169)

[<Ar. *mustebidd* √ b-d-d ‘yaydı, saçtı, dağıttı’] *Müstebit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstebitlik

“i. Zorbalık.” TS (2011, s. 1733)

Müstebitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstecir/ muste‘cir/ مُسْتَأْجِر

“i. esk. Kira karşılığında bir yeri tutan kimse, kiracı.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستأجر/muste’cir; استأجر/iste’cere’den ism-i fail. استأجر/iste’cere; kiraladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 64)

[<Ar. *muste’cir* √ ’-c-r ‘kirladı, kiraya verdi, maaşını ödedi, ücretini ödedi, verdi, mükâfatlandırdı’] *Müstecir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstefit/ mustefid/ مستفيد

“sf. esk. Yararlanma. **müstefit etmek** yararlandırmak: ‘İlminden, irfanından büyük küçük herkesi müstefit ederdı.’ - Ömer Seyfettin. **müstefit olmak** yararlanmak, faydalanmak.” TS (2011, s. 1733)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستفيد/mustefid; استفاد/istefāde’den ism-i meful. استفاد/istefāde; yararlandı, faydalandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1758)

[<Ar. *mustefid* √ f-y-d ‘fayda verdi, faydalı oldu, yaradı, yararı oldu, kazandırdı, ifade etti, belirtti, bilgi verdi, cevap verdi, rapor etti, ihbar etti, ele geçirdi, kazandı’] *Müstefit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstehap/ mustehabb/ مستحب

“1. sf. Hoşa giden, sevilen, beğenilen. 2. i. din bil. Dinen emredilmediği hâlde yapıldığında sevap kazandıran davranış.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستحب/mustehabb; استحَب/istehabbe’den ism-i meful. استحَب/istehabbe; hoşlandı, tercih etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 432)

[<Ar. *mustehabb* √ h-b-b ‘sevdi, meyilli oldu, çok hoşlandı’] *Müstehap*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstehaplık

“i. Müstehap olma durumu.” TS (2011, s. 1734)

Müstehaplık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstehase/ mustehāse/ مستحاة

“i. esk. Fosil: ‘Hayalsiz adam bir müstehase bile sayılmaz, o kadar hiçtir.’ - Orhan Seyfi Orhon.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mustehāse* √ *h-s-s* ‘acele ettirdi, hızlandırdı, teşvik etti, cesaretlendirdi, yönlendirdi’] *Müstehase* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *müstehase*, dijital sözlüklerde “*fosil*” anlamında kullanılır.

müstehcen/ mustehcen/ مستهجن

“sf. Açık saçık, edebe aykırı, yakışıksız: *Müstehcen* yayın.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستهجن/mustehcen; استهجن/istehcene’den ism-i meful. استهجن/istehcene; kötü buldu, çirkin buldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2328)

[<Ar. *mustehcen* √ *h-c-n* ‘kız erken yaşta evlendi’] *Müstehcen*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstehcenleşme

“i. Müstehcenleşmek durumu.” TS (2011, s. 1734)

Müstehcenleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstehcenleşmek

“nesnesiz Müstehcen duruma gelmek: ‘Boyanmış dar dizlik ahlak sayılıyor da sımsıkı bağlanmış paçalı don müstehcenleşiyor.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1734)

Müstehcenleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstehcenlik

“i. Müstehcen olma durumu.” TS (2011, s. 1734)

Müstehcenlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstehlik/ mustehlik/ مستهلك

“i. esk. Tüketici.” TS (2011, s. 1734)

AEL: “هُوَ مُسْتَهْلِكٌ إِلَى كَذَا/ huve mustehlikun ilā kezā; o (erkek), bu şey için kendini tehlikeye atandır.” Lane (1953, s. 3044)

MLAM: “مُسْتَهْلِكٌ/mustehlikun; tüketen, tüketici, alıcı, kullanıcı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2358)

[<Ar. *mustehlik* √ *h-l-k* ‘öldü, helak oldu, tükendi, yol oldu, harap oldu’]
Müstehlik kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.
Müstehlik, hem Arapçada hem Türkçedeki “tüketici” anlamı örtüşür.

müstehzi

“1. sf. Alaycı: ‘Dans edenlerin dansını beğenmiyormuş gibi müstehzi bir ağız çarpıklığıyla dudaklarını kıvrıyordu.’ - Çetin Altan. 2. z. Alaycı bir biçimde: ‘Ne gayritabii, garip, manalı, müstehzi gülüyordu?’ - Peyami Safa.” TS (2011, s. 1734)

AEL ve MLAM’de bulunmadı.

Türkçedeki müstehzi, Arapçadaki مُسْتَهْزِئ/mustehzi’ kelimesine tekabül eder.
مُسْتَهْزِئ/mustehzi’ ile müstehzi’in ‘alaycı’ anlamı örtüşür

müstehzilik

“i. Alaycılık.” TS (2011, s. 1734)

Müstehzilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstekreh/ mustekreh/ مُسْتَكْرَه

“sf. esk. İğrenç.” TS (2011, s. 1734)

AEL: “مُسْتَكْرَه/mustekrehun.” Lane (1953, s. 3000)

MLAM: “مُسْتَكْرَه/mustekrehun; اِسْتَكْرَه/istekrehe; kötü buldu, hoşlanmadı, mecbur kıldı, zorladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1925)

[<Ar. *mustekreh* √ *k-r-h* ‘nefret etti, buğzetti, hoşlanmadı, tahammül etmedi, çirkin buldu, sevmedi’] Müstekreh, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstelzim/ mustelzim/ مُسْتَلْزِم

“1. sf. esk. Gerektiren: ‘Gizlilik derecesi yüksek bir dosya bilgisinin dışarıya sızdırılması ayrıca cezayı müstelzimdir.’ - Osman Aysu. 2. sf. esk. Gerekli olan, gereken.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunamaktadır.

MLAM: “مستلزم/mustelzim; استلزم/istelzeme’den ism-i meful. استلزم/istelzeme; gerekli saydı, zorunlu olduğunu düşündü, zorunlu kıldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2008)

[<Ar. *mustelzim* √ *l-z-m* ‘yapıştı, yapmayı sürdürdü, devam etti, ayrılmadı, zorunlu oldu’] *Müstelzim*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstemirren/ mustemirren/ مستمراً

“z. esk. Arasız.” TS (2011, s. 1734)

[<Ar. *mustemirren* √ *m-r-r* ‘uğradı, geçip gitti, aştı, uzandı, acı oldu, acılaştı’] Türkçede kullanılan *müstemirren* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müstemirren* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müstemleke/ mustemleke/ مستملكة

“i. esk. Sömürge: ‘Liberalizm, müstemlekelerde tatbik edilmiş bir sistemdir.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mustemleke* √ *m-l-k* ‘sahip oldu, hâkim oldu, kral oldu, elinde bulundurdu, kontrol etti, yapabildi’] *Müstemleke* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *müstemleke*, dijital sözlüklerde “*el koyulmuş, sahiplenilmiş, kamulaştırılmış, gasp edilmiş*” anlamında kullanılır.

müstemlekeci

“i. Sömürgeci.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekeci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstemlekecilik

“i. Sömürgecilik.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstemlekeleşme

“i. Sömürgeleşme.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekeleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstemlekeleşmek

“-i Sömürgeleşmek.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekeleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstemlekeleştirme

“i. Sömürgeleştirme.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekeleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstemlekeleştirmek

“-i Sömürgeleştirmek.” TS (2011, s. 1734)

Müstemlekeleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsteniden/ musteniden/ مستنداً

“z. esk. Dayanarak.” TS (2011, s. 1734)

[<Ar. *mustenid* √ *s-n-d* ‘destekledi, dayadı, yardım etti, yaslandı’] Türkçede kullanılan *musteniden* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *musteniden* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müstenit/ mustenid/ مستند

“sf. esk. Dayanan, yaslanan.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستند/mustenid; dayanan, temel alan, yaslanan, itimat eden.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1118)

[<Ar. *mustenid* √ *s-n-d* ‘destekledi, dayadı, yardım etti, yaslandı’] *Müstenit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müstenit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “dayanan, yaslanan” anlamı örtüşür.

müstenkif/ mustenkif/ مستنكف

“sf. esk. Oy vermekten veya bir karara katılmaktan çekinen, çekimser.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستَنكِف/mustenkif; استنكف/istenkefe’den ism-i fail. استنكف/istenkefe; kibirlenerek reddetti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2283)

[<Ar. *mustenkif* √ *n-k-f* ‘yanağındaki göz yaşını sildi, kibirle geri durdu, tenezzül etti, kaçındı, küçümsedi, reddetti’] Tespit ettiğimiz gibi *müstenkif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “oy vermekten veya bir karara katılmaktan çekinen, çekimser” anlamı benimsemiştir.

müstensih/ mustensih/ مستنسخ

“1. i. esk. El yazması eserini el yazısıyla kopya eden kimse. 2. i. esk. Yazıları çoğaltma makinesi, teksir makinesi.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستَنسَخ/mustensih; استنسخ/istenseha’den ism-i fail. استنسخ/istenseha; el yazması eserini el yazısıyla kopyaladı, bir kitabı kopyaladı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2202)

[<Ar. *mustensih* √ *n-s-h* ‘kopyaladı, kopyasını çıkardı, giderdi, sildi, iptal etti’] *Müstensih*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsterih/ musterih/ مستريح

“sf. Bütün kaygılardan kurtulup gönlü rahata kavuşan, içi rahat olan. **müsterih olmak** içi rahat olmak, kaygıdan kurtulmak: ‘Müsterih ol, artık hiç korkmayacak, mesut olacaksın.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1734)

AEL: “مُستَريح/musterihun; dinlenmede olan kimse.” Lane (1953, s. 1183)

MLAM: “مُسْتَرِيحٌ/musterīḥun; rahat, rahatlayan, dinlenen, sakin.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *musterīḥ* √ *r-ṭ-h* ‘gitti, ayrıldı, öldü, rüzgarlı oldu’] *Müsterih*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsterihlik

“i. Müsterih olma durumu.” TS (2011, s. 1734)

Müsterihlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstesna/ musteṣnā/ مستثنى

1. *sf.* Bir bütünün veya kuralın dışında olan. 2. *sf.* Benzerlerinden üstün olan, benzerleri az bulunan: “*Kendisi bu resimlerin hepsinden daha sevimli, daha canlı, daha müstesna bir simaydı.*” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. 3. *sf.* Kural dışı. 4. *z.* Dışında, ayrı, hariç tutularak: “*Şehrinde yerleşen ve alışan halk müstesna, şiirin burada fazla beğeneceği bir yer de kalmamıştı.*” - Asaf Halet Çelebi. TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُسْتَعْنَى/musteṣnā; istisna, hariç tutuma, müstesne.” Ahmed Muhtar (2008, s. 334)

[<Ar. *musteṣnā* √ *ṣ-n-ṭ* ‘katladı, büktü, övdü, methetti, geri çevirdi, önledi, kırıştırdı’] *Müstesna* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müstesna*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*bir bütünün veya kuralın dışında olan, kural dışı*” anlamı örtüşür.

müstesnalık

“1. *i.* Müstesna olma durumu. 2. *i.* Kural dışılık.” TS (2011, s. 1734)

Müstesnalık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsteşar/ musteşār/ مستشار

“1. *i.* Kendisinden bilgi alınan, kendisine danışılan kimse. 2. *i.* Bakanlıklarda, elçiliklerde bakan veya büyükelçiden sonra gelen en büyük yönetici: ‘*Güzel çehreli*

müsteşar bey, nazır beyin kapıcısından daha alçak gönüllü idi.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستشار/musteşār; danışman, müsteşar, müşavir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *musteşār* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Müsteşar*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür. Yalnız Türkçede terimleştirilmiştir.

müsteşarlık

“1. i. Müsteşar olma durumu. 2. i. Müsteşarın görevi veya makamı.” TS (2011, s. 1734)

Müsteşarlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsteşrik/ musteşrik/ مستشرق

“i. esk. Doğu bilimci.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُستشرق/musteşrik; 1. استشرق/isteşraqa’den ism-i fail. 2. Doğu bilimci.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1193)

[<Ar. *musteşrik* √ ş-r-k ‘kurudu, (bir yere) güneş doğdu, kızardı, tılandı’] *Müsteşrik*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müsteşriklik

“i. Müsteşrik olma durumu.” TS (2011, s. 1734)

Müsteşriklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müstevi/ mustevī/ مستوي

“1. sf. esk. Her yeri aynı düzeyde olan, düz. 2. i. mat. Düzlem.” TS (2011, s. 1734)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُسْتَوٍ/mustevin; 1. geo. düzlem. 2. Düz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1141)

[<Ar. *mustevī* √ s-v-ī ‘düzgünlük, doğruluk, eşitlik, -..hariç,-den başka’]
Müstevî, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müstevli/ mustevlî/ مستولي

“1. sf. esk. Bir yeri istila eden, yönetimi altına alan (kimse, devlet, ordu vb.):
‘Hatta bu iktidar sahipleri, şahsi menfaatlerini müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler.’ – Atatürk. 2. sf. esk. Salgın.” TS (2011, s. 1734)

AEL ‘de bulunmadı.

MLAM: “مستول/mustevlin; ele geçiren, işgal eden, el koyan, yenen, mağlup eden.”
Ahmed Muhtar (2008, s. 2497)

[<Ar. *mustevlî* √ v-l-ī ‘yakın oldu, yakınında oldu, yaklaştı’] Müstevlî kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “salgın” anlamı kazanmıştır. Müstevli, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir yeri istila eden, yönetimi altına alan” anlamı örtüşür.

müstezat/ mustezād/ مستزاد

“i. edeb. Her dizesine bir küçük dize eklenmiş divan edebiyatı nazım türü.” TS (2011, s. 1734)

AEL: “مُستزاد/mustezādun; artırılmış, eklenilmiş şey.” Lane (1953, s. 1276)

MLAM: “مُستزاد/mustezādun; artırılmış, çoğaltılmış, fazlasını istenilmiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1015)

[<Ar. *mustezād* √ z-y-d ‘arttı, fazlaştı, çoğaldı, çok oldu, büyüdü, gelişti, yükseldi, büyük yaptı, tehlikeli hale getirdi, önemini arttırdı’] Tespit ettiğimiz gibi müstezat kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış, terimleştirilmiş ve “her dizesine bir küçük dize eklenmiş divan edebiyatı nazım türü” anlamı benimsemiştir.

müsvedde/ musvedde/ مسودة

“1. i. Yazı taslağı, karalama: ‘Sende başka âşıkane müsvedde varsa bana ver.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar. 2. i. Bir şeyin kötü benzeri: Anne değil ki anne müsveddesi.” TS (2011, s. 1734)

→ **müsvedde defteri, insan müsveddesi. TS (2011, s. 1734)**

AEL: “مُسَوَّدَة/musveddetun; bir kitabın ilk taslağı veya orijinal kopyası.” Lane (1953, s. 1464)

MLAM: “مُسَوَّدَة/musveddetun; 1. سَوَّد/sevvede fiilinin müennes sigasıdır. 2. Yazı taslağı, karalama.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1130)

[<Ar. *musvedde* √ s-v-d ‘siyahlaştırdı, kararttı, müsveddesini yaptı, taslağını yaptı, leke sürdü, kötülük yaptı, hükümdar yaptı’] *Müsvedde* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müsvedde*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yazı taslağı, karalama” anlamı örtüşür.

müsvedde defteri

“i. Karalama defteri.” TS (2011, s. 1734)

Müsvedde defteri, Türkçeleşmiş birleşik sözcüktür.

müsveddelik

“sf. Müsvedde yapmaya elverişli: *Müsveddelik kâğıt*.” TS (2011, s. 1735)

→ ***müsveddelik kâğıt. TS (2011, s. 1735)***

Müsveddelik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müsveddelik kâğıt

“i. Karalama için kullanılan kâğıt.” TS (2011, s. 1735)

Müsveddelik kâğıt, Türkçeleşmiştir.

müşabehet/ muşābehet/ مشابَهَة

“i. esk. İki şey arasında benzerlik, benzeşlik” TS (2011, s. 1735)

AEL: “ms. مُشَابَهَة/muşābehetun, شَابَهَة/şābehehu; ona benzedi.” Lane (1953, s. 1499)

MLAM: “مُشَابَهَة/muşābehe; benzerlik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1162)

[<Ar. *muşābehet* √ ş-b-h ‘benzedi, andırdı’] *Müşabehet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşabih/ muşābih/ مُشَابِه

“sf. esk. Aralarında benzerlik olan, benzer, benzeş: ‘Hatta bir halıdaki mukabil iki şekilden bile biri diğerine tamamıyla müşabih değildir.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “مُشَابِهٌ/muşābihu; benzer, aralarında benzerlik olan.” Lane (1953, s. 1500)

MLAM: “مُشَابِهٌ/muşābihu; شَابِهٌ/şābehe’den ism-i fail. شَابِهٌ/şābehe; benzedi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1162)

[<Ar. **muşābih** √ ş-b-h ‘benzedi, andırdı’] *Müşabebet*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşahede/ muşāhede/ مُشَاهَدَة

1. i. Görme. 2. i. Gözlem: “Bu hastalığın gösterdiği çeşitli araz üzerindeki sayısız müşahedelerim bana bir nevi pratik ihtisas temin etmişti.” - Reşat Nuri Güntekin. **müşahede altına almak** sürekli gözlem altında bulundurmak. **müşahede etmek** gözlemlemek: “Burada, bir hakikati beraber müşahede etmeliyiz.” – Atatürk. TS (2011, s. 1735)

AEL: “ms. مُشَاهَدَةٌ/muşāhedetun, شَاهَدَةٌ/şāhedehu; ona tanık oldu, şahit oldu, onu gördü.” Lane (1953, s. 1610)

MLAM: “مُشَاهَدَةٌ/muşāhede; görme, tanıklık etme, gözlem, müşahede, idrak.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1241)

[<Ar. **muşāhede** √ ş-h-d ‘şahit oldu, katıldı, tanıklık etti, tanık oldu, yemin etti, katıldı’] *Müşahede* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşahede*, hem Arapçada hem Türkçedeki “görme, gözlem” anlamı örtüşür.

müşahhas/ muşahḥaş/ مُشَخَّص

“sf. esk. Somut: ‘Bazen hayalim daha müşahhas olur, tanıdığım İstanbul sebilleri, mahallemizin küçük ve fakir süslü çeşmesini görür gibi olurdum.’ - Ahmet Hamdi Tanpınar.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “مُشَخَّصٌ/muşahḥaşun; ayırt edilen şey.” Lane (1953, s. 1517)

MLAM: “مُشَخَّصٌ/muşahḥaş; teşhisçi, teşhis uzmanı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1174)

[<Ar. *muṣaḥḥaṣ* √ ṣ-ḥ-ṣ ‘uzaktan göründü, belirdi’] Tespit ettiğimiz gibi *müṣaḥhas* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “somut” anlamı benimsemiştir.

müṣaḥhaslık

“i. Somutluk.” TS (2011, s. 1735)

Müṣaḥhaslık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşahit/ muṣāhid/ مشاهد

“i. esk. Gözlemci.” TS (2011, s. 1735)

→ *sandık müşahidi*. TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشاهد/ *muṣāhid*; gören, hazır bulunan, tanıklık eden, seyirci, izleyici, gözlemleyen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1241)

[<Ar. *muṣāhid* √ ṣ-h-d ‘şahit oldu, katıldı, tanıklık etti, tanık oldu, yemin etti, katıldı’] *Müşahit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşahit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “gözlemci” anlamı örtüşür.

müşareket/ muṣāreket/ مشاركة

“1. i. esk. Ortaklık, ortaklaşma. 2. i. esk. dil bil. İşteş çatı. **müşareket etmek** ortaklaşa çalışmak.” TS (2011, s. 1735)

→ *müşareket fiili*. TS (2011, s. 1735)

AEL: “ms. مُشَارَكَةٌ/ *muṣāreketun*, شَارَكْتُ فُلَانًا/ *ṣārektu fulānen*; adamla ortaklaştım.” Lane (1953, s. 1541)

MLAM: “مُشَارَكَةٌ/ *muṣāreketun*; birlikte yapma, ortaklık.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1194)

[<Ar. *muṣāreket* √ ṣ-r-k ‘paylaştı, bölüştü’] *Müşareket* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müşareket*, hem Arapçada hem Türkçedeki “ortaklık, ortaklaşma” anlamı örtüşür.

müşareket fiili

“i. esk. dil bil. İşteş fiil.” TS (2011, s. 1735)

Müşareket fiili, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müşarünileyh/ muşārun ileyh/ مشار إليه

“i. esk. Adı geçen, adı anılan kişi.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشار إليه/muşārun ileyh; gösterilen, bahsi geçen, söz konusu, işaret edilen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *muşārun ileyh* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Müşarünileyh* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşarünileyh*, hem Arapçada hem Türkçedeki “adı geçen, adı anılan kişi” anlamı örtüşür.

müşavere/ muşāvere/ مشاورَة

“i. esk. Danışma, danış.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “ms. مُشَاوَرَة/muşāveretun, شاور/şāverehu; ona danıştı, onunla istişare etti.” Lane (1953, s. 1616)

MLAM: “مُشَاوَرَة/muşāveretun; istişare, görüş alışverişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *muşāvere* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Müşavere*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşavir/ muşāvir/ مشاور

“i. Danışman.” TS (2011, s. 1735)

→ **başmüşavir. TS (2011, s. 1735)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشاور/muşāvir; nasihat veren kişi, danışman.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *muşāvere* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Müşavir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşavirlik

“i. Danışmanlık.” TS (2011, s. 1735)

→ **başmüşavirlik**. TS (2011, s. 1735)

Müşavirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşebbeh/ muşebbeh/ مُشَبَّه

“sf. esk. Bir şeyle arasında benzerlik bulunan, benzetilen.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “مُشَبَّه/muşebbehun; bir şeye benzetilen şey.” Lane (1953, s. 1499)

MLAM: “مُشَبَّه/muşebbeh; benzetilen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1162)

[<Ar. **muşebbeh** √ ş-b-h ‘benzedi, andırdı’] *Müşebbeh*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşekkel/ muşekkel/ مُشَكَّل

“1. sf. esk. Biçim verilmiş. 2. sf. esk. İri, gösterişli.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُشَكَّل/muşekkel; farklı, çeşit çeşit, harekeli, biçimli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1227)

[<Ar. **muşekkel** √ ş-k-l ‘metni, harekeledi, karışık oldu, anlaşılmaz oldu, zor oldu, ayağını köstekledi’] *Müşekkel* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müşekkel*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*biçim verilmiş*” anlamı örtüşür.

müşerref/ muşerref / مُشَرَّف

“sf. Onur verilerek yüceltilmiş. **müşerref olmak** onurlanmak, onur kazanmak, şereflenmek.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “مُشَرَّفًا/şāre muşerrefen; rütbesi yükseldi, makam sahibi oldu, onurlu oldu.” Lane (1953, s. 1538)

MLAM: “مُشَرَّف/muşerref; şerefli, şereflenmiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1192)

[<Ar. *muşerref* √ ş-r-f ‘şerefli oldu’] *Müşerref*, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşerref*, hem Arapçada hem Türkçedeki “onur verilerek yüceltilmiş” anlamı örtüşür.

müşevveş/ muşevveş/ مشوّش

“sf. esk. Belirsiz, karışık, düzensiz.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشوّش/muşevveş; karışık, düzensiz, karmakarışık, kapalı, müphem anlaşılmaz.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *muşevveş* √ ş-v-ş ‘karıştırdı, düzeni bozdu’] *Müşevveş* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşevveş*, hem Arapçada hem Türkçedeki “belirsiz, karışık, düzensiz” anlamı örtüşür.

müşevvik/ muşevvik/ مشوّق

“1. sf. esk. Arzusunu çoğaltan, isteğini artıran. 2. sf. esk. Ayartan, kışkırtan, öneyak olan: ‘Mukavemet müşevviklerine itibar etmeyiniz, felaket getirir.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشوّق/muşevvik; teşvik eden, şevk veren, çekici, cazip, büyüleyen, istekli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1249)

[<Ar. *muşevvik* √ ş-v-k ‘memnun etti, sevindirdi, eğlendirdi, gayrete getirdi’] *Müşevvik*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşfik/ muşfik/ مشفّق

“sf. Sevecen: ‘Annem müşfik afezinlerle saçlarımı okşadı.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “مشفّق/muşfikun; sevecen kişi.” Lane (1953, s. 1573)

MLAM: “مشفّق/muşfikun; 1. أَشْفَقَ/eshfeka’den ism-i fail. 2. Kötü olay olmasından korkan kimse.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1218)

[<Ar. *muşfik* √ ş-f-k ‘korktu, çekindi, şefkat gösterdi, acıdı’] *Müşfik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşfik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “sevecen” anlamı örtüşür.

müşfiklik

“i. Sevecenlik.” TS (2011, s. 1735)

Müşfiklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşir/ muşîr/ مشير

“i. esk. Mareşal: ‘Sakarya zaferi ile gazi ve müşir Mustafa Kemal Paşa tam otoritesini elde etmiştir.’ - Falih Rıfkı Atay.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشير/muşîr; 1. أَشَار/eşāre’den ism-i fail. 2. Askerlikte kullanılan orgeneral rütbesi ve o, Asker rütbelerinin yükseklerinden biridir.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1247)

[<Ar. *muşîr* √ ş-v-r ‘işaret etti, ima etti, kastetti, sözetti, gösterdi, önerdi, değindi’] *Müşir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşir/ muşîr/ مشير

“1. sf. esk. Yazı ile bildiren, haber veren. 2. i. tek. Taşıtlarda motorun ısı durumunu göstergeye yansıtan araç. 3. i. f. Gösterge.” TS (2011, s. 1735)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مشير/muşîr; أَشْعَر/eş‘are’den ism-i fail. أَشْعَر/eş‘are; çocuğun kılları çıktı, kavim kendilerine şiar edindi, adama haber verdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1205)

[<Ar. *muşîr* √ ş-‘-r ‘şiiir yazdı, söyledi, hissetti, algıladı, idrak etti’] *Müşir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müşir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yazı ile bildiren, haber veren” anlamı örtüşür.

müşirlik

“i. Mareşallik.” TS (2011, s. 1735)

Müşirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşkül/ muşkil/ مشکل

“1. sf. Güç, zor, çetin: ‘Mektubunuzu aldım, çok müşkül olan sualinize hatıralarımı yoklayarak cevap vermeye çalışacağım.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver. 2. i. Engel, güçlük, zorluk: ‘Müşkül budur ki ölmeden evvel ölür kişi.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1735)

AEL: “t. مُشْكِلٌ/muşkilun, مُشْكِلَاتٌ/muşkilātun; zor mesele, karışık iş, engel, güçlük, sıkıntı, sorun.” Lane (1953, s. 1588)

MLAM: “t. مُشْكِلٌ/muşkilun, ç. مُشْكِلَاتٌ/muşkilātun; 1. أَشْكَلٌ/eşkele’den ism-i fail. 2. fkh. Başkasından delil getirilerek anlaşılabilen konu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1227)

[<Ar. *muşkil* √ ş-k-l ‘metni, harekeledi, karışık oldu, anlaşılmaz oldu, zor oldu, ayağını köstekledi’] *Müşkül* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşkül*, hem Arapçada hem Türkçedeki “güç, zor, çetin, engel, güçlük, zorluk” anlamı örtüşür.

müşkülat/ muşkilāt/ مشكلات

i. ç. Güçlük, güçlükler, zorluklar: “İtiraf edelim ki *düünkü* halkımız henüz sanata karşı hazırlıklı olmadığı için çok büyük müşkülata maruz kalıyordu.” - Asaf Halet Çelebi. **müşkülat çekmek** zorluk, güçlük içinde kalmak: “Görüyorsunuz ki cevap vermekte müşkülat çekiyorsunuz.” - Yakup Kadri Karaosmanoğlu. **(birine) müşkülat çıkarmak** yapmakta bulunduğu işi güçleştirecek durumlar yaratmak: “Kaynanam olacak o kadın her türlü müşkülatı çıkarıyor.” - Osman Aysu. TS (2011, s. 1735)

Müşkülat, *müşkül* kelimesinin çoğuludur. *Müşkül* kelimesine bakınız.

müşkülatlı

“sf. Güçlüğü olan, zorluk içinde olan: ‘Hey Allah’ım! Ben ne müşkülatlı bir mevkide kalmışım şimdi.’ - Osman Cemal Kaygılı.” TS (2011, s. 1735)

Müşkülatlı, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşkülleşme

“i. Müşkülleşmek durumu.” TS (2011, s. 1735)

Müşkülleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşkülleşmek

“nesnesiz Müşkül duruma girmek, güçleşmek, zorlaşmak: ‘Fırkayı kurmak son derece müşkülleşir.’ - Attila İlhan.” TS (2011, s. 1735)

Müşkülleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşküllük

“i. Müşkül olma durumu.” TS (2011, s. 1735)

Müşküllük, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müşkülpesent

“1. sf. Güçbeğenir. 2. sf. Bir işi yapmamak için türlü bahaneler uyduran.” TS (2011, s. 1735)

Müşkülpesent, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müşkülpesentlik

“i. Müşkülpesent olma durumu.” TS (2011, s. 1736)

Müşkülpesent, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müşrik/ muşrik/ مشرك

“sf. esk. Tanrı’ya ortak koşan.” TS (2011, s. 1736)

AEL: “مُشْرِكٌ/muşrikun; Allah’a ortak koşan kimse.” Lane (1953, s. 1542)

MLAM: “مُشْرِكٌ/muşrikun; Allah’a ortak koşan, müşrik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1194)

[<Ar. *muşrik* √ ş-r-k ‘paylaştı, bölüştü’] *Müşrik*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşriklik

“i. Müşrik olma durumu.” TS (2011, s. 1736)

Müşriklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müştak/ muştak/ مُشْتَق

“1. sf. esk. Başka bir kelime veya kökten türemiş, çıkmış. 2. i. dil bil. Türev.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُشْتَقَّ/ *muştak*; türeyen, türemiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1224)

[<Ar. *muştak* √ ş-ğ-ğ ‘zor oldu, sıkıntılı oldu, ağır oldu, yardı, kesti, parçaladı, böldü, yırttı,’] *Müştak*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müştak/ muştāk/ مشتاق

“sf. esk. Özleyen, göreceği gelen.” TS (2011, s. 1736)

AEL: “مُشْتَقَّ/ *muştākun*; özlem duyan, özleyen kimse.” Lane (1953, s. 1620)

MLAM: “مُشْتَقَّ/ *muştākun*; özlemini duyan, hasretini çeken.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1249)

[<Ar. *muştāk* √ ş-v-ğ ‘memnun etti, sevindirdi, eğlendirdi, gayrete getirdi’] *Müştak*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müştehi/ muštehī/ مُشْتَهِي

“1. sf. esk. Bir şey için çok istek gösteren, istekli. 2. sf. esk. İştahlı.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُشْتَهِي/ *muštehin*; çok isteyen, arzulayan, şehvetli, arzulu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1244)

[<Ar. *muštehī* √ ş-h-ū ‘çok istemek, arzuladı’] *Müştehi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müştehi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir şey için çok istek gösteren, istekli, iştahlı” anlamı örtüşür.

müşteki/ muşteki/ مُشْتَكِي

“sf. esk. Yakınan, sızlanan, şikâyetçi. **müşteki olmak** yakınmak, şikâyetçi olmak” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُشْتَكِي/ *muştekin*; şikâyetçi, davacı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1230)

[<Ar. *muşteki* √ş-k-ū ‘şikayet etti, şikayetçi oldu’] *Müşteki* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müşteki*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*yakınan, sızlanan, şikâyetçi*” anlamı örtüşür.

müştemilat/ muştemelât/ مشتملات

“is. ç. Eklentiler.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muştemelât* √ş-m-l ‘kapsadı, içerd, içine aldı, içini kapladı, doldurdu, sardı, umumi oldu, genel, kapsamlı’] *Müştemilat* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *müştemilat*, dijital sözlüklerde “*muhteva, içerik, içindekiler*” anlamında kullanılır.

müşterek/ muşterek/ مُشْتَرَك

“1. sf. Ortak: ‘*İnsanlar müşterek tecrübeleri taşıdıkları için birbirlerinin ne dediklerini anlayabilirler.*’ - İsmet Özel. 2. sf. Birlikte: *Bu işte her ikiniz de müştereksiniz.* 3. sf. Ortaklaşa, el birliğiyle yapılan veya hazırlanan: *Müşterek idare.*” TS (2011, s. 1736)

→ *müşterek bahis, asgari müşterek.* TS (2011, s. 1736)

AEL: “مُشْتَرَك/müşterekun; çok anlam barındıran kelime, ortak yapılan şey, ortak yol, ortak, birlikte.” Lane (1953, s. 1543)

MLAM: “مُشْتَرَك/müşterekun; ortak, müşterek, genel.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1194)

[<Ar. *muşterek* √ş-r-k ‘paylaştı, bölüştü’] *Müşterek* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müşterek*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ortak, ortaklaşa, el birliğiyle yapılan veya hazırlanan*” anlamı örtüşür.

müşterek bahis

“i. At yarışlarında, en az iki koşuda yarışan hayvanlardan birinin kazanmasına bağlanan talih oyunu.” TS (2011, s. 1736)

Müşterek bahis, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müşterek bahisçi

“i. Oyunlarda ve at yarışlarında yarışın sonuçlarını tahmin ederek bahis oynayan veya oynatan kimse, bahisçi.” TS (2011, s. 1736)

Müşterek bahisçi, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müştereken/ müştereken/ مشترکاً

“z. Ortaklaşa: ‘Eğer o razı olmazsa masrafı müştereken veririz.’ - Memduh Şevket Esenal.” TS (2011, s. 1736)

[<Ar. *müştereken* √ ş-r-k ‘paylaştı, bölüştü’] Türkçede kullanılan *müştereken* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müştereken* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müşteri/ müşterî/ مشتري

“1. i. Hizmet, mal vb. alan ve karşılığında ücret ödeyen kimse: ‘Fırçayı iyice sabunlar, hoş vuruşlarla dolaştırırdı müşterinin yüzünde.’ - Necati Cumalı. 2. isim Alıcı.” TS (2011, s. 1736)

→ *müşteri hizmeti, yağlı müşteri. TS (2011, s. 1736)*

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُشْتَرٍ/müşterin; müşteri, alıcı, satın alan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *müşterî* √ ş-r-î ‘satın aldı’] *Müşteri*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

Müşteri/ müşterî/ مشتري

“i. özel, gök bil. Jüpiter.” TS (2011, s. 1736)

AEL: “المُشْتَرَى/el-müşterî; bir gezegenin adıdır.” Lane (1953, s. 1546)

MLAM: “المُشْتَرَى/el-müşterî; bir gezegenin adıdır.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *müşterî* √ ş-r-î ‘satın aldı’] *Müşteri*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müşteri hizmeti

“i. Müşteriye verilen hizmet.” TS (2011, s. 1736)

Müşteri hizmeti, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütalaa/ muṭāla‘a/ مطالعة

1. i. esk. Etüt: “*Mütalaada önüne biyoloji kitabını açmış, iki satır okuyor, beş satır dalga geçiyordu.*” - Çetin Altan. **2. i. esk.** Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan görüş ve yorum: “*Kolordu kumandanlarının fikir ve mütalaalarını bilmek bence pek faydalı idi.*” – Atatürk. **3. i. esk.** Herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde düşünme. **mütalaa etmek** 1. Okumak. 2. Üzerinde düşünmek, iyice incelemek. **mütalaa yürütmek** herhangi bir görüş üzerinde ayrıntılarıyla düşünce üretmek. **mütalaada bulunmak** görüş veya düşünce ileri sürmek. TS (2011, s. 1736)

AEL: “مُطَالَعَةُ/muṭāla‘a; inceleme, dikkatle okuma, ders çalışma, gösterme, sırrı söyleme, haberi nakletme.” Lane (1953, s. 1868)

MLAM: “مُطَالَعَةُ/muṭāla‘a; طالع/ṭāla‘a’nin mastarıdır. طالع/ṭāla‘a; dikkatle okudu, inceledi, bir kişiye söyledi, sırrı bir kişiye anlattı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1409)

[<Ar. **muṭāla‘a** √ **ṭ-l-** ‘doğdu, yükseldi, ortaya çıktı, göründü, çıktı, tırmandı, çıkıp geldi, aniden saldırdı’] **Mütalaa** kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. **Mütalaa**, hem Arapçada hem Türkçedeki “*etüt, herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı düşünme ile oluşan görüş ve yorum, herhangi bir konu üzerinde ayrıntılı bir biçimde düşünme*” anlamı örtüşür.

mütareke/ mutāreke/ متاركة

“i. ask. Ateşkes.” TS (2011, s. 1736)

AEL: “مُتَارَكَةٌ/mutāreketun; ayrılma, bırakma, uzlaşma, barış, satıştan vazgeçme.” Lane (1953, s. 305)

MLAM: “مُتَارَكَةٌ/mutāreketun; تَارَكَ/tāreke’nin mastarıdır. تَارَكَ/tāreke; ayrıldı, bıraktı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 291)

[<Ar. **mutāreke** √ **t-r-k** ‘bıraktı, ayrıldı, terk etti, ihmal etti’] **Mütareke** kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. **Mütareke**, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ateşkes*” anlamı örtüşür.

müteaddi/ mute‘addi/ متَعَدِّي

“sf. dil bil. Geçişli, lazım karşıtı.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُتَعَدٍّ/mute‘addin; saldırgan, geçişli, zulmeden .” Ahmed Muhtar (2008, s. 1471)

[<Ar. *mute‘addī* √ ‘-d-ū ‘koştı, geçti, aştı, atladı, bıraktı, terk etti, caydırdı, engelledi, mani oldu’] *Müteadi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteadi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “geçişli, lazım karşıtı” anlamı örtüşür.

müteaddit/ mute‘addid/ مُتَعَدِّد

“sf. Birçok.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَعَدِّد/mute‘addid; arttan, çoğalan, çeşit çeşit olan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1471)

[<Ar. *mute‘addid* √ ‘-d-d ‘saydı, hesapladı, kabul etti’] *Müteaddit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteaffin/ mute‘affin/ مُتَعَفِّن

“sf. esk. Kokuşuk, pis kokulu: ‘Güngörmez, rutubetli mezbele hâlini almış müteaffin aralıklardan sefaletin kokusu sızıyordu.’ - Hüseyin Rahmi Gürpınar.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَعَفِّن/mute‘affin; pis kokan, çürüyen, bozulan küflenlen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1522)

[<Ar. *mute‘affin* √ ‘-f-n ‘koktu, çürüdü, bozuldu, küflendi’] *Müteaffin* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteaffin*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kokuşuk, pis kokulu” anlamı örtüşür.

müteahhit/ mute‘ahhid/ مُتَعَاهِد

“i. Yüklenici: ‘Bundan sonra müteahhit eline çay verenin burnuna karıncalar dolsun!’ - Abidin Dino.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَعَاهِدٌ/mute‘ahhid; ism-i fail. ilgilenen, sorumluluğu alan, söz, taahhüt.”
Ahmed Muhtar (2008, s. 1568)

[<Ar. *mute‘ahhid* √ ‘-h-d ‘bildi, tanıdı, baktı, gözetledi, görevlendirdi, etkilendirdi, yetkili kıldı, sorumlu tuttu, emanet etti’] *Müteahhit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteahhit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yüklenici” anlamı örtüşür.

müteahhitlik

“i. Müteahhidin yaptığı iş.” TS (2011, s. 1736)

Müteahhitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müteakiben/ mute‘ākiben/ متعاقباً

“z. esk. Sonra, arkadan, ardı sıra.” TS (2011, s. 1736)

[<Ar. *mute‘ākiben* √ ‘-k-b ‘yorumladı, bozdu, reddetti, geri, döndü, takip etti’] Türkçede kullanılan *müteakiben* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müteakiben* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müteakip/ mute‘ākib/ متعاقب

“1. sf. esk. Arkadan gelen, ardı sıra gelen, ardı sıra. 2. z. esk. -den sonra: ‘Bir dövüşmeyi müteakip bazen iki kişi, bazen iki saf arasında kıyasıya bir boğuşmadır başlardı.’ - Yakup Kadri Karaosmanoğlu.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَعَاكِبٌ/mute‘ākib; birbirini izleyen, ard arda gelen, peşpeşe, sürekli.”
Ahmed Muhtar (2008, s. 790)

[<Ar. *mute‘ākib* √ ‘-k-b ‘yorumladı, bozdu, reddetti, geri, döndü, takip etti’] *Müteakip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müteakip*, hem Arapçada hem Türkçedeki “arkadan gelen, ardı sıra gelen, ardı sıra” anlamı örtüşür.

mütealiye/ mute‘āliye/ متعالية

“i. esk. f. Deneyüstüculük.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mute‘āliye* √ ‘-l-ū ‘yükseldi, yüksek oldu, tırmandı, üzerine çıktı, üzerini kapladı, sardı, örtü, üstün oldu, değerli oldu, kıymetli oldu, ortaya çıktı, şişti, kabardı’] *Mütealiye* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mütealiye*, dijital sözlüklerde *felsefi* bir terim ve “deneyüstücülük” anlamında kullanılır.

müteallik/ mute‘allik/ متعلق

“1. sf. esk. İlişkin: ‘Mesirelere gittiği günlerde, merdane laubaliliğiyle yiyecek ve içeceği müteallik hazırlıkların başına geçerdi.’ - Yahya Kemal Beyatlı. 2. sf. esk. İlgili.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متعلق/mute‘allik; çok seven, asıldı, tutunan, yapışan, bağlı olan, bağlantılı olan, hoşlanan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 840)

[<Ar. *mute‘allik* √ ‘-l-k ‘astı, sonuçlandırmadı, yorumladı’] *Mütealik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteallik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*lişkin, ilgili*” anlamı örtüşür.

müteammim/ mute‘ammim/ متعمم

“sf. esk. Yaygın duruma gelmiş, genelleşmiş.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متعمم/mute‘ammim; تعمم/te‘ammeme’den ism-i fail. تعمم/te‘ammeme; başına sarık giydi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 870)

[<Ar. *mute‘ammim* √ ‘-m-m ‘yayıldı, kapladı, kapsadı, içerdi, yaygın oldu, umumi oldu, başına sarık sardı’] *Müteammim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteammim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*yaygın duruma gelmiş, genelleşmiş*” anlamı örtüşür.

mütearife

“i. esk. man. Belit.” TS (2011, s. 1736)

Mütearife kelimesi bulunmadı.

mütebahhir/ mutebahhir/ متبخر

“sf. esk. Geniş, derin bilgisi olan.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَبَحَّر/mutebahhîr; تَبَحَّر/tebahhare’den ism-i fail. تَبَحَّر/tebahhare; bir konuda derin bilgi sahibi oldu, derinleştirdi, yer sığdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 278)

[<Ar. **mutebahhîr** √ **b-h-r** ‘şaşırdı, afalladı, çok susadı’] Mütebahhir, hem Arapçada hem Türkçedeki “*geniş, derin bilgisi olan*” anlamı örtüşür.

mütebaki

“sf. esk. Geri kalan, kalan.” TS (2011, s. 1736)

Türkçedeki *mütebaki*, Arapçadaki مُتَبَقِي/mutebekin kelimesine tekabül eder. مُتَبَقِي/mutebekin ile mütbaki anlamı örtüşür

mütebasbıs/ mutebaşbış/ متَبَصِّص

“sf. esk. Yaltakçı.” TS (2011, s. 1736)

Mütebasbıs kelimesi bulunmadı.

mütebeddil/ mutebeddil/ مُتَبَدِّل

“1. sf. esk. Değişen. 2. sf. esk. Kararsız.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَبَدِّل/mutebeddil; değişen, bir şeyin yerine alan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 300)

[<Ar. **mutebeddil** √ **b-d-l** ‘değiştirdi’] Mütebeddil kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mütebeddil, hem Arapçada hem Türkçedeki “*değişen, kararsız*” anlamı örtüşür.

mütebessim/ mutebessim/ مُتَبَسِّم

“sf. Gülümseyen, güleç: ‘Beraber dolaşıp oynamamıza uzaktan mütebessim bir yüz takınarak itirazsız seyirci kalıyor.’ - Refik Halit Karay.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَبَسِّم/mutebessim; تَبَسَّمَ/tebesseme’den ism-i fail. تَبَسَّمَ/tebesseme; gülümsedi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 329)

[<Ar. *mutebessim* √ *b-s-m* ‘güldü, tebessüm etti, iş veya şans yolunda gitti’]

Mütebessim, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütecanis/ mutecānis/ متجانس

“sf. esk. Bağdaşık.” TS (2011, s. 1736)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متجانس/*mutecānis*; benzer, aynı cins, aynı yapıda, homojen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 595)

[<Ar. *mutecānis* √ *c-n-s* ‘benzettii, aynı şekil yaptı, vatandaşlık hakkı verdi, sınıflandırdı, türlerine göre düzenledi’] *Mütecanis*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütecanislik

“i. Bağdaşıklık.” TS (2011, s. 1736)

Mütecanislik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütecasir/ mutecāsir/ متجاسر

“sf. esk. Yeltenen, cüret eden.” TS (2011, s. 1736-1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متجاسر/*mutecāsir*; cesur, atılgan, yiğit.” Ahmed Muhtar (2008, s. 552)

[<Ar. *mutecāsir* √ *c-s-r* ‘cesur oldu, cesaret etti, kalkıştı, atıldı, karşıya geçti, köprü kurdu, inşa etti’] *Mütecasir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütecaviz/ mutecāviz/ متجاوز

“1. sf. esk. Saldırgan, saldırgan, sataşkan: ‘Türk milleti bu mütecavizlerin hadlerini ihtar ederek hâkimiyet ve saltanatını, isyan ederek kendi eline, bilfiil almış bulunuyor.’ – Atatürk. 2. sf. esk. -den çok, -i aşan: *Bir seneyi mütecaviz bir zamandır bu işle uğraşıyorum.*” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متجاوز/*mutecāviz*; aşan, geçip giden, üstesinden gelen, kaçınan, hakka tecavüz eden, alt etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 580)

[<Ar. *mutecāviz* √ c-v-z ‘geçti, katetti, uğradı, gelip geçti, caiz oldu, mümkün oldu, izin verilmiş oldu, geçerli oldu’] *Mütecaviz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütecaviz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*saldırgan, saldırgan, sataşkan, -den çok, -i aşan*” anlamı örtüşür.

mütecavizlik

“i. Mütecaviz olma durumu.” TS (2011, s. 1737)

Mütecavizlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütecessis/ mutecessis/ متَجَسِّس

“1. sf. esk. Gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen: ‘*Tesadüf, nihayet aradığım şeyi ayağıma getirmişti, fazla mütecessis görünerek ürkütmekten korkuyordum.*’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. sf. esk. Meraklı.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متَجَسِّس/mutecessis; araştıran, soruşturan, gizlice gözetleyen.” Ahmed Muhtar (2008, s. 500)

[<Ar. *mutecessis* √ c-s-s ‘elle yokladı, dokundu, araştırdı, bulmaya çalıştı, yere bastı, çığnedi’] *Mutecessis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mutecessis*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen*” anlamı örtüşür.

mütedair

“sf. Ait, için, dolayı, üzerine, ... ile ilgili: ‘*Bu meseleye mütedair verdiğim cevapları, şu suretle hülasa edebilirim.*’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1737)

Mütedair kelimesi bulunmadı.

mütedavil/ mutedāvil/ متداول

“sf. esk. Tedavülde bulunan, elden ele gezen.” TS (2011, s. 1737)

→ *mütedavil sermaye. TS (2011, s. 1737)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متداول/mutedāvil; tedavül olunan, dolaşan, birbirini izledi, sıra ile oldu.”
Ahmed Muhtar (2008, s. 600)

[<Ar. *mutedāvil* √ *d-v-l* ‘değişt, devran etti, döndü’] *Mütedavil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütedavil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*tedavülde bulunan, elden ele gezen*” anlamı örtüşür.

mütedavil sermaye

“i. Döner sermaye.” TS (2011, s. 1737)

Mütedavil sermaye, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütedeyyin/ mutedeyyin/ مُتَدَيِّن

“sf. esk. din bil. Dindar.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “مُتَدَيِّن/mutedeyyinun; Tanrı’ya tapan kimse.” Lane (1953, s. 991)

MLAM: “مُتَدَيِّن/mutedeyyin; dindar.” Ahmed Muhtar (2008, s. 606)

[<Ar. *mutedeyyin* √ *d-y-n* ‘itaat etti, boyun eğdi, inanç vb. benimsedi, kabul etti, itiraf etti, İslamı kabul etti’] *Mütedeyyin*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütedeyyinlik

“i Dindarlık.” TS (2011, s. 1737)

Mütedeyyinlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müteessif/ mute’essif/ مُتَأَسِّف

“1. sf. esk. Üzülen, esef eden: ‘Sonra, efendim, dünkü hareketimden dolayı fevkalade müteessir ve müteessifim.’ - Nazım Hikmet. 2. sf. esk. Acınan, yerinen. **müteessif olmak** üzülmek, acınmak, yerinmek, esef etmek.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَأَسِّف/mute’essif; تَأَسَّف/te’essefe’den ism-i fail. تَأَسَّف/te’essefe; üzüldü, esef etti, pişman oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 70)

[<Ar. *mute’essif* √ ‘-s-f ‘üzüldü, ızdırap duydu’] *Mütessif*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteessir/ mute'essir/ متأثر

1. sf. Üzölmüş, üzüntölü: “Hatta çirkin yaradılışından bile / O kadar müteessir değildi” - Orhan Veli Kanık. **2. sf.** Etkilenmiş. **müteessir olmak** **1.** üzölmek: “Babası çocuğun bu hayallerinden dolayı fevkalade müteessir oluyor, ona hiçbir sanat da öğretemiyordu.” - Asaf Halet Çelebi. **2.** Etkilenmek. TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متأثر/mute'essir; etkilenen, sezen, hisseden, izinden giden, duygulanan, kızan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 45)

[<Ar. mu'essir √ 's-r ‘izinden gitti, nakletti, aktardı, rivayet etti’] Mütessir kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mütessir, hem Arapçada hem Türkçedeki “üzölmüş, etkilenmiş ” anlamı örtüşür.

mütefekkir/ mutefekkir/ متفكر

“i. esk. Düşünür.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متفكر/mutefekkir; düşünen, ibret alan, tefekkür eden.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1540)

[<Ar. mutefekkir √ f-k-r ‘hakkında düşündü’] Mütefekkir kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mütefekkir, hem Arapçada hem Türkçedeki “düşünür” anlamı örtüşür.

mütefennin/ mutefennin/ متفنن

“i. esk. Fen bilgini.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “متفنن/mutefennin; güzel şeyler söyleyen ya da yapan adam.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “متفنن/mutefennin; işi güzelce yapan, harika yapan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1577)

[<Ar. *mutefennin* √ *f-n-n* ‘süsledi, benzedi, maharet sahibi oldu’] Tespit ettiğimiz gibi *mutefennin* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “*Fen bilgini*” anlamı benimsemiştir.

müteferrik/ muteferrik/ متَفَرِّق

“sf. esk. Ayrılmış, dağınık” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متَفَرِّق/muteferrik; yayılan, saçılan, parçalanan, birbirinden uzaklaşan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1500)

[<Ar. *muteferrik* √ *f-r-k* ‘ayırdı, böldü, ayırt etti, açıkladı, beyan etti, korkuttu’] *Müteferrik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteferrik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*ayrılmış, dağınık*” anlamı örtüşür.

müteferrika/ muteferrika/ متَفَرِّقَة

“1. i. esk. Küçük giderler için ayrılan para. 2. i. esk. Güvenlik kuruluşlarında şüpheli kimselerin ilgili yerlere gönderilmek için geçici olarak barındırıldıkları bölüm. 3. i. esk. t. Padişah, vezir ve daha başka devlet büyüklerinin yanında, türlü hizmetlerde çalışan kimse.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muteferrika* √ *f-r-k* ‘ayırdı, böldü, ayırt etti, açıkladı, beyan etti, korkuttu’] *Müteferrika* kelimesi, ele alınan sözlüklerde ve dijital sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *müteferrika*, Kur’an-ı Kerim’de “*aynı olmayan, ayrı ayrı*” anlamında kullanılmıştır.

müteğallibe/ mutegallibe/ متَغَالِبَة

“sf. esk. Zorba.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *mutegallibe* √ *g-l-b* ‘yendi, yenilgiye uğradı, mağlup etti, ele geçirdi, üstünlük sağladı, bastırdı, hâkim oldu, teslim oldu, yendi, en önemli özellikleri oldu, üstesinden geldi, istediğini elde etti, fethetti’] *Müteğallibe* kelimesi, ele alınan

sözlüklerde kayda alınmamıştır. Yalnız *mütegalibe*, dijital sözlüklerde *مُتَغَالِب/mütegalib*’in müennes hâli ve “*mücadele eden*” şeklinde kullanılır.

mütehakkim/ muteḥakkim/ مُحَكِّم

“1. sf. esk. Hâkim olan, hükmeden. 2. sf. esk. Zorbalık eden, hükmünü zorla yürüten.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “مُتَحَكِّم/muteḥakkim; kanıt olmadan istediği gibi yargılayan yargıç, bir kimseye veya topluluğa sözünü geçiren kişi.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَحَكِّم/muteḥakkim; yönlendiren, idare eden, baskıyla idare eden, yöneten, kontrol eden.” Ahmed Muhtar (2008, s. 490)

[<Ar. *muteḥakkim* √ *h-k-m* ‘hükmetti, yasalaştırdı, şeriat yaptı, engelledi, önledi, hâkim oldu, üstledi, yargıladı, hüküm verdi’] *Mütehakkim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütehakkim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*hâkim olan, hükmeden, zorbalık eden, hükmünü zorla yürüten*” anlamı örtüşür.

mütehammil/ muteḥammil/ مُتَحَمِّل

“sf. esk. Dayanıklı.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَحَمِّل/muteḥammil; تَحَمَّل/teḥammele’den ism-i fail. تَحَمَّل/teḥammele; katlandı, sabretti, sorumluluğu üstlendi, yola çıktı, göç etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 495)

[<Ar. *muteḥammil* √ *h-m-l* ‘taşıdı, yükledi, ezberledi, yordu, kefil oldu’] *Mütehammil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütehammil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “dayanıklı” anlamı örtüşür.

müteharrik/ muteḥarrik/ مُتَحَرِّك

“1. sf. esk. Hareketli. 2. sf. esk. İşleyen, çalışan: *Benzinle müteharrik. Buharla müteharrik.*” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَحَرِّكٌ/muteḥarrik; تَهَارَرَكَة/teḥarreke’den ism-i fail. تَهَارَرَك/teḥarreke; kımıldadı, hareket etti, araç vb. yol aldı, yürümeye başladı, ayaklandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 480)

[<Ar. *muteḥarrik* √ *ḥ-r-k* ‘hareket etti, kımıldattı, yerini değiştirdi, yerinden oynattı, yürüttü, başlattı, çalıştırdı, uyardı, canlandırdı, teşvik etti, başlattı’] *Müteharrik* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteharrik*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*hareketli, işleyen, çalışan*” anlamı örtüşür.

mütehassıs/ muteḥaṣṣıs/ مُتَخَصِّص

“sf. Uzman: ‘Hünerlerinizin inceliklerini, güzelliklerini anlamak için mütehassıslar zuhur etti.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1737)

→ *dâhiliye mütehassısı. TS (2011, s. 1737)*

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَخَصِّصٌ/muteḥaṣṣıs; تَخَصَّصَ/teḥaṣṣa’a’den ism-i fail. تَخَصَّصَ/teḥaṣṣa’a; ihtisas yaptı, seçildi, diğerlerinden öne çıktı, sınırlandı, tahsis edildi, meraklı oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 520)

[<Ar. *muteḥaṣṣıs* √ *ḥ-ṣ-ṣ* ‘özel oldu, özelleştirdi, birisine mahsus oldu, çömertçe verdi, tahsis etti’] *Mütehassıs* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütehassıs*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*uzman*” anlamı örtüşür.

mütehassıslık

“i. Uzmanlık.” TS (2011, s. 1737)

Mütehassıslık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütehassıs/ muteḥassıs/ مُتَحَبِّس

“sf. esk. Duygulanmış. **mütehassıs etmek** bir kimseyi duygulandırmak. **mütehassıs olmak** herhangi bir sebeple duygulanmak: ‘Gönlüm arzu ile korkudan, muhabbet ile nefretten mütevellit duygularla mütehassıs olduğu hâlde gidiyordum.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَحَسِّس/mutehassis; تَحَسَّس/tehassese’den ism-i fail. تَحَسَّس/tehassese; eliyle yokladı, araştırma yaptı, soruşturdu, farkına vardı, sezdi, merhamet etti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 490)

[<Ar. *mutehassis* √ *h-s-s* ‘hissetti, sezdi, duydu, algıladı’] *Mutehassis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutehassis*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*duygulanmış*” anlamı örtüşür.

mütehavvil/ mutehavvil/ متَحَوِّل

“sf. esk. Değişken, kararsız.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “مُتَحَوِّل/mutehavvilun; bir yıl erkek sonraki yılda dişi doğuran deve.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَحَوِّل/mutehavvilun; تَحَوَّل/tehavvele’den ism-i fail. تَحَوَّل/tehavvele; dönüştü, değişti, başkalaştı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 445)

[<Ar. *mutehavvil* √ *h-v-l* ‘dönüştürdü, iletti, yolladı, devretti’] *Mutehavvil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutehavvil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*değişken*” anlamı örtüşür.

mütehayyil/ mutehayyil/ مُتَخَيِّل

“sf. Hayale dalmış: ‘Mevsim mütehayyil, vakit akşamdı Bebek’te.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَخَيِّل/mutehayyil; تَخَيَّل/tehayyele’den ism-i fail. تَخَيَّل/tehayyele; hayale daldı, tasavvur etti, sandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 506)

[<Ar. *mutehayyil* √ *h-y-l* ‘düşündü, hayal etti’] *Mutehayyil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutehayyil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*hayale dalmış*” anlamı örtüşür.

mütehayyir/ mutehayyir/ مُتَحَيِّر

“sf. esk. Şaşmış, şaşırmış olan.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَحَيِّر/mutehayyir; تَحَيَّر/tahayyere’den ism-i fail. تَحَيَّر/tahayyere; şaşırdı, iklemede oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 450)

[<Ar. *mutehayyir* √ *h-y-r* ‘şaşırdı, aklı karıştı, terddütte kaldı’] *Mutehayyir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mutehayyir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “şaşmış, şaşırmış olan” anlamı örtüşür.

mütehevvir/ mutehevvir/ مُتَهَوِّر

“sf. esk. Öfkeli, kızgın.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “مُتَهَوِّر/mutehevvirun; dikkatsizlikten dolayı başına kötü olaylar gelen kimse.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَهَوِّر/mutehevvirun; تَهَوَّر/tehevvere’den ism-i fail. تَهَوَّر/tehevvere; bina vb. yıkıldı, devrildi, kaza yaptı, bir işe sorumsuzca girdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2020)

[<Ar. *mutehevvir* √ *h-v-r* ‘yıkıldı, çöktü, yıkadı, devirdi, tehlikeye attı’] Tespit ettiğimiz gibi *mütehevvir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “öfkeli, kızgın” anlamı benimsemiştir.

müteheyyic/ muteheyyic/ مُتَهَيِّج

“sf. esk. Heyecanlı.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَهَيِّج/muteheyyic; تَهَيَّج/teheyyece’den ism-i fail. تَهَيَّج/teheyyece; telaşlandı, heyecanlandı, tedirgin oldu, ayaklandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2100)

[<Ar. *muteheyyic* √ *h-y-c* ‘heyecanlandı, telaşlandı, canlandı, dalgalandı, iltihaplandı’] *Müteheyyic* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteheyyic*, hem Arapçada hem Türkçedeki “heyecanlı” anlamı örtüşür.

mütekabil/ mutekābil/ مُتَقَابِل

“sf. esk. Karşılıklı.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَقَابِل/mulākin; zıt, karşılıklı, karşı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutekâbil* √ *k-b-l* ‘aldı, kabul etti, razı oldu, inandı’] *Mütekabil*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütekabiliyet

“i. esk. Karşılıklılık. **mütekabiliyet esası üzerine** karşılıklı olarak.” TS (2011, s. 1737)

Mütekabiliyet, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütekait/ mutekâ'id/ متقاعد

“sf. esk. Emekli: ‘Onu komşularından bir mütekait askerî doktor tedavi ediyor.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متقاعد/mutekâ'id; emekli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1800)

[<Ar. *mutekâ'id* √ *k- 'd* ‘oturdu, aciz kaldı’] *Mütekait*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütekâmil/ mutekâmil/ متكامل

“sf. esk. Olgunlaşmış, gelişmiş, gelişkin.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متكامل/mutekâmil; تکامل/tekāmele’den ism-i fail. تکامل/tekāmele; birbirini tamamladı, eksiksiz oldu, olgunlaştı, sona erdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2003)

[<Ar. *mutekâmil* √ *k-m-l* ‘bitirdi, tamamladı, uyguladı, devam ettirdi, sürdürdü, ilave veya ek yaptı’] *Mütekamil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütekamil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*olgunlaşmış, gelişmiş, gelişkin*” anlamı örtüşür.

mütekâsif/ mutekâşif/ متكاثف

“1. sf. esk. Yoğunlaşmış, koyulaşmış: ‘Fikirleri mütekâsiftir, bununla beraber beyni rahatsız etmez, kafayı yormaz.’ - Asaf Halet Çelebi. 2. sf. esk. kim. Derişik.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَكَثِّفٌ/mutekâşif; yoğun, sık toplanan, yoğunlaşan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1992)

[<Ar. *mutekâşif* √ *k-s-f* ‘yoğun oldu, sık ve gür oldu, yoğunlaştı, sıklaştı’] *Mütekâşif* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütekâşif*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*Yoğunlaşmış, koyulaşmış, derişik*” anlamı örtüşür.

mütekebbir/ mutekebbir/ مُتَكَبِّر

“sf. esk. Kibirli.” TS (2011, s. 1737)

AEL: “مُتَكَبِّرٌ/mutekebbir; kibirli olan kimse.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَكَبِّرٌ/mutekebbir; تَكَبَّرَ/tekebbere’den ism-i fail. تَكَبَّرَ/tekebbere; kibirli oldu, kendini beğendi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1980)

[<Ar. *mutekebbir* √ *k-b-r* ‘büyük oldu’] *Mütekebbir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütekebbirlik

“i. Kibirlilik.” TS (2011, s. 1737)

Mütekebbirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütেকellim / mutekellim/ مُتَكَلِّم

“1. sf. esk. Söyleyen, konuşan. 2. i. dil bil. Teklik birinci kişi.” TS (2011, s. 1737)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَكَلِّمٌ/mutekellim; 1. تَكَلَّمَ/tekelleme’den ism-i fail. 2. Etkilerek konuşan, kendini iyi ifade edebilen. 3. dil bil. Teklik birinci kişi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1997)

[<Ar. *mutekellim* √ *k-l-m* ‘birisiyle konuştu, telefonla konuştu’] *Mütেকellim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütেকellim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*söyleyen, konuşan, teklik birinci kişi*” anlamı örtüşür.

mütelezziz/ mutelezziz/ مُتَلَذِّذ

“sf. esk. Lezzet bulan, tat alan, mutlu olan, hoşlanan. **mütelezziz olmak** lezzet duymak, tat almak, mutlu olmak: ‘Bu kelimeyi söylerken sanki mütelezziz olur, hep tekrarlardım.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَلَذِّذٌ/mutelezziz; تَلَذَّذَ/telezzeze’den ism-i fail. تَلَذَّذَ/telezzeze; bir şeyden lezzet aldı, tat aldı, hoşlandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1920)

[<Ar. **mutelezziz** √ l-z-z ‘lezzetli ,leziz oldu, lezzetli buldu, lezzet aldı, hoşuna gitti’] Mütelezziz kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Mütelezziz, hem Arapçada hem Türkçedeki “lezzet bulan, tat alan, hoşlanan” anlamı örtüşür.

mütemadi/ mutemādī/ متمادي

“1. sf. esk. Sürekli, aralıksız: ‘Maddi ve ruhi kültürün yükselişi, mütemadi değişikliklerde ifade olunan mütemadi bir akışı icap ettirir.’ - Nazım Hikmet. 2. z. esk. Mütemadiyen: ‘İki saatten beri mütemadi yukarıya çıkıyorduk.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مُتَمَادٍ/mutemādin; devamlılık, süreklilik.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. **mutemādī** √ m-d-ī ‘bıçakladı, bıçakla vurdu’] Mütemadi kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. Mütemadi, hem Arapçada hem Türkçedeki “sürekli, aralıksız” anlamı örtüşür.

mütemadiyen/ mutemādiyen/ متمادياً

“z. Ara vermeden, sürekli olarak, mütemadi: ‘Sabahın pembe, beyaz tülleri sıyrıldıkça mütemadiyen berraklaşan fezada çıt yok.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1738)

[<Ar. **mutemādiyen** √ m-d-ī ‘bıçakladı, bıçakla vurdu’] Türkçede kullanılan mütemadiyen kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan mütemadiyen master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mütemayil/ mutemāyil/ متمایل

“sf. esk. İstekli görünen, eğilimi olan, meyilli: ‘Açık fikirli, asrileşmeye mütemayil ve müsaitmiş.’ - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “مُتَمَّائِلٌ/mutemāyilun; çok eğimli.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَمَّائِلٌ/mutemāyil; تَمَّائِلٌ/temāyele’den ismi fail. تَمَّائِلٌ/temāyele; sallandı, salındı, titredi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2055)

[<Ar. *mutemāyil* √ *m-y-l* ‘yöneldi, meyilli oldu, zalim oldu’] *Mütemayil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mütemayil*, hem Arapçada hem Türkçedeki “meyilli” anlamı örtüşür.

mütemayiz/ mutemāyiz/ مَتَمَّيِز

“sf. esk. Kendini gösteren, sivrilen.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَتَمَّيِزٌ/mutemāyiz; تَمَّيِزٌ/temāyze’den ism-i fail. تَمَّيِزٌ/temāyze; ihtilafa düştü, dağıldı, -de ayırt etdildi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2040)

[<Ar. *mutemāyiz* √ *m-y-z* ‘ayırıttı, seçti, ayrı tuttu, ayrıcalık tanıttı, daha çok önem verdi, ayırdı, fark etti, anladı, farkı gördü’] *Mütemayiz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mütemayiz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kendini gösteren” anlamı örtüşür.

mütemekkin/ mutemekkin/ مَتَمَّكِّن

“sf. esk. Yerleşik.” TS (2011, s. 1738)

MLAM: “مَتَمَّكِّنٌ/mutemekkin; تَمَّكَّنَ/temekkene; bir yerde yerleşti, katında nüfuzlu oldu, saygın oldu, kökleşti, sağlamlaştı, üstesinden geldi, yapabildi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1960)

[<Ar. *mutemekkin* √ *m-k-n* ‘güçlü ve sağlam oldu, saygın oldu’] *Mütemekkin* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütemekkin*, hem Arapçada hem Türkçedeki “yerleşik” anlamı örtüşür.

mütemerkiz/ mutemerkez/ مَتَمَرِّز

“sf. esk. kim. Derişik.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَمَرِّز/mutemerkiz; bir yerde yerleşen, bir bölgenin veya kuruluşun yönetim yeri yapan, yoğunlaşan, merkez nokta, odaklandı, toplanan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1909)

[<Ar. *mutemerkiz* √ *r-k-z* ‘ağırbaşlı oldu, vakur oldu, çaktı, yerleştirdi, sabitledi’] *Mütemerkiz* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve terimleşmiştir. *Mütemerkiz*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*derişik*” anlamı örtüşür.

mütemmim/ mutemmim/ مَتَمِّم

“1. sf. esk. Tamamlayan, bütünleyen, bitiren: ‘*Hâlbuki birçok kadınlar malumatlarını zarafetlerinin bir mütemmimi addederler.*’ - Peyami Safa. 2. sf. esk. mat. Bütünler. 3. i. dil bil. Tümleç.” TS (2011, s. 1738)

→ **mütemmim cüz. TS (2011, s. 1738)**

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَتَمَّمَ/mutemmim; تَمَّمَ/temme’den ism-i fail. تَمَّمَ/temme; tamamladı, bitirdi, saydı, yarayı temizledi, yerine getirdi, devam etti, geçerli oldu, gerçekleşti.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1905)

[<Ar. *mutemmim* √ *t-m-m* ‘tamamladı, bitirdi, oldu, gerçekleşti, geçerli oldu’] *Mütemmim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bütünler, tümleç*” anlamı kazanmıştır. *Mütemmim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*tamamlayan, bütünleyen, bitiren*” anlamı örtüşür.

mütemmim cüz

“1. i. Bütünü oluşturan tamamlayıcı parça. 2. i. mec. Ayrılmaz parça.” TS (2011, s. 1738)

Mütemmim cüz, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütemmimlik

“i. Mütemmim olma durumu.” TS (2011, s. 1738)

Mütemmimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütenakıs/ mutenâķış/ مَتَنَاقِص

“sf. esk. Azalan, eksilen.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَنَاقِصٌ/mutenāḳiṣ; تنَاقَصَ/tenāḳaṣa’den ism-i fail. تنَاقَصَ/tenāḳaṣa; yavaş yavaş eksildi, giderek azaldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2060)

[<Ar. *mutenāḳiṣ* √ *n-ḳ-ṣ* ‘eksildi, azaldı, yetersiz oldu, haksızlık etti’] *Mütenakıs*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütenakız/ mutenāḳiṣ/ مُتَنَاقِصٌ

“sf. esk. Çelişkili.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَنَاقِصٌ/mutenāḳiṣ; çelişen, çelişkili, zıt, tezat, zıtlaşan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2075)

[<Ar. *mutenāḳiṣ* √ *n-ḳ-ṣ* ‘bozdu, ifsat etti, yıktı, yerle bir etti, yerine getirdi, ihlal etti, feshetti, iptal etti, geçersiz kıldı, çözdü, çürüttü, asılsı çıkardı’] *Mütenakız*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütenasip/ mutenāṣib/ مُتَنَاسِبٌ

“sf. esk. Orantılı, oranlı, uygun.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَنَاسِبٌ/mutenāṣibun; uyumlu, uygun, birbirine uyan, orantılı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2022)

[<Ar. *mutenāṣib* √ *n-s-b* ‘dayattı, nitelendirdi, isnat etti, atfetti, yükledi, vassetti, soyunu zikretti’] *Mütenasip*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütenavip/ mutenāṣib/ مُتَنَاصِبٌ

“sf. esk. Almaşık.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَنَاصِبٌ/mutenāṣib; nöbetleştirdi, sırayla olan, dönüşümlü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2050)

[<Ar. *mutenāvib* √ *n-v-b* ‘yerine geçti, yerini aldı, temsil etti, geri dön’] *Mütenavip* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütenavip*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*almaşık*” anlamı örtüşür.

mütenazır/ mutenāzır/ متناظر

“sf. esk. mat. Simetrik.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متناظر/*mutenāzır*; تناظر/*tenāzere*’den ism-i fail. تناظر/*tenāzere*; birbiriyle tartıştı, birbirine baktı, karşılıklı oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1835)

[<Ar. *mutenāzır* √ *n-z-r* ‘düşündü, baktı, yorumladı’] *Mütenazır* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve terimleşmiştir. *Mütenazır*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*simetrik*” anlamı örtüşür.

mütenebbih/ mutenebbih/ متنبه

“sf. esk. Aklını başına toplamış, akıllanmış, uslanmış.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متنبه/*mutenebbih*; uyanık, ayık, dikkatli, canlı, hareketli.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1811)

[<Ar. *mutenebbih* √ *n-b-h* ‘dikkatini verdi, dikkat etti, uyandı’] *Mütenebbih* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütenebbih*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*aklını başına toplamış, akıllanmış, uslanmış*” anlamı örtüşür.

müteneffir

“1. sf. esk. İğrenmiş, tiksiniş: “Sanki bütün hayattan müteneffir, hayat onun için karanlık.” - Memduh Şevket Esendal. 2. z. esk. İğrenmiş, tiksiniş bir biçimde: “Uzun bir müddet böyle şuursuz, yalnız, her şeyden müteneffir, her şeye asi yürüdüm.” - Etem İzzet Benice.” TS (2011, s. 1738)

Müteneffir kelimesi bulunmadı.

mütenekkir/ mutenekkir/ متنكر

“sf. esk. Kılık değiştiren, takma ad kullanan, kendini tanıtmak istemeyen.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “خَرَجَ مُتَنَكِّرًا/harece mutenekkiren; kılığını değiştirerek çıktı.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَنَكِّر/mutenekkir; تَنَكَّر/tenekkere’den ism-i fail. تَنَكَّر/tenekkere; kılık değiştirdi, ters davrandı, uzak durdu, görüş vb. den döndü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1890)

[<Ar. *mutenekkir* √ *n-k-r* ‘bilmedi, tanımadı, haberdar olmadı’] *Mütenekkir* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütenekkir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kılık değiştiren, kendini tanıtmak istemeyen” anlamı örtüşür.

mütenekkiren/ mutenekkiren/ مُتَنَكِّرًا

“z. esk. Kılık değiştirerek, takma ad kullanarak, kendini tanıtmadan.” TS (2011, s. 1738)

[<Ar. *mutenekkiren* √ *n-k-r* ‘bilmedi, tanımadı, haberdar olmadı’] Türkçede kullanılan *mutenekkiren* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mutenekkiren* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mütenevvi/ mutenevvi/ مُتَوَع

“sf. esk. Türü, çeşitli: ‘Meclis üzerinde birkaç gün zarfında tabiat gibi kadir ve mütenevvi olan ruhunun hâkimiyetini kurdu.’ - Hamdullah Suphi Tanrıöver.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَوَع/mutenevvi; تَوَع/tenevva ‘a’den ism-i fail. تَوَع/tenevva ‘a; çeşit çeşit oldu, sallandı, tek unsurdan oluşmadı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1909)

[<Ar. *mutenevvi* √ *n-v-* ‘hareket ettirdi, salladı, sınıfladı, çeşitlere ayırdı, değişiklik yaptı, değiştirdi’] *Mütenevvi*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteradif/ muterādif/ مُتَرَادِف

“sf. esk. dil bil. Eş anlamlı.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “مترادف/muterādif; eş anlamlı kelime.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مترادف/muterādif; مترادف/terādefe’den ism-i fail. مترادف/terādefe; birbirine izledi, yardımlaştı, birbirinin arkasına bindi, eş anlamlı oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 583)

[<Ar. *muterādif* √ *r-d-f* ‘arkasına bindi, takip etti, peşinden gitti’] *Müteradif*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müterakim/ muterākim/ متراكم

“sf. esk. Birikmiş, toplanmış, yığılmış.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “متراكم/muterākim; birikmiş, toplanmış.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “متراكم/muterākim; تراكم/terākme’den ism-i fail. تراكم/terākme; üst üste birikildi, bir arada toplandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 595)

[<Ar. *muterākim* √ *r-k-m* ‘topladı, biriktirdi, yığıldı’] *Müterakim*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müterakki/ muterakḳī/ مترقي

“sf. esk. İleri, ilerlemiş.” TS (2011, s. 1738)

→ *müterakki vergi*. TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “مترقي/muterakḳī; yükselmiş, ilerlemiş, gelişmiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *muterakḳī* √ *r-k-t* ‘çıktı, tırmandı, yükseldi, uzandı’] *Müterakki* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müterakki*, hem Arapçada hem Türkçedeki “ileri, ilerlemiş” anlamı örtüşür.

müterakki vergi

“i. eko. Matrah arttıkça oranı yükselen vergi.” TS (2011, s. 1738)

Müterakki vergi, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütercem/ mutercem/ مترجم

“sf. esk. Çevrilmiş, tercüme edilmiş.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “مترجم/mutercem; bir dileden başka dile tercüme edilmiş, karışık olan, bir biyografinin konusu da anlamında kullanılır.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مترجم/mutercem; ترجم/terceme’den ism-i meful. ترجم/terceme; başka dile çevirdi, aktardı, izah etti, birisinin hayat hikayesini anlattı, ortaya koydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 580)

[<Ar. *mutercem* √ *t-r-c-m* ‘başka dile çevirdi, aktardı, izah etti, birisinin hayat hikayesini anlattı, ortaya koydu’] *Mütercem*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütercim/ mutercim/ مترجم

“i. Çevirmen: ‘Mütercim olarak işe başladığım gün anamdan emdiğim süt burnumdan gelmiştir.’ - Bedri Rahmi Eyuboğlu.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مترجم/mutercim; ترجم/terceme’den ism-i fail. ترجم/terceme; başka dile çevirdi, aktardı, izah etti, birisinin hayat hikayesini anlattı, ortaya koydu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 580)

[<Ar. *mutercim* √ *t-r-c-m* ‘başka dile çevirdi, aktardı, izah etti, birisinin hayat hikayesini anlattı, ortaya koydu’] *Mütercem*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütercimlik

“i. Çevirmenlik.” TS (2011, s. 1738)

Mütercimlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müterreddi/ mutereddi/ متردي

“sf. esk. Soysuzlaşmış.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “متردي/mutereddin; kötüleşmiş, düşmüş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutereddi* √ *r-d-ī* ‘yok oldu, helak oldu, öldü’] *Müterreddi*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütereddit/ mutereddid/ متردد

“sf. Tereddüt eden, çekingen, kararsız, ikircimli (kimse): ‘Kapıya doğru ilerlemek istedi fakat müteredditti.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1738)

AEL: “متردد/mutereddid; kararsız, odada gidip gelen, biriyle anlaşılmayan, düzgün yürümeyen, sürekli tekrar oluşan.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “متردد/mutereddid; تردد/tereddede’den ism-i fail. تردد/tereddede; tereddüt etti, duraksadı, ses yankılandı, bir yere sık sık uğradı, kararsız kaldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 750)

[<Ar. *mutereddid* √ *r-d-d* ‘reddetti, çevirdi, kabul etmedi, geri çekti, yansıttı, aksettirdi, yankılandırdı, geri istedi, geri çevirdi, itti, iade etti, geri verdi, karşı çıktı, mukavemet gösterdi’] Mütereddit kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Mütereddit, hem Arapçada hem Türkçedeki “tereddüt eden, çekingen, kararsız, ikircimli (kimse)” anlamı örtüşür.

mütesanit/ mutesānid/ متساند

“sf. esk. Dayanışma içinde olan (kimse).” TS (2011, s. 1738)

AEL: “خَرَجَا مُتْسَانِدَيْنْ/harecā mutesānideyn; ikisi birbirine destekleyerek çıktılar.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “متساند/mutesānid; تساند/tesānede’den ism-i fail. تساند/tesānede; birbirine yardım ettiler, başka birinden destek aldı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1175)

[<Ar. *mutesānid* √ *s-n-d* ‘destekledi, dayadı, yardım etti, yaslandı’] Mütesanit, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteselli/ mutesellī/ متسلي

“sf. esk. Avunan. müteselli olmak avunmak.” TS (2011, s. 1738)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “متسلي/mutesellin; hoş vakit geçiren, eğlenen, kendini rahatlatan, oyalanan, teselli bulan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutessellî* √ s-l- ū ‘unuttu, teselli etti, rahatladı, eğlendi, oyalandı’]
Mütesselli kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.
Mütesselli, hem Arapçada hem Türkçedeki “*avunan*” anlamı örtüşür.

mütesselsil/ muteselsil/ متسلسل

“sf. esk. Zincirleme.” TS (2011, s. 1738)

→ **mütesselsil borç, mütesselsil kefil. TS (2011, s. 1738)**

AEL: “متسلسل/muteselsil; zincirleyen şey.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “متسلسل/muteselsil; peş peşe, sürekli, zincirleme.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1150)

[<Ar. *muteselsil* √ s-l-s-l ‘birleştirdi, bağladı, ekledi, seri halde yayınladı, düzenledi, derecelendirdi, sınıflandırdı, sayıp döktü, anlattı, zincirledi, suyu aşağı döktü’] *Mütesselsil*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütesselsil borç

“i. huk. Birden çok borçlunun, her birinin ayrı ayrı tamamından sorumlu bulundukları borç.” TS (2011, s. 1738)

Mütesselsil borç, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütesselsilen/ muteselsilen/ متسلسلاً

“z. esk. Zincirleme olarak.” TS (2011, s. 1738)

[<Ar. *mütesselsilen* √ s-l-s-l ‘birleştirdi, bağladı, ekledi, seri halde yayınladı, düzenledi, derecelendirdi, sınıflandırdı, sayıp döktü, anlattı, zincirledi, suyu aşağı döktü’] Türkçede kullanılan *mütesselsilen* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mütesselsilen* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

mütesselsil kefil

“i. huk. Borcun yerine getirilmesinde aynen borçlu gibi borcun ödenmesini üstlenen kimse.” TS (2011, s. 1738-1739)

Mütesselsil kefil, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müteşebbis/ muteşebbis/ مُتَشَبِّث

“i. Girişimci: ‘Bu hıyanetin müşterek müteşebbislerine karşı, alınması lazım gelen vaziyet sarihtir.’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1739)

AEL: “مُتَشَبِّث/muteşebbişun; bir şeye tutunan, bir şeye yapışan.” Lane (1953, s. 971)

MLAM: “مُتَشَبِّث/muteşebbiş; تَشَبَّب/teşebbese’den ism-i fail. تَشَبَّب/teşebbese; bir şeye tutundu, yapıştı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1210)

[<Ar. *muteşebbiş* √ ş-b-s ‘tutundu, yapıştı, sarıldı’] Tespit ettiğimiz gibi *müteşebbis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “girişimci” anlamı benimsemiştir.

müteşekkil/ muteşekkil/ مُتَشَكِّل

“sf. esk. Oluşmuş, meydana gelmiş: ‘Etrafımda uçları birbirine temas etmiş hilallerden müteşekkil bir daire vardı.’ - Ömer Seyfettin.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَشَكِّل/muteşekkil; تَشَكَّل/teşekkele’den ism-i fail. تَشَكَّل/teşekkele; şekillendi, şekil aldı, oluştu, şekil değiştirdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1250)

[<Ar. *muteşekkil* √ ş-k-l ‘metni, harekeledi, karışık oldu, anlaşılmaz oldu, zor oldu, ayağını köstekledi’] *Müteşekkil* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müteşekkil*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteşekkir/ muteşekkir/ مُتَشَكِّر

“sf. esk. Teşekkür etme durumunda olan: ‘Zahmetinden dolayı kendisine çok müteşekkirim.’ - Mehmet Kaplan.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَشَكِّر/muteşekkir; تَشَكَّر/teşekkere’den ism-i faildir. تَشَكَّر/teşekkere; teşekkür etti, teşekkür ederek övdü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1225)

[<Ar. *muteşekkir* √ ş-k-r ‘teşekkür etti, hamdetti, razı oldu, mükâfatlandırdı, minnettar oldu’] *Müteşekkir*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteşekkirlık

“i. Müteşekkirlık olma durumu.” TS (2011, s. 1739)

Müteşekkirlık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütetebbi/ mutetebbi/ متتبع

“sf. esk. Bir konuyu dikkatle araştıran, irdeleyici, araştırmacı.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متتبع/mutetebbi; تتبع/tetebba ‘a’den ism-i fail. تتبع/tetebba ‘a; peşinde düştü, adım adım takip etti, kontrol etti, araştırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 281)

[<Ar. *mutetebbi* ‘√ t-b- ‘arkasından gitti, örnek aldı, sonrasını takip etti’] *Mütetebbi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütetebbi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir konuyu dikkatle araştıran, irdeleyici, araştırmacı” anlamı örtüşür.

mütevakkıf/ mutevaḳḳıf/ متوقف

“sf. esk. Gerçekleşmesi bir şeye bağlı bulunan: ‘Benibeşer arasında, ister şiiire, ister başka bir şeye rehberlik etmek ancak o şeyin cinsinden olmaya mütevakkıftır.’ - Yahya Kemal Beyatlı.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متوقف/mutevaḳḳıf; -e bağlı oldu, -e dayandı” Ahmed Muhtar (2008, s. 2484)

[<Ar. *mutevaḳḳıf* ‘√ v-k-f ‘durdu, bekledi, yapmayı bıraktı, alıkoydu, bitti, dikildi, engelledi, vakfetti’] *Mütecakkıf*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütevali/ mutevālī/ متوالي

“sf. esk. Art arda gelen, üst üste olan, ardışık.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “متوالي/mutevālī; sürekli, devamlı, peş peşe, ard arda, birbirini izleye.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevālī* √ v-l-ī ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mütevālī*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütevazı/ mutevāzi / متواضع

1. sf. Alçak gönüllü: “Sakin, mütevazı ve kalabalıktan kaçan ruhunu incitmemek için onu, birkaç kişi ile sırtımda ebedî makamına ben götürdüm.” - Ahmet Hikmet Müftüoğlu. 2. sf. Gösterişsiz, iddiasız: “Düğün sahibinin bütçesi ne kadar dar ve mütevazı olursa olsun, hokkabaz şarttı.” - Samiha Ayverdi. TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متواضع/mutevāzi; تواضع/tevāza ‘a’den ism-i fail. تواضع/tevāza ‘a; yer alçaladı, kavim anlaştı, adam mütevazılık yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevāzi* √ v-z- ‘koydu, yerleştirdi, bıraktı, soktu, ortaya koydu, yaptı, doğurdu, taktı, bağladı, hazırladı, yazdı, yükledi’] *Mütevazı*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütevazılık

“i. Alçak gönüllülük.” TS (2011, s. 1739)

Mütevazılık, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

mütevazı/ mutevāzi / متوازي

“1. sf. esk. Birbirine paralel olan. 2. sf. esk. mat. Paralel.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “متوازي/mutevāzin; paralel, denk, karşı karşıya, benzer.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevāzī* √ v-z-ī ‘paralel oldu, karşı karşıya koydu, eşit oldu’] *Mütevazī*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütevazın/ mutevāzin / متوازن

“sf. esk. Birbirine uyan, oranlı.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَوَازِن/mutevāzin; dengeli, eşit, dengede, sağduyulu, akli başında.”
Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevāzin* √ *v-z-ī* ‘paralel oldu, karşı karşıya koydu, eşit oldu’]
Mütevazin kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır.
Mütevazin, hem Arapçada hem Türkçedeki “birbirine uyan, oranlı” anlamı örtüşür.

müteveccih/ muteveccih/ متوجّه

“1. *sf. esk.* Bir yere gitmeye, bir şeyi yapmaya karar veren. 2. *sf. esk.* Yönelik.”
TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَوَجِّه/muteveccih; تَوَجَّه/teveccehe’den ism-i fail. تَوَجَّه/teveccehe; yöneldi,
bir yere gitti, bir şeyi yapmaya karar verdi.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *muteveccih* √ *v-c-h* ‘yüzüne vurdu, tokat attı, (birisinden) daha şerefli
veya daha meşhur oldu’] *Müteveccih*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteveccihen/ muteveccihen/ متوجه

“1. *z. esk.* Bir yere doğru gitmek üzere. 2. *z. esk.* Bir şeyi yapmaya yönelmiş
olarak.” TS (2011, s. 1739)

[<Ar. *muteveccihen* √ *v-c-h* ‘yüzüne vurdu, tokat attı, (birisinden) daha
şerefli veya daha meşhur oldu’] Türkçede kullanılan *müteveccihen* kelimesi kullanılış
bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *müteveccihen* master iken
Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müteveffa/ muteveffā/ متوفى

“1. *i. esk.* Ölmüş, ölü kimse. 2. *i. esk.* Müslüman olmayan kimseleri ölümünden
sonra anarken kullanılan saygı sözü.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَوَفَّى/muteveffā; 1. تَوَفَّى/teveffā ve تَوَفَّى/tuvffiye’den ism-i mefuldur. 2.
Ölmüş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *muteveffā* √ *v-f-ī* ‘eksiksiz oldu, borcu ödedi, bol oldu, yerine getirdi, eda etti’] *Müteveffa* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *M*, hem Arapçada hem Türkçedeki “ölmüş, ölü kimse” anlamı örtüşür.

mütevehhim/ mutevehhim/ متَوَهَّم

“1. sf. esk. Kuruntulu, evhamlı. 2. sf. esk. mec. Korkak, ödle.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متَوَهَّم/mutevehhim; تَوَهَّمَ/tevehheme’den ism-i faildir. تَوَهَّمَ/tevehheme; hayal etti, kuruntu yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevehhim* √ *v-h-m* ‘uydurdu, iftira etti, zühul etti, yanıldı, şüphelendi, zannetti, gafil oldu, unuttu’] *Mütevehhim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mütevehhim*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kuruntulu, evhamlı” anlamı örtüşür.

mütevekkil/ mutevekkil/ متَوَكَّل

“sf. esk. Her işini Tanrı’ya veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş: ‘Sesini çıkarmadı. Mütevekkil bir hâli vardı.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متَوَكَّل/mutevekkil; Allah’a tevekkül etmiş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevekkil* √ *v-k-l* ‘teslim etti, bıraktı, devretti, kendi haline bıraktı’] *Mütevekkil*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

mütevellî/ mutevellî/ متَوَلَّى

“i. huk. Bir vakfın yönetimi kendisine verilmiş olan kimse.” TS (2011, s. 1739)

→ *mütevellî heyeti. TS (2011, s. 1739)*

AEL’de bulunmadı.

MLAM: “متَوَلَّى/mutevellin; üstlenmiş, sorumlu olmuş.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevellī* √ v-l-ī ‘yakın oldu, idare etti, takip etti, hükmetti’] *Mütevelli*, hem Arapçada hem Türkçedeki genel anlamı örtüşür. Yalnız *mütevelli*, Türkçede terimleşmiştir.

mütevelli heyeti

“i. Bir vakfın veya bir kuruluşun yönetim işlerinin doğrudan bağlı bulunduğu kurul.” TS (2011, s. 1739)

Mütevelli heyeti, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

mütevellit/ mutevellid/ متولّد

“1. sf. esk. Doğmuş, dünyaya gelmiş. 2. sf. esk. mec. Meydana gelmiş, ileri gelmiş: ‘Gönlüm arzu ile korkudan, muhabbet ile nefretten mütevellit duygularla mütehassis olduğu hâlde gidiyordum.’ - Ahmet Hikmet Müftüoğlu.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متولّد/mutevellid; تولّد/tevellede’den ism-i faildir. تولّد/tevellede; doğdu, türedi, ortaya çıktı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutevellid* √ v-l-d ‘doğurdu, üretti, çıkardı, ortaya çıkardı’] *Mütevellit*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müteverrim/ muteverrim/ متورّم

“sf. esk. tıp, Veremli.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متورّم/muteverrim; şiş, şişmiş, kabardı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *muteverrim* √ v-r-m ‘hastalıktan dolayı şişti, kabardı, bitki vb. uzadı, büyüdü, sinilendi’] Tespit ettiğimiz gibi *müteverrim* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlamı başkalaşmış ve “Veremli” anlamı benimsemiştir.

müteyakkız

“sf. esk. Uyanık, tetikte, sak (I).” TS (2011, s. 1739)

AEL’de MLAM’de bulunmamaktadır.

Türkçedeki *müteyakkız*, Arapçadaki مُتَيَقِّظ/*muteyakḳız* kelimesine tekabül eder. مُتَيَقِّظ/*muteyakḳız* ile *müteyakkız* anlamı örtüşür

mütezayit/ mutezāyid/ متزايد

“sf. esk. Artan, çoğalan.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “متزايد/*mutezāyid*; artan, çoğalan, yükselen, katlanan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mutezāyid* √ z-y-d ‘arttı, fazlaştı, çoğaldı, çok oldu, büyüdü, gelişti, yükseldi, büyük yaptı, tehlikeli hale getirdi, önemini arttırdı’] *Mütezayit* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mütezayit*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*artan, çoğalan*” anlamı örtüşür.

müthiş/ mudhiş/ مدهش

1. sf. Korkuya düşüren, korkunç, dehşetli: “*Aradan yıllar geçti. Hâlâ o müthiş uğultu ve çatırdamayı içimden silemedim.*” - Necip Fazıl Kısakürek. 2. sf. Çok rahatsız eden, dayanılmaz: “*Bu müthiş yokluğa, bu derin acıya tahammül edemiyordum.*” - Yahya Kemal Beyatlı. 3. sf. Şaşılacak kadar değişik: “*Birdenbire kendinde müthiş bir sükûnet, tarifsiz bir rahatlık hissetti.*” - Şevket Rado. 4. ünlem ‘Ne acayip şey’ anlamında kullanılan bir söz. TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مدهش/*mudhiş*; müthiş, dehşete düşüren, şaşırtan, hayret verici, olağanüstü, şaşırtıcı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *mudhiş* √ d-h-ş ‘şaşırttı, hayrete düşürdü’] *Müthiş* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müthiş*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*korkuya düşüren, korkunç, dehşetli, şaşılacak kadar değişik*” anlamı örtüşür.

müthişlik

“i. Müthiş olma durumu.” TS (2011, s. 1739)

Müthişlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müttefik/ muttefik/ متفق

“sf. Bağlaşık.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَّفِقٌ/muttefiḳun; müttefik, aynı fikirde, diğerleriyle uyuşan, anlaşılan, uyumlu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 954)

[<Ar. *muttefiḳ* √ v-f-k ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’]
Müttefik kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müttefik, hem Arapçada hem Türkçedeki “bağlaşık” anlamı örtüşür.

müttefiken/ muttefiḳan/ مُتَّفِقًا

“1. z. esk. El birliğiyle, hep birlikte. 2. z. esk. Oy birliğiyle.” TS (2011, s. 1739)

[<Ar. *muttefiḳan* √ v-f-k ‘uygun oldu, yerinde oldu, istediği gibi uygun buldu’]
Türkçede kullanılan *muttefiḳan* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *muttefiḳan* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müttefiklik

“i. Müttefik olma durumu.” TS (2011, s. 1739)

Müttefiklik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müttehidden/ mutteḥiden/ مُتَّحِدًا

“z. esk. Birlikte, birlik olarak.” TS (2011, s. 1739)

[<Ar. *mutteḥiden* √ v-h-d ‘birleştirdi, tek yaptı, tek çatı altında topladı, bir araya getirdi, standartlaştırdı, Allah’ı birledi, Allah’ın tek olduğunda ifade edip iman etti’] Türkçede kullanılan *mutteḥiden* kelimesi kullanılış bakımından Türkçeleşmiştir. Çünkü Arapçada kullanılan *mutteḥiden* master iken Türkçede zarf şeklinde kullanılır.

müttehit/ mutteḥid/ مُتَّحِد

“sf. esk. Birlik durumuna gelmiş, birleşik, birlik olmuş.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُتَّحِدٌ/mutteḥidun; 1. اِتِّحَادٌ/ittahade’den ism-i faildir. 2. Anlaşma ve uzlaşma aralarında olanlar. 2. Aralarında birlik olan.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2700)

[<Ar. *muttehid* √ *v-h-d* ‘birleştirdi, tek yaptı, tek çatı altında topladı, bir araya getirdi, standartlaştırdı, Allah’ı birledi, Allah’ın tek olduğunda ifade edip iman etti’]

müttehitlik

“i. Müttehit olma durumu.” TS (2011, s. 1739)

Müttehitlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müvekkil/ muvekkil/ موكِّل

“i. Birini kendine vekil olarak seçen erkek.” TS (2011, s. 1739)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “موكِّل/muvekkilun; müvekkil, vekalet veren, temsilcilik veren.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2850)

[<Ar. *muvekkil* √ *v-k-l* ‘teslim etti, bıraktı, devretti, kendi haline bıraktı’]
Müvekkik, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müvekkile/ muvekkile/ موكِّلة

“i. Birini kendine vekil olarak seçen bayan: ‘*Osmanlı Bankasında çalışan bir müvekkilesi bir kış günü telefon etmiş.*’ - Refik Erduran.” TS (2011, s. 1739)

Müvekkile, *müvekkil* kelimesinin müennesidir. *Müvekkil* maddesine bakınız.

müvellidülhumuza

“i. esk. kim. Oksijen.” TS (2011, s. 1739)

Müvellidülhumuza kelimesi bulunmadı.

müvellidülma

“i. esk. kim. Hidrojen.” TS (2011, s. 1739)

Müvellidülma kelimesi bulunmadı.

müverrih

“i. esk. Tarih yazan kimse, tarihçi: ‘*Osmanlı müverrihleri, acı tecrübelerin ilham ettiği bu insafsız hükümlere elbette ki itibar etmeyeceklerdi.*’ - Cemil Meriç.” TS (2011, s. 1739-1740)

Türkçedeki *müverrih*, Arapçadaki مؤرخ/*mū'errih* kelimesine tekabül eder. مؤرخ/*mū'errih* ile *müverrih* anlamı örtüşür

müvesvis/ muvesvis/ موصوس

“sf. esk. Kuruntucu.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مُوصِصٌ/*muvesvisun*; vesveseci.” Lane (1953, s. 3000)

MLAM: “مُوصِصٌ/*muvesvisun*; vesveseli, tedirgin eden, huzursuz eden, kuşkucu, kuruntucu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2900)

[<Ar. *muvesvis* √ v-s-v-s ‘fısıldadı, vesveseye kapıldı, vesvese verdi’] *Müvesvis* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müvesvis*, hem Arapçada hem Türkçedeki “kuruntucu” anlamı örtüşür.

müvesvislik

“i. Kuruntuculuk.” TS (2011, s. 1740)

Müvesvislik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müvezzi/ muvezzi/ مَوْزِع

“i. Dağıtıcı: ‘Kadıköy vapurunun hususi kamarasında, boyları birer metreyi aşmayan bir müvezzi kalabalığı kaynaşiyor.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَوْزِعٌ/*muvezzi’un*; 1. مَوْزِعٌ/*vezze’e*’den ism-i faildir. 2. Mektupları, dergileri, kitapları dağıtan adam.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2200)

[<Ar. *muvezzi* √ v-z- ‘engelledi, alıkoydu, menetti’] *Müvvezi* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müvvezi*, hem Arapçada hem Türkçedeki “dağıtıcı” anlamı örtüşür.

müvezzilik

“i. Müvezzi olma durumu: ‘O zamana kadar hamallık, boyacılık, müvezzilik ve söylemesi ayıp hırsızlık yapmıştı.’ - Sait Faik Abasıyanık.” TS (2011, s. 1740)

Müvezzilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müyesser/ muyesser/ مَيَسَّر

“sf. esk. Kolaylıkla ortaya çıkan. **müyesser olmak** 1. kolaylıkla ortaya çıkmak, kolaylıkla elde edilmek. 2. nasip olmak: ‘Bu sözün tam manasını verebilmek kimseye müyesser olmamıştır.’ - Necip Fazıl Kısakürek.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُيَسَّرٌ/muyesser; kolay, basit, kolaylaştırılmış, kolay elde edilen, zengin, varlıklı, başarılı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2514)

[<Ar. *muyesser* √ *y-s-r* ‘kolay oldu, kolaylaştı, uysal oldu, solundan geldi’] Müyesser kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müyesser, hem Arapçada hem Türkçedeki “kolaylıkla ortaya çıkan” anlamı örtüşür.

müzaheret/ muzāheret/ مَظَاهِرَة

“i. esk. Yardım etme, arkalama, destekleme, arka çıkma. **müzaheret etmek** yardım etmek, aralamak, arka çıkmak.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مُظَاهَرَةٌ/muzāheretun; bir adam karısına ‘sen bana annem gibisin’ demesidir.” Lane (1953, s. 1050)

MLAM: “مُظَاهَرَةٌ/muzāheretun; Eylem, yardım etme, destekleme, gösteri.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2005)

[<Ar. *muzāheret* √ *z-h-r* ‘göründü, zahir oldu, (ev, duvar vb.) üstüne çıktı, galip oldu, bildi, baktı’] Müzaheret kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müzaheret, hem Arapçada hem Türkçedeki “yardım etme, arkalama, destekleme, arka çıkma” anlamı örtüşür.

müzahir/ muzāhir/ مَظَاهِر

“sf. esk. Arkalayan, destekleyici, arka çıkan, yardımcı.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُظَاهِرٌ/muzāhirun; مَظَاهِرٌ/ẓāhere’den ism-i mefuldur. مَظَاهِرٌ/ẓāhere; karısına bana annem gibisin dedi, destekledi, yardımcı oldu.” Ahmed Muhtar (2008, s. 2005)

[<Ar. *muzāhir* √ *z-h-r* ‘göründü, zahir oldu, (ev, duvar vb.) üstüne çıktı, galip oldu, bildi, baktı’] Müzahir kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam

daralmasına uğramıştır. *Müzahir*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*Arkalayan, destekleyici, arka çıkan, yardımcı*” anlamı örtüşür.

müzahrefat/ muzahrefāt/ مزخرفات

“ç. 1. i. esk. Süprüntüler, pislikler: ‘*İster misin, yaranın üstüne türlü müzahrefat yapıştırsınlar?*’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. i. esk. Yalanlar, saptırmalar.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de ve MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muzahrefāt* √ *z-ḥ-r-f* ‘süsledi, donattı, dekore etti, sözü veya konuşmayı güzelleştirdi’] *Müzahrefat* kelimesi, ele alınan sözlüklerde kayda alınmamıştır. *Müzahrefat*’ın tekil hâli, dijital sözlüklerde ve günlük konuşmalarda “*süslü, süslenmiş*” anlamında kullanılır.

müzakerat/ muzākerāt/ مذاكرات

“i. esk. ç. Bir konuyla ilgili konuşmalar, danışmalar, müzakereler: ‘*Üç gün devam eden müzakerat neticesinde, ikişer nüsha olmak üzere protokol tanzim edildi.*’ – Atatürk.” TS (2011, s. 1740)

Müzakerat, *müzakerenin* çoğuludur. *Müzakere* kelimesine bakınız.

müzakere/ muzākere/ مذاكرة

1. i. Bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, olaşma: “*Cumhuriyet ilanına karar vermek için Ankara’da bulunan bütün arkadaşlarımı davete ve onlarla müzakere ve münakaşaya asla lüzum ve ihtiyaç görmedim.*” – Atatürk. 2. i. Sözlü sınav. 3. i. Etüt. **müzakere etmek** 1. Bir konu üzerinde fikir alışverişinde bulunmak, olaşmak. 2. Sözlü sınav yapmak. TS (2011, s. 1740)

→ **ihzar müzekkeresi.** TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُذَاكَرَة/muzākeretun; müzakere, toplantı, konferans, görüş alışverişi, çalışma, görüşme, hatırlama, anımsama.” Ahmed Muhtar (2008, s. 790)

[<Ar. *muzākere* √ *z-k-r* ‘hatırladı, tesbih etti, ezberledi, dile getirdi, aklına geldi, işaret etti, anlattı, söyledi, zikretti’] *Müzakere* kelimesi, Arapçadan Türkçeye

geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Müzakere*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, olaşma” anlamı örtüşür.

müzakereci

“1. i. Müzakere yapan kimse. 2. i. esk. Öğrencileri çalıştıran kimse.” TS (2011, s. 1740)

→ *başmüzakereci*. TS (2011, s. 1740)

Müzakereci, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzakerecilik

“i. Müzakereci olma durumu.” TS (2011, s. 1740)

→ *başmüzakerecilik*. TS (2011, s. 1740)

Müzakerecilik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzayaka/ muzāyaka/ مضايقة

“i. esk. Sıkıntı, darlık, parasızlık.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مُضَايِقَة/muzāyaka; 1. ضَائِق/zāyaka’nin mastarıdır. 2. Sıkıntı veren eylem.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1200)

[<Ar. *muzāyaka* √ *z-y-k* ‘dar oldu, birbirine yakın oldu, dar geldi, sıkıldı, bıktı, sıkıntı duydu, tedirgin oldu, endişelendi’] *Müzayaka* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Müzayaka*, hem Arapçada hem Türkçedeki “sıkıntı, darlık” anlamı örtüşür.

müzayede/ muzāyede/ مزايده

“i. Açık artırma: ‘Sanırım onu yurt dışında bulunduğu sırada bir müzayededen almış.’ - İnci Aral.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مُزَايِدَة/muzāyedetun; Açık artırma, konuşmada abartma.” Lane (1953, s. 1512)

MLAM: “مُزَايِدَة/muzāyedetun; 1. زَايِد/zāyede’nin mastarıdır. 2. Açık artırma.” Ahmed Muhtar (2008, s. 910)

[<Ar. *muẓāyede* √ *z-y-d* ‘arttı, fazlalaştı, çoğaldı, çok oldu, büyüdü, gelişt, yükseldi, büyük yaptı, tehlikeli hale getirdi, önemini arttırdı’] *Mūzayede* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. *Mūzayede*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*açık artırma*” anlamı örtüşür.

mūzebzep/ muzebzeb/ مَذْبَبْ

“1. sf. esk. Bozuk (yönetim). 2. sf. esk. Çok karışık, karmakarışık.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مَذْبَبْ/muzebzebun; sallayan, hareketleyen şey, şaşkın, düşünceleri karışık olan kimse, uzaklaştırılan, kovulan kimse.” Lane (1953, s. 1403)

MLAM: “مَذْبَبْ/muzebzebun; salıngaç, titreşim oluşturan alet.” Ahmed Muhtar (2008, s. 790)

[<Ar. *muẓebzeb* √ *z-b-z-b* ‘hareket ettirdi, salladı, sallandı, hareket etti, şaşkın bıraktı, tereddüt içinde bıraktı’] *Mūzebzep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramış ve “*bozuk (yönetim)*” anlamı kazanmıştır. *Mūzebzep*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*çok karışık, karmakarışık*” anlamı örtüşür.

mūzehhep/ muzehheb/ مَذْهَبْ

“1. sf. esk. Altın suyuna batırılmış olan. 2. sf. esk. Yıldızla süslenmiş, yaldızlanmış.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مَذْهَبْ/muzehhebun.” Lane (1953, s. 1439)

MLAM: “مَذْهَبْ/muzehhebun; مَذْهَبْ/zehhe’den ism-i mefuldur. مَذْهَبْ/zehhe; (o erkek), (bir şeyi) altın suyuna batırdı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 824)

[<Ar. *muẓehheb* √ *z-h-b* ‘gitti, ayrıldı, gözden kayboldu, uzaklaştı, yok oldu, unuttu’] *Mūzehhep* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam genişlemesine uğramıştır. *Mūzehhep*, hem Arapçada hem Türkçedeki “*altın suyuna batırılmış olan*” anlamı örtüşür.

mūzekker/ muzekker/ مَذْكُرْ

“sf. esk. dil bil. Eril.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مَذْكُرْ/muzekkeru; eril.” Lane (1953, s. 1434)

MLAM: “مُذَكَّر/muzekkeru; 1. ذَكَر/zekkere'den ism-i mefuldur. 2. dil bil. Eril.” Ahmed Muhtar (2008, s. 817)

[<Ar. *muzekker* √ *z-k-r* ‘hatırladı, tesbih etti, ezberledi, dile getirdi, aklına geldi, işaret etti, anlattı, söyledi, zikretti’] *Müzekker*, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müzekkere/ muzekkere/ مُذَكَّرَة

“1. i. esk. Bir iş için herhangi bir üst makama yazılan yazı: ‘Yarın kaymakama müzekkere verecekti.’ - Reşat Nuri Güntekin. 2. i. esk. huk. Yargılama makamının, bir kararın yerine getirilmesi konusunda belli bir makama yazdığı yazı.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مُذَكَّرَة/muzekkeretun; erkek deveye benzeyen dişi deve. دَاهِيَةٌ مُذَكَّرَة/dāhiyetun muzekkeretun; keskin zeka sahibi olan.” Lane (1953, s. 1433)

MLAM’de bulunmamaktadır.

[<Ar. *muzekkere* √ *z-k-r* ‘hatırladı, tesbih etti, ezberledi, dile getirdi, aklına geldi, işaret etti, anlattı, söyledi, zikretti’] *Müzekkere* kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Sözlüklere göre *müzekker*, hem Arapçada hem Türkçedeki “bir iş için herhangi bir üst makama yazılan yazı, yargılama makamının, bir kararın yerine getirilmesi konusunda belli bir makama yazdığı yazı” anlamı örtüşür.

müzekkerlik

“i. Erillik.” TS (2011, s. 1740)

Müzekkerlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzevir/ muzevvir/ مَزُور

“sf. Arabozan.” TS (2011, s. 1740)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “مَزُور/muzevvirun; زَوَّر/zevvere'den ism-i faildir. زَوَّر/zevvere; yalan söz söyledi, hakikati değiştirdi, bir şeyin sahtesini yaptı, bir yeri ziyaret etti, birinin şahitliğini geçersiz saydı, üzerine oynamalar yaptı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1009)

[<Ar. *z-v-r* √ ‘yalan söz söyledi, hakikati değiştirdi, bir şeyin sahtesini yaptı, bir yeri ziyaret etti, birinin şahitliğini geçersiz saydı, üzerine oynamalar yaptı’]

Müzevir kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müzevir, hem Arapçada hem Türkçedeki “arabozan” anlamı örtüşür.

müzevirleme

“i. Müzevirlemek işi.” TS (2011, s. 1740)

Müzevirleme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzevirlemek

“-i Birinin başkası aleyhine yaptıkları veya söylediklerini karşı tarafa iletme, ara bozmak: ‘Çocuklar Ömer’i hoca efendiye müzevirlemişler, İffet’i kandırıp köftelerini alıyor, demişler.’ - Reşat Nuri Güntekin.” TS (2011, s. 1740)

Müzevirlemek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzevirlik

“i. Arabozanlık. **müzevirlik etmek** söz getirip götürmek, ara bozmak.” TS (2011, s. 1740)

Müzevirlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzeyyen/ muzeyyen/ مُزَيْن

“sf. esk. Süslenmiş, bezenmiş.” TS (2011, s. 1740)

AEL: “مُزَيْن/muzeyyenun; süslenmiş.” Lane (1953, s. 1590)

MLAM: “مُزَيْن/muzeyyenun; زَيْن/zeyyene’den ism-i mefuldur. زَيْن/zeyyene; süsledi, güzelleştirdi, övücü konuşma yaptı, kadın makyaj yapıp hazırlandı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 1017)

[<Ar. *muzeyyen* √ z-y-n ‘süsledi, güzelleşti, zenginleşti, olgunlaştı’] Müzeyyen, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müziç/ muz‘ic/ مُزِيع

“sf. esk. Bunaltıcı, tedirgin edici: ‘Kaşlarını çattı, yüzünde müziç bir sıkıntının derin çizgileri gözüküyordu.’ - Nazım Hikmet.” TS (2011, s. 1740-1741)

AEL’de bulunmamaktadır.

MLAM: “أَزَّعَ/ez ‘ace; rahatsız etti, canını sıktı.” Ahmed Muhtar (2008, s. 983)

[<Ar. *muz‘ic* √ z-‘c ‘rahatsız etti, canını sıktı, endişelendirdi’] Müziç, hem Arapçada hem Türkçedeki anlamı örtüşür.

müzmin/ muzmin/ مزمن

“*sf. tıp, Süreğen: ‘Müzmin suskunlukların ardından müthiş açık sözlülükler gelebilir.’* - Refik Erduran.” TS (2011, s. 1741)

→ **müzmin bekâr. TS (2011, s. 1741)**

AEL: “مُزْمِنٌ/muzminun; uzun süreli, üzerine uzun süre geçen şey.” Lane (1953, s. 1500)

MLAM: “مُزْمِنٌ/muzminun; kronik, müzmin, uzun süre devam eden, eski, üzerine uzun süre geçmiş, köklü.” Ahmed Muhtar (2008, s. 997)

[<Ar. *muzmin* √ z-m-n ‘uzun süre hasta oldu, kronik hasta oldu, zayıf düştü’] Müzmin kelimesi, Arapçadan Türkçeye geçtiğinde anlam daralmasına uğramıştır. Müzmin, hem Arapçada hem Türkçedeki “*süreğen*” anlamı örtüşür.

müzmin bekâr

“1. *i.* Evlilik çağını geçmiş olup da henüz evlenmemiş olan kimse. 2. *i.* Evlenmeyi düşünmeyen kimse.” TS (2011, s. 1741)

Müzmin bekâr, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müzmin bekârlık

“*i.* Müzmin bekâr olma durumu.” TS (2011, s. 1741)

Müzmin bekârlık, Türkçeleşmiş bir ifadedir.

müzminleşme

“*i.* Süreğenleşme.” TS (2011, s. 1741)

Müzminleşme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzminleşmek

“*nesnesiz Süreğenleşmek: Hastalık müzminleşti.*” TS (2011, s. 1742)

Müzminleşmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzminleştirme

“i. Süreğenleştirme.” TS (2011, s. 1742)

Müzminleştirme, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzminleştirmek

“-i Süreğenleştirmek.” TS (2011, s. 1742)

Müzminleştirmek, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

müzminlik

“i. Süreğenlik.” TS (2011, s. 1742)

Müzminlik, Türkçeleşmiş bir sözcüktür.

SONUÇ

Dil, yere ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Çünkü dil, her zaman gelişen ve değişendir. Bunun nedeni ise dili sözlü ve yazılı olarak her zaman kullanmamızdandır. Yalnız dili denetleyen sözlük değil, halktır. Zaman içinde halkın kültürü değiştikçe dil de değişikliğe neden olmuş ve doğal olarak ise bu süreçlerde kelimelerin kaymasına, yok olmasına, anlamının genişlemesine, anlamının daralmasına, anlam kaybetmesine ve anlam kazanmasına vesile olmuştur.

Geçen yılda yayınlanan istatistiğe göre Arapçadan Türkçeye geçen ve Türkçede kullanılan 6467 (civarında) kadar kelime bulunmaktadır. Bu çalışmamızda *TS'de "m"* maddesindeki kelimeleri ele aldık. Bu çalışmanın sonucu:

- Tamamen Arapça olan kelimeler,
- Anlam daralmasına uğramış Arapça kelimeleri,
- Anlam genişlemesine uğramış Arapça kelimeler,
- Sadece kök Arapça olup Türkçeleşmiş kelimeler,
- Arapça esas anlamını kaybetmiş ve Türkçeden yeni anlam kazanmış kelimeler,
- Türkçeden yapım eki, çekim eki, şahıs ekleri gibi alıp Türkçeleşmiş kelimeler,
- Arapça sözlüklerinde geçmeyip günlük Arapça konuşmalarında kullanılan kelimeler,
- İki Arapça kelime birleşiminden ve Farsçadan tamlama alıp Türkçeleşmiş kelimeler, biri Arapça ve diğeri Türkçe olan birleşik kelimeler,
- Biri Arapça ve diğeri Farsça(veya yabancı dilden) olan birleşik kelimeler,
- Birden fazla Arapça kelimelerin birleşięi olan kelimeler,
- Ve sadece Kur'an-ı Kerim'de geçen Arapça kelimelerden oluştuğu sonucuna varıldı.

Yüzyıllardan beri süregelen komşuluktan gerek Osmanlı devletinin hâkimiyeti ve gerek ticari rabitalardan dolayı Arapça ve Türkçe birbirine tesir etmiştir. Bu münasebet, Arapçadan Türkçeye kelimeler geçmesine, aynı zamanda Türkçeden Arapçaya de

kelimeler geçiş yapmasına neden olmuştur. Bu alışmamızda ise, Türkçede (*TS'ye* göre) sadece “*m*” maddesindeki kelimeleri mukayese ettik.

KAYNAKÇA

Türk Dili Kurumu (2011). Türkçe sözlük, Ankara: TDK yayınları.

AHMED, Muhtâr Ömer; “Mu‘cam al-Luġat al- ‘Arabiyyat al-Mu‘âşarat”, Kahire: Âlemu’l-kütüb, 2008.

ATAR, F. (2003), MAHKEME. İslâm Ansiklopedisi. (c. 27, s. 338). İslam Araştırmaları Merkezi.

DOĞAN, H. (2014). Al-Uqyânûsu’l-Basît Fî Tarcamati’l-Kâmûsi’l-Muhît-“Kef” Maddesi(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

DURMUŞ, İ. , SADGROVE, P. (2003). LANE, Edward William. İslâm Ansiklopedisi. (ss. 99-100). İslam Araştırmaları Merkezi.

EL-FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecîdu’d-dîn Muhammedu ‘bnu Ya‘kûb; “el-Kamûsu’l-Muhît”, Beyrut: Dâru’l-Ma‘rife, 2009.

LANE, Edward william; “An Arabic-English Lexicon”, Beyrut: Offset Conrogravure Yayınları, 1986.

MÜTERCİM ÂSİM Efendi, “Al-Uqyânûsu’l-Basît fî Tarcamati’l-Kâmûsi’l-Muhît”, (yay. Haz. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2014.

ÖZDEN , S. G. (2020). Bir İngiliz Oryantalistin Portresi: Edward William Lane (1801-1876). İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi, (73), 149-172.

SAÇLI , M. (2019). Fîrûzâbâdî (ö. 817/1415) ve Besâir’inde Kur’an Ve Sûreler Konusuna Bakışı [Fîrûzâbâdî(d. 817/1415) and His View on Qur’an and Sûrahs in His Basâir]”. Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 6(11), 517-543.

UYSAL, H. (2018). Ahmet Muhtar Ömer’in Arap Sözlükbilimindeki Yeri(Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İNTERNET KAYNAKÇASI

<http://arabiclexicon.hawramani.com/>

<https://www.almaany.com/>

<https://www.almougem.com/search.php?query=%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B4%D9%82> (المَشْقُ kelimesi)(30.12.2020)

<https://www.dohadictionary.org/>

<https://www.dohadictionary.org/corpus> (مَائِي kelimesi), (مَرَس kelimesi), (مَعْشَرِي kelimesi)(09. 02. 2021)

<https://www.maajim.com/>

DİZİN

M

maada/ mā 'adā/ ماعدا.....	8	madde/mādde/ مَادَّة.....	24
maaiile/ mā 'a 'ā ile/ مع عائلة.....	10	maddeci.....	26
maalesef/ mā 'a'l-esef/ مع الأسف.....	11	maddecilik.....	26
maalmemnuniye/ mā 'a el-memnūnīye/ مع الممنونة.....	12	maddeleme.....	26
.....	12	maddelemek.....	26
maarif/ mā 'ārif/ معارف.....	12	maddeleşme.....	26
maarifçi.....	13	maddeleşmek.....	27
maarifçilik.....	13	maddeleştirme.....	27
maaş/ mā 'āş/ معاش.....	13	maddeleştirmek.....	27
maaş bordrosu.....	14	maddelik.....	27
maaşlı.....	14	maddesel.....	27
maaşlılık.....	15	maddeten.....	27
maaşsız.....	15	maddi zarar.....	30
maaşsızlık.....	15	maddi/ mādī/ مَادِّي.....	28
maatteessüf/ m'at'teessuf/ مع التأسف.....	15	maddileşme.....	28
maazallah/ mā 'āz'illāh/ معاذ الله.....	16	maddileşmek.....	28
mabat/ mā ba'd / ما بعد.....	17	maddileştirme.....	28
mabet ağacı.....	18	maddileştirmek.....	29
mabet/ mā'bed/ مَعْبِد.....	17	maddilik.....	29
mabeyin/ mā beyīne/ ما بين.....	18	maddiyat.....	29
mabeyinci.....	19	maddiyatçı.....	29
mabeyincilik.....	19	maddiyatçılık.....	29
mablak.....	19	maddiyet/ mādīyet/ مَادِّيَّة.....	29
mabude/ mā'bude/ مَعْبُودَة.....	20	madem/ mā dāme/ مَا دَامَ.....	30
mabut/ mā'bud/ مَعْبُود.....	20	mademki.....	31
macera/ mā cerā/ ما جرى.....	20	maden bilimi.....	33
maceracı.....	21	maden bilimsel.....	33
maceracılık.....	21	maden cevheri.....	33
maceralı.....	21	maden damarı.....	33
maceraperest.....	21	maden devri.....	33
maceraperestlik.....	21	maden filizi.....	34
macerasız.....	22	maden gazı.....	34
macun küreği.....	23	maden kirası.....	35
macun/ mā'cun/ مَعْجُون.....	22	maden kömürü.....	35
macuncu.....	22	maden kuyusu.....	35
macunculuk.....	23	maden ocağı.....	35
macunlama.....	23	maden sodası.....	36
macunlamak.....	23	Maden suyu.....	36
macunlanma.....	23	Maden yatağı.....	36
macunlanmak.....	23	Maden yünü.....	36
macunlaşma.....	23	maden/ mā'den/ مَعْدِن.....	31
macunlaşmak.....	24	madenci.....	33
macunlatma.....	24	madencilik.....	33
macunlatmak.....	24	madenî para.....	34
macunluk.....	24	madenî yağ.....	34
madde başı.....	26	madenî yün.....	35
madde madde.....	27	madenî/ mā'dinî/ مَعْدِنِي.....	34
		madenkırmızı.....	35
		madensel.....	35
		madenselleşme.....	36
		madenselleşmek.....	36

madensi.....	36
Madrup/ maḍrūb/ مَضْرُوب.....	37
Madun/ mā dūn/ مَا دُونُ.....	37
mafevk/ mā fevḳ/ مَا فَوْقَ.....	38
mafiş/ mā fihi şey' / مَا فِيهِ شَيْءٌ.....	39
mafsal/ miḫşal/ مَفْصَل.....	39
mafsallı.....	40
mağara bilimci.....	41
mağara bilimi.....	41
mağara resmi.....	41
mağara sesi.....	41
mağdur/ mağdur/ مَغْدُور.....	41
mağduriyet.....	42
mağdurluk.....	42
mağfiret/ mağfiret/ مَغْفِرَة.....	42
mağfur/ mağfūr/ مَغْفُور.....	43
mağlubiyet.....	43
mağlup/ mağlūb/ مَغْلُوب.....	44
mağmum/ mağmum/ مَغْمُوم.....	44
Mağribî/ mağribî/ مَغْرِبِي.....	45
mağrip/ mağrib/ مَغْرِب.....	46
Mağrip/ mağrib/ مَغْرِب.....	46
mağrur olmak.....	48
mağrur/ mağrur/ مَغْرُور.....	47
mağrurane.....	47
mağrurca.....	47
mağrurcasına.....	48
mağrurlanma.....	48
mağrurlanmak.....	48
mağrurluk.....	48
mağşuş/ mağşuş/ مَغْشُوش.....	48
mahal/ maḫall/ مَحَل.....	49
mahalle arası.....	51
mahalle arkadaşı.....	51
mahalle bekçisi.....	51
mahalle çapkını.....	51
mahalle imamı.....	51
mahalle kahvesi.....	52
mahalle karısı.....	52
mahalle mektebi.....	52
mahalle muhtarı.....	52
mahalle/ maḫalle/ مَحَلَّة.....	50
mahallece.....	51
mahalleli.....	52
mahallelilik.....	52
mahallenin delisi.....	53
mahallevari.....	53
mahallî idare.....	53
mahallî seçim.....	54
mahallî/ maḫallî/ مَحَلِّي.....	53
mahallîleşme.....	54
mahallîleşmek.....	54
mahallîlik.....	54
maharet/ mahāret/ مَهَارَة.....	54

maharetli.....	55
maharetlilik.....	55
maharetsiz.....	55
Maharetsizce.....	55
maharetsizlik.....	55
mahbes/ maḫbes/ مَحْبَس.....	55
mahbube/ maḫbube/ مَحْبُوبَة.....	56
mahbup/ maḫbub/ مَحْبُوب.....	56
mahcubane.....	57
mahcubiyet.....	57
mahcup/ maḫcūb/ مَحْجُوب.....	57
mahcupça.....	58
mahcupluk.....	58
mahcur/ maḫacūr/ مَحْجُور.....	58
mahcuz/ maḫcūz/ مَحْجُوز.....	59
mahdum/ maḫdūm/ مَحْدُوم.....	59
mahdut/ maḫdūd/ مَحْدُود.....	60
mahfaza/ maḫfaẓa/ مَحْفَظَة.....	61
mahfazalı.....	62
mahfazasız.....	62
mahfe/ miḫffe/ مَحْفَة.....	62
mahfi/ maḫfi/ مَحْفِي.....	63
mahfil/ maḫfil/ مَحْفِل.....	63
mahfuz/ maḫfūz/ مَحْفُوز.....	64
mahfuzen/ maḫfūzen / مَحْفُوظًا.....	64
mahıv/ maḫv/ مَحْوَ.....	65
mahir/ māhir/ مَاهِر.....	65
mahirane.....	66
mahirlik.....	66
mahiye/ māhiye/ مَاهِيَة.....	66
mahkeme kapısı.....	68
mahkeme kararı.....	68
mahkeme masrafı.....	69
mahkeme/ maḫkeme/ مَحْكَمَة.....	67
mahkemeleşme.....	68
mahkemeleşmek.....	68
mahkemeli.....	69
mahkemelik.....	69
mahkûk/ maḫkuk/ مَحْكُوك.....	69
mahkûkât/ maḫkukāt/ مَحْكُوكَات.....	70
mahkûm/ maḫkūm/ مَحْكُوم.....	70
mahkûmane.....	71
mahkûmiyet.....	71
mahkûmluk.....	71
mahlas/ maḫlaş/ مَحْلَس.....	71
mahlep/ maḫleb/ مَحْلَب.....	72
mahluk/ maḫlūḳ/ مَخْلُوق.....	72
mahlukat/ maḫlūḳāt/ مَخْلُوقَات.....	73
mahlul/ maḫlūl/ مَخْلُول.....	73
mahlut/ maḫlūṭ/ مَخْلُوط.....	74
mahmude/ maḫmūde/ مَخْمُودَة.....	75
mahmudiye.....	75
mahmul/ maḫmul/ مَحْمُول.....	75

mahmur çiçeği	77
mahmur/ maḥmur/ مَحْمُور	76
mahmurlaşma	77
mahmurlaşmak	77
mahmurluk	77
mahmuz/ mihmāz/ مَهْمَاز	77
mahmuz çiçeği	78
mahmuzcu	78
mahmuzlama	78
mahmuzlamak	79
mahmuzlanma	79
mahmuzlanmak	79
mahmuzlu	79
mahpus/ maḥbus/ مَحْبُوس	79
mahpushane	80
mahpusluk	80
mahra	80
mahrama/ maḥrama/ مَحْرَمَة	80
mahreç/ maḥrac/ مَحْرَج	82
mahrek/ maḥrek/ مَحْرَك	82
mahrem/ maḥram/ مَحْرَم	83
mahremiyet	84
mahremlik	84
mahrakat/ maḥruḳāt/ مَحْرُوقَات	84
mahrum/ maḥrum/ مَحْرُوم	84
mahrumiyet	85
mahrumluk	85
mahrut/ maḥrūt/ مَحْرُوط	86
mahruti/ maḥruṭi/ مَحْرُوطِي	86
mahsuben/ maḥsūbun/ مَحْسُوب	86
mahsul/ maḥṣul/ مَحْصُول	87
mahsulat/ maḥṣulāt/ مَحْصُولَات	88
mahsuldar	88
mahsup/ maḥsub/ مَحْسُوب	88
mahsur kalmak	89
mahsur/ maḥṣūr/ مَحْصُور	88
mahsus/ maḥṣūs/ مَحْصُوص	89
mahsus/ maḥṣūs/ مَحْسُوس	90
mahsusen	90
mahsusluk	90
mahsustan	90
mahşer günü	91
mahşer midillisi	92
mahşer/ maḥṣar/ مَحْشَر	91
mahşerî	91
mahşerleşme	92
mahşerleşmek	92
mahut/ maḥud/ مَعْفُود	92
mahvedebilme	93
mahvedebilmek	93
mahvediş	93
mahvetme	93
mahvetmek	93
mahviyet	93

mahvolma	94
mahvolmak	94
mahvoluş	94
mahzar/ maḥḏar/ مَحْضَر	94
mahzen/ maḥzen/ مَخْزَن	95
mahzun/ maḥzūn/ مَحْزُون	95
mahzunane	96
mahzunca	96
mahzunlaşma	96
mahzunlaşmak	96
mahzunluk	96
mahzur/ maḥzūr/ مَحْذُور	97
mahzurlu	97
mahzursuz	97
mai/ mā`i/ مَائِي	97
mail/ mā`l/ مَائِل	98
maile/ mā`le/ مَائِلَة	98
main/ ma`in / مَعِين	99
maişet/ ma`iše/ مَعِيشَة	99
maiyet memuru	100
maiyet/ ma`iyyet/ مَعِيَة	100
makabil/ mā`kabl/ مَا قَبِيل	101
makabline şamil	101
makale/ maḳāle/ مَقَالَة	101
makam arabası	103
makam odası	103
makam otomobili	103
makam ödeneği	103
makam şoförü	103
makam tazminatı	103
makam/ maḳām/ مَقَام	102
makara/ bekere/ بَكْرَة	103
makaralı	104
makaralı kuş	105
makas hakkı	106
makas payı	107
makas/ miḳaṣṣ/ مَقْصَص	105
makasçı	106
makasçılık	106
makaskâr	106
makaslama	107
makaslamak	107
makaslanma	107
makaslanmak	107
makaslı	107
makaslı böcek	107
makassız	108
makat/ maḳ`ad/ مَقْعَد	108
makber/ maḳber/ مَقْبَر	108
makbul / maḳbūl/ مَقْبُول	109
makbullük	109
makbuz/ maḳbūz/ مَقْبُوض	109
maksat/ maḳṣad/ مَقْصَد	110
maksatlı	110

maksathıca	111
maksathılık	111
maksatsız	111
maksatsızca	111
maksatsızlık	111
maksure/ maḳṣûre/ مَقْصُورَة	111
maksut/ maḳṣûd/ مَقْصُود	112
makta/ maḳṭa'/ مَقْطَع	113
maktel/ maḳṭel/ مَقْتَل	114
maktu fiyat	115
maktu/ maḳṭu'/ مَقْطُوع	114
maktul/ maḳṭul/ مَقْتُول	115
makul/ ma'ḳûl/ مَعْقُول	116
makule/ maḳûle/ مَقُولَة	116
makullük	117
makûs/ ma'kûs/ مَعْكُوس	117
mal beyanı	121
mal bildirimi	121
mal birliği	121
mal canlısı	121
mal mülk	127
mal sahibi	128
mal sandığı	128
mal varlığı	132
mal/ māl/ مال	117
malayani/ mā lā ya' nī/ ما لا يعني	119
malayanilik	121
malca	121
malcı	122
malcılık	122
malen/ mālēn/ مَالًا	122
malı taşı	122
malın gözü	122
mali analist	123
mali belge	123
mali cebir	123
mali senet	125
mali yıl	127
mali/ mālī/ مَالِي	122
malihülya/ mālīhulyā/ مَالِيخُولِيَا	123
malik/ mālīk/ مَالِك	124
malikâne	124
Maliki/ mālīkī/ مَالِكِي	124
Malikilik	125
malikiyet	125
maliye/ mālīye/ مَالِيَّة	125
maliyeci	126
maliyecilik	126
maliyet fiyatı	126
maliyet/ mālīye/ مَالِيَّة	126
maliyetli	127
maliyetsiz	127
maliyetsizlik	127
mallanma	127

mallanmak	127
malul gazi	129
malul/ ma' lûl/ مَغْلُول	128
malulen emekli	129
malulen emeklilik	129
malulen/ ma' lûlen/ مَغْلُولًا	128
maluliyet	129
malullük	129
malum/ ma' lûm/ مَعْلُوم	129
ma' lûmât	130
malumat sahibi	131
malumatfuruş	131
malumatfuruşluk	131
malumathı	131
malumatsız	131
malumatsızlık	132
malumattar	132
malumluk	132
malzeme/ mā lezime/ مَالِزِم	132
mamafih/ ma' a mā fih/ مَعَ مَا فِيهِ	133
mamelek/ mā melek/ مَا مَلِك	134
mamul/ ma' mûl/ مَعْمُول	135
mamulat/ ma' mûlât/ مَعْمُولَات	135
mamur/ ma' mûr/ مَعْمُور	135
mamure/ ma' mûre/ مَعْمُورَة	136
mamurluk	136
mana/ ma' nâ/ مَعْنَى	137
manaca	137
manalandırabilme	137
manalandırabilmek	137
manalandırma	138
manalandırmak	138
manalı	138
manalıca	138
manahlık	138
manasız	138
manasızca	139
manasızcasına	139
manasızlık	139
mancınık işi	140
mancınık/ mancanīk/ مَنَجْنِيق	139
mancınıkçı	139
mandal/ mandāl/ مُنْدَال	140
mandallama	140
mandallamak	140
mandallanma	141
mandallanmak	141
mandallı	141
mandalsız	141
manen/ ma' nen/ مَعْنَى	141
manevi evlat	142
manevi ilim	142
manevi tazminat	142
manevi zarar	143

manevi/ ma'nevî/ مَعْنَوِيّ	141
manevilik	142
maneviyat/ ma'neviyyât/ مَعْنَوِيَّات	143
mangal / mankal/ مَنَقْل	143
mangal kömürü	144
mangal yağı	144
mangal yürekli	144
mangal yüreklilik	144
mâni /mā' nî/ مَا عَنِ	145
mâni/ māni'/ مَانِع	144
mânia/ māni'a/ مَانِعَة	146
mânialı	146
mâniasız	146
mânici	146
mânicilik	146
manidar	147
manidarlık	147
mansıp/ manşib/ مَنَصِب	147
mantık dışı	149
mantık öncesi	150
mantık/ manṭiq/ مَنَظِق	147
mantıkça	148
mantıkçı	148
mantıkçılık	148
mantıken/ manṭiken/ مَنَظِقًا	149
mantıki/ manṭikî/ مَنَظِقِيّ	149
mantıklı	149
mantıklıca	150
mantıklılık	150
mantıksal	150
mantıksallık	150
mantıksız	150
mantıksızca	150
mantıksızcasına	150
mantıksızlık	151
manzara/ manẓara/ مَنَظَرَة	151
manzaralı	151
manzarasız	152
manzarasızlık	152
manzum/ manẓūm/ مَنَظُوم	152
manzume/ manẓūme/ مَنَظُومَة	152
mapus/ maḥbus/ مَحْبُوس	153
mapushane	153
marabut/ murābiṭ/ مُرَابِط	153
maraz/ maraẓ/ مَرَض	154
maraza	154
marazi/ maraẓi/ مَرَضِيّ	155
marazlanma	155
marazlanmak	155
marazlı	155
marazlık	156
marifet/ ma'rife/ مَعْرِفَة	156
marifetiyle	157
marifetli	157

marifetlilik	157
marifetsiz	157
marifetsizce	157
marifetsizlik	157
marız/ marîz/ مَرِيض	157
marizleme	158
marizlemek	158
mars/ mers/ مَرَس	158
maruf/ ma'rûf/ مَعْرُوف	159
marufiyet	160
Maruni/ mārūnî/ مارُونِي	160
maruz/ ma'rûz/ مَعْرُوض	160
maruzat/ ma'rûzât/ مَعْرُوضَات	161
maruzluk	162
mas/ maşş/ مَصَّ	162
masal âlemi	163
masal/ meşel/ مَثَل	162
masalcı	163
masalcılık	163
masalımsı	163
masallaştırma	164
masallaştırmak	164
masara/ ma'sara/ مَعَصَرَة	164
masarif/ maşarifu/ مَصَارِفُ	164
masat / mişhaz/ مِشْحَاز	165
maskara/ maşhare/ مَسْخَرَة	165
maskaraca	166
maskaralanma	166
maskaralanmak	166
maskaralaşma	167
maskaralaşmak	167
maskaralık	167
maslahat/ maşlaḥa/ مَصْلَحَة	167
maslahatgüzar	168
maslahatgüzarlık	168
maslak/ maşlâḳ/ مَصْلَاق	168
maslup/ maşlûb/ مَصْلُوب	169
masnu/ maşnū / مَصْنُوع	169
masnuat/ maşnū'ât/ مَصْنُوعَات	170
masraf kapısı	171
masraf/ maşrif/ مَصْرَف	170
masraflı	171
masraflılık	171
masrafsız	171
masrafsızlık	171
masruf/ maşrûf/ مَصْرُوف	171
massetme	172
massetmek	172
mastar/ maşdar/ مَصْدَر	172
mastar/ mişṭar/ مِشْطَار	173
mastara/ mişṭara/ مِشْطَرَة	174
masum/ ma'sûm/ مَغْصُوم	174
masumane	174

masumca	174
masumcasına	175
masumcuk	175
masume/ ma'şūme/ مَعْصُومَة	175
masumiyet	175
masumluk	175
masun/ maşūn/ مَصُون	176
masuniyet	176
maşallah/ mā şā' e allāh/ مَا شَاءَ اللَّهُ	176
maşatlık	177
maşer/ ma'şer/ مَعْشَر	177
maşerî/ ma'şerî/ مَعْشَرِي	178
maşlah/ maşlah/ مَشْلَح	178
maşrapa/ meşrabe/ مَشْرَبَة	178
maşrik/ meşrik/ مَشْرِق	179
maşuk/ ma'aşuk/ مَعْشُوق	180
maşuka/ ma'aşuke/ مَعْشُوقَة	180
matah/ metā/ مَتَاع	180
matara/ maṭare/ مَطْرَة	181
matbaa/ maṭba'a/ مَطْبَعَة	182
matbaacı	182
matbaacılık	182
matbu/ maṭbū/ مَطْبُوع	182
matbuat/ maṭbū'āt/ مَطْبُوعَات	183
matem ayı	184
matem havası	184
matem/ mātem/ مَاتَم	183
matemli	184
matemlilik	184
matkap/ mişkab/ مِثْقَاب	185
matla/ maṭla'/ مَطْلَع	185
matlup/ maṭlūb/ مَطْلُوب	186
matrah/ maṭrah/ مَطْرَح	186
matrak/ miṭrak/ مِطْرَق	187
Matrakçı	188
matruş	188
matruşluk	188
matrut/ maṭrūd/ مَطْرُود	188
matuh/ ma'tūh/ مَعْتُوْه	189
maval/ mavvāl/ مَوَال	189
mavera/ mā varā'/ مَا وَرَاءَ	190
mavi	190
mavi bayrak	191
mavi boncuk	191
mavi çocuk	191
mavi yakalı	193
mavi yolcu	193
mavi yolculuk	194
mavihastalık	191
mavikantaron	192
maviküf	192
mavileşme	192
mavileşmek	192

mavileştirme	192
mavileştirmek	192
mavili	192
mavilik	193
mavimsi	193
mavimtırak	193
maviş	193
mavna/ ma'ūne/ مَعُونَة	194
mavnacı	194
mavnacılık	194
mayasıl otu	195
mayasıl/ mā yesīl/ مَا يَسِيل	195
mayi	195
maymun balığı	197
maymun iştahlı	197
maymun iştahlılık	197
maymun/ meymūn/ مَيْمُون	196
maymuncuk	197
maymunlar	197
maymunlaşma	197
maymunlaşmak	198
maymunlaştırma	198
maymunlaştırmak	198
maymunluk	198
maymunsu	198
maymunumsu	198
mazarrat/ maẓarrat/ مَضَرَّة	198
mazbata/ maẓbaṭe/ مَضْبُطَة	199
mazbut/ maẓbūṭ/ مَضْبُوط	199
mazbutluk	200
mazeret kâğıdı	201
mazeret/ ma'zeret/ مَغْرَة	200
mazeretli	201
mazeretsiz	201
mazeretsizlik	201
mazhar/ maẓhar/ مَظْهَر	201
mazhariyet	202
mazi/ māzî/ مَاضِي	202
mazlum/ maẓlūm/ مَظْلُوم	203
mazumluk	203
mazmun/ maẓmūn/ مَضمُون	204
maznun/ maẓnūn/ مَظْنُون	204
mazruf/ maẓrūf/ مَظْرُوف	205
mazur/ ma'zūr/ مَغْذُور	205
meal/ me'al/ مَال	206
mealen	206
mebde/ mebde'/ مَبْدَأ	207
mebiz/ mebyeẓ/ مَبْيَض	207
meblağ/ meblağ/ مَبْلَغ	208
mebni/ mebnî/ مَبْنِي	208
mebus/ mab'ūs/ مَبْعُوث	209
mebusluk	209
mebzul/ mebzūl/ مَبْذُول	209
mebzuliyet	210

mecal/ mecāl/ مَجَال	210
mecalsiz	211
mecalsizleşme	211
mecalsizleşmek	211
mecalsizleştirme	211
mecalsizleştirmek	211
mecalsizlik	212
mecaz/ mecāz/ مَجَاز	212
mecazımürsel/ mecāz mürsel/ مَجَازٌ مُرْسَلٌ	213
mecazi/ mecāzî/ مجازی	213
mecazlı	213
mecbur/ mecbūr/ مجبور	213
mecburcu	214
mecburculuk	214
mecburen	214
mecburi	215
mecburi hizmet	215
mecburilik	215
mecburiyet	215
mecburluk	215
meccanen/ meccānen/ مَجَانًا	216
meccani/ meccānî/ مجانی	216
meccanilik	216
mecelle/ mecelle/ مَجَلَّة	216
mecidiye	217
meclis araştırması	218
meclis/ meclis/ مَجْلِس	217
meclisara	218
meclup/ meclūb/ مَجْلُوب	218
mecmu/ mecmū/ مَجْمُوع	219
mecmua/ mecmū'a/ مجموعة	219
mecmuacı	220
mecmuacılık	220
mecnun/ mecnūn/ مَجْنُون	220
mecnunane	221
mecnunca	221
mecnuncasına	221
mecnunluk	222
mecra/ mecra/ مَجْرَى	222
mecruh/ mecruh/ مَجْرُوح	223
Mecus/ mecūs/ مَجُوس	223
Mecusi/ mecūsî/ مجوسی	224
Mecusilik	224
meczip/ meczūb/ مَجْذُوب	224
meçhul/ mechūl/ مجهول	224
meçhulat/ mechūlāt/ مجهولات	225
medar/ medār/ مَدَار	225
medariiftihar	226
medarimaîşet motoru	226
medarimaîşet/ medār ma'îşe/ مدار معيشة	226
meddah/ meddāh/ مَدَّاح	226
meddahlık	227
medeni hâl	228

medeni nikâh	228
medeni/ medenî/ مَدَنِي	227
medenici	227
medenileşme	228
medenileşmek	228
medenileştirme	228
medenileştirmek	228
medenilik	228
medeniyet/ medeniyye/ مَدَنِيَّة	228
medeniyetçi	229
medeniyetçilik	229
medeniyetsiz	229
medeniyetsizlik	229
medet/ meded/ مَدَد	229
medih/ medh/ مَذْح	230
medlul/ medlūl/ مَذْلُول	230
medrese/ medrese/ مَدْرَسَة	231
medreseli	232
medyunuşükran	232
mefahir/ mefāhir/ مَفَاهِر	232
mefharet/ mefharet/ مَفْخَرَة	232
mefhum/ mefhūm/ مَفْهُوم	232
mefhumcu	233
mefhumculuk	233
mefkûre	233
mefkûreci	234
mefkûrecilik	234
mefluç/ meflūc/ مَفْلُوح	234
mefret	234
mefruş/ mefrūş/ مَفْرُوش	235
mefruşat/ mefrūşāt/ مَفْرُوشَات	235
mefruşatçı	235
mefruşatçılık	235
meftun/ meftūn/ مَفْتُون	236
meftuniyet	236
meftunluk	236
meful/ mef'ul/ مَفْعُول	237
mehabet/ mehābet/ مَهَابَة	237
mehabetli	238
mehaz/ me' haz/ مَأْخَذ	238
mehdi/ mehdî/ مَهْدِي	238
mehil müddeti	239
mehil/ mehl/ مَهْل	239
mekân akustiği	240
mekân grupları	241
mekân/ mekân/ مَكَان	240
mekâncı	240
mekâncılık	241
mekkâre/ mekkāre/ مَكَارِي	241
mekkâreci	241
mekkârecilik	242
meknuz/ meknūz/ مَكْنُوز	242
mekruh/ mekrūh/ مَكْرُوه	242

mekruhlik	243
meksefe/ miksefe/ مَكْشَف	243
mektep çocuğu	244
mektep/ mektep/ مَكْتَب	243
mektepli	244
mektepli kahvesi	244
mekteplilik	245
mehtup/ mektüb/ مَكْتُوب	245
mehtupçu	245
mehtupçuluk	245
mehtuplaşma	246
mehtuplaşmak	246
melaik/ melā'ike/ ملائكة	246
melal/ melāl/ مَلال	246
melamet/ melāmet/ مَلَامَة	247
Melami	247
Melamilik	248
melanet/ mel'anet/ مَلْعَنَة	248
melek otu	249
melek/ melek/ مَلِك	248
meleke/ meleke/ مَلَكَة	249
melekût/ melekût/ مَلَكُوت	249
melez/ meles/ مَلَس	250
melezleme	250
melezlemek	250
melezlenme	250
melezlenmek	250
melezleşme	250
melezleşmek	251
melezleştirme	251
melezleştirmek	251
melezlik	251
melfuf/ melfūf/ مَلْفُوف	251
melfufen	251
melhuz/ melhūz/ مَلْحُوظ	252
melik/ melik/ مَلِك	252
melike/ melike/ مَلِكَة	253
melul mahzun	254
melul melul	254
melul/ melul/ مَلُول	253
melun/ mel'un/ مَلْعُون	254
melunca	254
melunluk	254
memalik/ memālik/ مَمَالِك	255
memat/ memāt/ مَمَات	255
membra suyu	256
membra/ memba/ مَمْنَع	255
memleha/ memlaḥa/ مَمْلَحَة	256
memleket havası	257
memleket/ memleket/ مَمْلَكَة	256
memleketçi	257
memleketçilik	257
memleketler arası	257

memleketli	257
memleketlilik	257
memleketsiz	258
memleketsizlik	258
memluk/ memlūk/ مَمْلُوك	258
memnu meyve	259
memnu mıntıka	259
memnu/ memnū/ مَمْنُوع	258
memnuiyet	259
memnuluk	259
memnun/ memnūn/ مَمْنُون	259
memnunca	260
memnuniyet	260
memnuniyetle	260
memnuniyetsiz	260
memnuniyetsizlik	261
memnunluk	261
memul/ me'mul/ مَامُول	261
memur/ me'mūr/ مَامُور	261
memure	262
memurin/ me'mūrīn/ مَامُورِينَ	262
memuriyet/ me'mūriyyet/ مَامُورِيَّة	262
memurluk	262
men/ men/ مَنع	262
menafi/ menāfi/ مَنَافِع	263
menafiumumiye	263
menakıp/ menākīb/ مَنَاقِب	263
menakıpname	264
mendil/ mendil/ مَنَدِيل	264
mendilli	265
mendilsiz	265
menetme	265
menetmek	265
menfa/ menfā/ مَنْفَى	265
menfaat düşkünlüğü	266
menfaat düşkünlü	266
menfaat/ menfa'at/ مَنَفْعَة	265
menfaatçi	266
menfaatçilik	266
menfaatperest	266
menfaatperestlik	266
menfaatperver	267
menfaatperverlik	267
menfaattar	267
menfez/ menfez/ مَنْفَذ	267
menfi/ menfi/ مَنْفِي	267
menfilik	268
menfur/ menfūr/ مَنْفُور	268
menhiyat/ menhiyyāt/ مَنَهِيَّات	269
menhus/ menhūs/ مَنَحُوس	269
meni/ meni/ مَنِي	269
menkıbe/ menkabe/ مَنَقِبَة	270
menkıbevi	270
menkul kıymetler	271

menkul/ menkûl/ منقول	271
menolunma	271
menolunmak	271
mensubiyet	272
mensucat/ mensücât/ منسوجات	272
mensup/ mensüb/ منسوب	272
mensupluk	273
mensur şiir	273
mensur/ mensûr/ منشور	273
menşe şehadetnamesi	274
menşe/ menşe'/ منشأ	273
menşeli	274
menşur/ menşûr/ منشور	274
menus/ me' nûs/ مأنوس	275
menzil/ menzil/ منزل	275
menzilci	276
mepsuten/ mebsûten/ مبسوط	276
mera bitkileri	277
mera/ mer' â/ مرعى	277
merak/ merâk/ مراق	278
meraklandırma	279
meraklandırmak	279
meraklanış	279
meraklanma	279
meraklanmak	279
meraklı	279
meraklılık	280
meraksız	280
meraksızca	280
meraksızlık	280
meram/ merâm/ مرام	280
meraret/ merâret/ مرارة	281
merasim salonu	282
merasim/ merâsim/ مراسم	281
merasimli	282
merasimsiz	282
merbut/ merbût/ مربوط	282
merbutiyet	283
mercan adası	284
mercan balığı	284
mercan otu	285
mercan resifi	285
mercan teknesi	285
mercan tespîh	285
mercan yeşili	285
mercan yılanı	285
mercan/ mercân/ مرجان	283
mercanağacı	284
mercancı	284
mercaniğnesi	284
mercanköşk	284
mercanlar	285
mercanlı	285
merci/ merci/ مرجع	286

merdane	286
merdaneleme	286
merdanelemek	287
meret/ mārīd/ مارد	287
mergup/ mergûb/ مرغوب	287
merhaba/ merḥabā/ مرحبا	288
merhabalaşma	288
merhabalaşmak	288
merhale/ merḥale/ مرحلة	289
merhamet/ merḥamet/ مرحمة	289
merhameten	290
merhametli	290
merhametlilik	290
merhametsiz	290
merhametsizce	290
merhametsizcesine	291
merhametsizlik	291
merhem/ merhem/ مرهم	291
merhemleme	291
merhemlemek	292
merhum/ merḥûm/ مرخوم	292
merhume/ merḥûme/ مرخومة	292
meri/ mer' î/ مرعى	292
Merih/ mirrîḥ/ مريخ	293
meriyet	293
merḥad	293
merkeb	294
merkepçi	294
merkepçilik	294
merkez açt	295
merkez parti	300
merkez üs	300
merkez/ merkez/ مركز	294
merkezce	295
merkezci	295
merkezcil	296
merkezcilik	296
merkezî ısıtma	296
merkezî idare	296
merkezî ülke	297
merkezî yıkama	298
merkezî yönetim	298
merkezî/ merkezî/ مركزي	296
merkezîleşme	297
merkezîleşmek	297
merkezîleştirme	297
merkezîleştirmek	297
merkezîlik	297
merkeziyet/ merkeziyyet/ مركزيّة	297
merkeziyetçi	298
merkeziyetçilik	298
merkezkaç	298
merkezkaç kuvvet	299
merkezkaçlama	299

merkezleme	299
merkezlemek	299
merkezlenme	299
merkezlenmek	299
merkezleşme	299
merkezleşmek	299
merkezleştirme	300
merkezleştirmek	300
merkum/ merkūm/ مرقوم	300
merkûp/ merkûb/ مَرَكُوب	301
mermer kireci	302
mermer/ mermer/ مَرْمَر	301
mermerci	302
mermercilik	302
mermerimsi	302
mermerleşme	302
mermerleşmek	302
mermerleştirme	303
mermerleştirmek	303
mermerli	303
mermerlik	303
mermersi	303
mermerşahi	303
mermi çekirdeği	304
mermi/ mermi/ مَرْمِي	303
mersiye/ mersîye/ مَرْتَبَةِ	304
mersiyehan	305
mersiyehanlık	305
mertebe/ mertebe/ مَرْتَبَةِ	305
mesabe/ meşābe/ مَثَابَةِ	305
mesabesinde	306
mesafe/ mesāfe/ مَسَافَةِ	306
mesafeli	307
mesafelik	307
mesafelilik	307
mesaha/ misāha/ مَسَاحَةِ	307
mesai saati	309
mesai/ mesā'ī/ مَسَاعِي	308
mesail/ mesā'il/ مَسَائِلِ	308
mesamat	309
mesame/ mesāmmē/ مَسَامُ	309
mesane/ meşāne/ مَثَانَةِ	309
mescit/ mescid/ مَسْجِد	309
mesel/ meşel/ مَثَل	310
mesela	311
mesele/ mes'ele/ مَسْأَلَةِ	311
meseleli	311
meselesiz	311
meselesizlik	312
meserret/ meserret/ مَسَرَّة	312
mesh/ mesh/ مَسْج	312
Mesih/ meşih/ مَسِيح	313
mesire/ meşire/ مَسِيرَةِ	313
mesirelik	313

mesken/ mesken/ مَسْكَن	314
meskenet/ meskenet/ مَسْكَنَةِ	314
meskûkât/ meskûkât / مَسْكُوكَات	314
meskûn mahal	315
meskûn/ meskûn/ مَسْكُون	315
meskût/ meskût/ مَسْكُوت	315
meslek içi eğitim	317
meslek yaşamı	317
meslek/ meslek/ مَسْلَك	316
mesleki	316
mesleksel	317
mesleksiz	317
mesleksizlik	317
meslektaş	317
meslektaşlık	317
mesmu/ mesmû / مَسْمُوع	318
mesnet/ mesned/ مَسْنَد	318
mesnetli	318
mesnetsiz	319
mesnetsizlik	319
mesnevi/ meşnevî/ مَعْنَوِي	319
mesrur/ mesrûr/ مَسْرُور	319
mest	320
mestçi	320
mestçilik	320
mestur/ mestûr/ مَسْتُور	320
mesture/ mestûre/ مَسْتُورَةِ	320
mesudane	321
mesul/ mes'ûl/ مَسْئُول	321
mesuliyet/ mes'ûliyyet/ مَسْئُولِيَّة	321
mesuliyetli	322
mesuliyetsiz	322
mesuliyetsizce	322
mesuliyetsizlik	322
mesut/ mes'ûd/ مَسْعُود	322
mesutça	323
meşakkat/ meşakḳat/ مَشَقَّة	323
meşakkatli	323
meşakkatsiz	323
meşakkatsizlik	323
meşale/ meş'ale/ مَشْعَلَةِ	324
meşaleci	324
meşalecilik	324
meşbu/ meşbû / مَشْبُوع	324
meşgale/ meşḡale/ مَشْغَلَةِ	325
meşgul/ meşḡul/ مَشْغُول	325
meşguliyyet/ meşḡuliyyet/ مَشْغُولِيَّة	325
meşgullük	326
meşher	326
meşhet/ meşhed/ مَشْهَد	326
meşhur/ meşhûr/ مَشْهُور	327
meşhurluk	327
meşhut cürümler mahkemesi	328

meşhut suç	328
meşhut/ meşhūd/ مشهود	327
meşihat/ meşīhat/ مشيحات	328
meşime/ meşīme/ مَشِيْمَة	329
meşk/ meşk/ مَشَقْ	329
meşkûk/ meşkûk/ مَشْكُوك	330
meşkûr/ meşkûr/ مَشْكُور	330
meşrep/ meşreb/ مَشْرَب	330
meşru müdafaa	334
meşru/ meşrū/ مَشْرُوع	331
meşrubat/ meşrübāt/ مشروبات	332
meşrubatçı	332
meşrubatçılık	332
meşruhat/ meşrūhāt/ مشروحات	332
meşruiyet/ meşrū' iyyet/ مَشْرُوعِيَة	333
meşrulaşabilme	333
meşrulaşabilmek	333
meşrulaşma	333
meşrulaşmak	333
meşrulaştırabilme	333
meşrulaştırabilmek	333
meşrulaştırma	334
meşrulaştırmak	334
meşruluk	334
meşrut/ meşrūt/ مَشْرُوط	334
meşruta/ meşrūṭa/ مَشْرُوطَة	334
meşruten	335
meşruten tahlīye	335
meşruti	335
meşrutiyet	335
Meşrutiyet	336
meşrutiyetçi	336
meşrutiyetçilik	336
meşum/ meş' ūm/ مَشْنُوم	336
meşveret/ meşveret/ مَشْوَرَة	336
met/ medd/ مَدّ	337
meta/ metā/ مَتَاع	337
metanet/ metānet/ مَتَانَة	338
metanetli	338
metanetlilik	338
metanetsiz	338
metanetsizlik	339
metbu/ metbū/ مَتْبُوع	339
metcezir	339
metfen/ medfen/ مَدْفَن	339
metfun/ medfūn/ مَدْفُون	339
methal/ medḥal/ مَثَل	340
methaldar	340
methediş	341
methetme	341
methetmek	341
methiye/ medḥiyye/ مَدْحِيَة	341
methüsena	341

metîn/ metîn/ مَتِين	342
metin/ metn/ مَتْن	341
metinler arasılık	343
metînlık	343
metinsel	343
metris	343
metruk/ metrūk/ مَتْرُوك	343
metrukât/ metrūkāt/ مَتْرُوكَات	344
metruke/ metrūke/ مَتْرُوكَة	344
metrukiyyet	344
mevali/ mevālī/ مَوَالِي	344
mevcudat/ mevcūdāt/ مَوْجُودَات	344
mevcudiyet	345
mevcut/ mevcūd/ مَوْجُود	345
mevcutluk	346
mevdu/ mevdū/ مَوْدُوع	346
mevduat defteri	346
mevduat/ mevdū' āt/ مَوْدُوعَات	346
mevhibe/ mevhibe/ مَوْهَبَة	347
mevhibeilahiye	347
mevhum/ mevhūm/ مَوْهُوم	347
mevize/ mev' ize/ مَوْعِظَة	348
mevki/ mevki/ مَوْقِع	348
mevkidaş	349
mevkuf/ mevkūf/ مَوْكُوف	349
mevkufen	349
mevkufiyet	350
mevkufluk	350
mevkut/ mevkūt/ مَوْكُوت	350
mevkute/ mevkūte/ مَوْكُوتَة	350
mevla/ mevlā/ مَوْلَى	351
Mevla/ mevlā/ مَوْلَى	350
mevlevi pilavı	352
Mevlevi/ mevleviyy/ مَوْلَوِي	351
Mevlevihane	352
Mevlevilik	352
mevliṭ alayı	353
mevliṭ kandili	353
mevliṭ şekeri	353
mevliṭ/ mevlid/ مَوْلِد	352
mevlut/ mevlūd/ مَوْلُود	353
mevrut/ mevrūd/ مَوْرُود	353
mevsim/ mevsim/ مَوْسِم	354
mevsimli mevsimsiz	355
mevsimlik	355
mevsimlik işçi	355
mevsimlik işçilik	355
mevsimsel	355
mevsimsiz	355
mevsuf/ mevşūf/ مَوْصُوف	356
mevsuk/ mevşūk/ مَوْثُوق	356
mevt/ mevt/ مَوْت	357
mevta/ mevtā/ مَوْتَى	357

mevut/ mev'ūd/ مَوْعُود	357
mevzi/ mevzi'/ مَوْضِع	358
mevzii/ mevzi'î/ مَوْضِعِي	358
mevzilelendirme	359
mevzilelendirmek	359
mevzileniş	359
mevzilenme	359
mevzilenmek	359
mevzu/ mevzū/ مَوْضُوع	359
mevzuat/ mevzū'āt/ مَوْضُوعَات	360
mevzubahis/ mevzū' bahs/ مَوْضُوع بَحْث	360
mevzulu	361
mevzun/ mevzūn/ مَوْزُون	361
mevzusuz	361
meydan dayağı	364
meydan korkusu	364
meydan muharebesi	365
meydan saati	365
meydan savaşı	365
meydan sazi	365
meydan/ meydān/ مَيْدَان	361
meydancı	363
meydancık	363
meydancılık	363
meydanda	364
meydani/ meydāniyy/ مَيْدَانِي	364
meydanlık	364
meyil/ meyl/ مَيْل	365
meyilli	366
meyillilik	366
meyilsiz	366
meyilsizlik	366
meylediş	366
meyletme	367
meyletmek	367
meylettirme	367
meylettirmek	367
meymenet/ meymenet/ مَيْمَنَة	367
meymenetli	367
meymenetlilik	367
meymenetsiz	368
meymenetsizce	368
meymenetsizlik	368
meyus/ me'yūs/ مَيْوُس	368
meyusiyet	369
meyyal/ meyyāl/ مَيْال	369
meyyallik	369
meyyit/ meyyit/ مَيْت	369
mezalim/ meẓālim/ مَظَالِم	370
mezamir/ meẓāmīr/ مَزَامِير	370
mezar kaçkını	371
mezar soygunculuğu	371
mezar soyguncusu	372
mezar taşı	372

mezar/ meẓār/ مَزار	370
mezarıcı	371
mezarçılık	371
mezaristan	371
mezarlık	371
mezat malı	373
mezat/ meẓād/ مَزَاد	372
mezatçı	372
mezatçılık	373
mezbaḥa/ meẓbaḥa/ مَذْبَحَة	373
mezbele/ mezbele/ مَزْبَلَة	373
mezbelelik	374
mezcetme	374
mezcetmek	374
mezellet/ mezellet/ مَذَلَّة	374
mezhebi geniş	374
mezhebi genişlik	375
mezhep/ mezheb/ مَذْهَب	375
mezhepçi	375
mezhepçilik	375
meziyet/ meziyyet/ مَرْيَة	376
meziyetli	376
meziyetlilik	376
meziyetsiz	376
meziyetsizlik	376
mezkūr/ mezkūr/ مَذْكُور	376
mezmur/ mezmūr/ مَزْمُور	377
mezra/ mezra'/ مَزْرَعَة	377
mezru/ meẓrū'/ مَزْرُوع	377
mezun/ me'zūn/ مَأْذُون	378
mezuniyet/ me'zūniyyet/ مَأْذُونِيَّة	378
miklep/ mikleb/ مَقْلَب	379
mıknatıs/ mıknāṭīs/ مِغْنَطِيس	379
mıknatısı/ mıknāṭīsıyy/ مِغْنَطِيسِي	379
mıknatısıyet/ mıknāṭīsıyyet/ مِغْنَطِيسِيَّة	380
mıknatıslama	380
mıknatıslamak	380
mıknatıslanma	380
mıknatıslanmak	380
mıknatışlı	381
mıknatışlı iğne	381
mıknatışlık	381
mıntıka/ minṭaka/ مِنتَقَة	381
murra/ mirra/ مِرَّة	381
mısdak/ mişdāk/ مِصْدَاق	382
mısır anasonu	383
mısır baklası	383
mısır ekmeği	383
mısır fulü	383
mısır kalburu	384
mısır özü	384
mısır püskülü	384
mısır unu	384
mısır yağı	384

mısır/ mişr/ مصر	382
mısırcı	383
mısırcılık	383
miskala/ mişkale/ مِصْقَلَة	384
mısra/ mişrā/ مصرع	385
mişmiş/ mişmiş/ مِشْمِش	385
mızrak/ mizrāk/ مِزْرَاق	385
mızraklı	386
mızraklık	386
mızraksı	386
mızraksız	386
mızrap/ mizrāb/ مِزْرَاب	386
mızraphı	387
miat/ mī'ād/ مِيعَاد	387
mibzer	387
mide ağzı	388
mide fesadı	389
mide kapısı	389
mide spazmı	389
mide/ mī'de/ مِغْدَة	388
mideci	389
midencilik	389
midesiz	389
middevi	389
miṭṭah/ miṭṭah/ مِطْطَاح	390
miğfer/ miğfer/ مِغْفَر	390
mihaniki	390
mihenk taşı	391
mihenk/ mihek/ مِخْكَ	391
mihnet/ miḥnet/ مِخْنَة	391
mihrak	392
mihrap/ miḥrāb/ مِخْرَاب	392
mihver/ miḥver/ مِخْوَر	393
Mikâil/ mikā'îl/ مِكَائِيل	393
mikâp/ mik'ab/ مِكَعْب	394
miktar/ miḳdār/ مِقْدَار	394
mikyas/ miḳyās/ مِقْيَاس	395
mikyashı	395
mikyassız	395
mil/ mīl/ مِيل	395
miladi takvim	396
miladi tarih	396
miladi/ milādiyy/ مِيلَادِي	396
milat/ milād/ مِيلَاد	396
milattan önce	397
milattan sonra	397
milel/ milel/ مِئَل	397
millet meclisi	399
millet/ millet/ مِلَّة	398
milletçe	398
milletlerarası	398
milletlerarasıcı	398
milletlerarasıcılık	399

milletleşme	399
milletleşmek	399
milletsever	399
milletseverlik	399
millettaş	399
milletvekili	400
milletvekilliği	400
milli	400
millî	400
millî değer	401
millî dil	401
millî eğitim	401
millî ekonomi	401
millî gelir	401
millî güvenlik	401
millî hüviyet	402
millî iktisat	402
millî irade	402
millî kimlik	402
millî marş	403
Millî Misak	403
millî mücadele	404
Millî Mücadele	404
millî müdafaa	404
millî park	404
millî savunma	404
millî takım	404
millî varlık	405
millîci	400
millîcilik	401
millîleşme	402
millîleşmek	402
millîleştirilme	403
millîleştirilmek	403
millîleştirme	403
millîleştirmek	403
millîlik	403
milliyet	405
milliyetçi	405
milliyetçilik	405
milliyetperver	405
milliyetperverlik	406
milliyetsever	406
milliyetseverlik	406
milliyetsiz	406
milliyetsizlik	406
milsiz	406
mim/ mīm/ م	406
mimar/ mi'mār/ مِغْمَار	407
mimarbaşı	407
mimari/ mi'māriyy/ مِغْمَارِي	408
mimarîsiz	408
mimarlık	408
minare boyu	409
minare kırması	410

minare/ menāre/ منارة	408
minareci	410
minarecik	410
minarecilik	410
minaregölgesi	410
minareli	410
minaresiz	410
minber/ minber/ منبر	411
minkale/ minḳale/ منقلة	411
minnet/ minnet/ مئة	411
minnetsiz	412
minnetsizce	412
minnetsizlik	412
minnettar	412
minnettarane	413
minnettarca	413
minnettarlık	413
minval/ minvāl/ منوال	413
Miraç Gecesi	414
Miraç Kandili	414
miraç/ mi' rāc/ مغراج	413
miras/ mīrās/ ميراث	414
mirasçı	415
mirasçılık	415
mirasyedi	415
mirasyedilik	415
mirat/ mir' at/ مرآة	416
mis sabunu	423
mis üzümü	423
mis/ misk/ مسك	416
misafir odası	418
misafir salonu	418
misafir/ musāfir/ مسافر	416
misafirhane	417
misafirlik	418
misafirperver	418
misafirperverlik	418
misak/ miṣāk/ ميثاق	418
Misakımilli	419
misal/ miṣāl/ مثال	419
misil/ miṣl/ مثل	419
misilleme	420
misilsiz	420
misk otu	423
misk/ misk/ مسك	420
miskal/ miṣḳāl/ مثقال	421
miskalle	421
miskin hastalığı	422
miskin/ miskīn/ مسكين	421
miskinane	422
miskince	422
miskinhane	422
miskinler tekkesi	422
miskinleşme	423

miskinleşmek	423
miskinlik	423
misvak/ misvāk/ مسواك	423
miyar/ mi' yār/ ميعار	424
mizaç/ mizāc/ مزاج	424
mizaçgir	425
mizaçgirlik	425
mizaçlı	425
mizaçsız	426
mizah/ mizāh/ مزاح	426
mizahçı	426
mizahçılık	426
mizahımsı	426
mizahi	426
mizahlı	427
mizahsı	427
mizahsız	427
mizan/ mīzān/ میزان	427
molla/ mevlā/ مؤلى	428
mollalık	428
muaccel/ mu' accel/ مُعَجَّل	428
muacciz/ mu' acciz/ مُعَجِّز	429
muaddel/ mu' addel/ مُعَدِّل	429
muadele/ mu' ādele/ مُعَادِلَة	429
muadelet	430
muadil/ mu' ādil/ مُعَادِل	430
muadillik	430
muaf/ ma' fuvv/ مَعْفُو	430
muafiyet	431
muafiyet sınavı	431
muaflık	431
muahede/ mu' āhede/ مُعَاهَدَة	431
muahedename	432
muazeze/ mū' āhaze/ مُوَاحِظَة	432
muazezename	433
muahhar/ mū' aḥḥar/ مُؤَخَّر	433
muahharen/ mū' aḥḥaren/ مُؤَخَّرًا	433
muakkip/ mu' aḳḳib/ مُعَقِّب	433
mualla/ mu' allā/ مُعَلَّى	434
muallak/ mu' allak/ مُعَلَّق	434
muallel/ mu' allel/ مُعَلِّل	434
muallim/ mu' allim/ مُعَلِّم	435
muallime/ mu' allime/ مُعَلِّمَة	435
muallimlik	435
muamelat/ mu' āmelāt/ مُعَامَلَات	435
muamele/ mu' āmele/ مُعَامَلَة	436
muamma/ mu' ammā/ مُعَمَّى	436
muammer/ mu' ammer/ مُعَمَّر	437
muannit/ mu' annid/ مُعَانِد	437
muannitlik	438
muaraza/ mu' āraza/ مُعَارِضَة	438
muarefe/ mu' ārefe/ مُعَارَفَة	438
muarız/ mu' āriż/ مُعَارِض	439

muarızlık.....	439
muasır/ mu'āşir/ مُعَاصِر.....	439
muasırlaşma.....	439
muasırlaşmak.....	440
muasırlaştırma.....	440
muasırlandırmak.....	440
muasırılık.....	440
muaşaka.....	440
muaşeret adabı.....	441
muaşeret/ mu'āşeret/ مُعَاشَرَة.....	440
muattal/ mu'aṭṭal/ مُعَطَّل.....	441
muattar/ mu'aṭṭar/ مُعَطَّر.....	441
muavenet/ mu'āvenet/ مُعَاوَنَة.....	442
muavin/ mu'āvin/ مُعَاوِن.....	442
muavinlik.....	443
muayede/ mu'āyede/ مُعَايَدَة.....	443
muayene/ mu'āyene/ مُعَايَنَة.....	443
muayeneci.....	444
muayenehane.....	444
muayyen/ mu'ayyen/ مُعَيِّن.....	444
muayyeniyet.....	445
muayyenlik.....	445
muazzam/ mu'aẓẓam/ مُعَظَّم.....	445
muazzamlık.....	446
muazzepe/ mu'azzepe/ مُعَظَّب.....	446
muazzez/ mu'azzez/ مُعَظَّر.....	446
mubassır/ mubaşşir/ مُبَصِّر.....	447
mubassırılık.....	447
mucibince.....	447
mucip sebep.....	448
mucip/ mevcib/ مُوجِب.....	447
mucir/ mū'cir/ مُوجِر.....	448
mucit/ mūcid/ مُوجِد.....	448
mucitlik.....	449
mucize/ mu'cize/ مُعْجَزَة.....	449
mucizeli.....	449
mucizevi.....	450
mudarebe/ muḍārebe/ مُضَارَبَة.....	450
mudi/ mūdi/ مُودِع.....	450
mufassal/ mufaşşal/ مُفَصَّل.....	451
mugaddi/ muḡaddi/ مُغَدِّي.....	451
mugalata/ muḡālaṭa/ مُغَالَطَة.....	451
mugalatacı.....	452
mugalatacılık.....	452
muganni/ muḡanni/ مُغَنِّي.....	452
muganniye/ muḡanniye/ مُغَنِّيَة.....	452
mugayeret/ muḡāyeret/ مُغَايَرَة.....	453
mugayir/ muḡāyir/ مُغَايِر.....	453
muğber/ muḡber/ مُغْبِر.....	453
muğlak/ muḡlak/ مُغْلَق.....	454
muğlaklık.....	454
muhabbet çiçeği.....	455
muhabbet çiçeğigiller.....	455

muhabbet kuşu.....	455
muhabbet tellalı.....	455
muhabbet tellallığı.....	456
muhabbet/ maḥabbet/ مُحَبَّة.....	454
muhabbetname.....	455
muhaberat/ muḥāberāt/ مُخَابِرَات.....	456
muhabere memuru.....	457
muhabere sınıfı.....	457
muhabere/ muḥābere/ مُحَابَرَة.....	456
muhabereci.....	457
muhaberecilik.....	457
muhabir/ muḥābir/ مُخَابِر.....	457
muhabirlik.....	458
muhaceret/ muḥāceret/ مُهَاجَرَة.....	458
muhacim/ muḥācim/ مُهَاجِم.....	458
muhacir arabası.....	459
muhacir/ muḥācir/ مُهَاجِر.....	459
muhacirlik.....	459
muhaddep/ muḥaddeb/ مُحَدِّب.....	460
muhaddis/ muḥaddis/ مُحَدِّث.....	460
muhafaza/ muḥāfaẓa/ مُحَافَظَة.....	460
muhafazakâr.....	461
muhafazakârlık.....	461
muhafazalı.....	461
muhafazasız.....	461
muhafız alayı.....	462
muhafız/ muḥāfız/ مُحَافِظ.....	461
muhafızlık.....	462
muhakeme usulü.....	463
muhakeme/ muḥākeme/ مُحَاكَمَة.....	462
muhakkak/ muḥakkak/ مُحَقِّق.....	463
muhakkik/ muḥakkik/ مُحَقِّق.....	464
muhakkiklik.....	464
muhāl/ muḥāl/ مُحَال.....	464
muhalefet partisi.....	465
muhalefet şerhi.....	465
muhalefet/ muḥālefet/ مُخَالَفَة.....	464
muhālif/ muḥālif/ مُخَالَف.....	465
muhāliflik.....	466
muhallik.....	466
Muhammedî/ muḥammediyy/ مُحَمَّدِي.....	466
muhammen/ muḥammen/ مُحَمَّن.....	466
muhammes/ muḥammes/ مُحَمَّس.....	467
muhammin.....	467
muhannet/ muḥannes/ مُحَنَّت.....	467
muhannetlik.....	468
muharebe/ muḥārebe/ مُحَارَبَة.....	468
muharebeci.....	468
muharebecilik.....	468
muharip/ muḥārib/ مُحَارِب.....	469
muharrem/ muḥarrem/ مُحَرَّم.....	469
muharrer/ muḥarrer/ مُحَرَّر.....	469
muharrik/ muḥarrik/ مُحَرِّك.....	470

muharrirlik	470
muharrir/ muḥarrir/ محَرَّر	470
muharrirlik	471
muharriş	471
muhasamat/ muḥāṣamāt/ مُحَاصِمَات	471
muhasara/ muḥāṣara/ مُحَاصِرَة	472
muhasebat/ muḥāsebāt/ مُحَاسِبَات	472
muhasebe/ muḥāsebe/ مُحَاسِبَة	472
muhasebeci	473
muhasebecilik	473
muhasım/ muḥāşim/ مُحَاصِم	473
muhasır/ muḥāşir/ مُحَاصِر	473
muhasıp/ muḥāsib/ مُحَاسِب	474
muhasıplik	474
muhassala/ muḥaşşale/ مُحَصِّلَة	474
muhassas/ muḥaşşas/ مُحَصِّص	475
muhassasat/ muḥaşşasāt/ مُحَصِّصَات	475
muhassenat/ muḥassenāt/ مُحَسِّنَات	475
muhassıl/ muḥaşşıl/ مُحَصِّل	476
muhāt/ muḥāt/ مُحَاط	476
muhatap/ muḥāṭab/ مُحَاطَب	477
muhatara/ muḥāṭara/ مُحَاطَرَة	477
muhataralı	477
muhatarasız	478
muhavere/ muḥāvere/ مُحَاوَرَة	478
muhavvil/ muḥavvil/ مُحَوَّل	478
muhayyel/ muḥayyel/ مُحَيَّل	478
muhayyer/ muḥayyer/ مُحَيَّر	479
muhayyerbuselik	479
muhayyerkürdi	479
muhayyerlik	480
muhayyersümbüle	480
muhayyile/ muḥayyile/ مُحَيَّلَة	480
muhbir/ muḥbir/ مُحْبِر	480
muhbirlik	480
muhdes/ muḥdes/ مُحَدَّث	481
muhik/ muḥik/ مُحَقِّق	481
muhil/ muḥill/ مُحَلِّل	481
muhip/ muḥibb/ مُحِبِّ	482
muhit/ muḥit/ مُحِيط	482
muhkem/ muḥkem/ مُحَكِّم	483
muhkemlik	483
muhlis/ muḥliş/ مُحْلِص	483
muhlislik	484
muhrik/ muḥrik/ مُحَرِّق	484
muhrip/ muḥrib/ مُحَرِّب	484
muhtaç/ muḥtâc/ مُحْتَاج	484
muhtaçlık	485
muhtar/ muḥtâr/ مُحْتَار	485
muhtariyet/ muḥtâriyyet/ مُحْتَارِيَّة	486
muhtarlık	486
muhtasar/ muḥtaşar/ مُحْتَصِّر	486

muhtasaran	486
muhtekir/ muḥtekir/ مُحْتَكِر	487
muhtel/ muḥtell/ مُحْتَلِّ	487
muhtelif/ muḥtelif/ مُحْتَلِف	487
muhteliflik	488
muhtelis/ muḥtelis/ مُحْتَلِس	488
muhtelit/ muḥtelit/ مُحْتَلِط	488
muhtemel/ muḥtemel/ مُحْتَمَل	488
muhtemelen/ muḥtemelen/ مُحْتَمَلًا	489
muhterem/ muḥterem/ مُحْتَرَم	489
muhteremlik	489
muhteri/ muḥteri/ مُحْتَرَع	490
muhteris/ muḥteriş/ مُحْتَرِص	490
muhterislik	490
muhteriz/ muḥteriz/ مُحْتَرِز	490
muhtesip/ muḥtesib/ مُحْتَسِب	491
muhteşem/ muḥteşem/ مُحْتَشِم	491
muhteşemlik	491
muhteva/ muḥtevâ/ مُحْتَوَى	491
muhtevalı	492
muhtevi/ muḥtevî/ مُحْتَوَى	492
muhteviyat/ muḥteveyât/ مُحْتَوِيَّات	492
muhtıra/ muḥṭıra/ مُحْتَطَرَة	492
muhzır/ muḥzır/ مُحْضِر	493
muin/ mu 'în/ مُعِين	493
muinli	494
muinsiz	494
muît/ mu 'îd/ مُعِيد	494
mukaar/ muḥa 'ar/ مُقَار	494
mukabele/ muḥābele/ مُقَابِلَة	494
mukabeleci	495
mukabelecilik	495
mukabeleli	495
mukabelesiz	496
mukabil/ muḥābil/ مُقَابِل	496
mukaddem/ muḥaddem/ مُقَدِّم	496
mukaddema	497
mukadder/ muḥadder/ مُقَدَّر	497
mukadderat/ muḥadderāt/ مُقَدَّرَات	497
mukaddes/ muḥaddes/ مُقَدَّس	498
mukaddesat/ muḥaddesāt/ مُقَدَّسَات	498
mukaddesatçı	498
mukaddesatçılık	498
mukaddeslik	498
mukaddime/ muḥaddime/ مُقَدِّمَة	498
mukaffa/ muḥaffâ/ مُقَفَّى	499
mukallit/ muḥallid/ مُقَلِّد	499
mukallitlik	499
mukannen/ muḥannen/ مُقَنَّ	500
mukarenet/ muḥārenet/ مُقَارَنَة	500
mukarrer/ muḥarrer/ مُقَرَّر	500
mukarrerat/ muḥarrerāt/ مُقَرَّرَات	501

mukassem/ muḳassem/ مُقَسَّم	501
mukassi/ muḳassi/ مَقْسِي	501
mukataa/ muḳāṭa'a/ مُقَاتَعَة	502
mukataalı	502
mukattar/ muḳaṭṭar/ مَقَطَّر	502
mukavele/ muḳāvele/ مُقَاوَلَة	502
mukaveleli	503
mukavelename	503
mukavelesiz	503
mukavemet koşusu	504
mukavemet/ muḳāvevet/ مُقَاوَمَة	503
mukavemetçi	504
mukavemetçilik	504
mukavemetli	504
mukavemetsiz	504
mukavemetsizlik	504
mukavim/ muḳāvim/ مُقَاوِم	505
mukavva/ muḳavvā/ مَقْوَى	505
mukavves/ muḳavves/ مَقْوَس	505
mukavvi/ muḳavvī/ مَقْوِي	506
mukayese/ muḳāyese/ مُقَايَسَة	506
mukayeseli	506
mukayyet/ muḳayyed/ مُقَيَّد	506
mukayyit/ muḳayyid/ مُقَيَّد	507
Musevi/ müsevī/ مُوسَوِي	507
Musevilik	508
Mushaf/ muḣᣰaf/ مُصْحَف	508
Mushaf-ı Şerif	508
musır/ muᣰırr/ مُصِر	508
musibet/ muᣰıbet/ مُصِيبَة	508
musiki/ mūsīkiyy/ مُوسِيقِي	509
musikişinas	509
musikişinashık	509
muska böreği	510
muska/ nuᣰᣰa/ مُسْكَة	510
muskacı	510
muskacılık	510
muslihane	510
musluk/ maslūk/ مُسْلُوك	511
muslukçu	511
muslukçuluk	511
musluklu	511
musluksuz	512
mustarip/ muᣰᣰtarib/ مُضْطَرِب	512
mustatil/ mustaᣰīl/ مُسْتَطِيل	512
muᣰamba/ muᣰamma/ مُشْمَع	512
muᣰambalaşma	513
muᣰambalaşmak	513
muᣰambalı	513
muᣰambasız	513
mut/ mudd/ مُد	513
muta nikâhı	517
muta/ mut'a/ مُتْعَة	514

muta/ muᣰᣰā/ مُعْطَى	514
mutaassıp/ muta'aᣰᣰıb/ مُتَعَصِّب	515
mutaassıplaşma	515
mutaassıplaşmak	515
mutaassıplık	515
mutabakat zaptı	516
mutabakat/ muᣰābakat/ مُطَابَقَة	515
mutabık/ muᣰābık/ مُطَابِق	516
mutabıklık	517
mutallaka/ muᣰallaka/ مُطْلَقَة	517
mutantan/ muᣰanᣰan/ مُطْنَطِن	517
mutariza/ muᣰtariza/ مُعْتَرِضَة	517
mutasarrıf/ muᣰᣰarrıf/ مُتَصَرِّف	518
mutasarrıflık	518
mutasavver/ muᣰᣰavver/ مُتَصَوِّر	518
mutat/ muᣰᣰād/ مُعْتَاد	519
mutavaat fiili	519
mutavaat/ muᣰāva'at/ مُطَاوَعَة	519
mutavassıt/ mutavassıt/ مُتَوَسِّط	519
mutazarrır/ muᣰᣰazarrır/ مُتَضَرِّر	520
muteber/ muᣰteber/ مُعْتَبَر	520
muteberlik	521
mutedil rüzgâr	521
mutedil/ muᣰtedil/ مُعْتَدِل	521
mutedillik	521
mutekit/ muᣰtekid/ مُعْتَكِد	521
mutemet/ muᣰtemed/ مُعْتَمَد	522
mutemetlik	522
mutena/ muᣰtenā/ مُعْتَنَى	522
muteriz/ muᣰteriz/ مُعْتَرِض	523
mutezile/ muᣰtezile/ مُعْتَزَلَة	523
mutfak dolabı	524
mutfak havlusu	524
mutfak merdiveni	524
mutfak/ maᣰᣰbah/ مُطْبَح	523
muti/ muᣰᣰī/ مُطِيع	524
mutlak değ er	526
mutlak mera	526
mutlak nem	526
mutlak sıcaklık	526
mutlak sıfır	526
mutlak/ muᣰᣰlak/ مُطْلَق	525
mutlaka	525
mutlakçı	525
mutlakçılık	526
mutlakiyet	526
mutmain/ muᣰᣰma'in/ مُطْمَئِن	526
mutmainlik	527
muttali/ muᣰᣰᣰali/ مُطَّلَع	527
muttarit/ muᣰᣰᣰarid/ مُطَّرِد	527
muttasıf/ muᣰᣰᣰaᣰıf/ مُتَّصِف	528
muttasıl/ muᣰᣰᣰaᣰıl/ مُتَّصِل	528
muvacehe/ muᣰvācehe/ مُوَاجَهَة	528

muvicehesinde.....	529
muafakat/ muvāfaḳat/ مُوَافَقَة.....	529
muafakatname.....	529
muaffak/ muvaffaḳ/ مُوَفَّق.....	529
muaffakiyet/ muvaffaḳiyyet/ مَوْفَقِيَّة.....	530
muaffakiyetli.....	530
muaffakiyetsiz.....	530
muaffakiyetsizlik.....	530
muafık/ muvāfık/ مُوَافِق.....	530
muahhit/ muvaḥḥid/ مُوَحَّد.....	531
muakkat/ muvaḳḳat/ مُوَقَّت.....	531
muakkatın/ muvaḳḳatın/ مُوَقَّتًا.....	532
muakkatlık.....	532
muakkit/ muvaḳḳit/ مُوَقِّت.....	532
muakkitane.....	532
muasala/ muvāṣala/ مُوَاصِلَة.....	532
muasalat/ muvāṣalat/ مُوَاصِلَة.....	533
muasṣah/ muvaṣṣah/ مُوَاصَّح.....	533
muazaa/ muvāza'a/ مُوَاضَعَة.....	533
muazaalı.....	534
muazene/ muvāzene/ مُوَازِنَة.....	534
muazeneli.....	534
muazenesiz.....	535
muazenesizlik.....	535
muazi/ muvāzı/ مُوَازِي.....	535
muazzaf hizmet.....	536
muazzaf subay.....	536
muazzaf/ muvazzaf/ مُوَظَّف.....	535
muazzaflık.....	536
muaz/ mūz/ مُوز.....	536
muazfer/ muṣaffer/ مُظْفَر.....	536
muazferane.....	537
muazferce.....	537
muazferiyet.....	537
muazferlik.....	537
muazarip/ muṣṭarib/ مُضْطَرَب.....	537
muazariplik.....	538
muazr yayın.....	539
muazr/ muṣırr/ مُضِرّ.....	538
muazrlaşma.....	539
muazrlaşmak.....	539
muazrılık.....	539
muazip/ mu'zib/ مُعَذِّب.....	539
muazipçe.....	540
muazipleşme.....	540
muazipleşmek.....	540
muaziplik.....	540
muazlim/ muṣṭlim/ مُظْلِم.....	540
muazluk.....	541
muazmahil/ muṣmaḥill/ مُضْمَحِل.....	541
muazu.....	541
muazımsu.....	541
muazur/ muṣırr/ مُضِرّ.....	541

müadele/ mubādele/ مُبَادِلَة.....	542
müadil/ mubādıl/ مُبَادِل.....	542
mübah/ mubāḥ/ مُبَاح.....	542
mübahase/ mubāḥase/ مُبَاحَثَة.....	543
mübahlık.....	543
mübalağa/ mubālağa/ مُبَالَغَة.....	543
mübalağacı.....	544
mübalağacılık.....	544
mübalağalı.....	544
mübalağasız.....	544
müberek ay.....	545
müberek gün.....	545
müberek otu.....	545
müberek/ mubārek/ مُبَارَك.....	544
mübereklik.....	545
mübareze/ mubāreze/ مُبَارَزَة.....	545
mübaşeret/ mubāşeret/ مُبَاشَرَة.....	546
mübaşir/ mubāşır/ مُبَاشِر.....	546
mübaşirlik.....	546
mübayaa/ mubāya'a/ مُبَايَعَة.....	547
mübayaacı.....	547
mübayaacılık.....	547
mübayenet/ mubāyenet/ مُبَايَنَة.....	547
mübeşşir/ mubeşşir/ مُبَشِّش.....	547
mübeyyiz/ mubeyyiz/ مُبَيِّض.....	548
mübrem/ mubrem/ مُبْرَم.....	548
mücadele/ mucādele/ مُجَادَلَة.....	548
mücadeleci.....	549
mücadelecilik.....	549
mücahede/ mucāhede/ مُجَاهَدَة.....	549
mücahit/ mucāhid/ مُجَاهِد.....	550
mücahitlik.....	550
mücamaa/ mucāma'a/ مُجَامَعَة.....	550
mücavir alan.....	551
mücavir/ mucāvir/ مُجَاوِر.....	550
mücazat/ mucāzāt/ مُجَازَات.....	551
mücbir sebep.....	552
mücbir/ mucbir/ مُجْبِر.....	551
mücehhez/ mucēhhez/ مُجَهِّز.....	552
mücella/ mucellā/ مُجَلَّى.....	552
mücellit/ mucellid/ مُجَلَّد.....	553
mücellithane.....	553
mücellitlik.....	553
mücerrep/ mucerreb/ مُجَرَّب.....	553
mücerret/ mucerred/ مُجَرَّد.....	554
mücessem/ mucessem/ مُجَسِّم.....	554
mücevher kutusu.....	555
mücevher mahfazası.....	556
mücevher tari.....	556
mücevher/ mucēvher/ مُجَوَّهَر.....	555
mücevherat/ mucēvherāt/ مُجَوَّهَرَات.....	555
mücevherci.....	555
mücevhercilik.....	555

mücevherli	556
mücmel/ mucmel/ مُجْمَل	556
mücrim/ mucrim/ مُجْرِم	556
mücrimlik	557
müçtehit/ muctehid/ مُجْتَهِد	557
müdafaa/ mudāfa'a/ مُدَافَعَة	557
müdafaaname	558
müdafi/ mudāfi/ مُدَافِع	558
müdahale/ mudāhale/ مُدَاخَلَة	558
müdahil/ mudāhil/ مُدَاخِل	559
müdahillik	559
müdana/ mudāhane/ مُدَاهَنَة	559
müdara	559
müdavi/ mudāvi/ مداوي	560
müdavim/ mudāvim/ مداوم	560
müdavimlik	560
müddea/ mudde' ā/ مدعى	560
müddei/ mudde' ī/ مدعى	561
müddeialeyh/ mudde' ā 'aleyh/ مُدَّعَى عَلَيْهِ	561
müddeiumumi	561
müddeiumumilik	561
müddet/ muddet/ مُدَّة	561
müddetli	562
müddetsiz	562
müdebbir/ mudebbir/ مُدَبِّر	562
müdekkik/ mudekkik/ مُدَقِّق	563
müdellet/ mudellel/ مُدَلِّل	563
müderriş/ muderris/ مُدَرِّس	563
müderrişlik	564
müdevven/ mudevven/ مُدَوِّن	564
müdevvenat/ mudevvanāt/ مُدَوِّنَات	564
müdevver/ mudevver/ مُدَوِّر	564
müdire/ mudire/ مُدِيرَة	565
müdrik/ mudrik/ مُدْرِك	565
müdrice/ mudrike/ مُدْرِكَة	565
müdrilik	566
müdrir/ mudrir/ مُدْرِير	566
müdür muavini	567
müdür yardımcılığı	567
müdür yardımcısı	567
müdür/ mudir/ مدير	566
müdüriyet/ mudiriyyet/ مُدِيرِيَّة	566
müdürlük	567
müebbeden/ mu'ebbeden/ مُؤَبَّد	567
müebbet hapis	568
müebbet/ mu'ebbed/ مُؤَبَّد	567
müeccel/ mu'eccel/ مُؤَجَّل	568
müeddep/ mu'eddeb/ مُؤَدَّب	568
müellefat/ mu'ellefāt/ مؤلفات	569
müellif/ mu'ellif/ مؤلف	569
müemmen/ mu'emmen/ مُؤَمِّن	569
müennes/ mu'ennes/ مُؤَنَّث	570

müenneslik	570
müesses/ mu'esses/ مُؤَسَّس	570
müessese/ mu'essese/ مُؤَسَّسَة	570
müesseseleşme	571
müesseseleşmek	571
müesseseleştirme	571
müesseseleştirmek	571
müessif/ mu'esif/ مُؤَسِّف	571
müessir/ mu'essir/ مُؤَثِّر	572
müessiriyet	572
müessis/ mu'essis/ مُؤَسِّس	572
müeyyide/ mu'eyyide/ مُؤَيِّدَة	573
müezzin/ mu'ezzin/ مُؤَذِّن	573
müezzinlik	573
müfekkiye/ mufekkiye/ مُفَكِّرَة	574
müferrih/ muferrih/ مُفَرِّح	574
müfessir/ mufessir/ مُفَسِّر	574
müfessirlik	574
müfettiş/ mufettiş/ مُفَتِّش	575
müfettişlik	575
müfit/ mufid/ مُفِيد	575
müflis/ muflis/ مُفْلِس	575
müflislik	576
müfredat programı	576
müfredat/ mufredāt/ مُفْرَدَات	576
müfret/ mufred/ مُفْرَد	576
müfrez/ mufrez/ مُفْرَز	577
müfreze/ mufreze/ مُفْرَزَة	577
müfrit/ mufrit/ مُفْرِط	577
müfritlik	578
müfsit/ mufsid/ مُفْسِد	578
müfsitlik	578
müftehir/ muftehir/ مُفْتَحِر	578
müfteri/ mufteri/ مُفْتَرِي	579
müfterilik	579
müftü/ mufti/ مُفْتِي	579
müftülük	579
mühendis/ muhendis/ مُهَنْدِس	580
mühendishane	580
mühendislik	580
müheyya	580
müheyyiç/ muheyyci/ مُهَيِّج	580
mühim/ muhim/ مُهِم	581
mühimlik	581
mühimmat deposu	582
mühimmat/ muhimmāt/ مِهْمَات	581
mühimseme	582
mühimsemek	582
mühimsemezlik	582
mühlet/ muhlet/ مُهْلَة	582
mühlik/ muhlik/ مُهْلِك	583
mühmel/ muhmel/ مُهْمَل	583
mühtedi/ muhtedi/ مُهْتَدِي	583

mühtedilik	584
mükâfat	584
mükâfaten	584
mükâfatlandırma	584
mükâfatlandırmak	584
mükâleme/ mukâleme/ مُكَالِمَة	584
mükedder/ mukedder/ مَكْدَر	585
mükellef/ mukellef/ مُكَلَّف	585
mükellefiyet	586
mükelleflik	586
mükemmel/ mukemmel/ مَكْمَل	586
mükemmelen/ mukemmelen/ مَكْمَلًا	586
mükemmeliyet	587
mükemmeliyet merkezi	587
mükemmeliyetçi	587
mükemmeliyetçilik	587
mükemmelleşebilme	587
mükemmelleşebilmek	588
mükemmelleşme	588
mükemmelleşmek	588
mükemmelleştirebilme	588
mükemmelleştirebilmek	588
mükemmelleştirme	588
mükemmelleştirmek	588
mükemmellik	588
mükerrer/ mukerrer/ مُكَرَّر	589
mükerreren/ mukerreren/ مَكْرَرًا	589
mükerrerlik	589
mükevvenat/ mukevvenât/ مَكُونَات	589
mükeyyifat/ mukeyyifat/ مَكَيِّفَات	589
mükrim/ mukrim/ مُكْرِم	590
müktesebat/ muktesebât/ مَكْتَسَبَات	590
müktesep hak	590
müktesep/ mukteseb/ مَكْتَسِب	590
mülâhaza/ mulâhaza/ مُلَاحَظَة	591
mülâhazat hanesi	591
mülâhazat/ mulâhazât/ مِلَاحَظَات	591
mülâhham	591
mülakat/ mulâkât/ مِلَاقَاة	591
mülaki/ mulâkî/ مِلَاقِي	592
mülayemet	592
mülayim	592
mülayimlik	592
mülazım/ mulâzım/ مِلَازِم	593
mülazımlık	593
mülemma/ mulemma/ مَلْمَع	593
mülevven/ mulevven/ مَلْوَن	593
mülevves/ mulevves/ مَلْوَت	594
müleyyin/ muleyyin/ مَلَيْن	594
mülga/ mulgâ/ مِلْغَا	594
mülhak bütçe	595
mülhak/ mulhâk/ مِلْحَق	595
mülhakat/ mulhâkât/ مِلْحَقَات	595

mülhem/ mulhem/ مُلْهَم	596
mülhit/ mulhid/ مُلْحِد	596
mülk/ mulk/ مُلْك	596
mülki idare	597
mülki idare amiri	597
mülki/ mulkî/ مِلْكِي	597
mülkiye/ mulkiye/ مِلْكِيَة	597
mülkiyeli	597
mülkiyelilik	598
mülkiyet/ mulkiyyet/ مِلْكِيَة	598
mülteci	598
mültecilik	598
mültefit/ multefit/ مِلْتَفِت	598
mültezim/ multezim/ مِلْتَزِم	598
mültezimlik	599
mümana'at/ mumāna'at/ مُمَانَعَة	599
mümarese/ mumārese/ مُمَارَسَة	599
mümas/ mumāss/ مُمَاس	600
mümasil/ mumāsil/ مُمَاسِل	600
mümbit/ munbit/ مُنْبِت	600
mümbitlik	601
mümessil/ mumeşsil/ مُمَشِّل	601
mümessillik	601
mümeyyiz/ mumeyyiz/ مُمَيِّز	601
mümeyyizlik	602
mümin/ mu' min/ مُؤْمِن	602
müminlik	602
mümkün mertebe	603
mümkün/ mumkin/ مُمَكِّن	602
mümkünlük	603
mümtaz/ mumtâz/ مُمْتَاز	603
mümtazlık	603
mümteni/ mumteni/ مُمْتَنِع	603
münacat/ munâcât/ مُنَاجَاة	604
münadi/ munādî/ مُنَادِي	604
münafık/ munâfık/ مُنَافِق	604
münafıklık	605
münakalat/ munâkalât/ مُنَاقَلَات	605
münakale/ munâkale/ مُنَاقَلَة	605
münakasa/ munâkaşa/ مُنَاقَصَة	605
münakaşa/ munâkaşa/ مُنَاقِشَة	605
münakaşalı	606
münasebat/ munāsebat/ مُنَاسِبَات	606
münasebet/ munāsebet/ مُنَاسِبَة	606
münasebetiyle	607
münasebetli	607
münasebetli münasebetsiz	607
münasebetsiz	607
münasebetsizce	607
münasebetsizlik	607
münasip/ munāsib/ مُنَاسِب	608
münavebe/ munāvebe/ مُنَاوَبَة	608
münavebeli	609

münazaa/ munāza‘a/ مُنَازَعَة	609
münazara/ munāzara/ مُنَازَرَة	609
müncer/ muncerr/ مُنَجَّر	610
mündemic/ munderic/ مُنَدِمِج	610
münderecat/ mundericāt/ مُنْدَرَجَات	610
münderic/ munderic/ مُنْدَرِج	610
münebbih/ munebbih/ مُنَبِّه	611
müneccim/ muneccim/ مُنَجِّم	611
müneccimbaşı	611
müneccimlik	611
münekkit	612
münekkitlik	612
münevver/ munevver/ مُنَوَّر	612
münevverlik	612
münezzeh/ munezzeh/ مُنَزَّه	612
münezzehlik	613
münfail/ munfa‘il/ مُنْفَعِل	613
münferiden/ munferiden/ مُنْفَرِدًا	613
münferit/ munferid/ مُنْفَرِد	613
münferitlik	614
münfesiḥ/ munfesiḥ/ مُنْفَسِخ	614
münhal/ munḥal/ مُنْحَل	614
münhani/ munḥanī/ مُنْحَنِي	615
münharif/ munḥarif/ مُنْحَرِف	615
münhasır/ munḥasır/ مُنْحَصِر	615
münhasıran/ munḥasıran/ مُنْحَصِرًا	616
münhasırlık	616
münhat/ munḥaṭṭ/ مُنْحَط	616
münhezim/ munhezim/ مُنْهَزِم	616
münkesir/ munkesir/ مُنْكَسِر	617
münkir/ munkir/ مُنْكَر	617
münkirlik	618
münşeāt/ munşe‘āt/ مُنْشَأَة	618
münşi/ munṣī/ مُنْشِي	618
münteha/ munteḥā/ مُنْتَهَى	618
müntehabat/ muntaḥabāt/ مُنْتَحَبَات	619
müntehap/ muntaḥab/ مُنْتَحَب	619
müntehip/ muntaḥib/ مُنْتَحَب	619
müntehir/ munteḥir/ مُنْتَحِر	619
müntesip/ muntisib/ مُنْتَسِب	620
müntişir/ munteşir/ مُنْتَشِر	620
münzevi/ munzevī/ مُنْزَوِي	620
münzevilik	621
müphem/ mubhem/ مُبْهَم	621
müphemiyet	621
müphemlik	621
müptedi/ muḫtedī/ مُبْتَدِي	622
müptela/ muḫtelā/ مُبْتَلَى	622
müptelalık	622
müptezel/ muḫtezel/ مُبْتَذَل	622
müptezellik	623
müracaat/ murāca‘at/ مُرَاجَعَة	623

müracaatçı	623
müradif/ murādif/ مُرَادِف	623
mürai/ murā‘ī/ مُرَائِي	624
mürailik	624
mürebbi/ murebbī/ مُرَبِّي	624
mürebbiye/ murebbiye/ مُرَبِّیَة	625
mürebbiyelik	625
müreccah/ muraccāḥ/ مُرَجِّح	625
müreffeḥ/ mureffeh/ مُرْفَع	625
müreffeḥen/ mureffehen/ مُرْفَعَة	626
müreffeḥlik	626
mürekkap balığı	627
mürekkap/ murekkeb/ مُرَكَّب	626
mürekkapçı	627
mürekkapçılık	627
mürekkapleme	627
mürekkaplemek	627
mürekkaplenme	627
mürekkaplenmek	628
mürekkaplı	628
mürekkapsiz	628
mürettebat/ murettebāt/ مُرْتَبَات	628
mürettep/ muretteb/ مُرْتَب	628
mürettip/ murettib/ مُرْتَب	629
mürettiphane	629
mürettiplik	629
mürevviç/ murevvic/ مُرْوِج	630
mürir/ murīd/ مُرِيد	630
mürirlik	630
mürşit/ murşid/ مُرْشِد	630
mürşitlik	631
mürteci/ murteci‘/ مُرْتَجِع	631
mürtecilik	631
mürtefi/ murtefi‘/ مُرْتَفِع	631
mürtekip/ murtekib/ مُرْتَكِب	632
mürtesem/ murtesem/ مُرْتَسَم	632
mürteşi/ murteşī/ مُرْتَشِي	632
mürtet/ murtedd/ مُرْتَد	633
mürtetlik	633
mürur tezkeresi	634
mürur/ murūr/ مُرُور	633
müruriye/ murūriyye/ مُرُورِيَة	634
müruruzaman/ murūri ez-zamān/ مُرُورِ الزَّمَن	650
mürüvvet/ muruvvet/ مُرُوءَة	634
mürüvvetli	635
mürüvvetsiz	635
mürüvvetsizlik	635
müsaade/ musā‘ade/ مُسَاعَدَة	635
müsabaka/ musābaka/ مُسَابَقَة	635
müsabık/ musābık/ مُسَابِق	636
müsademe/ muşādeme/ مُصَادَمَة	636
müsadere/ muşādere/ مُصَادَرَة	637
müsadif/ muşādif/ مُصَادِف	637

müsait/ musā'id/ مُسَاعِد	637
müsaitlik	638
müsakkafat/ musaḳḳafāt/ مَسَقَّات	638
müsamaha/ musāmaḥa/ مَسَامَحَة	638
müsamahakâr	638
müsamahakârlık	639
müsamahalı	639
müsamahasız	639
müsamahasızca	639
müsamahasızlık	639
müsamere/ musāmere/ مَسَامَرَة	639
müsavat/ musāvāt/ مَسَاوَة	640
müsavatçı	640
müsavatçılık	640
müsavatsız	640
müsavatsızlık	640
müsvi/ musāvi/ مَسَاوِي	640
müsvilik	641
müsebbip/ musebbib/ مُسَبِّب	641
müseccel/ museccel/ مُسَجَّل	641
müseddes/ museddes/ مُسَدَّس	641
müsekkin/ musekkin/ مُسَكِّن	642
müsellem/ musellem/ مُسَلِّم	642
müselles/ muşelles/ مُثَلَّث	642
müsellesat/ muşellesāt/ مَثَلَّثَات	643
müsellim/ musellim/ مُسَلِّم	643
Müselman	643
müselzel/ muselzel/ مُسَلِّس	644
müsemma/ musemmā/ مَسْمَى	644
müsemmen/ muşemmen/ مُثَمَّن	644
müsevvit/ musevvid/ مُسَوِّد	645
müşhil/ mushil/ مُسْهِل	645
müskirat/ muskirāt/ مُسْكِرَات	646
Müslim/ muslim/ مُسْلِم	646
Müslüman	646
Müslüman adam	646
Müslümanlaştırma	646
Müslümanlaştırmak	647
Müslümanlık	647
müsmir/ muşmir/ مُثْمِر	647
müspet ilimler	648
müspet/ muşbet/ مُثْبِت	647
müspetlik	648
müsrif/ musrif/ مُسْرِف	648
müsriflik	648
müstacel/ musta'cel/ مُسْتَعَجَل	648
müstacelen/ musta'celen/ مُسْتَعَجَلًا	649
müstaceliyet	649
müsta'fi/ musta'fi/ مُسْتَعْفِي	649
müstafilelik	649
müstağni/ mustağni/ مُسْتَعْنِي	649
müstağnilik	650
müstahak/ mustahak/ مُسْتَحَق	650

müstahaklık	650
müstahdem/ mustahdem/ مُسْتَحْدَم	651
müstahdemlik	651
müstahkem mevki	651
müstahkem/ mustahkem/ مُسْتَحْكَم	651
müstahsil/ mustahsil/ مُسْتَحْصِل	652
müstahzar/ mustahzar/ مُسْتَحْضَر	652
müstahzarat/ mustahzarāt/ مُسْتَحْضَرَات	652
müstait/ musta'idd/ مُسْتَعِد	652
müstakar/ mustakarr/ مُسْتَقَر	653
müstakbel/ mustakbel/ مُسْتَقْبَل	653
müstakil/ mustakill/ مُسْتَقِيل	653
müstakilen/ mustakillen/ مُسْتَقِيلًا	654
müstakillik	654
müstakim/ mustakim/ مُسْتَقِيم	654
müstamel/ musta'mel/ مُسْتَعْمَل	655
müstantik/ mustantiq/ مُسْتَنْطِق	655
müstantiklik	655
müstear/ muste'ar/ مُسْتَعَار	655
müstebat/ musteb'ad/ مُسْتَبَد	656
müstebit/ mustebidd/ مُسْتَبِد	656
müstebitlik	656
müstecir/ muste'cir/ مُسْتَاْجِر	656
müstefit/ mustefid/ مُسْتَفِيد	657
müstehap/ mustehabb/ مُسْتَحَب	657
müstehaplık	657
müstehase/ mustehāse/ مُسْتَحَاسَة	657
müstehcen/ mustehcen/ مُسْتَهْجَن	658
müstehcenleşme	658
müstehcenleşmek	658
müstehcenlik	658
müstehlik/ mustehlik/ مُسْتَهْلِك	658
müstehzi	659
müstehzilik	659
müstekreh/ mustekreh/ مُسْتَكْرَه	659
müstelzim/ mustelzim/ مُسْتَلْزِم	659
müstemirren/ mustemirren/ مُسْتَمِرًّا	660
müstemeleke/ mustemeleke/ مُسْتَمْلَكَة	660
müstemelekeci	660
müstemelekecilik	660
müstemelekeleşme	661
müstemelekeleşmek	661
müstemelekeleştirme	661
müstemelekeleştirmek	661
müsteniden/ musteniden/ مُسْتَنْدَا	661
müstenit/ mustenid/ مُسْتَنْد	661
müstenkif/ mustenkif/ مُسْتَنْكِف	662
müstensih/ mustensih/ مُسْتَنْسِخ	662
müsterih/ musteriḥ/ مُسْتَرِیح	662
müsterihlik	663
müstesna/ musteşnā/ مُسْتَشْنَى	663
müstesnalık	663

müşteşar/ musteşār/ مستشار	663
müşteşarlık	664
müşteşrik/ musteşrik/ مشتري	664
müşteşriklik	664
müstevi/ mustevî/ مستوي	664
müstevli/ mustevlî/ مسئول	665
müstezat/ mustezād/ مستزاد	665
müsvedde defteri	666
müsvedde/ musvedde/ مسودة	665
müsveddelik	666
müsveddelik kâğıt	666
müşabehe/ muşābehe/ مشابهة	666
müşabih/ muşābih/ مشابه	666
müşahede/ muşāhede/ مشاهدة	667
müşahhas/ muşāhḥaṣ/ مشخص	667
müşahhaslık	668
müşahit/ muşāhid/ مشاهد	668
müşareket fiili	668
müşareket/ muşāreket/ مشاركة	668
müşarünileyh/ muşārun ileyh/ مشار إليه	669
müşavere/ muşāvere/ مشاوره	669
müşavir/ muşāvīr/ مشاور	669
müşavirlik	670
müşebbeh/ muşebbeh/ مشبه	670
müşekkel/ muşekkel/ مشكل	670
müşerref/ muşerref/ مشرف	670
müşevves/ muşevves/ مشوش	671
müşevvik/ muşevvik/ مشوق	671
müşfik/ muşfik/ مشفق	671
müşfiklik	672
müşir/ muş'ir/ مشير	672
müşir/ muşīr/ مشير	672
müşirlik	672
müşkül/ muşkil/ مشكل	673
müşkülât/ muşkilât/ مشكلات	673
müşkülâtlı	673
müşkülleşme	673
müşkülleşmek	674
müşküllük	674
müşkülpesent	674
müşkülpesentlik	674
müşrik/ muşrik/ مشرك	674
müşriklik	674
müştak/ muştāk/ مشتاق	675
müştak/ muştakḳ/ مشتاق	674
müştehi/ muştehî/ مشتحي	675
müşteki/ muşteki/ مشتكي	675
müştemilat/ muştemelât/ مشتملات	676
müşterek bahis	676
müşterek bahişçi	676
müşterek/ muşterek/ مشترك	676
müştereken/ muştereken/ مشتركاً	677

müşteri hizmeti	677
müşteri/ muşterî/ مشتري	677
Müşteri/ muşterî/ مشتري	677
mütalaa/ muṭāla'a/ مطالعة	678
mütareke/ mutāreke/ متاركة	678
müteaddi/ mute'addî/ متعدي	678
müteaddit/ mute'addid/ متعدد	679
müteaffin/ mute'affin/ متعفن	679
müteahhit/ mute'ahhid/ متعهد	679
müteahhitlik	680
müteakiben/ mute'ākiben/ متعاقباً	680
müteakip/ mute'ākib/ متعاقب	680
mütealiye/ mute'āliye/ متعالية	680
müteallik/ mute'allik/ متعلق	681
müteammim/ mute'ammim/ متمم	681
mütearife	681
mütebahhir/ mutebahḥīr/ متبحر	681
mütebaki	682
mütebasbıs/ mutebaşbış/ متبصبص	682
mütebeddil/ mutebeddil/ متبدل	682
mütebessim/ mutebessim/ متبسم	682
mütecanis/ mutecānis/ متجانس	683
mütecanislik	683
mütecasir/ mutecāsir/ متجاسر	683
müteceviz/ mutecāviz/ متجاوز	683
mütecevizlik	684
mütecessis/ mutecessis/ متجسس	684
mütedair	684
mütedavil sermaye	685
mütedavil/ mutedāvil/ متداول	684
mütedeyyin/ mutedeyyin/ متدين	685
mütedeyyinlik	685
müteessif/ mute'essif/ متأسف	685
müteessir/ mute'essir/ متأثر	686
mütefekkir/ mutefekkir/ متفكر	686
mütefennin/ mutefennin/ متفنن	686
müteferrik/ muteferrik/ متفرق	687
müteferrika/ muteferriḳa/ متفرقة	687
müteğallibe/ mutegallibe/ متغالبه	687
mütehakkim/ muteḥakkim/ متحكم	688
mütehammil/ muteḥammil/ متحمل	688
müteharrik/ muteḥarrik/ متحرك	688
mütehassis/ muteḥaşşis/ متخصص	689
mütehassısılık	689
mütehassis/ muteḥassis/ متحسس	689
mütehavvil/ muteḥavvil/ متحول	690
mütehayyil/ muteḥayyil/ متخيل	690
mütehayyir/ muteḥayyir/ متحير	690
mütehevvir/ mutehevvir/ متهور	691
müteheyyiç/ muteheyyic/ متهيج	691
mütekabil/ mutekābil/ متقابل	691

mütekabiliyet	692
mütekait/ mutekā'id/ متقاع	692
mütekāmil/ mutekāmīl/ متكامل	692
mütekāsif/ mutekāsīf/ متكاتف	692
mütekebbir/ mutekebbir/ متكبر	693
mütekebbirlik	693
mütekellim / mutekellim/ متكلم	693
mütelezziz/ mutelezziz/ متلذذ	693
mütemadi/ mutemādī/ متمادي	694
mütemadiyen/ mutemādiyen/ متماديًا	694
mütemayil/ mutemāyil/ متمایل	694
mütemayiz/ mutemāyiz/ متمایز	695
mütemekkin/ mutemekkin/ متمكن	695
mütemerkiz/ mutemerkez/ متمرکز	695
mütemmim cüz	696
mütemmim/ mutemmim/ متمم	696
mütemmimlik	696
mütenakis/ mutenākīş/ متناقض	696
mütenakiz/ mutenākiz/ متناقض	697
mütenasip/ mutenāsib/ متناسب	697
mütenavip/ mutenāvib/ متناوب	697
mütenazir/ mutenāzir/ متناظر	698
mütenebbih/ mutenebbih/ متنبه	698
müteneffir	698
mütenekkir/ mutenekkir/ متنكر	698
mütenekkiren/ mutenekkiren/ متنكرا	699
mütenevvi/ mutenevvi/ متنوع	699
müteradif/ muterādif/ مترادف	699
müterakim/ muterākīm/ متراكم	700
müterakki vergi	700
müterakki/ muteraqqī/ مترقي	700
mütercem/ mutercem/ مترجم	700
mütercim/ mutercim/ مترجم	701
mütercimlik	701
mütereddi/ mutereddi/ متردي	701
mütereddit/ mutereddit/ متردد	702
mütesanit/ mutesānid/ متساند	702
müteselli/ mutesellī/ متسلي	702
müteselsil borç	703
müteselsil kefil	703
müteselsil/ muteselsil/ متسلسل	703
müteselsilen/ muteselsilen/ متسلسلا	703
müteşebbis/ müteşebbis/ متشبه	704
müteşekkil/ müteşekkil/ متشكل	704
müteşekkir/ müteşekkir/ متشكر	704
müteşekkirlik	705
mütetebbi/ mutetebbi/ متتابع	705
mütevakkıf/ mütevaqqıf/ متوقف	705
mütevali/ mütevālī/ متوالي	705
mütevazi/ mütevāzī/ متواضع	706
mütevazılık	706

mütevazi/ mütevāzī/ متوازي	706
mütevazin/ mütevāzin/ متوازن	706
mütevccih/ mütevccih/ متوجه	707
mütevccihen/ mütevccihen/ متوجه	707
müteveffa/ müteveffā/ متوفى	707
mütevehhim/ mütevehhim/ متوهم	708
mütevekkil/ mütevekkil/ متوكل	708
mütevellī heyeti	709
mütevellī/ mütevellī/ متولي	708
mütevellit/ mütevellid/ متولد	709
müteverrim/ müteverrim/ متورم	709
müteyakkız	709
mütezaıit/ mütezāıid/ متزايد	710
müthiş/ müdhiş/ مدهش	710
müthişlik	710
müttetik/ müttetik/ متفق	710
müttetiken/ müttetikan/ متفقًا	711
müttetiklik	711
müttehiden/ müttehiden/ متحد	711
müttehit/ müttehid/ متحد	711
müttehitlik	712
müvekkil/ müvekkil/ موكل	712
müvekkile/ müvekkile/ موكلة	712
müvellidülhumuza	712
müvellidülma	712
müverrih	712
müvesvis/ müvesvis/ موسوس	713
müvesvislik	713
müvezzi/ müvezzi/ مؤزع	713
müvezzilik	713
müyesser/ müyesser/ ميسر	713
müzaheret/ müzāheret/ مظاهرة	714
müzahir/ müzāhir/ مظاهر	714
müzahrefat/ müzahrefāt/ مزخرفات	715
müzakerat/ müzākerāt/ مذاكرات	715
müzakere/ müzākere/ مذاكرة	715
müzakereci	716
müzakerecilik	716
müzayaka/ müzāyaka/ مضايقة	716
müzayede/ müzāyede/ مزايده	716
müzebzepp/ müzebzepp/ مذذب	717
müzehhep/ müzehheb/ مذهب	717
müzekker/ müzekker/ مذكر	717
müzekkere/ müzekkere/ مذكرة	718
müzekkerlik	718
müzevir/ müzevvir/ مزور	718
müzevirleme	719
müzevirlemek	719
müzevirlik	719
müzeyyen/ müzeyyen/ مزین	719
müziç/ müz'ic/ مزيج	719
müzmin bekâr	720

müzmin bekârlık.....	720
müzmin/ muzmin/ مزمن.....	720
müzminleşme.....	720

müzminleşmek.....	720
müzminleştirme.....	721
müzminleştirmek.....	721
müzminlik.....	721

